

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 2(7). Частина 2
Економічні науки

Миколаїв
2012

Студентський науковий вісник : науково-теоретичний журнал / В. С. Шебанін (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2012. — Вип. 2(7). Ч.2. — 813 с.

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень з питань економіки, проблем світового господарства та зовнішньоекономічної діяльності, організації виробництва та агробізнесу, бухгалтерського обліку, аналізу та фінансів, досліджуваних ученими, аспірантами, магістрами та студентами Миколаївського національного аграрного університету.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету менеджменту МНАУ. Протокол № 4 від 19.12.2012 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН України
В.С. ШЕБАНІН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

д.е.н., професор Шебаніна О.В.
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д.е.н., професор Сіренко Н.М.,
к.е.н., доцент Бурковська А.В.
к.е.н., доцент Дубініна М.В.,
к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.,
к.е.н., доцент Калюжна О.В.,
к.е.н., доцент Колесник В.М.,
к.е.н., доцент Крилова І.Г.,
к.е.н., доцент Мельник І.О.

Адреса редколегії:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. 58-05-94 www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2012

**Кафедра управління виробництвом та інноваційною діяльністю
підприємств**

УДК 658.14

**ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

***А. А. Артеменко, магістр
Миколаївський національний аграрний університет***

У статті розглянуто проблеми сталого еколого-економічного розвитку системи аграрного землекористування. Обґрунтовано вплив землевпорядного та управлінського факторів на економічну ефективність діяльності. Досліджено необхідність переходу до моделі сталого екологічного розвитку системи землекористування. Наведено напрями стратегії розвитку аграрного землекористування України та необхідні правові засади для їх впровадження.

Ключові слова: земля, ґрунт, агроєкосистеми, екологія, гумус, ерозія ґрунтів, сталий розвиток, охорона ґрунтів.

Постановка проблеми. Аналіз стану земельних ресурсів, їх відтворювального потенціалу та чистоти, які визначають ефективність сільськогосподарського виробництва показує, що використання нинішніх технологій вирощування сільськогосподарських культур призвело до глибокої деградації ґрунтів. За останні тридцять років площа еродованих земель зросла майже в 1,5 рази. Значно розширилися площі засолених, закислених, осолонцьованих, підтоплених та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь, а їх родючість упала до критично низького рівня. Загалом лише один із кожних 10 га сільськогосподарських угідь має нормальний екологічний стан.

Вирішення проблеми є комплексним, потребує перебудови характеру і структури землекористування, зміни напрямку та структури землеробства з урахуванням еколого-економічних критеріїв і переведення виробництв до моделі сталого розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблематика формування сталого екологічного розвитку аграрного землекористування є предметом дослідження широкого кола вітчизняних

науковців, таких як Д.І. Бабміндра, Д.С. Добряка, А.М. Мірошніченка, П.Т. Саблука, А.М. Третяка, А.Д. Юрченка, В.В. Горланчука, О.І. Котикової, І.Н. Топіхи та інших, але питання стосовно реалізації нової еколого-економічної політики землекористування з виділенням соціальних і екологічних пріоритетів залишаються актуальними.

Постановка завдання. Розробка шляхів забезпечення стабільного соціально-економічного зростання з урахуванням сприятливого стану навколишнього природного середовища і раціонального використання, охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу земель, особливо земель сільськогосподарського призначення з метою забезпечення екологізації виробництва продукції сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Земельний фонд України становить 60,4 млн га, в тому числі 42,3 млн га, або 70,1% – земель сільськогосподарського призначення, із них 32,5 млн га ріллі, або 53,9% від загальної площі. Рівень використання сільськогосподарських угідь характеризується не дуже високим рівнем віддачі вкладеного капіталу на одиницю площі, а саме 270-320 євро. У країнах Європейського Союзу цей показник сягає понад 2000 євро. При цьому актуальним залишається питання не тільки підвищення рівня віддачі капіталу, а і рівня екологічної безпеки [5].

Роботи щодо раціоналізації землекористування та охорони земель проводяться досить повільно, не підтримуються сівозміни на землях сільськогосподарських підприємств і, як результат, – деградація ґрунтового покриву деяких територій досягла критичного стану. Щорічні втрати гумусу через мінералізацію та ерозію ґрунтів становлять 32-33 млн тонн – це більше 10 млрд грн збитків. Негативна тенденція різкого зниження рівня гумусу в ґрунтах України зображена на рисунку 1.

Проведена оцінка впливу окремих факторів на виробництво сільськогосподарської продукції в галузі рослинництва виявила, що збільшення виробництва продукції на чверть обумовлено

сортооновленням, селекцією і генетикою (+26%); на 41% погодними

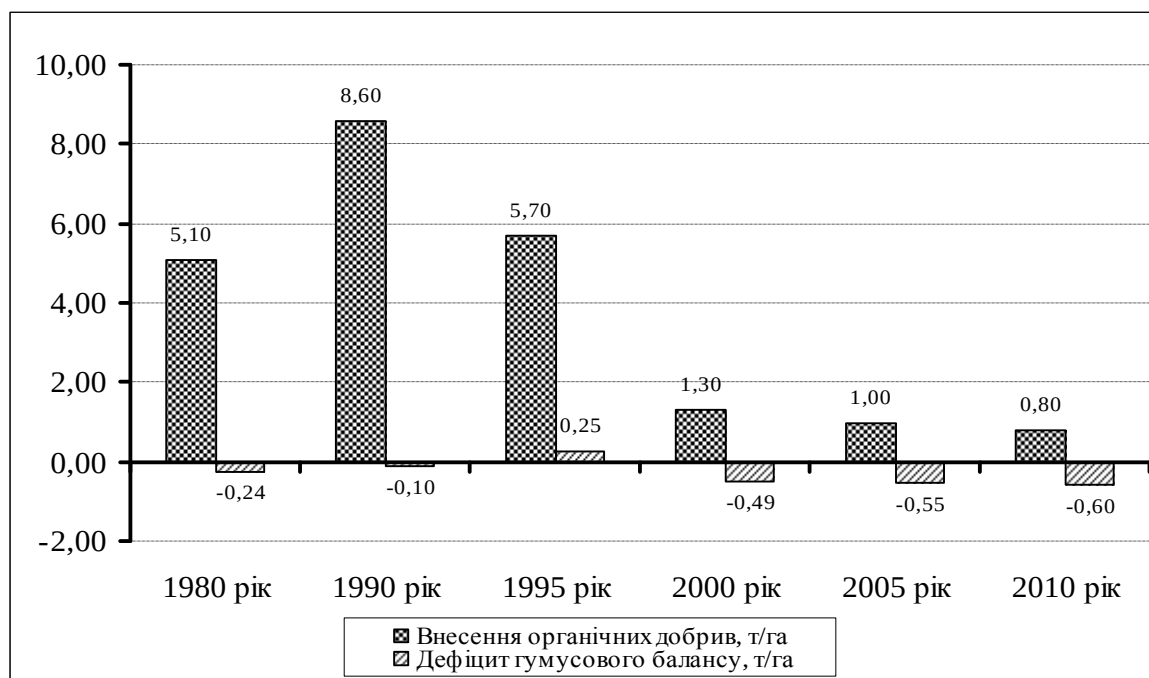

Рис. 1. Динаміка балансу гумусу в ґрунтах України

умовами. На зменшення виробництва продукції рослинництва вплинув землевпорядний фактор, в тому числі відсутність обґрунтованої системи землеустрою (стабільність землекористування, оптимізація структури угідь, організація сівозмін, контурно-меліоративна організація територій, організація здійснення землеохоронних заходів) до 40% впливу. Незадовільне використання меліоративних земель, відсутність заходів з охорони земель та підвищення родючості ґрунтів до 8% впливу, управлінський фактор – 31% впливу, який взаємопов'язаний із концентрацією земель у дрібних товаровиробників та відсутністю жорсткого контролю за використанням земель з екологічної точки зору.

Для збереження природного середовища регіону, здатного підтримувати з одного боку, свої природні властивості, а з іншого – забезпечувати людей, що проживають на цій території, продуктами харчування і місцями відпочинку, необхідно, щоб близько 30% площі регіону перебувало у природному стані. Відповідно до наукових розробок, співвідношення між трьома групами земель: агроландшафтна (землі сільськогосподарського призначення), середовище стабілізуюча (землі

лісового та водного фонду, природно-заповідного, природоохоронного, рекреаційного призначення) і сельбища (землі житлової та громадської забудови, промисловості, транспорту, зв'язку, оборони) – для рівнинної частини України прийнято 45-50:30-35:15-20% відповідно, для гірських територій – 20-25:50-60:15-20%.

Дані дослідів і спостережень підтверджують, що норматив розораності території близький до 40%. Якщо прийняти норматив граничної розораності території рівним 40%, то співвідношення між дестабілізуючими (рілля) і стабілізуючими (луки, ліси, пасовища, водойми) угіддями складає 1:1.

До такого співвідношення з врахуванням лісовкритих територій прийшли більшість країн Західної Європи (Польща – розораність території складає 46%; Франція – 33%; ФРН – 33%; Болгарія – 34,4%; Італія – 31%), де процеси деградації ландшафтів майже зупинені.

В Україні для досягнення співвідношення 1:1 необхідно зменшити розораність території більше, ніж на 18%, тобто вивести з інтенсивного використання, як зазначено вище, 10-12 млн га ріллі. Але, враховуючи, що у результаті проведення земельної реформи більше двох третин сільськогосподарських угідь, у тому числі майже чотири п'ятих ріллі перебуває у приватній власності, необхідно розробити механізм їх трансформації, передбачивши викуп земель державою (якщо вони передаються, наприклад, під посадку лісу), відшкодування власникам і землекористувачам недоодержаних доходів, у випадку, коли орні землі відводяться під консервацію [2].

З метою поліпшення аграрного землекористування, підвищення його ефективності та створення умов для формування конкурентоздатного аграрного виробництва необхідно вжити радикальних заходів щодо оптимізації структури посівних площ з урахуванням екологічних чинників і вимог екологічної безпеки господарювання в аграрній сфері. Зокрема, доцільно ввести більш вагоміші штрафні санкції за перевищення

допустимих нормативів рівня інтенсивності використання земель та деградації ґрунтів.

Тобто, стратегічним напрямом використання земель сільськогосподарського призначення є еколого-економічна оптимізація встановлення екологічно безпечних й економічно доцільних співвідношень між різними видами сільськогосподарських і природних угідь.

Таким чином, в нашій країні залишається невирішеними ціла низка проблем, які суттєво впливають на ефективність землекористування та охорону земель. Тільки одних рамкових законів у системі земельних відносин та сталого землекористування уже не достатньо. Адже дослідження дають підстави стверджувати, що на ефективність землекористування впливають макро-, мікро- та внутрішні фактори. Звичайно, на макрофактори важко вплинути, тому що вони здійснюються на державному рівні, мікрофактори є частково контрольованими, а внутрішні – прямо залежать від господарювання фізичної або юридичної особи (рис. 2).

Рис. 2. Фактори впливу на еколого-економічну ефективність використання землі

За умови першочергового розгляду Верховною Радою України змін до Закону України «Про оренду землі» в частині встановлення мінімального терміну оренди земельних ділянок 10 років, законів «Про державний земельний кадастр», «Про ринок земель», «Про розвиток

сільських територій», а також законопроектів «Про Загальнодержавну програму використання та охорони земель», «Про управління землями державної власності», «Про зонування земель» – усе це сприятиме забезпеченню достатнього правового поля для розвитку ефективного екологобезпечного і раціонального землекористування. Але постає питання реалізації дій в практичній діяльності та здійснення контролю за дотриманням норм законодавства.

Окрім зазначеного, важливою складовою є соціальна відповідальність власників та користувачів земель сільськогосподарського призначення. Представлені категорії були, є і залишаються поза увагою, що загострює актуальність проблеми. Так, в країнах Європейського Союзу приватні фермери є основними суб'єктами охорони, екологічними господарями на власних землях, вони приймають рішення щодо збереження та екологічного оздоровлення земель, здебільшого самостійно здійснюють заходи щодо практичної реалізації. Отримавши землю від батьків, власники вважають за необхідне зберігати природні ресурси для своїх дітей. Водночас державні агенції створюють умови для стимулювання збереження приватних земель [4].

Висновки. Досвід світового розвитку показує, що еколого-економічна проблема є однією з найважливіших. Ідеться про забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства та збереження безпечних для здоров'я людини природно-екологічних умов. Об'єктивно виникає потреба в здійсненні широкомасштабних заходів щодо ефективного розв'язання еколого-економічної проблеми на всіх рівнях управління – національному, регіональному і локальному.

Вирішення цих проблем необхідно здійснювати шляхом реалізації Державної програми, яка визначатиме організаційні, економічні та землевпорядні механізми і шляхи посилення державної земельної політики з розвитку земельних відносин та сталого землекористування в міській і сільській місцевості, організації проведення землеустрою, як інструменту

державного регулювання земельних відносин, завершення створення системи гарантування прав власності на землю та інфраструктури ринку землі, реформування системи платежів за землю та розвиток інституту власності на землю, а відповідно і вдосконалення та розвиток земельного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горлачук В.В. Управління землекористуванням / В.В. Горлачук, О.М. Гаркуша, В.Г. В'юн та ін.; за ред. В.В. Горлачука. – Миколаїв : Іліон, 2006. – 376 с.
2. Гуцуляк Ю.Г. Сталий екологічнобезпечний розвиток агроєкосистем в Україні / Ю.Г. Гуцуляк // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 3. – С. 24 – 30.
3. Застрожніков А.Г. Розвиток фермерського землеволодіння і землекористування / А.Г. Застрожніков // Агросвіт. – 2007. – №15. – С. 27 – 31.
4. Кучер О. М. Особливості охорони земель у США / О.М. Кучер // Землевпорядний вісник. – 2008. – № 1. – С. 53 – 58.
5. Третьак А.М. Стан та шляхи розвитку земельних відносин і системи землекористування в аграрному комплексі України / А.М. Третьак // Землевпорядний вісник. – 2008. – № 6. – С. 4 – 7.

ЕКО-ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.Я. Бунзяк, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається вплив екологічних інновацій на економічний розвиток аграрних підприємств. Обґрунтовано доцільність їх впровадження в аграрні підприємства за умов сталого розвитку.

Ключові слова: еко-інновація, аграрний сектор економіки, екологізація, сталий розвиток.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення екологічний орієнтир є необхідним складовим фактором економічного розвитку аграрних підприємств. Концепція екологізації економіки передбачає мінімізацію шкоди природі, що завдається суб'єктами економічної діяльності, дозволяє знизити техногенний вплив на навколишнє природне середовище, сприяючи тим самим виходу країни на стійкий шлях соціально-економічного розвитку [1].

Екологізація визначається як об'єктивно зумовлений процес перетворення всієї суспільної праці, спрямований на збереження і розвиток суспільно-економічних функцій природи, а саме: зниження навантаження на навколишнє середовище, збереження і відтворення природних ресурсів, переоснащення виробництв і впровадження маловідходних і безвідходних технологій, проведення різних природоохоронних заходів, природоохоронна спрямованість інвестицій і т.д.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання еко-інновацій у сільському господарстві на сьогодні є відкритими для наукових досліджень у різних сферах науки: економіки, екології, природокористування, інтелектуальної власності тощо.

Термін «еко-інновації» вживається у сучасній економічній літературі порівняно недавно. Дослідження сутності екологічних інновацій проводили вітчизняні і зарубіжні науковці та вчені, серед яких: К. Фаслер,

П. Джеймс, А. Рейд, М. Мідзінські, Н. Василенька, К. Смірнова, О. Савчук, Т. Чайка, К. Ілляшенко, О. Хименко, Н. Андрєєва та інші.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні особливостей екологічних інновацій в аграрному секторі економіки та обґрунтуванні доцільності їх впровадження.

Виклад основного матеріалу досліджень. Проблема екологізації економічного розвитку набуває особливого значення, що зумовлено зростанням чисельності населення, обсягів виробництва та ресурсоспоживання, а як наслідок – спостерігається масштабне негативне антропогенне навантаження на земну біосферу, виснаження та вичерпання її ресурсів, забруднення природного навколишнього середовища, нагромадження відходів тощо. В аграрному секторі – це значне зниження родючості ґрунтів, їхня засоленість та мінералізація, нехтування умовами експлуатації землі, ерозія та інші. Саме це й породжує необхідність підпорядкування соціально-економічного розвитку екологічній складовій.

Екологізація економіки супроводжується зрушенням центру економічного аналізу з витрат і проміжних результатів на кінцеві результати економічної діяльності і далі на прогнозовані тенденції розвитку.

Практика показує, що ступінь зацікавленості країни у вирішенні глобальних питань екологічних проблем росте разом із зростанням рівня її інтегрованості у світову економіку. Саме інтеграція країн у світове господарство сприяє вирішенню багатьох екологічних проблем за допомогою залучення приватного іноземного капіталу.

За підрахунками міжнародних експертів інвестиції в розмірі 1% світового ВВП, що становить приблизно 750 млрд дол. США, протягом наступних декількох років можуть забезпечити створення інфраструктури, необхідної для екологізації глобальної економіки [4].

Реалії розвитку аграрних підприємств на сьогоднішній день вказують на життєву необхідність їхнього подальшого ефективного функціонування виключно по інноваційній моделі з обов'язковим урахуванням екологічного чиннику.

В якості довгострокової інноваційної стратегії все більше набуває поширення концепція сталого розвитку, що зумовлює необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в здоровому та безпечному довкіллі. Саме концепція сталого розвитку стала причиною виникнення нового виду інновацій для підприємства, які з огляду на їх суть можна назвати екологічними інноваціями (еко-інноваціями) [4].

Протягом останніх років у сільському господарстві спостерігається інноваційне відставання від інших галузей економіки, що, як наслідок, призводить до зниження конкурентоспроможності аграрних підприємств, перешкоджає впровадженню у виробництво високотехнологічних і ресурсозберігаючих технологій, зменшує якість праці трудового колективу.

Дана ситуація обумовлена непослідовністю проведення науково-технологічної та інноваційної політики в аграрній сфері економіки, низькою ефективністю та якістю управління інноваційними процесами. У зв'язку з цим необхідним є використання еко-інновацій, які забезпечують високий рівень екологічної безпеки виробництва, продукції та послуг при одночасному зміцненні конкурентних позицій виробництва.

Еко-інновації – це нові продукти, послуги, процеси, технології, методи або форми організації виробництва, що створюються з метою зменшення або запобігання екодеструктивного впливу на навколишнє середовище протягом усього свого життєвого циклу, під час забезпечення прибутковості господарської діяльності [2].

До еко-інновацій належить виробництво екологічно-чистої продукції, використання технологій – «дружніх» до довкілля,

ресурсозберігаючих технологій виробництва, концепція управління «зелений офіс», концепція «еко-ефективності», модель «чисте виробництво», міжнародні стандарти еко-менеджменту й аудиту (ISO 14000, EMAS), методи підвищення ресурсної продуктивності на основі концепції MIPS, новий системний екологічний дизайн і спеціальне маркування продукції, що забезпечують високий рівень екологічної безпеки виробництва, продукції та послуг при одночасному зміцненні конкурентних позицій бізнесу.

Впровадження еко-інновацій на сільськогосподарських підприємствах здійснюється одночасно з традиційним виробництвом, оскільки вони направлені на вдосконалення або створення нових продуктів, суттєве оновлення технологій виробництва. При цьому перехід до оновленого виробництва потребує додаткових витрат, які можливо використати лише при ефективному управлінні сільськогосподарським виробництвом [3].

Саме тому більшість підприємців не поспішають впроваджувати еко-інновації. Основним мотивом є трактування концепції сталого розвитку як складової соціальної відповідальності підприємств, тобто як напрямку, що є розбіжним з бізнес-цілями. Діяльність за принципами сталого розвитку чи розвиток ринку «зелених товарів» ставить товаровиробників в не вигідне становище порівняно з їхніми конкурентами, адже виробництво потребує нового обладнання та процесів, а споживачі, в свою чергу, не завжди зможуть платити більше за екологічно чисту продукцію.

Водночас, дослідження тридцяти великих корпорацій показало, що зрівноважений розвиток – беззаперечний двигун організаційних та технологічних інновацій, які в кінцевому результаті компенсують всі витрачені кошти на їх розробку та впровадження. У кінцевому підсумку генерується додатковий дохід від кращої продукції, що дозволяє підприємствам збільшувати обсяги виробництва, покращувати умови праці, створювати нові філії тощо [4].

В той же час, еко-інновації мають свої рушійні сили. Так, за умов екологічної глобалізації суспільство стає більш чутливим до питань збереження довкілля, тому можна сподіватися, що інтерес громадськості, переосмислення цінностей, правове та інституційне середовище створять відповідне підґрунтя для впровадження інноваційних процесів в усі сфери суспільного життя.

Інноваційна модель розвитку аграрного сектора економіки обумовлює необхідність розвитку агровиробництва з використанням еко-інновацій, що сприятиме: раціональному використанню природних ресурсів; поліпшенню екологічної ситуації; формуванню в усіх суб'єктах економічних відносин екологічної свідомості, підвищенню якості життя населення [3].

Інноваційна діяльність супроводжується різноманітними ефектами – досягнутими результатами у їх матеріальному, грошовому, соціальному вимірі. Найчастіше враховують шість видів ефектів: економічний, науково-технічний, фінансово-податковий, ресурсний, соціальний та екологічний. Будь-який результат інновацій у вартісному виразі узагальнюється економічним ефектом. Науково-технічні, соціальні, екологічні та інші результати, що не можуть бути оцінені в повній мірі у вартісному виразі, не поглинаються економічним ефектом й існують самостійно.

Посилення значення еко-інвестиційної складової виступає основою здійснення економічних реформ та побудови якісно нової економічної системи господарювання в аграрному секторі. З огляду на це, наукові дослідження у напрямі обґрунтування основних засад розвитку і поширення еко-інновацій в аграрному секторі економіки України на сьогоднішній день можна віднести до числа одних із найбільш пріоритетних.

Висновки. Формування аграрного сектору економіки на сучасному етапі вимагає інноваційних підходів з обов'язковим врахуванням екологічної складової.

Передумовою вирішення екологічних і економічних проблем сучасної України є розроблення та впровадження інновацій з високим ступенем екологічної та економічної ефективності. Екологізація інноваційної діяльності - це комплексний, системний та динамічний процес екологічного удосконалення інноваційної діяльності, спрямованого на підвищення рівня екологічності інновацій.

Сталий розвиток є можливим при одночасному створенні мотивації інноваційного розвитку підприємств і мотивації його екологізації.

Запровадження науково обґрунтованих розробок знижує ризики інвестування і покращує ефективність виробництва.

Кожне підприємство, в тому числі невелике, повинно мати власну стратегію розвитку. Поетапно розроблені еко-інноваційні проекти, в межах програми дій з чітким визначенням результатів і інвестиційної привабливості, враховуючи життєво важливу роль аграрного сектору економіки, сприятимуть підвищенню економічного та екологічного розвитку підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смірнова К.В. Деякі напрямки екологізації економіки України / К.В. Смірнова // Науковий вісник НЛТУ України — 2005. — Вип. 15.6 — С. 165—169.
2. Савчук О.Я. Концептуальні підходи до уточнення поняття «еко-інновації» / О.Я. Савчук // Науковий вісник НЛТУ України. — 2012. — Вип. 22.4. — С. 106—113.
3. Чайка Т.О. Еко-інновації в органічному агровиробництві / Т.О. Чайка // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). — Мелітополь. — 2012. — №2 (18). — Т. 3. — С. 255—262.
4. Василенка Н.І. Еко-інноваційні процеси у аграрному секторі економіки / Н.І. Василенка // Інноваційна економіка. — 2010. — № 15. — С. 10—15.

ТЕНДЕНЦІЇ АГРОВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

С.О. Васев, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено стан та перспективи функціонування агровиробничої діяльності у фермерських господарствах Миколаївської області з метою виявлення додаткових резервів виявлення підвищення ефективності виробництва.

Ключові слова: фермерське господарство, агровиробнича діяльність, ефективність, розвиток.

Постановка проблеми. Фермерські господарства отримали значний імпульс розвитку в Україні в результаті проведення радикальних аграрних реформ у 90-х роках. Вони зайняли провідне місце та відіграють велику роль як основа формування середнього класу на селі. В останнє десятиріччя кількість фермерських господарств є досить стабільною, а їх питома вага у площі сільськогосподарських угідь і обсязі валової продукції - значною. Фермерські господарства, таким чином, мають велике значення у забезпеченні зайнятості сільського населення, поповненні місцевого та державного бюджетів. Поряд з господарськими товариствами, виробничими кооперативами, орендними підприємствами, державними підприємствами вони є повноправними учасниками аграрних соціально – економічних та виробничих відносин[1]. Враховуючи ці обставини, а також особливості організації та управління виробництвом у фермерських господарствах, невеликий термін і досвід їх функціонування, особливого значення набуває обґрунтування в теоретичному і практичному плані напрямів та засобів раціонального використання їх природно – ресурсного та виробничого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень. Розв'язання даної проблеми підвищення ефективності функціонування фермерських господарств, присвячені праці Мірошнеченко М. Мельника Л. Ільченко О. та інших. Ними напрацьовано великий матеріал, визначено структуру й

взаємозв'язки фермерських господарств. Разом із тим, мало уваги приділено регіональним особливостям фермерських господарств.

Постановка завдання. Вивчення сучасного стану розвитку фермерських господарств регіону та надання рекомендацій щодо їх подальшого ефективного функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімке зростання чисельності фермерських господарств в Миколаївській області спостерігалось в перші 3 роки після прийняття вищезгаданого Закону. Так, у 1993 році їх кількість збільшилася у 47 разів порівняно з 1991 роком, тобто щорічні темпи приросту становили за цей період в середньому 49 %. Таку динаміку можна пояснити тим, що у період становлення фермерські господарства звільнялися від сплати податків, їм гарантувалася державна підтримка за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів – на безповоротній і поворотній основі. Після 1993 року темпи зростання кількості фермерських господарств уповільнилися до 3 % середньорічного приросту, і на кінець 1995 року досягнуто їх абсолютного максимуму – 4981 господарств. В подальшому, і до 1998 року спостерігався спад кількості фермерських господарств з середньорічним темпом в 6 %.

Станом на 1 січня 2012 року у Миколаївській області зареєстровано 4520 фермерських господарств, що порівняно з 2000 роком збільшились на 260 господарств. А з урахуванням членів сімей і найманих працівників з фермерством пов'язали свою долю багато осіб. Таким чином, в аграрному секторі області утворюється соціальний прошарок, який формує нові економічні, організаційні і морально-етичні принципи взаємовідносин між мешканцями села. В користуванні фермерських господарств області на 1 січня 2011 року знаходилося 362,5 тис. га. сільськогосподарських угідь, в тому числі 357,4 тис. га ріллі, що більше проти 2000 року, відповідно в 2,7 та в 2,8 рази. Значного росту земельні ділянки фермерів зазнали з 2005 року, коли з'явилась можливість брати в оренду земельні паї. На сьогодні

більше половини сільськогосподарських угідь, які знаходяться у користуванні фермерів, взяті ними в оренду.

Фермерські господарства Миколаївщини переважно займаються виробництвом продукції рослинництва, її питома вага складає близько 98%. Фермерськими господарствами Миколаївської області у 2011 р. вироблено зернових та зернобобових культур 407,1 тис.т що у 9,8 разів більше ніж у 1995 р., соняшнику 149,8 тис.т , що у 15 разів більше рівня 1995 р.

Невисокий рівень технічної бази та дефіцит трудових ресурсів вимушує фермерів орієнтуватися на виробництві продукції, яка відрізняється меншою місткістю ручної та механізованої праці. Тому в сфері виробничої діяльності переважна більшість фермерських господарств віддає перевагу розвитку галузі рослинництва. Для пересічного фермера галузь товарного тваринництва в сучасних умовах не може бути ефективною внаслідок потреби значних капітальних вкладень в будівництво ферм, тваринницьких комплексів, селекційно-племінну роботу, а також невисокої рентабельності продукції тваринництва[2].

В галузі рослинництва перевага віддається вирощуванню більш рентабельних і високоліквідних культур, якими є зернові та соняшник.

Виробництво продукції тваринництва у фермерських господарствах регіону не отримало належного розвитку, оскільки воно є менш прибутковим та рентабельним (тал. 1,2) та вимагає більших витрат та має великий термін окупності вкладених коштів.

Таблиця 1

Результати від реалізації основних видів продукції сільського господарства фермерських господарств Миколаївської області*

Показники	Роки		
	2009	2010	2011
Чистий дохід, млн.грн.	523	760,6	940,6
Прибуток, збиток (–), млн.грн.	118,4	260,8	286,1
Рівень рентабельності (збитковості),%	29,9	52,2	43,7

*Джерело[3]

**Рівень рентабельності продукції сільського господарства
фермерських господарств Миколаївської області, %***

Показники	Роки		
	2009	2010	2011
Зернові та зернобобові культури	19,5	31,9	34,6
Насіння соняшнику	46,6	216,4	62,8
Овочі	5,2	24,7	41,3
Велика рогата худоба на м'ясо	-13,3	-23,4	-8,1
Свині на м'ясо	8,6	-23,8	-40,8
Птиця на м'ясо	15,1	-45,3	-34,6
Молоко	-6,5	29,1	15,4

*Джерело[3]

Основними причинами гальмування розвитку фермерства в області є: слабка матеріально-технічна база більшості фермерських господарств через незначну фінансову підтримку та недостатнє кредитне забезпечення; відсутність потрібного стартового капіталу у бажаючих стати фермерами; дисбаланс у паритеті цін на сільськогосподарську продукцію, продукцію рослинництва і тваринництва; низький рівень організації кооперування фермерів, створення асоціацій; недосконалість земельних відносин.

Як показує світовий досвід створення власної системи машин, у тому числі малої механізації для невеликих господарств, гарантує незалежність фермера та своєчасність і якість виконаних робіт. Тому актуальним завданням найближчого часу для України є наукове обґрунтування техніко-економічної концепції розвитку комплексної механізації фермерських господарств, яка на даний час відсутня і залишається орієнтованою на використання потужної техніки для великих господарств.

Разом з тим, більш високий рівень рентабельності діяльності фермерських господарств порівняно з іншими категоріями може бути результатом менших грошових витрат на інтенсифікацію виробництва, що підтверджується різницею в урожайних даних та інвестицій у виробництво. Тим не менш, на сьогоднішній день що розвиток продуктивних сил у сільському господарстві посилив економічну вагомість таких чинників, як рівень розвитку техніко-технологічної

оснащеності аграрних підприємств, їх розміри, професіоналізм усіх працівників і менеджерів зокрема. І не випадково характерними тенденціями розвитку світового аграрного виробництва стали: підвищення рівня концентрації виробництва, і на цих засадах – збільшення розмірів агроструктур; поява і розвиток різних об'єднань ФГ корпоративного типу; посилення кооперативних агроформувань.

Саме поява таких несімейних структур з високим рівнем концентрації не тільки аграрного, але й аграрно-промислового виробництва забезпечує їм високу ефективність, стійкість й конкурентоспроможність [4].

Висновки. Отже, фермерське господарство на сучасному етапі розвитку вітчизняного аграрного сектору відчують значні труднощі, які пов'язані із певною нестабільністю в низці напрямів виробництва сільськогосподарської продукції. Сьогодні розвиток фермерських господарств потребує державної підтримки, а через економічну кризу всього народного господарства державна підтримка фермерства неналежна. На селі потрібно створити такі умови, щоб кожний селянин мав вільний вибір щодо умов господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мірошнеченко М. Фермерство: проблеми становлення, розвитку та ефективності/ М. Мірошнеченко // Економіка України.— 1995.—№5.— С. 69—73.
2. Фермерські господарства Миколаївщини у 2011 році. Статистичний збірник/ За ред. О.Г. Ковалюк. – Миколаїв : Головне управління статистики, 2012. – 76 с.
3. Мельник М. Фермерські господарства: проблеми ефективного функціонування та розвитку /[Електронний ресурс] / М. Мельник, Ільченко О. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua

СУЧАСНІ ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОСЛИННИЦТВІ

О.В. Вербівська, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуті можливості підвищення продуктивності однієї із основних галузей сільськогосподарського виробництва — рослинництва за рахунок впровадження інтенсивних технологій вирощування продукції.

Ключові слова: рослинництво, інтенсивні технології, формування врожаю, ефективність.

Постановка проблеми. Сучасні економічні процеси в аграрній сфері України характеризуються розвитком як позитивних, так і негативних тенденцій, зумовлених рядом об'єктивних і суб'єктивних причин. Природні умови і трудові ресурси держави дозволяють створити ефективне, конкурентоспроможне на світовому рівні сільське господарство. Проте є нагальна потреба у розвитку виробничої діяльності, спрямованої на використання інтенсивних технологій та ефективного використання виробничого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних і методологічних аспектів розвитку процесу інтенсифікації у аграрній сфері і практичній діяльності найбільшу увагу приділили: П.Т. Саблук, В. Лихочвор та інші вчені. Проте, незважаючи на цінність проведених досліджень, аналіз опублікованих праць засвідчив, що тут є ще багато недосліджених або дискусійних теоретичних питань і невирішених практичних проблем.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, рекомендацій направлених на підвищення ефективності галузі рослинництва за сприянням впровадження інтенсивних технологій в галузь.

Виклад основного матеріалу досліджень. Продукція рослинництва сьогодні не тільки забезпечує продовольчу безпеку України, а і є основною складовою експортного потенціалу нашої держави [1].

За результатами економіко-виробничої діяльності всіх агроформувань Миколаївської області у 2011 році від реалізації продукції рослинництва одержано 3431281 тис. грн чистого доходу, що складає 168,3% до 2009 року, рівень рентабельності у 2011 р. склав 41.6%, що на 14,8 в.п. більше ніж у 2009 р.(табл.1).

Таблиця 1

**Ефективність сільськогосподарського виробництва
Миколаївської області***

Роки	Продукція сільського господарства			Продукція рослинництва		
	повна собівартість, тис.грн.	чистий дохід (виручка), тис.грн.	рівень рентабельності,%	повна собівартість, тис.грн.	чистий дохід (виручка), тис.грн.	рівень рентабельності,%
2009	1910680,7	2360993	23,6	1607619	2038671	26,8
2010	2563547,9	3480010	35,8	2173225	3099396	42,6
2011	2901355,3	3873071	33,5	2422643	3431281	41,6

*Джерело[2]

Але для того, щоб регіон зберіг свої позиції і у подальшому нарощував експортний потенціал, необхідно забезпечити сталий розвиток рослинництва.

Рушійною силою економічного зростання є розвиток інтенсивних технологій, які здатні забезпечити світові стандарти якості продукції та прибутковість сільського господарства. Застосування таких технологій із використанням високопродуктивної техніки в умовах непередбачуваних змін у зовнішньому середовищі забезпечать прогресивний розвиток сільського господарства та виробництво конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції.

Підвищення урожайності сільськогосподарських культур – головний напрям зростання виробництва культур і зниження їх собівартості, яка є одним з основних показників економічної ефективності виробництва

продукції. Серед них українська селекція, яка дуже багата своїми власними сортами, що не поступаються світовим аналогам, а в багатьох випадках навіть перевершують їх. Наприклад, усі багаторічні спроби завезти в Україну сорти озимої пшениці, які переважали б українські, завершилися невдало, бо таких просто немає. Сорти, які створили селекціонери України, мають дуже високу стійкість проти хвороб, тоді як в Європі цю проблему вирішують три-чотириразовою обробкою фунгіцидами.

Інтенсивні технології передбачають широке застосування мінеральних добрив та засобів захисту рослин. Вони забезпечують найвищу врожайність (зернові культури — 60–80 ц/га, цукрові буряки — 500–700, озимий ріпак — 35–45 ц/га) та найкращі економічні показники.

Ресурсоощадні технології — значно наукоємніші, вони передбачають зменшення наполовину обсягів застосування агрохімікатів. Для їхньої реалізації обов'язково потрібно освоїти сівозміну, яка передбачає поле багаторічних бобових трав. Оскільки сівозміни зруйновано як в Україні, так і в Європі (у США це зробили ще в 50-ті роки), то масового поширення цих технологій очікувати важко.

Найпопулярнішими за останнє десятиліття в усьому світі стали технології нульового обробітку ґрунту (No-till), або прямого висіву.

Найбільш прибутковими для сільськогосподарського товаровиробника є інтенсивні технології та технології прямого висіву. Але в Україні, як ні в жодній іншій країні світу, сприятливі умови для розвитку й поширення біологічних технологій, у яких не можна застосовувати ніяких агрохімікатів. Це передусім висока природна родючість ґрунту, яка дає змогу вирішити проблему забезпечення елементами живлення.

Важливо поновити сівозміни, без чого розвиток біологічного рослинництва взагалі не можливий. Варто зазначити, що в Україні, напевно, найкраще в світі, в 70-ті роки минулого століття було вивчено агротехнічні методи боротьби з бур'янами, особливо на просапних

культурах. Для цього були об'єктивні причини — обмаль гербіцидів. З допомогою досходових та післясходових боронуваль, трьох-чотирьох вчасно і якісно проведених міжрядних розпушувань, правильного вибору попередника, напівпарового основного обробітку ґрунту вирішували проблему контролю над бур'янами, поліпшували фітосанітарний стан посівів [3].

Розвиток аграрного сектора може відбуватися за визначення чіткої стратегії розвитку аграрного сектора на основі впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, якими є технології вирощування сільськогосподарських культур з мінімальним і диференційованим обробітком ґрунту в системі сівозміни та технологія прямої сівби, технічне забезпечення реалізації таких технологій вітчизняною технікою нового покоління, забезпечення суспільно-економічного розвитку сільських територій на основі виважених кроків, спрямованих на підтримання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції і розвитку галузі машинобудування для агропромислового комплексу.

Отже, питання передбачається розв'язати шляхом: удосконалення державної аграрної, фінансової, кредитної та податкової політики, організаційно-економічного механізму державної підтримки розвитку аграрного сектора, освіти та науки; підвищення ефективності і конкурентоспроможності аграрного виробництва з переведенням його на інноваційну модель розвитку в результаті техніко-технологічного переоснащення, зокрема технічного забезпечення: процесу збирання врожаю зернових та олійних культур; впровадження технології прямої сівби; впровадження диференційованої системи обробітку ґрунту в сівозміні; розвитку вітчизняного науково-технічного і виробничого потенціалу, підвищення ефективності його використання, зокрема: наукового супроводження впровадження новітніх технологій і техніки,

визначення їх ефективності і обсягів застосування, напрямів удосконалення технологій і техніки; дослідження біологізації технологій виробництва продукції рослинництва та способів управління продуктивним процесом рослин; обґрунтування вимог до сільськогосподарської техніки; - технічного переоснащення дослідних господарств Української академії аграрних наук, наукових установ та навчально-дослідних господарств закладів аграрної освіти[4].

Висновки. Отже, на нашу думку, в сільськогосподарських підприємствах повинна забезпечуватися система формування стійких конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності на основі комплексу інтенсивних технологій у виробничій сфері. Такий підхід дасть змогу підвищити ефективність інтенсифікації господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Особливості аграрної реформи в Україні / П.Т. Саблук. – К. : Інститут аграрної економіки. – “Ніч лава”, 1997. – 304 с.
2. Веб–сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / – Режим доступу : [http : //www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
3. Лихочвор В. Перспективи розвитку агротехнологій в Україні / Лихочвор В. // Пропозиція. – 2008. – № 3. – С. 20.
4. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Є.Г. Волкова, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено основні фактори підвищення ефективності використання земельних угідь у контексті раціонального та сталого землекористування аграрних підприємств.

Ключові слова: земельні ресурси, родючість ґрунту, раціональне землекористування, ефективність.

Постановка проблеми. За роки земельної реформи і трансформації форм власності в сільському господарстві відбулося істотне зниження рівня використання земель, що суперечить вимогам сталого розвитку землекористування.

Ефективне використання земельних ресурсів завжди було і нині залишається одним із основних компонентів сільськогосподарської діяльності. Нині нераціональне використання земель сільськогосподарського призначення призвело до зниження родючості ґрунтів, майже на всіх землях спостерігається зменшення вмісту гумусу в ґрунті. Ефективність використання земель в Україні значно нижча, ніж у середньому по Європі, а якісний стан земельного фонду постійно погіршується. Щорічні еколого-економічні збитки від ерозії ґрунтів оцінюють в сумі біля 9,1 млрд. грн. У зв'язку з цим на даному етапі постає проблема наукового обґрунтування та запровадження заходів, що сприятимуть розвитку сталого землекористування, підвищенню еколого-економічної ефективності використання потенціалу земельних ресурсів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дані проблеми висвітлені у працях багатьох вчених-економістів, зокрема таких як : Лупенка Ю. О., Саблука П.Т., Месель-Веселяка В.Я., Гордієнко В.П, Гулінчука Р.М., Новаковського Л.Я. та інших. Проте проблема

підвищення ефективності використання земельних ресурсів в ринкових умовах потребує дальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні проблем розвитку використання земель сільськогосподарського призначення та надання рекомендацій щодо збереження продуктивності земель, підвищення ефективності й раціональності використання земельних ресурсів аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно обґрунтовані норми. За даними Держземагенства розораність сільськогосподарських угідь в Україні на початок 2011 р. становила 78 %, а в окремих областях – до 90%, що є небезпечним явищем, особливо з огляду на наявність значних площ еродованих земель. Надмірна розораність території призводить до щорічного збільшення еродованих площ на 80-90 тис. гектарів.

Частка сільськогосподарських угідь, які зазнають згубного впливу водної ерозії складає понад 30%, дефляційно-небезпечними є половина орних земель країни. Екологічний стан значних площ сільськогосподарських земель – незадовільний, зокрема площі кислих ґрунтів займають 10,4 млн га (25,0%), солонцюватих (середньо- і сильно-) та засолених – 4,7 млн га (11,3%), перезволожених і заболочених – 3,9 млн га (9,4%), кам'янистих – 5,4 млн га (13,0%)[2].

Внаслідок порушення науково обґрунтованих систем ведення землеробства природна родючість сільськогосподарських угідь знижується. Майже на всіх землях спостерігається зниження вмісту гумусу в ґрунтах. Загалом по Україні баланс гумусу негативний і середньорічні втрати гумусу становлять 0,6-0,7 т/га.

Існують дві основні причини втрати гумусу. Перша – це результат переваги мінералізації гумусу над його надходженням і гуміфікації свіжої органічної речовини. Ці втрати називають біологічними. Друга група причин зумовлена процесами ерозії ґрунтів (механічні втрати) [3].

Роботи щодо раціоналізації землекористування й охорони земель проводяться досить повільно і, як результат, – деградація ґрунтового покриву. Щороку з полів вивозиться до 600 млн т родючого ґрунту, за останні 30 років середній вміст гумусу знизився з 3,5 % до 3,2 %. Різко зросли кислотність і засоленість, площа еродованих земель щорічно збільшується на 80–100 тис. га і досягла третини ріллі. Радіонуклідами забруднено понад 3,5 млн га сільськогосподарських угідь і майже 70 тис. га виведено з обороту. Чорноземи вкрай забруднені пестицидами і нітратами, середня концентрація забруднення на 1 км у 6,4 рази більша, ніж у США і у 3,2 рази більша, ніж у країнах європейського співтовариства.

Таким чином, сучасне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових і водних територій, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, зумовлює деградацію ґрунтового покриву.

Першочерговим завданням земельної політики є

- раціональне використання і захист земель сільськогосподарського призначення від деградаційних процесів через консервацію та виведення зі складу ріллі деградованих, малопродуктивних земель, у тому числі еродованих, створення на них захисних лісових насаджень і проведення залуження [4];

- забезпечення розвитку сталого землекористування. Стале використання земель сільськогосподарського призначення - це така система заходів, при якій досягається збалансоване співвідношення екологічних, економічних та соціальних факторів суспільного розвитку на основі врахування властивостей земельних ресурсів, їх цінності та особливостей територіального розташування. Вирішення екологічних проблем у використанні земель сільськогосподарського призначення є водночас і завданням сталого землекористування, і інструментом

економічного зростання, технологічної перебудови аграрного сектора економіки, задоволення матеріальних та духовних потреб населення;

- збільшення обсягів внесення поживних речовин для забезпечення запланованого урожаю основних сільськогосподарських культур за допомогою впровадження системи удобрення яка, спрямована на раціональне та ефективне використання мінеральних або органічних добрив. для одержання запрограмованої врожайності при високій якості продукції, стабілізації родючості ґрунту з урахуванням потреби охорони довкілля.

- збільшення обсягів хімічної меліорації ґрунтів для підвищення їх родючості;

- забезпечення бездефіцитного балансу гумусу, поліпшуючи якість й ефективність застосування гною для біологізації землеробства, що визначає виробничу систему, яка частково чи повністю заперечує використання хімічних речовин (мінеральних добрив, пестицидів, регуляторів росту). Вона ґрунтується на використанні таких агротехнічних прийомів, як сівоzmіни, застосування гною, сидератів, рослинних решток та органічних відходів несільськогосподарського походження, вирощування бобових культур, біологічні методи захисту рослин тощо. Особливо важливим є використання органічних добрив у регіонах, де широко застосовують ґрунтозахисну систему землеробства і де неможливо забезпечити глибоке загортання органічних добрив у ґрунт.

Регулювати родючість можна з допомогою більш досконалої обробки ґрунту, яка сприяє скороченню темпів мінералізації гумусу. Наприклад, зменшення глибини розпушування і частоти обробки ґрунту спричинює сповільнення темпів мінералізації гумусу, тому потреба в органічних добривах зменшується при цьому на 25%;

- трансформація земельних відносин в аграрній сфері відповідно до вимог ринкової економіки.

Раціональне землекористування передбачає, насамперед, охорону ґрунтів від негативних наслідків господарської діяльності людини. Для цього розроблена і застосовується на практиці система ґрунтозахисних заходів — правових, науково технічних, соціально-економічних, спрямованих на якісне поліпшення ґрунтів.

Висновки. Метою підвищення розвитку земельних відносин у сільському господарстві є: забезпечення сталого землекористування; збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів; трансформація земельних відносин в аграрній сфері відповідно до вимог ринкової економіки; екологізація землекористування на засадах його сталого розвитку. Повна реалізація напрямів удосконалення земельних відносин забезпечить раціональне, високоефективне й екологібезпечне використання земель сільськогосподарського призначення, збереження і примноження їх продуктивного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гулінчук Р.М. Проблеми формування і використання потенціалу земель сільськогосподарського призначення/ Гулінчук Р.М. // Інноваційна економіка. – 2012. – №32. – С. 102– 105.
2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с
3. Гордієнко В.П. Оптимізація сільськогосподарського землекористування як напрям раціонального використання та охорони земельних ресурсів / В.П. Гордієнко // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – Випуск 249: [у 5 т.]. – Т. 4. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – С. 890–896.
4. Новаковський Л. Я. Регіональна земельна політика / Л. Я. Новаковський, М. І. Шквір. – К. : Урожай, 2006. – 136 с.

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО
ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Н.Е. Волкова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті аналізується сучасний стан розвитку експортних операцій в аграрному секторі економіки Миколаївської області, досліджені проблеми та запропоновані основні напрямки підвищення ефективності зовнішньоторговельних операцій.

Ключові слова: експорт, імпорт, економічна ефективність, зовнішньоекономічна діяльність, експортний потенціал, структура експорту та імпорту.

Постановка проблеми. Процес змін, що спостерігається в даний час в Україні, проникнув в усі сфери економічного життя. У цих умовах експортно-імпортні операції стають однією з основ товарного обігу в Україні загалом та в Миколаївській області зокрема. Організація фондового, товарного та ринків факторів виробництва створює сприятливі умови для здійснення експортної діяльності підприємств і організацій Миколаївської області.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Формування і реалізація експортного потенціалу є складним і багатоаспектним процесом, який охоплює як внутрішньоекономічні, так і зовнішньоекономічні складові. Дослідженню різних аспектів цього процесу на різних рівнях присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема, М. Портера, П. Самуельсона, М. Сейфуллаєвої, Р. Буттєва, О. Волкодавовой, В. Михайловського, В.Рогачова, Д.Лук'яненка, А.Поручника, Л.Антонюк, Т.Циганкової, В.Гейця, Б.Кваснюка, Т.Скорнякової, М.Якубовського та ін. Теоретико-методичні засади формування й активізації використання експортного потенціалу знайшли своє відображення в роботах В. Сіденко, Т.Марченко, М.Т.Шафікова, А.Я.Степанова, Н.В.Іванової, О.М.Кириченко, О.М.Сальник, І.Скорнякової, О.В.Шебаніної, В.В. Юхименко та ін. вчених. Проте, проблеми визначення ролі підприємницької діяльності в

ефективному формуванні експортного потенціалу аграрних підприємств вивчені недостатньо, зокрема, на регіональному рівні дослідження майже не проводяться.

Постановка завдання. Дослідження розвитку експортно-імпортних операцій в аграрному секторі економіки Миколаївської області та визначення шляхів підвищення їх ефективності. У зв'язку з великою увагою, що приділяється сьогодні зовнішньоторговельним операціям з боку суб'єктів економічної діяльності, виникає потреба в дослідженні різних аспектів розвитку експортно-імпортної діяльності, особливо на рівні підприємства як основної і першочергової ланки зовнішньоекономічного комплексу країни, має сьогодні велику практичну значимість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з форм здійснення зовнішньоекономічної діяльності є міжнародна торгівля, яка реалізується у таких основних формах як експорт та імпорт.

У січні-травні 2010 року тільки два регіони України наростили обсяги експорту товарів - м. Київ (на 3,5%) та Миколаївська область (на 2,1%). За цим показником область посіла 2 місце. Без перебільшення можна стверджувати, що основним стрижнем, на якому формується експорт сільськогосподарської продукції в Миколаївській області є продукція рослинництва. Найбільші обсяги експорту спостерігались у 2011 р. (1493,3 тис.т зерна на загальну суму 163,1 млн дол. США). Доречним буде проаналізувати товарну структуру експортно-імпортних операцій (табл..1)

У структурі експорту останніми роками переважає продукція рослинництва, яка становить близько трьох четвертих сільськогосподарського експорту і найбільша частка якої припадає на олію та зерно, найменшу частку займають м'ясо, молочна продукція.

Миколаївська область має значний потенціал для перетворення зернового господарства у високоефективний, експортоорієнтований сектор економіки.

**Товарна структура експортно-імпортних операцій
сільськогосподарських підприємств Миколаївської області***

Вид продукції	Обсяг експорту в 2010р., млн дол. США	Обсяг імпорту в 2010р., млн дол. США	Сальдо млн дол. США	Зовнішньо-торговельний оборот
Продукція рослинництва – всього	659,7	2,3	657,4	662,0
у т.ч. зернові культури	557,1	0,1	557,0	557,2
- насіння олійних культур	75,2	0,9	74,3	76,1
- їстівні плоди та горіхи	25,0	0,0	25,0	25,0
- овочі та коренплоди	2,4	1,3	1,1	3,5
Продукція тваринництва				
у т.ч. молочна продукція	3,4	0,1	3,3	3,5
- м'ясо	0,0	33,1	-33,1	33,1
Інша продукція тваринного походження	0,0	1,1	-1,1	1,1
Всього	663,1	36,6	626,36	699,7

*Джерело: розраховано за даними статистичного щорічника в Миколаївській області за 2010 рік.

Великі експортні можливості аграрний сектор має по зерну, насінню соняшнику. Основними споживачами української сільськогосподарської продукції є країни СНД, на які припадає третина експорту, та Європейського Союзу, на який припадає чверть експорту.

Сприятливі природно-кліматичні умови Миколаївської області, її родючі землі створюють умови для інтенсивного виробництва сільськогосподарської продукції та подальшої її переробки. Тому у структурі експорту є значна частка продукції рослинництва. Щороку область експортує понад 500 тис.т пшениці, стільки ж ячменю та кукурудзи до країн Близького Сходу, Північної Африки, Іспанії, Італії. Миколаївська область володіє значним експортним потенціалом. 334 підприємства, організації та підприємства займаються експортом товарів та послуг та 262 – імпортними операціями. Лідируючі позиції серед районів області за обсягами експорту займають такі райони як Жовтневий, Врадіївський, Веселинівський та м. Миколаїв. Підприємства регіону підтримують ділові стосунки з партнерами 111 країн світу. Експорт сільськогосподарської

продукції Миколаївської області за січень-липень 2011р. склав 772,4 млн дол.США. За цей період відбулося нарощення обсягу експорту сільськогосподарської продукції на 2,1%. Найбільші обсяги експорту товарів забезпечили такі підприємства: ТОВ СП «Нібулон», ПрАТ «Новоодеський райагрохім», ДПСП «Сонячне», ДП «Племрепродуктор» «Степове». Основними експортерами зернових культур в регіоні є такі зернотрейдери як ТОВ СП «Нібулон», Євросервіс, «Віталмарагро», концерн «Прометей».

Майже жоден сільськогосподарський товаровиробник Миколаївської області не має можливості експортувати продукцію чи сировину самотійно. Адже для цього потрібні великі кошти, великі обсяги експортованої продукції, знання світових ринків і транспортних можливостей.

У Миколаївській області аграрні підприємства у своїй більшості займаються виробництвом зернових культур, так у валовому зборі продукції рослинництва на них припадає більше 95%. В структурі виробництва зернових та зернобобових культур переважає пшениця, ячмінь та кукурудза. Дуже незначним є виробництво квасолі, гречки та проса. Проте, не зважаючи на їх не значний валовий збір, виробництво даних культур з кожним роком збільшується. У структурі експорту Миколаївської області переважає частка продукції рослинництва. Найбільш рентабельним є продаж пшениці (25,68% у 2011 р.), найменш-насіння соняшнику (4,05 % у 2010 р.). Розвитку зерновиробництва в регіоні сприяють наявні природні ресурси.

З кожним роком експорт та рентабельність продажу насіння соняшнику зростає (загалом на 0,9% за аналізовані три роки). Натомість експорт пшениці скорочується. Експорт ячменю має тенденцію до зниження. У 2010р. рівень рентабельності ячменю склав 23,59 % проти 25,0 % у 2008 р. Продаж кукурудзи за кордон з кожним роком зростає (загалом на 1,24 %). Отже, найбільш ефективним є експорт кукурудзи та

насіння соняшнику, адже саме ці види сільськогосподарської продукції мають тенденцію до зростання, на відміну від інших видів експортованої продукції рослинництва.

Для перспективного розвитку експортного потенціалу Миколаївської області необхідно впровадити наступні заходи:

- 1) збільшити випуск продукції харчової промисловості, сільського господарства на основі сучасних технологій переробки, зберігання, пакування, транспортування та реалізації продукції;
- 2) забезпечити експортну спеціалізацію у виробництві високоякісних агропромислових товарів;
- 3) збільшити обсяги експорту продукції агропромислового комплексу;
- 4) підвищення частки готової продукції в експорті досліджуваного регіону;
- 5) сприяти активному залученню іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки.

Також, можна зазначити, що одним з напрямків формування ефективного експортного потенціалу є вдосконалення відносин власності, форм господарювання й системи економічних відносин. Незалежно від форм власності та господарювання сільськогосподарські підприємства повинні поступово інтегрувати в структури вертикального типу на кооперативній основі.

Кооперація дасть можливість аграрним підприємствам уникнути впливу посередницьких комерційних структур, які нині диктують їм свої умови щодо цінової політики на ринку матеріально-технічних засобів та готової продукції. Таке об'єднання дає можливість отримати значні інвестиції для інноваційної діяльності, оскільки стає більш конкурентоздатним. Кооперативний рух повинен відтворити міжгалузеві відносини між підприємствами на засадах взаємної вигоди і створити на

засадах взаємної вигоди і створити ефективний механізм відтворення аграрного виробництва в цілому.

Висновки. Формування і реалізація експортного потенціалу Миколаївської області повинно визначатися в контексті залежності економіки від зовнішньої торгівлі. Основою нарощування експортного потенціалу повинно бути створення сприятливих умов для входження до системи міжнародних господарських зв'язків за рахунок розширення обсягів виробництва, поліпшення структури й умов збуту на зовнішніх ринках.

Проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області набувають на сучасному етапі виняткового значення. Основними напрямками забезпечення ефективного розвитку експортно-імпортних операцій в аграрному секторі економіки Миколаївської області мають стати: реорганізація організаційної структури управління аграрних підприємств; створення сприятливих умов для імпорту тих видів сільськогосподарської продукції, що не виробляються в Україні; підвищення частки готової продукції в експорті досліджуваного регіону; сприяти активному залученню іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко І. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики: моногр. / І.В. Гончаренко. – НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2009. – 370с.
2. Кіщак І.Т. Тенденції експортно-імпортної діяльності Миколаївської області [електронний ресурс]. —International Conference Project. — Режим доступу : <http://www.icp-ua.com/ru/node/559>
3. Ключник А.В. Сучасний стан та шляхи подальшого ефективного розвитку експортно-імпортних операцій підприємств аграрного сектора економіки Миколаївської області / А.В. Ключник // Економічний простір. – 2009. – № 23/1. – С. 88-89.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА» ТА ЙОГО ВИДИ

А.О. Глухман, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто генезис трактування поняття «інвестиційна привабливість підприємства», обґрунтовані уточнення його змісту та класифікаційні ознаки.

Ключові слова: інвестиційна привабливість підприємства, класифікаційні ознаки інвестиційної привабливості, види інвестиційної привабливості підприємства.

Постановка проблеми. Одним із найбільш важливих завдань, які стоять перед інвестором є вибір об'єктів інвестування, що мають найпривабливіші перспективи розвитку та дозволяють забезпечити найвищу ефективність інвестицій. В той же час підприємство проявляє ініціативу і прагне знайти потрібного інвестора, а потім переконати його інвестувати грошові кошти. Успіх такого переконання обумовлюється рівнем інвестиційної привабливості підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти інвестування знайшли відображення в наукових роботах вітчизняних та зарубіжних економістів: О. Амоша, Г. Бірман, І. Бланк, В. Бочаров, Ю. Брігхем, В. Геєць, О. Коюда, В.Коюда, Л. Лігоненко, Г. Марковиць. Незважаючи на значні досягнення в теорії й практиці управління інвестиційною привабливістю суб'єктів господарювання, є проблеми, які залишаються предметом дискусій і обговорень вчених-економістів.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення та уточнення понятійного апарату, що використовується в процесі дослідження інвестиційної привабливості підприємства; визначення класифікаційних ознак, які впливають на інвестиційну привабливість підприємства; обґрунтування на цій основі класифікації інвестиційної привабливості підприємства з урахуванням інтересів всіх учасників інвестиційного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній економічній науці немає єдиного підходу до визначення суті поняття «інвестиційна привабливість підприємства». Дослідники англо-американської економічної школи, а саме Ю. Брігхем, Л. Гапенскі, Т. Коупленд, Марковиць, Ф.Дж. Фабоцци, У. Шарп зводять інвестиційну привабливість підприємства до максимізації добробуту акціонерів, який проявляється у зростанні ціни акції.

Бланк І.О. розглядає інвестиційну привабливість з позицій фінансового стану підприємства як «інтегральну характеристику окремих фірм - об'єктів можливого інвестування з позицій перспективності розвитку, обсягів та перспектив збуту продукції, ефективності використання активів, їх ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості» [2].

Я.Є. Задорожна і Л.П. Дядечко вважають, що інвестиційну привабливість слід визначити як комплекс різноманітних факторів, перелік і вага яких може змінюватись в залежності від: цілей інвесторів; виробничо-технічних особливостей підприємства, у яке інвестуються кошти; економічного розвитку підприємства у минулому, на теперішній час, а також очікуваного у майбутньому економічного розвитку [1]. Цей підхід, на нашу думку, враховує дуже важливий момент – вимоги інвесторів, забезпечення яких є важливою умовою високої оцінки інвестиційної привабливості.

Наведений перелік трактувань поняття «інвестиційна привабливість підприємства» свідчить не лише про різноманітність підходів до розкриття його змісту, але і про незавершеність дослідження цієї проблеми.

Більшість існуючих визначень пов'язують інвестиційну привабливість підприємства виключно з сукупністю фінансово-економічних характеристик діяльності підприємства, не враховуючи дуже важливий психологічний аспект. На нашу думку, термін «інвестиційна

привабливість підприємства» доцільно визначити з врахуванням сутності поняття «привабливість», який широко використовується в економічній літературі. В.В. Ільїн розглядає привабливість як мотиваційний фактор; А.І. Донцов – в якості групового єднання; А.П. Гайдуцький – як те, що викликає захоплення своїми якісними характеристиками, формами, діями.

При цьому необхідне врахування наступних сутнісних характеристик поняття «інвестиційна привабливість підприємства».

1. Присутність подвійного ефекту. Процес інвестування передбачає здійснення суб'єктно-об'єктних відносин з приводу генерування, перерозподілу та споживання капіталу. Замовником проведення оцінки інвестиційної привабливості може бути як суб'єкт, так і об'єкт інвестування.

2. Врахування вимог потенційних інвесторів. Рівень інвестиційної привабливості підвищується за швидкого досягнення консенсусу інтересів між суб'єктами інвестиційного процесу. Тому обов'язковим елементом у визначенні має стати врахування вимог потенційних інвесторів, забезпечення яких є важливою умовою високої іміджевої оцінки підприємства.

3. Плідна взаємодія з потенційними інвесторами. Часто оцінка інвестиційної привабливості підприємства базується на тому, хто і як зі сторони інвестора проводить ті чи інші розрахунки є суб'єктивним судженням. Тому на етапі формування механізмів, що забезпечують прозорість діяльності, управління інвестиційною привабливістю зводиться до регулювання доступу інвестора як до створення цих механізмів, так і до участі в контролі за їх функціонуванням [3].

4. Симбіоз фінансово – економічних і психологічних оцінок діяльності компанії допоможе власникам та інвесторам мати цілісне уявлення про компанію .

5. Врахування перспектив розвитку компанії. Одним з найважливіших завдань, які стоять перед інвестором, є вибір таких

інвестиційних об'єктів, що мають найпривабливіші перспективи для розвитку в умовах динамічної зміни умов зовнішнього середовища.

Узагальнюючі всі вищенаведені міркування, можна дати наступне визначення: інвестиційна привабливість підприємства - це багаторівнева інтегральна характеристика сукупності економіко-психологічних аспектів оцінки підприємства. Відповідно до цього нами пропонуються наступні ознаки, які можуть бути покладені в основу класифікації інвестиційної привабливості підприємства:

1. З позицій суб'єктів оцінки. Необхідність введення такої класифікаційної ознаки ґрунтується на необхідності розгляду інвестиційної привабливості з точки зору суб'єктів, які можуть її оцінювати для прийняття управлінських рішень і залежно від цього вибудувати ту або іншу систему управління на підприємстві.

2. За типом інвестора. Враховуючи те, що в залежності від джерела авансованих коштів, інвестиційна привабливість має абсолютно різний сенс, автором пропонується ввести в якості класифікаційної ознаки вищенаведений критерій.

3. За часовим горизонтом оцінювання. Оскільки інвестиційна привабливість має динамічний характер і може змінюватися під впливом багатьох чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, пропонуємо класифікаційну ознаку за часовим горизонтом оцінювання.

4. За підходом до проведення оцінювання. Беручи до уваги, що інвестиційна привабливість – це інтегральна характеристика діяльності підприємства, яка має двоїсту природу, тобто складається як з об'єктивних, так і суб'єктивних характеристик, пропонується виділити як критерії класифікації характер впливу на прийняття рішення про інвестування.

5. За метою оцінювання. Такий класифікатор пропонується додати з огляду на формування бази показників оцінки інвестиційної привабливості підприємства, яка буде відповідати цілям інвесторів.

В узагальненому вигляді запропонована класифікація інвестиційної привабливості підприємства представлена на рис.1. Отже, з позицій суб'єктів оцінки: внутрішня оцінка інвестиційної привабливості, що здійснюється самим підприємством, яке одночасно може виступати і як об'єкт, і як суб'єкт інвестування, оскільки збіг наявності вільних коштів і вигідних напрямків укладень передбачає само інвестування; зовнішня оцінка інвестиційної привабливості, яка може здійснюватися потенційними інвесторами та державою.

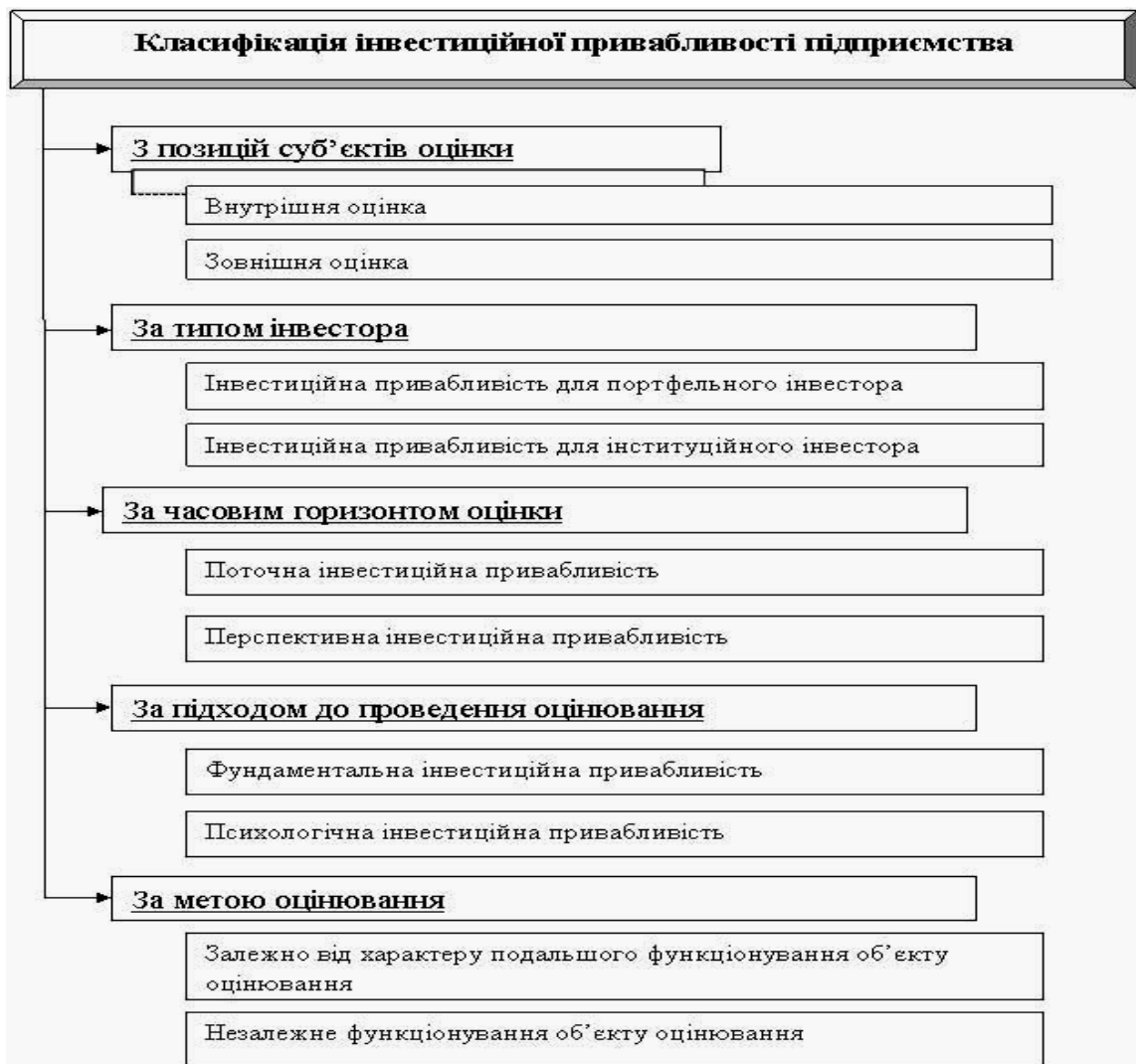

Рис.1. Класифікація інвестиційної привабливості підприємства по основних ознаках

За типом інвестора: для кредитного інвестора в розгляді інвестиційної привабливості пріоритетом буде рівень його платоспроможності.

За часовим горизонтом оцінки: поточна інвестиційна привабливість – це ситуативна характеристика підприємства на момент проведення оцінювання ; перспективна інвестиційна привабливість – це ймовірність досягнення висунутих цілей інвестування, яка виражається в індивідуальних очікуваннях потенційних інвесторів.

За підходом до проведення оцінювання : фундаментальна інвестиційна привабливість – є результатом відображення привабливості підприємства в очах конкретного інвестора [4].

Висновок. Отже, розглянувши різні підходи до визначення поняття «інвестиційна привабливість підприємства», можна зробити висновок, що на сьогодні сутність цього поняття не визначена однозначно. Тому нами запропоновано визначення, що враховує інтереси потенційних інвесторів. Також уточнено класифікацію інвестиційної привабливості, що дозволяє систематизувати існуючу термінологію.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. / И.А.Бланк. К.:МП «ИТЕМ» ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. — 448 с.
2. Бочаров В.В. Инвестиционный менеджмент. / В.В.Бочаров. — СПб : Питер, 2000. — 160 с.
- 3.Гайдучкий А.П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки /А.П.Гайдучкий // Регіональна економіка. — 2004. — №4. — С. 81-86.
- 4.Задорожна Я.Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрямок залучення інвестиційних ресурсів / Я.Є.Задорожна // Інвестиції:практика та досвід. — 2007. —№2.— С. 32-35.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ НА РИНКУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ

А.К. Гринішина, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається розвиток органічного виробництва. Досліджуються інновації на ринку екологічно чистої продукції в регіоні. Наведено фактори, які перешкоджають і сприяють впровадженню органічної продукції у виробництво.

Ключові слова: інновації, органічне виробництво, екологічно чиста продукція, ринок екологічно чистої продукції, еко-інновації.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день перед нами гостро стоїть питання безпеки та якості харчових продуктів. Екологічна ситуація в Україні вимагає впроваджувати ресурсозберігаючі технології в усіх галузях виробництва. Особливо це стосується аграрного сектора економіки. Доцільним є активне впровадження Програми розвитку органічного виробництва в Україні, що дає змогу вирішувати економічні, екологічні та соціальні проблеми сьогодення. Виробництво екологічно чистої продукції є практичною реалізацією у сфері аграрного виробництва концепції сталого розвитку, що передбачає поєднання економічного зростання, соціального розвитку й захисту довкілля як взаємозалежних і взаємодоповнювальних елементів стратегічного розвитку держави, що гарантуватиме населенню високу якість продовольства як важливої складової продовольчої безпеки. Такий процес розвитку визначається впровадженням інновацій, використанням досягнень науково-технічного прогресу, сучасними технологіями управління агропромисловим комплексом. Виходячи з цього, головним завданням органів державного управління інноваційною діяльністю стає вироблення сучасної науково-технічної політики, що включає найбільш ефективні організаційно-

економічні механізми освоєння інновацій що стосуються розвитку органічного виробництва в Україні.

Постановка завдання. Мета статті полягає у вивченні розвитку інноваційного ринку екологічно чистої продукції в регіоні та світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні розглядалися такими вітчизняними науковцями, як: Артиш В.І. [1], Зайчук Т.О. [2], Милованов Є.В. [3], Шлапак В.О. [4] та ін. але питання залишається невивченим.

Виклад основного матеріалу досліджень. Починаючи з 90-х років ХХ ст., у багатьох країнах світу формуються ринки органічної продукції, обсяги яких на сьогодні стрімко зростають, що пов'язано з: підвищенням кількості екологічних катастроф, конфліктами навколо харчових продуктів на державному рівні, зростанням рівня свідомості споживачів щодо власного майбутнього та майбутнього своїх дітей, навколишнього середовища.

Високі темпи споживання, розширення асортименту, розповсюдження органічного агровиробництва в усьому світі дають підстави стверджувати, що органічні продукти є найпріоритетнішим напрямом у харчуванні людини. Досвід органічного виробництва, накопичений в різних країнах світу, доводить не тільки можливість, а й високу ефективність продукування органічної продукції у сучасних умовах. Біологічні методи землеробства дозволяють отримувати високі врожаї, покращувати екологію. Шлях органічного виробництва веде людину до підвищення якості та тривалості життя у гармонії з природним середовищем.

На сьогодні інноваційний шлях розвитку є невід'ємною або навіть визначальною складовою економічного зростання Миколаївської області. Так, прикладом інноваційних виробів на ринку екологічно чистої продукції регіону можуть виступати органічні продукти харчування,

органічне насіння сільськогосподарських культур, біодобрива, біологічні засоби захисту рослин, екотуризм.

До інноваційних процесів в органічному виробництві можна віднести: ресурсозберігаючі технології виробництва, концепція управління «зелений офіс», концепція «еко-ефективності», модель «чисте виробництво», міжнародні стандарти еко-менеджменту й аудиту, новий системний екологічний дизайн і спеціальне маркування продукції тощо.

Доцільно відзначити, що впровадження еко-інновацій на сільськогосподарських підприємствах здійснюється одночасно з традиційним виробництвом, оскільки вони направлені на вдосконалення або створення нових продуктів, суттєве оновлення технологій виробництва. При цьому перехід до оновленого виробництва потребує додаткових витрат (фінансів, часу, енергії тощо), які можливо знайти лише при ефективному управлінні сільськогосподарським виробництвом [5].

За кордоном вже давно належну увагу приділяють екологічно чистому виробництву продукції. Чисельність господарств, що займаються органічним землеробством в країнах Євросоюзу за останні 15 років зростає майже в двадцять разів. Хоча тут доволі обмежені можливості виробництва екологічно чистої продукції через бідність ґрунтів на яких тривалий час застосовувались інтенсивні технології.

На сьогодні Україна, враховуючи природно-кліматичний та ресурсний потенціал, має усі передумови для розвитку органічного землеробства. Крім цього, в недалекому майбутньому вона може стати гідним конкурентом на ринку екологічно чистої продукції з країнами ЄС. У 2008 р. в Україні нараховувалось 249 тис. га органічних земель. На початок 2009 р. їх кількість складала понад 269 тис. га. Якщо 2007 р. «органікою» займалися 92 господарства, то 2008 р. – 118 господарств. Частку ринку органічних продуктів у абсолютних величинах визначити складно. За попередніми оцінками, частка української «органіки» становить менш як 0,1 % ринку всіх продуктів.

Розвитком органічного руху в Україні займаються: Федерація органічного руху в Україні, Асоціація «Чиста Флора», Об'єднання «Полтава-органік», Міжнародна Громадська Асоціація учасників біовиробництва «БІОЛан Україна», Клуб органічного землеробства, Спілка учасників органічного агровиробництва «Натурпродукт» та багато інших організацій [6].

Для забезпечення сталого розвитку інноваційної діяльності в Миколаївській області, слід вжити наступні заходи:

- створення демонстраційного центру з пріоритетів науково-технічної та економічної інформації на базі Миколаївського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій;

- створення бази даних інвестиційних проектів інноваційного характеру та їх представлення потенційним інвесторам, оновлення бази даних інвестиційних проектів інноваційного характеру та їх представлення потенційним інвесторам;

- сприяння впровадженню результатів наукових досліджень на вітчизняному та закордонному ринках шляхом поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів учасників Корпорації «Науковий парк Миколаївського державного аграрного університету «Агроперспектива».

На державному рівні необхідно впроваджувати програми розвитку аграрного комплексу країни шляхом розвитку та підтримки органічного виробництва, яка буде спрямована на збереження та поліпшення родючості ґрунтів; забезпечення конкурентоспроможності української продукції в умовах інтеграції України у світовий економічний простір; сприяння збереженню здоров'я нації шляхом забезпечення населення якісними та безпечними сертифікованими органічними як продуктами харчування, так і іншими товарами; охорону навколишнього середовища та збереження біорізноманіття; створення належних умов для розвитку

сільських територій. Створення здорових продуктів, збереження та оздоровлення навколишнього середовища, передбачене філософією органічного виробництва, базується на віковому досвіді сільського господарювання і підкріплюється сучасними технологічними досягненнями.

Серед можливостей, які потрібно використати для підтримки розвитку органічного виробництва, перш за все слід назвати наступні: більш широке застосування вітчизняного та іноземного досвіду ведення органічного виробництва та просування органічної продукції на ринок; широке використання всіх видів засобів масової інформації для популяризації вживання органічних продуктів харчування, як невід'ємної частини здорового способу життя; забезпечення зростання попиту на органічну продукцію внаслідок формування довіри споживачів до сертифікованої органічної продукції; широке використання регіональних особливостей (місцевих традицій, інновацій, створення нових продуктів, вирощування місцевих видів рослин та розведення тварин); забезпечення громадської підтримки (зацікавленість неурядових, громадських та галузевих організацій та асоціацій).

Отже, ефективність розвитку інновацій на ринку екологічно чистої продукції має місце за умови належного його регулювання як з боку держави так і безпосередньо з боку органів місцевого самоврядування.

Висновки. На шляху розвитку інновацій на ринку органічної продукції існує багато перешкод. Для розширення виробництва органічної продукції в Україні необхідно розробити чітко визначену державну політику і нормативи, запровадити, на базі міжнародних стандартів, національну систему органічної сертифікації, державну програму для розвитку органічного агровиробництва та сприяти його поширенню. Високотехнологічний розвиток сільського господарства Миколаївської області потребує насамперед: застосування біодобрив; новітніх засобів захисту рослин і тварин; сучасних технологій зберігання

сільськогосподарської продукції; матеріалів, технології та обладнання для фасування, пакування і маркування продуктів харчування та напоїв; екологічно чисті харчові продукти та продукти з високими оздоровчими властивостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артиш В.І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні / В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2009. – №2. – С.117–120.
2. Зайчук Т.О. Вітчизняний ринок екологічно чистих продуктів харчування та шляхи його розвитку / Т.О. Зайчук // Економіка і прогнозування. — 2009. — № 4. — С.114 – 125.
3. Милованов Е.В. Органические продукты: чешские ориентиры / Е.В. Милованов // Агроперспектива. — 2004. — №9. — С. 62-64.
4. Шлапак В.О. Створення інфраструктури виробництва та маркетингу екологічно чистої овочевої продукції в Україні / В.О. Шлапак, В.М. Попенко // Економіка АПК. — 2004. — №1. — С. 135 – 139.
5. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2012. — № 2 (18), том 3. – 372 с.
6. Історія світової культури : навч. посіб. / керівник авт. колективу Войнич Л.Й. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Центр учбової літератури, 2010.— 400с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

А.О. Дубова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В роботі розглянуті основні аспекти та можливості використання інновацій у галузі тваринництва для більш раціонального та ефективного його ведення.

Ключові слова: ефективність, інтенсифікація, конкурентоспроможність, інновація, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційна привабливість, інноваційна політика, інноваційний капітал, інвестиції.

Постановка проблеми. Розвиток інновацій сільськогосподарських підприємств може здійснюватися в першу чергу через взаємодію зовнішнього та внутрішнього середовищ, через розвиток складових внутрішнього середовища та існуючого ресурсного потенціалу. В умовах нестабільного зовнішнього середовища (економічна, політична нестабільність; недосконала фінансово-кредитна система; несприятливий інвестиційний клімат) інноваційний розвиток здійснюється переважно на великих підприємствах завдяки власним фінансовим можливостям.

Відновлення та розвиток тваринництва – це не тільки необхідність аграрного сектора економіки, а й потреба сьогодення, оскільки для збалансованого харчування та підвищення працездатності населення продукти харчування повинні бути високої якості та в широкому асортименті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітними дослідженнями значення інновацій в тваринництві займалися і зробили вагомий внесок у її розвиток такі вчені, як В. Андрійчук, В. Амбросов, О. Біттер, В. Бойко, П. Гайдуцький, О. Даций, В. Дієсперов, П. Коваленко, Т. Ковальчук, І. Костирко, О. Мазуренко, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, В. Савчук, П. Саблук, І. Топіха та ін.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування сучасного стану та перспектив інноваційного розвитку галузі тваринництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тваринництво розглядається на основі трьох галузей: скотарства, свинарства і птахівництва. Галузь птахівництва розвивається достатніми темпами і має гарні перспективи для експорту продукції. Щодо галузі свинарства то в ній спостерігається екстенсивний рівень розвитку, для покращення необхідно збільшувати поголів'я, а також покращувати природний склад, якість продукції та умови утримання. Проте, позитивним в цьому році було те, що впроваджуються в будівництво нові комплекси по всій Україні. Найпроблемнішим є скотарство і молочне скотарство. Міністерство спільно з Кабінетом міністрів прийняло постанову, яка дає можливість сплачувати тисячу гривень за відгодівельний молодняк кожному суб'єкту, кожній людині, яка не менше трьох місяців і до 15-місячного віку утримує його [2].

Проаналізувавши дані державної служби статистики України помітити таку динаміку, як зменшення чисельності поголів'я ВРХ з кожним роком. Якщо в 1990 році поголів'я тварин складало 25194,8 тис. гол., то у 2012 воно склало 4425,8 тис. гол. Кількість свиней за ці ж роки зменшилось з 19946,7 тис. гол. до 7373,2 тис. гол. Зменшення кількості птиці було несуттєвим. Знизилось з 255,1 до 200,8 тис. гол. [6].

Міністерством проводиться робота з підтримки збільшення продуктивного поголів'я великої рогатої худоби, зокрема, шляхом стимулювання будівництва і реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, а також шляхом нарахування спеціальної бюджетної дотації за поголів'я корів м'ясного напрямку, за закупівлю теличок у населення для поповнення основного стада, за приріст поголів'я корів і за екологічно чисте молоко власного виробництва, продане молокопереробним підприємствам для виготовлення продуктів дитячого харчування на молочній основі.

Згідно діючої програми молочного тваринництва, Дунаєвському районі за два останні роки створено нові тваринницькі ферми у ТОВ

“Подільський фінансовий дім” у с.Криничани, ТОВ “Агроімідж” (с.Рудка), ФГ “Євроінвест” (с.Міцівці), ФГ “Єврика плюс” (с.Тернава) і у ТОВ “Студениця-1” (с.Томашівка). У цьому році планується відкриття свиноферм у селах Воробіївка, Городиска, Нестерівці і Чаньків. Також у Гуті Морозівській з’явиться фермерське господарство з вирощування великої рогатої худоби. Тобто, цей рік є доволі інтенсивним і перспективним у розрізі подальшого розвитку галузі молочного тваринництва Дунаєвщини [3].

Тваринництво у 2012 році стало одним з пріоритетних галузей, на нього було виділено майже 700 мільйонів гривень. На початок грудня було нараховано 304 мільйони на утримання та збереження молодняку ВРХ, 16 мільйонів гривень на придбання апаратів індивідуального доїння, а також проведене часткове відшкодування на закупівлю племінних телиць і корів.

Микола Присяжнюк зауважив, що цього року вперше вдалося призупинити спад поголів’я ВРХ та наростити його завдяки дотаціям господарям за утримання та збереження молодняку ВРХ. Таким чином, держава стимулює селян створювати сімейні ферми. Окрім того, буде звертатися увага на відшкодування вартості закуплених племінних телиць, нетелей та корів молочного, м’ясного та комбінованого напрямків продуктивності та часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких комплексів. Загалом за програмами у тваринництві у поточному році спрямовано близько 700 мільйонів гривень [4].

До причин, що гальмують розвиток галузі належать: не прогнозована цінова політика, погано розвинений експортний потенціал, відсутність ринків збуту. Також для того, щоб виростити одну повноцінну корову [5].

На фермах Німеччини, Данії, Бельгії, інших країн, де утримують 16–32 корови, застосовують автоматизовані технологічні лінії доїння корів і роздавання кормів. При цьому вхідними параметрами для останньої служать показники продуктивності корів тому доїльні

установки оснащують засобами автоматизованого обліку молока. Плануванням, технологією утримання і засобами механізації та автоматизації в Україні створено лише в декількох господарствах Київської, Миколаївської та Полтавської областей, де використано і успішно експлуатуються розробки НВК «Київський інститут Автоматики».

Падіж молодняку у віці одного-двох місяців складає в середньому 52%. Щоб оперативно відслідковувати стан тварини, необхідно мати відповідну інформацію. Науковці пропонують пристрій для вимірювання пульсу і температури тіла, який установлюють на нашийнику тварини і дає змогу контролювати стан худоби та своєчасно реагувати на всі зміни.

Для доїння корів у доїльних залах за кордоном використовують сучасні високоавтоматизовані доїльні установки «Тандем», «Ялинка», «Карусель», «Бік об бік» і доїльні роботи. У Нідерландах на молочних фермах уже працює понад 100 роботизованих доїльних систем. Ці установки порівняно з традиційними мають вищу продуктивність, спрощену конструкцію, надійніші, заощаджують площу доїльного залу, різко зменшують витрати праці на вигін корів з майданчика після доїння, підвищують рівень безпеки праці оператора.

Проте для впровадження доїльних залів необхідно вивчати кожну ферму окремо. Використовувати їх можна буде тільки після вивчення кормової бази, кількості корів, наявності працівників, матеріально-технічне забезпечення.

Нові технології центр впроваджує на основі сучасного вітчизняного та закордонного технологічного обладнання для утримання, доїння корів, очищення, охолодження та зберігання молока.

Щодо свинарства, то в даній галузі покращували молодняк великої білої породи, що допоможе забезпечити середньодобовий приріст 718–722 г, вік досягнення живої маси 100кг за 199–207 днів, затрати корму на 1 ц живої маси 3,92–4,15 ц корм. од., отримати прибуток 136 грн на 1 голову

Ефективним заходом може бути створення асоціації виробників продукції тваринництва. Таке введення покращить роботу самої галузі, сприятиме розширеному відтворенню та залученню інвестицій, адже для покращення ситуації потрібно створювати систему механізмів залучення іноземних фінансових ресурсів з боку держави [1, с.16-19] .

Розвиток малих м'ясопереробних цехів вирішує ряд важливих проблем, і зокрема забезпечення сільського населення, особливо «глибинки», м'ясними продуктами; своєчасна переробка худоби вимушеного забою. Та й будівництво цих цехів набагато дешевше, і вводяться вони у лад швидше, ніж потужності на великих м'ясокомбінатах. Таким чином на підприємстві вироблятимуться ресурси для виробництва і вироблятимуться самі товари, а потім будуть реалізовуватися на ринку. Це дозволить збільшити прибуток від виробництва без великих затрат.

Для виробництва екологічного добрива можна створити міні-завод з які відкачували б рідке добриво і потім його поставляли на поля для подальшого удобрення ґрунту. Це не несло б великої шкоди навколишньому середовищу з невеликими затратами на його виробництво.

Тож використовуючи інновації можна нарощувати обсяги виробництва та вивести галузь тваринництва на новий рівень. Маючи такі можливості продукцію тваринництва можна буде вивести на новий експортний рівень, та утвердитись на світовому ринку.

Висновки. Для визначення стратегії інноваційного розвитку тваринництва необхідно визначити завдання, мету, чинники, показників інноваційного розвитку галузі. Реалізація стратегії інноваційного розвитку має за мету створення інноваційної інфраструктури, інформаційне і фінансове забезпечення з метою збільшення доходу, досягнення конкурентоспроможності та виходу продукції тваринництва на світовий ринок. У той же час для ефективного введення інновацій в розвиток галузі тваринництва необхідно забезпечити державну підтримку та можливість

залучення інвестицій. Для забезпечення підприємства більшими прибутками необхідно запроваджувати на підприємствах міні-цехи для переробки продукції, що дасть змогу створити безвідходне і екологічне виробництво. Серед чинників, які посилюють інтерес до інновацій, в загальному виділимо такі: провідна роль наукового підходу, прискорення НТП, підвищення конкурентоспроможності. В тваринницькій галузі існують проблеми у введенні інноваційних цілей. До них можна віднести неефективне вдосконалення існуючих та нових генотипів тварин, розроблення нових технологій і системи годівлі тварин, створення конкурентоспроможних порід тварин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Топіха І. Н. Ринок продукції тваринництва: проблеми залишаються / І. Н. Топіха // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2006. – Вип. 2. – С. 16 – 19.
2. Аграрні новини та оперативна статистика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agroua.net/news/news_41401.html.
3. Дунаєвський вісник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dunvis.dun.km.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=532012-01-25-10-08-27&catid=3:rozvutok&Itemid=12.
4. Кваша С. Веб-конференція. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agronews.ua/node/11155>
5. Степанюк О. Тваринництво в Україні – відродження чи занепад? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrobusiness.com.ua/component/content/article/19-2010-06-11-12-53-11/1105-2012-06-20-12-47-09.html>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ю.В. Дьяченко, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається вплив екологічних інновацій на економічний розвиток аграрних підприємств. Обґрунтовано доцільність їх впровадження в аграрні підприємства за умов сталого розвитку.

Ключові слова: еко-інновація, аграрний сектор економіки, екологізація, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Україна – це країна з потужним агропромисловим потенціалом та величезними перспективами розвитку сільського господарства. Вона володіє сприятливими кліматичними умовами і якісними земельними ресурсами, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. Він формує 16-17% валового внутрішнього продукту. Аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторгівельне сальдо.

Незважаючи на певні досягнення в розвитку аграрної сфери, в Україні ще багато питань чекають на вирішення. Для того щоб сільське господарство в нашій країні розвивалося і процвітало потрібні суттєві зміни у ціновій політиці. Сільському господарству потрібні стабільні ціни, орієнтуючись на які сільськогосподарські підприємства могли б визначати оптимальний обсяг виробництва продукції. Ціновий механізм повинен стати головною ланкою постреформованого аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем перспективи розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні присвячені наукові праці В.Я.Амбросова, В.Г.Андрійчука, В.І.Бойка, П.П.Борщевського, П.І.Гайдуцького, А.С.Даниленка, М.Я.Дем'яненка, О.Ю.Єрмакова, І.В.Коновалова, В.І.Криворучка, О.В.Крисального, М.Г.Лобаса, М.Й.Маліка, В.Я.Месель-Веселяка, П.О.Мосіюка, О.М.Онищенко, П.Т.Саблука, П.П.Руснака, М.М.Федорова, В.К.Терещенка, О.В.Шкільова, О.М.Шпичака, В.В.Юрчишина та багатьох інших учених. Разом з тим, питання підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва й надалі залишаються недостатньо розкриті.

Постановка завдання. Мета статті є аналіз стану та розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні та обґрунтування стратегічних цілей та напрямів розвитку рослинництва.

Виклад основного матеріалу досліджень. У галузі рослинництва в середньому за 2008-2010 роки вироблено валової продукції рослинництва на 61,7 млрд грн проти 66,6 млрд грн у 1990 та 43,6 млрд грн у 2000 роках. У 2011 році за попередніми даними вироблено валової продукції на 74 млрд грн. Населення України повністю забезпечено хлібом і хлібопродуктами (111 кг на одну особу), картоплею (129 кг), олією (14,8 кг), цукром (37,1 кг), овочами - на 91 % (143,5 кг), плодами, ягодами та виноградом - на 56 % (48 кг). Частка імпортової продукції садівництва та виноградарства до виробленої становила 52,5 %. Разом з тим ефективність виробництва в галузі недостатня. Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва за період 2008-2010рр. складав 25,8 %, тоді як для ефективного розширеного відтворення необхідно 45-50%.

Конкурентоспроможність продукції галузі невисока, зокрема внаслідок нижчого рівня продуктивності культур, ніж у світі та ЄС-27: у середньому за 2008-2010 рр. за урожайністю зернових та зернобобових у 1,1 і 1,6 раза (33,1 і 50 ц з 1 га проти 30,5 ц з 1 га), цукрових буряків у 1,6 і 2,2 (513 і 684 ц з 1 га проти 313 ц з 1 га), картоплі в 1,3 і 2,1 (178 і 289 ц з 1

га проти 137 ц з 1 га), овочів у 1,2 і 1,7 раза (187 і 268 ц з 1 га проти 162 ц з 1 га).

Метою стратегії розвитку рослинництва є забезпечення стабільного нарощування виробництва продукції для потреб внутрішнього і зовнішнього ринку та підвищення ефективності галузі.

Основними стратегічними цілями розвитку рослинництва з урахуванням визначеної мети є: збільшення виробництва продукції рослинництва; створення збалансованої кормової бази для тваринництва; створення сировинної бази для біоенергетики; нарощування експорту продукції рослинництва та продуктів її переробки; підвищення урожайності сільськогосподарських культур.

Для досягнення визначених цілей передбачається реалізація наступних пріоритетних завдань:

1) Підвищення економічного потенціалу агроєкосистем шляхом використання таких системоутворюючих факторів, як підвищення родючості ґрунтів, зниження хіміко-техногенного навантаження на екоценози, зростання їх адаптивних властивостей, використання сортів рослин і технологій їх вирощування, що забезпечують найвищу окупність ресурсів.

Підвищення родючості ґрунту забезпечуватиметься за рахунок запровадження комплексу організаційно-технологічних заходів, що включає:

- структуру посівних площ, що адаптована до ґрунтового-ландшафтних елементів і науково обґрунтованих сівозмін;
- розширення робіт з хімічної меліорації закислених та засолених ґрунтів;
- підвищення ефективності використання меліорованих земель на інноваційній основі;
- протиерозійні заходи постійної дії - гідротехнічні, культуртехнічні, агротехнічні та лісомеліоративні;

- консервацію середньо- і сильноеродованих земель із наступним їх залуженням або залісненням;
- орієнтацію на органічні системи удобрення, значний ріст виробництва та внесення гною;
- підвищення ефективності застосування мінеральних добрив за рахунок оптимізації доз, строків і способів їх внесення в ґрунт;
- заміну традиційних технологій обробітку ґрунту на ґрунтозахисні, адаптовані до зональних особливостей.

2) Забезпечення землеробства високоефективним генофондом сортів і гібридів сільськогосподарських культур шляхом зростання потенційної продуктивності сортів і гібридів (з більш високим коефіцієнтом корисної дії фотосинтезу, вищою окупністю добрив та зрошувальної води), а також підвищення їх екологічної стійкості до нерегульованих (морози, засухи) і регульованих (фітосанітарний стан, підвищення кислотності і засолення ґрунтів) факторів виробництва, оптимізація яких неможлива або потребує значних витрат ресурсів.

3) Застосування постіндустріальних систем ресурсозберігаючих екологоощадних технологій вирощування сільськогосподарських культур на основі зростання економічного потенціалу агросистем, значного підвищення їх продуктивності і адаптивності шляхом переведення галузі рослинництва на постіндустріальні моделі розвитку, що передбачає:

- розробку і широке запровадження ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур. Застосування цих технологій дозволить за рахунок раціонального використання трудових, матеріальних та енергетичних ресурсів суттєво знижувати собівартість одиниці продукції і на цій основі підвищувати її конкурентоспроможність;
- розробку і запровадження ефективних методів оптимізації процесів росту і розвитку рослин з урахуванням зміни кліматичних умов, що дозволить суттєво підвищити урожайність і стабільність виробництва рослинницької продукції;

- суттєве зростання окупності застосовуваних мінеральних добрив за рахунок оптимізації доз і співвідношення елементів живлення, строків і способів внесення їх у ґрунт. Внесення мінеральних добрив та хімічних меліорантів буде сконцентровано на полях із несприятливим балансом елементів живлення рослин та в критичні періоди їх розвитку;
- запровадження інтегрованої системи захисту рослин, що зорієнтована перш за все на використання агротехнічного та біологічного методів; рівень біологізації захисту рослин буде доведено до 30% від загального раціонального обсягу захисних заходів; переведення на використання технологій біологічного рослинництва не менше 3,5 млн га сільськогосподарських угідь; впровадження технологій біологізації рослинництва з обмеженням не менш як на 75 відсотків використання хімічних пестицидів на площі близько 5 млн га;
- розширення застосування ґрунтозахисних, адаптованих до зональних особливостей, технологій обробітку ґрунту, які будуть раціонально поєднувати оранку, плоскорізне й чизельне розпушування, поверхневий і нульовий обробіток; загальна тенденція буде розвиватися в напрямі збільшення питомої ваги поверхневого і нульового обробітку, особливо в зонах недостатнього зволоження; в перспективі мінімальні способи обробітку будуть застосовуватися на двох третинах орних земель;
- розробку і прискорене впровадження іноваційних систем регулювання росту і розвитку рослин на основі принципів точного землеробства та нанотехнологій; особлива увага в цьому напрямі буде приділятися розробці технологічних способів впливу фізіологічно-активних речовин на функціонування клітинних структур рослини, а також методів генної інженерії в селекції.

4) Створення стабільної кормової бази для забезпечення потреб тваринництва шляхом: розширення посівів кормових культур. Площі

посіву під кукурудзою на зерно будуть доведені до 4 млн га.; збалансованості кормів за протеїном за рахунок збільшення площі білкових культур до 2,8 млн га, в т.ч. сої - до 2,2 млн га, багаторічних бобових трав - до 1,9 млн га.

5) Створення високоефективної сировинної бази біоенергетики шляхом: розширення площі посіву ріпаку для виробництва біодизеля до 2,6 млн. га, цукрових буряків для виробництва біоетанолу до 800 тис. га.; виробництва біопалива із культур, продукція яких не використовується в продовольчих та кормових цілях, що дозволить підвищити продовольчу і енергетичну безпеку держави, збільшити її експортний потенціал.

6) Створення системи самозабезпечення сільського господарства паливом і органічними добривами шляхом формування сільськогосподарських підприємств, які забезпечуватимуть у повному обсязі власні потреби в пальному і добривах, що знизить собівартість та підвищить ефективність виробництва.

7) Розвиток органічного виробництва шляхом використання природного потенціалу рослин і ґрунту, гармонізації їх з навколишнім середовищем за рахунок заборони, або в значній мірі обмеження використання хімічно синтезованих добрив, пестицидів, регуляторів росту, виключення застосування генетично модифікованих організмів і продуктів їх переробки, збереження та відтворення родючості ґрунтів методами, які оптимізують їх біологічну активність, підвищення стійкості рослин шляхом вибору відповідних видів та сортів.

З метою прискореного розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції уже в найближчій перспективі буде вирішено ряд організаційно-правових проблем, що передбачають прийняття Закону України "Про органічне виробництво", розробку і запровадження на його основі дієвого механізму сертифікації підприємств і продукції, створення інфраструктури виробництва органічних продуктів та ефективного їх просування на ринку.

Удосконалення структури виробництва продукції рослинництва буде забезпечено шляхом пріоритетного розвитку виробництва продуктів, по яких не досягнуті раціональні норми споживання (овочі, баштанні, плоди та ягоди), а також галузей, продукція яких користується підвищеним попитом на світовому ринку (високоякісне продовольче зерно, насіння олійних культур). Значно розширяться посівні площі культур, продукція яких використовується для виробництва біопалива.

Висновки. Отже, для підвищення розвитку сільськогосподарського виробництва необхідне: підвищення економічного потенціалу агроєкосистем, підвищення родючості ґрунту, забезпечення землеробства високоефективним генофондом сортів і гібридів сільськогосподарських культур, застосування постіндустріальних систем ресурсозберігаючих екологоощадних технологій вирощування сільськогосподарських культур, створення стабільної кормової бази, створення високоефективної сировинної бази біоенергетики, створення системи самозабезпечення сільського господарства паливом і органічними добривами, розвиток органічного виробництва, удосконалення структури виробництва продукції рослинництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лузан Ю.Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Лузан Ю. Я. // Економіка АПК. – 2009. – №7. – С. 3 – 12.
2. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С. 3 – 13.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

В.В. Дьячук, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню теоретичних основ та прикладних питань формування й розробки стратегічних напрямів розвитку галузі тваринництва в Миколаївській області, які мають забезпечити її успішний розвиток в сучасних ринкових умовах.

Ключові слова: тваринництво, стратегія, розвиток, ефективність, державна підтримка, конкурентоспроможність, ринок.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України надалі характеризується кризовим явищем, що охопило всі сфери його виробництва. Особливо вони відчутні у молокопродуктовому підкомплексі, і зокрема у молочному скотарстві. Специфічною особливістю молочного скотарства у сільському господарстві є те, що воно виступає своєрідним біологічним цехом і посідає місце галузі, яка здійснює переробку значної частини продукції тваринництва у більш цінніші харчові продукти, технічну сировину та інше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення питань розвитку та ефективності функціонування галузі тваринництва зробили Андрійчук В. Г. [1], Месель-Веселяк [2], І. Топіха [3] та інші. Основна увага вчених зосереджена на проблемах розвитку та їх аналізі у молочному скотарстві сільськогосподарських підприємств, як основних постачальників молокосировини переробній промисловості. Одночасно чимало питань, що стосуються формуванню та розробці стратегічних напрямів розвитку галузі тваринництва, залишаються допоки що малодослідженими.

Постановка завдання. Мета статті - обґрунтувати пропозиції щодо збільшення виробництва продукції тваринництва, підвищення економічної ефективності виробництва і підвищення якості продукції при одночасному зменшенні затрат праці та матеріальних засобів на одиницю продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. За 1990-2003 рр. в Україні відбувся, на жаль, непродуманий, стихійний розпад наявних колективних підприємств. Розукрупнення великих колгоспів і радгоспів призвело до збільшення чисельності господарств і розподілу основних виробничих фондів, що супроводжувалось необґрунтованим поділом тваринницьких приміщень, поголів'я худоби, обладнання та устаткування. Внаслідок цього значна частина молочних ферм, особливо молочних блоків колективних господарств, залишилась без засобів механізації, устаткування і обладнання. Так, за досліджуваний період в Україні та Миколаївській області відбулось різке скорочення поголів'я худоби (рис. 1, рис. 2) [4].

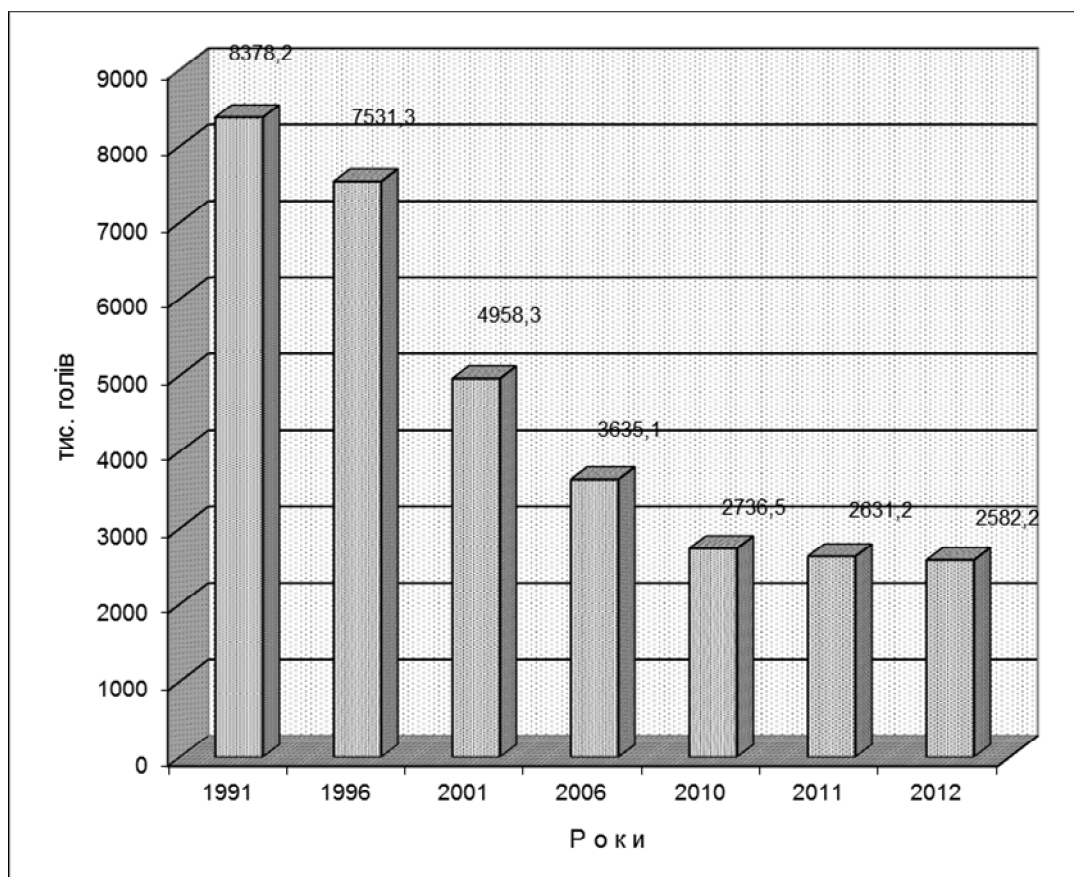

Рис.1. Поголів'я корів в Україні у господарствах усіх категорій, тис.голів

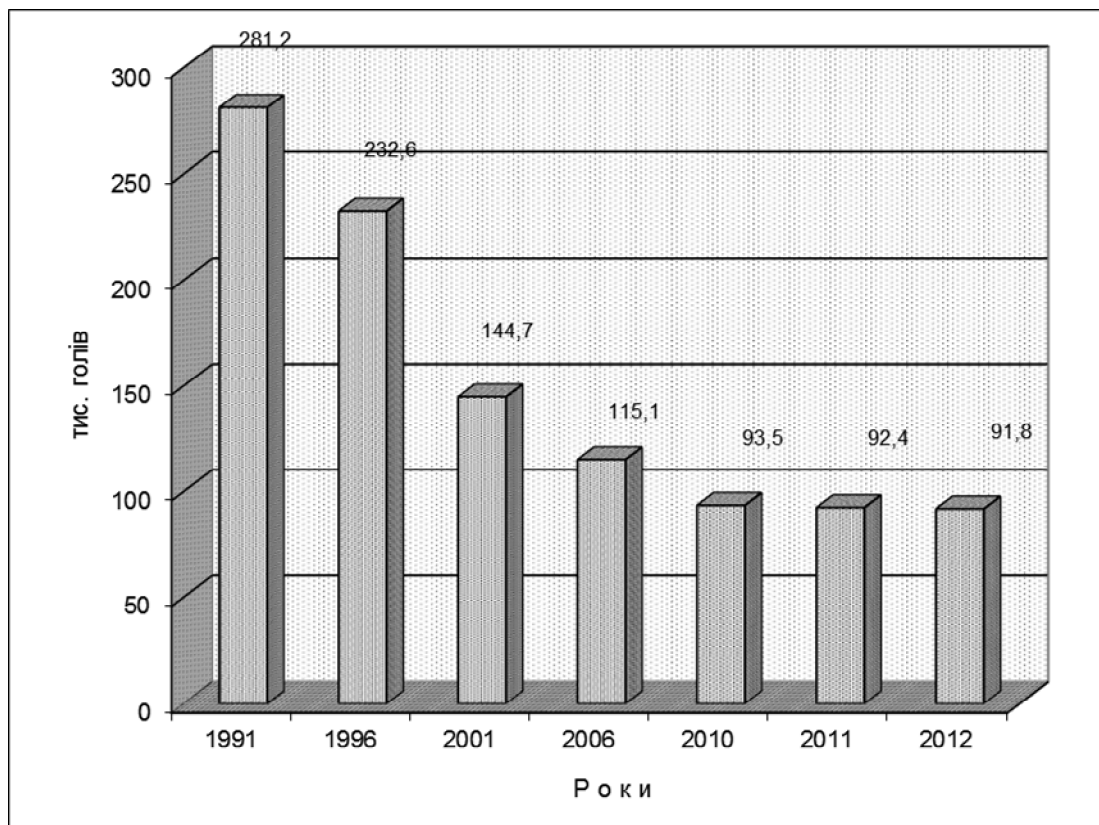

Рис. 2. Поголів'я корів у Миколаївській області у господарствах усіх категорій, тис. голів

Збільшення та підвищення ефективності виробництва молока можливе тільки на основі послідовної інтенсифікації галузі, упровадження промислових технологій, прогресивних форм оплати праці, підвищення загальної культури ведення галузі. Специфіка галузей тваринництва обумовлює особливості інтенсифікації, які виявляються в тому, що продуктивність і ефективність галузей залежить від ступеня використання потенціалу тварин, їх можливостей. Тому необхідно створити умови для максимальної реалізації даних факторів. Це передбачає широку програму заходів щодо забезпечення необхідного рівня, якості і поєднання біологічних, технічних, організаційно-технологічних та економічних чинників.

Підвищення продуктивності худоби – комплексна проблема. Її вирішення дозволить ефективніше використовувати матеріальні, трудові, фінансові ресурси і прискорити окупність витрат. На продуктивність

тварин впливає велика кількість факторів. Тут необхідно мати на увазі перш за все комплекс факторів та умов, які безпосередньо пов'язані з самими тваринами, їх біологічними і фізіологічними особливостями.

Селекційна робота дозволяє істотно підвищити генетичний потенціал продуктивності шляхом широкого використання високоякісного генофонду імпортованих порід.

Поряд з узагальнюювальними дуже серйозного дослідження заслуговують так звані „активні фактори” інтенсифікації. У тваринництві до них зараховують витрати на корми, рівень і повноцінність годівлі тварин. Досягти максимальної його реалізації можна лише за умови створення надійної кормової бази, яка на 60 -70 % визначає різницю в продуктивності корів. Рівень продуктивності корів є найважливішим техніко-економічним показником розвитку галузі молочного скотарства.

Великий вплив на молочну продуктивність вчиняє витрата кормів на 1 ц молока (рис.3) [4].

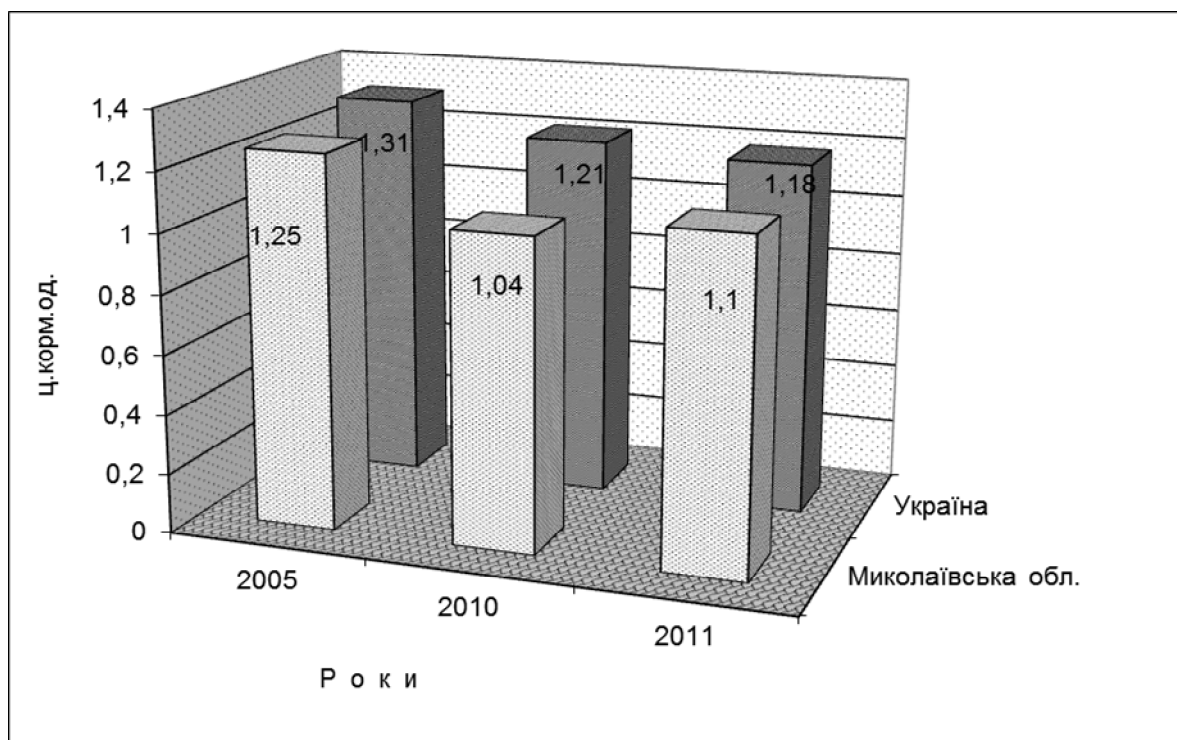

Рис. 3. Середні витрати кормів на виробництво одного центнера молока у сільськогосподарських підприємствах, ц корм. од

Основною провідною причиною неблагополуччя в молочному скотарстві є неправильне, фізіологічно необґрунтоване годування корів у зимовий період з раціонів, структура яких не відповідає фізіологічним особливостям травлення у жуйних травоядних тварин. Отже, необхідно суттєво змінити структуру раціонів для корів у бік збільшення в них частки грубих кормів.

Фактором, що робить вплив на продуктивність праці в молочному скотарстві, є стаж роботи, рівень професійної підготовки і можливості її поліпшення. Процес старіння кадрів, при загальній їх нестачі негативно відбивається на виробництві. Важливою умовою інтенсивного розвитку тваринництва в сільськогосподарських підприємствах є дієвість державної підтримки, яка за період дослідження забезпечувала прибутковість молочного скотарства та знижувала рівень збитковості м'ясного скотарства і свинарства. Враховуючи обмеженість державного бюджету, державна підтримка тваринництва повинна відповідати наступним принципам: адресність, цілеспрямованість, системність, що сприятиме стійкості виробництва продукції тваринництва, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
2. Месель-Веселяк В. Я. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України [Текст] / В. Я. Масель-Веселяк, О. В. Мазуренко / [Під наук. ред. акад. УААН П. Т. Саблука]. — К. : ННЦ ІАЕ, 2004. — 198 с.
3. Топіха І . Н. Ринок продукції тваринництва : проблеми залишаються [Текст] / І. Н. Топіха // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Миколаїв, 2006. — Вип. 2. — С. 16—19.
4. Веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / – Режим доступу : [http : //www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Є.І. Житник, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розкриваються питання сучасного стану, стратегічних цілей та напрямів їх досягнення в інноваційнім забезпеченні сільського господарства.

Ключові слова: інновації сільськогосподарського виробництва, інноваційний розвиток, стратегічні цілі, інноваційне забезпечення.

Постановка проблеми. Нині інноваційне забезпечення сільського господарства України знаходиться на дуже низькому рівні в порівнянні з іншими країнами, та потребує стабільного, конкурентоспроможного та прогнозованого розвитку сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інноваційного забезпечення сільського господарства завжди привертала увагу багатьох учених, таких як: О.І. Амоша, І.Л. Федун, І.І. Лукінов, Л.І. Курило, М.І. Кісіль, А.В. Чупіс, О.М. Шестопальта інших. Однак проблема інноваційного забезпечення сільського господарства є дуже актуальною темою для розгляду, через різноманітність факторів впливу на вирішення цієї проблеми.

Постановка завдання. На основі розгляду літературних джерел визначити сутність інноваційного забезпечення сільського господарства, та стратегічні цілі, які впливають на цей розвиток.

Виклад основного матеріалу досліджень. Інноваційне забезпечення сільського господарства – це створення відповідної інноваційної інфраструктури, залучення новостворених і вдосконалених конкурентоспроможних технологій, продукції або послуг, а також організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери, здійснення діяльності, спрямованої на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та

розробок, які в сукупності забезпечують підвищення конкурентоспроможності галузі [1].

Сучасний стан розбудови конкурентоспроможного, стабільного й прогнозованого у тенденціях розвитку сільського господарства стає можливою лише за умови його переходу на інноваційний шлях розвитку. Серед суб'єктів аграрного бізнесу є структури, які завдяки достатнім фінансовим можливостям, перш за все залученню капіталу з інших галузей, системно впроваджують передові інноваційні розробки. Це підприємства з вирощування зерна та технічних культур, свинарського, птахівничого напрямку, галузі овочівництва закритого ґрунту, що мають сучасну техніку та використовують новітні технології.

Певний внесок у забезпечення інноваційного розвитку здійснює аграрна наука, зокрема наукові установи Національної академії аграрних наук України. Тут проводяться випробування завершених наукових розробок, маркетингові дослідження, трансфер інновацій та наукове супроводження інноваційних проектів, науково-консультаційне та інформаційне обслуговування агро-формувань. Центри наукового забезпечення агропромислового виробництва Академії, які функціонують у регіонах, активно працюють над створенням, освоєнням та організацією впровадження інновацій. У 2011 році ними випробувано 630, впроваджено 957 завершених наукових розробок, що має позитивно позначитися на результатах господарської діяльності сільськогосподарських підприємств у майбутньому [2].

Проте в Україні поки що не створено ефективної системи інноваційного забезпечення аграрної галузі. В окремих галузях все ще переважають системи ведення господарства, в основі яких знаходяться застарілі технології, що не дозволяє досягти суттєвого зниження витратоутворюючих факторів виробництва, підвищити конкурентоспроможність продукції. Внаслідок цього собівартість виробництва зростає випереджаючими темпами, знижується його

рентабельність. Зокрема, з 2007 по 2010 рік показник рівня рентабельності зернових і зернобобових культур знизився від 28,7% до 13,9%, що опосередковано підтверджує загальну неефективність інноваційного забезпечення галузі.

Стримуючим чинником щодо інноваційного розвитку сільського господарства є незадовільне з якісних позицій технічне забезпечення - головний чинник техніко-технологічної модернізації. Техніка вітчизняного виробництва, забезпечує в основному реалізацію екстенсивних та традиційних технологій, оскільки головним чином використовуються морально застарілі моделі. Вітчизняна техніка відстає від імпортних аналогів за параметрами надійності більш ніж у 6 разів, а технічна оснащеність галузі тваринництва не перевищує 40 % від необхідного рівня, що також є підтвердженням неефективності існуючої системи інноваційного забезпечення сільського господарства.

Стимує розвиток інноваційних процесів також низька платоспроможність багатьох сільськогосподарських товаровиробників, обмеженість кредитних ресурсів для впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, сучасних машин і засобів механізації виробничих процесів, високо інтенсивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, порід сільськогосподарських тварин [3].

Також інноваційне забезпечення має стратегічні цілі метою яких є формування інноваційної моделі його функціонування, спроможної забезпечити суттєве підвищення ефективності сільського господарства на основі використання новітніх досягнень науки і техніки.

Основними стратегічними цілями інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства з урахуванням зазначеної мети є: адаптація національної інноваційної системи до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності; переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит споживача; поліпшення кадрового забезпечення науково-інноваційної сфери і створення

привабливих умов для творців інновацій; створення інститутів інноваційної інфраструктури; запровадження системного підходу в управлінні інноваційним забезпеченням розвитку сільського господарства.

Досягнення визначеної мети та стратегічних цілей передбачається за рахунок вирішення наступних основних завдань: створення конкурентоспроможного сектору досліджень і розробок, а також умов для його розширеного відтворення; удосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в країні; стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури; модернізація агропромислового виробництва на основі технологічних інновацій; розвиток кадрового потенціалу інноваційної діяльності.

Основними напрямками досягнення стратегічних цілей у формуванні ефективної системи інноваційного забезпечення сільського господарства на найближчу перспективу будуть: запровадження ефективного механізму стимулювання впровадження у виробництво інновацій за ринковими схемами; диверсифікація джерел і механізмів фінансування інноваційного процесу; використання переважно конкурсних (конкурентних) механізмів інвестування в наукову та інноваційну діяльність; раціональне використання прямих і опосередкованих способів інвестування в наукову та інноваційну діяльність; орієнтація державних інвестицій в науку та інновації на стимулювання притоку в ці сфери недержавних коштів, особливо заощаджень громадян; створення системи зацікавленості аграрних підприємців у вітчизняних інноваціях шляхом надання податкових пільг; більш активне використання інноваційного й кадрового потенціалу університетської науки через створення наукових парків; формування сприятливого інституціонального середовища для розбудови сучасного ринкового інноваційного сільського господарства, яке здатне забезпечити в повному обсязі потреби населення в продуктах харчування та зможе успішно конкурувати на світовому аграрному ринку.

Реалізація визначених завдань забезпечить наступні результати: сповільнення еміграції робочої сили, в складі якої домінує найбільш активна її частина; зупинка виключення кваліфікованих кадрів з матеріального виробництва, їх перехід у сфери діяльності, які безпосередньо не впливають на науково-технічний прогрес; трансформування структури підготовки кадрів у вищих навчальних закладах аграрного профілю у бік збільшення частки виробничих професій, спеціалістів технологічних напрямків діяльності; забезпечення конкурентоспроможного агропромислового виробництва на внутрішньодержавному і міждержавному рівнях; збільшення обсягів виробництва наукоємної аграрної продукції шляхом застосування інноваційних розробок, розвитку кооперації та інтеграції в агропромислового виробництві; впровадження інноваційної моделі розвитку сільського господарства, соціальної сфери села та сільських територій; приріст валової продукції сільського господарства за рахунок досягнень науково-технічного прогресу; підвищення стійкості продовольчого забезпечення населення країни.

Висновки. Можна зробити висновки, що в Україні на даний момент не існує ефективної системи інноваційного забезпечення сільського господарства, через малоефективну і недоформовану інфраструктуру ринка інновацій. Але за допомогою стратегічних цілей інноваційного розвитку можна досягти підвищення ефективності сільського господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федун І.Л. Інноваційний напрям розвитку сільського господарства / І.Л. Федун // Інноваційна економіка. – 2007. – №2. – С. 24–31.
2. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / Дацій О.І. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428с.
3. Єщенко П. Національна економіка потребує інноваційного прискорення / П. Єщенко // Економіка України. – 2007. – №2.

НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Н.О. Жовтюк, студент

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено теоретичні питання сучасного стану виробництва продукції рослинництва та сформульовані основні напрямки його подальшого розвитку за рахунок інтенсифікації виробництва та підвищення його економічної ефективності.

Ключові слова: інтенсифікація, показники інтенсифікації, рівень інтенсивності, економічна ефективність інтенсифікації.

Постановка проблеми. Незважаючи на певні позитивні зрушення, структура сільськогосподарського виробництва залишається деформованою і економічна ефективність аграрного виробництва є низькою.

Виробництво продукції рослинництва є постійною задачею всіх господарюючих суб'єктів аграрного сектору та спрямоване на формування ринку продовольства. Ефективність розвитку рослинництва формується під впливом багатьох чинників, зокрема ґрунтово-кліматичних, технологічних, біологічних та інших, що ускладнює пошук додаткових можливостей для її підвищення. Інтенсифікація рослинництва в Україні потребує системного підходу для розв'язання ключових проблем аграрної реформи [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах присвячені наукові праці В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, М.Я. Дем'яненка, О.Ю. Єрмакова та ін. Разом з тим, питання підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва й надалі залишаються недостатньо вивчені в межах окремих регіонів, сільських територій, спеціалізація яких охоплює виробництво сільськогосподарської продукції.

Постановка завдання. Метою даного наукового дослідження є висвітлення теоретичних основ інтенсифікації та економічної ефективності

виробництва продукції рослинництва, розгляд основних проблем та визначення цілей і напрямків більш ефективного ведення галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У відповідності з визначеною метою, визначальним фактором розвитку виробництва продукції рослинництва має бути інтенсифікація галузі, що передбачає збільшення виробництва продукції на основі застосування досконаліших засобів виробництва, кваліфікованої праці, нових технологій та методів господарювання. В свою чергу це вимагає додаткових вкладень у розвиток сільського господарства як у цілому, так і у розрахунку на одиницю земельної площі. Однак таке збільшення вкладень потребує поліпшення їх розподілу з метою раціонального поєднання застосовуваних земельних, матеріальних та трудових ресурсів, відповідних їм технологій, форм та методів господарювання.

З розвитком науково-технічного прогресу у сільськогосподарському виробництві змінюється співвідношення між затратами уречевленої і живої праці – частка першої зростає, а другої, відповідно зменшується. Тому інтенсивний розвиток сільського господарства насамперед базується на широкому впровадженні в галузі комплексної механізації і автоматизації виробництва, що є основою підвищення його економічної ефективності. Впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва передбачає створення високопродуктивних і досконалих систем машин з урахуванням особливості галузі. Особливого значення набуває підвищення якості і надійності сільськогосподарської техніки, що є основою високої ефективності її використання.

Суть інтенсифікації рослинництва полягає не тільки в ефективнішому використанні землі, а і в удосконаленні всіх інших факторів виробництва – матеріальних і трудових ресурсів, впровадженні нових організаційних форм господарювання, нових технологій і т.ін. Рівень інтенсивності розраховують показниками витрат на одиницю об'єкта інтенсифікації (1 га сільськогосподарських угідь, 1 га посіву).

Економічна ефективність інтенсифікації характеризується системою показників, які поділяють на вартісні та натуральні, їх розраховують на рівні сільського господарства як галузі, на рівні регіону, підприємства, виробничого підрозділу, по сільськогосподарському виробництву в цілому, по комплексу галузей та окремих культурах, окремих видах продукції.

Одним з основних показників економічної ефективності інтенсифікації є обсяг валової продукції з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Він дає змогу здійснити аналіз у динаміці по одному підприємству й порівняти окремі підприємства за певний період. Збільшення обсягу виробництва продукції з 1 га свідчить про підвищення ефективності використання земельних ресурсів і тих вкладень, які спрямовуються у виробництво сільськогосподарської продукції [2].

Значну увагу слід приділити поліпшенню насінництва, зменшенню втрат урожаю при збиранні, зберіганні та переробці продукції рослинництва, впровадженню нових організаційних форм господарювання, посиленню матеріальної зацікавленості працівників. Важливим напрямом зростання ефективності сільськогосподарського виробництва є підвищення рівня забезпеченості господарств основними і оборотними фондами та поліпшення їх використання. У системі заходів зростання економічної ефективності сільськогосподарського виробництва чільне місце займає підвищення якості продукції. Поліпшення якості сільськогосподарської продукції має велике економічне і соціальне значення, воно рівнозначне збільшенню виробництва продукції.

Шляхи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, які забезпечують подальше збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва і зменшення витрат на її одиницю, передбачають комплекс таких основних заходів: – збереження, відтворення і раціональне використання ґрунтів, підвищення їх родючості за рахунок правильної системи обробки та застосування сівозмін для нарощування віддачі

поліського гектару; – удосконалення моделі оптимізації виробництва сільськогосподарської продукції з урахуванням критеріїв біологізації та екологізації землеробства; – впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва; – поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції; – раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів; – впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустриальних методів виробництва; – розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання та створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи.

Резервами підвищення ефективності галузі рослинництва є, насамперед, нарощування урожайності й удосконалення ринку. А в реалізації цих заходів вкрай необхідна допомога держави для виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції рослинництва.

Підвищення ефективності виробництва і досягнення більш високих кінцевих результатів нерозривно пов'язані з проблемою якості, розв'язання якої вимагає вдосконалення технології виробництва сільськогосподарської продукції і збільшення потужностей для її переробки і зберігання. За рахунок використання резервів поліпшення якості та збереження виробленої продукції можна на 20-30 % підвищити рівень її споживання, що сприятиме більш повному задоволенню потреб населення в продуктах харчування.

Вагомим джерелом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є раціональне використання трудових ресурсів і зростання продуктивності праці на основі застосування прогресивних форм її організації та відповідних методів матеріального і морального заохочення працівників у досягненні високих кінцевих результатів. В сучасних умовах лише наукова організація виробництва і праці в змозі створити умови для

високоєфективного використання трудових ресурсів і всіх елементів сільськогосподарського виробництва [3].

У комплексі заходів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва найважливішим є поліпшення використання землі на основі підвищення її родючості і зростання врожайності сільськогосподарських культур. Ці завдання успішно вирішуються шляхом вирощування сільськогосподарських культур за технологією програмованих урожаїв з використанням досягнень науки, передової практики і забезпеченням високої якості праці. У передових господарствах України одержують зерна озимої пшениці по 55-60 ц/га, кукурудзи – 70-80, а на зрошуваних землях – 100-120, цукрових буряків – 550-600, зеленої маси кукурудзи – 400-450, сіна багаторічних трав – 50-60 ц/га.

Водночас впровадження у виробництво культур і сортів інтенсивного типу може мати й негативні наслідки. Розвиток інтенсифікації виробництва без дотримання відповідних умов призводить до погіршення структури ґрунту, підвищення темпів деградації земель і загострення екологічної ситуації.

Передовий досвід вітчизняного землеробства і світова практика свідчать, що науково-технічний прогрес має в своєму розпорядженні ефективні засоби захисту ґрунтів від руйнування та підвищення їх родючості.

Один із напрямів підвищення економічної ефективності сільського господарства – впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва в усіх галузях рослинництва і переведення їх на індустріальну основу. Вирішення цієї проблеми сприяє насамперед підвищенню продуктивності праці в сільськогосподарському виробництві, що є основним якісним фактором його економічного і соціального розвитку.

Отримання економічної ефективності сільськогосподарського виробництва відбувається в умовах поглиблення спеціалізації і посилення

концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції. У спеціалізованих підприємствах рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, який забезпечує переведення господарств на повне самофінансування, залежить від їх спеціалізації і конкретних умов господарювання.

Висновки. Інтенсифікація сільського господарства – це процес концентрації сукупних затрат уречевленої і живої праці на одній і тій самій земельній площі для збільшення виходу продукції і підвищення економічної ефективності її виробництва. Основними напрямками інтенсифікації рослинництва є комплексна механізація і автоматизація виробництва, хімізація рослинництва, розвиток сільськогосподарських меліорацій, організаційно-економічні заходи, широке використання досягнень науки і передового досвіду.

Підвищення економічної ефективності інтенсифікації досягають комплексним використанням земельних, матеріально-технічних і трудових ресурсів на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Для дальшої інтенсифікації рослинництва великого значення набуває виведення і впровадження у виробництво більш урожайних сортів сільськогосподарських культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інфор. – аналіт. зб.; за ред. П.Г. Саблука та ін. – 2003. – Вип. 6. – 764 с.
2. Горбонос Ф.В. Економіка підприємств / Горбонос Ф.В. – К. : Знання, 2010. – 463с.
3. Економіка сільського господарства: навч. посібник / [Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін.]; за ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. – К. : Каравела, 2009. – 264 с.

СУТНІСТЬ І ОСНОВНІ ВИДИ ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙ

М.О. Зайцева, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сутність і основні принципи планування інноваційної діяльності підприємства, систему планування інновацій. Розкрито зміст основних видів планів при плануванні інновацій на підприємстві.

Ключові слова: інновація, планування, інноваційна діяльність, стратегія, планування інновацій, інноваційна стратегія.

Постановка проблеми. Особливістю розвитку сучасного аграрного виробництва є його залежність від інноваційної діяльності підприємства, яка дає позитивні результати тільки в умовах інноваційної активності виробника, забезпеченої обґрунтованістю планових рішень. У той же час огляд економічної літератури теоретичного, методологічного і прикладного характеру свідчить, що планування інноваційного розвитку підприємств системно не інтегрується з розробкою плану розвитку підприємства в цілому, що гальмує розвиток інноваційного потенціалу галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні відбуваються процеси активного пошуку нових підходів до планування інноваційної діяльності підприємств та економічного інструментарію оцінки її результатів. Суттєвий внесок в розробку цих питань зробили вітчизняні вчені: Т.О. Скрипко, В.В. Стадник, В.П. Семиноженко, С.М. Ілляшенко, О.І. Дацій, Л.І. Федулова, П.Я. Попович. Однак поза увагою дослідників залишаються питання методичного забезпечення процесів планування інноваційного розвитку підприємств.

Постановка завдання. З'ясувати особливості планування інновацій на підприємстві та розкриття змісту основних видів планів при плануванні інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значення інноваційної діяльності для сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання постійно зростає. Тим часом аналіз статистичних даних за останні роки підтверджує той факт, що підприємства аграрного сектору переживають серйозну кризу в інноваційній сфері і, якщо не вживати активних заходів для її подолання, негативні наслідки будуть лише поглиблювати таке становище аграрних товаровиробників. Одним з перших кроків для подолання кризи інноваційної діяльності на аграрних підприємствах може стати впровадження планування інновацій на них.

Планування інновацій – це система планових розрахунків, спрямована на вибір і обґрунтування цілей розвитку підприємства та підготовку рішень необхідних для їх безумовного досягнення.

Планування інновацій розглядається як проміжний етап між плануванням стратегії і детальним плануванням інвестицій.

Плануванню інновацій на підприємстві властиві принципи, що встановлюють загальні правила розроблення та ефективного функціонування цієї підсистеми в інноваційному менеджменті. До них належать:

- здійснення інноваційної діяльності спрямоване на досягнення певних економічних результатів, завдань господарського і фінансового розвитку;

- принцип наукової обґрунтованості планування реалізується в умовах, коли воно спирається на закони і тенденції науково-технічного та економічного розвитку, враховує об'єктивні умови і специфічні риси конкретного підприємства;

- принцип домінування стратегічних аспектів у плануванні впливає з довгострокового характеру результатів, тривалого циклу здійснення інновацій та їх життєвої значимості для забезпечення конкурентоспроможності підприємства;

– комплексність планування інновацій означає системне поєднання всіх розроблюваних на підприємстві планів. Однією з умов обґрунтованості планів і методів забезпечення комплексного планування є бюджетна збалансованість планів;

– принцип гнучкості й еластичності планування інновацій забезпечує динамічну реакцію планів на можливі відхилення в ході робіт чи зміну внутрішніх і зовнішніх факторів;

– безперервність планування інновацій включає два аспекти: наступність і взаємозв'язок планів різної тривалості; вимогу постійного здійснення планових розрахунків відповідно до мінливих умов і виникненням відхилень. Планування інновацій обов'язково передбачає розробку планів різного часового масштабу: довго-, середньо- та короткострокових. Наявність планів різної тривалості встановлює певну періодичність їх формування, що перетворює планування в безперервний процес розроблення, деталізації (уточнення), внесення змін та продовження планів [1].

Система планування інновацій на підприємстві включає комплекс різних планів інноваційної діяльності, що взаємодіють один з одним і спрямовані на здійснення основних функцій і завдань планування. Істотними факторами, що визначають склад і зміст цього комплексу, виступають організаційна структура та профіль інноваційної діяльності підприємства, склад здійснюваних інноваційних процесів, рівень кооперації при їх проведенні, масштаби та постійність інноваційної діяльності. Види планів розрізняються за цілями, предметом, рівнями, змістом і періодами планування.

За цілями розрізняють стратегічне та оперативне планування інновацій.

Стратегічне планування як елемент стратегічного управління інноваціями полягає у визначення місії організації на кожній стадії її життєвого циклу, формування системи цілей діяльності і стратегії

поведінки на ринках інновацій. При цьому проводяться глибокі маркетингові дослідження, масштабні прогностичні розробки оцінки сильних і слабких сторін підприємства, ризиків та факторів успіху.

Реалізація інноваційної стратегії відбувається під час тактичного, оперативного управління реалізації окремих програм і проектів. Усі ці дії відображаються з послідовним проходженням етапів інноваційної стратегії підприємства (рис. 1).

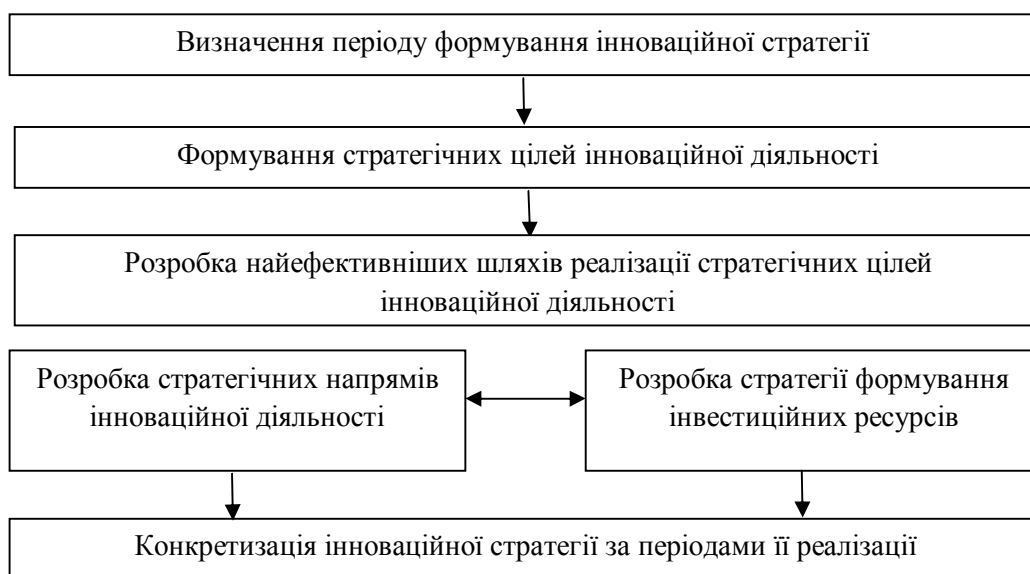

Рис. 1. Етапи інноваційної стратегії підприємства

Оперативне планування інновацій має своїм завданням пошук і узгодження найбільш ефективних шляхів і засобів реалізації прийнятої стратегії розвитку підприємства. Воно передбачає розробку календарних планів, складання бізнес-планів щодо окремих проектів, виконання розрахунків потрібних ресурсів, засобів і джерел їх покриття і т. д.

Зазвичай спочатку на основі стратегічних цілей розробляють зведені плани, що потім інтегруються в плани за напрямками інновацій і частинами інноваційного процесу (функціональними підрозділами). Процес планування за різними рівнями ієрархії може здійснюватися на підприємстві за трьома альтернативними схемами:

– “згори вниз” послідовною деталізацією загальних завдань, напрямів і доведення їх до окремого виконавця;

- “знизу нагору” збиранням, узагальненням пропозицій низових структур і об’єднанням їх у цілісну концепцію застосування інновацій;
- “зустрічним”, чи змішаним плануванням, при якому цільові завдання доводяться “згори вниз”, а способи їхнього рішення формуються за принципом “знизу нагору”.

Плануванню інноваційних процесів завдяки їх творчому характеру здебільшого властива схема координації “знизу нагору” [2].

Предметна ознака характеризує обсяг планової роботи на підприємстві. У відповідності з поділом праці за предметною ознакою на підприємстві в окремі види планів виділяють планування виробництва, збуту, матеріально-технічного постачання, інформаційного забезпечення, фінансів, персоналу та інших предметних областей. Характер предметної області суттєво впливає на склад інформації, що використовується, нормативну базу, періодичність та методи проведення планових розрахунків.

Планування повинно охоплювати всі сфери та ієрархічні рівні підприємства. Відповідно до прийнятої організаційної структури підприємства розрізняють зведене або комплексне планування діяльності у цілому, планування структурних одиниць (підрозділів, служб, відділів, виробництв, цехів, ділянок), планування окремих інноваційних проектів та індивідуальне планування діяльності виконавців. Кожен рівень планування відрізняється складом планованих параметрів, ступенем їх деталізації та методами розробки. Змістовий аспект у плануванні інновацій знаходить своє вираження у трьох видах планових розрахунків: продуктово-тематичному, техніко-економічному і об’ємно-календарному.

Продуктово-тематичне планування інновацій полягає у підготовці програм та заходів з оновлення продукції, вдосконаленні технології та організації виробництва на підприємстві. На виробничій стадії інноваційних процесів цей вид планування передбачає розроблення та

оптимізацію виробничих програм підприємства в цілому і його підрозділів зокрема.

Техніко-економічне планування включає розрахунки матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, необхідних для виконання завдань, а також оцінку економічних результатів і ефективності інноваційної діяльності підприємства. Цей вид розрахунків включає фінансове планування, складання бізнес-планів, бюджетне планування тощо.

Об'ємно-календарне планування інновацій полягає у плануванні обсягів робіт, завантаження підрозділів і виконавців; побудові календарних графіків проведення робіт за окремими проектами, всієї сукупності планованих робіт, завантаження устаткування і виконавців; розподіл робіт по окремих календарних періодах.

Склад і поєднання різних видів планів у рамках окремого підприємства (об'єднання, організації) формуються виходячи з прийнятої в ньому концепції планування інновацій. У вітчизняній і зарубіжній практиці знайшли широке розповсюдження такі форми планування інновацій, як програмно-цільовий підхід, управління по цілях, системне управління, мережеві методи управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / [В.В. Стадник, М.А. Йохна]. – К. : Академвидав, 2006. – 464с.
2. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент [Електронний ресурс]. / Т.О. Скрипко // Режим доступу : http://libfree.com/187170375-menedzhmentinnovatsiyniy_menedzhment_skripko_to.html

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ РОБОТИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Г.О. Зельманович, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено методологічні засади оцінки та шляхи вдосконалення планово - економічної роботи сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: планово-економічна робота, планово-економічний відділ, ринкове середовище, підприємства.

Постановка проблеми. Діяльність будь – якого підприємства спрямована на забезпечення поставленої перед ним мети. В процесі досягнення якої дуже важливо реально оцінити планово - економічну роботу підприємства в заданому періоді, а також визначити шляхи удосконалення планово - економічної роботи підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обов’язковою передумовою ефективності реформування аграрного сектора України виступала перебудова управління підприємствами відповідно до нових умов і передусім перебудова економічного управління, яке в Україні традиційно має назву планово-економічної роботи. Як провідний елемент інформаційної системи підприємства вона включає аналіз і прогноз зовнішнього середовища, планування й аналіз діяльності підприємства та його підрозділів, організацію матеріального стимулювання працівників. На жаль, такої перебудови не відбулося, що в поєднанні з абсолютно необґрунтованою відмовою від усього того кращого, що було в планово-економічній роботі попередньої системи, стало однією з причин погіршення господарської діяльності аграрних підприємств.

На цю проблему вказували чимало вітчизняних науковців, пропонуючи нові підходи до планово-економічної роботи в сільськогосподарських підприємствах. Зокрема, в даному контексті варто відзначити праці В.Я.Амбросова, Ю.С.Коваленка, П.Т.Саблука, О.В.Шкільова та ін. Разом із тим розробки подібного характеру з тих чи

інших причин широкого використання в господарській практиці так і не набули.

Постановка завдання. З'ясування сутності категорії «планово - економічна робота підприємства» та шляхи її удосконалення на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині реальний стан планово – економічної роботи в більшості підприємств вкрай незадовільний: дуже повільно здійснюється перехід від виробничої до маркетингової концепції побудови менеджменту, не усвідомлена провідна роль планування й економічного аналізу в управлінні підприємством, розміри трудової винагороди його працівникам слабо пов'язуються з кінцевими результатами їхньої роботи, недостатньо використовується комп'ютерна техніка для прискорення та поліпшення якості планових та аналітичних розрахунків. Все це суттєво знижує конкурентоспроможність підприємств та аграрного сектора в цілому.

Відповідно проблема оновлення, а подекуди й повного відновлення планово - економічної роботи в сільськогосподарських підприємствах України продовжує залишатися відкритою. На наш погляд, незадовільний стан планово-економічної роботи в підприємствах є наслідком двох основних причин. Це – особливості наявної вітчизняної законодавчо-нормативної бази та недостатня розробка нових методик і сучасних технологій планування й аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств та їхніх підрозділів.

З усіх елементів економічного управління законодавчо-нормативні акти виділяють лише бухгалтерський облік як обов'язковий для ведення всіма суб'єктами підприємницької діяльності. Це - фіскальний підхід. Для того, щоб забрати частину доходів підприємства, достатньо і бухгалтерського обліку. Але для створення доходів потрібні ще й планування та аналіз. Було б доцільно закріпити в законодавстві

обов'язковість їх ведення кожним підприємством як незамінних елементів досконалого менеджменту.

Звичайно, при цьому мова не може йти про повернення до форм і методів, які застосовувались в умовах адміністративно-командної системи. Навпаки, потрібні нові підходи в організації та методичному забезпеченні планово-економічної роботи. Основними серед них є такі:

- формування нових рівнів планування як центрів прийняття стратегічних рішень. Зарубіжний досвід показує, що в ринкових умовах окреме сільськогосподарське підприємство в той же чи інший спосіб, але завжди неминуче й добровільно, підпадає під вплив і стає частиною господарської системи вищого порядку;

- нове змістовне наповнення планово-економічної роботи, суть якого полягає в переході від технологічного до економічного балансування виробничо-збутової діяльності підприємства. Якщо раніше основу внутрішніх планів сільськогосподарського підприємства становила система натуральних балансів, то в умовах ринку на перше місце виходять фінансово-економічні баланси витрат і доходів, прибутків та податків, інвестицій, позик і джерел їх покриття, грошових витрат та грошових доходів;

- нові форми ведення планово-економічної роботи у вигляді переважно витратно-цінового аналізу, бізнес-планування й управлінського планування. Сферою застосування витратно-цінового аналізу є товарні продукти, бізнес-планування - інноваційні та інвестиційні процеси, управлінського планування - поточна діяльність підприємства в цілому;

- нові організаційні підходи ведення планово-економічної роботи на сервісних засадах особливо для дрібних господарських одиниць. Фермер, підприємець чи невелике підприємство виступають замовниками на виконання відповідного комплексу техніко-економічних розрахунків за відповідну плату;

- нові методи, методики та комп'ютерні технології планування на базі сучасної обчислювальної техніки.

Слід зазначити, що при адміністративно-командній системі планування АПВ велось у двох напрямках - територіальному й галузевому. Першому з них відповідали такі рівні: держава - союзна республіка - область - район - підприємство. Рівні другого напрямку варіювали залежно від типів підприємств. Для колгоспів вони були такими: обласне управління - районне управління сільського господарства - підприємство.

У нових умовах господарювання мають виникнути нові рівні планування і, крім того, всі вони повинні якісно змінити свою економічну природу. Традиційні територіально-адміністративні рівні (держава, область, район, підприємство) зберігаються, але на кожному з них плануються свої власні економічні процеси, показники та завдання. До них додаються три якісно нових рівні - підприємницький галузевий і два державних: централізований у вигляді цільових спеціалізованих національних програм та децентралізований у вигляді регіональних програм.

На державному рівні основний зміст планування полягатиме в науково-технічному прогнозуванні соціальних і макроекономічних процесів, розробці й реалізації програм формування та витрачання ресурсів сільськогосподарської продукції й продовольства для загальнодержавних потреб, розробці та реалізації забезпечених фінансуванням національних програм меліоративних робіт, збереження й підвищення родючості ґрунтів, створення енергетичних і транспортних комунікацій, телефонізації, охорони водних ресурсів, ліквідації наслідків дії стихійних сил, розвитку окремих аграрних регіонів, зміцнення соціальної інфраструктури, розв'язання селекційно-генетичних завдань та багато інших.

Найактивнішим рівнем планування має стати галузевий підприємницький. Він буде персоніфікований у потужних

агропромислових формуваннях переважно галузевої спрямованості, які поступово складуться в результаті конкурентних процесів.

У концептуальному плані важливо підкреслити, що перелічені рівні планування виступають вищими порівняно з окремим підприємством і визначають для нього характер та зміст планово-економічної роботи, планування. Установчими документами, контрактами чи угодами підприємство перетворюється на оперативно-тактичного виконавця стратегічних рішень, прийнятих на вищих рівнях управлінської ієрархії.

Висновки. Таким чином, представлена в даній роботі підходи дозволяють більш ґрунтовно підходити до визначення сутності й оцінки такої важливої в діяльності будь – якого підприємства категорії, як «планово - економічна робота підприємства». Сучасна наукова думка характеризує планово - економічну роботу, чинником забезпечення якої є внутрішній потенціал сільськогосподарського підприємства спрямований на досягнення цілей економічного розвитку. Наукові дослідження підтверджують необхідність забезпечення точного рівня стійкості планово – економічної роботи, що визначатиме одночасно аспекти виробничої діяльності та адаптуватиме можливість прогнозувати реакцію підприємства на зовнішні і внутрішні впливи середовища. наданої роботи, наданих послуг).

ЛІТЕРАТУРА

1. Манів З.О. Економіка підприємства/ З.О. Манів, І. Луцький. – К.:Знання, 2006. – 580с.
- 2.Чіп Л.О. Напрями підвищення економічної стійкості аграрних підприємств/Л.О. Чіп // Агро Світ. – 2008. – №23. – С. 46 – 48.
3. Охріменко І.В. Основні змістовні пріоритети в планово – економічній роботі сільськогосподарських підприємствах/ Економіка АПК № 11 - 2010. – С. 109 - 113.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ І ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ЗЕРНОВИРОБНИЦТВІ

І.О. Казакуца, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті аналізуються особливості зернового господарства. Визначаються напрями інноваційного розвитку для забезпечення ефективної діяльності підприємства.

Ключові слова: інновація, зерновиробництво, інноваційні чинники, впровадження, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світовий економічний простір потребує переведення вітчизняного аграрного виробництва на якісно нову – інноваційну модель розвитку та формування сучасної ринкової технологічної і технічної політики.

Проблема підвищення стабільності і ефективності виробництва та переробки зерна є однією з ключових у національній аграрній політиці. Зерновиробництво має не тільки важливе соціально-економічне значення, а й політичне для розвитку національної економіки та забезпечення продовольчої безпеки держави. Зерно завжди належало до конкурентоспроможних продуктів на світовому ринку.

Нині одним з основних гальмівних чинників інноваційного розвитку є відсутність ведення більшістю сільськогосподарських підприємств цілеспрямованої інноваційної діяльності, як важливої передумови підвищення ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям у дослідженні проблеми інноваційного розвитку були праці зарубіжних вчених-економістів Л. Водачек, О. Водачкової, П. Друкера, Б. Сан-то, Р. Солоу, Ш. Тацуно, Б. Твісса, М. Хучек, Й. Шумпетера.

Вагомий внесок у дослідження особливостей інноваційних процесів в Україні зробили відомі українські вчені: О.М. Алимов, В.Ф. Бесєдін, А.С. Гальчинський, В.П. Галушко, В.М. Геєць, О.Д. Гудзинський, О.І. Даций,

М.В. Зубець, С.М. Кваша, М.І. Кісіль, О.В. Крисальний, П.А. Лайко, П.Т.Саблук, А.І. Сухоруков, В.М. Трегобчук, О.О. Школьний та інші.

Проблеми розвитку зернового господарства як на макро-, так і на регіональних рівнях розглядаються у працях В.І. Бойка, О.Ю. Єрмакова, О.В. Захарчука, І.В. Ко-бути, М.Г. Лобаса, П.М. Макаренка, Л.О. Мармуль. Але вказаний напрям діяльності потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у розкритті впливу інновацій на ефективність розвитку зерновиробних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах глобалізації економіки інноваційний розвиток стає визначальним чинником досягнення економічного лідерства та важливим інструментом конкурентної боротьби в підвищенні ефективності господарювання. Тому на етапі інтеграції сільського господарства України у світове співтовариство його актуальність набуває дедалі більшого значення. Це зумовлено тим, що інновації є матеріальною основою підвищення ефективності виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції, зниження витрат і виступають найважливішою умовою економічного зростання на якісно новій основі.

Сталий розвиток агропромислового комплексу та соціально-економічне зростання країни великою мірою залежать від стану зернового господарства, яке займає чільне місце в його структурі. Нині одним з основних гальмівних чинників такого розвитку є відсутність ведення більшістю сільськогосподарських підприємств цілеспрямованої інноваційної діяльності, як важливої передумови підвищення ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції.

Зернове господарство належить до стратегічно важливих галузей аграрної економіки України. Забезпечуючи продовольчу безпеку країни, воно є основою розвитку національного агропродовольчого ринку. Випуск конкурентоспроможної продукції зернової галузі можливий тільки на

основі використання сучасних технологій, а також здійснення інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах [1].

Інноваційний розвиток зерновиробництва можна трактувати як сукупність відповідних організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів, спрямованих на здійснення інноваційних процесів і прискорення науково-технічного розвитку виробництва зерна, що ґрунтується на запровадженні прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних та управлінських рішень щодо збільшення й поліпшення якості зернопродукції, підвищення ефективності та конкурентоспроможності її виробництва [3].

Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід, можна виділити пріоритетні напрями інноваційного розвитку зернового господарства:

- 1) модернізація й технічне переозброєння галузі;
- 2) впровадження енергозберігаючих та інноваційно-інтенсивних технологій виробництва зерна;
- 3) реструктуризація й оновлення матеріально-технічної бази зернопродуктового підкомплексу;
- 4) використання нових сортів, які забезпечать підвищення продуктивності та якості зерна.

Нераціональне використання земельних ресурсів і низька культура землеробства призводять до виснаження і деградації ґрунтів, зменшення вмісту в них гумусу та поживних речовин. Нині в Україні погіршується якість ґрунтів, зростає кількість малопродуктивних і деградованих угідь. Їх частка вже сягнула 16%.

Надмірна хімізація, значне забруднення землі пестицидами, гербіцидами й іншими хімічними речовинами призвели до виробництва екологічно небезпечної сільськогосподарської продукції.

На противагу хімічно небезпечному сільськогосподарському виробництву в багатьох країнах світу набуло поширення органічне сільське господарство, метою якого є виробництво екологічно чистої

продукції та яке виключає застосування хімічних засобів при вирощуванні зерна.

Найбільш яскравим прикладом використання інновацій в зерновиробництві є запровадження сучасної технології землеробства “Ноутіл” (No-till), яку вже упродовж тривалого часу активно використовують у Сполучених Штатах Америки [2]. Англійське словосполучення “ноу тіл” буквально означає “без обробки ґрунту”. Система ґрунтозберігаючого землеробства передбачає не лише відмову від обробки ґрунту, але і обов'язкове накопичення на його поверхні поживних залишків. Це дозволяє ефективно протистояти ерозії ґрунтів, управляти живильними речовинами, здійснювати екологічний контроль бур'янів, хвороб і шкідників, зберігати вологу.

Перевагами даної технології є значне заощадження витрат пального (у деяких випадках – у 5–6 разів), коштів на оплату праці, в результаті чого собівартість центнера пшениці виходить значно меншою.

На даний час у зерновиробництві, також приділяють значну увагу використанні інтенсивних (Ніконія, Харус, Повага, Шестопа, Господиня) і високо-інтенсивних (Колумбія, Смуглянка, Кірія, Золотоколоса, Скарбниця) сортів зернових культур, які були внесені до Державного реєстру виробників насіння у період з 2005 по 2012 роки. Використання таких сортів дасть змогу стабілізувати рентабельність зернових культур.

Особливо важливе значення для підвищення ефективності зернового виробництва мають інтенсивні технології, які концентрують новітні досягнення науки і техніки та дають можливість найповніше реалізувати потенційну продуктивність сортів відповідно до ґрунтових особливостей і погодних умов і забезпечують одержання високих урожаїв. Проте, враховуючи вплив кризових явищ на економіку країни, нестачу в сільськогосподарських підприємствах мінеральних добрив, засобів захисту рослин, пально-мастильних матеріалів і технічних ресурсів, важливого значення набуває впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій,

адаптованих до місцевих природних умов на основі визначених пріоритетів та інноваційних рішень, які разом із відносно високою врожайністю могли б забезпечувати економне використання матеріальних ресурсів і були екологічно безпечними для навколишнього природного середовища. Важливою складовою при цьому є високопродуктивна і високотехнологічна техніка.

Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: економія ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, зниження залежності врожаю від погодних умов. Прикладом таких технологій є , застосування комбінованих агрегатів і машин, які здатні одночасно виконувати декілька технологічних операцій, дозволить зменшити витрати праці та пально-мастильних матеріалів. Данні технічні засоби представлені комбінованими ґрунтообробними агрегатами (АКШ-5,6 та АКШ-3,6) та ґрунтообробними-посівними агрегатами (АППМ-6ДМ та АППА-6-02).

Основними проблемами, які перешкоджають інноваційному розвитку у зерновиробництві є: недосконалість законодавства в частині стимулювання з боку держави інноваційного розвитку та ефективного формування майнового потенціалу підприємств; відсутність сформованої інфраструктури, яка б поєднувала ланки “освіта” – “наука” – “виробництво”; відсутність механізмів комерціалізації результатів НДДКР та передачі їх у сферу господарювання підприємств; відсутність системи стимулювання інноваційного пільгового оподаткування; високий економічний ризик залучення інвестицій до сфери інноваційного оновлення майнового потенціалу підприємств;слабкий розвиток малого та середнього інноваційного підприємництва як провідника інноваційного продукту до масового виробництва.

Висновки. Інноваційна діяльність у сфері зерновиробництва є важливою складовою продовольчої безпеки країни. Покращення

параметрів функціонування галузі на інноваційній основі дозволяє досягати одночасно декількох соціально-економічних ефектів.

Інноваційний розвиток зерновиробництва являє собою сукупність відповідних заходів, спрямованих на здійснення інноваційних процесів і прискорення науково-технічного розвитку виробництва зерна, який базується на запровадженні прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних, управлінських рішень щодо збільшення і поліпшення якості продукції, підвищення ефективності та конкурентоспроможності її виробництва.

Основним напрямком підвищення ефективності виробництва зерна, на нашу думку, є інтенсифікація його виробництва на основі внесення оптимальної кількості органічних, мінеральних добрив, розширення посівів високоврожайних сортів і гібридів, використання інтенсивних інноваційних технологій з урахуванням кінцевого результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька І.Б. Інноваційний чинник розвитку промисловості : автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.01 «Економіка промисловості» / І.Б. Висоцька. – К. – 2005. – 21 с.
2. Саранчук Г. М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності / Г. М. Саранчук // Інноваційна економіка. - 2010. - № 1 [15]. – С. 26–32.
3. Саранчук Г. М. Стан зернового господарства і тенденції його розвитку в Україні в сучасних умовах господарювання / Г. М. Саранчук // Таврійський науковий вісник. – 2008. – Вип. 58. – С. 182 – 189.
4. Танчик С. П. Основні напрями розвитку землеробства в Україні / С. П. Танчик // Пропозиція. – 2008. – № 10. – С. 51–56.

ЗЕРНОВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ю.М. Каздоба, спеціаліст

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено тенденції зернової галузі в Україні за останні три роки, визначено основних товаровиробників даної галузі, а також місце України серед світових виробників зерна, запропоновано основні методи для підвищення валового збору зернових і діяльності галузі загалом.

Ключові слова: зерновий сектор, галузь, виробництво, матеріально-технічне забезпечення, урожайність, зернові культури.

Постановка проблеми. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту.

Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту [7].

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно, в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Разом з тим, подальший розвиток галузі вимагає ґрунтовної економічної оцінки, перегляду цілого ряду позицій щодо технічно-технологічних, організаційно-економічних та ринкових умов функціонування всього комплексу [4].

Матеріально-технічне забезпечення зерновиробництва та ефективність праці не відповідають світовим стандартам і потребам галузі. Відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування

інших матеріально-технічних ресурсів. Виробництво зерна стає все більш залежним від впливів погодних факторів.

Нераціональне використання земельних ресурсів і низька культура землеробства призводить до виснаження і деградації ґрунтів, зменшення вмісту в них гумусу та поживних речовин. Недостатніми є якість трудових ресурсів та стан науково-дорадчого супроводження зерновиробництва [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі всебічно представлено стан та розвиток зернової галузі в різних її аспектах. Значний внесок в діагностику стану та перспектив виробництва зерна внесли вітчизняні вчені, зокрема П. Саблук, В. Лихочвор, А.Шпичак, Н.Лобас, С.Бакай, П.Гайдуцький та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження тенденцій зерновиробництва в Україні (на прикладах основних культур), визначення та аналіз основних проблем в даній галузі, а також на основі дослідженої літератури визначення основних методів збільшення валового виробництва зерна та покращення його якості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Рослинництво є провідною галуззю сільського господарства, яка дає 60% всієї валової сільськогосподарської продукції. Однією з основних галузей рослинництва можна справедливо вважати зернове господарство.

Ефективність виробництва зернових культур має велике технологічне значення як для всього аграрного виробництва регіону, так і економічного й соціального розвитку сільських територій України в цілому. Виробництво зернових культур традиційно займає лідируючі позиції в структурі виробництва продукції рослинництва та й загалом всього сільськогосподарського виробництва України. Сьогодні над проблемою покращення зерновиробництва працюють чимало економістів - аграрників, фінансистів та аграріїв. Основна увага приділяється питанню повернення

втрачених позицій за урожайністю та валовим збором зерна, ефективності зерновиробництва.

Зокрема, професор Богуцький О. головним напрямом вирішення проблеми підвищення урожайності зернових вважає забезпечення інтенсифікації землеробства, провідне місце в якій надає хімізації [1].

Коренюк П. за допомогою комп'ютерної сервісної програми провів регресійний аналіз залежності урожайності від рівня використання органічних та мінеральних добрив. Створена ним програма дає можливість кожному господарству встановити оптимальні співвідношення у внесених добривах та, як наслідок, отримати бажаний приріст урожайності [8].

Але, як зазначає Рибалкін П.Н, якщо на початковому етапі підвищення і стабілізації врожаю головну роль відіграє кількісний фактор, тобто збільшення доз, то в подальшому все більшого значення набуває якісна сторона. Мається на увазі використання добрив з високим вмістом поживних речовин та складних добрив, насичених всіма поживними елементами для одноразового внесення у ґрунт. Все це дозволяє скоротити витрати на транспортування, зберігання і внесення добрив [9].

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва визначається як народногосподарська ефективність, економічна ефективність галузей і виробництва окремих продуктів, а також господарської діяльності сільськогосподарських підприємств і окремих заходів. Залежно від цього використовують різні економічні показники, що повинні бути органічно взаємопов'язані і відповідати критерію ефективності.

Пріоритетним чинником, без якого не можна вирішити проблему підвищення продуктивності і ефективності в зерновиробництві, є його інтенсифікація. Підвищення економічної ефективності зернового виробництва передбачає збільшення виробництва і поліпшення якості зерна. Основним напрямком дальшого розвитку зернового господарства є інтенсифікація виробництва зерна на основі внесення оптимальної

кількості органічних і мінеральних добрив, розширення посівів високоврожайних сортів і гібридів, впровадження комплексної механізації, інноваційних процесів, інтенсивних та індустриальних технологій. Як форма розширеного відтворення вона базується не тільки на кількісному нарощуванні ресурсів, а й на більш раціональному їх використанні, а саме: оптимізації режиму живлення і застосуванні інтегрованої системи захисту рослин від хвороб, шкідників і бур'янів, сучасних високопродуктивних машин та знарядь, своєчасного і якісного виконання всіх технологічних операцій.

Підвищення ефективності виробництва зернових тісно пов'язане також з технічним переозброєнням галузі. Проблема розвитку зернового господарства має бути в центрі уваги міжгалузевого управління, якого на сьогодні не існує. Метою такого втручання держави є розробка концепції її основних заходів щодо реалізації програми стабільного нарощування виробництва зерна, докорінного поліпшення його використання і створення експортно-орієнтованих моделей зернового господарства [3].

Одним із напрямків підвищення економічної ефективності виробництва зерна є комплексна оцінка ефективності сівозмін з різним насиченням зерновими культурами. Існуючі недоліки в ціноутворенні не дають змоги правильно враховувати реальні витрати ресурсів, поза оцінкою залишаються природно-біологічні ресурси, які відіграють важливу роль у збільшенні виробництва зерна. Певні недоліки має вартісна оцінка показників економічної ефективності, так як сучасні порівняльні ціни не відображають фактичний рівень рентабельності. Тому поряд з агротехнічною та економічною потрібно проводити енергетичну оцінку, яка дає змогу виявити резерви підвищення ефективності з урахуванням енергозбереження.

Наукові установи Національної академії аграрних наук України разом із структурними підрозділами Міністерства аграрної політики та продовольства України розробили Програму «Зерно України - 2015», в

якій визначено шляхи нарощування виробництва зерна, покращення його якості, розкрито технологічні, економічні та нормативно-правові засади вирішення зернової проблеми.

Основним напрямком, завдяки якому реально підвищується ефективність діяльності сільськогосподарських господарств в зерновій галузі, є впровадження заходів, що сприяють підвищенню якості зерна, а це можливо за умови дотримання новітніх технологій вирощування зернових культур та запровадження загального державного контролю за якістю зерна та продуктів його переробки, встановлення системного моніторингу його ринку [2].

Висновки. Зернове господарство відіграє провідну роль у збереженні позитивної динаміки аграрної економіки і всього агропромислового комплексу. Нарощування обсягів виробництва зерна та підвищення його якості нерозривно пов'язано з впровадженням організаційних заходів, спрямованих на підвищення технічного, технологічного рівня зерновиробництва, використання якісного насіння, поряд з цим ще й забезпечення сучасними методиками та приладами визначення якісних показників зерна, підвищення вимог до збереження зерна та продуктів його переробки, посилення відповідальності на хлібоприймальних, заготівельних та зернопереробних підприємствах, а також вдосконалення діючої нормативно-технічної документації. Підвищення ефективності зерновиробництва можливе за рахунок удосконалення організації зернового ринку.

Для високоефективної організації виробництва зерна необхідна добре розвинена матеріально-технічна база. Визначальним фактором розвитку зернового господарства має бути інтенсифікація галузі на основі досягнень науково-технічного прогресу та розвитку ринкових відносин.

До заходів, які б забезпечили підвищення окупності витрат при виробництві зерна належать: застосування підходів, що сприяли б підвищенню урожайності зернових культур та зниженню їх собівартості,

підвищення якості зерна, врахування досвіду підприємств з високоефективним веденням галузі [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуцький О. Потенційні можливості щодо зростання продуктивності праці та доходності в сільському господарстві / Богуцький О. – К. : Економіка України, 1998. – №5. – С. 60 – 67.
2. Державний комітет статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1877-15>
4. Закон України "Про зерно та ринок зерна в Україні". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=37>
5. Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2982-15>
6. Кириленко І.Г. Вишукувати шляхи підвищення ефективності виробництва / Кириленко І.Г. – К. : Економіка АПК, 2000. – №2. – С. 31 – 34.
7. Комплексна галузева програма "Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року" від 23 жовтня 2007 р. N 757/101. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.4247.0>
8. Коренюк П.І. Стимулювання раціонального використання сільськогосподарських угідь / Коренюк П.І. –Х. : Економіка АПК, 1997. – №4 – 5. – С. 18 – 20.
9. Рибалкін П.Н. Повышение эффективности производства зерна. – М.: Агропромиздат, 1990. – 224 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.В. Калюжна, к.е.н., доцент

А. А. Кустова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено основні напрями інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятимуть підвищенню економічної ефективності їх функціонування, а також запропоновано систему заходів щодо реалізації даних інноваційних процесів в практичній діяльності підприємств.

Ключові слова: інновації, інвестиційно-інноваційний механізм, корисний результат, економічна ефективність виробництва, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. В умовах трансформації економіки України до ринкового типу, в наслідок досить тривалої світової фінансової та економічної кризи більшість вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників стали неконкурентоспроможними. Аграрний сектор втратив виробничий потенціал, зменшився рівень рентабельності виробництва та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. Відтворення матеріально - технічної бази, яка на сьогодні морально застаріла і не відповідає сучасним вимогам відбувається досить повільними темпами.

Посилює проблему професійний консерватизм управлінського персоналу сільськогосподарських підприємств, неефективність економічної моделі господарювання, в наслідок чого підриваються економічні основи подальшого розвитку не лише галузі, але усього суспільства, виникає загроза продовольчій безпеці держави, поглиблюється демографічна криза в сільській місцевості, зростає безробіття та бідність населення, активізується трудова міграція.

Стратегічно важлива роль в середньо- та довгостроковому економічному розвитку сільського господарства повинна належати інноваціям. Адже тільки за допомогою інноваційного підходу можна розірвати коло виробничих, ресурсних, технологічних обмежень, закласти

таку модель аграрної економіки, яка послужить основою для постійного підвищення конкурентоспроможності галузі через ефективне економічне зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку інноваційних процесів на підприємствах присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні вчені: В.Я. Амбросов, М. М. Гаврилюк, П. Дракер, П. Т. Саблук, Б. Санто, Б. Твісс, В. Трегобчук, Н. Г. Филимонова, В. Г. Чабан та ін. Ними досліджено і вирішено цілий ряд теоретичних і практичних проблем підвищення інноваційного розвитку підприємств. Однак, не дивлячись на важливість проведених наукових досліджень, в них не знайшли відображення окремі теоретико - методологічні та практичні питання пов'язані з розвитком інноваційних процесів у сільськогосподарських підприємствах.

Постановка завдання. Визначити місце інноваційних процесів в економіці сільськогосподарських підприємств та основні напрями інноваційної діяльності, що сприятимуть підвищенню економічної ефективності функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з базових умов подолання наслідків трансформаційного спаду національної економіки, реалізації в сільському господарстві стратегії структурних реформ і оздоровлення проблемних (що мають низьку платоспроможність) підприємств є введення в дію інвестиційно-інноваційного механізму модернізації сільського господарства, орієнтованого на докорінне оновлення техніко-технологічного та організаційно-управлінського рівня виробництва. На жаль, діюча модель інвестиційного процесу в аграрній сфері економіки в цілому продовжує залишатися деформованою і малоефективною, такою, що характеризується відсутністю стійких джерел інноваційного зростання, хронічним дефіцитом фінансово-інвестиційних ресурсів, а також слабкістю і непослідовністю заходів державної аграрної

політики в інвестиційній сфері. Що стримує процеси економічного оздоровлення фінансово неспроможних підприємств [1].

Нині на сільськогосподарських підприємствах кількість основних технічних засобів, що були зняті з експлуатації, у 10-20 разів перевищила кількість придбаних нових [2]. У результаті кількість тракторів зменшилася більш як на 220 тис. од., зернозбиральних комбайнів - більш як на 46 тис. од., кормозбиральних комбайнів - майже на 30 тис. од, іншої сільськогосподарської техніки - на десятки тисяч одиниць. Майже 80 відсотків наявної в сільськогосподарських підприємствах техніки відпрацювало амортизаційний строк експлуатації і потребує значних витрат на підтримання її в робочому стані. Рівень її технічної готовності в період найбільшого навантаження не перевищує 70 - 75%, що призводить до грубих порушень технологічних регламентів вирощування сільськогосподарських культур.

Основними напрямками інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятимуть підвищенню їх економічної ефективності є:

- технологічні (розробка і впровадження якісно нових технологій виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції, що характеризуються максимально корисним результатом; вдосконалення технологічних процесів з метою скорочення тривалості виробничого циклу переробки сільськогосподарської сировини при забезпеченні необхідної якості продукції; розробка і впровадження власних пакувальних ліній, що відповідають технологічній специфіці вироблених продуктів; вдосконалення тари, упаковки і способів перевезень);

- асортиментні (розробка і виробництво екологічно безпечних продуктів масового споживання; підвищення споживчих якостей продукції; проходження сертифікації і стандартизації продукції);

- маркетингові (кон'юнктурні дослідження ринків збуту і виявлення нових споживчих сегментів, пошук і формування інформаційних баз даних

про ринкове середовище і споживчі властивості товарів конкуруючих підприємств, пошуки партнерів по впровадженню і фінансуванню інноваційних проектів);

- інфраструктурні (формування інституційних структур, що охоплюють весь цикл інноваційного супроводу виробничої діяльності від генерації нових науково-технічних ідей і їх відпрацювання до випуску і реалізації наукоємної продукції) [3].

Основна проблема реалізації інноваційної стратегії підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств полягає в тому, що темпи розвитку і структура сектора аграрних досліджень і розробок не повною мірою відповідають потребам сільського господарства і постійно зростаючому попиту на передові технології з боку окремих сегментів підприємницького сектора. В той же час пропоновані наукові результати не знаходять застосування з причини незбалансованості інноваційної системи, а також унаслідок загальної низької сприйнятливості до інновацій підприємницького сектора, невисокої його прибутковості [4].

Абсолютно очевидно, що у вирішенні даних проблем активну роль повинна відігравати держава, розробляючи комплексну програму інноваційного розвитку галузі, визначаючи пріоритети і встановлюючи систему заходів прямого і непрямого регулювання.

Отже, інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств стане можливим лише за умови вирішення наступного комплексу завдань:

- сформувати комплекс взаємопов'язаних галузевих інвестиційно-інноваційних програм і проектів, які реалізують ідеї по всьому ланцюжку: від фундаментальних досліджень до освоєння інноваційних ринкових ніш;
- забезпечити наукову і науково-технічну сферу фінансовими і матеріальними ресурсами. Найважливішу роль у вирішенні питань фінансування різних проектів має відігравати державно-приватне

партнерство, покликане встановити стійкі зв'язки між наукою і ринком, забезпечити комерціалізацію результатів досліджень і розробок;

- створити інституційне середовище для здійснення і впровадження інновацій. Необхідні як спеціалізовані організації у вигляді загальнодержавних і регіональних галузевих інвестиційно-інноваційних фондів, технологічних і науково - освітніх альянсів та інших структур, так і відповідні закони і норми, оскільки надзвичайно важлива своєчасність впровадження результатів наукових досліджень. До складу інституційного середовища повинні також увійти інформаційна – аналітична система і система методологічного забезпечення, що надають повний спектр інформації, рекомендацій і вказівок суб'єктам інноваційного процесу;

- створити конкурентоздатні центри знань шляхом об'єднання вищих навчальних аграрних закладів і науково-дослідних організацій з метою встановлення гнучкої, швидкої і плідної співпраці по різних напрямках інноваційної діяльності;

- визначити систему стимулювання у сфері створення і розповсюдження інновацій. Оскільки використання нововведення надає певні матеріальні вигоди, вирішення питання про розподіл даних вигод у відповідних формах має актуальне значення;

- підсилити роль суб'єктів аграрного підприємництва в інноваційному процесі, стимулювати впровадження розробок у виробництво шляхом розширення доступності фінансових ресурсів, зниження податкового навантаження та інших стабілізаторів;

- сформувати систему підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів, необхідних для реалізації конкретних інноваційних програм і проектів, а також держслужбовців, що займаються регулювання інноваційного процесу;

- забезпечити контроль за використанням інновацій з метою визначення їх доцільності і відповідності екологічним, технічним та іншим вимогам;

- визначити форми участі держави у контролі і управлінні інноваціями та інноваційними проектами;
- розробити методи обліку впливу інновацій на соціально-економічні параметри аграрної системи.

Висновки. При постановці зазначеного комплексу різноспрямованих завдань, пов'язаних з переходом на інноваційний шлях структурного перетворення сільського господарства, необхідно забезпечити комплексність і системність їх вирішення. Необхідно приділяти значну увагу інноваційним процесам на підприємстві, особливо в сучасних умовах, коли вони потребують значних змін у сфері як самого виробництва, так і його організації. Вдале впровадження нововведень призведе до значного поліпшення економічного розвитку. Адже сучасний ринок діє за допомогою нововведень, а інноваційне прискорення є основою його сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбросов В.Я. Інноваційний фактор підвищення ефективності виробництва яловичини / Я.В. Амбросов // Економіка АПК. – 2004. – №11. – С. 80–83.
2. Гаврилюк М.М. Агропромислового виробництва – інноваційний шлях розвитку / М.М. Гаврилюк // Економіка АПК – 2005. – № 8. – С. 19–22.
3. Трегобчук В.М. Інноваційно–інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми / В.М. Трегобчук // Економіка України. – 2006. – № 2. – С. 4–12.
4. Чабан В.Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / В. Г. Чабан // Економіка АПК. – 2006. – № 7. – С. 68 – 72.

ЗНАЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО САДІВНИЦТВА У СУЧАСНОМУ СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Т. В. Карташева, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено роль промислового садівництва у сучасному сільському господарстві, традиційні та інноваційні типи його розвитку, організаційно-економічні чинники їх здійснення, обґрунтовані організаційно-економічні заходи впровадження інновацій у садівництві.

Ключові слова: промислове садівництво, агрохолдинги, інвестування, інновації.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки визначається не лише державними потребами в забезпеченні продовольчої безпеки, а й сучасними тенденціями до виробництва конкурентоспроможної продукції, що відповідає міжнародним стандартам якості. При цьому важливе соціально-економічне значення садівництва зумовлене винятковою продовольчою та лікувальною цінністю продукції (плодів та ягід). Україна має значні переваги перед сусідніми державами за природоекономічним потенціалом для високоефективного ведення товарного садівництва. Втім нагального вирішення потребує формування інноваційного потенціалу, передусім на стадії створення та продуктивного використання плодово-ягідних насаджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначу, що проблеми промислового садівництва досліджувалися у працях відомих вітчизняних економістів-аграрників: В. Бузні, О. Гаркуші, О. Єрмакова, С. Коваль,

І. Матчини, В. Рудьова, О. Шестопаля, А. Шумейко, О. Рибаківа, І. Червона та інших авторів.

У їх працях викладено наукові засади організації галузі в ринкових умовах господарювання, особливості організаційно-економічного механізму функціонування, питання державного регулювання розвитку галузі. Разом з тим динамічний розвиток аграрної сфери економіки та продовольчих ринків, у т.ч. у світовому вимірі, формує нові пріоритети та

виклики, що супроводжують розвиток, у т.ч. і промислового садівництва. До них належать насамперед завдання наукового та практичного забезпечення конкурентоспроможного виробництва садівницької продукції, інноваційних пріоритетів функціонування, зростання дохідності та ефективності організації й управління. Особливо важливе їх вирішення у регіонах садівницької спеціалізації, до яких належить Миколаївська область.

Постановка завдання. Визначити соціально-економічне значення промислового садівництва як для товаровиробників, так і для споживачів. Обґрунтувати доцільність подальшого розвитку садівництва на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Садівництво було однією з основних і прибуткових галузей сільського господарства, яке займало провідне місце в продовольчому забезпеченні населення, але в період проведення аграрних реформ втратило свій потужний потенціал. У більшості сільськогосподарських підприємств було порушено цілісність майнових комплексів, які перебували у спільній частковій власності колишніх членів реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств. На базі одного реформованого господарства створювалось 5-7, іноді і більше господарських структур [1].

У зв'язку із зростанням ємності світового й національних продовольчих ринків, зростанням вимог до стандартизації та якості садівницької продукції, в останнє десятиріччя промислове садівництво отримало додаткові імпульси та пріоритети для свого розвитку. Переважно галузь розвивається у 2-х формах – на промисловій та любительській (у господарствах населення, на присадибних ділянках, садівницьких кооперативах) основах. Проте в період посилення глобальних впливів на технології виробництва та стандарти споживання роль промислового напрямку невпинно зростає.

Це пояснюється тим, що великі агропромислові підприємства – агрохолдинги, агрофірми, – мають більший потенціал (ресурсів, фінансів, інвестицій, спеціалістів) для забезпечення конкурентоспроможного, отже, інноваційного розвитку галузі.

Зараз вирішенням питань розвитку галузі займаються департамент продовольства Мінагрополітики України, державний концерн “Укрсадвинпром”, корпорація “Укрвинпром”, корпорація по інтенсивному садівництву “Укрінсад”, об’єднання “Укрплодорозсадник”. Між цими структурами виникають непоодинокі непорозуміння й неузгодженості щодо організаційних і технологічних проблем майбутнього розвитку садівництва. Переконливим прикладом ефективної діяльності єдиного управлінського органу галуззю садівництва й виноградарства була система колишнього Головлплдвинпрому.

Дослідники виокремлюють та охарактеризовують такі типи (форми, напрями) формування та подальшого функціонування промислового садівництва: традиційні (екстенсивний тип розвитку, традиційний з елементами інновацій, перехідний (адаптивний або інтегральний)) та інноваційні (власне інноваційний, органічний, біоінтенсивний, біодинамічний) (рис. 1).

Хочу помітити, що екстенсивне садівництво характерне для відсталих суспільних формацій, недостатньо розвинутих аграрних економічних відносин. Традиційне садівництво не передбачає залучення додаткових ресурсів, але інновації впроваджуються не достатньо. Причиною цього є недостатні інвестиції або необхідність забезпечення певного рівня зайнятості у сільській місцевості. Адаптивний тип являє собою перехідний розвиток – з наближенням до інтенсивного, але з урахуванням місцевих умов насамперед розміщення багаторічних насаджень.

Рис. 1. Типи та критерії розвитку промислового садівництва

Власне інтенсивне садівництво ґрунтується на інноваційних технологіях, високопродуктивних скоростиглих сортах, єдиних стандартах готової продукції. Проте останніми роками розвиваються й інші інноваційні, але альтернативні йому види. Це органічне садівництво, що прагне до інноваційного виробництва, але наближеного до природних умов. Більш наближеним до вимог довкілля є біоінтенсивне садівництво. В доповнення до органічного, воно використовує такі категорії, як сумісність рослин, вплив природничих чинників на фази росту і родючість ґрунту, сприйняття саду як життєздатної екологічної збалансованої системи.

Нарешті, біодинамічне садівництво – це не тільки виробнича галузь, але й, певним чином, філософія. Воно означає розуміння галузі як цілісної системи, де всі елементи перебувають в активному балансі. Особлива увага приділяється глибоким духовним відносинам людини з довкіллям.

Розвиток останніх трьох типів промислового садівництва став підґрунтям для формування та поширення ідей так званої пермакультури. Спочатку вона означала «життєздатне сільське господарство», але з часом

зміст став розширеним до охоплення всіх аспектів людської діяльності. Враховується, що оточуюче середовище впливає на фізичний стан людини, думки, почуття, можливості і навпаки. Це спричинило розвиток цілих поселень пармакультури або екопоселень. В Україні їм відповідною є ідея відродження родових маєтків.

До сприятливих організаційно-економічних чинників інноваційного розвитку промислового садівництва потрібно віднести формування та успішний розвиток в Україні потужних агрохолдингів, спроможних до інвестування, обслуговуючих кооперативів, фермерських господарств, здатних заповнити відповідні ніші в організації виробництва. Позитивної оцінки заслуговує посилення державної підтримки в галузі через бюджетне відшкодування розширеного відтворення багаторічних насаджень, здійснення 1%-го збору на розвиток садівництва, підтримку будівництва мережі гуртово-роздрібних ринків з маркетингово-логістичними функціями.

Відправним етапом обґрунтування перспектив розвитку садівництва є обсяги потреб населення в конкретних видах продукції. Основними вихідними даними є врахування кількісного складу населення та чинних норм споживання продукції.

При опрацюванні Державної програми відновлення садівництва, виноградарства, розсадництва і виноробної промисловості України було враховано норму споживання плодів і ягід однією людиною в рік – 82 кг, у т.ч. 79 кг тих, що вирощуються в Україні, і 3 кг – цитрусових (імпорт). Передбачається, що в перспективі така норма споживання плодів і ягід відповідатиме платоспроможному попиту населення на даний вид продукції.

Системне виділення інвестицій на створення (відтворення) насаджень та формування інших елементів виробничої інфраструктури є неодмінною умовою всебічної інтенсифікації виробництва плодів і ягід [2, С.14]. Звідси, як у конкретному сільськогосподарському підприємстві, так

і в регіоні та загалом в країні, важливого значення набуває обґрунтування необхідних обсягів інвестицій та ефективного їх використання. Стабільність функціонування промислового садівництва досягатиметься лише за умов постійного вкладання інвестицій в основний капітал галузі.

Україна має високі трудові ресурсні можливості. В країні діє значна кількість аграрних вищих і професійно-технічних закладів, які забезпечують достатньо високий рівень освіти та професійної підготовки працівників сільського господарства. Наявне населення здатне забезпечити виробництво продукції в необхідних обсягах. Забезпеченість підприємств технікою становить 45–50 % від потреби; понад 90 % наявних технічних засобів потребує негайної заміни через зношеність. Високий рівень зносу техніки вимагає значних коштів на її ремонт. Для іноземних інвесторів така ситуація має скоріше позитивне значення, оскільки навіть незначне технічне оновлення, проведене за кошти інвестора, дає результат [3].

З метою створення можливостей повного забезпечення потреби населення в плодоягідній продукції за фізіологічними нормами їх споживання до 2025 року, необхідно здійснити наступні заходи [4]:

- забезпечити розширене відтворення виробництва, головним чином, за рахунок самофінансування галузі;
- розширити виробництво екологічно чистої продукції шляхом переходу від індустріально-хімічних методів ведення господарства до біологічних;
- удосконалити технології та організацію виробництва на основі використання передових досягнень науки;
- наповнити внутрішній ринок конкурентоспроможними продуктами та збільшити експортний потенціал.

Висновки. На сучасному етапі розвитку в промисловому садівництві спостерігаються певні негативні тенденції. Разом з тим сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, наявність порівняно дешевої робочої сили, значна потужність переробних підприємств, висока ефективність виробництва садівницької продукції в ряді господарств, державна

підтримка галузі свідчать про достатній рівень інвестиційної привабливості промислового садівництва. В умовах сучасної глобалізації світової економіки та загострення конкуренції між виробниками садівничої продукції лише комплексна дія організаційно-економічних і технологічних факторів забезпечить значне підвищення ефективності садівництва, завдяки чому вітчизняні плоди і ягоди будуть цілком конкурентоспроможними на світовому ринку.

У садівництві важливого значення набуває інноваційний характер відтворювальних процесів, науково обґрунтоване впровадження високоврожайних і швидковступаючих в плодоношення сортів, розширення закладання садів на вегетативних підщепах, зміна структури насаджень у напрямі збільшення питомої ваги ягідних і кісточкових культур, що може бути ефективно реалізоване при розробці стратегії розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рульєв В.А. Економічні проблеми розвитку садівництва України /В.А. Рульєв. – К: ННЦ ІАЕ, 2004. – 360с.
2. Шестопаль О.М. Проблема інвестицій у створення (відтворення) промислових садів і основні напрямки її вирішення / О.М.Шестопаль //Економіка України. – 2004. – № 10. – 126с.
3. Гайдуцький А.П. Інвестиційна конкурентоспроможність аграрного сектора України / А.П. Гайдуцький. – К.: Нора-Друк, 2004.– 247с.
4. Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року. – К., 2008. – 76 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

О.В. Кожухар, студент

Миколаївський національний аграрний університет.

У статті наведено характерне узагальнення стану та проблем щодо ефективного використання та охорони земельних ресурсів в період реформування земельних відносин.

Ключові слова: земельні ресурси, ефективне використання, малопродуктивні, деградовані землі.

Постановка проблеми. Економічне зростання у будь-якій країні, особливо в аграрній сфері, забезпечується у тому числі завдяки ефективному та раціональному використанню наявних земельних ресурсів. За якісним, складом, біопродуктивністю, величиною земельних угідь Україна належить до найбагатших держав Європи та світу. У країні зосереджено 7 % світових та 25 % Європейських запасів найродючіших ґрунтів – чорноземів та їх різновидів. Забезпеченість основних галузей господарства земельними ресурсами у 3-4 рази більша, ніж у західноєвропейських країнах. Із 60,4 млн. га 41,8 млн. га або 69,2 % становлять сільськогосподарські угіддя. Частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил країни перевищує 40,0 %. Загалом у ресурсній забезпеченості соціально-економічної діяльності вартість землі досягає 45,0 %.

Важливим напрямом наукових досліджень та практики сільськогосподарського виробництва є подальше вдосконалення управління використання земельних ресурсів як основи його відтворювального процесу. Воно пов'язане насамперед із необхідністю забезпечення раціональної структури землекористування, відновлення родючості ґрунтів, здійснення екологічнобезпечного землеробства. Вирішення вказаних проблем залежить від характеру земельних відносин, рівня сформованості ринку землі, форм землекористування, організаційно-

економічних інструментів управління земельними ресурсами, методів економічної оцінки і земельних ресурсів та ефективності їх використання, державного регулювання землекористування, досягнутого рівня раціонального використання земель.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням ефективного, економічно доцільного та екологічно безпечного використання земель приділяється значна увага в працях Гайдуцького П.І. [2], Добряка Д.С., Мармуль Л.О. [3], Новаковського Л.Я., Рибалко С.В. [4], Саблука П.Т. [2], Ступеня М.Г., Сохничя А.Я., Третяка А.М., Хвесика М.А., Червена І.І. та інших вчених. Результати їх досліджень охоплюють широке коло зазначеної проблеми. Однак динаміка змін зумовлені новим земельним законодавством, трансформація економічних відносин, загострення соціальної та еколого-економічної ситуації вимагає проведення постійних досліджень з метою вироблення основних напрямків і заходів подальшої реалізації процесу вдосконалення земельних відносин та приведення їх у відповідність з цими змінами.

Постановка завдання. В статті ставиться завдання провести аналіз сучасного стану використання земельних ресурсів, співвідношення земельних угідь, визначити напрями вирішення існуючих проблем на прикладі Одеської області.

Виклад основного матеріалу. Україна має могутній потенціал земельних ресурсів: із 60,4 млн га земель країни майже 70% (41,8 млн га) складають землі сільськогосподарського призначення, 17% (10,4 млн га) — землі, вкриті лісами. Майже 4% території країни (2,3 млн га) забудовано (міста та інші населені пункти, об'єкти промисловості, транспорту, енергетики і т.п.). При цьому тільки 8% території України перебуває нині в природному стані (болота, озера, гірські масиви, покриті та непокриті лісом). Порушилась екологічна рівновага та допустиме співвідношення між площами ріллі, природних угідь, лісових та водних ресурсів.

Земля - головна умова існування людського суспільства і найважливіше джерело національного багатства, найперша передумова і природна основа суспільного виробництва, універсальний фактор будь-якої діяльності людини. Земельні ресурси — частина земельного фонду, що використовується або може бути використана у народному господарстві. За умов реформування власності та формування ринкових відносин в Україні від ефективного використання земельних ресурсів залежить структурна й екологічна збалансованість земельного фонду, цілеспрямованість його використання, відновлення родючості ґрунтів, функціонування ландшафтів, ефективність використання земельних угідь у сільському господарстві. Одеська область — найбільша за площею область України. Область займає територію Північно-Західного Причорномор'я. Територія розміщена переважно у степовій, частково-лісостеповій природних зонах. Це визначає її високий агровиробничий потенціал та багаті рекреаційні ресурси. Таке положення разом з тим, зумовлює і негативні риси природи краю, зокрема його маловодність та вкрай малу лісистість. У ґрунтовому покриві переважають чорноземи: на півночі реградовані та типові, у центральній частині — звичайні, на півдні — чорноземи південні, на південному сході — темно-каштанові солонцюваті ґрунти. Внаслідок надзвичайно високої сільськогосподарської освоєності території, інтенсивного розорювання схилів земель в області поширена ерозія ґрунтів— водна та вітрова, що охопила майже половину оброблюваних угідь. За наявними даними, земельний фонд Одеської області складає 3331,3 тис га [1]. Загальна площа земель Одеської області розподіляється на землі:

- сільськогосподарських підприємств — 1242,6 тис га;
- громадян — 1131,2 тис га;
- закладів, установ, організацій — 41,6 тис га;
- промисловості — 15,9 тис га;
- транспорту та зв'язку — 33,1 тис га;

- оборони – 13,1 тис га;
- природоохоронного, оздоровчого та рекреаційного призначення – 22,0 тис га;
- лісогосподарських підприємств – 133,1 тис га;
- водогосподарських підприємств – 6,1 тис га;
- спільних земель – 0,8 тис га;
- запасу, резервного фонду, загального користування – 691,8 тис га.

Земельні угіддя є складовою частиною категорій земель. В Одеській області – сільськогосподарські землі, з них сільськогосподарських угідь – 77,9%, у тому числі: ріллі – 62,1%, перелогів – 0,9%, багаторічних насаджень – 2,7%, сіножаті – 1,5%, пасовищ – 10,7%. Ліси та інші лісовкриті площі займають 6,7% території області, забудовані землі – 3,8%, болота – 2,2%, інші землі – 9,4%. Територія суші становить 93,6% від загальної площі області, а решта зайнята водою – 6,4%.

Ефективне використання земельних ресурсів – це таке використання, яке відповідає цільовому призначенню землі, забезпечує високу ефективність землекористування й охорону, спрямовану на запобігання необґрунтованого вилучення земель сільськогосподарського призначення, захист від антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів.

На Одещині має місце загальна деградація земельних ресурсів. Територія області являє собою зону суцільного сільськогосподарського освоєння. Сільськогосподарські угіддя характеризуються надмірною розораністю, високою еродованістю, зниженням продуктивності. Розораність сільськогосподарських угідь становить близько 84%. Понад 60% цих угідь є дефляційнонебезпечними і зазнають впливу вітрової ерозії. Майже половина угідь зазнає впливу водної ерозії. Повсюдно зменшується потужність гумусового горизонту та вміст елементів живлення в ґрунті.

На даний час майже половина земель області еродована, з них 35%-середньо і сильно змиті. Боротьба з ерозією ґрунтів значно відстає від кількості змитих земель. Захисним лісонасадженням області не приділяється належної уваги. В багатьох господарствах відсутні системи захисних насаджень, а значна їх площа перебуває в незадовільному стані. Лісомеліоративні насадження області, як за площею, так і за характером їх розміщення, не забезпечують екологічної рівноваги в природі і необхідних умов для функціонування сільськогосподарського виробництва. Земельно-ресурсний потенціал до нині не має екологічної обґрунтованості, а територія області характеризується як екологічно нестабільна. Зрошувані землі Одещини вразливі щодо змін гідрохімічного режиму і мають загальну тенденцію до заболочування та вторинного засолення. Високі показники навантаження на 1000 км² території, її забруднення промисловими відходами, автотранспортом, хімічними і радіоактивними речовинами виходять за межі позитивних екологічних наслідків.

Чинне законодавство України регламентує збереження живої природи в системі територій природно-заповідного фонду, а правові основи організації, охорони, використання природно-заповідного фонду та відтворення його природних комплексів визначені у Законі України «Про природно-заповідний фонд України». У даний час частка територій природно-заповідного фонду становить 4,2% від загальної площі її території при нормативному показнику в Європі – на рівні 8-10%. В Одеській області цей показник менше середнього по Україні і становить 3,026% від загальної площі області, хоча площа цінних територій, які потребують охорони сягає 5-6%.

Нині в області набула значного поширення концентрація землекористувань через оренду, але створені надвеликі фірми на орендованій землі, які диверсифікують свій капітал лише з розрахунку на прибутки, ведуть виснажливе монокультурне землеробство, не дбають про відтворення родючості ґрунтів.

Висновки. Отже, управління земельними ресурсами визначається як система інститутів та заходів організаційно-правового, соціально-економічного, екологічного, освітньо-виховного, інформаційного характеру, направлених на забезпечення раціонального землекористування, охорону та відтворення земельних ресурсів. Враховуючи, що воно здійснюється відповідно до еволюції парадигми управління аграрною діяльністю загалом, необхідне врахування найбільш суттєвих та масштабних змін останньої: формування багатуукладності на селі, збільшення кількості організаційно-економічних форм господарювання; структурних змін в організації та функціонуванні сільських територій; зменшення ефективності використання земельних ресурсів, недосконале нормативно-правове забезпечення землеволодіння та землекористування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розвиток земельних відносин в Одеській області: сучасний стан, проблеми та перспективи / [за ред. В.В. Захарченко]. – Одеса: Головне управління Держкомзему в Одеській області, 2008. – 60с.
2. Аграрна реформа в Україні / П.І.Гайдуцький, П.Т.Саблук, Ю.О. Луценко та ін. [За ред. П.І.Гайдуцького]. – К. : ННЦІАЕ, 2005. – 424 с.
3. Мармуль Л.О. Регіональне управління та регулювання використання земельних ресурсів / Мармуль Л.О., Романова В. – К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2007. – 192с.
4. Рибалко С.В. Проблеми підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів аграрних формувань Миколаївської області / С.В. Рибалко // Таврійський науковий вісник : Збірник наукових праць ХДАУ. Вип. 57. – Херсон: Айлант. – 2008. – С. 228 – 238.
5. Тонюк М.О. Трансформація відносин власності на землю та землекористування як передумова становлення земельного ринку в Україні / Тонюк М.О. / Економіка АПК. – 2005. – №4. – С.69 – 75.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ

І. О. Кондратьєва, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто значення і роль стилів управління у формуванні інноваційної діяльності підприємства. Сучасні тенденції у вивченні питань інвестування інноваційної діяльності через підвищення ефективності прийняття управлінських рішень і вдосконаленні процесу трансферу знань і технологій.

Ключові слова: новації, інновації, управління, інноваційний процес, управління інноваційним процесом.

Постановка проблеми. Процес формування механізму управління інноваціями ринкового типу в Україні відбувається повільно. Це пояснюється не розробленістю методик і недосконалістю правової, фінансової й податкової баз інноваційної діяльності, що зумовлює необхідність вивчення і узагальнення досвіду становлення інноваційного шляху розвитку України та розроблення нових підходів до активізації інноваційних процесів на підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам управління інноваційною діяльністю, у тому числі питанням формування ефективного механізму управління нею в сучасній теорії приділяється достатньо багато уваги. Наукові аспекти інноваційних процесів досить ґрунтовно розглянуті в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених. До цього часу залишається також чимало невирішених питань, пов'язаних з особливостями управління інноваційними процесами на підприємствах. Серед них виділяють дослідження таких науковців: Н. Краснокутської, С. Іл'єнкової, В. Попової, Т. Скрипко, Р. Фатхутдінова, С. Кравченко, Ю. Вертакової, Й. Шумпетера.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є поглиблення теорії та вдосконалення практичних засад управління інноваційними процесами на аграрному підприємстві, що передбачає розкрити сутність у понять управління інноваційними процесами;

визначення стадій інноваційного процесу; розроблення підходів до організаційно-економічного управління інноваційними процесами на підприємстві, які забезпечують максимальну ефективність.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка інноваційна діяльність починається з виявлення малоефективних процесів на підприємстві, формування перспективних та інноваційних ідей, упровадження та адаптацію процесів і процедур інноваційної діяльності, трансферу технологій та знань. Інноваціям притаманні як науково-технічна новизна, виробнича застосовність, так і комерційна реалізованість. Комерційний аспект визначає інновацію як економічну необхідність, усвідомлену через потреби ринку.

В умовах зростаючої динамічності ринків, постійної зміни соціально-економічної ситуації, швидкого розвитку нових технологій особливу важливість набуває процес управління інноваціями. На відміну від інших видів діяльності підприємств інновації (більшою мірою технологічні та продуктові) пов'язані з підвищеним рівнем ризику та значними обсягами інвестиційних ресурсів.

Управління інноваційним процесом – невід'ємна складова діяльності сучасного підприємства, що охоплює планування, організацію та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства. Основними завданнями, що вирішуються у межах управління інноваціями, є: дослідження ринку для нових продуктів (потреби, місткість, запити споживачів, вибір цільових сегментів ринку, стратегії просування товару до споживача тощо); прогнозування характеру і стадій життєвого циклу нового продукту; визначення способів продажу його; дослідження кон'юнктури ринку ресурсів; здійснення комплексного аналізу витрат, цін, обсягів виробництва і продажу продукту; оцінювання ефективності інноваційного проекту; аналіз ризиків, визначення методів їх мінімізації та страхування.

Інновація – це кінцевий результат упровадження нововведення з метою поліпшення об'єкта управління й отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту. Нововведення – оформлений результат фундаментальних і прикладних досліджень, розробок чи експериментальних робіт у якій-небудь сфері діяльності по підвищенню її ефективності.

Жодна робота не здійснюється без необхідної узгодженості дій. Будь-яка управлінська діяльність визначається ефективною методологією вирішення проблеми. Як показує досвід, перетворити функціонуючий відділ або департамент у ініціатора систематичної інноваційної діяльності досить проблематично. Ефективне управління в інноваційних колективах може будуватися на принципах ситуаційного лідерства, в основі якого перебуває координування діяльністю людьми, залежно від робочої ситуації, мотивації співробітників і специфіки поставлених завдань. Робота інноваційних команд результативна найчастіше тоді, коли не простежується жорстка вертикальна підпорядкованість учасників. Лідери інноваційних груп (підрозділів) можуть формуватися ситуативно, стихійно.

У силу того, що інноваційна діяльність це процес, то кінцевим результатом його повинна стати інновація, адаптована та впроваджена в діяльність підприємства, яка має вимірювану економічну, науково-технічну та соціальну цінність. Саме тому інноваційна діяльність підприємств може бути пов'язана з оптимізацією організаційно-функціональних процесів підприємств і підвищенням результативності, поліпшенням продукту (товарів і послуг) підприємства, оптимізацією діяльності організації, її корпоративної інноваційної культури.

Одним з найбільш важливих і визначальних аспектів інноваційної діяльності є створення системи управління підприємством, при якій можлива генерація інноваційних ідей як таких. Генерування інноваційних ідей – процес, ефективність якого багато в чому залежить від стилю

менеджменту компанії, при цьому рівень розвитку творчого потенціалу людей має тільки опосередковане значення. Без хорошої теорії практика сліпа. Проте в даний час до менеджменту застосовуються тільки деякі наукові підходи: системний, поведінковий, адміністративний, маркетинговий та ін. Майже не застосовуються відтворювальний, нормативний, функціональний підходи.

В управлінні підприємством виділяють такі стилі управління: директивний, наставницький, підтримуючий, делегуючий. Директивний стиль управління характеризується орієнтацією в роботі тільки на виконання завдань, при цьому особистісні відносини зведені до мінімуму. Наставницький стиль управління характеризується орієнтацією не тільки на виконання завдань, а й на особистісні відносини в комунікації зі співробітниками. Керівник супроводжує співробітника, при виконанні завдань, створюючи умови поступового переходу до автономної роботи. При підтримуючому стилі управління відбувається орієнтація не стільки на виконання завдань, скільки на відносини, при цьому співробітник працює самостійно, мотивація його висока, компетенції добре розвинені. Даний стиль управління створює досить сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності підприємства. Відмінною особливістю делегуючого стилю управління є прагнення до мінімізації взаємин зі співробітником.

Поширення нововведень, як і їхнє створення, є складовою частиною інноваційного процесу. Це організаційні системи і процеси, з яких знання, включаючи технології, досвід і навички передаються від однієї сторони до іншої. Наявність системи трансферу знань, що включає відповідну організаційну структуру, – одна з важливих особливостей розвитку сучасних підприємств. Ефективність здійснення інноваційного процесу визначається ефективністю його інструмента – трансферу технологій. Механізми передачі технологій підприємства можуть розроблятися і

впроваджуватися з урахуванням індивідуальної специфіки функціонування підприємства самостійно.

Аналіз теорії та практики економічного управління різноманітними об'єктами дозволив встановити необхідність застосування в управлінні інноваційними процесами наступних підходів:

- системний та маркетинговий підходи до управління інноваціями;
- функціональний, відтворювальний та нормативний підходи;
- комплексний, інтеграційний та динамічний підходи;
- процесний та кількісний підходи до управління інноваціями;
- адміністративний, поведінковий та ситуаційний підходи;
- структурний, предметний підходи до управління інноваціями.

Кожен з перелічених підходів відбиває або характеризує тільки один з аспектів менеджменту. Вони не є синонімами, не дублюють один одного. Впровадження єдиної системи планування та управління проектами для організації інноваційної сфери допоможе істотно підвищити ефективність реалізації проектів.

У наукових дослідженнях, зустрічаються такі основні переваги застосування системи управління проектами в сфері реалізації їх інноваційних проектів: можливість регламентування процедур управління проектами; визначення та аналіз ефективності інвестицій; використання математичних методів розрахунку тимчасових, ресурсних, вартісних параметрів проектів; централізоване зберігання інформації за графіком робіт, ресурсів і витрат; можливість швидкого аналізу змін в графіках, ресурсному забезпеченні та фінансуванні проекту; забезпечення структури контролю за виконання робіт; облік і управління ризиками проектів; забезпечення контролю якості робіт; управління і контроль поставок і контрактів при забезпеченні проектної діяльності.

Якісне та ефективне управління інноваціями на підприємстві можливе лише при комплексному використанні декількох підходів,

оскільки при використанні якогось одного підходу може бути не охоплено всю сферу діяльності підприємства.

Висновки. Сучасне економічне зростання підприємств характеризується переходом до безперервного інноваційного процесу. Зростання виробництва і сучасні вимоги до якості товарів і послуг вирішальним чином залежать від інновацій, які дозволяють економічним суб'єктам займати лідерські позиції. У зв'язку з цим, інновації стають ключовим стратегічним параметром розвитку і додатковою вартістю будь-якого підприємства. Важливо, щоб інновації приносили конкретну господарську та соціальну вигоду споживачам. Це стає можливим за умови формування економіки інноваційного типу, її інтеграції в світове господарство на нових принципах, прийняття відповідних економічно-обґрунтованих управлінських рішень стосовно інвестування в інновації та трансферу технологій і знань у напрямі підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котельников В. "Стратегічне управління. Принципово нові підходи для епохи швидких змін" / Котельников В. – М.: «Ексмо», 2007. – С.96.
2. Шумпетер Й. Теории экономического развития / Шумпетер Й. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2008. – 400 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

О.В. Крамаренко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано концептуальні положення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України. Акцентовано увагу на формуванні державної політики в аграрному секторі.

Ключові слова: аграрна політика, інноваційний розвиток, концепція, аграрний сектор.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день якість управління інноваційними процесами стає визначальним фактором конкурентоспроможності підприємств, у тому числі і у аграрному секторі економіки. В сільському господарстві за останні півтора десятка років спостерігається інноваційне відставання від інших галузей економіки, і, як наслідок, зниження конкурентоспроможності аграрних підприємств, гальмування розвитку і впровадження у

виробництво високотехнологічних процесів, зниження якості їх трудового потенціалу. Причина цього полягає у непослідовності проведення науково-технологічної та інноваційної політики у аграрній сфері економіки, низькій ефективності та якості управління інноваційними процесами.

З огляду на це, повноцінне включення сільського господарства у процес розвитку національної інноваційної системи, отримання ним статусу пріоритетної галузі у впровадженні основних заходів інноваційної політики на сьогодні є одним із особливо актуальних питань розвитку національної економіки. Важливу роль тут має відіграти поширення практики інноваційних концепцій управління на рівні підприємств у рамках і з дотриманням принципів зрівноваженого розвитку у сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й методичні аспекти інноваційного розвитку розглянуті у працях вітчизняних

дослідників, таких як: П. Гайдуцького, О. Дація, М. Зубця, П. Саблука, В. Семиноженка та зарубіжних: П. Друкера, М. Портера, Й. Шумпетера. Аналіз опублікованих праць, матеріалів наукових конференцій і дискусій, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми, показав, що в цілому вона є ще недостатньо дослідженою. У працях названих науковців знайшли відображення політичні, філософські, психологічні аспекти інноваційного розвитку агропромислового комплексу. І все ж варто наголосити, що виробничий, науковий та соціальний аспекти названої проблеми ще далеко не повністю досліджено і розкрито.

Постановка завдання. Обґрунтування необхідності активізації інноваційних процесів у сільському господарстві, аналіз основних причин що їх гальмують і можливих позитивних наслідків їх розвитку та впровадження у практику на засадах зрівноваженого розвитку, обґрунтування напрямів державного сприяння поширенню інновацій у аграрній сфері виступають основними цілями нашої статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Широкомасштабна інноваційна діяльність у сучасних умовах є основою стабільного й ефективного економічного зростання як окремо взятої галузі, так і країни загалом. Без інноваційної діяльності неспроможні відбутися структурні перетворення, динамічне економічне зростання і вхід нашої країни на шлях сталого розвитку. Розвиток інноваційних процесів є важливим фактором конкурентоспроможності підприємств, у тому числі і в аграрному секторі.

На сучасному етапі розвитку господарських відносин інтенсифікація використання досягнень науково-технічного прогресу та зростаюча інтелектуалізація основних факторів виробництва дозволяють матеріалізувати нові ідеї, відкриття і результати наукових досліджень у вигляді удосконалення знарядь праці, технологій, підходів до організації виробничих процесів, а також формують сприятливі передумови для їх активного впровадження в аграрну сферу у вигляді інновацій. Дослідженнями встановлено, що економічна сутність інновації полягає у

створенні нового товару і забезпеченні подальшої комерціалізації його в ринкових умовах з метою отримання прибутку.

Для забезпечення стабільного й ефективного розвитку сільського господарства ресурсний потенціал усіх суб'єктів господарювання слід утворювати на інноваційній основі. Аграрний потенціал визначається наявністю і співвідношенням кількісних і якісних характеристик трудових, земельних, матеріально-технічних і біологічних ресурсів.

Однак враховуючи те, що в аграрному секторі інновація є особливим видом товару, її властивості набувають специфічних форм прояву. Інновація в аграрній сфері є продуктом інтелектуальної праці та носієм оригінальної наукової ідеї; підлягає використанню як інтелектуальний ресурс; набуває конкретної матеріалізації лише після впровадження у виробництво; при масовому розповсюдженні втрачає новизну, в результаті чого спонукає до створення нових інновацій; може носити поліпшуючий та модифікуючий й характер не тільки у галузі техніки, але й у організаційній, соціальній та інших сферах; потребує юридичного визнання і захисту прав авторів наукових розробок; має вартість, яка визначається не суспільно необхідними, а індивідуальними витратами праці; передбачає можливість продажу на різних стадіях наукової розробки; може багаторазово продаватися з метою отримання різних видів ефектів, насамперед, комерційного тощо [1].

Головною метою державної інноваційної політики в Україні визначено створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсоощадних технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Аграрний сектор має ряд специфічних особливостей порівняно з іншими галузями економіки: тісний зв'язок із відтворенням живих організмів і залежність від природно-кліматичних умов; різноманітність

видів аграрно-продовольчої продукції та наявність суттєвих відмінностей у технологіях їх виробництва; ризикованість здійснення господарської діяльності; сезонний характер виробництва і нерівномірність територіального розміщення суб'єктів господарювання. До особливостей інновацій, які впроваджуються в аграрній сфері, належать: високий рівень ризиків фінансування наукових досліджень, наявність часового лагу між здійсненням витрат і отриманням кінцевих результатів та невизначеність попиту на створену інноваційну продукцію; значна тривалість процесу розробки інновацій; переважно поліпшувальний та комплементарний характер, що передбачає можливість зниження рівня ризиків або середніх витрат на одиницю продукції при спільному впровадженні кількох інновацій; взаємозв'язок характеристик інновацій та локальних умов їх запровадження тощо [2]. Встановлено, що переваги застосування інновацій в аграрному секторі пов'язані з їхніми характеристиками, найбільш вагомими з яких є науково-технічна новизна (як свідчить практика, продукт, що має ринкову новизну, забезпечує норму прибутку на 28% вище порівняно з традиційним продуктом) і можливість практичного застосування у сільськогосподарському виробництві.

При процесі розроблення концепції і стратегії інноваційного розвитку аграрного сектору економіки необхідно враховувати етапи життєвого циклу, які складаються:

I етап (народження) – забезпечення стабілізації в аграрному секторі економіки та створення умов для його подальшого розвитку через систему адміністративних, організаційних інновацій.

II етап (зростання) – забезпечення високих темпів зростання через створення галузевого портфеля радикальних інновацій і їхнього впровадження та підготовку портфеля поліпшувальних інновацій. Активна співпраця держави та суб'єктів господарювання.

III етап (зрілість) –забезпечення стабільності в аграрному секторі економіки через створення постійного потоку поліпшувальних інновацій та періодичного впровадження радикальних інновацій.

IV етап (старіння) –забезпечення відродження аграрного сектору економіки через створення і впровадження системи радикальних інновацій, активізацію науково-дослідної діяльності.

Як один із ключових напрямів забезпечення конкурентоспроможності країни, її продовольчої, економічної, соціальної та економічної безпеки, органічне виробництво має усі шанси найближчим часом стати об'єктивним критерієм оцінки рівня розвитку нашої країни на міжнародному рівні, від чого у значній мірі залежатиме її включення у європейське співтовариство. На сьогодні це означає переосмислення бізнес-моделей діяльності, а також продуктів, технологій та процесів. Однак більшість підприємців не поспішають впроваджувати інновації, мотивуючи це тим, що діяльність ставить їх в невідгдане становище порівняно з їхніми конкурентами, виробництво за принципами зрівноваженого розвитку потребує нового обладнання та процесів.

Інноваційне управління потребує великих витрат грошових коштів, накопичення великого обсягу знань та інформаційних ресурсів, накопичення великого обсягу знань та інформації, координації значної кількості виконавців, психологічної підготовки колективу до сприйняття новин. Інновації пов'язані з болючим перерозподілом ресурсів між діючим та новим виробництвом, з порушенням рівноваги в економічній системі, реорганізацією виробництва, перекваліфікацією працівників. Це у свою чергу схиляє ваги на сторону перевірених традиційних видів діяльності у більшості із випадків.

До основних чинників, що створюють проблеми на шляху впровадження інновацій відносяться: нестача інвестиційних ресурсів для фінансування, інноваційних проєктів, відсталість матеріальної і науково-

технічної бази, відсутність резервних потужностей, домінування спрямованості економічних інтересів підприємця на поточне виробництво.

Інноваційний розвиток економіки України загалом і сільськогосподарського виробництва зокрема, повинен формуватися на інтегрований, комплексній системі, яка охоплюватиме процесні, організаційні, управлінські, біологічні, технічні, технологічні, інформаційні інновації.

Висновки. Інноваційна складова господарського зростання у аграрному секторі економіки на сьогоднішній день виступає у ролі чинника якісного вдосконалення виробництва відповідно до визначальних світових економічних тенденцій, важливою складовою яких є зрівноважений розвиток. Посилення її значення виступає основою здійснення економічних реформ та побудови якісно нової економічної системи господарювання в аграрному секторі. З огляду на це, наукові дослідження у напрямі обґрунтування основних засад розвитку і поширення інновацій в аграрному секторі економіки України на сьогоднішній день можна віднести до числа одних із найбільш пріоритетних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марчук Л. П. Про специфіку комерціалізації результатів наукових досліджень / Л. П. Марчук // Вісник аграрної науки Причорномор'я : зб. наук. праць. Економічні науки. Сільськогосподарські науки. Технічні науки. – Миколаїв : МДАУ, 2009. – Вип. 4 (51). – С. 75 – 84.
2. Долгошея Н. О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки / Н. О. Долгошея // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць. – Маріуполь : ДВНЗ „ПДТУ”, 2011. – Т. 2. – С. 17–22.

НАУКОВІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Р.Г. Кучер, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються теоретичні засади інноваційної діяльності в аграрному секторі та шляхи підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції за рахунок впровадження інновацій.

Ключові слова: інноваційна діяльність, біотехнології, аграрний сектор, інноваційна інфраструктура, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем сьогодення є виснаження природних ресурсів, зокрема земельних, та екологічний стан довкілля. Ці проблеми, які починають загрожувати національній безпеці держави, потребують інноваційних шляхів вирішення із залученням комплексу методів. Широке впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності сільськогосподарських підприємств сприяє: зростанню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат і зниженню собівартості аграрно-продовольчої продукції, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань впровадження інноваційної продукції у сільському господарстві присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних вчених. Під час дослідження було використано праці Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін [1], в яких розглядалися питання впровадження інноваційної продукції у сільському господарстві. Однак досліджувана проблема має ще ряд невирішених питань, пов'язаних з необхідністю підвищення рівня інноваційного виробництва в аграрному секторі економіки.

Постановка завдання. Розглянути теоретичні засади інноваційної діяльності в аграрному секторі та визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств за рахунок інновацій.

Виклад основного матеріалу досліджень. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється в значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційній діяльності. Важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є інноваційна модель розвитку.

Основними напрямками інновацій в аграрному секторі вважаються біотехнології і технічний прогрес (модернізація). Біотехнології в сільському господарстві спрямовані на збільшення обсягів продукції в рослинництві та тваринництві, за рахунок підвищення родючості ґрунту, приросту врожайності сільськогосподарських культур, поліпшення якості культур, не допущення процесів деградації та руйнування природних екологічних систем і середовища.

Технічні прогрес або модернізація обладнання та техніки спрямовані на зниження витрат енергоресурсів при вирощуванні та переробці сільськогосподарської продукції. Модернізації процесів виробництва, як у тваринницькій сфері, так і рослинництві за рахунок автоматизації, і роботизації більшості процесів, що в свою чергу призведе до зменшення залучених людських ресурсів на виробництві [1].

Нестабільна політична ситуація на теренах української державності, нестійка і несформована законодавча база, не спроможна підвищувати економічну стабільність, запровадження відкритості ринків на території нашої держави, менталітет людини пострадянського світогляду, невміння правильно вести бізнес – ось ці причини, які найближчим часом потрібно подолати в контексті розгляду української проблеми запровадження інноваційної техніки і технологій у сільське господарство і збільшення інвестицій в нашу країну загалом.

На даний час аграрний сектор економіки України знаходиться в особливо важкому стані. Внаслідок зниження платоспроможності

товаровиробників у сільському господарстві спостерігається спад рівня технічної забезпеченості, темпів оновлення матеріалотехнічної бази. Це приводить до здійснення неповного обсягу технологічних операцій та проведення їх із запізненням, що, в свою чергу, зумовлює зниження врожайності сільськогосподарських культур, зменшення обсягів продукції, зниження її якості, значних затрат і підвищення її собівартості [2].

На сьогоднішній день інноваційна інфраструктура ще дуже слабка і характеризується неповнотою, а тому потребує всебічної підтримки з боку держави. До того ж слід зазначити, що інвестиції та інновації – це лише половина справи, а інша половина полягає у підготовці високопрофесійного персоналу, особливо менеджерських кадрів.

Сучасний менеджер повинен зосереджуватися не лише на дослідженнях чи науково-дослідній діяльності, а й повинен багато приділяти уваги споживачеві нових знань, бути ще й маркетингологом і вивчати попит на нововведення. Через недосконале законодавство в Україні залишаються не реалізовані численні інноваційні проекти зі строком окупності 3-5 років. Можна прогнозувати, що через фінансові проблеми, які постійно виникають на наших підприємствах, випадки нецільового використання коштів будуть не поодинокими. Ця обставина також гальмує прилив інвестицій, бо збільшує ризик для іноземних інвесторів [3].

Наукові дослідження потребують щорічного масштабного фінансування і всебічної державної підтримки, оскільки від цього залежить науковий рівень та якість новацій, що надзвичайно важливо в умовах поширення на українському ринку науково-технічної продукції конкурентоспроможних іноземних техніки й технологій, які за своїми техніко-економічними параметрами не поступаються, а часом і перевершують вітчизняні аналоги. Особливо це стосується імпорту сільськогосподарської техніки, насіння іноземних сортів культур рослин і засобів захисту рослин. Фінансова підтримка інноваційної діяльності

необхідна також на інших етапах інноваційного процесу, оскільки стимулювання впровадження має забезпечити попит на вітчизняні наукові розробки [4].

Розвиток інноваційної діяльності в сільському господарстві України – важливий напрям по нарощуванню конкурентних переваг, оскільки аграрна галузь економічно розвинутих країн поступово перетворюється в наукомістку галузь виробництва.

Для активного впровадження інновацій в аграрний сектор є створення посередницької інноваційної інфраструктури для надання дослідникам і розробникам інформаційних, консалтингових, юридичних і фінансових послуг із забезпеченням індивідуальної мобільності, оновлення устаткування тощо. Це можливо реалізувати, орієнтуючись на закордонний досвід, тобто шляхом створення інноваційної інфраструктури, яка в себе включає весь необхідний спектр державних і приватних установ та організацій, які забезпечують розвиток і підтримку всіх стадій інноваційного циклу, а саме: техніко-впроваджувальні зони, технопарки, технополіси, інноваційні центри, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, венчурні фонди, мережі приватно-державного ризикового фінансування, консалтингові організації, що надають послуги із сертифікації та просування інноваційної продукції, інформаційно-виставкові центри.

Що стосується ролі держави, то вона пов'язана із політикою ресурсного забезпечення галузі сільського господарства і передбачає наступне:

1. Вплив на систему ціноутворення на ресурси – мінеральні добрива, хімікати, насіннєвий і генетичний матеріал, концентровані корми, паливо-мастильні й будівельні матеріали, вода для зрошення тощо.
2. Сприяння у сфері матеріально-технічного забезпечення села.
3. Підтримка й розвиток інформаційної системи.
4. Створення системи кредитування для цілей закупівлі ресурсів.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом: визначення й підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального та місцевого рівнів; формування й реалізації державних, галузевих, регіональних та місцевих програм; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки й стимулювання інноваційної діяльності; фінансової підтримки виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [4].

Загальна мета інституційного забезпечення інноваційного процесу – прискорити впровадження нових технологій у виробництво, за рахунок чого збільшити його обсяги та прибуток сільськогосподарських підприємств шляхом зниження питомих виробничих витрат.

До загальних цілей цього процесу відносять переконання сільськогосподарських виробників у потребі впровадження нових технологій і такій організації ринку ресурсів, при якій він був би здатний постачати ці нові технології. Отже, необхідність нарощування обсягів виробництва та рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції одним із перспективних напрямів розвитку аграрних підприємств України є використання інноваційних підходів до здійснення господарської діяльності в сільському господарстві.

Висновки. Не зважаючи на складну ситуацію в нашій країні, слід впроваджувати нові проекти, які б забезпечили активне впровадження та розвиток інновацій в аграрному секторі. Ними можуть бути різноманітні біотехнології, модернізація обладнання та техніки тощо. Розвиток інноваційних процесів в аграрній сфері АПК повинен базуватися на пріоритетних напрямках розбудови сільського господарства. До них слід віднести: вдосконалення організаційно-економічних відносин в процесі виробництва; впровадження перспективних форм організації виробництва

та управління; вдосконалення системи підготовки, підвищення кваліфікації кадрів і мотивації праці; вдосконалення системи реалізації продукції; вдосконалення кредитно-фінансового механізму, податкової системи та принципів ціноутворення на сільськогосподарську продукцію;

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнаткович О.Д. Активізація інновацій у сільське господарство країни [Електронний ресурс] — Режим доступу : [http : //www.nbuuv.gov.ua](http://www.nbuuv.gov.ua).
2. Каракай Ю. В. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності / Ю.В. Каракай // Економіка України. — 2007.— № 3 (544). — С.14—21.
3. [Економічні науки](http://www.economy.nayka.com.ua/) / Інноваційна діяльність у сільському господарстві [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
4. Управління інноваціями. Роль держави у забезпеченні інноваційних процесів [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://vns.lp.edu.ua/>.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В ОВІДІОПОЛЬСЬКОМУ РАЙОНІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Н.М. Лозовська, студент

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено обсяги виробництва та реалізації зернової продукції сільськогосподарських підприємств Овідіопольського району. Запропоновано шляхи підвищення якості, зменшення собівартості готової продукції

Ключові слова : зернова продукція, конкурентоспроможність, собівартість, економічність

Постановка проблеми. У зв'язку зі світовою економічною кризою та природними катаклізмами дуже актуальною є проблема «виживання» підприємств. Займати свою долю на ринку хоче кожне підприємство, що породжує конкуренцію. Одеська область загалом і Овідіопольський район зокрема славиться своїми родючими ґрунтами. Саме тому виробництво зернової продукції є одним з основних напрямків діяльності багатьох підприємств Овідіопольського району, що змушує виробників періодично переглядати, оновлювати, удосконалювати свою діяльність, щоб підтримувати, підвищувати свою конкурентоспроможність та не бути «витісненими» з ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності зернової продукції було розглянуте у працях таких економістів як О.В. Нікішина, О. Амосов та Р. Фатхутдінов, А.Г.Івахненко, Б. Губський, А. Кредісов, М. Гельвановський, С.Кваші та В. Месель-Веселяк та багатьох інших науковців. Однак вони висвітлюють дане питання, як правило, в контексті аналізу зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів зернового ринку або в загальнодержавних масштабах, що не дає змоги поглиблено дослідити об'єктивні та суб'єктивні причини стану зернового виробництва в кожному конкретному регіоні.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є знаходження шляхів оптимізації діяльності підприємств – виробників зернової

продукції, що дозволить в перспективі вийти за межі місцевого на державний або навіть міжнародний ринок.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Конкурентоспроможність підприємства — це здатність забезпечувати випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції. Порівнявши статистичні дані реалізації продукції сільськогосподарських підприємств за 2011 рік наглядно можна побачити стан конкурентного середовища виробництва і реалізації зернової продукції Овідіопольського району (таблиця 1).

Таблиця 1

Реалізація зернової продукції підприємств Овідіопольського району за 2011р.,ц

Підприємство	СТОВ «Маяк»	ТОВ «Овідіо»	ТОВ «Культура»	СТОВ «Нива»	Усього
Пшениця озима	16418	15200	13000	17150	61768
Ячмінь озимий	13	11	10	5	39
Ячмінь ярий	200	155	160	230	745
Усього	16631	15366	13170	17385	62552

З таблиці бачимо, що в даний регіон спеціалізується на вирощуванні пшениці озимої, що становить 98,7% реалізованої продукції. Найбільшим виробником зернової продукції є СТОВ «Нива», який постачає 27,8% продукції, його головним конкурентом є СТОВ «Маяк»(26,6%) ,при чому обидва підприємства мають займають доволі велику частку ринку. Найменшим постачальником є ТОВ «Культура».

Проаналізувавши діяльність головних постачальників СТОВ «Нива» і СТОВ «Маяк» , можна зрозуміти, що головними принципами їх діяльності є мінімізація виробничих витрат та «розумна» цінова політика – на прикладі озимої пшениці (таблиця 2). Як видно з таблиці 2, ціна СТОВ

«Маяк» нижча за ціну установлену СТОВ «Нива», що дає низку переваг для збільшення рівня продаж.

Таблиця 2

Ціна продажу пшениці озимої, грн за 1т

Підприємство	Ціна
СТОВ «Нива»	2000
СТОВ «Маяк»	1842

Кількість працівників повністю відповідає виконуваним функціям і завданням, що зменшує витрати на заробітну плату. Зменшення собівартості досягається також за рахунок економії на послугах (своєчасна плата за комунальні послуги, також їх економне використання, проводиться завчасна діагностика обладнання, техніки, апаратури, що зменшує кількість і вартість ремонтних робіт). Ведеться робота з протидії “текучці”: періодично відповідальних працівників направляють на навчання з підвищення кваліфікації (головний бухгалтер, головний агроном, головний інженер), виплачуються премії, своєчасно і згідно графіку надаються відпустки — все це забезпечує сприятливу робочу атмосферу та зміцнює і закріплює організаційну структуру даних підприємств. Всі ці фактори впливають на собівартість продукції цих двох підприємств, на економічність їх продукції та відповідно забезпечують стабільні та доступні ціни, що утримує покупців та клієнтів і дозволяє підтримувати конкурентноспроможність.

Щоб підвищити конкурентноспроможність зернової продукції, можна запропонувати наступне:

- відслідковувати нові підходи до ведення господарської діяльності галузі (зміни в законодавстві, технологіях виробництва);

- виділяти кошти на придбання сучасного новітнього обладнання з метою подальшої повної автоматизації виробництва, наскільки це можливо;

- змінити цінову політику шляхом введення акцій, знижок для постійних клієнтів, розширення асортименту ;

- пошук постачальників допоміжної сировини (мінеральних та органічних добрив), які пропонують товар з нижчими цінами або на вигідніших умовах співпраці(доставка, знижки, строки);

- підвищити якість зернової продукції та впевненість споживачів шляхом збільшення співвідношення внесення органічних добрив щодо мінеральних;

- проводити демонстрацію технології виробництва, як рекламну акцію та маркетинговий механізм;

- проводити активну рекламну кампанію через засоби масової інформації та Інтернет-ресурси , пошук клієнтів;

- створити при товаристві підсобні господарства , що дозволить раціонально використовувати не тільки товар на продаж, але й браковану продукцію, виробництво стане безвідходним, споживач буде задоволений, знаючи, що продукція м'ясного виробництва вирощена на використанні якісного корму .

- збільшити обсяги виробництва шляхом залучення додаткових земельних площ або збільшити ефект віддачі від тих, що є в розпорядженні на даний момент, залучити додаткову техніку.

- проводити цільові заходи з обміну досвідом(шляхом організації конференцій, практик з виїздом до закордонних партнерів представників даної організації та прийняттям делегації підприємства-партнера).

Висновки. Дослідивши діяльність сільськогосподарських підприємств Овідіопольського району , обсяги реалізації їх зернової продукції , можна сказати , що основними конкурентами в даній галузі є СТОВ «Нива» та СТОВ «Маяк». Доступні ціни на продукцію, які

знаходяться на рівні середньостатистичних цін Одеській області дозволяють підтримувати рівень реалізації на високому рівні .

Для підвищення конкурентоспроможності зернової продукції підприємств Овідіопольського району було запропоновано підвищити якість продукції шляхом збільшення частки внесення органічних добрив, удосконалення умов зберігання та обробки та зменшити собівартість шляхом введення нового обладнання , енергоберігаючих та економічних систем опалення, водопостачання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заєць К.Д. Державне регулювання виробництва та проблеми підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / К.Д. Заєць // Науковий вісник БДФА. Серія : Економічні науки : зб.наук.праць / гол.ред. В.В. Прядко; Міністерство фінансів України, БДФА. – Чернівці: Технодрук, 2009. – Вип. 4. – С. 190 – 195.
2. Економіка сільськогосподарського виробництва. П.П. Русак, В.В. Жебка, М.М. Рудий, А.А. Чалий / За ред. П.П. Русака: - К.: Урожай, 1998. - 320 с Экономика предприятия: Учебное пособие / Под общ. ред. Л.Г. Мельника. Сумы: ИТД „ Университетская книга" : – 2004.– 632 с.
3. Кондратюк О.І. Конкурентоспроможність сільського господарства та шляхи її підвищення / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1. – С. 56 – 63.
- 4.Ольховська Н.А. Методика оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / Н.А. Ольховська // Економіка АПК. – 2008. – №11. – С. 116 –119.
5. Шкільов О.В. Організація виробництва і підприємницької діяльності в сільськогосподарських підприємствах. - К. : Урожай, 1997 р. – 336 с.

НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ВІДРОДЖЕННЯ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

А.О. Маркевич, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

*У статті проаналізовано результати роботи молочного скотарства, визначено напрями підвищення його економічної ефективності та конкурентоспроможності.
Ключові слова: молочне скотарство, тваринництво, поголів'я ВРХ, рентабельність.*

Постановка проблеми. Одним з найважливіших секторів економіки України був і залишається аграрний. Соціально-економічне становище, що склалося в ньому за останнє десятиріччя, зумовило спад обсягів виробництва насамперед тваринницької продукції і, зокрема продукції молочного скотарства.

За таких умов розвиток агропромислового комплексу як України, так і Миколаївської області потребує розроблення заходів з перетворення сільського господарства у високорозвинутий сектор економіки, однією з головних галузей якого є виробництво молока.

Рівень розвитку цієї галузі – один з основних показників стану економіки, що забезпечує продовольчу безпеку держави, впливає на економічний стан галузей АПК в цілому. Адже рівень споживання молока і молочних продуктів є одним з найважливіших показників якості життя населення. Забезпечення потреби у молоці і молочних výroбах залежить від розвитку галузі молочного скотарства, яка є перспективною, з найбільшою віддачею вкладених інвестицій, однак з найдовшими термінами окупності.

Молочне скотарство України та її регіонів переживає глибоку економічну кризу, зумовлену, з одного боку, адаптацією до ринкових умов, з другого, – помилками, які допускаються у ході реформування галузі.

Крім того, темпи скорочення площ кормових культур, протягом останніх 10 років, у молочному скотарстві, перевищують скорочення

поголів'я тварин, знижується продуктивність праці, зростають витрати виробництва, втрачається мотивація його належного розвитку [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Свідченням важливості вивчення зазначеної проблеми є велика кількість досліджень. У розроблення теоретичнометодичних і прикладних проблем з розвитку молочного скотарства, підвищення його конкурентоспроможності й ефективності значний внесок зробили такі вчені й науковці, як В. І. Бойко, О. А. Бугуцький, В. В. Зіновчук, Т. Я. Іваненко, В. Н. Зимовець, М. В. Зубець, М. П. Коржинський, М. Й. Л. Мостенська, Г. А. Нагорна, П. Т. Саблук, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та ін. Слід відзначити високий рівень наукових розробок з теорії і практики ведення цієї галузі. Нині дослідження проблем відродження та ефективного розвитку молочного скотарства, насамперед перспектив розвитку його конкурентоспроможності, мають дещо розрізнений характер, недостатньо висвітлені технологічні, технічні, економічні аспекти та інші проблеми виробництва молока в ринкових умовах.

Постановка завдання. Наявність дискусійних проблем, а також об'єктивна необхідність дослідження проблем молочного скотарства, в переважній більшості господарств та обґрунтування перспектив розвитку галузі обумовили вибір теми дослідження. Метою статті є – визначення проблем та напрямів подальшого розвитку молочного скотарства в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Скотарство є основою вітчизняного тваринництва. Проте його багаторічний розвиток характеризується зменшенням поголів'я тварин та обсягів виробництва продукції. За даними статистичної звітності, в 2011 році в Україні вироблено менше молока та м'яса великої рогатої худоби порівняно з 2010 роком. Вже вкотре за підсумками річної діяльності вітчизняне скотарство характеризується спадом обсягів виробництва продукції. За даними Держкомстату України, у 2011 році виробництво молока становило 11,1

млн т, що на 1,4% менше попереднього; м'яса великої рогатої худоби 169,1 тис. т (у живій вазі) або на 2,6% менше порівняно з 2010.

Основний вплив на зменшення виробничих показників мало скорочення поголів'я тварин. Лише за останній рік чисельність великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств зменшилася на 23 тис. гол, в тому числі корів на 42 тис. голів. Позитивним фактором розвитку галузі стала продуктивності худоби. За підсумками минулого року середньорічна продуктивність корів становила 4100 кг, що на 3% перевищувало рівень попереднього року; середньодобові прирости худоби - 480 г (+4,3%). Однак такого зростання продуктивності тварин було недостатньо для стабілізації виробництва на рівні попереднього року.

Ситуація на сировинному ринку мала безпосередній вплив на переробну промисловість. За підсумками 2011 року виробництво сирів жирних зменшилося до рівня попереднього року на 6%, кисломолочних продуктів - 5%; яловичини і телятини - 10%. Разом з тим, виробництво молока обробленого збільшилося на 7%, масла вершкового - 6%. Як наслідок, фонд споживання молока становив 9,5 млн т, або розрахунково 206 кг на одну особу; м'яса 2,4 млн т, або 52 кг/особу (з якого на яловичину і телятину припадало 9,8 кг). Для порівняння: рекомендовані Міністерством охорони здоров'я річні норми споживання молока однією особою становлять 380 кг, м'яса - 80 кг. Відтак внутрішній ринок залишається далеким від його повного насичення [1].

Необхідно створити належні умови для постійного нарощування виробництва сирого молока та його перероблення на молочні продукти на основі освоєння сучасних досягнень науки і передового досвіду в молочному секторі світової економіки.

Незважаючи на високі минулорічні закупівельні ціни на молоко, галузь залишається мало привабливою для господарників. Якщо в травні 2011 року середня закупівельна ціна на молочну сировину, вироблену у

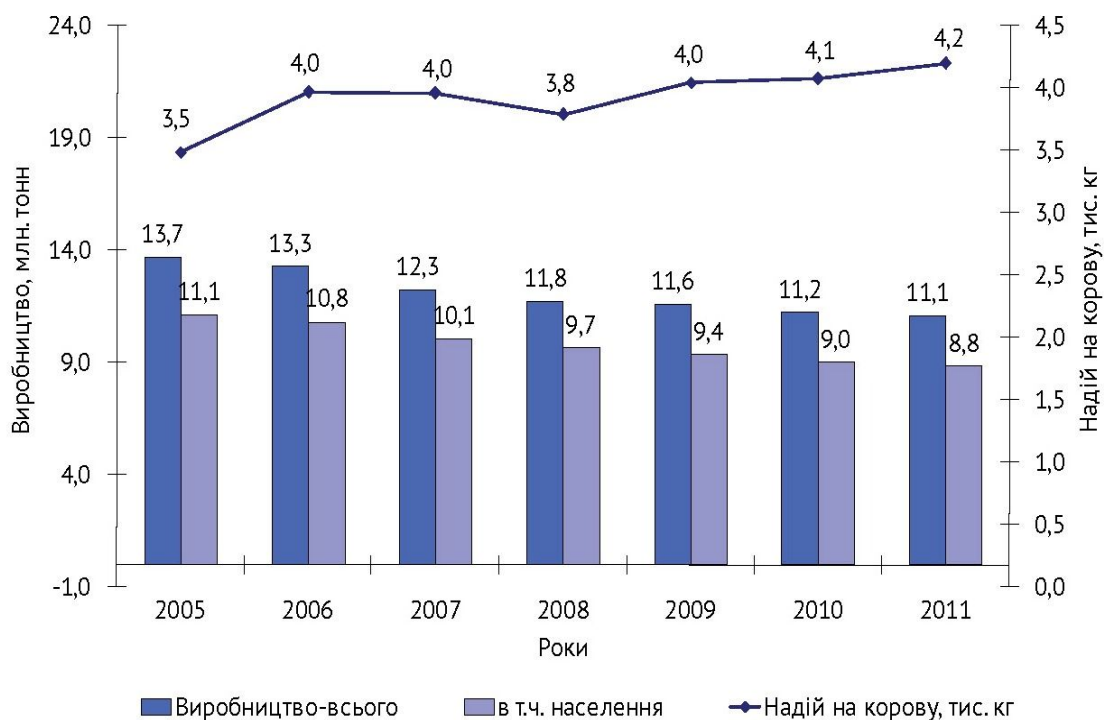

Рис. 1. Динамика виробництва молока в Україні

сільськогосподарських підприємствах, становила 2,9 тис. грн/т, то в жовтні досягла 3,8 тис. грн. Порівняймо: середні ціни на молоко торік у країнах Європейського Союзу коливалися у межах 35-36 євро в розрахунку на 100 кг продукції. Молоко, вироблене в господарствах населення, коштувало на вітчизняному ринку значно дешевше. Упродовж минулого року за нього можна було отримати в середньому від 2,0 до 2,9 тис. грн/т. У січні 2012 року закупівельні ціни на молоко від сільськогосподарських підприємств становили 3,5-3,8 тис. грн/т, населення - 2,3-2,8 тис.; молодняк великої рогатої худоби вагою понад 400 кг - 17,0-17,5 тис. грн/т.

Проте навіть така цінова ситуація не забезпечує належний рівень ефективності галузі. Рентабельність виробництва молока у 2010 році становила 17,7% (1,4% у 2009 році), м'яса великої рогатої худоби - 35,9% (-32,9%). Такі результати діяльності в скотарстві ускладнюють навіть просте відтворення галузі, не говорячи про її розширений розвиток. Мінагропрод ставить перед собою завдання у перспективі до 2015 року

збільшити поголів'я корів до 2,72 млн гол, підвищити продуктивність основного стада до 5,66 тис. кг/рік, та доведення обсягів виробництва молока до 15,4 млн т на рік. Для виконання поставлених завдань необхідно спрямовувати зусилля владних структур всіх рівнів на розвиток великотоварного виробництва та підтримку особистих селянських господарств [4].

Виділені кошти використовуються на забезпечення господарської діяльності суб'єкта господарювання, пов'язаної безпосередньо з розвитком молочного скотарства.

Основні напрямки відродження молочного скотарства:

- розвиток фермерського сектору виробництва. Оскільки нинішня його частка у виробництві тваринницької продукції становить всього біля 1%, він потребує надзвичайно тривалого часу для будівництва нових фермських приміщень для корів промислового типу. У підсумку, реалізація цього напрямку вимагає значних кредитних коштів, що робить і цей напрям мало прийнятним;

- вдосконалення існуючих форм і способів державної підтримки розвитку галузі та підвищення її інвестиційної привабливості з метою концентрації державних ресурсів та коштів на пріоритетних напрямках розвитку галузі, формування ефективної цінової, фінансово-кредитної та бюджетної політики;

- виведення, розведення та передача у виробництво нових, більш продуктивних порід тварин, механізованих й автоматизованих систем утримання худоби, збалансованих раціонів її годівлі, використання сучасних технологій і апаратів по видоюванню молока, прогресивних біотехнологічних і наукоємних методів і процесів, спрямованих на покращання якості й безпечності кінцевої продукції. З цією метою проводяться наукові дослідження зі створення нової чи поліпшення споживчих характеристик вироблюваної молочної продукції, вдосконалюються технології її виробництва із залученням зарубіжних

розробок та світового передового досвіду, а також відбувається впровадження інтеграційних моделей ведення молокопродуктового бізнесу, що базуються на дотриманні економічних інтересів виробників сирого молока і переробників.

Висновки. Одним із варіантів розвитку молочного скотарства є запровадження інноваційних підходів господарювання у середніх за розмірами сільськогосподарських підприємствах, у тому числі фермерських господарствах. Досягнення перспективних показників розвитку галузі не можливе без підвищення ефективності господарювання у дрібних товаровиробників. Одним із більш вагомих заходів підтримки скотарства є підтримка крупнотоварного виробництва, що передбачає часткове відшкодування вартості будівництва (або реконструкції) тваринницьких ферм і комплексів. На такі цілі в державному бюджеті минулого року виділялося 500 млн грн. Механізм отримання та використання компенсаційних коштів схвалений урядовою Постановою №900 від 4 жовтня 2011 року. Законом України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» за бюджетною програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» (КПКВК 2801180) передбачені видатки загального фонду у розмірі понад 822 млн грн. На виконання цього закону будуть розроблені відповідні порядки використання бюджетних коштів та доведені до господарюючих суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веб–сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
2. Технологія виробництва продукції тваринництва. О. Т. Бусенко, В. Д. Столюк , О. Й. Могильний та ін.. – К.: Вища школа, 2005 –496 с.
3. Маренич Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізм економічного регулювання агроформувань (питання теорії, методології, практики) : монографія / Т.Г. Маренич. – К. :ННЦ ІАЕ, 2005. – 454 с.

ЕКСПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ НА РИНКУ ЗЕРНА З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ СВІТОВОГО РИНКУ

А.О. Матолич, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано стан експортних операцій сільськогосподарських підприємств Миколаївської області та визначено основні перспективи їх розвитку на світовому ринку.

Ключові слова: експортні операції, мито, ринок зерна, світовий ринок.

Постановка проблеми. В Україні, де серед продовольчих ресурсів зерно є найбільш важливим і поширеним видом сільськогосподарської продукції, виключно важливе значення має розвиток повноцінного зернового ринку. Зерно завжди було і залишається джерелом багатства будь-якої країни, виступаючи гарантом продовольчої безпеки держави.

Зерно є одним з найпоширеніших товарів як світового, так і внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції, а зерновий ринок – один з найбільш досконалих та прогнозованих у світі. Він завжди був і є об'єктом підвищеної уваги з боку уряду, бізнесменів та науковців міжнародної спільноти та України зокрема.

Функціонування національної економіки в ринкових умовах передбачає включення країни у світові інтеграційні процеси. Особлива роль у вирішенні цієї проблеми належить експортним операціям на ринку зерна України. Розвиток зовнішньої торгівлі зерновими на ринку зерна відбувається із значними труднощами, що спричинені недосконалою законодавчою базою, невпорядкованістю системи біржової торгівлі, а також відмежованістю товаровиробників від експортних процесів.

Актуальність проблеми розвитку і удосконалення експортних операцій на світовому ринку зерна вимагає структурної перебудови зернового господарства у контексті розвитку зовнішньоекономічної діяльності, пристосування товаровиробників до вимог світового ринку, створення національного зернотрейдера.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Значним внеском у розробку проблеми формування ефективного зернового ринку України є у центрі уваги таких вітчизняних дослідників як М.В. Присяжнюк, М.Д. Безуглий, С.М. Кваша, А.В. Розгон, П.Т. Саблук, О.В. Нікішина та інших вчених. Фактори формування цінових тенденцій на зерновому ринку України на сучасному етапі, розглядаються у дослідженнях Ю.Я. Лузана, О.В. Боднара, О.М. Шпичака та інших.

Поряд із цим назріла потреба подальшого аналізу й опрацювання досліджень у контексті змін державного регулювання зернового ринку України відповідно до вимог світового ринку.

Постановка завдання. Визначення шляхів розвитку та обґрунтування пропозицій удосконалення механізму регулювання експортних операцій на ринку зерна України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Держава бере активну участь у розвитку зовнішньоекономічної діяльності шляхом цілеспрямованого впливу на певні сфери і об'єкти цієї діяльності. Цей вплив здійснюється за допомогою комплексу інструментів регулювання, найважливішими з яких є митно-тарифні та нетарифні торговельні обмеження.

Мито являє собою непрямий податок на товари та інші предмети, що стягуються митницею при переміщенні їх через митний кордон України. Цей податок спрямований на формування раціональної структури експорту, захисту національного товаровиробника, заохочення або зменшення експорту.

Крім тарифного регулювання у міжнародній торгівлі використовуються і так звані нетарифні обмеження – ліцензування, квотування та інші [1].

З набуттям членства у СОТ Україна зобов'язана здійснювати регулювання експортних операцій лише шляхом використання тарифних методів. Правове регулювання зовнішньоторгових операцій із зерном в

нашій державі здійснюється на основі нормативно-правових актів України та міжнародних документів, зокрема прийнятих в межах вступу України до світової організації торгівлі.

На сьогодні світові ціни на пшеницю, кукурудзу і ячмінь знизились на 40-45 доларів за тонну, що зумовлює тенденцію подальшого зниження цін на зерно в Україні. При цьому наявність експортного мита на зерно та невідшкодування ПДВ при його експорті додатково погіршує ситуацію для виробників зерна.

За даними Асоціації “Український клуб аграрного бізнесу ” (УКАБ), при виробничій собівартості зернових в 2011 році на рівні 1000-1250 грн. за тонну, повна собівартість з урахуванням витрат на зберігання, адміністративних витрат та обслуговування кредитів досягає 1250-1400 грн/т. При цьому ціни на зерно становлять лише 1350-1550 грн/т, і тенденція до їх зниження триває. Більше того, виручених від реалізації зерна коштів не вистачить для фінансування вирощування зерна врожаю 2012 року, з урахуванням подорожчання матеріально-технічних ресурсів, що відбувається з осені минулого року.

Помітне місце у зовнішній торгівлі Миколаївської області займає торгівля сільськогосподарською продукцією, частка якої у загальнообласному експорті товарів у 2010р. становила 44,6%, що на 1,3 в.п. більше в порівнянні з 2009р. та на 23,9 в.п. – з 2005р.

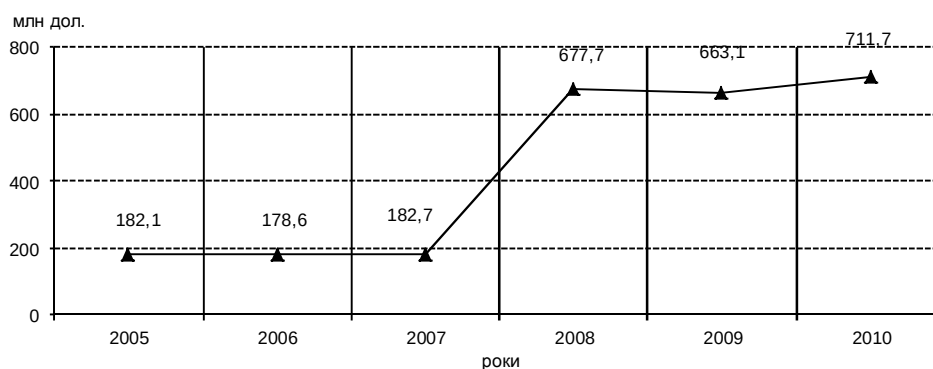

Рис.1. Динаміка експорту сільськогосподарської продукції підприємствами Миколаївської області (млн дол. США)

За даними Держмитслужби України, у 2010 році підприємствами області експортовано сільгосппродукції на суму 711,7 мldол. США, що на 7,3% більше, ніж у 2009р.

Переважну більшість експорту сільгосппродукції визначає продукція рослинництва. У 2010р. на неї припало 99,6% поставок (у 2009р. – 99,5%). При цьому обсяг поставок зріс порівняно з 2009р. на 7,5% і склав 709,2 млн дол. США.

Зернові культури експортувалися до 44 країн світу проти 36 у 2009р. і практично всі надійшли до країн далекого зарубіжжя. Зокрема, до країн Африки вивезено зернових на суму 288,2 млн дол. США, Азії – 242,3 млн дол. США (або 52,9% та 44,5% відповідно), в європейські країни – на 14,3 млн дол. США (2,6%). Найбільшими споживачами зернової продукції стали Єгипет (33,7% річного експорту зернових), Саудівська Аравія (16%), Туніс (9,7%), Сирійська Арабська Республіка (9,1%), Йорданія (5,2%), Бангладеш та Ефіопія (по 4%).

В Україні існує проблема стандартизації зернової продукції. Слід відмітити, що вітчизняні стандарти визначають клас зерна не за вмістом білка, а за вмістом клейковини. Це є предметом скарг українських сільгоспвиробників, адже трейдери користуючись цим, купують в сільгоспвиробників зерно як фуражне й експортують його як продовольче. На світовому ринку роль міжнародних стандартів на зерно чи інші культури виконують контракти. Тому вирішенням даної проблеми буде прийняття Україною нових стандартів, які будуть діяти на користь вітчизняних виробників. Необхідне цілеспрямоване втручання уряду і його співпраця з трейдерами, а головне – з виробниками. Вихід на зовнішній ринок значно підвищують загальний комерційний ризик підприємницької діяльності на міжнародному ринку. Тому підприємствам необхідно дуже ретельно обирати стратегію виходу на зовнішні ринки.

На нашу думку, для здійснення експортних операцій на зовнішній ринок зерна сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області необхідно забезпечити:

- 1) державну підтримку експорту зернової продукції, поліпшення процедури оформлення експорту, зменшити ставку мита на зерно;
- 2) відповідність системи стандартизації та умов сертифікації сільськогосподарської продукції;
- 3) формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- 4) поліпшення рівня оснащення лабораторій з визначення якості та безпеки продукції відповідно з міжнародними стандартами;
- 5) активну участь сільськогосподарських підприємств Миколаївської області у міжнародних виставках та ярмарках.

Дотримуючись комплексності використання вищезазначених пропозицій підприємства Миколаївської області зможуть ефективно вести зовнішньоекономічну діяльність відповідно до вимог світового ринку.

Висновки. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності на ринку зернових і вдосконалення законодавчої і нормативно-правової бази, що регулює правовідносини на ринку зерна, можуть істотно поліпшити результативні показники функціонування як окремих суб'єктів зернового ринку, так і агропромислового сектору України. Для ефективного здійснення зовнішньоторгових операцій підприємствами аграрного сектору потрібно правильно визначити структурні пріоритети зовнішньої торгівлі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шпичак О.О. Оподаткування експорту-імпорту продукції рослинництва та продуктів її переробки/ Шпичак О.О. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 258 с.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

М.І. Москвичова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано роль і значення інновацій та їх державного регулювання в аграрній сфері. Проведене дослідження дає змогу поглиблено вивчити сутність державного регулювання інноваційної діяльності. Запропоновано шляхи, які зумовлюють розвиток інноваційних процесів у сільському господарстві.

Ключові слова: інновації, державне регулювання, аграрне виробництво, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Структурні зміни в аграрній економіці України, їх орієнтація на економічну та соціальну ефективність відбуваються в складних і суперечливих умовах. Продовжується занепад сільського господарства, деградація сільських територій. Існуючий аграрний потенціал залишається нереалізованим і перебуває у далекій від потреб села формі.

Складність нинішньої ситуації полягає тому, що за роки реформ в Україні не вдалося суттєво підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, здійснити техніко-технологічне переоснащення та впровадити інноваційну модель розвитку галузі. Це зумовлює зростання наукового та практичного інтересу до проблем інноваційної діяльності та її державного регулювання. Вирішення цього завдання потребує глибокого осмислення сутності, характерних рис та сучасних особливостей розвитку національної інноваційної системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом велика кількість наукових досліджень присвячується питанням інноваційного розвитку аграрних підприємств та його державному регулюванню. Зокрема, це праці таких вчених як, Л. Федулова та М. Пашута, що визначили стан державного регулювання інноваційних процесів та запропонували заходи державної інноваційної політики [5]. М. Шарко наводить визначення національної інноваційної системи та розглядає її структуру, особливості

функціонування [6]. У роботі за редакцією О.І. Волкова, М.П. Денисенка проаналізовано сучасний інноваційний потенціал та систему управління інноваціями на різних рівнях, зокрема - на державному рівні [2]. Водночас у вітчизняних та зарубіжних джерелах не до кінця досліджено питання ефективного державного регулювання інноваційною діяльністю в аграрній сфері, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Постановка завдання. Визначення особливостей та аналіз перспектив розвитку державного регулювання інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки відповідно до сучасного стану розвитку народного господарства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна діяльність підприємств на сьогодні здійснюється на базі більше ніж 100 різноманітних нормативно-правових актів, ухвалених за роки незалежності, головним з яких можна виділити Закон України "Про інноваційну діяльність", відповідно до якого, основними принципами державної інноваційної політики є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; створення умов для збереження, розвитку й використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності [4].

Головною метою державної інноваційної політики в Україні визначено створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції [3].

Інноваційний бізнес в аграрній сфері належить до венчурного (ризикового) капіталу. Тому його розвиток потребує великих вітчизняних та іноземних інвестицій. При цьому ризики повинні бути компенсовані не тільки доходами підприємств-новаторів, але й гарантіями, пільговим оподаткуванням, дешевим кредитуванням і страхуванням.

Для того, щоб знизити ризик і підвищити ефективність інновацій, необхідно сформувати економічний механізм вбудовування науки в структуру агровиробництва. Для вибору найефективніших форм і методів інноваційної активності в агропродовольчому комплексі потрібен насамперед науково обґрунтований менеджмент, який містив би формулювання мети і вибір стратегії, підготовку інноваційних проектів, управління проектами та ризиками, персоналом, створенням, освоєнням і якістю нової техніки, оцінку ефективності інновацій. Визначальне місце при цьому належить вибору мети та інноваційної стратегії. Саме від цього залежить визначення найбільш доцільних напрямків економічної і науково-технічної політики, заснованої на довготерміновому прогнозуванні розвитку аграрної сфери при переході до ринку, врахуванні сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів, ресурсних обмежень на макро-, мезо- і мікрорівнях.

Особлива роль у посиленні інноваційної активності в аграрній сфері належить державі, яка при виробленні економічної, науково-технічної і соціальної політики визначає пріоритети базисних інновацій на федеральному та регіональному рівнях, формує ринковий механізм її реалізації. Тому потрібно скоригувати традиційну однобічну орієнтацію на

переважно капіталомісткий хіміко-технологічний шлях інтенсифікації агровиробництва на індустріальній основі. Для цього потрібно активніше використовувати всі досягнення НТР, її агротехнічні, технологічні, організаційно-економічні та інші інноваційні напрямки. Державне регулювання інноваційної діяльності має ґрунтуватися на надійній системі заходів індикативного планування та прогнозування. Його слід розглядати з двох сторін: стратегії і тактики. Стратегія повинна бути спрямована на виконання вузлових цільових програм, а тактика має охоплювати комплекс науково-технічних і економічних завдань з організації інноваційної діяльності. Планування і прогнозування допоможе знизити ризик і невизначеність ринкових відносин, дасть змогу зайняти оптимальну позицію на ринку.

Інноваційний розвиток аграрної економіки буде залежати від реалізації загальних концептуальних основ аграрної доктрини.

Висновки. Отже, державне регулювання аграрного сектору економіки полягає у тому, що держава шляхом застосування правових, адміністративних та економічних важелів регулює поведінку сільськогосподарського товаровиробника, визначає перспективи розвитку аграрної сфери економіки, виконує спрямовуючу роль щодо реалізації довготривалих програм розвитку. Окрім того, необхідне залучення інвестицій у закупівлю сучасних технологій і обладнання для зберігання, переробки, розфасування і маркування сільськогосподарської продукції. Тільки системні капіталовкладення у впровадження вищезазначених заходів будуть сприяти якнайшвидшому одержанню аграрними підприємствами конкурентних переваг на внутрішніх і зовнішніх ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, – 2004. – 376 с.

**ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

А.В. Нєдов, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано сутність конкурентоспроможності підприємства, розглянуто основні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства, опрацьовано залежність конкурентоспроможності підприємства від здійснення інноваційного розвитку. Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, інноваційна діяльність, інновації, аграрний сектор.

Постановка проблеми. Для України підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на умовах інноваційного розвитку є актуальним питанням, тому проблема підвищення ефективності господарювання і виробництва продукції стоїть перед кожним сільськогосподарським підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку інноваційної діяльності на підприємствах аграрного сектору, їх конкурентоспроможності приділяли увагу багато зарубіжних, українських та російських вчених: М.Портер, П. Музика, П. Березівський, М. Брик, А. Гайдучий, О. Дацій, М. Дем'яненко, М. Зубець, М. Кісіль, М. Коденська, М. Корецький, М. Кропивко, В. Липчук, В. Месель-Веселяк, Г. Підлісецький, П. Саблук, М. Садиков, А. Чупіс, М. Шульський, В. Юрчишин, Л. А. Євчук, С. В. Сирцева, В. Г. Чабан, О.Гудзинський, С. М. Клименко, Т. В. Омел'яненко, Д. О. Барабась та інші.

Постановка завдання. Далеко не всі підприємства мають можливість ефективно використовувати власні кошти та отримувати більший прибуток через відсутність стійких конкурентних переваг, через відсутність конкурентоспроможності продукції.

Тому підприємству необхідно займатися питанням щодо знаходження шляхів підвищення його конкурентоспроможності. Існує

закономірна циклічна динаміка тісного взаємозв'язку інноваційності та конкурентоспроможності. З активізацією інноваційної діяльності відбувається техніко-технологічне оновлення виробництва, підвищується економічна ефективність та конкурентоспроможність аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний економічний стан вимагає від вітчизняних виробників підвищення конкурентоспроможності та формування стійких конкурентних переваг у сільському господарстві. Разом з тим підсилюється значення інноваційної діяльності, формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Нині більшість сільськогосподарських виробників характеризується низьким рівнем розвитку та низькою конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції на вітчизняному ринку. Це обумовлено низьким техніко-технологічним рівнем, недостатністю інвестицій, недосконалістю кредитно-фінансової системи, диспаритетом цін на промислову та сільськогосподарську продукцію та слабким розвитком державної підтримки сільськогосподарського виробника за всіма напрямками науково технічного прогресу.

Орієнтація тільки на багаті ресурсні джерела країни (земля, природно-кліматичні умови, робоча сила та ін.) не є доцільною при нерозвинутому техніко-технологічному, організаційно-управлінському потенціалу.

Вітчизняні та закордонні науковці доводять, що активізація інноваційної діяльності веде до поступового, розширеного відновлення та розвитку галузі сільського господарства. Інноваційна політика аграрних підприємств повинна відбуватися в двох напрямках:

- 1) акцент на потребах ринку і споживачів, яким відповідає маркетингова політика підприємства;

2) концентрація на ресурсах, тобто досягнення у науковій і виробничій сферах, технологіях, управлінських механізмах, оптимізуючи цим самим використання матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів суб'єкта господарювання.

Закордонні та вітчизняні вчені визначають термін «інновації» з різних позицій, а саме: це будь-які зміни, що ведуть до створення кращих товарів, виробів, технологій; процес реалізації нової ідеї; об'єкт упроваджений задля забезпечення економії тощо.

Розвиток інновацій сільськогосподарських підприємств може здійснюватися в першу чергу через взаємодію зовнішнього та внутрішнього середовищ, через розвиток складових внутрішнього середовища та існуючого ресурсного потенціалу.

В умовах нестабільного зовнішнього середовища (економічна, політична нестабільність; недосконала фінансово-кредитна система; несприятливий інвестиційний клімат) інноваційний розвиток здійснюється переважно на великих підприємствах завдяки власним фінансовим можливостям [2, С. 119].

В сучасних умовах інноваційний шлях розвитку сільського господарства має три основних взаємозв'язаних напрями:

- інновації в людський фактор, що можливе лише при пріоритетному розвитку освіти, фундаментальних та прикладних науково-дослідницьких організацій, що розробляють нововведення, створення бази даних по інноваціях, а також інформаційно-консультаційної системи, що обслуговує сільськогосподарських товаровиробників;
- інновації в біологічний фактор, які пов'язані з розробкою та освоєнням нововведень, що забезпечують підвищення родючості ґрунтів, врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин. Саме важливість інновацій в біологічний

фактор є відмінною рисою інноваційного розвитку сільського господарства порівняно з іншими галузями;

- інновації технологічного характеру, які забезпечують вдосконалення техніко-технологічного потенціалу сільського господарства на основі застосування енерго- та ресурсозберігаючої техніки і наукомістких технологій [6].

Держава не забезпечує повною мірою цивілізовану систему продовольчого ринку, недостатньо використовуються заходи забезпечення ефективності державної діяльності у формуванні головних конкурентних сил (входження на ринок нових учасників; поява субститутів; ринкової влади покупців і постачальників; суперництва між діючими конкурентами), а, отже, не формується цивілізований ринок та конкурентоспроможність національної економіки [3]. По суті державі вигідно створювати, розвивати конкурентне середовище, яке є ефективним засобом розвитку економіки, суспільства, гарантом стабільного надходження коштів до державного бюджету, укріплення позицій країни на світовому ринку [1, С. 130]. Впровадження інновацій та застосування інвестиції дозволяють отримати додаткову віддачу від факторів при збільшенні виробництва, вирішувати проблеми розвитку виробництва, створювати інфраструктури. Інфраструктура дозволяє забезпечити доступність ресурсів та ринків, складає основу для взаємодії між учасниками виробничого, наукового, конструкторського процесів.

Традиційно науковцями визначається застосування інвестицій та впровадження інновацій у виробництво. Для сільськогосподарських підприємств перш за все це: впровадження нових технологій виробництва сільськогосподарської продукції в рослинництві та тваринництві; застосовувати нові більш продуктивні породи в тваринництві та нові сорти рослин, більш продуктивні та стійкіші до хвороб та несприятливих природно-кліматичних проявів; біотехнологій, що дають змогу отримати нові продукти більш якісні, корисні, що мають оздоровчий та

профілактичний ефект; застосування нових технічних засобів та технологій обробітку ґрунту, очистки та зберігання сировини; застосування енергозберігаючих технологій, застосування екологічних інновацій, які відповідно дають змогу збільшити врожайність, продуктивність, мінімізувати втрати та забезпечити безпеку навколишнього середовища.

Останнім часом деякі науковці звертають увагу на інноваційні процеси, що базуються на знаннях, інформації, управлінні персоналом та розвитком організації. Стратегічну важливість отримання конкурентних переваг підприємства в галузі матиме поєднання застосування інновацій не тільки у використанні ресурсів, технологій виробництва, а також і в усвідомленні інформаційних можливостей, можливостей передачі знань, навиків.

Слушно зауважує О. Д. Гудзинський про те, що потрібне усвідомлення та готовність до сприйняття інновацій працівниками підприємства. Людський потенціал підприємства все більше починає використовуватись для формування та реалізації системи конкурентних переваг підприємства [5].

На наш погляд інвестування в розвиток працівників повинно бути націлене на інтелектуальний розвиток фахівців, а також на поглиблення та розширення індивідуальних та групових компетенцій, які в кінцевому результаті проявляться в реальних фінансових показниках. Тому навчання персоналу підприємства підготує та забезпечить належне сприйняття нововведень у виробництві, дасть змогу розкрити існуючий запас організаційних знань, які можуть бути використані в досягненні стратегічних цілей підприємства, підвищенні продуктивності праці та оптимізації всіх процесів господарювання.

Разом з тим, творча ініціатива керівників та спеціалістів господарства, пошук на основі інновацій в рослинництві, тваринництві,

технічному, технологічному забезпеченні, готовність іти на ризик дозволяють досягти економічних результатів значно вищих середнього.

Отже, на нашу думку, в сільськогосподарських підприємствах повинна забезпечуватися система формування стійких конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності на основі комплексу інновацій у виробничій сфері, а також інвестування у кадровий потенціал підприємства. Такий підхід дасть змогу поєднати ефективність інноваційної господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та стимулюватиме працівників в отриманні нових знань та компетенцій, а отже, слугуватиме в досягненні стратегічних цілей підприємства.

Таким чином можна стверджувати, що конкурентоспроможність підприємства є основою його ефективної фінансово-господарської та інноваційної діяльності. Напрямами щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства вважаємо:

- покращення техніки та технології виробництва;
- вдосконалення достовірності та якості інформації,
- підвищення рівня кваліфікації кадрів, плинності, збалансованості тощо.

Серед основних засобів підвищення конкурентоспроможності підприємства можна виділити:

- промисловий інжиніринг: автоматизація процесів на сільськогосподарському підприємстві;
- організаційний розвиток;
- економічні засоби: управління запасами, фінансами [4, С. 417].

Підвищення конкурентоспроможності являє собою процес змін, які потрібно мотивувати, стимулювати і генерувати. Ці зміни створюють позитивні установки й організаційну культуру, які сприяють, в свою чергу, як виживанню організації в агресивному зовнішньому середовищі, так і досягненню високих позицій конкурентоспроможності на ринку [4, С. 420].

Висновки. Проаналізувавши визначення відомих науковців, можна зробити висновок, що конкурентоспроможність підприємств – це здатність підприємств підвищувати рівень ефективності їх фінансово-господарської та інноваційної діяльності й економічного стану в цілому порівняно із конкурентами за допомогою конкурентних переваг, використання інноваційних технологій. Здійснення інноваційної діяльності підприємствами аграрної сфери дасть змогу підвищити рівень їх конкурентоспроможності та покращити ефективність виробничо-господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євчук Л. А. Тінізація діяльності аграрних підприємств та її вплив на формування конкурентного середовища економіки / Л. А. Євчук // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2004. – № 3 (27). – С. 129 – 133.
2. Сирцева С. В. Інноваційний потенціал як складова економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства / С. В. Сирцева // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – № 4 (47). – С. 115 – 121.
3. Чабан В. Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / В. Г. Чабан // Економіка АПК. – 2006. – № 7. – С. 68 – 72.
4. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. / С. М. Клименко, Т. В. Омел'яненко, Д. О. Барабась та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.
5. Гудзинський О.Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико – методологічний аспект): монографія. – К. : ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с.
6. Супіханов Б.К. Про підвищення конкурентоздатності аграрного виробництва в сучасних умовах / Б.К.Супіханов // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 3 – 8.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ПОСИЛЕННІ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.В. Нєдов, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто роль інновацій у посиленні конкурентних позицій зерна та шляхи підвищення його конкурентоспроможності, як важливого показника, що вказує на рівень якості продукції та позиції, які вона займає на ринку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, конкурентоспроможність галузі, новації, інновації.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність зерна визначається його якістю та ефективністю виробництва. Через погіршення кліматичних умов та відсутність обігового капіталу у господарствах знизилося вирощування зернових культур, а також якість та ціна реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «конкурентоспроможність» на сьогодні став одним з найбільш вживаних в науковій літературі. Питання конкуренції всебічно досліджувались у країнах з розвиненою ринковою економікою; свого часу їм приділяли багато уваги І. Ансофф, С.Л. Брю, Р. Дорнбуш, Ф. Котлер, К.Р. Макконелл, М. Портер, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, С. Фішер, А. Томпсон, Р. Шмалензи, Й. Шумпетер та інші вчені-економісти. Серед українських дослідників проблему конкуренції вивчали Е.М. Азарян, А.Є. Воронкова, Н.І. Верхоглядова, В.І. Герасимчук, М.В. Калінчик, Л.А. Євчук, В.В. Єрмолаєва, І.Л. Решетникова, Ю.Ф. Ярошенко й ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження теоретичних і науково-методичних рекомендацій щодо посилення конкурентних позицій зерна сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи специфічні умови розвитку економіки нашої країни перед сільськогосподарськими підприємствами виникають нові вимоги, характерні для таких умов господарювання. Основним із них є

забезпечення конкурентоспроможності виробленого продукту, підприємства, галузі. Питання конкуренції всебічно досліджувались у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Під конкурентоспроможністю продукції слід розуміти сукупність властивостей продукції відповідати вимогам ринку в визначений момент часу і забезпечувати її виробнику надходження прибутку. Конкурентоспроможність підприємства - здатність підприємства отримувати прибутки, достатні для простого або розширеного відтворення виробництва, мотивації праці та поліпшувати властивості товарів, які воно виробляє. Конкурентоспроможність галузі - здатність певної галузі отримувати прибутки більші, ніж інші галузі народного господарства країни на одиницю витрачених ресурсів. В повній мірі це відноситься і до виробництва зерна [1].

З розвитком в Україні ринкового укладу виникає потреба в адаптації положень, розроблених західними економістами, до вітчизняних економічних реалій. В економічних умовах, що змінилися, не завжди можна застосовувати і наявні рекомендації. Наприклад, зерно, вирощуване сільськогосподарськими підприємствами, не завжди є конкурентоспроможним на внутрішньому та зовнішніх ринках. З огляду на традиційне багаторічне перевищення обсягів виробництва зерна над власними потребами регіону підвищення конкурентоспроможності є принциповим для зернового комплексу. Адже саме від цього залежать не тільки доходи зерно-сінючих сільськогосподарських підприємств, яких зараз переважна більшість, а й саме існування цих підприємств [1].

Важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є інноваційна модель розвитку. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на сучасному етапі, в значній мірі, залежить від впровадження у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, в якому стратегічну роль займає інноваційна діяльність [4].

Результати впровадження інновацій віддзеркалюються в збільшенні обсягу продаж, зниженні собівартості продукції, зростанні фондоозброєності та продуктивності праці, підвищенні рентабельності роботи й інших виробничо-фінансових показників діяльності аграрних підприємств, а також соціально-економічного розвитку сільських територій.

Сутність інноваційного розвитку різних галузей національного господарства не містить принципових розходжень. Проте в агропромисловому комплексі і особливо в сільському господарстві характер і основні напрями цього процесу істотно відрізняються [4].

Можна виділити такі основні особливості інноваційного процесу в агропромисловому виробництві: великий та різноманітний асортимент сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, суттєва відмінність в технологіях виробництва різних видів продукції рослинництва і тваринництва; великий розрив у часі між створенням нових розробок та їх масовим освоєнням, який передбачає додатковий період випробувань та репродукції; дослідження живих організмів; провідна роль науково-дослідних установ; залежність від природної зони та клімату; сезонність сільськогосподарської праці [3].

Із впровадженням новацій у галузь види продукції, як правило, не змінюються, тільки набувають покращених властивостей. Інноваційну діяльність у сільському господарстві запропоновано розглядати на чотирьох етапах: розробка новацій, їх апробація та перевірка, відтворення новацій, а також впровадження їх у виробництво.

За допомогою інновацій можна досягти нового, якісного рівня виробництва. Основною метою інновацій в аграрній сфері є забезпечення економічності та екологічності сільськогосподарського виробництва.

Не менш важливим є посилення ролі держави щодо створення необхідних умов для ефективного виробництва, які становлять фундамент

конкурентоспроможності зерна на ринку; забезпечують його ключові параметри: якість і ціну, а також регулюють термін реалізації на відповідному ринковому сегменті та можливості просування зазначеного товару на інші сегменти ринку [2].

Іншим важливим фактором забезпечення конкурентоспроможності зерна є достатній рівень його концентрації. За матеріалами групування українських вчених-економістів вона становить приблизно 2000 га. Сільськогосподарські підприємства з площею посівів 1000-1500 га також забезпечують прибутковість зернової галузі. Проте для забезпечення більшого ефекту концентрації виробництва зерна та його масштабів найбільш раціональними площами посівів зернових є 2000 га і більше. Економічно ефективна робота зернової галузі на менших площах можлива, але з підвищеними організаційно-економічними та технологічними вимогами до сільськогосподарського підприємства [5].

Вивчення досвіду роботи ряду господарств показало, що саме завдяки високому рівню концентрації посівних площ зернових та обсягів виробництва зерна з'являється можливість придбати сучасну сільськогосподарську техніку для впровадження новітніх технологій і забезпечити її ефективне використання. Високий рівень концентрації виробництва зерна дозволяє підприємствам зберегти фахівців, керівників середньої ланки управління, кваліфікованих механізаторів, створити передумови для ефективного функціонування тваринництва, забезпечивши його потребу у концентрованих кормах.

Також проблема низької якості українського зерна вже тривалий час залишається актуальною і невирішеною. Причини її включають недостатнє внесення добрив, недотримання технологій вирощування культур, слабе технічне оснащення виробників, через що затягуються строки збирання врожаю. Не припиняють свого негативного впливу й кліматичні фактори, що зумовлені особливостями кожного регіону.

Висновки. Інновації грають важливу роль у посиленні конкурентних позицій зерна та підвищенні його конкурентоспроможності, що забезпечить постачання на ринки якісної продукції.

Вирощування зернових культур здатне забезпечувати стабільно високі прибутки, вирішувати виробничі та соціальні проблеми сільськогосподарських підприємств і в комплексі – виступати важелем підвищення конкурентоспроможності сільського господарства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорофей Т.Ю. Формування конкурентоспроможності та якості ринку зерна в регіоні /Т.Ю. Дорофей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vchnu/Ekon/2010_2_1/183-186.pdf
2. Ульянченко О.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та стратегічні аспекти її формування: [монографія] / О.В. Ульянченко, Л.А. Євчук, І.В. Гуторова. - Х.: Віровець А.П. “Апостроф”, 2011. - 340с.
3. Верхоглядова Н.І. До питання про економічну сутність інноваційного розвитку / Н.І. Верхоглядова // Держава та регіони. – 2010. – №6. – С. 266 – 268.
4. Єрмолаєва В.В. Особливості та проблеми інноваційного розвитку в Україні / В.В. Єрмолаєва // Держава та регіони. – 2010. – №6. – С. 275-280.
5. Литвинова О.М. Особливості конкуренції на ринку зерна // Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи: Матеріали III міжнародного форуму молодих вчених ХНТУСГ. - У 3-х тт. - Т.2. – Харків, 2008. – С. 212.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ю.П. Пилип, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розроблено теоретичні положення щодо вдосконалення управління інноваційною діяльністю сільськогосподарського підприємства. Проведене дослідження дає змогу поглиблено вивчити сутність управління інноваційною діяльністю, впровадження якої сприятиме збільшенню ефективності інновацій.

Ключові слова : інновації, інноваційна діяльність, управління інноваційною діяльністю, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Проблема розвитку інноваційних процесів в сільськогосподарських підприємствах нині набуває особливого значення при виході підприємств з критичного стану їх розвитку та забезпечення конкурентоспроможного виробництва. За сучасних умов господарської діяльності інновація стала рушійною силою економічного, технологічного, політичного, екологічного та соціального розвитку суспільства. Тому інноваціями необхідно управляти. Саме управління інноваційною діяльністю є ключовим елементом, від ефективності якого залежить розвиток суспільства загалом та активізація діяльності аграрного сектору економіки. У зв'язку з цим особливого значення набувають проблеми вивчення управління інноваційною сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові та теоретичні засади управління інноваційною діяльністю знайшли своє відображення у наукових працях українських та зарубіжних вчених: А. С. Гальчинського, В. М. Гейця, Л. Є. Довганя, П. Друкера, Т. Г. Дудара, С. М. Ілляшенка, В. О. Козловського, О.Є. Кузьміна, І. Б. Лебедєва, Л. А. Пономаренко, М. Портера, А. В. Савчука, В. П. Семеновенка, В. В. Стадника та інших, які зробили значний внесок у формування теорії управління інноваційною діяльністю. Незважаючи на велику зацікавленість учених до вивчення

питання управління інноваційною діяльністю, деякі питання щодо тісноти співпраці науки та аграрної сфери залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Обґрунтування особливостей управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним фундаментальним принципом економічного процвітання будь-якого підприємства і країни в цілому є постійне здійснення інноваційної діяльності - основи випуску нової конкурентноздатної продукції, впровадження нової технології, що забезпечить одержання надприбутку.

Сутність інноваційної діяльності підприємств різних галузей національного господарства не містить принципових розходжень. Проте в агропромисловому комплексі і особливо в сільському господарстві характер і основні напрями цього процесу істотно відрізняються.

Можна виділити такі основні особливості інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві: великий та різноманітний асортимент сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, суттєва відмінність в технологіях виробництва різних видів продукції рослинництва і тваринництва; великий розрив у часі між створенням нових розробок та їх масовим освоєнням, який передбачає додатковий період випробувань та репродукції; дослідження живих організмів; залежність від природної зони та клімату; сезонність сільськогосподарської праці.

Розвиток інноваційної діяльності в сільському господарстві України – важливий напрям по нарощуванню конкурентних переваг, оскільки аграрна галузь економічно розвинутих країн поступово перетворюється в наукомістку галузь виробництва. Тому важливе місце слід приділити саме управлінню інноваційною діяльністю.

Дослідження управління інноваційною діяльністю вимагає насамперед визначення сутності поняття «інноваційна діяльність».

Термінологічне визначення «інноваційна діяльність» дає на державному рівні закон України “Про інноваційну діяльність”.

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2].

Доцільно розглянути саме визначення поняття управління інноваційною діяльністю.

Управління інноваційною діяльністю – це складова менеджменту сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства [3,4,5].

Не викликає сумніву той факт, що управління являє собою складний процес, спрямований на досягнення поставлених цілей. При цьому проблеми виникають як у здійсненні самого процесу управління, так і у визначенні й урахуванні специфіки об'єкта управління – інноваційної діяльності. Проведені дослідження дозволяють виділити наступні основні причини неефективного управління впровадженням нововведень.

Так, однією із проблем управління інноваційною діяльністю є відсутність кваліфікованих кадрів. Як показує практика, питаннями управління на підприємствах найчастіше займаються не менеджери по інноваціях, а економісти, які, як правило, талановиті, але не мають достатнього досвіду в здійсненні інноваційної діяльності. Як свідчить зарубіжний досвід, оволодіння та плідне використання менеджерами, підприємцями, керівниками й спеціалістами сучасних знань із менеджменту інноваційної діяльності є необхідною умовою й одночасно найвагомішим ресурсом економічного зростання підприємництва, забезпечення його достатньої конкурентоспроможності на зовнішньому та внутрішньому ринках. Необхідно залучати кваліфіковані кадри та

створювати умови для їх навчання. Окрім того, активніший розвиток інноваційної сфери, який стає можливим завдяки підвищенню кваліфікацій управлінців, сприяє ефективному розв'язанню проблем подолання безробіття, створенню привабливих для кваліфікованих фахівців робочих місць.

Особливістю управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств є забезпечення якісного прийняття рішень в умовах невизначеності й ризику. Однак, успішному виконанню даного завдання в більшості випадків заважає створення необхідної організаційної структури. У цьому зв'язку ефективність управління інноваційною діяльністю можна було б значно підвищити шляхом створення спеціальних підрозділів або структурних одиниць на постійній або тимчасовій основі, наприклад, створити науково-дослідний центр на базі підприємства, який би займався розробкою агроінновацій. Адаптація організаційної структури сільськогосподарського підприємства до специфіки інноваційної діяльності сприятиме підвищенню її ефективності й результативності.

Процес управління інноваційною діяльністю в аграрній сфері як і в інших галузях народного господарства передбачає здійснення певних функцій, пов'язаних з організацією, плануванням, мотивацією, регулюванням і контролем впровадження інновацій. З метою забезпечення ефективності даного процесу на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах повинні створюватися відповідні системи реалізації зазначених функцій, тобто необхідно приділяти окрему увагу формуванню ефективного механізму управління інноваційною діяльністю, як у теорії, так і на практиці.

Перелік зазначених проблем не є вичерпним, однак наведені - вимагають першочергової підвищеної уваги. При цьому вирішення їх сприятиме більшенню ефективності й результативності інноваційних

процесів, що у свою чергу призведе до підвищення активності впровадження підприємствами різного роду нововведень.

Висновки. Отже, система управління інноваційною діяльністю сільськогосподарського підприємства дозволяє вирішувати такі складні проблеми, як вибір і обґрунтування оптимальної для інноваційної діяльності організаційної структури підприємства, координація процесів інноваційної діяльності в цілому. Ефективне управління інноваційною діяльністю аграрних підприємства означає перехід на новий, досконаліший спосіб організації його діяльності, що забезпечує зростання виробничих можливостей та є показником інноваційного розвитку підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Дубовенко І. С. Особливості управління інноваційною діяльністю підприємства [Електронний ресурс]. / – І. С. Дубовенко // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/52952.doc.htm
- 2.Закон України “Про інноваційну діяльність” від 4 липня 2002 року N 40-IV // Голос України. – 2002. – № 144 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
- 3.Дудар Т. Г. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Т. Г. Дудар, В. В. Мельниченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 256 с.
- 4.Стадник В. В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К. : Академвидав, 2006. – 464 с. (Альма-матер).
- 5.Козловський В. О. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / В.О. Козловський. – Вінниця : ВНТУ, 2007. – 210 с.

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Д.В. Пустовий, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто значення органічного виробництва. Висвітлено сучасні тенденції розвитку ринку органічної продукції та перспективи його розвитку.

Ключові слова: органічне виробництво, органічна продукція, продовольча безпека, економічна ефективність.

Постановка проблеми. Україна є аграрною державою. Аграрний сектор економіки України (сільське господарство, харчова і переробна промисловість) забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує 17% ВВП та близько 60% фонду споживання населення. Проте, за останні десятиріччя в Україні спостерігається катастрофічне руйнування сільгоспугідь та зниження родючості ґрунтів – основного джерела забезпечення продовольчої безпеки країни та добробуту сільського населення. Інтенсивність процесів руйнування і деградації ґрунтів внаслідок використання застарілих агротехнологій та недотримання фундаментальних законів та правил сільськогосподарської діяльності досягла небезпечного для економічної стабільності держави рівня: впливу ерозії зазнає 57,5% земель країни, кількість еродованих земель щорічно збільшується на 80 - 90 тис. га. Внаслідок ерозії щорічно втрачається біля 11 млн т гумусу; 0,5 млн т азоту; 0,4 млн т фосфору та 0,7 млн т калію, 38 % орних земель країни є переущільненими. Останнім часом інтенсивно збільшуються площі кислих і солонцевих ґрунтів. На сьогодні більше 40 % орних земель України потребують проведення їх хімічної меліорації (комплексу заходів, спрямованих на поліпшення фізико-хімічних та фізичних властивостей ґрунтів – гіпсування та вапнування) [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика частина сільськогосподарських виробництв України є збитковими, а значна частина сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, що виробляються, не відповідають світовим стандартам якості та безпеки, що призводить до

зменшення експортного потенціалу країни. В той же час, в країнах ЄС та у світі в цілому стрімко поширюється органічне виробництво – цілісна система господарювання та виробництва харчових та інших продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики, що враховують збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання тварин та методів виробництва, які відповідають певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження.

Науковими дослідженнями з проблеми розвитку органічного агро-виробництва, формування ринку продукції органічного походження займалися українські та зарубіжні автори: Бородачева Н., Грунд М., Рудницька О., Саперович Н., Царенко О.М., Тарахов П.В., Щербань В.П. та ін. Проте, ряд теоретичних і практичних питань щодо цієї проблеми, все ще залишаються недостатньо вивченими. Очевидною є необхідність поглиблення досліджень з питань наукового обґрунтування формування ринку продукції органічного походження, а також формування сучасного ринку споживчих товарів АПК в Україні.

Постановка завдання. Світовий споживчий ринок стає все більш органічним, тобто кількість органічних продуктів на прилавках з кожним роком зростає. Таким чином виробники і торгівля відповідають на підвищений попит споживачів щодо органічних продуктів. В різних країнах світу все більше споживачів віддають перевагу «зеленим» ринкам, органічним супермаркетам або відділам органічних продуктів у звичайних магазинах.

Виклад основного матеріалу. Органічне виробництво спрямоване на розвиток сільських територій шляхом виробництва високоякісного продовольства, сировини та інших продуктів, збереження родючості ґрунтів та навколишнього середовища, розвиток сільської місцевості та стимулювання місцевого й регіонального виробництва.

В ЄС розроблено та виконується План дій по запровадженню та поширенню органічного виробництва, більшість країн-членів ЄС мають свої власні національні програми розвитку цього напрямку сільськогосподарської діяльності. За оцінками експертів світовий ринок споживання органічних продуктів складає близько 40 млрд. Євро та має стійку тенденцію до подальшого зростання [4].

В країнах з розвинутою економікою не лише споживачі віддають перевагу органічним продуктам, але й численні виробники, включаючи сферу послуг. У Словенії популярні перукарні, які працюють за принципами органічного виробництва. Оздоровчий характер послуг забезпечується завдяки екологічно чистим інструментам та парфумно-косметичним і гігієнічним засобам, більшість з яких має статус органічних. Лондонський готель «Rits» став першим у Великій Британії по запровадженню в своєму ресторані органічного харчування. Таке рішення керівництва «Rits» стало відповіддю на зростаючий попит споживачів, адже вживати здорову їжу стало модно. Ініціативу підтримали фахівці готельного бізнесу, які прагнуть залучити до себе клієнтів, прихильників органічного споживання пропозицією сучасного та престижного обслуговування.

У багатьох країнах світу зростає популярність медичних клінік, які пропонують пацієнтам індивідуальні методики оздоровлення, базуючись зокрема на органічній їжі та активних методах відпочинку. Косметичні салони, дитячі оздоровчі табори також все більше застосовують принципи органічного споживання.

Швейцарія належить до країн-лідерів у сфері органічного виробництва, випереджає інші держави по об'єму щорічних покупок органічних продуктів на душу населення. Країни Прибалтики та Росія також приділяють значну увагу розвитку органічного виробництва і наповненню споживчого ринку здоровими товарами. Європейський Союз, США, Канада, Японія та інші країни світу звернулися до органічного виробництва, керуючись вимогами сучасності, коли здоров'я людини - понад усе.

У Російській Федерації першим кроком національної програми „Здоров'я нації" стало виробництво органічного дитячого харчування. Ентузіасти-бізнесмени розпочали органічне виробництво на віддалених територіях, покинутих селянами землях, які природним шляхом звільнилися від накопиченого забруднення. На кожен упаковку дитячого харчування здійснюється більш як дві сотні контрольних операцій. Адже контроль за дотриманням правил органічного виробництва — одна з головних умов забезпечення гарантій якості для споживача.

Досвід органічного виробництва, накопичений в різних країнах світу, доводить не тільки можливість, а й високу ефективність продукування органічної продукції у сучасних умовах. Біологічні методи землеробства дозволяють отримувати високі врожаї, покращувати екологію. Шлях органічного виробництва веде людину до підвищення якості та тривалості життя у гармонії з природним середовищем.

Поширеною є думка про високі ціни на органічні продукти. Звичайно, фактор ціни завжди важливий для споживачів. З однієї сторони, високоякісна продукція не буває дешевою. З іншої сторони, здорове споживання не може бути прерогативою багатих людей, а має бути доступним більшості споживачів.

Відомо, що в країнах Євросоюзу «органіка» коштує досить дорого. Це пов'язано з тим, що органічне виробництво в ЄС застосовується переважно у невеликих фермерських господарствах, отож об'єктивно має територіальні обмеження, а значить і високу собівартість. Зростаючий попит споживачів також впливає на ціни органічних продуктів.

У всіх цих країнах органічне виробництво підтримується та стимулюється урядами.

Світова спільнота виробила та успішно застосовує на практиці маркування чистих, здорових продуктів. Зокрема, споживачі США та англійських країн Євросоюзу, які прихильні до здорового харчування, купують продукти з написами "Organic Product" або "Organic". У Франції, Італії,

Португалії використовується термін "Biological Product". В іспаномовних країнах, а також у Данії, Німеччині застосовується визначення "Ecological Product". Органічні, біологічні, екологічно чисті продукти — таке маркування допомагає споживачам орієнтуватися на ринку.

В Україні також відомі всі перелічені терміни, але з точки зору споживачів термін «органічний продукт» вважається найбільш прийнятним. По-перше, цей термін введено в Європейське законодавство, на яке зорієнтована Україна. По-друге, практика маркування молочних біопродуктів у нашій країні (біойогурти, біомолоко, біокефір тощо) не дозволяє використовувати термін ВІО для визначення органічного статусу продукту і може вкрай заплутати споживача. Термін «екологічно чистий продукт» та його аналоги «вирощено в екологічно чистій зоні», «екологічно чисто» вживаються деякими українськими виробниками у маркуванні їхніх продуктів, але таке декларування в нашій країні є мало переконливим, адже не має під собою законодавчої основи [5].

Розвиток органічного виробництва — проблема загальнодержавна. Тільки далекоглядна державна політика у сфері аграрного сектору, а також у сфері розвитку споживчого ринку, здатна забезпечити підйом цих галузей української економіки. Розвиток державної споживчої політики в Україні може стати суттєвим механізмом підвищення довіри громадян до влади. Відсутність в нашій країні відповідної правової бази та національної системи сертифікації органічного виробництва є бар'єром для розвитку вітчизняного ринку органічних продуктів. Це суттєво обмежує реалізацію законних прав споживачів на здорове споживання і здорове довкілля, а також на отримання гарантій щодо оздоровчих властивостей запропонованої продукції. Разом з тим, в Україні є багато сільгоспвиробників, що готові продавати чисті, здорові продукти, але не мають змоги позиціонувати їх на ринку як органічні. Деякі з них сертифікують і продають свою продукцію за кордоном, деякі — на внутрішньому ринку, але як звичайну [3]

Необхідно забезпечити сталий розвиток аграрного комплексу України шляхом розвитку та підтримки ведення органічного виробництва як одного з пріоритетних напрямків реалізації державної аграрної політики спрямованого на: збереження та поліпшення родючості ґрунтів; забезпечення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції в умовах інтеграції України у світовий економічний простір; сприяння збереженню здоров'я нації шляхом забезпечення населення якісними та безпечними сертифікованими органічними як продуктами харчування, так і іншими товарами; охорону навколишнього середовища та збереження біорізноманіття; створення належних умов для розвитку сільських територій.

Висновки. Створення здорових продуктів, збереження та оздоровлення навколишнього середовища, передбачене філософією органічного виробництва, базується на віковому досвіді сільського господарювання і підкріплюється сучасними технологічними досягненнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Манфред Грунд. Екологическое земледелие: новые шансы?/ М.Грунд //Новое сельское хозяйство. – 2005. – №2 – С.5– 11.
2. Рудницька О.В. Формування попиту на органічну продовольчу продукцію в Україні: аналіз і перспективи/ О.В. Рудницька //Економіка АПК. – 2005. – №10– С.116– 120.
3. Царенко О.М. Екологізація виробництва як основа продовольчої безпеки України /О.М. Царенко, П.В.Тарахов, П.В. Щербань //Економіка АПК. – 2003. – №5– С.111– 118.
4. Рингис А. Органические продукты. Спрос без закона./ А. Рингис //Фокус. – 2008. – №23
5. Артиш В.І. Сучасний стан виробництва екологічно чистої продукції в країнах світу // Економіка АПК. – 2005. – №3. – С.50– 53.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

О.М. Садурська, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається сучасний стан та основні напрями удосконалення землекористування, структури посівів, обробітку ґрунту, внесення мінеральних добрив та захисту рослин, матеріально-технічного забезпечення та фінансової підтримки.

Ключові слова: землекористування, зерно, попередники, обробіток ґрунту, захист рослин, фінансування з бюджету.

Постановка проблеми. Визначальним напрямком аграрної політики України є нарощування виробничого потенціалу аграрного сектора економіки держави. В цьому відношенні пріоритетним завданням, що потребує термінового вирішення, є відродження та подальший розвиток зернового господарства, яке має важливе як соціально-економічне, так і політичне значення для розвитку національної економіки країни, розширення її участі на зовнішніх ринках.

Найважливішою складовою світового ринку сільськогосподарської продукції, основою гарантування продовольчої безпеки України є пшениця. Затяжна соціально-економічна криза негативно вплинула на розвиток зернового господарства і, зокрема, на виробництво пшениці, що істотно позначилося на експортних можливостях держави. Тенденції останніх років свідчать, що до теперішнього часу не вирішено проблему забезпечення сталості зерновиробництва, задоволення загальнодержавних потреб у продовольчому зерні високої якості, забезпечення високого рівня конкурентоспроможності та прибутковості галузі. Миколаївщина завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам вважається однією з провідних областей з виробництва зерна озимої пшениці. Проте регіональний потенціал даної галузі сільськогосподарського виробництва реалізується недостатньо, про що свідчить динаміка показників розвитку

виробництва пшениці та його ефективності, а також їх істотна диференціація по агрокліматичних зонах та адміністративних районах. Тому для даного регіону вирішення проблеми стабілізації обсягів виробництва високоякісного зерна пшениці та підвищення його ефективності має ключове значення, оскільки дана галузь має високий потенціал доходності, підтримує рентабельність ряду суміжних галузей, створює можливості для простого і розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності зернового виробництва, проблеми теорії й практики інтенсифікації галузі втілені в працях С.С. Бакая, В.І. Бойка, М.Г. Лобаса, П.М. Рибалкіна, П.Т. Саблука, В.Ф. Сайка, А.І. Степанова, О.О. Сторожука, М.І. Щура та ін. Питання організації й розвитку аграрного ринку, в тому числі ринку зерна, вивчали П.І. Гайдуцький, О.В. Захарчук, З.П. Ніколаєва, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, Л.М. Худолій, О.М. Шпичак та інші вчені. Проте важливі проблеми, що стосуються збільшення ефективності виробництва та підвищення конкурентоспроможності продовольчого зерна озимої пшениці в регіональному аспекті потребують поглибленого розгляду. Зокрема, це стосується удосконалення розміщення виробництва озимої пшениці на території області на основі дотримання екологічної рівноваги; впровадження організаційно-економічних та організаційно-технологічних заходів, направлених на поліпшення якісних показників зерна, підвищення врожайності та прибутковості виробництва озимої пшениці в регіональних умовах тощо.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні сучасного стану та перспектив розвитку зерновиробництва в Україні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сприятливі ґрунтово-кліматичні умови України, вагомі інноваційні розробки в галузях селекції, насінництва та новітні технології вирощування зернових культур, високий попит на зернову продукцію на внутрішньому та світовому ринках дають

підстави збільшити виробництво зерна в державі у 2015–2017 роках до 71–80 млн. т.

Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави.

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольче зерно в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Разом із тим, подальший розвиток галузі вимагає ґрунтовної економічної оцінки, перегляду цілого ряду позицій щодо технічно-технологічних, організаційно-економічних та ринкових умов функціонування всього комплексу.

На зниження обсягів та виробництва зерна в останні роки суттєво вплинули складні погодно-кліматичні умови та недостатнє матеріально-технічне забезпечення, тому виникла необхідність у прийнятті ряду нормативно-правових актів, якими визначені напрямки розвитку сільського господарства та державного контролю за наповненням і функціонуванням вітчизняного ринку зерна.

Інтенсифікація розвитку зернового господарства та збільшення обсягів виробництва зерна досягається завдяки таким основним чинникам, як підвищення урожайності шляхом удосконалення землекористування, дотримання сівозмін, обробітку ґрунту, внесення мінеральних добрив і проведення хімічної меліорації земель, захисту рослин, розвитку селекції і насінництва, підвищення якості зерна, науково-методичне забезпечення, розвиток ринку зерна.

Україна має повернути втрачені позиції обсягів виробництва зерна шляхом інтенсивного ведення галузі зерновиробництва, оснащення господарств технікою, впровадження сучасних сортів і гібридів,

поліпшення насінницької справи, освоєння ресурсощадних технологій, більш раціонального використання біокліматичного потенціалу і зональних природно-кліматичних умов, стосовно вирощування окремих зернових культур.

В сучасному землеробстві країни налічується 32,4 млн. га ріллі, яка займає: 78 відсотків всіх сільськогосподарських угідь (41,7 млн. га). Серед земель, які використовуються в активному обробітку, майже 10 млн. га низькопродуктивні, кислі, засолені, піщані, які не дають належної віддачі на вкладені в них матеріальні та енергетичні ресурси. Щороку на них розміщується більше 1,0 млн. га зернових культур, за рахунок низької родючості втрачається 1–1,2 млн. тонн зерна.

За таких умов необхідне проведення оптимізації агроландшафтів, зниження недопустимої розораності ґрунтів з тим, щоб вилучені землі використати більш раціонально, створити на них луки та пасовища, а найбідніші — заліснити. Виходячи з науково обґрунтованих розрахунків, економічної, господарської та екологічної доцільності, необхідно зменшити обсяги ріллі на 8,0–8,5 млн. га, що дасть можливість інтенсивніше використовувати продуктивніші землі.

Важливим заходом отримання достатніх валових зборів зерна є розміщення зернових культур. Набутий багаторічний досвід свідчить, що за рахунок покращання попередників розміщення зернових культур можливе збільшення виробництва зерна до 9 відсотків.

Традиційними попередниками, особливо для озимих зернових, залишаються: чисті, зайняті пари; багаторічні та однорічні трави; зернобобові культури.

Виходячи з того, що насиченість зерновими культурами становить 55–60% усіх посівів, необхідно більш ретельно виконувати весь комплекс агротехнічних заходів з обробітку ґрунту, удобрення, сівби та їх захисту, що потребує додаткових матеріальних і фінансових витрат. В технології вирощування зернових культур важливе значення має застосування

диференційованого обробітку ґрунту з урахуванням біологічних особливостей культур, попередників, їхньої забур'яненості, розповсюдження хвороб і шкідників тощо.

В сучасних умовах під озимі зернові культури після більшості непарових попередників слід надавати перевагу поверхневому обробітку на глибину 6–8 см або так званій прямій сівбі шляхом застосування комбінованих агрегатів. На незасмічених багаторічними бур'янами площах неглибокий (12–14 см) обробіток доцільно застосовувати і під ярі колосові культури, а в окремих випадках — і під просапні культури.

Одержання запланованого урожаю зернових культур можна досягти за умов запровадження чіткої системи удобрення. Успіх інтенсивних технологій вирощування зернових культур базується на максимальній концентрації і високоефективному використанні наявних матеріально-технічних ресурсів. Інтенсивні технології передбачають швидке впровадження досягнень вітчизняного та зарубіжного науково-технічного потенціалу, чіткого дотримання технологічної дисципліни і програмованого вирощування врожаю. При дотриманні цих вимог забезпечується значне збільшення зернового виробництва.

Фітосанітарний стан посівів зернових культур, і особливо озимої пшениці, залишається складним. В останні роки значно поширився септоріоз листя і колосу, сажкові захворювання, кореневі гнилі, іржасті плямистості та спалахи розмноження шкідників і особливо клопа шкідливої черепашки, злакових мух, підгризаючих совок, хлібного туруна, мишоподібних гризунів. Практичним досвідом і даними наукових установ встановлено, що втрати врожаю від них можуть досягати понад 30 відсотків.

Для забезпечення одержання сталих урожаїв високої якості передбачається впровадження системи захисту зернових культур, яка базується на раціональному використанні організаційно-господарських, агротехнічних, хімічних, біологічних та інших заходів.

Особливу увагу слід приділяти агротехнічним і організаційно-господарським прийомам, що дасть змогу попередити масове розмноження шкідливих організмів, зменшити використання хімічних засобів та забезпечити більш ефективне їх використання.

Для виробництва запланованого валового збору зерна в сільськогосподарських підприємствах налічується 182,6 тис. тракторів, при технологічній потребі більш як 400,0 тис., 44,3 тис. зернозбиральних комбайнів при технологічній потребі 75,0–80,0 тис. од., 90,0 тис. плугів при технологічній потребі 151,0 тис. од., 124,0 тис. культиваторів при технологічній потребі 210,0 тис. од., 68,5 тис. зернових сівалок при технологічній потребі 102,5 тис. од., 25 тис. зерноочисних машин при технологічній потребі 50,8 тис. од. та інші технічні засоби, що становить менше половини технологічної потреби. До того ж із зазначеної техніки понад 80% відпрацювала амортизаційні строки, через що значно зростають обсяги ремонтних робіт та потреба в новій техніці.

Виконання механізованих польових робіт в агротехнічні строки буде забезпечуватись за рахунок відновлення наявної техніки, закупівлі нової та ефективного її використання.

Відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового розвитку» придбання сільськогосподарської техніки в наступних роках передбачається за рахунок: часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва; державного лізингового фонду; довгострокових кредитів; кредитів комерційних банків; власні кошти.

На село надійдуть нові енергонасичені трактори виробництва ВАТ «Харківський тракторний завод», ВО «Південний машинобудівний завод», трактори МТЗ, виготовлені на ТОВ «Укравтозапчастина», вітчизняні зернозбиральні комбайни «Херсонського комбайнового заводу», заводу ім. Малишева, комбайни «Дон-1500», плуги, ґрунтообробні агрегати, сівалки

та інші машини виробництва вітчизняних сільськогосподарських машинобудівників.

Основною організаційною формою використання техніки на збиранні зернових культур будуть збирально-транспортні загони, оснащені засобами для технічного обслуговування. Ефективному використанню тракторів, зернозбиральної техніки, підтриманню їх у робочому стані сприятимуть створені в регіонах фірмові технічні центри з їх технічного обслуговування.

Висновки. Отже, політика фінансової підтримки нарощування зерновиробництва здійснюватиметься Міністерством аграрної політики та продовольства України за такими основними напрямками: збільшення обсягів фінансування державних цільових програм; запровадження нових механізмів кредитування; посилення ролі Аграрного фонду у фінансуванні виробництва через механізми заготівлі майбутнього урожаю (строкові контракти); стимулювання залучення коштів на вітчизняних та закордонних фондових ринках; стимулювання приватних інвестицій (акціонування); податкове стимулювання; розвиток агрострахування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П.Т. Кардинальні напрями вирішення економічних проблем в АПК / П.Т. Саблук // Економіка України. – 2006. – № 4. – С. 3 – 10.
2. Козуб Н.М. Стан і шляхи покращення ринку зерна в Україні / Н.М. Козуб // Таврійський науковий вісник: зб. наук, праць. Вип. 55. – Херсон: Айлант, 2007. – С. 180 – 185.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Р.А. Сафаров, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті основні чинники формування експортного потенціалу регіону та сучасний стан експортної діяльності підприємств аграрного сектору Миколаївської області, шляхи підвищення експортного потенціалу та його роль в розвитку економіки регіону.

Ключові слова: експорт, потенціал, чинники експортного потенціалу, конкурентоздатність, зернові, якість продукції, переробна продукція

Постановка завдання. Експортний потенціал аграрної продукції є найважливішою складовою частиною експортного потенціалу економіки аграрних країн. Це пов'язано з тим, що експорт зернових та інших сільськогосподарських культур виступає важливим чинником забезпечення самофінансування сільськогосподарських товаровиробників, а частка експорту аграрної продукції регіону визначається ще й специфікою економічного потенціалу країни в цілому, наявності в ній запасів мінеральних ресурсів, загальним рівнем економічного розвитку і т.д. Сільськогосподарська продукція - багатоцільовий, стратегічний продукт, що становить основу всієї продовольчої системи будь-якої країни, а ступінь забезпеченості нею є важливим показником продовольчої безпеки та економічної незалежності країни.

Вирішення питань формування розвиненої інфраструктури сільського господарства можливо тільки при розгляді її як складної економічної системи при використанні системного аналізу із застосуванням методів теорії управління. В економічній літературі найчастіше поза увагою залишаються питання формування і розвитку експортного потенціалу регіону та країни в цілому, що виступає першою частиною цілісної політики країни стосовно своєї зовнішньої торгівлі.

Саме в цьому системному ключі потрібно розглядати питання принципів формування експортного потенціалу як регіону, так і в окремій галузі.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання формування та вдосконалення експортного потенціалу регіону та галузі, теоретичні аспекти та різні підходи щодо трактування понять «експортного потенціалу» висвітлені у працях, дослідженнях та публікаціях таких вчених як професор А. Н. Азрілян, М. Сейфуллаєва, Верхоглядова Н.І, Миско К.М, Орловська Ю.В, Дугінець Г.В, Капіцин В, Брикова І.В [1;6]

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження процесу формування експортного потенціалу аграрних підприємств Миколаївської області та пошук можливих шляхів його підвищення задля розвитку економіки регіону та країни в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експортний потенціал науковці визначають по-різному, але у кожному з визначень присутні спільні ознаки. Експорт розглядається як вивіз за межі країни товарів для реалізації їх на зовнішньому ринку або як кількість та вартість вивезених за кордон товарів.

На думку В. Рогачова, експортний потенціал є здатністю національної економіки, її секторів, галузей і підприємств виробляти конкурентоспроможні на світовому ринку товари та послуги на основі використання наявних порівняльних національних переваг, що ґрунтуються на досягненнях НТП [2].

Дугінець Г. формулює визначення експортного потенціалу як максимальну спроможність підприємства за даного рівня техніко-економічної бази продукувати конкурентоспроможну продукцію на національній території та реалізувати її на світовому ринку [6].

Однак, якщо розглядати експорт як вагомий чинник впливу на економічне зростання, на інтеграцію країни у світове господарство, то він набуває ознак потенціалу, тобто прихованої здатності забезпечувати

досягнення поставленої мети та вирішення певної проблеми суспільного розвитку [5].

Проблема експортної спроможності агропромислового комплексу та загалом лібералізація зовнішньоекономічної діяльності для України набула досить актуального значення після набуття членства країни у СОТ. Налагодження співпраці з СОТ має достатньо велике значення для розвитку економіки держави, особливо агропромислового комплексу, оскільки останній має величезний експортний потенціал [3].

Експортна діяльність обумовлює місце країни в системі поділу праці, тому формування і ефективна реалізація на світовому ринку конкурентоспроможного експортного потенціалу країни потребує глибокого вивчення об'єктивних основ формування та обґрунтування практичних шляхів активізації використання експортного потенціалу на макро- та мікрорівні [4].

Аналіз експортного потенціалу підприємств, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, ґрунтується, по-перше, на вивченні його виробничих можливостей. Тому для повної оцінки експортного потенціалу сільськогосподарських виробників варто скористатися даними по виробництву відповідних сільськогосподарських товарів та продукції, що експортується в інші країни світу [7].

В Миколаївській області діють десятки аграрних підприємств, що займаються виробництвом сільськогосподарської продукції та супутніх, похідних товарів. Провідними агропромисловими підприємствами Миколаївської області є ТОВ СП «Нібулон», Державне підприємство «Хлібна база №76» Арбузинського району, Аграрне підприємство «Благодатненський птахопром», Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Промінь», ЗАТ «Оберіг», ДП ДГ «Агрономія», ВАТ «Радсад», Державне сільгосподарське підприємство "Миколаївська птахофабрика", ЗАТ "Аваль-Еталон", Приватне сільськогосподарське підприємство "Аскер", Сільськогосподарський

виробничий колектив "Зеленоярське", ТОВ "Добробут", ТОВ "Іванівське", ТОВ "С-РОСТОК", ЗАТ "Возко", ЗАТ "Вікторія", ТОВ "Українська шкіропереробна компанія" та багато інших. Велика частина цих підприємств має всі можливості щодо експорту цієї продукції [8].

Розглянемо товарну структуру експорту області у таблиці 1.

Таблиця 1

Товарна структура експорту продукції сільського господарства
Миколаївської області

Назва товарів згідно з УКТЗЕД	2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	тис.дол	% до всього	тис.дол	% до всього	тис.дол	% до всього
Живі тварини	2,54	0,0004	0,5	0,0001	1,9	0,0002
М'ясо	5,17	0,0008	1,7	0,0003	15,7	0,0020
Риба	1,07	0,0002	0,1	0,0000	11,5	0,0015
Молоко та молочні продукти, яйця; мед	2159,50	0,3172	3396,0	0,5108	2535,4	0,3245
Інші продукти тваринного походження	35,55	0,0052	10,4	0,0016	-	x
Живі рослини та продукти квітництва	23,81	0,0035	25,4	0,0038	37,0	0,0047
Овочі, коренеплоди	2,63	0,0004	23,98	0,0036	897,2	0,1148
Їстівні плоди та горіхи; цитрусові	893,93	0,1313	25024,0	3,7637	37077,2	4,7449
Зернові культури	557432,34	81,8845	557073,4	83,7848	544853,1	69,7272
Насіння і плоди олійних рослин	117157,63	17,2100	75182,1	11,3075	126353,2	16,1700
Жири та олії тваринного або рослинного походження	3040,46	0,4466	4148,4	0,6239	69624,5	8,9101
Всього	680754,6	100,000	664886	100,0000	781406,7	100,0000

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що в структурі експорту продукції сільських господарств Миколаївської області найбільшу питому вагу за всі 3 досліджувані роки займають саме зернові культури (пшениця, ячмінь, жито, кукурудза) з середнім показником в 77,9% та насіння і плоди олійних культур (соняшник, соя, рапс) з середнім показником в 15,1% [8].

Серед регіонів України зовнішня торгівля Миколаївщини утримувала середні позиції. У 2011 році питома вага області у

загальноукраїнському експорті товарів становила 3,9% (6 місце серед регіонів України), в імпорті – 1,7% (10 місце). При цьому 5 місце в експорті товарів займала Луганська область (4,8%), 7 – Одеська (3,6%). У порівнянні з сусідніми областями Миколаївщина експортувала товарів у 6,1 раза більше, ніж Кіровоградщина, у 4,4 раза більше, ніж Херсонщина, і майже на 6% перевищила експорт Одеської області [8].

Попри все, наша область має достатній потенціал для нарощування обсягів виробництва аграрної продукції, що дасть змогу підвищити експортний потенціал області. Таким чином, до найважливіших чинників нарощування експортного потенціалу підприємств аграрного сектору слід віднести наступне:

1. загальне поліпшення ситуації в аграрному секторі економіки як головного постачальника сировини шляхом використання таких переваг, як вигідне географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, висока природна родючість ґрунтів й раціональне їх використання;

2. підтримувати та раціонально розпоряджатися іншими наявними можливостями й сильними сторонами регіону з метою приваблення інвестицій, запровадження інноваційних технологій для виробництва високоякісної продукції, конкурентоспроможної на зовнішніх ринках із відповідним підтвердженням її якості та безпечності для споживачів [2];

3. створення в області великих агрохолдингів, які є дуже перспективними і поєднують у собі переваги всіх аспектів господарської діяльності, від виробництва і до експорту продукції іноземним партнерам.

Висновки. Проаналізувавши деякі аспекти виробничої та експортної діяльності підприємств Миколаївської області, можна стверджувати, що Миколаївська область є досить великим експортером сільгосппродукції на ринки СНД, Європи, Америки.

Було запропоновано запровадження агрохолдингів, які б вирішили проблему неможливості погодження договорів на поставку продукції від малих фермерських господарств, зменшили б витрати на виробництво і

збут, підвищили матеріально-технічну базу та створили велику конкуренцію більшим агрофірмам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сейфулаєва М. Е. Експортний потенціал регіонів в умовах глобалізації світової економіки / Капіцин В. М. // Маркетинг.— 2001. — № 1.— С. 3–7.
2. Рогачов В.В. Експортний потенціал Росії: стан, орієнтири та умови розвитку / Зовнішньоекономічний бюлетень. — 2008. — № 5. — С. 14–17
3. Брикова І.В. Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону / Економіка та підприємство. — 2011. — № 15. — С. 23–25
4. Василенко Ю. Структурні зміни в експортній діяльності України / Економіка України. — 2010. — №7. — С.70–77.
5. Верхоглядова Н.І. Визначення напрямків стимулювання експортного потенціалу Дніпропетровського регіону / Орловська Ю.В, Дугінець Г.В. // Вісник Дніпропетровського університету. — 2010. — № 10/2. — С.3–8.
6. Дугінець Г.В. Розвиток експортного потенціалу Дніпропетровського регіону в умовах загострення фінансової кризи / Економічний простір: Збірник наукових праць. — 2010. — №29. — С.58–68.
7. Періодичне видання «Аграрний тиждень» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://a7d.com.ua/>
8. Головне управління статистики у Миколаївській області. Статистичні дані [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЗЕРНА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

А.О. Сєдов, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано конкурентоспроможність зерна на зовнішньому ринку, досліджені проблеми та запропоновані шляхи її підвищення.

Ключові слова: конкурентні переваги, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Проблема підвищення конкурентоспроможності зерна є однією з ключових у національній аграрній економіці. Це пояснюється стратегічним значенням зерна як товару на внутрішньому аграрному ринку, а також його роллю як провідного експортного товару вітчизняного агропромислового комплексу. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває підвищення конкурентоспроможності зерна на зовнішньому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з дослідженням різних аспектів конкурентоспроможності українського зерна, знайшли відображення в наукових працях В.І Бойка, О.В. Олійника, В.П. Ситника, І.І. Лук'янова, О.М. Шпичака, Мельничука С.Д., І.В. Кобути. Серед економістів - аграрників найбільш повно проблема конкурентоспроможності досліджується в працях С. Кваші та В. Месель-Веселяка.

Постановка завдання. Визначити основні проблеми, пов'язані з конкурентоспроможністю зерна на зовнішньому ринку та визначити шляхи її підвищення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Ринок зерна є стратегічним для України, оскільки є джерелом доходів більшості сільськогосподарських підприємств, основою розвитку тваринництва, а також відіграє істотну роль у формуванні державного бюджету та

підтримує продовольчу безпеку країни. Незважаючи на намічене нарощування обсягів виробництва зерна в Україні, ринок стикається з випереджаючим зростанням постачань більш конкурентоспроможної продукції. Конкуренція з боку зарубіжних виробників не дозволяє українським товаровиробникам повною мірою реалізувати наші національні потенційні можливості. Одним із найважливіших чинників неконкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішньому ринку, в першу чергу, є низька якість.

Існуючі тенденції до зниження рентабельності зерновиробництва, поглиблення нерівномірності розподілу доходів між товаровиробниками та посередниками, посилення залежності аграріїв від зернотрейдерів, які сьогодні контролюють переважну частину товаропотоків зерна та істотно впливають на внутрішню цінову політику, зростання розриву між імпортними та експортними цінами зернових культур обумовлюють об'єктивну необхідність пошуку інноваційних шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції українських зерновиробників на зовнішньому ринку.

Конкурентні переваги такого товару, як зерно, можна охарактеризувати рівнем переваги низки параметрів: економічних, консументних, нормативних, екологічних та маркетингових [2].

Порівняльний аналіз параметрів конкурентоспроможності зернових культур із України та інших провідних зернових держав (зокрема, США, Канади, ЄС) показав, що головними у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на світовому ринку є економічні критерії (зокрема, низькі експортні ціни). Водночас

консументні та нормативні параметри реалізуються частково, тоді як екологічні та маркетингові критерії майже не використовуються експортерами у формуванні конкурентних переваг українського зерна на світовому ринку, що знижує ефективність, гнучкість та стабільність їх зовнішньоекономічної діяльності в довгостроковій перспективі.

Серед головних причин невисокої собівартості українських зернових слід назвати низький рівень оплати праці аграріїв порівняно з розвиненими країнами, мінімальні витрати на внесення добрив, практично повну відсутність інвестицій на відновлення родючості ґрунтів, занижений розмір орендної плати за землю тощо.

Головною причиною значної різниці між внутрішніми та експортними цінами зернових культур є високі інфраструктурні витрати українських експортерів та завищена сума їх маржі .

З іншого боку, експортні ціни українських зернових культур в середньому на 10-30 % менші світових. Таким чином, незважаючи на природні переваги зернового виробництва, недосконалість цінового механізму призводить до подвійних втрат вітчизняних зерновиробників: втрат, що виникають внаслідок експорту за цінами, нижчими світових, і втрат від реалізації за цінами, що не відповідають ефективним параметрам відтворення ресурсного потенціалу зернового господарства [3].

З одного боку, низькі ціни вітчизняного зерна є його вагомою конкурентною перевагою на світовому ринку, з іншого, вони руйнують фінансову основу розвитку аграрного сектора внутрішнього ринку зерна, знижуючи конкурентоспроможність продукції безпосередніх виробників і, в кінцевому підсумку, виробничий та експортний потенціал зернової галузі [4].

Наслідком низького рівня доходності та рентабельності зерновиробництва є порушення агротехнологій, недотримання сівозмін, використання низькоякісного насіннєвого матеріалу тощо.

Завдання підвищення якості українських зернових обумовлює необхідність покращення зернозберігаючих та фумігаційних послуг, які також впливають на “класність” культур, вдосконалення систем їх стандартизації та сертифікації відповідно до міжнародних норм і стандартів. Вдосконалення діючих національних стандартів якості

зерна та їх гармонізація з міжнародними має велике значення як для виробників, так і експортерів українських культур: з одного боку, використання точних методів виміру якісних параметрів зернових на елеваторах сприятиме вирішенню проблеми необ'єктивного визначення їх класів, і, відповідно, становленню рівноправних економічних відносин між суб'єктами аграрного та переробного секторів внутрішнього ринку; з іншого, існування гармонізованих стандартів сприятиме зниженню додаткових витрат експортерів на проведення повторної сертифікації зерна в країнах - експортерах.

Одним із вагомих нереалізованих конкурентних переваг вітчизняного зерна є його екологічна чистота та безпека. Внаслідок економічної кризи, зокрема, дефіциту оборотних активів у зерновиробників, в останні роки значно зменшилося використання мінеральних добрив, відповідно, призупинилися втрати природної родючості ґрунтів. Сьогодні країна має значні площі екологічно чистих чорноземів, які можуть бути переведені на органічне землеробство на протязі відносно короткого перехідного періоду. Слід відмітити, що деякі агропідприємства вже організовують зерновиробництво таким чином, який дозволяє сертифікацію їх продукції як органічної [5].

Продаючи високоякісне екологічно чисте українське зерно за демпінговими цінами, експортери отримують можливість швидкої його реалізації на зовнішніх ринках без додаткових вкладень у розвиток власних збутових систем. Відсутність у багатьох зерноекспортерів довгострокової маркетингової стратегії обмежує їх можливості забезпечення ефективного просування та збуту товару на зовнішніх ринках, проведення зваженої цінової політики.

Враховуючи вище сказане, до складових механізму підвищення конкурентоспроможності вітчизняного зерна на зовнішньому ринку можна віднести такі організаційно-економічні заходи:

— стимулювання національного виробництва високоякісних продовольчих зернових культур. Стимулюючими інструментами можуть бути використані, як нові (наприклад, дотації за “класність” зерна), так і вже діючі дотаційні системи; важливо при цьому забезпечити доступність, прозорість та справедливість розподілу дотацій між товаровиробниками;

— цінова підтримка зерно виробників шляхом підвищення ефективності діючого механізму державного цінового регулювання.

Так, проведення держзакупівель зерна не за мінімальними, а за ринковими цінами сприятиме подоланню залежності аграріїв від монополістичної ціни зернотрейдерів, зростанню рентабельності зерновиробництва, інвестицій у його якісний інноваційний розвиток;

— посилення державного контролю за процесом визначення „класності” зерна на елеваторах шляхом створення та забезпечення функціонування регіональних незалежних лабораторій якості зернових культур;

— посилення державного контролю за експортно-імпортними операціями на зерновому ринку України; стимулювання тих експортерів українського зерна, які забезпечують конкурентоспроможність продукції на світовому ринку не за рахунок демпінгових цін, а завдяки її високій якості, екологічній чистоті та безпеці, за рахунок розвитку систем стратегічного маркетингу та логістики;

— підвищення якості зернозберігаючих та фумігаційних послуг, їх сертифікація відповідно до вимог міжнародних стандартів, оптимізація тарифної політики;

— вдосконалення діючих національних стандартів якості зернових культур з урахуванням досвіду стандартизації провідних зернових держав, їх гармонізація з міжнародними нормами та стандартами;

— стимулювання впровадження екологічно чистих технологій у зерновому господарстві, створення ринку екологічно чистої аграрної продукції.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз конкурентоспроможності вітчизняного зерна дозволив визначити низку проблем у реалізації конкурентних переваг даного товару на зовнішньому ринку. До таких проблем слід віднести, зокрема, занижені експортні ціни вітчизняного зерна, посередню якість та завищені тарифи на зернозберігаючі та фумігаційні послуги, високі інфраструктурні витрати зерноекспортерів, недосконалість діючих національних стандартів якості зернових культур, нерозвиненість внутрішнього ринку органічної агропродукції, систем стратегічного маркетингу і логістики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зовнішньоекономічна діяльність. — [Електронний ресурс] : — <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Балабанова Л.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств / Л.В. Балабанова , В.В. Холод — К. : “ВД Професіонал”, 2006. — 448 с.
3. Пантелєєв В.Д. Оцінка конкурентоспроможності підприємства (методологія простого рішення) / В.Д. Пантелєєв // Вісник аграрної науки Причорномор’я. — 2008. — № 2. — С. 10 – 15.
4. Амбросов В. Экспорт зерновых и ценовые тенденции / В. Амбросов, В. Онегина // Экономика Украины. — 2005. — № 1.— С. 73 — 79.
5. Нікішина О.В., Механізм підвищення конкурентоспроможності українського зерна на внутрішньому та зовнішньому ринках / О.В. Нікішина // Труды Одесского политехнического университета. – 2008. – №2 С. 56–67.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.М. Селін, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено стан та перспективи функціонування галузі рослинництва у сільськогосподарських підприємствах

Ключові слова: рослинництво, ефективність, розвиток, виробництво.

Постановка проблеми. Економічна криза в Україні внесла суттєві корективи в динаміку виробництва агропромислової продукції. Досить відчутно криза позначилася і на роботі галузі рослинництва, яке відіграє вирішальну роль у формуванні всього продовольчого ринку. Саме тому головною проблемою будь-якого регіону країни у даний період є виживання в умовах кризи та забезпечення безперервного процесу розвитку аграрної галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні в теоретичному та науково-прикладному аспекті дану проблему на державному рівні вивчали вчені-економісти, такі як: Андрійчук В.Г. [1], Єрмаков О.Ю. [2] та інші. Незважаючи на значну кількість напрацювань в даних питаннях, проблеми рослинництва в конкретному регіоні опрацьовані дещо поверхнево.

Постановка завдання. Проаналізувати стан галузі рослинництва Миколаївської області та опрацювати заходи підвищення її ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. За період 1990 – 2011 рр. в Україні відбулося зменшення посівних площ сільгоспкультур на 16,8 %; у 4,6 рази знизились посівні площі кормових культур, що негативно вплинуло на розвиток кормової бази тваринницької галузі. За цей період значно зросли посіви високорентабельних експортоорієнтованих культур: соняшнику – у 2,8 разу, ріпаку – більш

ніж вдесятеро, що порушує систему сівозмін і призводить до виснаження ґрунтового покриву. Посівні площі картоплі і овоче-баштанних культур зменшились на 5 %; нині вони зосереджені переважно у господарствах населення.

У 2011 році технічні культури займатимуть площу 6,5 млн. гектарів, під картоплю та овочі відводиться біля 2 млн. гектарів, а на кормові культури – 2,7 млн. гектарів. Посівна площа під урожай 2011 року в усіх категоріях господарств залишається на рівні 2010 року і становить 26,7 млн. гектарів.

Сільгосппідприємства віддають перевагу вирощуванню сільгоспкультур зернової та технічної груп. При цьому вони значно скоротили виробництво картоплі та плодовоовочевих культур (рис1, рис.2) [3].

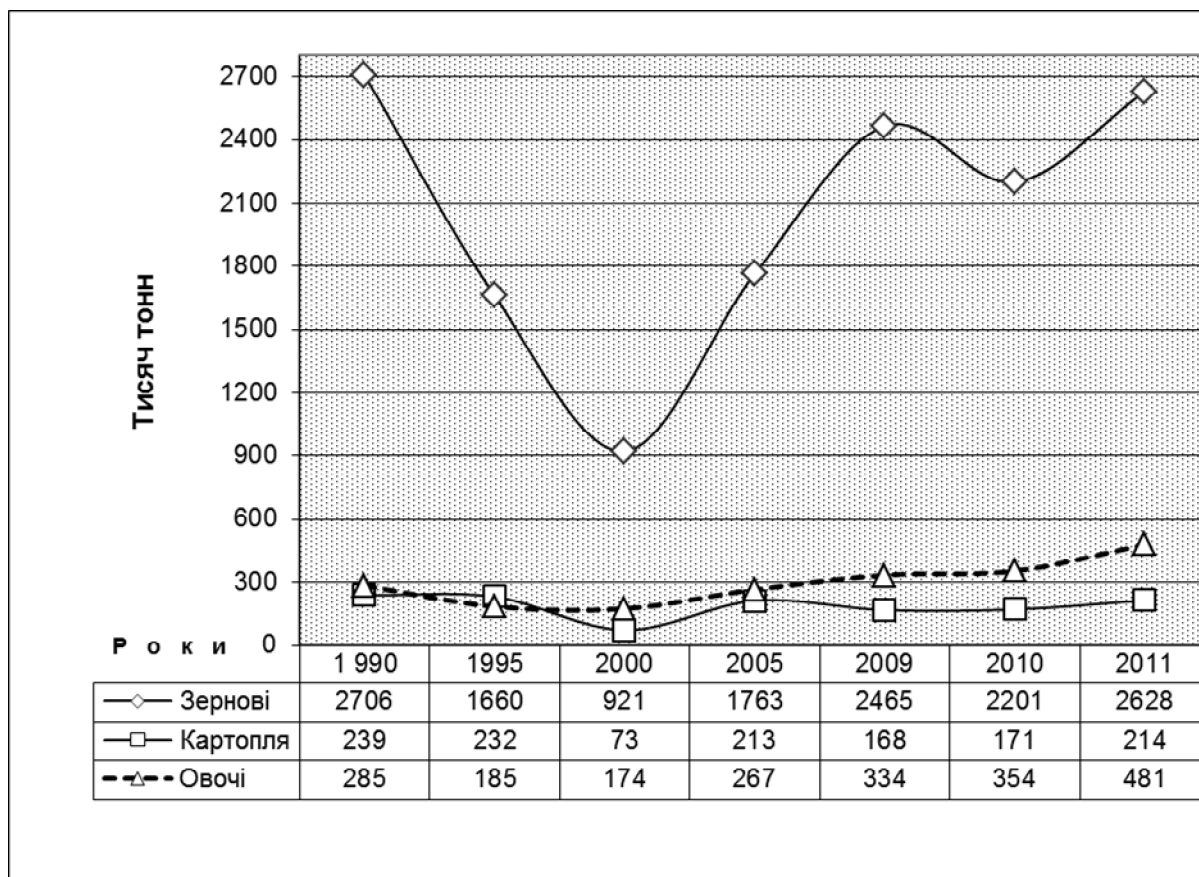

Рис.1 Виробництво основних сільськогосподарських культур сільгосппідприємствами Миколаївської області, тис.т

Натомість, господарства населення при збільшенні виробництва зернових стають основними виробниками плодоовочевої продукції, у них зосереджено виробництво 90 % картоплі та овочів.

Зменшення площ, з яких збирали урожай цукрових буряків, логічно призвело до зменшення валових зборів цієї культури, навіть при збільшенні урожайності. Крім того, починаючи з 2006 р., спостерігається стабільна тенденція до зниження як посівів цієї культури, так і її валових зборів.

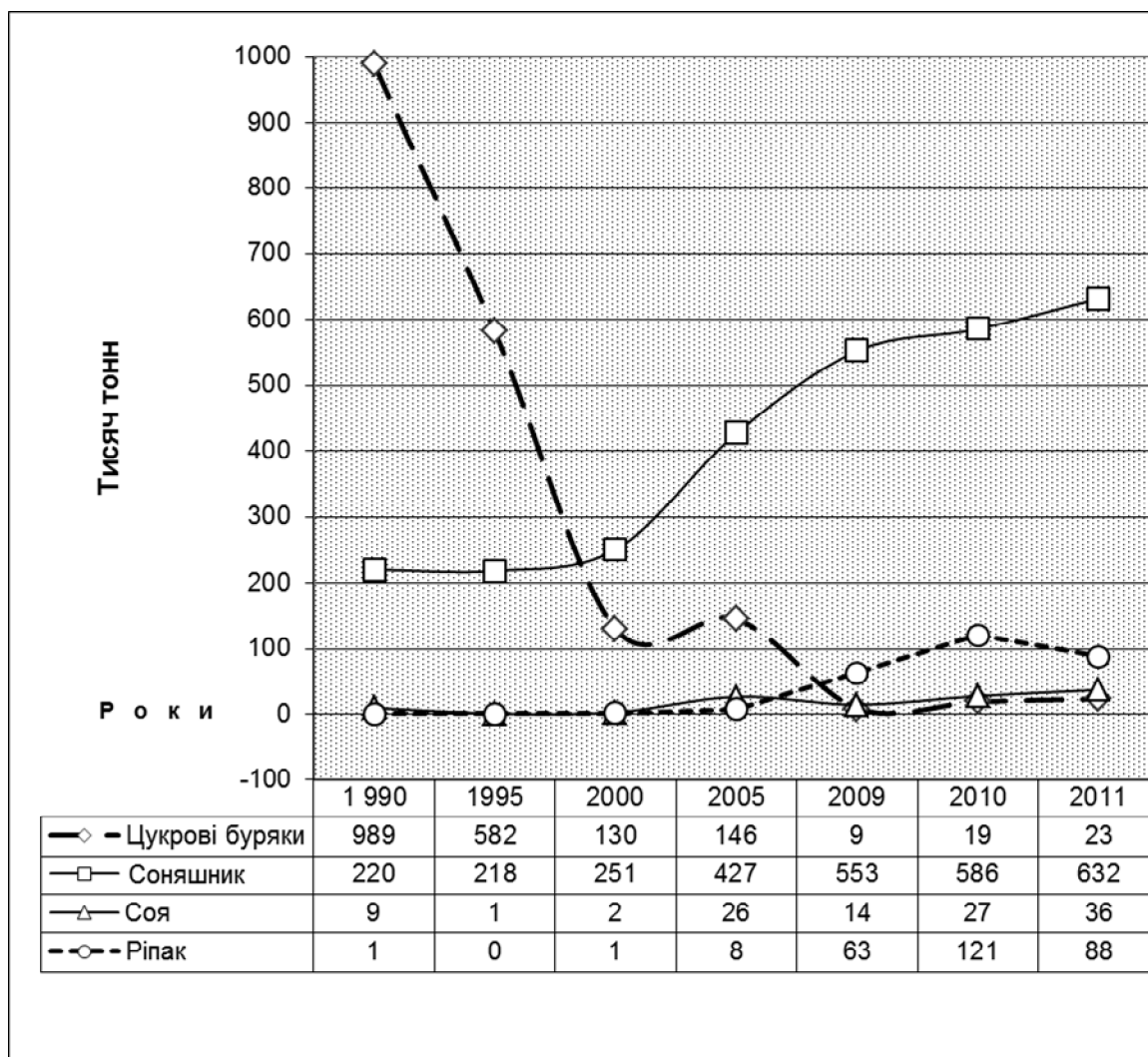

Рис.2 Виробництво технічних культур сільгоспдприємствами Миколаївської області, тис.т

Урожайність основних сільськогосподарських культур зростає. Якщо в 2000 р. урожайність зернових і зернобобових в середньому становила 19,4 ц/га, то вже у 2009 р. – 29,8, щоправда вона і досі нижча за 35,1 ц/га,

одержаних у 1990 р. По інших культурах урожайність зросла як по відношенню до 2000 р., так і до 1990 р. (рис.3) [3].

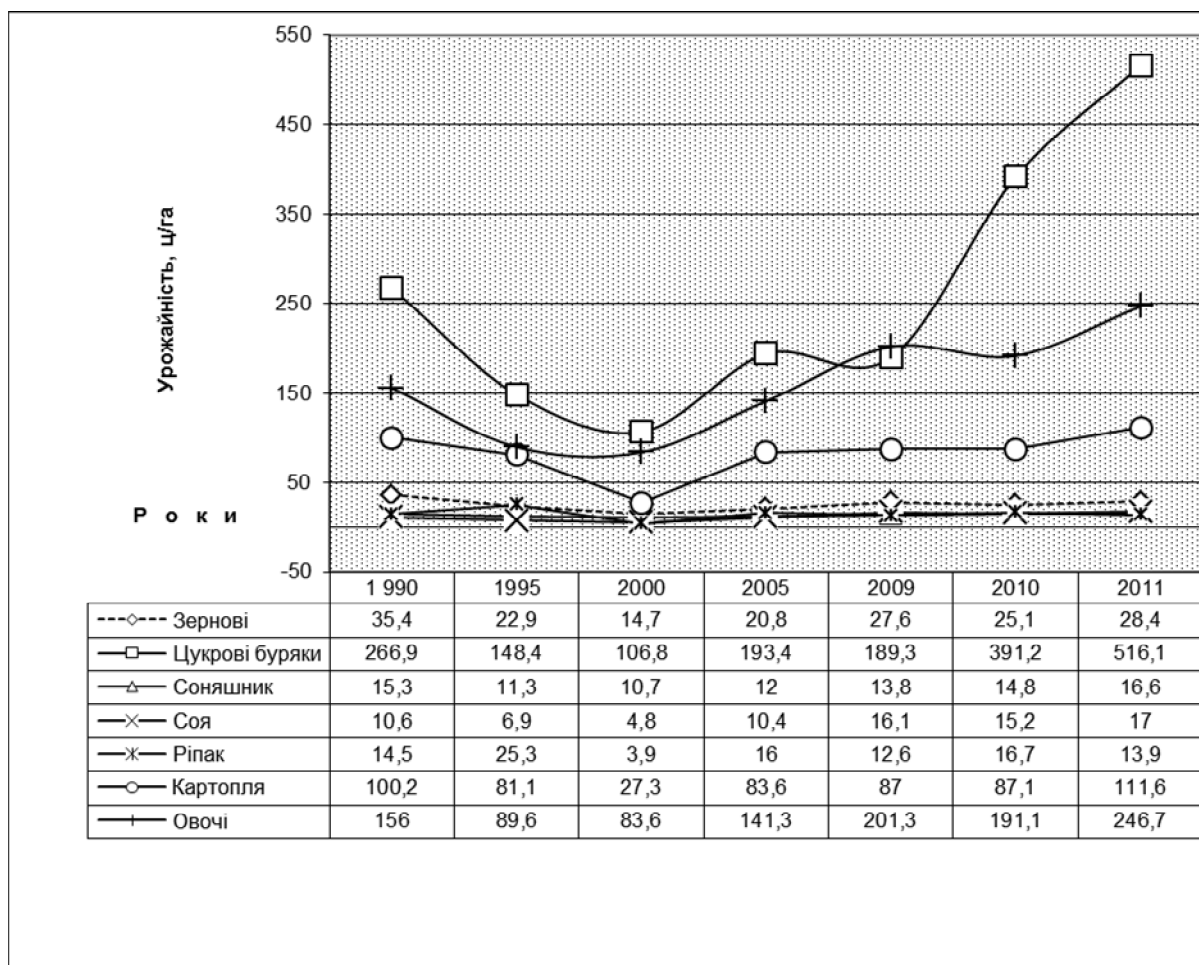

Рис.3 Урожайність сільськогосподарських культур у сільгосп підприємствах Миколаївської області, ц/га

Орієнтація сільськогосподарських підприємств до вирощування рентабельних зернових культур, а також олійних культур не сприяє збалансованому постачанню на ринок різноманітної продукції харчування. Як наслідок, останнім часом спостерігається недовиробництво окремих малорентабельних або збиткових сільськогосподарських культур, зокрема круп'яних, що призводить до зниження пропозиції їх на ринку, появи ажіотажного попиту та стрімкого здорожчання товару.

Відбувається зменшення обсягів внесення органічних добрив під сільськогосподарські культури. При цьому знижуються як обсяги

внесення добрив, так і удобрені площі. Якщо 2000 р. було внесено 28410,1 тис. тонн органічних добрив на площі 714,5 тис. га, то 2010 р. – 9874,1 тис. тонн на площі 405,5 тис. га.

Відповідно знижується і внесення поживних речовин на 1 га, з 1,3 тонн у 2000 р. до 0,5 у 2010 рр. Для досягнення ж бездефіцитного балансу гумусу на Поліссі на 1 га ріллі необхідно щорічно вносити 13-14 тонн органічних добрив, в Лісостепу – 11-12, Степу – 8-9, у т. ч. на зрошуваних землях – 11-13 тонн. Разом з тим, поступово підвищується внесення мінеральних добрив під сільськогосподарські культури (рис.4) [1].

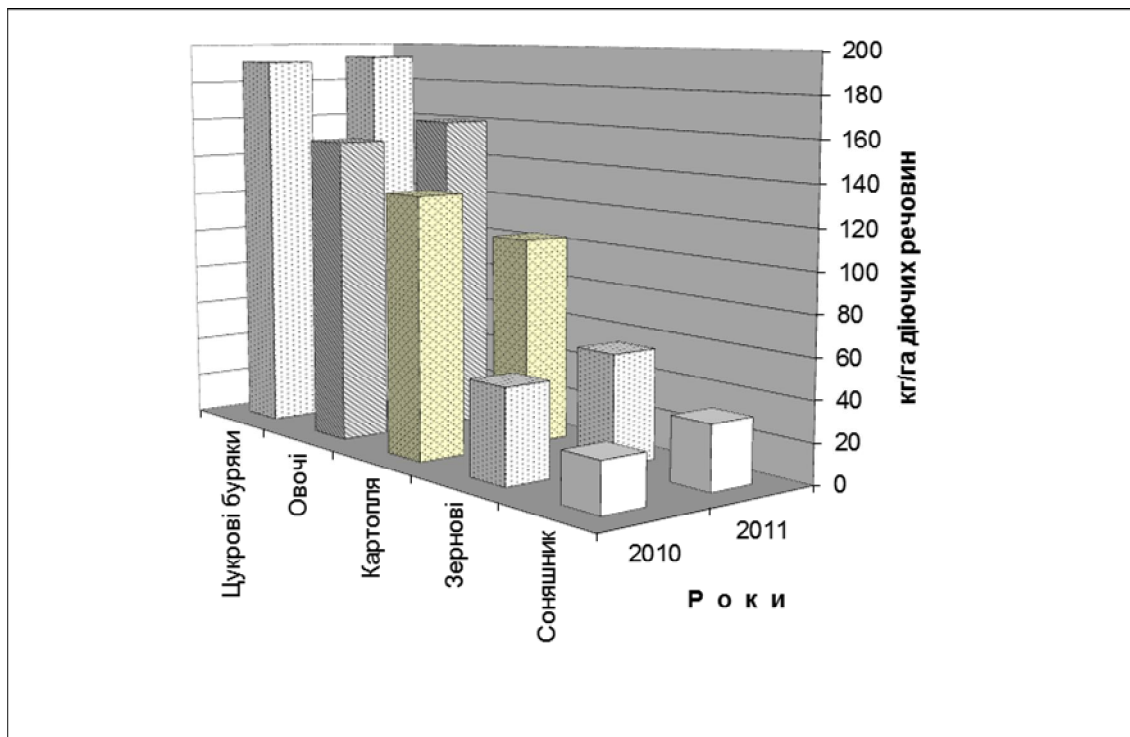

Рис.4. Внесення мінеральних добрив під посіви основних сільськогосподарських культур у сільгосп підприємствах, кг др. р

Так, якщо у 2000 р. було внесено 2787 тис. ц мінеральних добрив і удобрено 4632 тис га площі, що становило 22 % від всієї удобреної площі, то уже у 2010 р. внесено 10606 тис. ц міндобрив на площі у 12614 тис. га (70 % удобреної площі).

При цьому сільськогосподарські підприємства переважно вносять азотні добрива, що призводить до порушення співвідношення поживних

речовин у ґрунті, їх підкислення та погіршення якості виробленої продукції через підвищений вміст у ній нітратів. Натомість калійні та фосфорні добрива використовуються недостатньо: у 2008 р. вносились міндобрива у співвідношенні $N : P : K = 1 : 0,24 : 0,21$, у 2010 р. – $1 : 0,2 : 0,17$, тоді як оптимальним вважається співвідношення $N:P:K = 1 : 0,9 : 0,7$.

Розширення використання продукції рослинництва в різних галузях вимагає якомога більшої віддачі кожного гектару посіву. Але максимальна реалізація генетичного потенціалу продуктивності, закладеного в генотипі, можлива лише за умови дотримання усіх технологічних вимог вирощування.

Висновки. У цілому ситуація у галузі рослинництва Миколаївської області є задовільною. На сьогоднішній день є декілька головних умов, за яких можна досягти суттєвого збільшення виробництва основних сільськогосподарських культур. Це, насамперед, підвищення врожайності сільськогосподарських культур через впровадження новітніх технологій вирощування сільськогосподарських культур, оптимізації використання техніки, збільшення обсягів внесення органічних добрив та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: Монографія/ Андрійчук В.Г. – К: КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Єрмаков О.Ю. Ефективність виробництва продукції рослинництва та перспектива розвитку галузі / Єрмаков О.Ю.// Наукове забезпечення сталого розвитку сільського господарства Полісся України. – К: Алефа (НАУ), 2004.- Т.1.
3. Веб–сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / – Режим доступу : [http : //www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

Ю.Ю. Сідорік, Є. Зуб, студенти

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено дослідження стану та механізмів функціонування ринку олійних культур як в Україні, так і на світовому ринку. Визначені основні напрямки підвищення конкурентоспроможності вітчизняного ринку олійних культур.

Ключові слова: аграрний сектор, ринок олійних культур, олійна сировина, рентабельність виробництва, олійно-жировий комплекс, біопаливо.

Постановка проблеми. В сучасних умовах аграрний сектор можна назвати гарантом продовольчої безпеки країни. У вітчизняних наукових публікаціях актуальними є дослідження стану та механізмів функціонування ринків сировинних ресурсів. Особливо актуальним на даний час є вивчення ринку олійних культур, так як продукція цього сектору виступає не лише як предмет внутрішньої і зовнішньої торгівлі, а також як біосировина для задоволення потреб в альтернативних видах палива.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню ринку олійних культур та вирішенню економічних проблем вирощування біосировини, виробництва і застосування біопалив присвячено ряд публікацій вітчизняних вчених-економістів: О. Бородіної, Г.М. Калетника, М. Кобець, Г. Ковтун, В.Я. Месель-Веселяка, О.О. Митченко, Б. Оверченко, О.М. Шпичака та ін. Однак окремі питання потребують подальшої уваги.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є аналіз стану і механізмів функціонування ринку олійних культур, основних тенденцій виробництва та переробки їх в Україні, а також розгляду можливості використання олійних культур як біосировини для виробництва біодизелю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними факторами, що впливають на формування ринку олійних культур є стабільно високий попит, що в більшості своїй формується світовим ринком, та високий

рівень цін, який забезпечує високу рентабельність виробництва. Зростаючі харчові потреби населення та біодизельна промисловість, що стрімко розвивається формують попит на олійні культури.

Серед всіх видів сільськогосподарської продукції ринок олійних культур залишається найстабільнішим. В середньому за останні 5 років рівень рентабельності виробництва олійних культур був вище 50%. За таких умов площі посівів олійних культур за той же період збільшилися майже в два рази. Внаслідок значного збільшення посівних площ і як результат, приросту загального валового збору олійних культур, вітчизняних переробних потужностей стало замало, щоб перекрити значні обсяги пропозиції. Внаслідок цього активізувався експорт сировини. Зважаючи на стабільне зростання попиту на олійні культури на світовому ринку, тенденція збільшення обсягів експорту олійних культур буде лише зберігатися.

Виробництво олійних культур займає одну із лідируючих позицій в структурі виробництва продукції рослинництва та й загалом всього сільськогосподарського виробництва України. В структурі валової продукції сільського господарства на дані культури в середньому припадає до 35% від загального обсягу виробництва у всіх категоріях господарств. Для сільськогосподарських підприємств, головних виробників даної продукції, відповідна частка ще вища і досягає 60%. Зрозуміло, що за таких умов, враховуючи, що показники ефективності роботи аграрного сектора розраховуються саме по роботі сільськогосподарських підприємств, ситуація на ринку попиту і пропозиції відповідної продукції є визначальною для загальних оцінок ефективності роботи всього аграрного сектора країни.

До основних олійних культур, що вирощуються в Україні, відносять: соняшник, сою та ріпак. Соняшник, головна культура в структурі вітчизняного виробництва олійних. У загальному обсязі виробництва олійних культур він займає близько 70%, а в структурі посівних площ не

менше 10%.

Починаючи з 2004 р. і дотепер спостерігається тенденція нарощування виробництва таких культур, як ріпак і соя, що стимулюється головним чином значним попитом на вказані культури як біосировину для виробництва біодизеля з боку світового ринку.

На сьогодні Україна є одним із основних світових виробників насіння соняшнику. Питома вага України у світовому виробництві соняшнику та олії, виробленої з нього, складає близько 15%. Більшість підприємств з виробництва олії (92 %) в Україні одержують її екстракційним способом. Для збільшення випуску олії велике значення має підвищення коефіцієнта використання наявних потужностей підприємств та оптимізація сировинних зон і внутрішньогалузевих зв'язків.

Основною світовою олійною культурою є соя. На її частку припадає більше половини всього обсягу олійних культур, що вирощуються в світі. Частка України у загальносвітовому виробництві незначна. Вона становить близько 0,4%, очікуваний валовий урожай у поточному сезоні - близько 1 млн. тонн. На думку експертів у майбутньому основними тенденціями на сировинному соєвому ринку залишаться подальше збільшення посівних площ під соєю і збільшення врожайності у зв'язку з впровадженням сучасних технологій вирощування сої, а акцент буде зроблено на вирощуванні генетично немодифікованих сортів [1].

Поліпшення якості ріпакової олії викликало збільшення попиту на неї в усьому світі. Ріпакова олія посідає третє місце за обсягами світового виробництва рослинних олій після пальмової та соєвої. Площі культивування ріпаку в світі збільшуються й донині, проте частка цієї культури в загальному обсязі виробництва олійних дорівнює близько 12%. Достатньо великий відсоток ріпакової олії (до 30%) використовують на технічні цілі. Причому, завдяки використанню з технічною метою, зростає переробка ріпаку, стимулюючи виробництво цієї олійної культури.

Насіння ріпаку на біодизель в Україні почали переробляти лише в

останні роки. Повна достовірна інформація про стан виробництва біодизелю в нашій державі відсутня. За різними оцінками, понад 40 об'єктів із виробництва біодизелю (міні-заводи або дослідні установки) працювали в 12 областях і виробили близько 20 тис. тонн продукції переважно для задоволення власних потреб. Дані обсяги досить малі порівняно зі світовим виробництвом біодизелю. Згідно з прогнозами закордонних експертів світове виробництво біодизелю зросте на 100 тис. тонн і складе 13 млн тонн. Основними країнами - виробниками біодизелю стануть Німеччина (2 млн. тонн), Франція (2 млн. тонн) і США (1,5 млн. тонн) [1].

За оцінками експертів, розвиток сільськогосподарськими виробниками власної переробки насіння ріпаку на біопаливо в малих переробних цехах потужністю 2-6 тонн біопалива на добу призведе до певного зростання внутрішнього попиту на ринку ріпаку в Україні. Якщо експортна ціна на ріпак буде вищою за внутрішню, значного розвитку переробки ріпаку в Україні не слід очікувати, бо експорт залишається головним конкурентом внутрішнього попиту на ріпак. Загалом, слід зазначити, що поступове збільшення виробництва продукції олійних культур, можливе тільки за умови чіткої та виваженої експортно-орієнтованої позиції з боку держави. При цьому зовнішні ринки збуту будуть визначальними при формуванні обсягів попиту та цінової кон'юнктури на відповідну продукцію.

Стабільне зростання загального попиту на олійні культури, а також значні обсяги субсидій, що спрямовуються на виробництво та споживання біопалив в ЄС, США та інших країнах, лише сприятимуть високому рівню світових цін. Завдяки цьому вітчизняний товаровиробник матиме можливість отримати високий рівень доходу, одночасно з поступовим збільшенням обсягів виробництва, керуючись відповідним рівнем попиту. Щоб реалізувати ці можливості в перспективі, необхідно зробити певні кроки вже зараз. Насамперед, в напрямку застосування нових ефективних

технологій в виробництві, розбудови та розширення експортної інфраструктури, реалізації виваженої експортно-орієнтованої політики та підтримки з боку держави. Потенціал для цього в Україні існує.

Отже, протягом останніх років обсяги виробництва олійних культур стрімко зростають, а їх асортимент диверсифікується відповідно до попиту світового аграрного ринку. В Україні основною олійною культурою залишається соняшник, олія якого використовується для задоволення харчових потреб населення та на експорт. Насіння ріпаку і сої переважно екпортується як сировина через незначні обсяги переробки. Напруга на світових продовольчих ринках найближчими роками зростатиме і Україна має використати цю ситуацію та отримати максимальний зиск від експорту продовольства.

Висновки. В найближчі роки виробництво олійних культур в Україні (зокрема, ріпаку) буде рости з огляду на великий попит, гарантований збут та привабливі ціни. Головна умова забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках олійних культур - перехід до прогресивних високоефективних технологій виробництва. З огляду на невисокий рівень потужності внутрішнього ринку олійних культур та об'єктивні причини, що заважають його швидкому зростанню (скорочення населення та повільне зростання темпів купівельної спроможності) дана продукція має бути експортно-орієнтованою. Значне збільшення внутрішнього попиту на продукцію може бути досягнуто за рахунок розвитку переробних підприємств, зокрема, виробництва біопалива. Для цього необхідна продумана раціональна державна політика та збалансованість між загальним попитом та пропозицією на соняшник, сою та ріпак.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калетник Г.М. Розвиток ринку біопалив в Україні : монографія / Калетник Г.М. – К. : Аграрна наука, 2008. – 464 с.

АНАЛІЗ РИЗИКІВ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

О. М. Соловйова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано поняття «ризик» у підприємницькій діяльності. Висвітлено причини появи ризикових ситуацій у процесі підприємницької діяльності та можливі виходи з них.

Ключові слова: ризик, підприємницька діяльність, ризик у підприємницькій діяльності.

Постановка проблеми. Діяльність підприємства на різних його етапах і у різних сферах завжди поєднана з невизначеністю. Наявність невизначеності у діяльності господарюючих суб'єктів обумовлює виникнення ризиків, без врахування яких неможливий ефективний розвиток підприємства. Успіх підприємств залежить від того, наскільки правильно вони будуть орієнтуватися у ситуації, що склалася в умовах невизначеності, як зможуть передбачити і врахувати появу негативних факторів, що ведуть до втрат.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що дослідження питань аналізу підприємницьких ризиків, методики його здійснення та системи оцінки висвітлюються у працях таких вітчизняних вчених як Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, В. Вітлінський, М.Д. Корінько, Л.А. Лахтіонова, В.Г. Лопатовський, Є.В. Мних, С.З. Мошенський, О.В. Олійник, Л.О. Примостка, російських – Л.Е. Басовський, М.А. Вахрушина, А.А. Милосердов, Е.Б. Герасимова. До зарубіжних вчених, які в дослідженнях проблем аналізу звертали увагу на питання ризиків, належать А. Дамодаран та інші.

Постановка завдання. З'ясування поняття «ризик підприємницької діяльності», виявлення причин його появи та шляхів мінімізації та уникнення. Виявлення проблемних питань дозволить в майбутньому використовувати даний матеріал у своїй власній практиці ведення підприємницької діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Становлення ринкових відносин в Україні характеризується динамічною зміною економічної ситуації, зростаючою невизначеністю розвитку складових господарської системи. Звідси - поява невпевненості підприємця у досягненні кінцевих результатів діяльності, неясність у визначенні можливих прибутків або втрат. Особливо це притаманне інноваційному підприємництву, початковим стадіям будь-якого бізнесу або здійсненню нових підприємницьких задумів. Ринкова система господарювання базується на економічній свободі підприємця. Регулювання підприємницької діяльності відбувається через встановлення норм її здійснення, дією системи оподаткування. Все інше визначається інтересами виробників і споживачів, дією ринкових конкурентних сил. Але конкурентно-ринкове середовище вбирає свободу багатьох учасників підприємницької діяльності. За таких умов вигода для одних може обернутися збитками для інших. Це означає, що підприємець постійно стикається з невизначеністю, неповнотою інформації, а отже - з підвищеним ризиком [1].

Розглянемо ряд визначень ризику, що даються вітчизняними і зарубіжними авторами з різних сфер науки.

Волков І. М. вважає, що ризик – це потенційна, чисельно вимірна можливість втрати.

Черкасов В. В. характеризує ризик шанс несприятливого результату, небезпека, загроза втрат і пошкоджень.

Поляк Г. Б. розуміє під ризиком вартісний вираз втрат вірогідної події.

Вчені економічних наук також звертають увагу на питання ризику і також здійснюють спроби тлумачення цієї категорії.

Наприклад, Івченко І. Ю. притримується тієї думки, що ризик – це імовірність виникнення збитків чи недоодержання доходів у порівнянні з

прогнозованим варіантом у результаті здійснення підприємницької діяльності.

Донець Л. І. гадає, що ризик – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого виробника, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі наслідки у разі невдачі.

Машина Н. І. рахує, що ризик – це невизначеність наших фінансових результатів у майбутньому.

Ризик – це всепроникаючий феномен, те, що притаманне всім ринковим суб'єктам. Його основні характеристики зводяться до того, що:

- ризик існує завжди на всіх етапах діяльності господарюючих суб'єктів, незалежно від сфери їх функціонування. При цьому відмінність може полягати лише у його ступені;
- повне усунення ризику є неможливим у силу цілого ряду причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Сама по собі наявність ризику, що супроводжує діяльність підприємства, яке працює в ринкових умовах, не є недоліком ринкової економіки. Більше того, відсутність ризику, тобто небезпеки виникнення непередбачуваних і небажаних для підприємства наслідків його власних дій, як правило, шкодить економіці, оскільки підриває її динамічність й ефективність.

Ризик – це можлива небезпека. В економічній теорії під ризиком прийнято розуміти імовірність(загрозу) втрати ринковим суб'єктом частини доходів у результаті здійснення певної діяльності. У більш вузькому значенні під ризиком розуміють імовірність понесення підприємством втрат у результаті здійснення підприємницької діяльності. Таким чином, ризик у вузькому розумінні являє собою підприємницький ризик.

У загальному вигляді підприємницький ризик, основним джерелом якого є внутрішня і зовнішня невизначеність, можливий за наступних причин:

- непередбачені зміни у зовнішньому середовищі, що зненацька настали й впливають на діяльність підприємства (зміни цін, зміни у податковому законодавстві, коливання валютного курсу, зміни у соціально-політичній ситуації, природні катаклізми та ін.);

- зміни відносин підприємства з його контрагентами. Ці зміни можуть бути викликані як самим підприємством, так і його контрагентами (можливість укласти більш вигідний договір, продовження або скорочення строку договору, більш привабливі умови діяльності, зміна орієнтації партнерів, зміни в умовах руху товарних, фінансових і трудових ресурсів між підприємствами і т. ін.), що потягне за собою зміни досягнутих раніше домовленостей або відмову від них;

- зміни, що відбуваються в середині самого підприємства, або інші причини внутрішнього походження;

- зміни, що відбуваються внаслідок науково-технічного прогресу, результатом чого є формування нової системи орієнтацій (наприклад, зміна відношення до ручної праці після виникнення машинної).

Ризик у підприємницькій діяльності завжди необхідно передбачати і кількісно оцінювати ступінь його негативного впливу для прийняття правильного рішення по управлінню ризиком. Процес управління ризиком покликаний забезпечити відповідний механізм розв'язання проблеми ризику.

Обираючи певний спосіб розв'язання проблем, пов'язаних з економічним ризиком, яким обтяжена певна діяльність, підприємець повинен керуватися такими основними принципами:

- недоцільно ризикувати більшим заради меншого;
- недоцільно ризикувати більше, ніж це дозволяють власні засоби (капітал тощо);
- необхідно заздалегідь піклуватися відносно можливих (імовірних) наслідків ризику [2].

Ризик у підприємстві долають за допомогою різноманітних методів. Вони не приводять до повної ліквідації ризику, проте дозволяють, у випадку виникнення несприятливої ситуації, максимально зменшити величину негативних наслідків.

Уникнення ризику означає просте ухилення від певного заходу, що обтяжений великим ризиком. Однак уникнення ризику для підприємця нерідко означає відмову від прибутку. А це, у свою чергу, пов'язане з ризиком невикористаних можливостей.

Попередження ризику передбачає сприйняття певних заходів, за допомогою яких підприємство продовжує свою звичну діяльність навіть у випадку виникнення певних заздалегідь непередбачуваних негативних ситуацій. Це досить ефективний засіб, який дозволяє зменшити ризик лише в окремих випадках.

Прийняття (збереження чи збільшення) ступеня ризику – це залишення ризику за менеджером (інвестором), тобто на його відповідальність. Вкладаючи засоби у певну справу, менеджер повинен бути впевненим, що є можливості покриття збитків, або ж, що вони йому не загрожують.

Страховання ризику – це передача страховій компанії певних ризиків і здійснюється шляхом придбання у страховій компанії страхового поліса. Страховання, як правило, здійснюється двома основними способами: страхування майна й страхування від нещасних випадків.

Використання неточних даних про стан зовнішнього середовища підприємства може призвести до великих збитків, тому виникає необхідність їх уточнення, для чого необхідною є додаткова інформація. В той же час здобуття додаткової інформації потребує додаткових витрат. Варто пам'ятати, що будь-яка інформація варта не більше того, яку економічну вигоду вона принесе. З метою здобуття додаткової інформації іноді проводять виробничий експеримент або використовують методи шпигунства.

Кількісний аналіз ризику є однією з важливих складових процесу ефективного управління фірмою. Мало знати, який точно ризик буде впливати на підприємство у випадку вибору нею конкретного напрямку підприємницької діяльності, проблема також полягає й у тому, щоб кількісно оцінити його. Оцінка ступеня ризику важлива і в контексті того, що при цьому підприємство отримує можливість вибору конкретного напрямку, виходячи з власних пріоритетів [3].

Висновки. Підприємницька діяльність надмірно насичена різноманітними ризиками, тому кожен власник зацікавлений в їх мінімізації або нівелюванні. Для цього необхідним є створення інформаційної бази, яка б містила результати економічного аналізу і була основою для прийняття рішень при управлінні підприємницькими ризиками. Важливість економічного аналізу полягає в тому, що він є проміжною ланкою між інформаційним етапом і етапом прийняття рішень, тим самим впливаючи на якість управління діяльністю суб'єкта господарювання. Аналіз підприємницьких ризиків та їх кількісне вимірювання дозволяє порівняти величину ризику різних господарських операцій та обирати той варіант, який найбільше відповідає обраній підприємством політиці управління господарською діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варналій З.С. Основи підприємництва : Навч. посібник / З. С. Варналій. – К. : Знання. – 2005. – 285 с.
2. Вигівська І.М. Систематизація наукових досліджень з проблематики аналізу підприємницьких ризиків / І. М. Вигівська // ВІСНИК ЖДТУ. / Економічні науки. – 2009. – №1(47). – С. 26.
3. Червен І.І. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу / Навчальний посібник / За ред. І. І. Червена, В.С. Шебаніна, С. І. Мельника. – Миколаїв: МДАУ, 2007. – 290 с. ISBN 966–8205–22–7.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ СОНЯШНИКУ

Д.С. Спанатій, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто важливе значення соняшнику в розвитку країни. Україна є великим світовим виробником та експортером насіння соняшнику та продуктів його переробки. Висвітлено сучасні тенденції розвитку ринку соняшнику та перспективи його розвитку.

Ключові слова: соняшник, експорт, урожайність, ціна, олійні культури, економічна ефективність.

Постановка проблеми. Україна посідає одне з провідних місць серед соняшникосіючих держав, виробляє щорічно близько 11% насіння соняшнику в світі. За даними Держкомстату останніми роками в Україні виробляється від 5,30 до 6,52 млн тонн соняшнику. Соняшник вважається однією з небагатьох сільськогосподарських культур, яка користується високим попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, дає змогу аграрним підприємствам отримувати високі прибутки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню економічної ефективності виробництва соняшнику присвячені роботи таких вчених як, Н.Бондаренка, Л.Манько, О.Постернака, В.М.Лисогора, О.Маслака та інш. Проте ще багато питань залишається поза увагою.

Постановка завдання. Наявність дискусійних проблем, а також об'єктивна необхідність визначення головних чинників ефективного функціонування ринку соняшнику обумовили вибір теми дослідження. Метою статті є аналіз сучасного стану ринку соняшнику та перспектив його розвитку в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з високим попитом на насіння соняшнику і рівнем рентабельності цієї культури відбулось значне розширення посівних площ соняшнику. Проте розширення посівних площ, супроводжується зниженням його врожайності. Основною причиною цього є порушення сівозмін,

скорочення періоду повернення соняшнику на місце попереднього вирощування та недостатній рівень агротехніки. Це призводить до масового враження рослин хворобами, шкідниками та значного засмічення посівів бур'янами. В подальшому аграрним підприємствам потрібно збільшувати валовий збір не за рахунок збільшення посівних площ, а за рахунок збільшення урожайності, вдосконалення сівозмін, якісного селекційного насіння.

За підсумками 2011 року, вирощування соняшнику виявилось найбільш прибутковою діяльністю у сільському господарстві України. За даними Держкомстату, доходи сільськогосподарських підприємств від реалізації цієї олійної культури досягли майже 15 млрд грн, що дало можливість покрити понесені виробничі витрати та отримати 5,9 млрд грн прибутку. При цьому рівень рентабельності становив 64,5% [1].

На відміну від України у світовому сільському господарстві соняшник не належить до основних олійних культур, хоча й посідає вагоме місце в олійному балансі. Обсяги виробництва соняшнику поступаються таким олійним культурам, як соєві боби та ріпак. Стабільно високий попит, що в більшості своїй формується світовим ринком, та високий рівень цін, який забезпечує високу рентабельність виробництва – це два основних фактори, що впливають на формування ринку олійних культур. Основним споживачем олійної сировини виступає вітчизняний олійно-жировий комплекс, який має величезний експортно-орієнтовний переробний потенціал, завдяки якому Україна посідає третє місце в світовому рейтингу після Аргентини та Росії, забезпечуючи від 7 до 12% світового виробництва соняшнику. Треба зазначити, що Україна вийшла на лідируючі позиції приблизно 5-7 років тому, а до того часу існуючий потенціал переробних підприємств міг задовольняти лише потреби внутрішнього ринку в олії.

Переважає більшість вирощеного насіння соняшника переробляється на вітчизняних олійно-жирових комбінатах із подальшою реалізацією на

зовнішніх ринках. У 2011 році було вироблено 3,1 млн т олії, з яких соняшникової - 3 млн т, експорт становив 2,7 млн т, або 90% від загального виробництва. Проте незважаючи на розвинену промислову інфраструктуру щорічно до 10% врожаю соняшнику експортується без попередньої переробки [1].

В подальшому функціонування ринку олійних культур потребує зваженого державного регулювання, що проявляється через: цінове регулювання; проведення субсидування виробників, які виготовляють засоби та предмети праці, а також відсотків по одержаних ними кредитах; формування сприятливих умов для розвитку ринку; виділення бюджетних коштів на вдосконалення виробничої матеріально-технічної бази, що сприятиме підвищенню ефективності виробництва фінансування регіональних державних програм розвитку виробництва; проведення заходів на макроекономічному рівні по впровадженню пільгового оподаткування, вдосконалення зовнішньоторгівельної діяльності.

Державна підтримка олійного підкомплексу, на наш погляд, насамперед має стосуватися вирішення питання ціноутворення на продукцію. Вступ до СОТ примушує вітчизняних виробників опановувати нові навички управління, сучасні аспекти ділової практики, розширить можливості іноземних інвестицій. Тому, при значних витратах і змінах на початкових етапах, в цілому економіка країни може вийти на більш високий рівень, якість продукції покращиться, споживач отримає кращий готовий продукт. Вітчизняним підприємствам вже на сучасному етапі господарювання необхідно розробляти стратегії завоювання сегментів зовнішніх ринків.

Пріоритетними напрямками подальшого реформування ринку соняшнику та олійної продукції є: розвиток сільськогосподарської кооперації, реалізація цінової політики; розширення зовнішніх ринків збуту через підвищення конкурентоспроможності насіння соняшнику та вітчизняних продуктів його переробки, оперативне формування

відповідної митної політики в залежності від кон'юнктури світового ринку. Українське сільське господарство зможе успішно конкурувати з європейським аграрним сектором у разі, якщо уряд і аграрії відноситимуться до нього як суб'єкту, що може і повинен давати прибуток, і бути джерелом валютних надходжень.

В сучасних умовах для подальшого розвитку олійного виробництва в Україні було б доцільно вдосконалити порядок оподаткування переробних підприємств, враховуючи сезонний характер виробництва; забезпечити своєчасне повернення ПДВ експортерам олії; надати пільгові кредити для інтенсивного вирощування і глибокої переробки соняшнику [2].

Висновки. У структурі аграрного сектору необхідно виокремити частку, що належить експортному потенціалу, тобто можливий обсяг продукції, який відповідає світовим вимогам та стандартам і може бути виділений із валового продукту АПК шляхом використання порівняльних переваг для задоволення попиту зовнішнього продовольчого ринку з максимальною користю для країни. При формуванні експортного потенціалу доцільно більш повно і системно використовувати кон'юнктурні показники, що дозволить підвищити якість інформаційного забезпечення щодо вибору напрямів і темпів розвитку процесу відтворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Лисогор В.М. Неформалізований аналіз інноваційних механізмів державного регулювання виробництва насіння соняшнику / В.М. Лисогор // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 1. – С. 138–142.

СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

О.В. Тараненко, магістр

О.І. Морозов, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Молочна галузь є важливою частиною агропромислового комплексу країни. Однак відсутність державної підтримки, неспроможність втримати закупівельну ціну молока на достатньому рівні сьогодні зводить більшість виробників до відмови від виробництва цієї продукції.

Ключові слова: молочна галузь, поголів'я корів, виробництво молока, підприємства переробними.

Постановка проблеми. Становище молочної галузі України не відмічається стабільністю, причиною цього є низька закупівельна ціна молока при здачі його переробним підприємствам, відсутність державної підтримки, недостатня кількість сировини. Ці фактори є загрозою для функціонування галузі та не мають остаточного та короткострокового рішення. Тому зі сторони держави та приватного сектору робляться спроби стабілізувати становище шляхом підлаштування під умови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема існування ринку молока та молочної продукції висвітлювалась в працях таких вітчизняних вчених-економістів, як: О.М. Шпичака, П.Т. Саблука, М.М. Ільчука, М.Г. Павличенко, О. Маслака, однак низка проблем, таких як різке скорочення виробництва молока в Україні та невизначеність з закупівельною ціною залишаються малодослідженими та вимагають подальшого обґрунтування та практичного вирішення.

Постановка завдання. Невизначеність напрямку розвитку молочної галузі, нестійке положення виробників молока та необхідність визначення головних чинників ефективного ведення молоковиробництва обумовили вибір теми дослідження. Метою статті є визначення основних проблем молочної галузі сьогодення та можливі напрями вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток та удосконалення молочної галузі в Україні за останнє 10-річчя мали багато проблем та перепон з боку зовнішньоекономічної політики країни, які негативно впливали як на виробників молочної продукції (переважно селян), так і на великі переробні підприємства. Позитивних зрушень за цей період не відбулося. Про це свідчить показник щорічного надою молока в сільськогосподарських підприємствах, який в 2010 році склав всього 20% від загального виробництва. Проаналізуємо стан галузі за основними показниками молочного скотарства в Україні за минулий період (табл.1).

Таблиця 1

Основні показники виробництва молока та споживання молочної продукції в Україні в усіх категоріях господарств

Рік	Поголів'я корів		Обсяги виробництва молока		Споживання молочної продукції	
	тис. голів	у % до 2011 р.	тис. тонн	у % до 2011 р.	кг на одну особу в рік	у % до 2011 р.
1990	8527,6	324,1	24508,3	221,1	373,2	181,1
1995	7818,3	297,1	17274,3	155,8	243,5	118,1
2001	4958,3	188,4	13444,2	121,3	205,2	99,6
2002	4918,1	186,9	14142,4	127,6	225,3	109,3
2003	4715,6	179,2	13661,4	123,2	226,4	109,8
2004	4283,5	162,8	13709,5	123,7	226	109,7
2005	3926	149,2	13714,4	123,7	225,6	109,5
2006	3635,1	138,2	13286,9	119,9	234,7	113,9
2007	3346,7	127,2	12262,1	110,6	224,6	109,0
2008	3095,9	117,7	11761,3	106,1	213,8	103,7
2009	2856,3	108,6	11609,6	104,7	212,4	103,1
2010	2736,5	104,0	11248,5	101,5	206,4	100,1
2011	2631,2	100,0	11086,0	100,0	206,1	100,0

Джерело: Державний комітет статистики України

Як ми бачимо, кожен наступний рік несе прогресуюче зменшення поголів'я корів. З 1990 року країна втратила близько 31% загального стада. Одночасно, зменшилося й виробництво молока на 45%.

Багато підприємств-переробників, для забезпечення рентабельності своєї діяльності збільшують обсяги виробництва неякісної продукції з використанням заборонених харчових добавок. Від цього страждають зовнішньоекономічні зв'язки України, тому як іноземні споживачі відмовляються закуповувати партії молочної продукції у майбутньому.

Утримання худоби сільським населенням стало неможливе через важку щоденну працю, відсутність державної підтримки та морально застарілі технічні засоби виробництва. З цього виходить, що на внутрішньому ринку формуються стабільно високі ціни на молочну продукцію, тому рівень споживання українцями з кожним роком падає.

За обсягами споживання молочної продукції Україна посідає одне з останніх місць серед європейських країн. У середньому один українець споживає близько 34 літрів молока на рік, що майже в чотири рази менше, ніж у Фінляндії, і в 1,5 рази менше, ніж в Росії. На сьогодні споживання молочної продукції в Україні підвищується, поряд з цим росте і виробництво молочних продуктів.

У 2012 році, вперше за багато років, виробництво молока всіх видів помітно зросло. Так, за січень-квітень обсяги виробництва збільшилися на 2,8% рік до року. Експерти в галузі стверджують, що виробництво молока збільшується за рахунок зниження частки господарств приватного сектора та підвищення частки фермерських господарств, де ефективність виробництва є вищою. Це говорить про те, що на фоні поступового зменшення поголів'я почала зростати продуктивність корів [1].

Поряд з цим ряд компаній анонсували та зробили певні кроки по створенню нових тваринницьких комплексів молочного напрямку, де можуть застосовуватися новітні технології, які дозволять піднімати галузь на новий більш професійний та кваліфікований рівень. Але для малих

господарств, які не мають джерел інвестування потрібна державна підтримка, яка надасть їм можливість запровадити сучасну систему підтримання якості молочної продукції, яка покращить імідж українського молочного продукту на зовнішніх ринках. Нажаль, у 2011 році невиклата державної молочної дотації помітно знизила рентабельність та інвестиційну привабливість молочної галузі. Через перегляд системи дотацій молочно галузь недоотримала більше 1 млрд. гривень. Це призвело до непорозумінь та конфлікту між господарствами населення та заводами-переробниками з приводу закупівельної ціни [2].

Поряд з цим, щоб підтримати молочну галузь України, в 2012 році влада зробила спробу покращити та змінити напрямок розвитку молочної галузі в Україні - Кабінет Міністрів України встановив мінімально допустимий рівень закупівельної ціни на молоко у населення на рівні 2,2 гривні за літр без урахування ПДВ. Але це є недостатнім заходом, так як цей бізнес був би привабливим, якщо закупівельна ціна на молоко буде 4,5-5 грн./л. Як показує реальність, на сьогодні ця постанова не показала суттєвих покращень, так як цього рідко дотримуються.

Держава обіцяє приділити цьому увагу та захистити права як виробників так й споживачів молочної продукції. Прем'єр - міністр Микола Азаров доручив Міністерству аграрної політики та продовольства України розробити до кінця серпня 2012 року і надати на розгляд Кабінету Міністрів проект нового закону, в якому буде йти мова про те, що молочна продукція, виготовлена з використанням замінників, буде спеціально позначатися і повинна знаходитися в магазинах на окремих полицях. Прикладом цього є створення товарів під назвою «молочний продукт», «сирний продукт» та ін. Роздрібні ціни на молочну продукцію, виготовлену з використанням замінників будуть знижені, а споживачі зможуть легко відрізнити її від натуральних молочних виробів. За словами прем'єр-міністра, закон покликаний підтримати вітчизняних виробників і переробників молока, які виробляють натуральні молочні продукти. Новий

законопроект повинен буде зобов'язати виробників молочних виробів робити відповідний напис на упаковці, якщо при виробництві продукту були використані заміники молочних інгредієнтів [3].

Однак, ці зміни призведуть до додаткових витрат саме виробників кінцевої продукції. Виробникам молочної продукції завжди було складно тримати свій бізнес на стабільному рівні. Але деякі все ж знаходять можливість для інтенсифікації виробництва.

Таким рішенням є створення або об'єднання в агрохолдинги. Результати проведених досліджень свідчать, що агрохолдинги протягом останніх років розпочали досить жвавий розвиток. Так, у минулому році більше десяти агрохолдингів орендували по 150 тис га ріллі, при цьому найпотужнішим холдингом ТОВ «Українські аграрні інвестиції» контролюється 330 тис га ріллі. У середньому агрохолдингами орендується по 160 тис га ріллі. У цілому ж нині в Україні налічується понад 50 агрохолдингів, найбільше їх працює в Полтавській, Черкаській та Київській областях, які орендують більше, ніж по 30 тис га ріллі [4]. Такі структури постійно розширюють свої земельні площі за рахунок оренди, договори складають приблизно на термін 4-5 років, кожний десятий договір - на 10 років. Кожне підприємство холдингу має власний бюджет. Тому першочергове завдання — забезпечити виконання бюджетів, це закон будь-якої господарської діяльності.

Інші вирішують свої проблеми, об'єднуючись у кооперативи. Так компанія "Данон" разом з міжнародною благодійною організацією "Добробут громад" у 2010 році розпочала реалізацію програми створення молочних кооперативів в Україні. Кожен кооператив, працюючий у рамках проекту, отримує інституціональну підтримку і є неприбутковою організацією. В усіх кооперативах встановлено нове устаткування. Головне завдання проекту – сприяти підвищенню якості і нарощуванню виробництва молока сільським населенням. Однією з головних переваг кооперації є схема після закупівлі і безкоштовного надання племінних

молочних корів для членів кооперативів. Наразі створені компанією 24 молочних кооперативи в Херсонській, Запорізькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Полтавській областях і АР Крим забезпечують заводи корпорації натуральною молочною сировиною [5].

Висновки. Молочний ринок України є однією з основних напрямків розвитку агропромислового сектора, так як його існування є стратегічно важливим для продовольчої безпеки країни. Тому визначення основних проблем молочного ринку, впливу різних факторів на підвищення виробництва та якості продукції і прискорення росту віддачі вкладених коштів потребує комплексного підходу і вирішення у найближчий час.

Щоб покращити стан молочного ринку України та вивести його до стабільного розвитку, у першу чергу потрібно забезпечити надійну державну підтримку господарств населення, яка б спрямовувалась на збільшення рентабельності виробництва та зменшення ризиків, по-друге — створити стійкі умови для створення кооперативів та холдингів в аграрній сфері та забезпечити їх грамотно складеною законодавчою базою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрні барони. Дмитрій Говдя / ЛІГАБізнесІнформ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://goo.gl/rSCDJ>
2. Маслак О.І. Скотарство України: реалії сьогодення // «Агробізнес сьогодні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrobusiness.com.ua.>
3. Правительство защитит права производителей и потребителей молочной продукции // agroservers.com.ua [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://goo.gl/zMCuK>
4. Топ - 25 українських латифундистів / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http:// http://goo.gl/N6mcJ](http://http://goo.gl/N6mcJ)
5. Що вплинуло на український молочний ринок в 2011 році // MilkUa.info [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://milkua.info>.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ЕКОНОМІЧНІ І ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ТЕПЛИЧНОГО ОВОЧІВНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Р.М. Терещенко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається сучасний стан та основні напрями удосконалення вирощування овочівництва, обробітку ґрунту, внесення мінеральних добрив та захисту рослин, матеріально-технічного забезпечення та фінансової підтримки.

Ключові слова: землекористування, овочівництво, інновації, обробіток ґрунту, захист рослин, фінансування.

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів підвищення ефективності виробництва є його перехід від традиційних до прогресивних технологій. Якщо спробувати визначити, як впливають прогресивні технології на ефективність виробництва, то можна сказати, що «...немає таких напрямків збільшення виробництва при скороченні витрат усіх видів ресурсів, у джерел яких не знаходилися б нові технічні рішення й ефективні технології» [1].

Безпосередньою метою впровадження нових, прогресивних технологій є підвищення продуктивності, тобто скорочення робочого часу, необхідного для виробництва одиниці товару. Створення й упровадження високоефективних технологій нового покоління дозволяє підвищити якість виконання технологічного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність виробництва овочів у ринкових умовах досліджують такі науковці, як В.І. Бойко, О.І. Лебединська, Р.В. Левкіна, А.І. Шумейко. Науковому дослідженню формування і функціонування овочівництва закритого ґрунту, розробці організаційно-економічних заходів присвячені праці багатьох учених економістів: В.А. Бризгалова, С.Ф. Ващенко, В.М. Кузлякина, О.Л. Оверчука, Н.І. Савінова, Д.В. Свентицької, В.Є.

Советкина, В.М. Скупого. Разом із тим, досліджено не всі аспекти проблеми адаптації сільськогосподарського виробництва до нових умов стосовно галузі овочівництва закритого ґрунту з урахуванням її специфічних особливостей ведення на інноваційній основі.

Постановка завдання. Метою даної статті є вивчення особливостей рівня розвитку виробництва овочевої продукції і окреслення основних напрямків підвищення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу досліджень. На сучасному етапі в Україні велику наукову роботу з питань розвитку овочівництва ведуть науково-дослідні інститути та станції. Серед таких установ слід відзначити Інститут овочівництва і баштанництва УААН (Харківська обл.), Сквирську, Одеську, Кримську та інші селекційно-дослідні станції. Серед закордонних установ відомі своїм доробком Всеросійський науково-дослідний інститут рослинництва (м. Санкт-Петербург), Науково-дослідний інститут овочівництва Молдови (м. Тирасполь) та ін.

Особливістю виробництва овочів у порівнянні з іншими сільськогосподарськими культурами є наявність двох схем вирощування овочів - у відкритому ґрунті й у закритому. Це вимагає різних капітальних і поточних витрат. Організація виробництва, технологія вирощування й економічні показники овочівництва закритого ґрунту значно відрізняються від аналогічних показників для овочівництва відкритого ґрунту.

Нові ресурсозберігаючі технології впливають і на економію матеріальних витрат, значно скорочуючи невиробничу їхню частину й відходи. Застосування прогресивних технологій дозволяє підвищити вихід готової продукції, поліпшити споживчі властивості і якість продукції. При цьому поліпшується використання основних фондів, більш ефективно використовуються виробничі площі. Таким чином, з огляду на усе вищесказане, реалізація науково-технічних нововведень розглядається як

один із головних факторів сучасного виробництва, підвищення його ефективності.

При створенні і впровадженні нових технологій для збирання й збереження овочевої продукції необхідно враховувати, що вона швидко псується і погано транспортується у силу свого біохімічного складу. Важливим для сільськогосподарського виробництва є розвиток біотехнології. Це створені промисловим шляхом біопрепарати для захисту рослин, бактеріальні добрива і т.д.

Ефективність витрат залежить також від періоду року. При однаковій температурі швидкість утворення врожаю пропорційна інтенсивності і тривалості сонячної радіації. Рациональному використанню теплоти сприяє вибір правильного терміну висадження. Якщо висаджувати культури в січні, вартість продукції збільшується, тому що теплоти витратиться більше, ніж у, лютому. Якщо підрахувати суму врожаю з 1м² на 1 липня, звичайно, при лютневому висадженні вона більше. При переході овочівництва закритого ґрунту на нові технології вирощування овочів (мало об'ємні технології, гідропоніка), на нашу думку, втрачає своє значення система культуро оборотів. Овочі щорічно при нових технологіях вирощуються на тому самому місці на продовжених культуро оборотах, міняється тільки субстрат [1].

Для економії тепла в сучасних теплицях використовують жалюзійні вузькосмужкові екрани, що зменшують втрати тепла на 15-20%, знижують перегріву у весняно-літні періоди на 10-15%. Крім того, екрани знижують втрати світла від ламп штучного світла і збільшують освітленість у теплиці на 15-25%.

Врожайність овочевих культур, як уже відзначалося вище, у значній мірі залежить від створеного для них мікроклімату. Точність підтримки параметрів мікроклімату, перехід від денного до нічного режиму, відсутність різких температурних перепадів у теплиці має велике значення. Так АСК мікрокліматом теплиць типу АСК «Теплиця» забезпечує

підвищення врожайності овочів на 20-30%, зниження енергоспоживання теплиці до 30%.

Світло є головним фактором, що лімітує виробництво овочів. Його вплив на врожайність найбільш значимий. Компенсація недоліку освітленості по економічних причинах проблематична. Культиваційні споруди повинні забезпечувати максимально можливу ефективність використання природного світла. Врожайність овочів і терміни їхнього надходження в продаж визначаються рівнем природної освітленості в період росту і плодоношення.

Для нормального розвитку основних тепличних культур потрібно на місяць не менш 90-100 годин сонячного світла. Відсутність таких умов вимагає інтенсивного цілодобового до освітлення і виключає вирощування огірків із листопаду по лютий, а томатів із грудня по березень. Розсада, вирощена в умовах недостатньої освітленості, погано приживається, піддана захворюванням, має слабе стебло. Існують такі типи застосовування технологій при вирощуванні рослин. Зокрема, голландська технологія припускає більш високу біомасу з одиниці об'єму теплиці, причому лінійна швидкість продукційного процесу на одиницю довжини стебла на місяць майже в 30 разів нижче, у той же час витрати на одиницю продукції в 2 рази вище. Енерговитрати на одиницю продукції у технології зі світлокультурою досягають 70-90 Мкал/кг, у традиційної - 50-60 Мкал/кг, у технології МУГ-2 - 8-12 Мкал/кг.

Використовуючи технологію з інтенсивною світлокультурою можна одержати урожай овочів до 120 кг/м² у рік, що значно вище в порівнянні з традиційною (до 30 кг/м²) або голландською (до 60 кг/м²) технологіями. Однак вона вимагає високих енерговитрат, тому що при густоті посадки 24шт./м² високу врожайність можна одержати тільки за рахунок використання штучного світла високої інтенсивності.

При використанні технологій типу МУГ можна одержати ту ж врожайність, що і при інтенсивній світлокультурі, але при природній

освітленості за рахунок оптимізації розміщення рослин і технологічної схеми процесу природного опромінення. До того ж лінійна швидкість продукційного процесу (кг/м довжини стебла) у цих технологіях набагато вище. При цьому основним залишається природний світловий режим [2].

При використанні штучного доосвітлення зростають витрати на електроенергію, але тому що доосвітлення необхідно через недолік природної освітленості, для цього потрібно вибирати джерела світла менш енергоємні, із більш високим рівнем освітленості. Комплект світлотехнічного устаткування типу КСОПТ, розроблений інститутом «Типронисельпром» - новий тип енергозберігаючого устаткування.

Даний комплект дозволяє знизити витрати електроенергії і питому потужність опромінюючих установок у 2-2,5 рази, скоротити кількість опромінювачів у 10-15 разів, скоротити витрати кабельної продукції в 3-3,5 раза, знизити втрати світла на 25%, втрати тепла на 8-12%, збільшити вихід розсади з 1м до 60 шт., скоротити терміни дозрівання розсади на 10-11 днів, автоматизувати процес підтримки нормованого рівня опромінення рослин [2].

В даний час світлотехнічне устаткування з лампами типу ДРИ є самим економічним й ефективним для вирощування більшості тепличних рослин. Важливими елементами, що прямо впливають на врожайність овочевої продукції, а, отже, на ефективність її виробництва, є вибір насіння й розсади. Від того, яке насіння буде обране, багато в чому залежить, який буде обсяг врожаю овочів. В даний час виведено досить багато високоврожайних гібридів овочевих культур із високим біологічним потенціалом, врожайних при низькій температурі, скоростиглих у короткій культурі або лежких в осінній культурі. Застосування їх дозволить збільшити врожайність культур при інших незмінних умовах.

Вартість насіння на 1м² у складі витрат складає менше 1%, вартість розсади -3-5%,отже скорочення витрат на них незначно впливає на загальні виробничі витрати.

В умовах закритого ґрунту один із напрямків зниження витрат на вирощування одиниці продукції - правильний підбір сорту. Прибутковість культури, обробленої у закритому ґрунті, значною мірою залежить від термінів надходження продукції на ринок. На ранню продукцію реалізаційні ціни вище. Тому при підборі сорту варто враховувати терміни дозрівання [3].

Врожайність овочевих культур багато в чому залежить від складу тепличних ґрунтів. Раніше при підготовці тепличного ґрунту застосовувалося 30-40% органічної речовини і велика кількість мінеральних добрив. Це приводило до засолення ґрунту. Від частих поливів структура її руйнувалася, вона ущільнювалася, зменшувалася врожайність. Але собівартість при цьому зростала, тому що великі витрати на добрива. Істотним фактором у збереженні й підвищенні родючості ґрунтів є використання бактеріальних препаратів, створених на основі різних штамів молочнокислих бактерій (азотовіт, бактофосфін, активатор ґрунтової мікрофлори).

Застосування біологічно активних речовин дозволяє знизити норми витрати азотних і фосфорних добрив при одержанні врожаю в тих же обсягах, що і при повній нормі внесення мінеральних добрив. Причому норми внесення азотовіту складають 200 г/га, бактофосфіну - 1л/га. Економічна ефективність від застосування біопрепаратів складається в зниженні норм внесення добрив у 1,5-2 рази, підвищенні врожайності вирощуваних культур на 15-20%.

В даний час тепличні господарства мають агрохімічні служби. Перед висадженням основної культури після внесення органічних добрив необхідно провести хімічний аналіз і відповідно до його даних розрахувати дози добрив. У деяких господарствах застосовують спосіб збереження родючості ґрунту його заміною. Врожайність підвищується на 11,7%. Якщо врахувати високі реалізаційні ціни, то це вигідно. Деякі господарства

для поліпшення ґрунту замість дорогих компостів вносять речовини, що рихлять - тирсу.

Висновки. З огляду на усе вищесказане, можна зробити висновок, що для росту ефективності виробництва в овочівництві закритого ґрунту потрібне активне впровадження в практику тепличних господарств високоефективних сортів і гібридів овочевих культур, інтенсивних енергозберігаючих технологій, нових систем машин, автоматів, нових конструкцій теплиць. Немаловажним, із погляду скорочення втрат теплоти, електроенергії, зниження витрат на добрива є використання сучасних більш точних вимірювальних приладів. Найчастіше відсутність якісного обліку й контролю веде до зайвих витрат матеріально-енергетичних ресурсів. Це в остаточному підсумку знижує ефективність виробничої діяльності. В умовах ринку, щоб діяльність господарства була стійкою, необхідно нарощувати випуск продукції інтенсивним шляхом і домагатися найбільш вигідних умов реалізації, необхідно максимально використовувати виробничий і комерційний потенціал підприємств. Практика показує, що підприємства, що мають власну переробку і добре налагоджений гарантований збут продукції, найбільш успішні в ринкових умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.І. Методичні рекомендації по формуванню і розвитку ринку плодоовочевої продукції / В.І. Бойко. – К.: ІАЕ, 1994. – 56с.
2. Крисальний О.В. Подолання кризових явищ та напрями розвитку агропромислового виробництва України / О.В. Крисальний // Економіка АПК. – 1999. – №1. – С. 58 – 61
3. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Науково-популярні нариси у трьох томах. /П.Т. Саблук //Формування наукової ринкової школи економістів-аграрників. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 486 с.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ ТА ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРИ

О.О. Тістов, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті аналізуються особливості ціноутворення та розвитку аграрного ринку і його інфраструктури. Визначаються стратегічні цілі розвитку аграрного ринку і його інфраструктури та напрями їх досягнення.

Ключові слова: ціна, аграрний ринок, інфраструктура, механізм ціноутворення.

Постановка проблеми. Ціна є основною складовою всього економічного механізму господарювання. Лише при досягненні такого рівня цін, які б забезпечували розширене відтворення, наявні всі економічні передумови для ефективного функціонування податкової, кредитної та страхової системи, оскільки ціни становлять матеріальну основу формування та функціонування цих систем. За умов неможливості ринкових цін забезпечити розширене відтворення галузі здійснюється бюджетна підтримка і впроваджується конкретний механізм її застосування. Розвиток та функціонування механізму ціноутворення являє собою важливу складову ефективного функціонування аграрного ринку, що є в свою чергу запорукою продовольчої безпеки та продовольчої незалежності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням стратегії розвитку аграрного ринку і його інфраструктури приділяється значна увага в працях Молдавана Л.В. [1], Носенко В.А. [2], Саблука П.Т., Гудзинського О.Д., Червена І.І. [3]. Результати їх досліджень охоплюють широке коло зазначеної проблеми. Однак цінова ситуація на ринку складається не на користь виробника внаслідок відсутності у більшості з них доступу до організованого ринку, створити який покликана інфраструктура.

Постановка завдання. Мета статті полягає у розкритті впливу ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та розвитку аграрного ринку і його інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні в Україні запроваджені економічні механізми регуляторного впливу на попит і пропозицію аграрного ринку, до яких відносяться: мінімальні ціни; еквівалентні ціни; заставні операції; інтервенційні операції; квотування; митні тарифи на ввезення і вивезення продукції; державні дотації на одиницю продукції, або на одиницю площі; державні дотації за якість продукції; державні дотації на голову тварин; пільгове кредитування; пільгове оподаткування; узгоджувальні комісії цін та доходів в інтеграційних формуваннях, біржові операції тощо.

Проте їх ефективної дії поки що не досягнуто внаслідок відсутності системності при запровадженні, неналежного фінансового забезпечення, значних коливань пропозиції, нераціонального державного регулювання експортно-імпортних операцій на ринку сільськогосподарської продукції та ін.

Також вітчизняний ринок має обмежену ємність внаслідок низької купівельної спроможності населення. В сімейному бюджеті пересічного жителя України на продукти харчування припадає близько 50%, тоді як в передових країнах світу цей показник знаходиться в межах 10-12%.

За умов низького рівня купівельної спроможності населення сільськогосподарські товаровиробники по суті дотують споживачів кінцевої продукції, а рівень цін на їх продукцію неспроможний забезпечити відтворення виробництва.

Уповільнення темпів наростання диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію та продукцію, що споживається сільським господарством, в останні роки не може компенсувати розрив, накопичений в період переходу до ринкової економіки.

Сучасний аграрний ринок характеризується нерозвиненістю ринкової інфраструктури, організації заготівель та збуту продукції, недосконалою системою контролю за якістю та безпечністю продуктів харчування. На сьогодні в інфраструктурі аграрного ринку не сформована

маркетингова мережа в ланцюгу „товаровиробник (власник продукції) - сільськогосподарські заготівельно-збутові та інші обслуговуючі кооперативи - районні кооперативні агроторгові дома - оптові ринки (товарні біржі, аукціони живої худоби та птиці, оптові плодоовочеві та продовольчі ринки) - споживачі", що негативно впливає на цінову ситуацію на аграрному ринку та не дає можливості виробнику отримати достатній дохід з вирощеної продукції. Ринкова інфраструктура недосконала в плані її функціональності.

Аграрні ринки все ще залишаються неорганізованими, дерегульованими, на яких відсутні ефективні маркетингові канали збуту продукції, особливо для господарств населення, а ті, які існують - монополізовані посередниками.

В Україні існує 35 акредитованих товарних бірж, 247 агроторгових домів, 1627 оптово-плодоовочевих ринків, проте не досягнуто кінцевої мети - формування цивілізованого посередника між безпосереднім виробником продукції і споживачем. Нині такі структури існують здебільшого формально, а селяни продовжують продавати продукцію далеко не цивілізованим посередникам. Це є причиною нестабільності кон'юнктури ринків, недоотримання безпосередніми товаровиробниками значної частини прибутку, яка переходить до посередників-торговців.

Повільно формується мережа оптових продовольчих та плодоовочевих ринків, аукціонів живої худоби та птиці. Відчувається нагальна потреба у створенні служб, які б вивчали кон'юнктуру аграрного ринку для прогнозування та поширення маркетингової інформації серед товаровиробників.

Причиною такого стану є тінізація та монополізація каналів реалізації сільськогосподарської продукції; постійний дефіцит фінансових ресурсів, що обмежує створення та розвиток окремих елементів інфраструктури аграрного ринку; неефективність державної політики щодо створення умов для розвитку кооперативних та інших некомерційних

об'єднань сільськогосподарських товаровиробників в сфері заготівлі, переробки, реалізації продукції та фінансового і транспортного обслуговування товарних потоків; відсутність якісного інформаційного забезпечення населення з питань господарювання в ринкових умовах.

Метою стратегії розвитку аграрного ринку та його інфраструктури є формування дієвих механізмів реалізації сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, що забезпечують розширене відтворення виробництва, своєчасне надходження та ефективну реалізацію всієї продукції, а також доступність і достатність продуктів харчування для усіх верств населення.

Основними стратегічними цілями розвитку аграрного ринку та його інфраструктури з урахуванням зазначеної мети є: забезпечення стабільності цін та збалансованості ринку сільськогосподарської продукції та продовольства; забезпечення високої дохідності аграрної продукції, що дозволяє здійснювати ефективне розширене відтворення сільськогосподарського виробництва; забезпечення стабілізації обсягів пропозиції ринку; забезпечення еквівалентності відносин між сільським господарством та галузями промисловості забезпечення продовольчої незалежності за окремими продуктами; формування широкої мережі об'єктів інфраструктури аграрного ринку, спроможних забезпечити оптимальне (1:1) співвідношення попиту і пропозиції.

Для досягнення стратегічної мети передбачається здійснити комплекс заходів на макроекономічному та галузевому рівнях. Зокрема на загальнодержавному рівні необхідно: забезпечити системність дії економічних механізмів державного цінового регулювання цін у часі, належне фінансування державних інституцій, що забезпечить вищу ефективність цінового регулювання аграрного ринку; провести структурну реорганізацію Аграрного фонду шляхом перетворення його на фінансову установу. Очікується, що такі заходи призведуть до економічного ефекту, розмір якого у 2015 р. становитиме 2076 млн грн, у 2020 р. - 3008 млн грн;

підвищувати рівень агротехнології з метою стабілізації пропозиції на ринку, яка на сьогодні значною мірою залежна від погодних умов, забезпечити раціональне державне регулювання експортно-імпортних операцій, підвищувати купівельну спроможність населення; здійснювати аналіз поточної кон'юнктури і прогноз ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні з метою визначення рівня ціни на відповідні види продукції на півріччя та рік, а стосовно тваринницької продукції по кварталах. Очікується, що здійснення аналізу і прогнозу кон'юнктури ринків сільськогосподарської продукції та продовольства призведе до економічного ефекту, розмір якого досягне 0,5 млн грн у 2015 р. та 0,8 млн грн у 2020 р.; запровадити моніторинг виробничих витрат і цін на продукцію сільського господарства та продовольства; відновити діяльність узгоджувальних комісій цін, витрат і доходів, як це має місце у країнах з розвинутою ринковою економікою для усунення протиріч між інтересами в інтеграційній ланці «витрати-заготівля-переробка-торгівля». Очікується, що відновлення діяльності узгоджувальних комісій забезпечить економічний ефект, розмір якого досягне у 2015 р. 730 млн грн та у 2020 р. 1008 млн грн; налагодити належну інформацію шляхом вибіркового опитування щодо собівартості особливо по продукції, яка виробляється в особистих селянських господарствах, а це: 97% картоплі, 92% овочів, 60-70% м'яса і молока тощо. Забезпечити доступ до інформації щодо оцінки якості продукції.; регулювати обсяги виробництва сільськогосподарської продукції шляхом квотування з метою оптимізації попиту і пропозиції, а відповідно і цінової стабілізації; забезпечити раціональну структуру виробництва, що знижує собівартість і ресурсоемність продукції і забезпечить підвищення її конкурентоспроможності; усунути недоліки в системі підтримки доходів виробників тваринницької продукції; при застосуванні важелів ринкового регулювання враховувати надзвичайну полярність у рівнях та формах організації виробництва сільськогосподарської продукції; розвивати

виробництво альтернативних видів палива; здійснювати адресну допомогу населенню з низьким рівнем доходів, що стане опосередкованою підтримкою сільського господарства; забезпечити вирівнювання економічних умов господарювання всіх виробників сільськогосподарської продукції через введення в систему ціноутворення показник норми прибутку, що створить рівні економічні умови відтворення для всіх галузей і сфер діяльності економіки країни; адаптувати нормативно-правову базу та систему державного регулювання аграрного ринку до вимог Європейського Союзу; поліпшити організацію зовнішньоекономічної діяльності з метою зменшення імпорто залежності на ринку продовольства; поліпшити організацію експортної діяльності на аграрному ринку, значно знизити засилля зарубіжних компаній в цьому секторі економіки за рахунок протекціоністської політики держави по відношенню до вітчизняних товаровиробників на світовому ринку.

Висновки. Отже, поліпшення інфраструктури аграрного ринку повинно передбачати реалізацію наступних завдань: розширити обсяги біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією і запровадити на товарних біржах сучасні біржові механізми електронної торгівлі; створити систему форвардної торгівлі як засобу самофінансування товаровиробника з використанням оптимальної системи гарантованого виконання зобов'язань за відповідними контрактами; запровадити систему торгівлі деривативами (ф'ючерсний контракт, опціон), як способу обігу майнових прав згідно з товарними біржовими угодами для впровадження механізму страхування (хеджування) цінових ризиків у майбутньому, через розрахунково-клірингові установи; створити нормативно-правову базу для забезпечення функціонування аграрних розписок як товаророзпорядчих документів, що фіксують зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених умовах; забезпечити розбудову мережі та ефективну діяльність оптових сільськогосподарських ринків як

підприємств, що продовжують технологічний ланцюг виробництва і збуту сільськогосподарської продукції; сформувати систему державних інституцій з функціями здійснення належного контролю безпечності експортної продукції та адаптації до міжнародних вимог; забезпечити розвиток мережі ринків Укоопспілки, що є основою створення сприятливого конкурентного середовища і умов формування прозорих каналів просування продукції для дрібних товаровиробників; забезпечити розвиток заготівельних пунктів на селі, особливо молока, в першу чергу за рахунок сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та ресурсів переробних підприємств; удосконалити роботу агроторгових домів у напрямі розширення їх участі у біржовій торгівлі, формування конкурентоспроможних товарних партій сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

5. Молдаван Л.В. Організація сільськогосподарського ринку / Л.В. Молдаван // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2006. – Вип. 97. – С. 35 – 41.
6. Носенко В.А. Сучасний стан виробництва зерна та розвиток інфраструктури регіонального ринку / В.А. Носенко, В.І. Чередник // Економіка АПК. – 2004. – №4. – С. 125 – 129.
7. Червен І.І. Аграрний ринок вимагає зваженої цінової політики / І.І.Червен, І.Д. Бурковський, А.В.Бурковська // Економіка АПК. – 2009. – №3. – С. 99 – 104.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.Ю. Хан, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано становище в рослинницькій і тваринницькій підгалузях сільськогосподарського виробництва регіону, охарактеризовані негативні чинники, які стримують розвиток сільського господарства. Надані пропозиції щодо поліпшення ситуації.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, рослинництво, тваринництво, розвиток, фактори, концепція, природно-кліматичні умови, пріоритети.

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією з пріоритетних галузей національної економіки. Розвиток сільськогосподарської галузі сприяє підвищенню матеріального добробуту населення, зміцненню економічної та продовольчої безпеки держави, зростанню її експортного потенціалу. Водночас, сільськогосподарський сектор виробництва – один з найбільш ризикових секторів економіки, оскільки на його розвиток великий вплив має дія природних факторів та біологічних чинників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку сільського господарства розкрито у роботах: В.Г. Андрійчука, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т.Саблука та ін. Проте проблема визначення основних напрямів розвитку аграрних підприємств залишається недостатньо вивченою.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану сільськогосподарського виробництва Миколаївської області та обґрунтування перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних факторів розвитку аграрного сектору є земля. Площа сільськогосподарських угідь, які використовувались у

сільськогосподарському виробництві Миколаївської області, на початок 2012р. становила 1159,6 тис.га.

У 2011р. на території регіону виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 3931 аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, з яких 88,9% становлять фермерські господарства. Орендовані землі аграрних підприємств складала 86,2% загальної площі землі, яка є в їх користуванні.

У ринкових умовах господарювання сільськогосподарські товаровиробники переорієнтувалися на виробництво продукції рослинництва, як більш рентабельної, це спонукало до змін у співвідношенні питомої ваги продукції рослинництва й тваринництва в загальному обсязі валової продукції сільського господарства.

Частка валової продукції рослинництва в усіх категоріях господарств зростає з 89,3,% у 2010р. до 90,7% у 2011р. Саме досягнення значних приростів продукції у галузі рослинництва у 2011р. обумовило загальну позитивну тенденцію зростання обсягів виробництва у сільському господарстві.

В аграрних у 2011р. під зерновими культурами було зайнято 925,2 тис. га, що на 5,5% більше проти 2010р. Проти 2010р. зменшення посівних площ зафіксовано під технічними культурами – на 4,5%, під картоплею – на 2,0% лише під овоче-баштанними культурами збільшились на 5,4%

Слід зазначити, що у 2011р. отримано рекордний за роки незалежності врожай пшениці 1205,0 тис.т (у 1995р. було 1093,7 тис.т,) переважно за рахунок підвищення їхньої врожайності до середньосвітового рівня. У 2011р. проти попереднього року більш, ніж у 2 рази, зросло виробництво такої соціально важливої культури як кукурудза. У 2011р. зібрано найвищий за останні десять років урожай соняшнику -16,6 ц/га; зафіксовано рекордний за всю історію урожай

картоплі – 111,6 ц/га; переважно за рахунок зростання урожайності проти 2010р. збільшено в 1,2 рази виробництво цукрових буряків.

Таблиця 1

Виробництво основних сільськогосподарських культур господарств усіх категорій Миколаївської області, тис.т*

Назва продукту	Роки						
	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011
зернові та зернобобові культури	2706,2	1660	921,3	1763,4	2465,1	2200,7	2628,2
цукрові буряки	988,9	582,3	130,4	145,5	8,5	18,5	22,7
соняшник	220,4	218,4	250,5	426,8	553,1	586,1	632,3
соя	9,2	0,8	2,4	26,1	14	27,2	36,4
ріпак	0,5	0,2	1,2	7,5	62,5	120,9	88,3
картопля	239,3	231,5	72,5	213,1	168	171	214,4
овочі	285	184,6	174,1	266,7	334,2	354,1	481

*[1]

Отримані у 2011р. обсяги виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції зумовили найвищі за роки незалежності рівні виробництва на одну особу зернових культур (2226 кг), соняшнику (190 кг), картоплі (182 кг), овочів (407 кг).

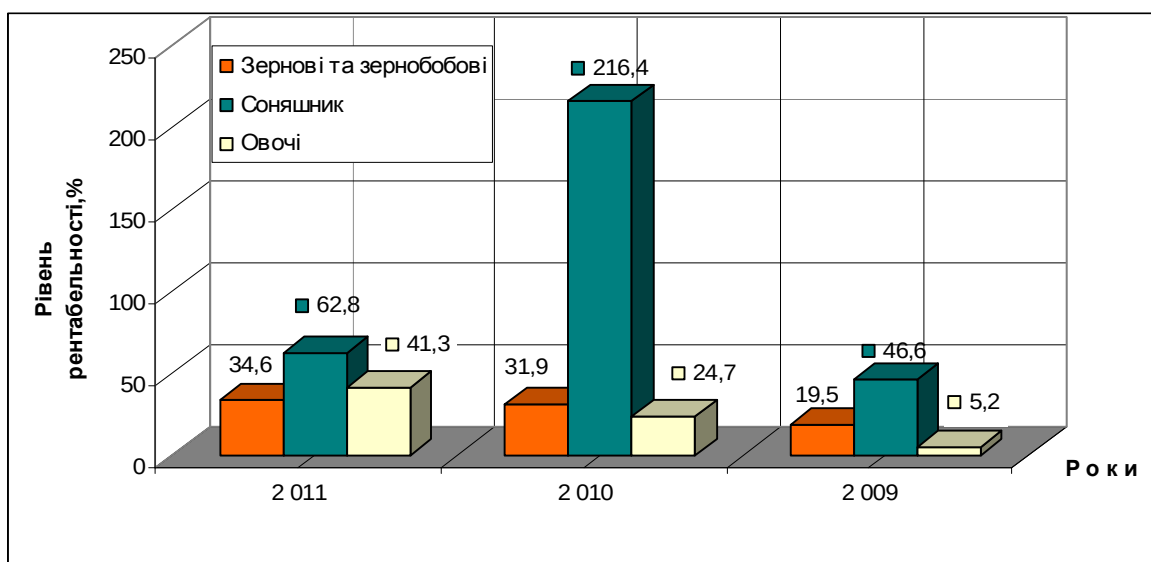

Рис. 1. Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарських культур по всім категоріям господарств Миколаївської області [1]

Прибутковим було вирощування соняшника (24,7%), зернових культур (41,6%), овочів (5,2%). Суттєво зросла рентабельність виробництва цукрових буряків – з 16,7% у 2010р. до 36,5% у 2011р.

Протягом 2011р. зберігалась тенденція до збільшення загального поголів'я сільськогосподарських тварин. На 1 січня 2012р. в області нараховувалось 142 тис. голів великої рогатої худоби, що на 0,4% більше порівняно з 2010 р. Але збільшення поголів'я у 2011 р. відбулось за рахунок фермерських господарств на 25 % у порівнянні з 2010 р.

Таблиця 2

**Виробництво продукції тваринництва господарств усіх категорій
Миколаївській області (тис. т)**

Назва продукту	Роки						
	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011
М'ясо всіх видів	151,4	59,4	49,3	27,6	25	28,7	31,2
Молоко	743,4	527	346,8	432,3	367,7	364	365,9
Яйця, млн. шт.	456,6	219,4	164,2	313,7	473,9	572,7	617
Вовна, т	1 660	759	99	64	120	102	95

У 2011р. поголів'я свиней зменшилось на 6,5% і становило 155,9 тис. голів. Уперше за останнє десятиріччя зафіксовано падіння загального поголів'я птиці всіх видів, яке порівняно з початком 2011р. скоротилося на 3,1%, або на 132,8 тис. голів.

Якщо тваринництво аграрних підприємств характеризувалося інтенсивністю господарювання, то у господарствах населення обсяги реалізації худоби та птиці на забій випереджали обсяги їх вирощування.

Загальне виробництво м'яса (у забійній вазі) у 2011р. становило 31,2 тис.т, що на 8,7% більше порівняно з 2010 р. Зростання виробництва м'яса спостерігалось за рахунок фермерських господарств (на 0,1 тис.т) так і в господарствах населення (на 2,5 тис.т).

Є позитивна тенденція до збільшення загального виробництва молока у 2011р. на 0,5% і склало 1,9 тис.т навіть незважаючи на скорочення поголів'я корів.

Середньорічний надій молока від однієї корови, що була в наявності на початок року, в господарствах усіх категорій склав 3906 кг (на 67 кг, або на 2%, більше проти 2010р.), у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 4109 кг (на 134 кг, або на 3%, більше), у господарствах населення – 4192 кг (на 82 кг, або на 1,7% більше).

У 2011р. в аграрних підприємствах відчутно зменшилася збитковість вирощування на м'ясо великої рогатої худоби, яка становила мінус 42,7% проти мінус 45,6% у 2010р., збільшилась свиней – мінус 30,7% проти мінус 27,7%, а також виробництво птиці на м'ясо – мінус 76,8% проти 41,7%. Поряд з цим, рівень рентабельності виробництва молока становив 13,2 у 2011 р. проти 6,0% у 2010 р.

Висновки. Негативні тенденції розвитку окремих підгалузей сільського господарства в Миколаївській області останнім часом істотно загострились. А тому для ефективного розвитку та функціонування сільськогосподарських підприємств Миколаївської області, а також одержання очікуваних прибутків необхідно орієнтуватись на інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва шляхом інтеграції сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств, що сприятиме збільшенню обігових коштів, скороченню витрат на виробництво продукції, збільшенню рентабельності; активізацію інвестиційної діяльності як однієї з основних умов ефективного розвитку сільського господарства;здійснення переробки сировини; збільшенню виробництва молока, продукції тваринного походження

ЛІТЕРАТУРА

1. Веб–сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / – Режим доступу : [http : //www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)

СУЧАСНИЙ СТАН РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

В.М. Цюро, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сучасний стан регулювання зовнішньоекономічної діяльності, розглянуто основні завдання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в регіоні

Ключові слова: регулювання зовнішньоекономічної діяльності, ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Постановка проблеми. Важливими чинниками функціонування економіки є розвиток зовнішньої торгівлі, збільшення його питомої ваги у світовій торгівлі. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств – це один із динамічних напрямків економічного розвитку. Економіка Миколаївської області характеризується розвинутою промисловістю, сільським господарством, має багатогалузевий уклад, що формує достатній зовнішньоекономічний потенціал. Реалізація потенційних експортних можливостей економіки області вимірюється чинниками обсягів міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств та перспективам її розвитку в системі світових господарських відносин присвячені дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких В.І. Власов, М.М. Федоров, Топіха В.І., В.М. Геєць, П.Т. Саблук, В.К. Савчук, В.Г. Андрійчука, О.М. Онищенко та інші вчені – економісти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим фактором зовнішньоекономічної діяльності в АПК стає регулювання ступеня відкритості внутрішнього ринку та пов'язаної з цим структури експорту й імпорту товарів для АПК. З приводу цього можна виявити деякі тенденції. За застосування експортного мита визнаються певні постійні пріоритети

держави щодо експорту найбільш конкурентоздатної на зовнішніх ринках аграрної продукції. Абсолютно логічним з точки зору інтересів держави (формування бюджету) є встановлення експортного мита на насіння соняшнику та інших олійних культур, що за певних стабільних обсягів реалізації цих технічних культур забезпечить значні надходження до бюджету [1].

Як відомо, державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є об'єктивною необхідністю. Цей вид діяльності господарських суб'єктів є для нашої держави відносно новим. Державне регулювання повинно здійснюватися як на міжнародному та загальнодержавному, так і на територіальному рівнях.

У процесі утвердження України як суверенної держави проблеми регіоналізації країни, регіональних підходів, регіональної політики набувають дедалі більшої ваги і потребують відповідного осмислення та конструктивного розроблення. Особливо актуальним у сучасних умовах стає регіональний рівень регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Регіональний підхід повинен радикально змінити традиційну вертикальну схему державного управління на горизонтально-вертикальну або навіть на горизонтальну. На зміну жорсткій управлінській підпорядкованості областей та міст урядовому центрові повинна прийти оптимальна господарська взаємодія регіонів у рамках єдиної загальнодержавної соціально-економічної політики.

В Миколаївській області, як і в інших регіонах України, діють такі гілки влади: законодавча – обласна рада, яка є представницьким органом влади та виконавча – обласна адміністрація. У Миколаєві діють органи місцевого самоврядування: міська рада та міський виконавчий комітет. У межах своїх повноважень, що визначаються Конституцією України, іншими законодавчими актами, кожна з цих гілок регіональної влади здійснює контроль та регулювання діяльністю учасників зовнішньоекономічних зв'язків, розташованих на території регіону.

Основними завданнями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в регіоні є:

- забезпечення реалізації на території області державної політики та виконання законодавства України у наступних сферах: зовнішньоекономічна діяльність, європейська інтеграція; міжрегіональне співробітництво; співробітництво з міжнародними організаціями; виставково-ярмаркова діяльність; міжнародні форуми, конференції та семінари;

- сприяння виконанню зобов'язань за міжнародними договорами України;

- сприяння розвитку міжнародного співробітництва у галузі економіки, торгівлі, захисту прав людини, екологічної безпеки, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, спорту та інших сфер суспільного життя;

- сприяння активізації зовнішньоекономічних зв'язків та виходу на зовнішній ринок розташованих на території області підприємств установ та організацій;

- здійснення заходів та сприяння створенню належних умов, спрямованих на розвиток та організацію міжрегіонального та транскордонного співробітництва, європейської та євроатлантичної інтеграції;

- сприяння організації та проведенню міжнародних заходів з метою розширення міжрегіонального економічного співробітництва;

- надання консультативної та методичної допомоги підприємствам, організаціям, установам, громадянам щодо проведення навчання, підвищення кваліфікаційного рівня на території України та за її межами;

- сприяння діяльності правоохоронних та митних органів, органів охорони державного кордону;

- забезпечення взаємодії з органами місцевого самоврядування [2].

Прискоренню розвитку зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області сприяє реалізація загальнодержавних та

регіональних програм, як основних інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. До них відносяться: «Стратегія економічного і соціального розвитку Миколаївської області до 2015 року», Програма стимулювання експорту продукції Миколаївської області, Програма міжрегіонального та прикордонного співробітництва між Україною та Російською Федерацією по Миколаївській області та інші.

Виконання цих програм направлено на :

- розвиток зовнішньоекономічної діяльності;
- стимулювання експорту товаровиробників області;
- розвиток експортного потенціалу, поліпшення його структури.

Управління з питань сприяння залученню інвестицій є також структурним підрозділом Миколаївської обласної державної адміністрації, підзвітне та підконтрольне голові обласної державної адміністрації і Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції України, яке займається регулюванням надходжень інвестицій в області країни. Управління в своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, розпорядженнями голови облдержадміністрації, а також Положенням про управління з питань сприяння залучення інвестицій Миколаївської обласної державної адміністрації.

Основною метою діяльності управління є забезпечення збільшення надходжень інвестицій в економіку області. Управління в процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації, органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, а також з підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян.

Залучення іноземних інвестицій в Миколаївську область є одним з пріоритетів діяльності управління з питань сприяння залученню

інвестицій. Підвищенню позитивного інвестиційного іміджу регіону сприяє реалізація загальнодержавних та регіональних програм, що є інструментами державного регулювання залучення інвестицій в Миколаївську область. Такими є програма «Інвестиційний імідж», «Програма розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки», «Обласна програма збільшення надходжень інвестицій в економіку області» тощо.

Виконання цих програм направлені на :

- поліпшення стану Миколаївської області із залучення іноземних інвестицій;

- налагодження зв'язків суб'єктів господарювання Миколаївської області з міжнародними інвестиційними структурами тощо.

Розглянемо таблицю 1, в якій представлено зведені дані щодо зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області за два попередні роки.

Таблиця 1

**Показники зовнішньоекономічної діяльності
по Миколаївській області**

Показники	2010р.	2011р.	2011р. у % до 2010р.
Експорт, тис. дол. США	206672	214910	103,99
Імпорт, тис. дол. США	59325,4	76996,2	129,79
Сальдо, тис. дол. США	147347	137913	93,60
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	3,5	2,8	80
На 1 дол. експорту припадає дол. імпорту	0,29	0,36	124,81
На 1 дол. експорту припадає дол. сальдо	0,71	0,64	90,01

Аналізуючи дані таблиці 1 можна зробити наступні висновки. Залежність Миколаївської області від зовнішньої торгівлі у 2011 році порівняно з 2010 роком зросла, бо зменшилось торговельне сальдо по зовнішньоекономічним операціям, а також коефіцієнт покриття імпорту експортом. Цьому сприяло також більш значне зростання обсягів імпорту порівняно з обсягами експорту. Внаслідок цього погіршилися і інші

показники оцінки зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області.

Взагалі, органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області використовують для регулювання той же механізм, що використовується і на рівні держави в цілому – це методи митно-тарифного і нетарифного регулювання, валютні обмеження, регулювання валютних курсів та імпорتنі депозити та інструменти державного регулювання (оподаткування, митні тарифи, численні податки і збори з товарів, що ввозяться, імпорتنі депозити, пільгові кредити експортерам, гарантії, субсидії, звільнення від сплати податків та надання фінансової допомоги, а також квотування та ліцензування).

Висновок. Основні цілі державного регулювання ЗЕД АПК повинні полягати у створенні сприятливих умов для укріплення позицій на світовому ринку продовольства з гарантуванням продовольчої безпеки країни, що можливо за умови формування та реалізації комплексної системи дій щодо розвитку та підвищення ефективності експорту та поліпшення механізмів регулювання імпорту. Головними заходами такої системи мають стати: фінансове сприяння вітчизняним експортерам, податкове регулювання, удосконалення системи транспортних тарифів, поліпшення правового регулювання в сфері ЗЕД, надання регіонам певних повноважень у зовнішньоекономічних зв'язках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасний соціокультурний простір – 2009 : зб. наук. праць за матеріалами шостої всеукр. інтернет – конф., 24-26 вересня 2009 р. – К. : КНЕУ. – 248 с.
2. Дубов В.О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств Миколаївської області // Зб. наук. праць НУК. – Миколаїв: НУК, 2008. – № 3 (420). – С. 60 – 64.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

Т.Б. Чумель, студент

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто теоретичні питання виробництва продукції рослинництва та наведені основні напрямки його подальшого розвитку за рахунок інтенсифікації виробництва.

Ключові слова: інтенсифікація, рослинництво, ефективність галузі.

Постановка проблеми. Формування нової системи господарювання пов'язане з реформуванням і розвитком агропромислового комплексу України, на основі ринкових відносин у сільському господарстві. Виробництво продукції рослинництва залишається пріоритетним завданням агропромислового комплексу, адже воно забезпечує населення країни продуктами харчування, а промисловість – сировиною.

У сучасному розвитку галузі рослинництва виникла закономірність переходу від екстенсивної до інтенсивної форми розширеного відтворення. Актуальність проблеми ефективності галузі рослинництва за сучасних умов виходить на перше місце серед інших проблем.

Ефективність розвитку рослинництва формується під впливом багатьох чинників, зокрема ґрунтово-кліматичних, технологічних, біологічних та інших, що ускладнює пошук додаткових можливостей для її підвищення. Розв'язування проблеми збільшення виробництва продукції рослинництва, поліпшення її якості вимагає радикальних перетворень в економічних відносинах, прискорення науково-технічного прогресу і соціальної перебудови села за рахунок інвестицій і підтримки. Інтенсифікація включає всі напрями розвитку економіки сільськогосподарських підприємств на основі широкого використання досягнень науково-технічного прогресу і безпосередньо впливає на кінцеві результати виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми ефективності виробництва продукції рослинництва на основі інтенсифікації виробництва висвітлені у працях таких вчених-економістів, як В. Г. Андрійчук, В. Ф. Камінський, С.В. Мочерний, В. К. Збарський, В. І. Мацибора, А. А. Чалий, Б.Й. Пасхавер, О.В. Шуравська, Л.В. Молдаван та інші.

Разом з тим, у більшості робіт вчених об'єктом дослідження виступає економічна ефективність сільськогосподарського виробництва, а ефективність виробництва в окремих галузях, у т.ч. у рослинництві, вивчається у загальному контексті. У цьому плані вкрай необхідні пошукові наукові дослідження стратегічно важливих напрямків їх подальшого розвитку і створення організаційних передумов для економічного зростання.

Постановка завдання. Необхідність обґрунтування шляхів підвищення ефективності ведення галузі рослинництва обумовили вибір теми дослідження. Метою даної статті є узагальнення теоретико-методологічних положень та практичних аспектів інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва, вивчення тенденцій інтенсифікації галузі рослинництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво продукції рослинництва має вирішальне значення для розвитку усіх галузей сільського господарства. Продукція рослинництва займає найвищу питому вагу у валовому виробництві продукції сільського господарства. Це пояснюється її винятковим значенням і різнобічним використанням. Рослинництво є основою сільськогосподарського виробництва, а рівень його розвитку - один із найважливіших показників, який безпосередньо впливає на матеріальний добробут населення.

Розглядаючи перспективні напрямки вдосконалення виробництва продукції рослинництва потрібно відмітити, що валове виробництво її зростає, в основному, за рахунок розширення посівних площ.

У сільськогосподарському виробництві України поширеним є нехтування екологічних норм і вимог. Корпоративні та індивідуальні господарства не дотримуються вимог плодозміни, масштабною є монокультуризація, обмежене виробництво тваринницької продукції. Структура сільськогосподарського виробництва деформована на користь експортоорієнтованої рослинницької продукції. Інституціональне середовище не спонукає виробників до впровадження правил належної сільськогосподарської практики [1].

Як свідчить світовий досвід основні перспективи вирішення глобальної продовольчої проблеми повинні бути зв'язані не стільки з екстенсивним, скільки з інтенсивним шляхом збільшення виробництва продуктів харчування.

Інтенсифікація виробництва – процес суспільного виробництва, що базується на застосуванні більш ефективних засобів, предметів праці, більш кваліфікованої робочої сили, передових форм і методів організації праці, зростаючої інформованості тощо у відповідності з найновішими досягненнями науково-технічного прогресу [2].

Загальновідомо, що основою інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, зокрема технологій вирощування продукції рослинництва залишаються механізація, хімізація, зрошення, підвищення енергооснащеності, використання високоврожайних і стійких до несприятливих факторів середовища сортів і гібридів.

Хімізація як один із напрямів інтенсифікації сільськогосподарського виробництва передбачає внесення в ґрунт хімічних добрив і пестицидів. На сучасному етапі виробництва продукції рослинництва застосування мінеральних добрив та засобів захисту рослин є важливим фактором підвищення врожайності сільськогосподарських культур. У даний час близько половини приросту врожаю в світі одержують завдяки застосуванню мінеральних добрив. При цьому головним завданням є підвищення їх інтенсивності.

Ваговитим елементом технологій вирощування продукції рослинництва залишаються науково обґрунтовані короткоротаційні сівозміни з присутністю ґрунтового відновлювальних і азотофіксуючих культур (багаторічні й однорічні бобові трави, зернобобові культури, сидеральні пари)[3]. Комплекс агротехнічних заходів ґрунтується на суворому дотриманні сівозмін, введенні до їх складу бобових культур, збереженні рослинних решток, застосуванні гною, компостів і сидератів, проведенні механічних культиваций.

Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва і водночас потреба в екологічно чистій продукції суттєво змінила вимоги до сортів культурних рослин, і тому головним завданням має бути комплексне поєднання в одному сорті продуктивності, стійкості до збудників хвороб та шкідників, несприятливих умов середовища, високої якості зерна та цілої низки інших показників. Але відомо, що ні один з видів чи сортів рослин, які вирощуються, не може пристосуватися до всього різноманіття умов середовища, включаючи дії абіотичних та біотичних стресорів. Тому важливою часткою технології вирощування залишається підбір трьох-чотирьох сортів різних типів для кожного господарства і сімба високоякісним насінням високих репродукцій.

Черговим вагомим чинником, який забезпечить умови для реалізації потенційної урожайності сільськогосподарських культур, є зміна їхніх строків сіви тобто технології вирощування від якої значною мірою залежить ступінь реалізації потенціалу продуктивності сортів і гібридів практично кожної сільськогосподарської культури

У системі заходів щодо забезпечення економічного зростання діяльності сільськогосподарських підприємств на основі інтенсифікації землекористування досить вагоме місце повинно належати агропромисловій інтеграції (при цьому важливу роль мають відігравати оптимізація розмірів сировинних зон переробних підприємств, транспортних потоків сировини і технологічних відходів переробки,

покращання використання побічної продукції, сприяння процесам спеціалізації і концентрації аграрних підприємств, вирішенню їх соціальних проблем) та обґрунтованому здійсненню їх кооперування (яке забезпечує одержання на одиницю затрат максимумів продукції та прибутків за умови державного регулювання і підтримки його розвитку) [4].

Висновки. Отже, інтенсифікація аграрного виробництва має багатофакторний характер і вимагає комплексного, системного підходу до його дослідження та впровадження. Інтенсивний розвиток сільського господарства за такого підходу сприятиме економічному зростанню сільськогосподарських підприємств, формуванню кваліфікованого людського капіталу, забезпеченню продовольчої безпеки та збереженню довкілля [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Прокопа І. Яка модель агросектору необхідна Україні? / І. Прокопа, О. Бородіна // «Дзеркало тижня. Україна». – 2012. – №18.
2. Економічний словник-довідник: [за ред. С.В. Мочерного]. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
3. В. Ф. Камінський Новітні технології вирощування конкурентоспроможної продукції рослинництва в системі стійкого землеробства України/ В. Ф. Камінський// Збірник наукових праць ННЦ «Інститут землеробства УААН». – 2010. – №3. – С. 37 – 47
4. Виклики і шляхи агропромислового розвитку / Пасхавер Б.Й., Шуравська О.В., Молдаван Л.В. та ін. ; за ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – К. 2009. – 432 с.
5. Дорогань Л.О. Інтенсифікація виробничих процесів в аграрних підприємствах/[Електронний ресурс] / Дорогань Л.О. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ

М.С. Чуприна, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сучасний стан та тенденції розвитку ринку насіння соняшнику в Україні та у світі, проаналізовано особливості діяльності підприємств даної культури та шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: соняшник, експорт, урожайність, ціна.

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиріччя спостерігається стала тенденція розширення посівних площ олійних культур на аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю їх вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Стратегічне значення вирощування, переробки, збуту продуктів олійного виробництва в Україні підтверджує перспективність його розвитку. Основною сировиною виробництва олії в Україні є насіння соняшнику. Соняшник вважається однією з небагатьох сільськогосподарських культур, яка користується високим попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, дає змогу аграрним підприємствам отримувати високі прибутки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження в цьому напрямі присвячені роботи таких вчених як Н.А.Бондаренка, Л.А.Манько, О.Постернака.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку насіння соняшнику як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, проаналізувати діяльність підприємств України та охарактеризувати основні шляхи їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу досліджень. Соняшник є основною олійною культурою в Україні, яка порівняно з іншими дає найбільше олії з одиниці площі. Насіння районованих сортів і гібридів містять понад 48-

50% жиру, 16-19% білку, а вихід олії при заводській переробці становить майже 47%. Соняшникову олію широко використовують як продукт харчування в натуральному вигляді. Харчова цінність її зумовлена високим вмістом полі ненасиченої жирної лінолевої кислоти (55-60 %). Соняшникову олію використовують в кулінарії, хлібопеченні, для виготовлення різних кондитерських виробів і консервів. Соняшникову олію використовують також при виготовленні лаків, фарб, стеарину, лінолеуму, електроарматури, клейонки, водонепроникних тканин тощо.

Насіння соняшнику має важливе народногосподарське значення та є одним із економічно привабливих видів продукції на аграрно-продовольчому ринку. Попит на нього необмежений і випереджає пропозицію, а його виробництво є найменш затратним і найприбутковішим для сільськогосподарських товаровиробників.

На внутрішньому ринку соняшнику в Україні склалася сприятлива цінова ситуація для сільськогосподарських підприємств, яка підтверджується високими закупівельними цінами. У кінці серпня 2011 року насіння соняшнику закуповували в середньому по 4,9-5,0 тис. грн/т, що наполовину більше проти цін відповідного періоду 2010 року.

Середня ціна на внутрішньому ринку соняшнику, протягом 2011 р. була зафіксована переробними підприємствами в межах 4200-4250 грн/т. Максимальна ціна протягом року, в серпні місяці була зафіксована у 5050 грн/т. Мінімальна - 2850 грн. /т. (в жовтні місяці), після прийняття змін до Закону України “Про затвердження ставок вивізного (експортного) мита на окремі види сільськогосподарських культур” [3].

Український ринок насіння соняшника продовжує знаходитися в стадії повільного зниження цін. Це відбувається на тлі збільшення пропозиції насіння соняшника і зниження закупівельних цін великими переробниками. Ріст пропозиції відзначений з боку виробників, що починають планувати посівну кампанію, відчуваючи необхідність у поповненні оборотних коштів (а таких виробників більшість).

У середньому за останні 5 років в Україні під вирощуванням соняшнику було зайнято близько 15% усіх посівних площ. Частка соняшнику у виробництві олійних культур за цей період становила понад 70%.

У таблиці 1 наведена економічна ефективність виробництва соняшнику в Україні.

Таблиця 1

Економічна ефективність виробництва соняшнику в Україні [1]

Показники	Роки			2011 р. у % до:	
	2009	2010	2011	2009 р.	2010 р.
Зібрана площа, тис. га	4277,9	4193,0	4525,6	105,8	107,9
Валовий збір, тис. т	4174,0	6500,0	6312,6	151,2	97,1
Урожайність, га	12,2	15,2	13,4	109,8	88,2
Реалізація продукції, тис. т	3200,0	3890,0	3370,0	105,3	86,6
Рівень рентабельності, %	35,9	64,5	52,3	1,5	0,8

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що 2009 рік був несприятливий для виробництва культури і спостерігається значний спад в порівнянні з 2010 роком. За підсумками 2010 року, вирощування соняшнику виявилось найбільш прибутковою діяльністю у сільському господарстві України. За даними Держкомстату, доходи сільськогосподарських підприємств від реалізації цієї олійної культури досягли майже 15 млрд грн, що дало можливість покрити понесені виробничі витрати та отримати 5,9 млрд грн прибутку. При цьому рівень рентабельності становив 64,5%.

На відміну від України у світовому сільському господарстві насіння соняшнику не належить до основних олійних культур, хоча й посідає вагоме місце в олійному балансі. Обсяги виробництва соняшнику поступаються таким олійним культурам, як соєві боби та ріпак. Світове

виробництво олійних культур у 2010-2011 маркетингового року становило 452,1 млн т. При цьому із загального врожаю частка соєвих бобів сягала 57%, ріпаку - 13%, соняшнику - 8%.

Соняшник вважається однією з небагатьох сільськогосподарських культур, яка користується високим попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, дає змогу аграрним підприємствам отримувати високі прибутки.

Виробляючи більше ніж 2 млн. т соняшнику щорічно, Україна є одним із провідних світових лідерів цієї сировини (рис.1).

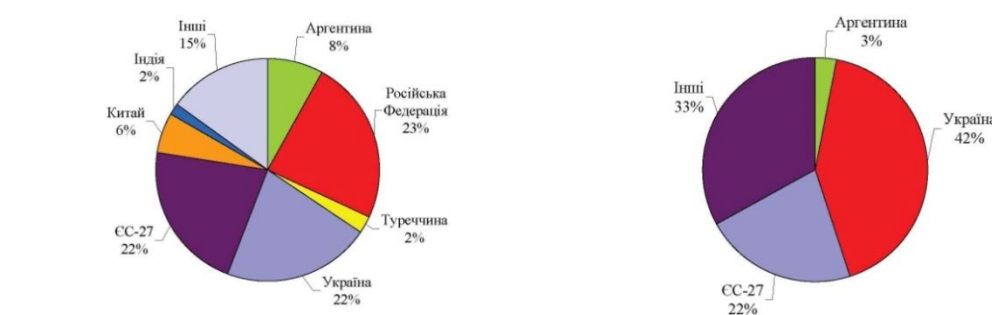

Рис. 1. Світове виробництво соняшнику 2011-2012 року [4]

Соняшник є однією з найбільш високоліквідних культур, яка забезпечує стабільність розвитку господарств України.

Майже 60% виробництва соняшнику сконцентровано в п'яти областях України: Запорізькій (14,9%), Дніпропетровській (13,6%), Донецькій (11,1%), Миколаївській (11,0%) та Кіровоградській (9,1%). У цих же областях містяться основні потужності з переробки соняшнику.

У таблиці 2 наведено рейтинг основних експортерів насіння соняшнику в Україні.

Роблячи висновок, можна сказати, що найбільшу частку в Україні займає ТзОВ «Кернел-Трейд», м. Київ (19,3%), ВП «Серна», м. Київ (14,5%) та ЗАТ «АТ Каргілл», м. Київ (13,6%). Дані компанії є найпотужнішими, функціонування яких забезпечує конкуренто-

Рейтинг експортерів насіння соняшнику в Україні [3]

Компанія	Обсяг експорту насіння, тис. т	Частка компанії у експорті насіння, %
ТзОВ «Кернел-Трейд», м. Київ	267,6	19,3
ВП «Серна», м. Київ	201,2	14,5
ЗАТ «АТ Каргілл», м. Київ	188,6	13,6
ТзОВ «Нубілон», м. Миколаїв	105,1	7,6
ТзОВ «Альфред С. Топфер Інтрешенал (Україна)», м. Київ	88,6	6,4
ТзОВ «Агропромислова група», м. Київ	39,1	2,8
ТзОВ «Амако Україна», Київська обл	30,5	2,2
ТзОВ «Українські аграрні інвестиції», м. Київ	25,0	1,8
ТзОВ «Югос»	21,7	1,6
ДП «Сантрейд»	19,6	1,4
Інші	399,6	28,8
Разом	1386,6	100

спроможність продукції на зовнішньому ринку.

Основою забезпечення ефективного розвитку ринку насіння соняшнику є здійснення реструктуризації підприємств, систем управління та покращення фінансового стану. Доцільно створити сучасну регіональну систему державної підтримки підприємницької діяльності ринку насіння соняшнику.

Останніми роками практично всі підприємства проводять роботи із заміни застарілого обладнання, впровадження нових технологій. Зокрема, підприємства модернізують котли. При цьому, в тому числі, здійснюється заміна використовуваних енергоресурсів, наприклад, природного газу на відходи виробництва та вугілля. Переобладнання котлів під спалювання лушпиння олійного насіння (наприклад, соняшнику) дає можливість зняти проблему утилізації лушпиння та одночасно знизити залежність від

зовнішніх джерел постачання тепла задля покриття виробничих потреб. Крім того, такий підхід дає змогу вирішувати екологічні проблеми, такі як, наприклад, скорочення викидів у атмосферу (за рахунок відмови від використання природного газу) та запобігання органічному розкладанню відходів після вивезення на звалища.

Висновки. Соняшник є однією з найбільш високоліквідних культур, яка забезпечує стабільність розвитку господарств України. Відіграючи значну роль у світовому виробництві насіння соняшнику, Україна має значні потужності з переробки як вітчизняного насіння, так і зарубіжного, оскільки український товаровиробник ще не може задовольнити на 100% потреби олієекстракційних комбінатів. Серед держав-експортерів соняшnikової олії Україна займає провідне місце, задовольняючи на 57,7% потреби світового ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику /О. Маслак // Техніка і технології АПК. – 2011. – №5. – С.35– 38.
3. Чередніченко О. О. Особливості ефективного функціонування олійно жирового під комплексу / О. О. Чередніченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2011. — №1. С.8 —10.
4. Саблук П.Т. Становлення аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук // Економіка. – 2010. – АПК. – № 1. – С. 3 – 7.

ІННОВАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

А.П. Шевченко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається вплив інновацій на ефективність розвитку зерновиробних підприємств. Визначаються напрями інноваційного розвитку та впровадження інтенсивних технологій у зерновиробництві для забезпечення ефективної діяльності підприємств.

Ключові слова: інновації, зерновиробництво, інтенсивні технології, ефективний розвиток, зерновиробні підприємства.

Постановка проблеми. Підвищення стабільності і ефективності виробництва зерна є однією з ключових проблем у національній аграрній політиці. Головні пріоритети розвитку зерновиробних підприємств на найближчий період – забезпечення нарощування виробництва високоякісного зерна, стримування негативних процесів, що мають місце в сфері реалізації та просування товару до споживача, нарощування експортного потенціалу як зернової, так і зернопереробної галузей. Для цього є всі необхідні умови: родючі ґрунти, сприятливі кліматичні умови, наявність високоврожайних сортів. Проте далеко не всі проблеми виробництва та переробки зерна можна вирішити в сучасних умовах без впровадження інноваційного розвитку галузі. Впровадження інноваційних розробок доцільне лише тоді, коли воно покращує економічну ефективність діяльності або здійснює інший рівнозначний позитивний вплив – у іншому випадку мова йде про псевдоінновації, які, маскуючись під нововведення, насправді погіршують результати господарювання, є більш ресурсозатратними або ж мають інші недоліки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інноваційного розвитку присвятили свої праці такі зарубіжні науковці, як Ю. Бріхем, В.В.Бочаров, Л. Гітман, Є.В. Нагашев, Є.С. Стоянова, У.Ф. Шарп, Ю.В. Яковець. Вагомий внесок у розробку зазначених напрямів дослідження

внесли такі вітчизняні науковці, як Л.П. Марчук, П.Т. Саблук, В.С. Шебанін, А.М. Поддєрьогін, С.А. Володін, І.О. Іртищева, П.А. Лайко, І.В. Прокопа, А.В. Лісовий, О.В. Шубравська та інші.

Проте ряд аспектів стратегії та практики активізації інноваційного розвитку зерновиробних та зернопереробних підприємств в період становлення ринкової економіки залишається недостатньо вивченим.

Постановка завдання. Мета статті полягає у розкритті впливу інновацій на ефективність розвитку зерновиробних підприємств.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сталий розвиток агропромислового комплексу та соціально-економічне зростання країни великою мірою залежать від стану зернового господарства, яке займає чільне місце в його структурі. Нині одним з основних гальмівних чинників такого розвитку є відсутність ведення більшістю сільськогосподарських підприємств цілеспрямованої інноваційної діяльності, як важливої передумови підвищення ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції. Серед причин, які стримують інноваційний розвиток підприємств агропромислового комплексу, можна виділити: дефіцит фінансових ресурсів, високі кредитні ставки, особливості економічного менталітету нових власників підприємств, тяжкий фінансовий стан багатьох зерновиробних та зернопереробних підприємств АПК, монополізацію певних економічних сфер, економічну та політичну нестабільність, що підвищує рівень ризику, тощо. За цих умов, що останнім часом склалися в Україні, потрібне особливе державне управління інноваційною діяльністю [1].

Проблеми неефективності зернового господарства значною мірою пов'язані із фінансовими аспектами діяльності виробників, які продиктовані ринковими ситуаціями. Загальновідомо, що для того щоб фінансові проблеми були мінімальними, ринок повинен визнати продукцію, лише в цьому випадку вона може бути реалізована з прийнятним для виробника фінансовим результатом.

На думку фахівців, для здійснення ефективного зерновиробництва мінімальна рентабельність виробництва зерна повинна становити 20%, а раціональна (в умовах України) - щонайменше 40%. Така рентабельність створює необхідні умови для оновлення основних фондів та застосування технологій виробництва зерна, які дозволяють у подальшому здійснювати розширене відтворення зернового господарства [3, с. 83].

Зернове господарство належить до стратегічно важливих галузей аграрної економіки України. Забезпечуючи продовольчу безпеку країни, воно є основою розвитку національного агропродовольчого ринку. Випуск конкурентоспроможної продукції зернової галузі можливий тільки на основі використання сучасних технологій, а також здійснення інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах [2].

Інтеграція України у світовий економічний простір потребує переведення вітчизняного аграрного виробництва на якісно нову – інноваційну модель розвитку та формування сучасної ринкової технологічної і технічної політики. Останніми роками у технологіях виробництва сільськогосподарської продукції відбуваються кардинальні зміни. Інноваційна концепція розвитку агротехнологій полягає у зниженні енерго- та ресурсомісткості технологічних операцій, біологізації землеробства, оптимізації термінів виконання передбаченого комплексу операцій, забезпеченні екологічності виробництва.

Особливо важливе значення для підвищення ефективності зернового виробництва мають інтенсивні технології, які концентрують новітні досягнення науки і техніки та дають можливість найповніше реалізувати потенційну продуктивність сортів відповідно до ґрунтових особливостей і погодних умов і забезпечують одержання високих урожаїв. Проте, враховуючи вплив кризових явищ на економіку країни, нестачу в сільськогосподарських підприємствах мінеральних добрив, засобів захисту рослин, пально-мастильних матеріалів і технічних ресурсів, важливого значення набуває впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій,

адаптованих до місцевих природних умов на основі визначених пріоритетів та інноваційних рішень, які разом із відносно високою врожайністю могли б забезпечувати економне використання матеріальних ресурсів і були екологічно безпечними для навколишнього природного середовища. Важливою складовою при цьому є високопродуктивна і високотехнологічна техніка.

Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: економія ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, зниження залежності врожаю від погодних умов. Реалізація інноваційних ресурсозберігаючих технологій потребує забезпечення зернової галузі сучасними технічними засобами для якісного виконання в оптимальні строки всього обсягу технологічних операцій з вирощування і збирання культур. Слід зазначити, що техніка, яка використовується у таких технологіях, є більш наукоємною, оскільки оснащена системами автоматизації контролю та управління технологічними процесами.

Значну увагу використанню інтенсивних технологій було приділено у комплексній програмі «Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року». Цей важливий документ являє собою виконання положень Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 №1158.

Згідно програми збільшення обсягів виробництва зерна здійснюватиметься шляхом: інтенсивного ведення галузі зерновиробництва; підвищення врожайності зернових культур; удосконалення землекористування, структури посівів, попередників, обробітку ґрунту; впровадження сучасних сортів і гібридів, покращення насінництва; внесення мінеральних добрив; проведення хімічної меліорації земель, захисту рослин; підвищення якості зерна; науково-методичного

забезпечення розвитку ринку зерна; забезпечення господарств ресурсозаощадними технологіями і відповідною технікою; більш раціонального використання біокліматичного потенціалу і зональних природнокліматичних умов, нарощування виробництва зерна на зрошувальних землях.

Значну інноваційну роль у забезпеченні високої ефективності сільськогосподарської техніки відіграють електронні системи. В конструкції тракторів і сільськогосподарських машин вони входять як незамінна складова частина у вигляді високоінтегрованої системи, що охоплює всю галузь рослинництва. Застосування супутникової навігаційної системи DGPS дає можливість знизити рівень фізичного навантаження, зменшити енергозатрати, приділити більше уваги технологічному процесу й одержати позитивний ефект завдяки максимальному використанню ширини захвату, недопущенню великих перекриттів між суміжними проходами та перевитрат насіння, а також прогресивній організації праці.

За сучасного розвитку економіки аграрний сектор повинен брати на себе не тільки виконання традиційних функцій, але вважати пріоритетними такі функції, як ресурсозберігаюча, екологічна, ресурсопродукуюча. Нераціональне використання земельних ресурсів і низька культура землеробства призводять до виснаження і деградації ґрунтів, зменшення вмісту в них гумусу та поживних речовин. Нині в Україні погіршується якість ґрунтів, зростає кількість малопродуктивних і деградованих угідь.

Надмірна хімізація, значне забруднення землі пестицидами, гербіцидами й іншими хімічними речовинами призвели до виробництва екологічно небезпечної сільськогосподарської продукції. Екологічна спрямованість розвитку аграрного виробництва – один із найважливіших напрямів наукових досліджень вчених – аграріїв.

На противагу хімічно небезпечному сільськогосподарському виробництву в багатьох країнах світу набуло поширення органічне сільське господарство, метою якого є виробництво екологічно чистої продукції та яке виключає застосування хімічних засобів при вирощуванні зерна. Отже, в даному випадку використовується лише природний потенціал живих організмів та не допускається застосування синтетичних добрив, консервантів, регуляторів росту, пестицидів, антибіотиків тощо [4, с. 58].

Висновки. Активізація інноваційної діяльності у сільськогосподарських підприємствах немає альтернативи. Головне при цьому – широке використання сучасних технологій, які безпосередньо впливають на підвищення урожайності зернових культур і зменшення затрат на їх вирощування. За рахунок комплексного використання всіх факторів інтенсивного розвитку зернового господарства (комплексної механізації, внесення оптимальних доз мінеральних добрив, гербіцидів, впровадження високоврожайних сортів, використання якісного насіння та інше) формується інтенсивна технологія виробництва зерна. Вона передбачає виконання комплексу агротехнічних і організаційних заходів, спрямованих на одержання високих урожаїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабинець Т. Л. Доцільність використання ресурсощадних технологій в Україні / Т. Л. Бабинець // АгроІнком. – 2007. – № 11–12. – С. 31-37.
2. Зубець М. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві: [монографія] / М. Зубець. – К. : Аграрна наука, 2004. – 192 с.
3. Голомша Н.Є. Конкурентоспроможність зернових на аграрному ринку / Н.Є. Голомша// Економіка АПК. – 2009. – С. 83.
4. Марчук Л.П. Формування інноваційних можливостей аграрного виробництва / Л.П.Марчук // Економіка АПК. - 2009. - №12. - С. 58-61.

ІННОВАЦІЇ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА

І.Б. Шишка, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто загальне становище галузі молочного скотарства в Україні. Наведено приклади інноваційного розвитку даної галузі та позитивний вплив інновацій на ефективність виробництва молока.

Ключові слова: молочне скотарство, ефективність виробництва, рентабельність, продуктивність, інновації.

Постановка проблеми. Молоко та продукція його переробки є цінним продуктом харчування у раціоні людини. Тому не тільки для товаровиробників, але і для споживачів вигідним є те, щоб галузь молочного скотарства розвивалась, і постачала на ринок високоякісну продукцію за доступними цінами. Нажаль у нашій державі дана галузь сільського господарства перебуває у складному становищі. На багатьох підприємствах виробництво молока є малоефективним, а в деяких – навіть нерентабельне.

Одним із найефективніших засобів підвищення рентабельності та конкурентоспроможності молока – це інноваційний підхід до процесів виробництва, зберігання, транспортування чи переробки даної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами розвитку молочного скотарства та шляхами їх вирішення (в тому числі питаннями інновацій у даній галузі) займається велика кількість науковців, таких як: В. Андрійчук, Т. Божидарнік, І. Маковійчук, Р. Панічев, В. Пищолка, І. Світлишин, Ю. Чирак та інші.

Постановка завдання. Метою статті є визначення інноваційних шляхів підвищення економічної ефективності виробництва молока для сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні роки внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин галузь молочного скотарства в українських сільськогосподарських підприємствах зазнало істотних негативних змін, що зумовило тенденцію до зменшення виробництва молока. За даними Держкомстату України, у 2011 році виробництво молока становило 11,1 млн т, що на 1,4 % менше попереднього року. У підприємствах, які займаються виробництвом молока знизився рівень рентабельності виробництва та платоспроможність на відтворення матеріально-технічної бази, яка на сьогодні морально застаріла і не відповідає сучасним вимогам.

В сучасних умовах господарювання важлива роль у вирішенні таких проблем повинна належати інноваціям. За допомогою інноваційного підходу можна розірвати коло виробничих, ресурсних, технологічних обмежень, закласти таку модель аграрної економіки, яка послужить основою для постійного підвищення конкурентоспроможності галузі через ефективне економічне зростання [1].

Інновації у молочному скотарстві повинні бути спрямовані перш за все на збільшення продуктивності і розширення відтворення поголів'я молочної худоби; використання кращих світових і вітчизняних генетичних ресурсів; корінну модернізацію виробництва кормів, технології утримання тварин; технології доїння із залученням провідних технічних розробок; профілактики або впровадження ефективних і відносно недорогих схем лікування хвороб [2].

Одним із інноваційних методів підвищення продуктивності корів для українських сільськогосподарських підприємств є годування тварин однотипними повнораціональними кормосумішами. Тобто цілий рік до раціону корів входять одні й ті самі компоненти. Це в основному — сінаж, силос, люцерна, вико-пшенична суміш, зернові культури. Також використовуються концентровані корми, збалансовані за складом поживних речовин. З метою покращення якості кормів, молочним фермам

пропонуються спеціальні установки по виробництву кормових сумішей різних типів.

Більшість українських високорозвинених молочних господарств самостійно вирощують кормові культури та виготовляють кормосуміші у власних комбікормових цехах. Доречі, щоб поліпшити зберігання та консервацію силосу, доцільно додавати бактеріальну закваску. До корів корми подаються кормороздавачем, який рівномірно розподіляє їх на кормовому столі: це дає змогу економніше використовувати корм і забезпечити максимальне збереження у ньому поживних речовин. Крім того, кожна корова щодня отримує свою, необхідну їй порцію поживних речовин з концентратами, яка залежить від її віку та продуктивності.

Підвищенню ефективності ведення галузі молочного скотарства значною мірою сприяє селекційно-племінна робота із удосконалення порідних і продуктивних якостей худоби. Провівши дослідження, науковці інституту розведення і генетики тварин Академії аграрних наук України та відділу племінної роботи Міністерства АПК АРК дійшли висновку, що краще вирощувати не чисту породу, а гібриди. Наприклад, відома сьогодні порода голштин для півдня України виявилася зовсім непридатною. Окрім основних її проблем, таких як схильність до хвороб, часті негаразди з копитами, відтворенням, виявили ще й надмірну чутливість до стресів (як кормових, так і теплових).

В умовах півдня це явище дуже часте, тому обіцяну продуктивність від голштинину отримати неможливо. А от порода червона степова, навпаки, виявилася дуже пристосованою до кліматичних умов півдня України. Але, на жаль, показники продуктивності в неї значно нижчі. Генетика голштинину в одержаному гібриді забезпечує високі надої молока, а завдяки наявності генів червоної степової отримано високу збереженість поголів'я, нормальне відтворення та пристосованість тварин до екстремальних кліматичних умов і стресів [3].

Таким чином, збільшення надоїв та зменшення витрат на утримання молочного стада супроводжується підвищенням ефективності виробництва молока.

Велике значення для підвищення продуктивності молочного стада має система утримання корів. Більшість молочних ферм в основному використовують безприв'язну систему, при якій продуктивність тварин порівняно з тваринами на прив'язному утриманні вища. Таким чином, відмовляючись від прив'язі, господарства можуть зменшити витрати на робочу силу.

Цікавим, з точки зору впровадження інновацій вітчизняними виробниками молока є досвід молочних ферм в Ізраїлі. Там доїння корів починається з душу – корови по 3 рози в день приймають водні процедури. При чому душ вони приймають не тільки зверху, але і знизу, протягом 30 хвилин. Поки триває дана процедура, тричі змінюється направлення струменів води, для того щоб корови себе краще почували. В самих корівниках лунає музика, деякі стверджують що це сприяє збільшенню надоїв. Також, тамтешні фермери притримуються думки, що коли корова махає хвостом відганяючи мух – її надої знижуються, тому усі корівники в Ізраїлі обладнанні вентиляторами, щоб тварини не витрачали зайвих сил.

Підтримання надоїв молока на певному рівні протягом періоду лактації (приблизно 300 днів) має передумовою, що корів доїтимуть із певними інтервалами. Двічі-тричі на день: цього досить, щоб і молоко було, і корова мала доволі часу для годування, прогулянки та відпочинку. Та все це обмежує час самого фермера, бо доїти треба щодня - незалежно від стану здоров'я, сімейних обставин або соціального графіка. Звісна річ, якщо вже людина зв'язала своє життя з молочною фермою, то має з цим обмеженням часу рахуватися. Тому заслуговують на увагу схеми й методи добровільного доїння, які дають змогу зняти це навантаження з тваринників, одночасно підвищуючи загальну продуктивність дійного стада.

Нині на ринку пропонують чимало рішень для автоматизації багатьох етапів процесу доїння. Дедалі частіше використовуються системи напівавтоматичного та автоматичного контролю пересування тварин. При цьому застосовують доїльні апарати, які виконують свою роботу повністю в автоматичному режимі. Є обладнання, яке знімає апарат із вимені після закінчення доїння, а також обладнання для споліскування часток вимені. Автоматизація цих робочих операцій – складне завдання, яке потребує точного визначення положення часток вимені й чіткої роботи механіки. Ці завдання дуже вдало було вирішено в системі добровільного доїння, яка дає можливість кожній корові самій вирішувати, коли їй треба доїтися, а коли й скільки відпочивати. Тут немає вже груп тварин, яких спеціально відправляють у доїльний зал двічі за день. Звичайно, корова може захотіти доїтися в будь-який момент, тож система має бути готовою до цього протягом доби.

Щоб корова зайшла в доїльну установку, її приманюють концентрованими кормами. Одночасно спеціальний датчик зчитує інформацію з вушної бирки й передає номер тварини до системи контролю. Якщо цю корову нещодавно видоїли, то автоматика воріт виштовхує її з установки в зону вільного пересування. А якщо корову доїли давно, тоді автоматично вмикається очищення часток вимені, під'єднання чаш апарата доїння та споліскування дійок. Інноваційним ядром системи добровільного доїння є роботизований маніпулятор доїльної установки. Ця рука-робот автоматизує такі операції, як очищення часток вимені, а також під'єднання-від'єднання доїльного апарата. Таким чином з процесу доїння повністю вилучено будь-яку ручну працю. А фермерові лишається тільки перевіряти стан здоров'я корів і періодично стежити за тим, як відбувається доїння.

В Україні ці установки ще й досі є дивиною, не в останню чергу, через свою чималу ціну. А от на Заході їх вивели на ринок уже з початку 90-х років минулого століття. Фермери відразу оцінили переваги установок

добровільного доїння. У господаря з'явилося більше часу. Та й відпала потреба наймати багато працівників для роботи з коровами. На сьогодні, за різними даними, більшість господарств із системами добровільного доїння працює в Нідерландах і Данії [4].

Висновки. Сучасний стан галузей виробництва та переробки молока опинилися у складній ситуації. Економічна ефективність даних галузей погіршилась. Одним із дієвих шляхів виходу з цієї ситуації є впровадження інновацій. Для більшості українських молочних господарств нововведенням може стати: годівля тварин однотипними повнораціональними кормосумішами, селекційно-племінна робота із удосконалення порідних і продуктивних якостей худоби, інша система утримання стада, або покращення умов утримання а також автоматизація різних етапів процесу доїння та ін. Нині науково-технічний прогрес дозволяє максимально ефективно займатись молочним скотарством, але для вітчизняних виробників проблемою є фінансування нововведень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Світлишин І.І. Місце інноваційних процесів на сільськогосподарських підприємствах / І.І. Світлишин // Економіка. Управління. Інновації. — 2010. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://intkonf.org>
2. Маковійчук І.В. Місце інновацій в молочному виробництві / І.В. Маковійчук // Простір і час сучасної науки. — 2011.— [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://intkonf.org>
3. Дичаковська В. Екстремальне молоко / В. Дичаковська // The Ukrainian Farmer. — 2011. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.agrotimes.net>
4. Панічев Р. Роботи-дояри на молочній фермі / В. Панічев // Пропозиція нова. Український журнал з питань агробізнесу. — 2012 — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.propozitsiya.com>

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА

А.В. Яценюк, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано конкурентоспроможність садівницької продукції у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області. Вказано шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності плодоягідної продукції, що зумовлюється комплексом природних, організаційно-економічних, технологічних і маркетингових чинників.

Ключові слова: садівництво, конкуренція, конкурентоспроможність продукції, ринок плодів і ягід, промислове садівництво, виробнича інфраструктура садівницького підприємства

Постановка проблеми. Україна має значні переваги перед європейськими державами за природно-економічним потенціалом для влаштування промислового садівництва. Це передусім підтверджується тим, що тут за умов найповнішого використання такого чинника високої економічної ефективності садівництва, як поглиблення зональної спеціалізації, можна успішно вирощувати всі без винятку плодови і ягідні культури помірного клімату. На жаль, ця перевага ефективного ведення промислового садівництва використовується поки що незадовільно. Сучасні параметри розвитку садівництва в Україні визначаються не тільки специфічними умовами відтворення і розподілу продукції, а перш за все об'єктивними законами ринку, змінами його кон'юнктури. Тому виробництво конкурентоспроможної плодової продукції повинно бути зорієнтовано на ринок, а конкретніше – на найповніше задоволення потреб споживачів і одержання максимального прибутку. Одним із важливіших питань у процесі інтеграції у світове економічне співтовариство є насиченість внутрішнього ринку країни конкурентоспроможною сільськогосподарською продукцією та можливості експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням конкурентоспроможності та розвитку ринку сільськогосподарської

продукції в умовах ринкових відносин присвячені роботи В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, М.Ю. Коденської, В.Я. Месель-Веселяка, П.М. Макаренка, Л.О. Мармуль [1], Л.Ю. Мельника, О.М. Оніщенка, А.В. Рибак [2], П.Т. Саблука, І.І. Червена, О.М. Шпичака, Л.А. Євчук [4], В.В. Юрчишина, а зокрема галузі садівництва – О.М. Єрмакова, Т.А. Маркіної, В.А. Рудьова, О.М. Шестопаля, А.І. Шумейка та інших вітчизняних вчених. Ними розроблені теоретичні та практичні аспекти підвищення ефективності плодового виробництва в країні, ціноутворення сільськогосподарської продукції, формування і розвитку ринку. Проте, питання підвищення конкурентоспроможності продукції садівництва на рівні регіону, а саме Миколаївської області, вимагають подальшого наукового обґрунтування та практичного використання.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення результатів досліджень конкурентоспроможності садівницької продукції у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу. Складність досягнення оптимального фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, помилки в інвестиційній та маркетинговій діяльності, низький платоспроможний попит населення призводять до швидкого скорочення промислового виробництва плодів та ягід. За рахунок сільськогосподарських підприємств на ринку формується лише 33-35 % пропозиції.

Господарства населення реалізують плоди та ягоди переважно на стихійних та придорожніх ринках, що зумовлює нестабільність товарної пропозиції, звужений асортимент та сортимент продукції, низьку товарну якість. Сільськогосподарські підприємства реалізують плоди і ягоди на ринку, через магазини, ларки, палатки – 32 %, за іншими каналами (комерційні структури) – 45 %, переробним підприємствам – 15-25 % продукції.

Чинниками, що зумовлюють коливання цін на ринку плодів та ягід, є сезонність, якість продукції, обсяги реалізації та попиту, асортимент, ціни

конкурентів тощо. Найефективнішою системою продажу плодоягідної продукції вважаються оптові та оптово-роздрібні ринки. В Україні такі ринки розвиваються дуже повільно, а подібних до зарубіжних взагалі немає. Враховуючи обмеженість сільськогосподарських підприємств в фінансових ресурсах, оптові ринки мають створюватися з залученням широкого кола потенційних засновників.

Частка експорту в виробництві плодоягідної продукції становить лише 3-5 %. В цілому в Україні склалося негативне сальдо зовнішньої торгівлі свіжими плодами та ягодами.

Конкурентоспроможність садівницьких господарств значно підвищується при розширенні обсягів зберігання та переробки продукції безпосередньо в місцях її вирощування та організації фірмової торгівлі. Розміщення плодосховищ безпосередньо в господарствах забезпечує скорочення пікових навантажень на транспорт, затрати на доставку за рахунок перевезень тільки якісної продукції, підвищення зайнятості селян у міжсезонний період. Однак, однією з характерних тенденцій розвитку садівництва є переміщення обсягів виробництва продукції в господарства населення, що супроводжується зниженням рівня механізації робочих процесів, погіршення захисту рослин від шкідників і хвороб, а отже, і ослабленням конкурентоспроможності продукції.

Одними із характерних особливостей низької конкурентоспроможності вітчизняної плодоягідної продукції на ринку є недостатньо висока її якість, досить обмежений асортимент, відсутність розфасовки та упакування, зручних для споживачів, наявність сезонних та регіональних коливань цін і обсягу продажу продуктів, занепад оптової торгівлі, відсутність реклами продукції та недостатній захист їх від імпорту і монополії.

Конкуренція – це важливий елемент ринку, що відіграє вирішальну роль у підвищенні якості продукції, робіт і послуг, зниженні виробничих витрат, освоєнні виробництвом новацій. Адже ринкова система – це

жорсткий механізм перерозподілу доходів. Зокрема, ключовим елементом господарського механізму в ринковій економіці за умов приватної власності, свободи вибору, ініціативності й підприємництва є конкуренція, тобто форма змагання товаровиробників, яка спонукає кожного з них спрямувати зусилля на підвищення технічного рівня виробництва, його ефективності, родючості землі та інтенсивне ведення господарства в інтересах самозахисту і збільшення прибутку на вкладений капітал.

Захист споживачів і виробників продукції повинен здійснюватись шляхом розробки та реалізації системи антимонопольних законодавчих актів. Через механізм конкуренції ринок сприяє раціональному розподілу ресурсів, впливає на обсяг і структуру виробництва та споживання, оздоровлює економіку шляхом звільнення її від неконкурентоспроможних підприємств і продукції, а ринкові ціни виступають носіями економічної інформації, повідомляючи про наявність чи відсутність товарів, їхню кількість, якість, витрати виробництва та корисність для споживачів.

Пріоритетне значення у розвитку конкуренції на плодоягідному ринку має конкурентоспроможність продукції садівництва. Конкурентоспроможність плодів і ягід - це сукупність їхніх споживчих властивостей, яка характеризує їх відмінність від аналогічної продукції іншого товаровиробника за ступенем відповідності у задоволенні потреб споживачів щодо розміру, забарвлення, смакових та інших параметрів якості та вартості. Вона формується в процесі виробництва, зберігання, транспортування та товарної доробки продукції, а визначається на ринку в процесі її купівлі-продажу за допомогою цін. Дослідження конкурентоспроможності продукції садівництва здійснюється за допомогою системи показників: ціна продажу (грн/ц), собівартість (грн/ц), прибуток з розрахунку на 1 га плодоносних насаджень (грн.), рентабельність продажу (%), рівень товарності (%), рівень рентабельності виробництва продукції (%).

Дослідженнями встановлено, що найбільш конкурентоспроможну плодову продукцію вирощують у таких господарствах, як ЗАСТ «Зоря Інгулу», ВАТ «Зелений Гай», ТОВ «Адоніс» і ТОВ «Оksamит», про що свідчить отриманий прибуток в розрахунку на 1 га плодів у плодоносному віці та рівень рентабельності. Слід відмітити, що по господарствах спостерігається низька середня реалізаційна ціна 1 ц плодів, що зумовлено попитом та пропозицією і низькою якістю садівницької продукції.

Основою високоефективного ведення галузі та виробництва конкурентоспроможної плодоягідної продукції повинні бути:

технологічні фактори: комплексності сорти з високими споживчими якостями плодів; слаборослі підщепи; якісний садивний матеріал, раціональні схеми садіння й система ґрунтоутримання; забезпечення високої якості плодів; стабільне плодоношення; надійні системи захисту плодових культур від шкідників і хвороб;

соціально-економічні фактори: фінансове забезпечення через кредитну й податкову політику держави; система ціноутворення; достатня наявність трудових ресурсів та їх кваліфікація.

Особливу увагу при підвищенні конкурентоспроможності плодоягідної продукції необхідно звернути на розвиток служби маркетингу, завданням якого є підвищення зацікавленості працівників в ефективному використанні виробничих ресурсів, поліпшенні реалізації продукції садівництва, зміцненні матеріально-технічної бази переробних підприємств і торговельних організацій, розвиток інфраструктури ринку і організацію реклами.

Перед початком сезону обов'язковим є проведення оперативного планування маркетингу з метою вивчення коливання попиту на плоди за строками продажу та регіонами країни з тим, щоб у майбутньому першому потрапити на ринок і продати продукцію за найбільш вигідними цінами.

Висновок. Отже, підвищення конкурентоспроможності продукції садівництва зумовлюється комплексом природних, організаційно-

економічних і технологічних чинників, а також переходом на інноваційно інвестиційне ведення галузі. Слід відмітити, що необхідно підвищувати обсяги виробництва конкурентоспроможної продукції садівництва, забезпечивши при цьому процес інвестування у пакування, сортування, охолодження та маркетингові дослідження потенційного ринку збуту. В сучасних умовах найгострішою є проблема інвестицій, зокрема їх джерел, серед яких поряд із посиленням внутрішньогалузевих нагромаджень необхідно задіяти механізм пільгового кредитування та іпотеки на створення насаджень і формування виробничої інфраструктури. Головним напрямом докорінних змін економічної ситуації в галузі садівництва є поліпшення використання наявних ресурсів господарств і біокліматичного потенціалу регіонів завдяки впровадженню інтенсивних ресурсозберігаючих технологій вирощування плодоягідних культур, розширенню мережі підприємств спеціалізованих на виробництві плодів та ягід, удосконаленню розміщення садів, поліпшенню структури породного і сортового складу насаджень, розширенню переробки і зберігання продукції в місцях її вирощування, опрацюванню заходів щодо підвищення ефективності перспективних форм господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мармуль Л.О. Оптовий плодоовочевий ринок як складова ринкової інфраструктури / Л.О. Мармуль, А.І. Соловйов // Економіка АПК. – 2002. – №8. – С. 124 – 126.
2. Рибак А.В. Концепція розвитку продуктів садівництва / А.В. Рибак, А.І. Шумейко // Економіка АПК. – 2002. – №3. – С. 76 – 80.
3. Рульєв В.А. Формування вітчизняного ринку продукції садівництва / В.А. Рульєв // Економіка АПК. – 2004. – №9. – С. 122 – 126.
4. Євчук Л.А. Теоретичні аспекти розвитку конкурентоспроможності підприємств в агропромисловому виробництві // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С. 120-125.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

П.В. Баньковська, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості формування механізму диверсифікації виробництва в фермерських господарствах, а також досліджено диверсифікацію виробництва як об'єктивному економічному процесу, що розширює асортимент товарів, урізноманітнює залучені інвестиції й охоплені ринки.

Ключові слова: диверсифікація виробництва, вертикальна і горизонтальна диверсифікація, стратегія диверсифікації.

Постановка проблеми. Вже усвідомлено, що фермерські господарства є однією з ефективних форм господарювання в країнах з ринковою економікою, є надійним засобом вирішення продовольчої проблеми суспільства. При відсутності сприятливих умов для розвитку фермерських господарств в нашій країні, фермери повинні самостійно обирати напрямок стратегічного розвитку, формувати альтернативні варіанти організації виробничої діяльності. Одним із шляхів її вирішення є обрання селянськими (фермерськими) господарствами нового для сільського господарства стратегічного напрямку розвитку - диверсифікації виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стратегії диверсифікації в різних галузях економіки в сучасних умовах досліджували М. Корінко, С. Попова, Н. Маслак, О. Зоренко, Н. Степаненко. Окремі аспекти диверсифікації знайшли відображення в працях В. Андрійчука, Г. Немченко, Т. Алімової, В. Сафронова. На думку деяких авторів, диверсифікація сільської економіки пов'язана як із урізноманітненням сільськогосподарського виробництва, так і з розширенням сфери несільськогосподарської діяльності на селі, виступає "користувачем" надлишкових ресурсів та мультиплікатором нових робочих місць і можливостей одержання доходів, що, зважаючи на

обмеженість економічних процесів на селі, є ключовим елементом сільського розвитку [1].

Постановка завдання. Метою статі є обґрунтування теоретичних і методичних засад та прикладних аспектів розвитку диверсифікації виробництва в фермерських господарствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва продиктована об'єктивними причинами природного і економічного порядку. Вона позитивно діє на економічну, соціальну і екологічну ефективність аграрних формувань. В сільськогосподарських підприємствах диверсифікація може бути двох видів: диверсифікація виробництва і диверсифікація номенклатури та асортименту продукції. Під першою ми розуміємо організацію багатогалузевого господарства та/ або отримання доходів з декількох джерел. Під диверсифікацією номенклатури та асортименту продукції – розширення асортименту товарів, що виробляються в господарстві [2].

Березнегуватський район знаходиться у південно – східній частині Миколаївської області. Основною галуззю за обсягами виробництва та по зайнятості трудових ресурсів є сільське господарство. Виробничою діяльністю займається 14 великих сільськогосподарських підприємств, 54 приватних підприємства, 364 фермерських господарств та одне державне підприємство дослідного господарства.

Проведемо розрахунки за даними, які характеризують грошові надходження від реалізації продукції різних галузей за останні три роки по двом господарствам – фермерському і державному, яке займається переробною діяльністю власної продукції.

Проаналізувавши надходження грошової виручки в ДП ДГ «Реконструкція» в середньому за 2009 – 2011 роки можна зробити висновок, що 96,7% надходжень від реалізації продукції рослинництва, перевага в яких належить виробництву соняшнику – 42,1%, озимої пшениці – 25,3%, ячменю озимого – 14% та ярого – 9,6% відповідно.

Незначні надходження є від реалізації ріпаку озимого – 3,4%, та плодів – майже 1%. Горох та гречка в звітному році не вирощувалися. Виробництвом продукції тваринництва та промислової продукції дослідне господарство «Реконструкція» займається, але тільки для власного користування. Ця продукція надходить до столової, та як вид розрахунку з заборгованостями по заробітній платі, тому що собівартість виробництва висока, а реалізаційна вартість незначна. Отже, спеціалізацію господарства можна назвати направленою саме на вирощуванні даних культур.

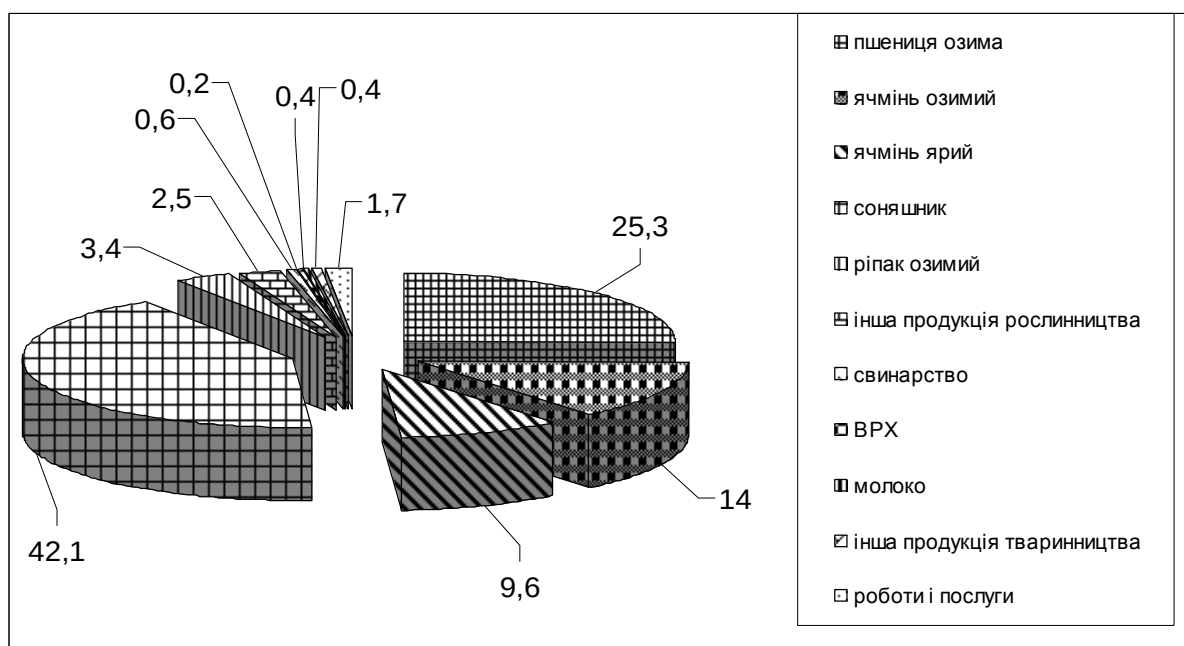

Рис. 1. Структура грошової виручки від реалізації продукції у ДП ДГ «Реконструкція»

Далі наведемо дані по фермерському господарству «Орбіта». Специфікація господарства - вирощування зернових та технічних культур, птиці. З даних таблиці 2 можемо зробити висновок, що домінуючу роль в структурі грошових надходжень досліджуваного фермерського господарства за період 2009-2011 роки займає галузь рослинництва, а саме такі культури переважають, як соняшник – 32,9%, озима пшениця – 25,3%, ячмінь – 15,3%. Тваринництво становить лише 11,4% від загальних надходжень.

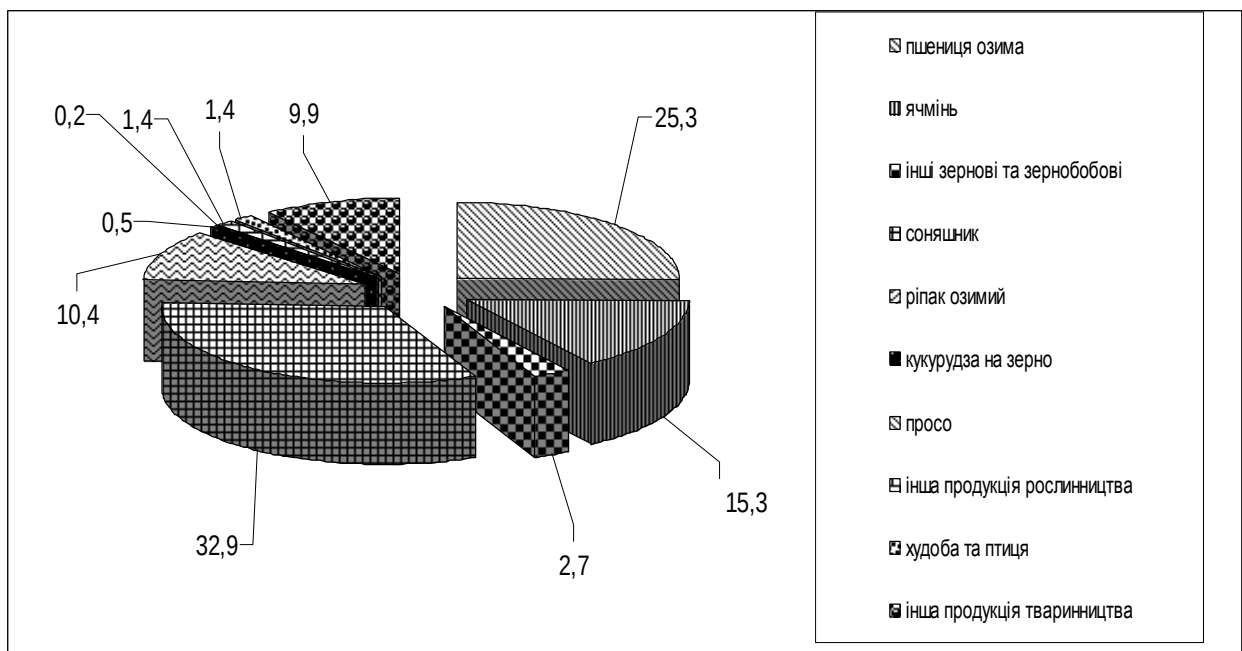

Рис. 2. Структура грошової виручки від реалізації продукції у ФГ «Орбіта»

Вміння правильно визначити та аналізувати рівень ефективності виробництва є необхідною умовою обґрунтованого прийняття рішень щодо підвищення дохідності підприємства, забезпечення їх конкурентоспроможності, підвищення темпів економічного розвитку та оцінки діючої системи управління. Кінцевим результатом при такій оцінці є традиційні показники рівня рентабельності, норми прибутку. Ці дані допомагають оцінити позиції підприємства на ринку. Тому далі ми пропонуємо визначити економічну ефективність виробництва на основі статистичних даних фінансових звітів, а результати представити у вигляді таблиці 3.

Несільськогосподарська діяльність і особливо переробка продукції і сировини та самостійна їх реалізація дозволяє сільгосптоваровиробникам збільшувати свою долю в ринковому виробництві кінцевих продуктів.

Виходячи з проведеної порівняльної оцінки даних ефективності діяльності двох підприємств: фермерського, яке не займається несільськогосподарською діяльністю, та державного підприємства, яке займається несільськогосподарською діяльністю, ми бачимо, що ДП ДГ

«Реконструкція» має високі показники виручки від реалізації, але економічна ефективність виробництва продукції нижча, ніж у ФГ «Орбіта». Реконструкція нераціонально використовує свої ресурси. Але провадження несільськогосподарської діяльності в ФГ «Орбіта» буде прибутковим і доцільним, оскільки діяльність наразі господарства досить економічно ефективне.

Таблиця 3

Економічна ефективність виробництва

Показники	2011 рік		Порівняння показників (+,-)
	ФГ «Орбіта»	ДП ДГ «Реконструкція»	
Виробництво валової продукції в порівняних цінах 2005 р. грн на:			
1 га сільськогосподарських угідь	1341,9	925,9	-416
Отримано доходу (виручки) від реалізації продукції, грн на:			
1 га сільськогосподарських угідь	7376,9	1424,3	-5952,6
Отримано чистого прибутку (збитку), грн на:			
1 га сільськогосподарських угідь	1679,6	49,7	-1629,9
Отримано на одного середньорічного працівника с.-г. виробництва, тис.грн	128,4	111,9	-16,5
-доходу (виручки) від реалізації продукції			
- чистого прибутку (збитку)	106,9	39,02	-67,88
Рівень рентабельності (збитковості) продукції, %	148,7	136,7	-12

Побудовано з використанням статистичної звітності ДП ДГ «Реконструкція» і ФГ «Орбіта»

Однією з найбільших проблем Березнегуватського району на сьогоднішній день є надзвичайно низький рівень промислового виробництва.

До кола звітуючих промислових підприємств входять найбільші сільськогосподарські підприємства району, які займаються переробкою власної сировини (олія, борошно, хліб): СТОВ ім. Т.Г. Шевченка, ДП ДГ

„Реконструкція”, СТОВ „Жовтневе”, ТОВ „Сільгоспптахопром”, СТОВ „Соціалізм”, СТОВ „Прогрес”, СТОВ „Схід” та колгосп „Прометей”.

Розглянемо ефективність несільськогосподарської діяльності всіх категорій господарств Березнегуватського району.

Таблиця 4

Ефективність несільськогосподарської діяльності всіх категорій господарств Березнегуватського району

Види продукції	2009 рік	2010 рік	2011 рік
	Прибуток, грн	Прибуток, грн	Прибуток, грн
Свинина	145000	58000	252000
Олія (соняшникова нерафінована)	80750	21375	
Молоко	293460	686200	586092
Хлібобулочні вироби	448000	316800	400000
Корми готові для сільськогосподарських тварин та свійської птиці	6204000	3838000	5014000

Несільськогосподарська діяльність і особливо переробка продукції і сировини та самостійна їх реалізація дозволяє сільгоспвиробникам збільшувати свою долю в ринковому виробництві кінцевих продуктів. По Березнегуватському району у несільськогосподарській діяльності (по всіх категоріях господарств) по питомій вазі у загальних обсягах виробництва займають : корми 80,2%, хлібобулочні вироби – 6,4%, молоко – 9,3%, свинина – 4%. Беручи до уваги низьку ефективність виробництва молока та збитковість вирощування великої рогатої худоби, свиней, птиці, встановлено, що в структурі сільськогосподарських і фермерських господарств слабо розвинуті м’ясні і молочні цехи.

Рівень диверсифікації в рослинництві перевищує рівень диверсифікації в тваринництві в цілому по Березнегуватському районі.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що структура виробництва диверсифікованого сільськогосподарського підприємства

повинна забезпечувати наступні умови: якнайповніше використання ресурсів підприємства, в тому числі земельних і трудових; якнайповніше насичення ринку необхідними товарами і послугами; високий ступінь виживання підприємства в умовах ринку; розвиток соціальної інфраструктури села; отримання максимального прибутку.

Диверсифікація виробництва в сільському господарстві триватиме й на наступних етапах розвитку національної економіки. Якщо сьогодні вона здебільшого є способом виживання аграрних підприємств та господарств населення в нестабільних умовах господарювання, то в майбутньому, на нашу думку, її все частіше застосовуватимуть як елемент стратегічного управління. Змінюватиметься також перелік вище визначених особливостей диверсифікації виробництва в сільському господарстві, зумовлених середовищем перехідної економіки. Отже, на нашу думку, на даному етапі розвитку економіки є актуальною необхідність диверсифікації виробництва в фермерських господарствах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник Н.Б. Цілі диверсифікації виробництва в сільському господарстві на пореформеному етапі його розвитку / Н.В.Мельник // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. — 2010. — №4 (2). — С. 23 – 27.
2. Зоренко О. В. Диверсифікація аграрного підприємства : сутність, напрями, види / О. В. Зоренко // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. — 2005. — № 1. — С. 144 – 147.
3. Скоробогатов М.М. Диверсифікація як один із шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах / М.М. Скоробогатов, О. І. Куцербубова // Економічний вісник Донбасу : науковий журнал. — Луганськ : Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. — 2011. — №3. — С. 16 – 22.

ДЕБІТОРСЬКА ТА КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ В СТОВ «ВІДРОДЖЕННЯ» БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ

І.І. Богата, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті розглянуто методологічні засади щодо формування та обліку дебіторської і кредиторської заборгованості в СТОВ «Відродження» Баштанського району.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, зобов'язання.

Постановка проблеми. Розрахункам за дебіторською і кредиторською заборгованістю належить чільне місце у системі бухгалтерського обліку. Проте одним з найбільш складних і суперечливих питань бухгалтерського обліку все таки є облік дебіторсько кредиторської заборгованості, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів.

Розрахунки з дебіторами та кредиторами пов'язані з вхідними та вихідними фінансовими потоками. Стан цих розрахунків у певний момент розкривається через суми дебіторської та кредиторської заборгованості. Дебіторська та кредиторська заборгованість має великий вплив на фінансові результати підприємства та на господарську діяльність загалом [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців займалися дослідженням питання щодо обліку дебіторської та кредиторської заборгованості. Велику увагу приділяли цій проблемі як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них варто визначити праці Є.Панченко, Л. Каніщенко, К. Сурніної, Л. Коваленка, Ю. Скакальського, Л. Руденка, В. Потехіна, М. Лаврик, Є. Жукова, І. Ємельянова, В. Пятакової, О.І. Піліпенко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічні засади формування та обліку інформації про дебіторську і кредиторську заборгованість, а також вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності визначено відповідно у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" та П(С)БО 11 "Зобов'язання". Згідно з П(С)БО 10, дебіторська заборгованість – це

сума заборгованості дебіторів підприємства на певну дату [1]. Стосовно визначення та розкриття змісту дебіторської заборгованості допомагає П(С)БО 2 "Баланс", в якому подано загальні вимоги щодо розкриття інформації про дебіторську заборгованість. Відповідно до статті 27 П(С)БО 2, у статті активу балансу "Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги" відображається заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем). У підсумок балансу вводять чисту реалізаційну вартість, яка визначається шляхом вирахування з дебіторської заборгованості резерву сумнівних боргів. Суму резерву сумнівних боргів наводять у дужках.

У статтях 28-31 П(С)БО 2 визначено, що у балансі відображається також дебіторська заборгованість за: розрахунками з бюджетом (наводять дебіторську заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету); за виданими авансами (показують суму авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів).

Важливим для уточнення є питання щодо зобов'язань, які виникають у підприємства. Отже, відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [2].

Оскільки дебіторська заборгованість збільшує величину обігових активів, сповільнює їх обіговість і може призвести до зменшення кінцевого фінансового результату, то аналізу й оцінюванню дебіторської заборгованості підприємства повинні приділяти особливу увагу.

Розглянемо вплив факторів на оборотність дебіторської заборгованості у СТОВ у «Відродження» Баштанського району.

**Вихідні дані та визначення впливу факторів на оборотність
дебіторської заборгованості у СТОВ «Відродження» Баштанського
району**

Показники	2010р	2011р
Виручка, тис.грн	637,8	651,7
Середня дебіторська заборгованість, тис.грн	19,6	37
Результативний Оборотність дебіторської заборгованості	33	18
Загальне відхилення	x	-15
Умовний показник	x	33
В т.ч. за рахунок факторів: -виручки від реалізації	x	0
-середньої дебіторської заборгованості	x	-15

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що оборотність дебіторської заборгованості у 2011р порівняно з 2010р зменшилася на 15 оборотів за рахунок підвищення дебіторської заборгованості.

Якість, ліквідність і обіговість дебіторської заборгованості характери-зується даними про розподіл дебіторської заборгованості за термінами її виникнення і такими показниками як: коефіцієнт обіговості дебіторської забор-гованості; тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості.

Зменшення коефіцієнта обіговості дебіторської заборгованості є результатом зменшення обертів коштів, вкладених у розрахунки і навпаки. Такий показник відображає, скільки разів за звітний період обертаються кошти, вкладені у розрахунки і визначає ефективність кредитного контролю, оскільки надаючи товар іншим суб'єктам з відтермінування платежу, підприємство фактично їх кредитує. Тривалість оборотів дебіторської заборгованості (термін кредиту покупцям) дає можливість визначити середній термін (в днях), через який надійде оплата за

відвантажені товари.

Розподіл дебіторської заборгованості за термінами її виникнення необхідно проводити з метою оперативного управління заборгованістю і запобігання прострочення терміну позовної давності з усіма його негативними наслідками. Особливу увагу звертають на динаміку дебіторської заборгованості, тобто встановлюють чи є ця заборгованість нормальною, чи протермінованою. Для цього залучають дані приміток до річної фінансової звітності та дані первинного обліку [3].

Зміст та основна мета управління дебіторською заборгованістю – максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості. Аналіз кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними формами.

Таблиця 2

Вихідні дані та визначення впливу факторів на оборотність кредиторської заборгованості у СТОВ «Відродження» Баштанського району

Показники	20010р	2011р
Сума собівартості реалізованої продукції, тис.грн	579,1	611,6
Середньорічна сума кредиторської заборгованості, тис.грн	205,3	192,9
Результативний Коефіцієнт оборотності, оборотів	2,8	3,2
Загальне відхилення	x	0,4
Умовний показник	x	3,0
В т.ч. за рахунок факторів: -собівартості реалізованої продукції	x	0,2
-середньої кредиторської заборгованості	x	0,2

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що оборотність кредиторської заборгованості зросла на 0,4 обороти, за

рахунок зростання собівартості та скорочення кредиторської заборгованості на 0,2 та 0,2 обороти відповідно.

Проведення аналізу дебіторської заборгованості дає змогу визначити: склад і структуру такої заборгованості та її зміни в динаміці за період, що аналізується; встановити реальність (правдивість та ймовірність) погашення дебіторської заборгованості; визначити показники якості, ліквідності та обіговості дебіторської заборгованості; визначити вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства; розробити заходи щодо оптимізації величини і частки дебіторської заборгованості в обігових активах підприємства.

Таблиця 3

**Оцінка стану кредиторської заборгованості за строками її
виникнення у СТОВ «Відродження» Баштанського району**

Кредиторська заборгованість	Усього на кінець 2010 р., тис. грн	В т.ч. за строками виникнення				
		до 1 міс.	1-6 міс.	6-12 міс.	1-3 р.	більше 3 р.
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3,4	0	0	3,4	0	0
Поточні зобов'язання:						
- з бюджетом	1,8	0	1,8	0	0	0
- зі страхування	4,3	0	4,3	0	0	0
- з оплати праці	6,1	0	6,1	0	0	0

Аналізуючи дані таблиці можна зробити висновок, що кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги припадає на строки терміном 6-12 міс у сумі 3,4 тис.грн. поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом, зі страхування та оплати праці на строки 1-6 міс у загальній сумі – 12,2 тис.грн.

Важливими об'єктами контролю та управління за сучасних умов залишаються дебіторська та кредиторська заборгованість. Механізмом,

який регулює усі процеси, пов'язані з цими категоріями є кредитна політика підприємства. Своєю чергою, вибір типу кредитної політики залежить від рівня доходності і ризикованості діяльності підприємства [3].

Висновки. Для нормального функціонування підприємство повинно бути забезпечене необхідним розміром обігового капіталу. Нестача обігового капіталу зумовлює необхідність додаткового фінансування, відповідно і додаткових витрат на його забезпечення. Зміна величини обігового капіталу зумовлена зміною таких складників: величини запасів, дебіторської або кредиторської заборгованості. Відвантаження продукції з відтермінуванням платежу стає однією з основних умов під час підписання договорів на продаж продукції. Як збільшення, так і зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану підприємства.

Внаслідок проведеного дослідження можна стверджувати, що дебіторська та кредиторська заборгованість є важливими складниками складного механізму – підприємства. Саме тому визначенню та вивченню цих категорій необхідно приділяти важливе значення, адже від прийнятих сьогодні рішень залежать стан та перспективи розвитку підприємства завтра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : наказ Міністерства фінансів України від 8.10.1999 р № 237 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 51. — С. 166.
2. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств : дис. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / Житомирський інженерно-технологічний ін-т. — Житомир. — 2001. — 242 арк. — Бібліогр. : арк. 212 – 222.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // Відомості Верховної ради України. — 1999. — № 20.

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ АПК УКРАЇНИ

Ю.В. Гаркуша, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено стратегічні аспекти інвестиційної спрямованості інноваційного розвитку агропромислового комплексу України

Ключові слова: інвестиція, інновація, еколого –інноваційний розвиток

Постановка проблеми. У сучасних реаліях сільське господарство – це одна з основних галузей, що формує інвестиційний потенціал нашої держави. Подальший розвиток аграрного сектору економіки України визначається рівнем інвестиційних можливостей та інвестиційною привабливістю галузі.

Інвестиційна діяльність є матеріальною основою інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства. Але впровадженню інновацій на сучасному етапі часто перешкоджає низька платоспроможність вітчизняних господарств та недостатня їх ресурсозабезпеченість. Викладене вище зумовлює необхідність формування інвестиційної стратегії агропромислового комплексу та ефективних механізмів її практичного застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань, пов'язаних з формуванням та реалізацією інвестиційної стратегії підприємства, знайшло своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних науковців: Р. Акоффа, І. Ансоффа, І.О. Бланка, Г. Бірмана, А.М. Богатирьова, С. Шмідта, А.Б. Ірдисова, І.В. Ліпсица і В.В. Коссова, Б. Карлофа, У. Кінга, Д. Кліланда, П. Массе, та інших.

Проте, економічні відносини трансформуються, змінюються умови функціонування сільськогосподарських виробників, створюються та впроваджуються нові наукові розробки. Це зумовлює необхідність подальших наукових досліджень інвестиційного забезпечення інновацій в галузі АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економіці України сутність інноваційної діяльності полягає не лише в залученні інвестицій в АПК, а також і в забезпеченні інноваційної активності. Інноваційна активність підприємств АПК - це цілеспрямована їх діяльність щодо створення, впровадження у виробництво та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТР, які приносять прибуток.

Розглянемо зміну напрямків інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності в Україні протягом 2005, 2008 та 2011 років.

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	2005 р.		2008 р.		2011 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Сільське господарство	5015,70	5,39	16890,10	7,25	18182,60	7,63
Промисловість	35031,10	37,63	76617,70	32,87	86312,80	36,24
Торгівля	76139,90	81,79	24694,50	10,59	17264,10	7,25
Транспорт та зв'язок	16887,50	18,14	32558,40	13,97	39375,10	16,53
Освіта	870,20	0,93	2321,70	1,00	2485,20	1,04
Фінансова діяльність	1963,90	2,11	4636,00	1,99	3151,80	1,32
Операції з нерухомим майном	15333,90	16,47	48839,60	20,95	42106,70	17,68
Всього	93096,10	100,00	233081,00	100,00	238174,60	100,00

**Розроблено автором з використанням [1]*

Проаналізувавши інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності, можемо зробити висновок, що величина інвестицій в сільське господарство протягом останніх чотирьох років практично не змінилися, у звітному році інвестиції збільшилися лише на 0,38 відсоткових пункти у загальній кількості інвестицій за видами економічної діяльності. У 2005 році значна питома вага інвестицій зосереджувалася у сфері торгівлі – близько 81,79%. Протягом наступних років відбувається

більша диференціація вкладень в галузі економіки, але інвестиції в сільське господарство залишається на рівні 7% порівняно з іншими галузями.

Економісти виділяють такі основні проблеми залучення інвестицій в АПК [2]:

- наявність кризових чинників загального макроекономічного характеру;
- нестабільність економічних процесів в перехідній економіці;
- відсутність належних політичних і економічних гарантій іноземних інвестицій;
- більш висока ефективність вкладень капіталу у фінансовий сектор вітчизняної економіки тощо.

В сучасних умовах для залучення іноземних інвестицій в аграрні підприємства важливо розробити комплекс заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату, стабілізацію правового середовища, забезпечення гарантій і страхування інвестиційної діяльності, вдосконалення системи стимулювання та податкових пільг з метою капіталізації прибутку і реінвестування доходів від іноземного капіталу. Водночас, в умовах обмеженого доступу до фінансово-інвестиційного забезпечення постає проблема оптимізації використання інвестицій з урахуванням застосування прогресивних технологій та максимізації прибутковості від виробничої діяльності.

Сьогодні простежується тенденція вкладення інвестиційних ресурсів переважно в основні фонди з метою забезпечення прибутків. Але, для ведення ефективного виробництва та використання залучених коштів у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств, інвестиційний процес має охоплювати не тільки в основний капітал, а й інші складові виробничих процесів, які підвищують прибутковість виробництва, зокрема: насіння, добрива, засоби захисту рослин, прогресивні технології, менеджмент, мотивація праці та ін. Використовуючи дані державного комітету статистики, основних

іноземних країн – інвесторів в АПК та обсяги їх інвестицій зобразимо на рис. 1:

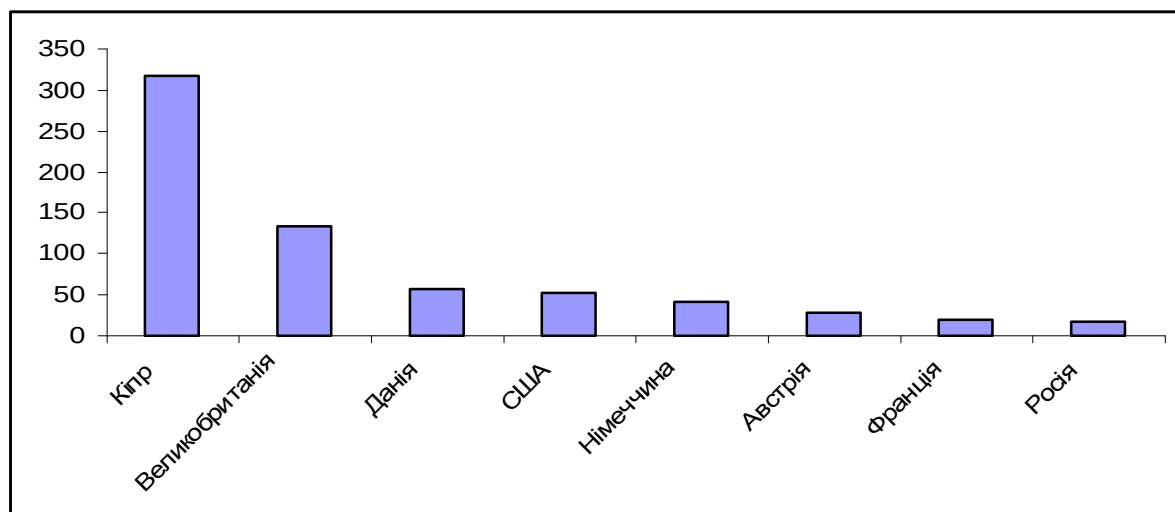

Рис. 1. Обсяги іноземних інвестицій в АПК України*

**Розроблено автором з використанням [1]*

Отже, найбільше інвестицій в АПК України вкладають Кіпр (317 млн. дол), Великобританія (133 млн. дол) та Данія (56,8 млн. дол).

Інвестиції повинні надходити не лишень у виробництво, але і в технології, в науку. Необхідно залучати іноземний капітал для переведення агропромислового виробництва на сучасну технологічну базу. Сільське господарство має бути визначене як пріоритетна галузь для інвестицій у наукові дослідження. На сьогодні недостатньо інвестиційних ресурсів, спрямованих на інноваційну діяльність та розвиток технічної бази сільськогосподарського виробництва. Ефективність інвестиційної політики щодо технічного оновлення сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі та вдосконалення структури їх машинно-тракторного парку, комплексне формування інфраструктури ринку технічних засобів на регіональному і галузевому рівні є важливим фактором залучення інвестицій в аграрний сектор економіки. Інвестиційні ресурси дають змогу здійснювати технічне переоснащення, освоювати випуск конкурентоспроможної продукції, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Процес формування інвестиційної стратегії представимо у вигляді схеми:

Рис. 1 Процес формування інвестиційної стратегії АПК*

**Розроблено автором з використанням [2]*

У контексті вирішення проблем підвищення прибутковості, конкурентоспроможності та подальшого розвитку агропромислового комплексу особливої ролі набуває визнання серед інших стратегічних пріоритетних напрямів на 2011-2021 роки таких, що пов'язані із

впровадженням енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєнням альтернативних джерел енергії; технологічного оновлення та розвитку агропромислового комплексу; широким застосуванням технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища та ін.

Особлива роль відводиться саме інвестиційній складовій. У Законі зазначено, що інноваційна діяльність є однією із форм інвестиційної діяльності. Так 6 квітня 2011 року Урядом України було розглянуто та прийнято Інвестиційну реформу України, що має покращити інвестиційний клімат у країні і надасть можливість поживати поширення інноваційних процесів в Україні, зокрема в її агропромисловому комплексі.

Отже, оскільки підприємства АПК України мають високий потенціал економічного розвитку, стратегічним завданням держави є вивільнення цього потенціалу на всіх рівнях, починаючи від підприємства і завершуючи національним господарством. Досягти цього можна за рахунок сприяння розвитку інноваційних процесів в АПК шляхом розробки та впровадження відповідних державних програм, забезпечення розвитку наукової сфери як основи інноваційного процесу та створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс] : [сайт] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Шапоренко О. І. Шляхи активізації еколого-інноваційної діяльності в АПК / О. І. Шапоренко, А. К. Каменський // Екологічний вісник. — 2008. — № 7. — С. 6 – 9.

**ВИЗНАЧЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА
ДП «АГРО-КОБЛЕВО» БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ**

***Г.О. Гірчак, магістр
Миколаївський національний аграрний університет***

В даній статті досліджено ймовірність банкрутства ДП «Агро-Коблево» Березанського району.

Ключові слова: банкрутство, моделі ймовірності банкрутства, причини банкрутства, діагностика банкрутства.

Постановка проблеми. Ключовою проблемою в сучасній економіці є криза неплатежів. Саме тому слово "банкрутство" лунає з кожним днем усе частіше. І все більшої кількості підприємств доводиться зустрічатися з цією проблемою. Питання банкрутства в кризовій економічній ситуації, яка склалася в Україні, набуває особливого значення, що пов'язано з хронічним станом неплатоспроможності, нерентабельності, збитковості суб'єктів підприємницької діяльності [4, с. 129].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом, питанням оцінки ймовірності банкрутства та його наслідкам приділяється значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Аналіз останніх публікацій показав, що досить детально питання банкрутства розглянули О.Я. Базілінська [1], В.О. Подольська [2]. Заслужують уваги публікації сучасних науковців – О.Б. Андрушка [3], Іващенко О.В. [4].

Постановка завдання. Дослідження ймовірності банкрутства ДП «Агро-Коблево» Березанського району, а також визначення основних факторів (внутрішніх, зовнішніх), що обумовлюють неплатоспроможність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. За умов ринкової економіки підприємства постійно перебувають під впливом несприятливих внутрішніх і зовнішніх чинників, які можуть призвести до недостатності активів у ліквідній формі та банкрутства. Банкрутство (Bankruptcy) – це

неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями та виконувати зобов'язання перед бюджетом. Базилінська О.Я. [1] виділяє наступні види банкрутства: 1) необережне банкрутство, що є результатом неефективної роботи підприємств; 2) приховане банкрутство виникає у випадку навмисного приховування факту стійкої фінансової неспроможності підприємства та пов'язаного з цим подання недостовірної інформації кредиторам, державним органам, іншим зацікавленим особам; 3) умисне банкрутство – це свідоме доведення підприємства до стійкої фінансової неспроможності; 4) фіктивне банкрутство – результат свідомого поширення підприємством інформації щодо своєї фінансової неспроможності, щоб ухилитися від сплати зобов'язань [1, с. 200].

На думку Подольської В.О. [2], особливої уваги потребує детальне вивчення причин виникнення банкрутства. Це в свою чергу, допомогло б у розробці конкретних шляхів недопущення банкрутства, що є вкрай необхідним, особливо в сучасних умовах. Крім того, Подольська В.О. загрозу неплатоспроможності та банкрутства підприємства пов'язує з фінансовою кризою, що має три фази: фаза, яка безпосередньо не загрожує функціонуванню підприємства (за умови переведення його на режим антикризового управління); фаза, яка загрожує подальшому існуванню підприємства і потребує негайного проведення фінансової санації; кризовий стан, який не сумісний з подальшим існуванням підприємства і призводить до її ліквідації [2, с. 162].

Ми повністю погоджуємося з Подольською В.О. і підтримуємо її думку щодо детального вивчення причин виникнення банкрутства, так як на сьогоднішній день в Україні дуже багато підприємств знаходяться на межі банкрутства. Завдяки економічній ситуації в країні рівень банкрутства стрімко зростає і стає просто неминучим для великої кількості українських підприємств. Як відомо, криза неплатежів була і

залишилась основною проблемою підприємств і як наслідок економіки в цілому.

Всі автори, що розглядали питання банкрутства підприємств, поділяють фактори (причини) виникнення банкрутства на зовнішні і внутрішні. Подольська В.О. [2] до зовнішніх чинників, які призводять до банкрутства підприємств відносить: спад виробництва, збільшення кількості збиткових підприємств, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, неплатоспроможність підприємств-партнерів, політичну нестабільність держави, недосконалість законодавства, високий рівень податків, структуру та рівень добробуту населення, розмір і структуру споживання, платоспроможний попит населення, посилення міжнародної конкуренції, банкрутство боржників підприємства, загальний розвиток науки і техніки, рівень технологій тощо [2, с. 162].

Базилінська О.Я. [1] доповнює, крім вище перелічених, наступні зовнішні чинники: макроекономічна нестабільність, спад кон'юнктури в економіці, значний рівень інфляції, криза окремої галузі, сезонні коливання, посилення монополізму на ринку, дискримінація підприємства органами влади та управління, погіршення криміногенної ситуації тощо [1, с. 201]. Зовнішні чинники не залежать від діяльності підприємства, однак їх нівелювання просто виключене, оскільки вони мають досить значний вплив як на економіку в цілому, так і на саме підприємство зокрема.

Що ж стосується внутрішніх чинників, виділяють наступні: дефіцит власних оборотних активів, недосконалість механізму ціноутворення, бездіяльність юридичних служб підприємства, відсутність контролю за договірними відносинами, значна питома вага непродуктивних витрат, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, неефективне використання ресурсів, збільшення витрат, збиткова діяльність підприємства та ін. [2, с. 162].

Розглянемо динаміку показників фінансових результатів в ДП «Агро-Коблево» Березанського району.

Таблиця 1

Динаміка показників фінансових результатів діяльності

ДП «Агро-Коблево» Березанського району

Показники і порядок розрахунку	Роки			2011.р. у % до	
	2009р	2010р	2011р	2009р	2010р
1. Прибуток від реалізації, тис.грн (ф.2, код 050);	2175	1558	4167	191,6	267,5
2. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн (ф.2, код 040);	12560	6048	17643	140,5	291,7
3. Чистий прибуток, тис.грн (ф.2, код 220);	1703	-3753	6736	395,5	-
4. Середньорічна сума активів, тис.грн (ф.1, код 280);	29145	34935,5	41939	143,9	120,0
5. Середньорічна сума власного капіталу, тис.грн (ф.1, код 380);	20151,5	19126,5	20618	102,3	107,8
6. Рівень рентабельності продукції, %(р.1/р.2);	17,3	25,8	23,6	6,3	-2,2
7. Рівень рентабельності капіталу, % (р.3/р.4);	5,8	-10,7	16,1	10,3	26,8
8. Рівень рентабельності власного капіталу, % (р.3/р.5)	8,5	-19,6	32,7	24,2	52,3

За проведеними розрахунками можна зробити наступний висновок, що рівень прибутковості продукції зріс на 6,3 в.п. у 2011 році в порівнянні з 2009 роком, це пов'язано зі збільшенням ціни. На збільшення рівня прибутковості капіталу значний вплив мало зростання чистого прибутку в 4 рази у 2010 році в порівнянні з 2009 роком, також цей показник вплинув і на збільшення рівня прибутковості власного капіталу на 52,3 в.п.

Тепер розглянемо на скільки наше господарство фінансово незалежне табл. 2.

Загалом, аналізуючи дані таблиці можна зробити висновок, що майже всі показники відповідають нормативам. Аналізуючи показник фінансування, зазначимо, що підприємство протягом 2011 року погіршило своє фінансове становище.

Таблиця 2.

**Динаміка показників фінансової незалежності за 2011р. в ДП
«Агро-Коблево» Березанського району**

Коефіцієнти	Норматив	Порядок розрахунку	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+,-)
Фінансування	< 1.0	$\Phi.1 \text{ р.}(480+620) / \text{р.}380$	0,53	0,24	-0,29
Автономії (незалежності)	> 0.5	$\Phi.1 \text{ р.}380/ \text{р.}640$	0,45	0,52	0,07
Стійкості (стабільності)	> 1.0	$\Phi.1 \text{ р.}380/ (480+620)$	1,90	4,19	2,29

Показник незалежності показує що дане підприємство не залежить від вкладених коштів. Про це ж свідчить показник стабільності підприємства. Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок про те, протягом 2011 року підприємству вдалося покращити фінансову незалежність і стати менш залежним від позик і залучених коштів.

Для розрахунку обсягів ліквідності необхідно провести аналіз кожного розділу активів за допомогою коефіцієнтів ліквідності. Для цього скористаємось даними табл. 3.

Таблиця 3

**Динаміка показників ліквідності за 2011р. в ДП «Агро-Коблево»
Березанського району**

Коефіцієнти	Норматив	Порядок розрахунку	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+,-)
Абсолютної ліквідності	0,2 - 0,35	$\Phi.1 \text{ р.}(220+230+240) / \text{р.}620$	0,001	0,02	0,019
Швидкої ліквідності	0,7 - 1,0	$\Phi.1 \text{ р. } (260-(100+110+120+130+140))/ \text{р.}620$	0,56	1,86	1,3
Покриття	1 - 2,5	$\Phi.1 \text{ р.}260/ \text{р.}620$	1,43	3,32	1,89

Аналізуючи дані таблиці 3 можна зробити наступний висновок про те, що показники знаходяться в межах встановлених нормативів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності свідчить про те, що підприємство не

спроможне погасити за рахунок всіх мобілізованих оборотних активів обсяг поточних зобов'язань за кредитами і розрахунками. Коефіцієнт швидкої ліквідності свідчить, що короткострокові зобов'язання можуть бути погашені негайно швидко-ліквідними грошовими коштами та цінними паперами.

Банкрутство – це один з ключових елементів ринкової економіки і інститут розвиненої системи громадянського та торговельного права, це механізм, який дає можливість уникнути катастрофи та вигідно розпорядитися засобами.

Під діагностикою банкрутства розуміють використання сукупних методів аналізу для своєчасного розпізнання симптомів фінансової кризи на підприємстві і оперативного реагування на неї на початкових стадіях з метою зниження ймовірності повної фінансової неспроможності.

Розрахувати прогнозування банкрутства окремого підприємства можна використовуючи такі моделі:

- Модель Альтмана (п'ять змінних величин X);
- Модель Ліса (чотири змінних величини X);
- Модель Спрінгейта (чотири змінних величини X);
- Модель Таффлера (чотири змінних величини X);
- Універсальна дискримінаційна функція (шість змінних величин X).

Розрахуємо та обґрунтуємо оцінку ймовірності банкрутства та можливих ризиків ДП “Агро-Коблево” використовуючи прогнозу модель Таффлера. Модель Таффлера:

$$Z = 0,03x_1 - 0,13x_2 + 0,18x_3 + 0,16x_4$$

де x_1 - відношення суми оборотних активів підприємства до загальної вартості його зобов'язань;

x_2 – відношення суми прибутку від реалізації до суми короткострокових зобов'язань підприємства;

x_3 – відношення суми короткострокових зобов'язань до загальної вартості активів;

x_4 – відношення виручки від реалізації продукції до загальної вартості активів підприємства.

Якщо величина Z-рахунку більша ніж 0,3, це свідчить, що фірма має непогані довгострокові перспективи, а якщо менше ніж 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірне.

Таблиця 4

Ймовірність банкрутства ДП «Агро-Коблево» Березанського району за моделлю Таффлера у 2011 р.

Показники	Розрахунок	Результат
X_1	12959/9066	1,4294
X_2	-74,3/9066	-0,0082
X_3	9066/38161	0,2376
X_4	5386,1/38161	0,1411
Z - показник	x	0,1094

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що існує вірогідність банкрутства на підприємстві.

Висновки. Удосконалення фінансового стану ДП «Агро-Коблево» Березанського району можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- збільшення виручки від реалізації;
- продажу частини основних фондів;
- рефінансування дебіторської заборгованості.

Скорочення вихідних грошових потоків можливе за рахунок:

- зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції;
- зниження витрат, які покривають за рахунок прибутку.

Також одним із важливих шляхів удосконалення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів. Це:

- проведення реструктуризації активів підприємства;
- сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;

- перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства.

Отже, дослідивши ймовірність банкрутства ДП «Агро-Коблево» Березанського району можна відмітити, що дане підприємство схильне до банкрутства його показник менший ніж 0,2, тому слід збільшити вхідні та зменшити вихідні грошові потоки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / О.Я. Базилінська. — К. : ЦУЛ — 2009. — 328 с.
2. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. / В.О. Подольська, О.В. Яріш — К. : Центр навчальної літератури. — 2007. — 488 с.
3. Андрушко О.Б. Моделювання діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства / О.Б. Андрушко, М.Р. Горбачевська // Вісник національного університету "Лівівська політехніка". — 2006. — № 2 (552). — С. 158 – 163.
4. Іващенко О.В. Діагностика банкрутства підприємства / О.В. Іващенко, О.І. Крисак // Держава і регіони — 2011. — №5. — С. 129 – 131.
5. Ларіонова К.Л. Аналіз особливостей та сучасного розвитку інституту банкрутства та фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання Хмельницької області / К.Л. Ларіонова, Г.І. Капінос // Вісник Хмельницького національного університету. — 2006. — № 4. Т.3. — С. 50 – 55.

РОЗВИТОК РИНКУ НАСІННИЦТВА

К.О. Годорожа, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкривається розвиток ринку насінництва в Україні, а також аналізується сучасний стан насінництва та певні його недоліки.

Ключові слова: ринок насінництва, насіннєвий матеріал, насіннєве господарство.

Постановка проблеми. Насінництво є однією з найважливіших галузей рослинництва, оскільки цей напрям пов'язаний із збільшенням виробництва та розмноженням насіння районованих сортів. Завдяки якісному насінню підприємства отримують високі врожаї сільськогосподарських культур. Створення власних високоякісних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та організація насінництва відповідно потребам господарств є одним із важливих пріоритетів держави.

Рівень задоволення товаровиробників посівним матеріалом та його відповідність вимогам внутрішнього й зовнішнього ринку значною мірою визначає базовий потенціал урожайності і, отже, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції незалежно від форми власності на землю та організаційної схеми її використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щодо організації системи насінництва, підвищення ефективності та розробки подальшої стратегії розвитку галузі насінництва сільськогосподарських культур, свої наукові дослідження присвятили такі вітчизняні науковці, як І.А. Ажаман, В.Я. Амбросов, С.С. Бакай, В.В. Волкодав, Н.Ю. Єгорова, О.В. Захарчук, Г.Г. Омеляненко, І.П. Пазій, В.В. Петриченко, Т.Ю. Приймачук, Н.Л. Рильська, Р.М. Скупський та інші вчені.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття розвитку ринку насінництва, а також висвітлення проблем, які з ним пов'язані.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія насінництва сільськогосподарських культур у нашій країні дуже давня. Однак

системною вона стала лише на початку минулого століття, коли в 1916 році в м. Харкові був проведений перший з'їзд з насінництва овочевих культур, який і поклав початок розвитку цієї галузі в Україні. Після цього наша країна стала важливим регіоном виробництва насіння, зокрема, озимої пшениці, цукрових буряків, соняшнику, картоплі, овочевих культур тощо.

Щорічно в Україні вирощують понад 4 млн. тонн репродуктивного та 80 тис. тонн елітного насіння сільськогосподарських культур, що забезпечує потребу в ньому товаровиробників усіх форм власності. В обороті знаходиться насіння більше 1000 сортів і гібридів сільськогосподарських, а також багато видів лікарських, декоративних та лісових порід.

Захарчук О.В. зазначає, що використання сортових рослинних ресурсів є однією з найважливіших ланок сільського господарства – основою економічного і соціального розвитку держави, зокрема, він стверджує, що до 2020 року питома вага приросту врожаю, одержаного за рахунок нового покоління сортів, буде становити від 70 до 80% або в 2–3 рази вище досягнутого рівня на теперішній час [1].

Наслідком із вище сказаного є система господарсько-економічних відносин у галузі насінництва, яка повинна знаходитись у центрі уваги в ринкових умовах господарювання. Серед сукупності основних факторів інтенсифікації розвитку насінництва в сьогodнішніх реаліях ведення агробізнесу домінуюче місце повинні займати сортовий склад та система виробництва і збуту кондиційного посівного матеріалу сільськогосподарських культур, оскільки впровадження високоефективних сортів та повноцінного насіння належить до найбільш ефективних засобів підвищення врожайності та поліпшення якості зерна.

Стратегічне значення виробництва насіння сільськогосподарських культур розкривається через ту роль, яку воно відіграє в системі функціонування та розвитку насінневого господарства країни.

По-перше, насіння сільськогосподарських культур, як посівний матеріал є головною передумовою щорічного відтворення процесу зерновиробництва і не може бути заміненим жодним іншим фактором виробництва.

По-друге, від якісних показників насіннєвого матеріалу в значній мірі залежить рівень урожайності та якісні показники кінцевого продукту споживання, звідси виходить, що високоякісний насіннєвий матеріал виступає у ролі засобу розширеного відтворення і значною мірою впливає на рівень конкурентоспроможності виробленої продукції.

І, по-третє, від вартості посівного матеріалу залежить рівень витрат на гектар посіву, тобто рівень собівартості виробленої продукції, що в кінцевому результаті значною мірою впливає на рівень рентабельності виробленого товарного зерна.

Вітчизняні аграрії добре усвідомили цю істину й нині, зазвичай, не дозволяють собі зекономити на посівному матеріалі, при цьому все частіше віддають перевагу високоякісному насіннєвому матеріалу іноземної селекції, оскільки без цього неможливо досягти світових показників урожайності.

У той час вітчизняне насіння не користуються попитом не тільки в Україні, його забороняють експортувати і до багатьох інших держав. Причиною тому є неідеальне законодавство і недовіра до якості українського насіння [2].

Розуміючи це, експерти, провідні сільгоспвиробники, представники компаній-виробників насіннєвого матеріалу, чиновники провели АгроДебати, організовані Асоціацією «Український клуб аграрного бізнесу», Насіннєвою Асоціацією України та агентством AgriEvent, на яких обговорювали проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про насіння і садивний матеріал».

Це перший крок до розробки реального механізму розвитку ринку насінництва в Україні. Свої пропозиції до законопроекту аграрії направили

в комітет Верховної Ради, спираючись на те, що Україна має потужний потенціал у виробництві високоякісного насіння, але для його реалізації потрібна чітка та конструктивна державна політика, в першу чергу, в законодавчому полі.

Сьогодні у вітчизняних сільгоспвиробників є чимало запитань щодо належної якості вітчизняного насінневого матеріалу, боротьби з фальсифікатом та роботи лабораторій. Експерти відзначають, що за деякими позиціями у 2011-2012 році обсяги експорту насіння збільшилися. Зокрема, насіння кукурудзи в минулому році експортували на 25% більше, ніж в 2010-2011рр. В той же час протягом минулого року зросли обсяги імпорту насіння цієї культури [3].

Під час інтерв'ю з виконавчим директором Насінневої асоціації України Валерієм Хаджиматовим, аграрії пропонували для підвищення якості насіння українського виробництва підвищити вимоги до атестації насінницьких господарств, на що він відповів, озвучивши при цьому цифру в 510 насінневих лабораторій, які на сьогодні контролюють якість насіння в Україні.

Крім цього, багато експертів виступили за відновлення ліцензування на торгівлю насінням. Бо в той же час закордонні і вітчизняні виробники насіння мають нерівні умови для ведення бізнесу в Україні.

На сьогодні не працює ст. 33 чинного Закону України "Про насіння і садивний матеріал". Виробники насіння не отримують позначеної в Законі державної підтримки: компенсації витрат, виділення інвестицій, пільгового кредитування [3].

Після проведення АгроДебатів щодо прийняття проекту Закону України "Про внесення змін у Закон України "Про насіння і садивний матеріал" відбувся ряд реорганізацій. Зокрема, об'єднано 12 сільгоспінспекцій в одну, серед них і напрям насінництва. Змінила назву і чинна Українська державна насіннева інспекція на Департамент державної інспекції сільського господарства, основним завданням якої є зробити

максимально прозорою процедуру імпорту насіння зарубіжної селекції до вітчизняних аграріїв. Крім того, скорочено кількість дозвільних документів із 400 до 65. Проте зазначених заходів недостатньо для ефективного розвитку ринку насінництва сільськогосподарських культур.

Даний закон аналізував Костянтин Сарнацький, генеральний директор «КВС-Україна». Після чого він зауважив, що закон має такий нюанс, який дозволяється вивозити українські сорти для випробування за кордон, а ввозити – забороняє. Імпорт сортів є необхідним, оскільки дуже важливо ще до реєстрації провести їх випробування, адаптуючи тим самим до наших умов [4].

Крім того, на думку Сарнацького К., цей закон офіційно не дозволяє завозити в Україну ноу-хау, інвестувати у вітчизняну селекцію, яка, до речі, по окремих культурах показує хороші результати (кукурудза, зернові).

На формування ціни імпортованого насіння безпосередньо впливає ряд моментів. Так, наприклад, на собівартості продукції насінництва відбилися наслідки повернення 5 січня 2011 року сплати ПДВ (20%) при ввезенні сортів та гібридів в Україну. Для аграріїв така зміна означає, що ціни на насіннєвий матеріал підвищилися на 20%.

Крім того, зі слів представника «Ерідону» Володимира Першута, при імпорті насіння митна служба досить часто завищує його вартість. Це відбувається тому, що оператори завозять насіннєвий матеріал у посівних одиницях, а в митній базі він числиться у кілограмах. Одна посівна одиниця може становити і 15, і 20, і 30 кг. Тому це, своєю чергою, впливає на кінцеву вартість насіння, яке дорожчає на 10-15% [4].

Після проведення цих АгроДебатів з метою публічного та експертного обговорення тексту законопроекту «Про внесення змін до Закону України «Про насіння і садивний матеріал», Насіннєвою асоціацією України за підтримки ТОВ «Євраліс Семенс Україна» 13 вересня 2012 року, на базі заводу «Черліс» Черкаської області, проводився круглий стіл

на тему: «Про внесення змін до Закону України «Про насіння і садивний матеріал».

Учасниками круглолу столу стали: автори законопроекту, представники аграрного бізнесу, представники Міністерства аграрної політики та продовольства України, державних установ, представники рейтингових економічних і аграрних ЗМІ та інші [5].

Станом на вересень 2012 року, законопроект знаходився на опрацюванні в комітеті Верховної Ради України.

Висновки. Таким чином, у насінництві залишається багато невирішених питань. Слабка матеріально-технічна база цієї галузі не дозволяє своєчасно і якісно робити конкурентоспроможний посівний матеріал. Вимагає подальшого вдосконалення методична база насінництва, особливо розробок і застосування експрес-методів вивчення ступеня гібридності в насінні цукрових буряків, соняшнику, овочевих та інших культур. Важливе значення має вирішення питання міжнародної сертифікації вітчизняного насіння, що дозволить вийти з ним на міжнародний ринок. Також необхідно більш ефективно розвивати теоретичні та прикладні дослідження з питань насінництва в наукових установах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захарчук О.В. Сорт як інноваційна основа розвитку рослинництва / О.В. Захарчук // Агроінком. — 2009. — №5 – 8. — С. 17 – 22.
2. Пазій І.П. Фінансування та ефективність державної підтримки розвитку селекції і насінництва зернових культур в Україні / І.П. Пазій, Г.М. Бабарика, Н.Ю. Єгорова // Економіка АПК. — 2005. — № 8. — С. 116 – 120.
3. Степанюк О. Насінництво — стратегічний напрям [Електронний ресурс] / О. Степанюк — Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/about.html>

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В.Г. Горошко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто різні підходи до визначення категорії «грошові потоки», розкрито основні принципи управління грошовими потоками. Запропоновано напрями щодо удосконалення управління грошовими потоками підприємств.

Ключові слова: грошовий потік, управління грошовими потоками, касовий бюджет, платіжний календар, ліквідність, платоспроможність.

Постановка проблеми. Управління грошовими потоками є одним з найважливіших аспектів фінансового менеджменту, оскільки грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства, здатними легко трансформуватися в будь-який інший вид активів. Від ефективності управління грошовими потоками залежить поточна діяльність підприємства, його репутація як надійного фінансового партнера. Тому підвищення ефективності фінансового управління є основним фактором добробуту підприємства. Саме цими обставинами обумовлений вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управлінню грошовими потоками присвячено наукові праці таких відомих учених-економістів, як І.О. Бланк [2], В.В. Ковальов, Л.О. Лігоненко, О.М. Литнєв, А.М. Поддєрьогін [3], В.П. Савчук та інших економістів.

Однак, незважаючи на вагомі наукові результати, потребує подальшого розвитку узагальнений підхід щодо управління грошовими потоками підприємства як системою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різні підходи до визначення та трактування поняття «грошовий потік». Так, найпростіше визначення дає Е. Джонс: «...у бізнесі рух грошей є ключовим чинником його прогресу й успіху. Ми називаємо це потоком грошових коштів». Б. Коласс дає дещо інше, ширше визначення поняття «грошовий потік»: «Під загальним грошовим потоком слід розуміти надлишок коштів, який

утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних і не пов'язаних із господарською діяльністю».

І. Бланк дає таке визначення грошового потоку: «Грошовий потік підприємства є сукупністю розподілених у часі надходжень і виплат грошових ресурсів, що генеруються його господарською діяльністю» [2].

Як бачимо, серед економістів склалося неоднозначне тлумачення терміна «грошовий потік». Виділилося два підходи до його визначення.

Прибічники першого визначають грошовий потік як різницю між отриманими й виплаченими підприємством коштами за визначений термін, тобто як суму надлишку (нестачі) грошових ресурсів. Фахівці, які підтримують другий підхід, вважають, що грошові потоки – це рух коштів (обіг), тобто їх надходження (притоки) й виплати (відтоки) за визначений період часу.

Система управління грошовими потоками необхідна для виконання як стратегічних, так і короточасних планів підприємства, збереження платоспроможності та фінансової стійкості, більш раціонального використання його активів та джерел фінансування, а також мінімізації витрат на фінансування господарської діяльності.

Управління грошовими потоками – це система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства і організацією їх обігу. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній меті. Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства та формування необхідної звітності, що забезпечить проведення всебічного аналізу грошових потоків.

«Звіт про рух грошових коштів» є досить важливим документом, який надає корисну інформацію кредиторам, інвесторам та іншим користувачам при з'ясуванні питань про прибутковість і платоспроможність підприємства. Облікова інформація про стан грошових

потоків дозволяє аналітикам здійснити оцінку змін у складі чистих активів, встановити зв'язок між обліковим прибутком і реальними надходженнями та витрачаннями коштів.

Інформаційне забезпечення повинно містити реальні, конкретні і достатні відомості про стан грошових потоків, оскільки виступає основою для проведення їх аналізу і планування, а також полем для здійснення контролю за досягненням запланованих завдань.

Використовуючи «Звіт про рух грошових коштів» за досліджувані три останні роки складемо таблицю для аналізу ефективності формування та використання грошових потоків на конкретному підприємстві ПАТ «Концерн Стирол» (табл.1).

Як відомо, будь-який грошовий потік складається з надходжень і витрат. У відповідності до цього, надходження утворюють вхідний грошовий потік, а витрати – вихідний грошовий потік. Різниця між вхідним та вихідним грошовими потоками утворює чистий грошовий потік підприємства. Чистий грошовий потік — це надходження коштів за певний період за вирахуванням відпливу коштів за цей самий період.

Таблиця 1

**Аналіз показників грошових потоків ПАТ «Концерн Стирол»
за 2009-2011 рр., тис. грн***

Рік	Позитивний грошовий потік	Негативний грошовий потік	Чистий грошовий потік
2009	3111250	3495093	-383843
2010	2091717	2242116	-150399
2011	3821981	4052346	-230365

*Розроблено автором з використанням фінансової звітності підприємства

Виходячи з даних таблиці 1 можна стверджувати, що господарська діяльність ПАТ «Концерн Стирол» має тенденцію до збільшення обсягів як позитивного, так і негативного грошових потоків. Протягом 2010 року спостерігаємо значний спад показників, що зумовлено фінансовою

кризою. Чистий грошовий потік за аналізований період від'ємний, проте має тенденцію до зменшення.

Управління рухом грошових коштів стає одним із першочергових завдань, бокерівники підприємств щодня стикаються з прогнозуванням і управлінням грошовими потоками. Вони вирішують, як уберегти гроші від інфляції, постійних змін в законодавстві. Але при цьому необхідно уникати надлишкових грошей, бо їх можна використати для короткострокових укладень, що в подальшому призведе до отримання додаткового доходу.

Сучасна система принципів планування грошових потоків дозволяє підвищити точність прогнозів, спростити систему управління. Головними серед них виступають:

1. Принцип обґрунтованості мінімально необхідного обсягу грошових коштів, який повинен бути в підприємства для забезпечення його платоспроможності.

Його сутність полягає у визначенні мінімальної суми грошових коштів, необхідної для продовження операційної діяльності підприємства і своєчасного вибору методів фінансування.

2. Принцип пропорційності розподілу грошових коштів між складовими виробничого процесу.

Його суть – визначення оптимального розміру грошових коштів для обслуговування основного та оборотного капіталу, тому що необхідно знати не тільки величину очікуваних надходжень коштів, а й розподіл їх у процесі господарської діяльності підприємства. Від цього залежать платоспроможність підприємства та його репутація.

3. Принцип гнучкості планування грошових коштів.

Цей принцип виступає певним аналітичним орієнтиром, який повинен задавати необхідну суму грошових надходжень для збалансування їх із плановими витратами, що має оперативно коригуватися в разі утворення резерву чи дефіциту коштів.

4. Принцип оцінювання ефективності використання грошових коштів.

Сутність цього принципу полягає в тому, що в умовах забезпечення достатнього рівня платоспроможності, з одного боку, та необхідного рівня прибутковості, з іншого, аналіз грошових потоків у процесі їх планування стає необхідним явищем, що дає змогу дати загальну оцінку механізму планування грошових потоків підприємства.

5. Принцип адекватності часових інтервалів та способів планування. Управління як важлива складова планування – це дуже складна і трудомістка робота кожного керівника підприємства, бо йому щодня необхідно приймати безліч управлінських рішень щодо розподілу і використання грошових коштів, а також ефективно направляти грошові потоки.

Висновки. Управління грошовими потоками є важливим фактором прискорення обігу капіталу підприємства. Це відбувається, по-перше, за рахунок скорочення тривалості операційного циклу. По-друге, за рахунок більш економного використання власних коштів і, як наслідок, зменшення потреби в запозичених коштах. Тому ефективність роботи підприємства значною мірою залежить від організації системи управління грошовими потоками.

З метою підвищення ефективності управління грошовими потоками вітчизняних підприємств необхідно:

- досліджувати галузеві закономірності грошових потоків та враховувати їх у практиці обліку та аналізу підприємства;
- залучати в практику розрахунок системи показників грошових потоків як вимірників фінансової стійкості, платіжної стабільності та нормальної платоспроможності;
- удосконалити методику аналізу грошових потоків, що повинна здійснюватися, виходячи з реального фінансового стану підприємств;

- визначати потоки в обліковій, у тому числі оперативній, інформації для формування своєчасного та повного інформаційного забезпечення аналізу руху грошових коштів підприємств;

- ураховувати фактори руху коштів вітчизняних господарчих суб'єктів в умовах невизначеності та ризику.

Таким чином, управління грошовими потоками в цілому є важливим елементом фінансової політики підприємства, воно наскрізь охоплює всю систему управління суб'єкта господарювання. Важливість та значення управління рухом грошових коштів на підприємстві важко переоцінити, адже від його якості та ефективності залежить не тільки його стійкість в конкретний період часу, а й можливість подальшого розвитку, досягнення фінансового успіху на довгострокову перспективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : підручник / М. Д. Білик — К. : КНЕУ. — 2007. — 588 с.
2. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр: Эльга-Н, — 2002. — 736 с.
3. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін. — К. : КНЕУ, 2005. — 536 с.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Д.М. Добровольський, магістр
Миколаївський національний аграрний університет*

Обґрунтовано загальний організаційно-економічний механізм формування інвестиційної стратегії, а також досліджено найважливіші аспекти формування і реалізації інвестиційної стратегії підприємства.

Ключові слова: підприємство, інвестиційна діяльність, інвестиційна стратегія, стратегічне інвестиційне планування, інвестиційний менеджмент

Постановка проблеми. За сучасних кризових умов господарювання особливої актуальності набувають питання формування перспективних напрямків інвестиційної діяльності підприємств і, зокрема, формування інвестиційної стратегії суб'єктів господарювання. Ефективним інструментом вирішення вказаної проблеми є стратегічне планування інвестиційної діяльності. На сучасному етапі реалізації інвестиційної стратегії на підприємствах обмежена в основному реальними інвестиціями. Але з розвитком інвестиційного ринку України значно зростають потенційні можливості підприємств підвищити ефективність функціонування шляхом розширення обсягів інвестиційної діяльності, використання нових різноманітних видів фінансових інструментів та нематеріальних активів

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За сучасних кризових умов господарювання особливої актуальності набувають питання формування перспективних напрямків інвестиційної діяльності підприємств і, зокрема, формування інвестиційної стратегії. Ефективним інструментом вирішення вказаної проблеми є стратегічне планування інвестиційної діяльності. На сучасному етапі реалізація інвестиційної стратегії на підприємствах обмежена в основному реальними інвестиціями. Але з розвитком інвестиційного ринку України значно зростають потенційні можливості підприємств підвищити ефективність функціонування

шляхом розширення обсягів інвестиційної діяльності, використання нових різноманітних видів фінансових інструментів та нематеріальних активів.

Питанням управління інвестиційною діяльністю підприємства в економічній літературі приділяється досить багато уваги. Серед вітчизняних авторів, проблематика робіт яких стосується цих питань, слід відзначити Ю. М. Бажала, І. О. Бланка, Г. В. Козаченко, Т. В. Майорову, А. А. Пересаду, Г. Н. Федоренка, Н. А. Хрущ., О. М. Ястремську. та ін., а серед зарубіжних вчених-економістів: Г. Александера, Дж. Бейлі, Г. Бірмана, С. Брігхема, Л. Гітмана, М. Джонка, Ф. Фішера, У. Шарпа, Г. С. Шмідта та ін. Проте подальшого вирішення потребує наукова проблема формування інвестиційної стратегії підприємства в кризових умовах господарювання.

Постановка завдання. Метою даної статті є вивчення інвестиційної діяльності на підприємстві, яке повинно бути забезпечене найбільш ефективним шляхом реалізації його інвестиційної стратегії, яка виступає у якості системи довгострокових цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі інвестиційна діяльність підприємства зводиться не тільки на задоволення їхніх поточних інвестиційних потреб, а й до передбачення напрямів і форм цієї діяльності на перспективу. У конкурентних умов підприємства вимушені на основі наукової методології здійснювати перспективне управління інвестиційною діяльністю, ефективним інструментом якої виступає інвестиційна стратегія. Але на сьогодні інвестиційна стратегія українських підприємств залишається недостатньо гнучкою і малоефективною, що призводить до зниження їх конкурентоспроможності і відставання за своїм технічним розвитком від світових лідерів. Інвестиційна стратегія підприємства є системною концепцією, яка пов'язує і спрямовує розвиток її інвестиційної діяльності.

Враховуючи складне економічне становище і недостатній обсяг інвестицій, кожному підприємству необхідно проводити пошук

потенційних інвесторів шляхом розробки економічно обґрунтованих проектів і надання вкладникам відповідних пільг. При розробці інвестиційної стратегії фірма має спиратися на свої конкурентні переваги і досягнення попередніх періодів, аналізувати власний досвід інвестиційної діяльності і спостерігати за розвитком провідних фірм галузі.

На нашу думку, помилкою багатьох підприємств при розробці довгострокових стратегій є те, що увага акцентується лише на підвищенні якості окремого продукту, так як, фірми – конкуренти виготовляють нові продукти. І тут вже, як то кажуть йде боротьба за те, у кого краща продукція. А от вдосконалення загальної технологічної бази і методів роботи залишається осторонь. З цього виходить, що матеріально-технічна база залишається на низькому рівні, що в майбутньому не дозволить фірмі перейти на наступну сходинку розвитку. Тому інвестиційні кошти передусім мають спрямовуватися на поліпшення виробництва в цілому, а не тільки окремого продукту.

Приділяючи увагу управлінню інвестиційною діяльністю, завжди треба дотримуватися загальної фінансової стратегії підприємства, будуючи при цьому ієрархію цілей, які повинні досягатися послідовно, в залежності від свого значення. Процес розробки інвестиційної стратегії є складовою частиною загальної системи стратегічного вибору фірми, що включає також такі елементи, як місія, загальні стратегічні цілі розвитку, функціональні стратегії, способи формування й розподілу ресурсів.

Інвестиційна стратегія полягає у формуванні системи довготермінових завдань інвестиційної діяльності підприємства і забезпечені вибору найефективніших шляхів їх досягнення. Активна інвестиційна стратегія забезпечує зростання прибутковості до середньогалузевого рівня вкладень та передбачає відбір і реалізацію різних інноваційних проектів, активну поведінку інвестора на ринку [4].

Ефективним інструментом перспективного управління інвестиційною діяльністю підприємства є система управління структурою

капіталу і в умовах кризи посилюється роль ефективного залучення позикових коштів на умовах високорентабельного їх використання. Оптимальна інвестиційна стратегія має відповідати таким критеріям: інвестиційна привабливість запропонованих стратегією регіонів, галузей та ринків; взаємоузгодженість та взаємозв'язок стратегічних цілей, завдань і програм; низька чутливість стратегії до змін у зовнішньому середовищі; прийнятий часовий діапазон реалізації стратегії; відсутність суттєвих перешкод на шляху до реалізації стратегії; прийнятний рівень інвестиційних і фінансових ризиків; адекватне ресурсне та організаційне забезпечення стратегії. За даними Державної служби статистики України можемо побачити залучення іноземних інвестицій в економіку України в табл. 1.

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну*

Країни	Обсяги прямих інвестицій станом на 01.01.2012 (млн. дол. США)	У % до підсумку
Усього	44708,0	100
у тому числі		
Кіпр	9914,6	22,2
Німеччина	7076,9	15,8
Нідерланди	4707,8	10,5
Російська Федерація	3402,8	7,6
Австрія	2658,2	5,9
Франція	2367,1	5,3
Сполучене Королівство	2298,8	5,1
Швеція	1729,9	3,9
Віргінські Острови, Британські	1460,8	3,3
Сполучені Штати Америки	1192,4	2,7
Італія	982,4	2,2
Польща	935,8	2,1
Швейцарія	859,4	1,9
Інші країни	5121,1	11,5

*Джерело: Розраховано за даними Державного комітету статистики України [3]

Як бачимо, найбільше інвестицій було отримано від Кіпру – 9914,6 млн. дол. США. Загалом Україна отримала 44708,0 млн. дол. США.

Аналіз галузевої структури прямих іноземних інвестицій свідчить, що найбільший приріст іноземного капіталу у січні-вересні 2010 року спостерігався на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність – на 1 684,3 млн. дол. США, торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – на 237,6 млн. дол. США, а також операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – на 215,7 млн. дол. США.

Серед регіонів провідні місця за обсягами залучених інвестицій посіли м. Київ – 21 163,4 млн. дол. США (49,8% обсягу іноземного капіталу в економіку країни); Дніпропетровська – 7 283,5 млн. дол. США (17,1%), Харківська – 2 101,6 млн. дол. США (4,9%), Донецька – 1 629,5 млн. дол. США (3,8%), Київська – 1 589,6 млн. дол. США (3,7%) та Львівська – 1 254,5 млн. дол. США (3%) області.

І справді, із вищенаведених розрахунків ми бачимо, що як економіка України, так і регіони мають залучення іноземних інвестицій. Але на нашу думку, підприємства та регіони не повною мірою використовують залучений капітал, адже кожного року ми чуємо, що для підприємств та фірм «катастрофічно» не вистачає коштів для нормальної роботи та функціонування на належному рівні. Ми вважаємо, що доцільніше спрямовувати інвестиційні потоки в ті сектори економіки, які становлять найбільший інтерес для країни. Пріоритетними напрямками для залучення й підтримки стратегічних інвесторів можуть бути ті, де Україна має традиційні виробництва, володіє необхідним ресурсним потенціалом і формує значну потребу ринку у відповідній продукції: тракторо-комбайнобудування, розвиток енергогенеруючих потужностей, переробка сільгосппродукції, транспортна інфраструктура, виробництво легкових та вантажних автомобілів, запровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій [2].

Висновки. Процес інвестиційної діяльності в Україні є досить таки недосконалим. Хоч і на сьогоднішній день відбуваються істотні зміни в структурі джерел фінансових капітальних вкладень, підвищується частка іноземних інвестицій в економіку. Однак, у вирішенні завдань стабілізації економічного стану головна роль залишається все ж за державними інвестиціями незважаючи на те, що значний вплив на розвиток економіки здійснюють іноземні інвестиції. Навіть коли іноземні інвестори вкладають кошти в вітчизняні підприємства вони одразу стикаються з рядом проблем пов'язаних з недоліками в законодавстві з питань іноземного інвестування. А особливо при формуванні статутного капіталу з використанням іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данілішин Б. Відновлення виробництва в промисловості триває / Б. Данілішин // Урядовий кур'єр. — 2009. — № 218. — С. 6 – 10.
2. Малютін О.К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / О.К. Малютін // Фінанси України. — 2008. — № 11. — С. 64 – 74.
3. Держстат України [Електронний ресурс] : [сайт]. — Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
4. Хрущ Н.А. Стратегії компанії: механізми формування й адаптації в сучасному інвестиційному середовищі / Н.А. Хрущ // Фінанси України. — 2008. — № 8 — С. 45 – 52.

НЕМАТЕРІАЛЬНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ

С.С. Іванов, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні види нематеріального стимулювання. Доведено, що такого роду стимулювання може мати досить позитивний характер на покращення економічних показників і широко застосовується на підприємствах в різних галузях. Обґрунтовано важливість застосування методів нематеріального стимулювання працівників. Ключові слова: нематеріальне стимулювання, підприємство, стимул, мотив.

Постановка проблеми. Головною метою, що спонукає людину до праці є потреба в одержанні коштів для задоволення своїх інтересів. Усвідомлена потреба перетворюється у свідому мету, що визначає поведінку працівника, його трудову активність. Хоча праця в Україні на сьогоднішній день розглядається, в основному, лише як засіб заробітку, можна припустити, що потреба в грошах буде рости до певної межі (що залежить від рівня життя), після якої гроші стануть умовою нормального життя, збереження людської гідності. У цьому випадку в якості домінуючих можуть виступити потреби у творчості, досягненні успіхів та інші, тобто те що дає людині змогу почуватися соціально значимою, саме для цього створюються інструменти нематеріального стимулювання, щоб спонуканням до роботи і підвищення ефективності цієї самої роботи виступали не тільки матеріальні стимули а й нематеріальні [1].

Аналіз досліджень та публікацій. У працях таких зарубіжних вчених, як Прозман О.А., Капустянин К.О., Городецька Л.О, Беженар Ю.О. знайшли глибоке обґрунтування шляхи ефективного управління персоналом та його мотивації, розкриті чинники, що сприяють або перешкоджають підвищенню продуктивності праці робітників транснаціональних корпорацій. За аналізом управлінського досвіду транснаціональних корпорацій в Україні сформувався ряд вітчизняних методик щодо визначення основ менеджменту та стимулювання персоналу, які теж розглядали ці вчені. Однак, можна зазначити, що проблемам

нематеріального стимулювання присвячена незначна кількість праць, тому ми хочемо звернути на це особливу увагу [2].

Постановка завдання. Визначення особливостей процесу формування мотивації трудової діяльності на підприємствах та розробка основних напрямків і практичних рекомендацій щодо створення мотиваційного механізму, його ефективного розвитку, який би відповідав пріоритетам формування соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Результат роботи трудової організації (колективу) в значній мірі залежить від цілеспрямованих зусиль стосовно стимулювання трудової активності працівників.

Поряд зі словом мотив у літературі й на практиці широко вживається термін «стимул», зміст якого можна пояснити як спонукання до дії в певному напрямку.

У більшості випадків ці терміни розглядають як синоніми, тобто як такі, що виражають одну й ту саму сутність, що в принципі правильно. Водночас між мотивом і стимулом є певна сутнісна відмінність, хоча якогось практичного значення вона не має.

Мотив – це внутрішня спонукальна сила, прагнення.

Стимул – зовнішнє збудження з певною метою. Тому можна вважати, що стимулювання здійснюється з мотивації потрібної поведінки працівників.

Мотивація трудової діяльності не може бути дійовою без застосування сучасних форм і методів нематеріального стимулювання персоналу. Підвищення значення трудових і статусних мотивів, що спостерігається нині, не означає абсолютного зниження ролі матеріальних стимулів. Вони, як і раніше, залишаються важливим каталізатором, здатним суттєво підвищити трудову активність [5].

Хоч в питаннях мотивації важливій індивідуальний підхід до кожного працівника, але все одно в цілому повинна бути впроваджена певна система.

Під мотивацією розуміють процес спонукання себе та інших до діяльності для досягнення особистих цілей і цілей організації [4].

Підвищення життєвого рівня населення, подальша демократизація суспільства обумовлюють помітні зміни в структурі мотивів трудової діяльності персоналу організацій. У країнах з розвинутою ринковою економікою це знаходить своє відображення в зменшенні чисельності працівників, які в структурі мотивів надають перевагу досягненню матеріальної винагороди. Одночасно в зазначеній структурі зростає роль нематеріальної мотивації трудової діяльності.

Нематеріальне стимулювання розвитку персоналу в організації, насамперед, направлене на задоволення мотиву збереження соціального статусу працівника в трудовому колективі завдяки залишенню за ним його робочого місця чи займаної посади; підвищення соціального статусу працівника в трудовому колективі в результаті одержання ним більш високої відповідальної посади, посилення зацікавленості працівника самим процесом опанування новими знаннями, вміннями та практичними навичками; поглиблення інтересу щодо професійного спілкування з професіоналами як в організації, так і поза її межами.

З точки зору розвитку персоналу участь працівників в управлінні підприємством вигідна як найманим працівникам, так і їх роботодавцям. Так, залучення персоналу до управління виробництвом сприяє задоволенню потреби працівника у визнанні та самоствердженні, збереженню, а в ряді випадків й підвищенню його соціального статусу у трудовому колективі. Участь працівника в управлінні організацією спонукає його до постійного підвищення рівня своєї професійної майстерності, оскільки прийняття обґрунтованих управлінських рішень вимагає високого рівня компетентності [1].

Крім того, беручи участь в управлінні виробництвом, працівник має більші можливості для розширення свого професійного кругозору шляхом опанування новими знаннями, вміннями і навичками. Залучення найманого працівника до управління організацією дає змогу йому спілкуватися з професіоналами з вирішення певних виробничих проблем, обмінюватися передовим досвідом роботи, взаємозбагачуватися й таким чином забезпечувати подальший свій розвиток.

Для роботодавців участь працівників в управлінні виробництвом дозволяє повніше використати трудовий та освітній потенціал персоналу і тим самим підвищити рівень ефективності виробництва. Більш ефективне використання освітнього потенціалу працівників дає можливість фірмі збільшити розмір прибутку та на цій основі швидше окупити витрати на розвиток персоналу, зокрема на професійне навчання працівників.

Суттєву роль в нематеріальному стимулюванні розвитку персоналу відіграє регулювання робочого часу та заохочення працівників у підвищенні свого рівня професійної майстерності на базі надання їм вільного часу. При цьому особливий стимулюючий ефект мають додаткові та творчі відпустки, що надаються працівникам, в тому числі для самостійного навчання, підвищення рівня кваліфікації, підготовки дисертаційних робіт, пов'язаних з проблематикою виробництва, понад термінів, установлених чинним трудовим законодавством [3].

Підставою для їх надання можуть бути колективний договір, індивідуальний план розвитку або особисті цілі працівника. Нематеріальне стимулювання розвитку персоналу шляхом регулювання робочого часу чи заохочення наданням вільного часу має поширюватися на тих, хто зарекомендував себе працелюбним, організованим, дисциплінованим працівником, який успішно реалізує індивідуальний план трудової кар'єри.

Як засвідчує практика, основними видами нематеріального стимулювання є: оголошення подяки, нагородження Почесною грамотою, занесення прізвища працівника до Книги пошани, розміщення фотографії

працівника на Дошку пошани, до Галереї Трудової Слави, присвоєння почесних звань тощо. Локальні акти підприємств передбачають, наприклад, такі моральні заохочення, як присвоєння почесного звання "Відмінник якості" з врученням власного тавра і переведенням на самоконтроль, присвоєння почесного звання "Кращий за професією", "Майстер – золоті руки", вручення листів подяки сім'ям працівників – відмінників якості праці, присвоєння звання "Кращий цех за якістю" [4].

Одним із напрямків поліпшення мотивації трудової діяльності є удосконалення організації праці. Він містить постановку цілей, розширення трудових функцій, збагачення праці, виробничу ротацію, застосування гнучких графіків, поліпшення умов праці.

Поліпшення умов праці - найгостріша проблема сьогодення. Умови праці, виступаючи не тільки потребою, але і мотивом, що спонукує трудитися з певною віддачею, можуть бути одночасно фактором і наслідком продуктивності праці і його ефективності.

Винагорода вільним часом мотивує співробітників не витратити робочий час даремно і дозволяє працівнику більше часу присвячувати собі та родині, якщо він буде виконувати роботу раніш відведеного терміну. Такий метод застосовують для людей з вільним графіком роботи. В іншому випадку у керівництва з'являється спокуса збільшити обсяг роботи.

Взаєморозуміння і прояв інтересу до працівника як спосіб моральної винагороди найбільш значимий для ефективних співробітників професіоналів. Для них внутрішня винагорода має велике значення. Такий підхід вимагає від менеджерів гарного неформального контакту зі своїми підлеглими, а також знання того, що їх хвилює й цікавить [2].

Висновки. На сучасному етапі розвитку ділових відносин у колективі ми спостерігаємо тенденцію до зниження ролі матеріальних стимулів і відповідно зростання ролі нематеріальних, особливо коли іде мова про роботу з кваліфікованими працівниками. Менеджер повинен

шукати нові підходи у діалозі з працівником якщо він хоче досягти високих показників ефективності праці. Існує багато способів мотивувати людину до роботи. Застосувавши правильно ці способи нематеріальних стимулів ми отримуємо двосторонній ефект, з однієї сторони працівники отримують задоволення від процесу праці та її результатів і прагнуть до самовдосконалення, з іншої компанія не витрачаючи значних коштів на матеріальне заохочення отримує колектив працівників які мають високі показники ефективності праці, що дає їй значні переваги у конкурентному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Publishing house Education and Science s.r.o. [Електронний ресурс] : [сайт]. — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>
2. Інтернет портал для управлінців [Електронний ресурс] : [сайт]. — Режим доступу: www.management.com.ua
3. Городецька Л.О. Удосконалення систем стимулювання праці персоналу підприємства / Л.О. Городецька, Ю.О. Беженар // Проблеми підвищення інфраструктури — К. : НАУ — 2007. — №15. — С. 120 – 129.
4. Тимошенко И.И. Мотивация зичностей и человеческих ресурсов / И.И. Тимошенко, А.С. Соснин. — К. : Європейского ун-та — 2002. — 576 с.

ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ

Д.А. Ігіна, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито сутність підвищення кваліфікації кадрового потенціалу. Проаналізована форма підготовки кадрів на підприємствах.

Ключові слова: кадровий потенціал, освіта, підвищення кваліфікації,

Постановка проблеми. Підвищення кваліфікації на підприємстві - практично безперервний процес, який може містити в собі як нові концепції, так і стандартні підходи, як наприклад, різноманітні семінари, навчання в інститутах підвищення кваліфікації вищого персоналу чи перепідготовка працівників. В умовах ринкової економіки визначення обсягів професійного навчання здійснюється підприємствами самостійно. На підприємствах і в організаціях здійснюються: підготовка нових працівників за професіями, які не потребують довгих строків навчання, і робітників, потреба в яких не забезпечується випускниками професійно-технічних навчальних закладів і середніх шкіл з виробничим навчанням; систематичне підвищення кваліфікації робітників і навчання іншим професіям у зв'язку з технічним прогресом, змінами у номенклатурі матеріалів, обладнання, товарів і т. ін. [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених, які розглядають питанням ролі освіти у формуванні кадрового потенціалу займаються такі вчені, як Е. Лібанова, В. Онікієнко, І. Петрова, О. Грішнова, Л. Лісогор та багато ін. Також піднімаються питання ролі освіти у формуванні трудового потенціалу, в тому числі з застосуванням аналізу статистичних даних.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз існуючих методів підвищення кваліфікації працівників підприємств, виявлення проблем галузі підвищення кваліфікації, формування та обґрунтування пропозицій

щодо змісту, форм і основних принципів удосконалення роботи з підвищення кваліфікації працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні освіта – це не лише головний фактор соціального й економічного прогресу, а й основа формування кадрового потенціалу. Адже капіталом сучасного суспільства стає людина, здатна до пошуку та освоєння нових знань, до прийняття нестандартних рішень. Усе більш усвідомлюється імператив виживання цивілізації і глобальної відповідальності кожної людини за майбутнє, збільшується різноманіття соціальних укладів суспільства; визнається об'єктивна необхідність розвитку в людей багатогранності та гнучкості мислення та сприйняття світу.

Підвищення рівня освіти є фактором підвищення рівня знань і творчої активності. Людський потенціал, який є базою кадрового потенціалу накопичується аналогічно матеріальному і капіталом накопичення є освіта, знання, навички і досвід.

Також важливою складовою кадрового потенціалу є кваліфікаційний рівень персоналу. До діяльності будь-якого працівника ставляться відповідні кваліфікаційні вимоги, визначаються посадові обов'язки й обсяг специфічних знань, що враховується при атестації кадрів та встановленні оплати праці. Крім того кваліфікація персоналу здійснює вплив на сприйняття інновацій. По-перше, кваліфікація зумовлює той «максимум», на який здатен працівник, і в разі, коли інновація вимагає нових знань чи умінь, навичок, що виходять за межі цього «максимуму», може стати безпорадною. По-друге, кваліфікація є мотивуютьним фактором діяльності: що вищою є кваліфікація, то більшою мірою працівник керується внутрішніми й зовнішніми позитивними мотивами й охочіше бере участь у процесах впровадження й поширення інновацій. Крім того, кваліфікованих фахівців значно легше ознайомити з нововведенням [2].

Індикатором, що свідчить про необхідність підвищення кваліфікації робітників, служить намітилося зниження середнього розряду робітників,

відставання розряду робітників від розряду робіт. Тому систематичного аналізу повинні піддаватися існуюча і необхідна кваліфікаційні структури робочих кадрів. Перш за все необхідний аналіз причин такого становища - зміни в техніці і технології виконання робіт, що ставить перед робочим завдання їх освоєння.

Іншим індикатором може бути зростання бракованої з вини робочого продукції. Оскільки однією з форм підвищення кваліфікації є освоєння суміжних професій, аналізу повинна бути піддана раціональність використання робочої сили за кваліфікацією, використання фонду робочого часу, можливості усунення його втрат.

Система підвищення кваліфікації, що склалася на виробництві, включає виробничо-технічні курси, курси навчання другим і суміщаються професіями, курси цільового призначення з вивчення нових виробів, обладнання, технології, школи по вивченню передових методів роботи.

Виробничо-технічні курси, як найбільш масова форма, створюються з метою підвищення виробничих умінь і технічних знань робітників до необхідного рівня, з метою підвищення кваліфікації робітників (розряду, класу тощо) в межах даної професії та спеціальності. Тривалість навчання для кожної навчальної групи встановлюється індивідуально в межах від трьох місяців (з відривом від виробництва) до шести (без відриву від виробництва).

Завдання курсів з навчання другим і суміжним професіям видно із самої назви. Однак, слід мати на увазі одну їх особливість. Якщо виходити із суті підвищення кваліфікації, коли підвищується розряд робітника (або професійну майстерність у межах розряду) за наявною у робітника професії (спеціальності), то освоєння інших професій начебто не має відношення до підвищення кваліфікації. Але вся справа в тому, що це за професії і з якою метою вони освоюються. Якщо робочий освоює суміжні професії, тобто перебувають у тісному зв'язку з основною, пов'язані з комплексом взаємопов'язаних робіт, на виконанні яких починає

спеціалізуватися працівник - це можна розглядати як підвищення його кваліфікації, універсалізму, умова застосування більш раціональних форм організації праці при роботі за попередньою професією.

Динаміка підготовки та підвищення кваліфікації працівників загалом за всіма видами діяльності, які навчалися новим професіям становить у 2009 році 209,3 тис. осіб, у 2010 – 216,5 тис. осіб та у 2011 – 230 тис. осіб. Підвищили кваліфікацію у 2009 році 890,4 тис. осіб, у 2010 – 943,9 тис. осіб та у 2011 році 978,4 тис. осіб.

Навчання і розвиток персоналу включає:

- навчання, що у формі отримання загальної і фахової освіти дає необхідні знання, навички і досвід;
- підвищення кваліфікації, завдання якого - поліпшення фахових знань і навичок;
- навчання в школі управління і керівництва, що дає потрібні знання і підготовку при вступі на керівну посаду і формує рівень керівника;
- перекваліфікація, що, по суті, дає другу освіту [3].

Підвищення кваліфікації службовців і категорій спеціалістів може приймати різноманітні форми. Це можуть бути курси при підприємствах і установах з використанням в якості викладачів як власних кваліфікованих працівників, так і спеціалістів зі сторони, консультантів, викладачів ВУЗів та ін. Така форма підвищення кваліфікації носить оперативний характер і забезпечує достатню цілеспрямованість підготовки. Організацію роботи курсів здійснює відділ підготовки кадрів, а при його відсутності - відділ кадрів чи відповідальний спеціаліст (менеджер по персоналу). Більш глибокі знання по широкому колу питань в порядку підвищення кваліфікації можна одержати на спеціальних факультетах або курсах підвищення кваліфікації при вищих учбових закладах, учбових центрах або філіалах при великих підприємствах, в галузевих чи міжгалузевих інститутах підвищення кваліфікації та їх філіалами, а також на курсах, семінарах, які влаштовуються численними фірмами, що спеціалізуються на

навчанні і консультуванні по новим нормативним документам і які, як правило, оперативно відкликаються на потреби підприємств і організацій.

Загалом у 2011 році підвищили кваліфікацію 978,4 тис. працівників. У тому числі підвищили кваліфікацію на виробництві 472,9 тис. осіб, у навчальних закладах 505,5 тис. осіб. Розглянемо підвищення кваліфікації за професійними групами у рис. 1.

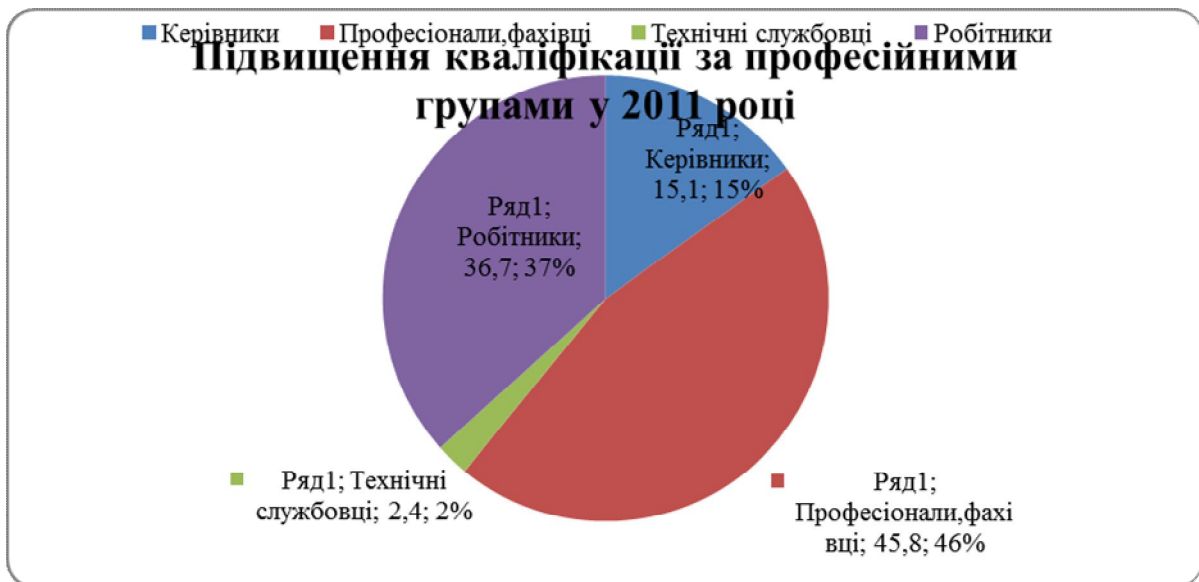

Рис.1. Підвищення кваліфікації за професійними групами у 2011 році*

* Розроблено на основі джерела [3]

Найбільшу частину працівників які підвищують кваліфікацію займають професіонали,фахівці – 46%, на другому місці робітники з них є працівники які підвищили розряд – 37%, третє місце займають керівники – 15%, та найменший відсоток займають технічні службовці – 2%.

Підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів буде більш ефективним при дотриманні принципу спадкоємності навчання і подальшого раціонального використання кадрів, враховуючи надбанні ними знання і навички. Щоб підвищити відповідальність і зацікавленість кадрів в безперервному підвищенні кваліфікації, на нашу думку, необхідно забезпечити взаємозв'язок результатів підвищення кваліфікації, атестації, посадових переміщень і оплати праці робітників з якістю знань і ефективністю їх практичного використання. Робота по підвищенню

кваліфікації є складовою частиною підготовки кадрового резерву і тому передбачається колективними договорами (договорами про соціальне партнерство) адміністрації з працівниками підприємства, а самі заходи по підвищенню кваліфікації знаходять відображення в системі планування на підприємстві [4].

Висновки. Нині професійна підготовка кадрів перетворюється на один із найважливіших чинників підвищення продуктивності праці, забезпечення випуску конкурентоспроможності на світовому ринку продукції, інтеграції України у світове економічне співтовариство. Є підстави говорити про необхідність формування інноваційної моделі розвитку трудового потенціалу, особливості якої полягають у зосередженні на якісних, а не кількісних показниках робочої сили, забезпеченні відповідності між попитом на працю та її пропозицією, підвищенні гнучкості ринку праці, його відкритості до впровадження нових технологій [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильченко В.С. навч. посіб. / В.С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб — К. : КНЕУ, 2005. — 403 с.
2. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк — К. : КНЕУ, 2006. — 316 с.
3. Віртуальний світ користувача [Електронний ресурс] : [сайт]. — Режим доступу: <http://www.virtual.ks.ua/students/2672-education-and-training.html>
4. Дрозач М. Підготовка робітничих кадрів на виробництві через мережу професійно-технічних навчальних закладів / М. Дрозач // Україна : аспекти праці. — 2006. — № 7. — С. 36 – 41.
5. Кінах А. Стан та перспективи професійного розвитку трудового потенціалу України / А. Кінах // Вища школа. — 2005. — № 2. — С. 5 – 15.

УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

І.О. Кареліна, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено аналіз використання методів управління в галузі рослинництва в сільськогосподарському підприємстві, досліджено їх вплив на продуктивність праці працівників, а також розроблено рекомендації стосовно вдосконалення процесу управління.

Ключові слова: управління, галузь, рослинництво, ресурси.

Постановка проблеми. Проблеми досвіду організації управління в одній із важливіших галузей сільського господарства – в галузі рослинництва в межах сільського господарства, що тісно пов'язана з рівнем забезпеченості господарства висококваліфікованими працівниками в сфері управління. Незалежно від місця знаходження, форми власності та цілей організації одним із важливих та актуальних завдань управлінців є врахування багатьох факторів при визначенні та формуванні стратегічних цілей на підприємстві.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемою управління в галузі рослинництва займалися багато науковців, але найбільш вагомий внесок зробили такі українські автори, як В.Я. Амбросов, А.А. Мальцький, О.Г. Білоус, В.Р. Веснин, О.Я. Лемік, І.А. Маркін, Ю.І. Пахта, Ф.І. Хміль, О.О. Недбалюк, І.М. Чорний, М.М. Шпак, В.П.Павлик.

Постановка завдання. Охарактеризувати сучасний стан аграрного сектору економіки України, що залежить не лише від існуючих процесів, а й від рівня управління в одній із важливих галузей народного господарства – рослинництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. В будь – якій державі сільське господарство забезпечує населення продовольством, тому галузь рослинництва є важливою в народному господарстві.

Сучасні економічні процеси в Україні характеризуються розвитком як позитивних, так і негативних тенденцій, зумовлених рядом об'єктивних

і суб'єктивних причин. Особливо це стосується аграрного сектора економіки. Природні умови і трудові ресурси держави дозволяють створити ефективне, конкурентоспроможне на світовому рівні сільське господарство. Проте є нагальна потреба у вдосконаленні управління саме у галузі рослинництва, спрямованої на нарощування й ефективне використання виробничого потенціалу.

Стан аграрного сектора економіки України є кризовим. Про це свідчать спад виробництва, проблеми з продовольчим забезпеченням внутрішнього ринку, де обсяги виробництва сільськогосподарської продукції рослинницького походження становлять лише близько 30% ВВП, все це свідчить про те, що негайно потрібне становлення нової господарської системи. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, значною мірою залежать від виваженої й обґрунтованої політики кваліфікованих управлінців у галузі рослинництва.

Тому в умовах становлення нової господарської системи вельми актуальне питання про форми управління на сільськогосподарському підприємстві в галузі рослинництва, пов'язане з вивченням і практичним застосуванням різних методів і способів, що забезпечують подолання сформованих негативних тенденцій і підвищення ефективності виробництва.

Управління в галузі рослинництва це насамперед цілеспрямований програмований чи довільний вплив на об'єкти задля досягнення кінцевої мети за допомогою процесорів, явищ, процесів, коли є з ними взаємодія в режимі детермінованої чи довільної програми. Управління в галузі рослинництва її компонентами та процесами, з метою підвищення ефективності функціонування відбувається ще на етапі системного проектування, створення, формування, розвитку, становлення та функціонування галузі рослинництва в сільськогосподарському

підприємстві. Ефективність управління визначається адекватністю дій управління що до об'єкта управління.

У керівників, які мислять стратегічно повинно бути широке і довгострокове бачення перспектив руху. Але вони повинні також розуміти, що саме вони відповідають, по-перше, за планування розміщення засобів способом, найбільш корисним для впровадження стратегії і, по-друге, за те, щоб управління будувалось, додаючи значну вартість до результатів, які отримує організація.

Спеціалісти сільського господарства у сфері управління повинні бути компетентними, мати найсучасніші знання про умови виробництва, передову техніку, прогресивні технології, форми організації праці і вміти реалізовувати їх.

Висновки. Результати роботи підприємства зорієнтованого в галузі рослинництва багато в чому залежить від особливостей управління, структури управлінського апарату, особистих якостей керівника. Управлінець повинен проявляти самостійність в прийнятті рішень, чому передуює висока організованість та самодисципліна, він володіє почуттям небезпеки, але володіє ситуацією і не втрачає самоволодіння, вміє мобілізувати сили для вирішення проблеми, а також мислить стратегічно, на перспективу прораховуючи наперед можливі шляхи вирішення проблем що раптово з'явилися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева М.М. Планування діяльності фірми. Навчально-методичний посібник / М.М. Алексеева. — М. : Фінанси і статистика. — 2003. — 355 с.

3.Березівський П.С. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу. Навчальний посібник / П.С. Березівський, Н.І. Михалюк. — Львів : Магнолія Плюс. — 2005. — 443 с.

6. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності с.г. підприємств / В.К. Савчук. — К. : Урожай. — 2003. — 350 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

О.В. Коврига , студент

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито особливості управління персоналом на підприємстві та його удосконалення, обґрунтовано необхідність проведення зваженої політики щодо формування якісного та кількісного складу працівників.

Ключові слова: ринок праці, персонал, працевлаштування громадян, оплата праці, якісний та кількісний склад працівників.

Постановка проблеми. Одним із ключових факторів виробництва будь-якого виду товарів і послуг поряд з інвестиційним капіталом (основними фондами й оборотними коштами) є трудові ресурси. У сучасних умовах саме трудові ресурси розглядають як найбільш коштовний капітал, яким володіє підприємство. Ефективне управління трудовими ресурсами як особлива функція діяльності, пов'язана з наймом працівників, навчанням, оцінкою й оплатою праці, є важливою передумовою для ефективного функціонування виробництва. Підготовлені і кваліфіковані працівники, що знаходяться в штаті підприємства, називаються його персоналом, чи кадрами. Головна мета управління персоналом – забезпечення підприємства працівниками, що відповідають вимогам даного підприємства, професійної і соціальної адаптації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми управління персоналом на підприємстві висвітлені в роботах відомих українських учених: А.М. Колот, А.І. Кочеткова, Н. Лук'янченко, О. Дороніна, Т. Пір'ян, В. Мазур, Д. Богиня, Г. Завиновська, В. Гриньова, О. Грішнова, Г. Дмитренко, В. Дятлов, Г.Десслер, А. Єгоршин та інші.

Постановка завдання. Мета даної статті полягає в тому, щоб комплексно оцінити відносини у трудовому колективі, пов'язані з наймом і пропозицією робочої сили, її оплатою, плинністю кадрів, тенденціями розвитку, проблемами та перспективами, розглянути використання різних заходів для удосконалення управління персоналом на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Менеджер по персоналу – професія нова. Як різновид діяльності менеджера вона зародилася наприкінці минулого століття. Поява фахівців по роботі з персоналом, що мають підготовку в області промислової соціології і психології, означало справжню революцію в традиційних формах кадрової роботи. Якщо до цього кадрова робота була функцією лінійних керівників різного рівня і рангу, а також працівників (і керівників) кадрових служб, що займаються обліковою, контрольною і адміністраторською діяльністю, то виникнення управлінської (штабної) функції, пов'язаної з забезпеченням належного рівня кадрового потенціалу організації, істотно розширило діапазон задач і підвищило значення цього напрямку менеджменту. Одна з найважливіших складових управлінської діяльності – управління персоналом, як правило, ґрунтується на концепції управління – узагальненому уявленні (необов'язково декларуємому) про місце людини в організації. У теорії і практиці управління людською стороною організації можна виділити чотири концепції, що розвивалися в рамках трьох основних підходів до управління – економічного, органічного і гуманістичного.

Економічний підхід до управління дав початок концепції використання трудових ресурсів. У рамках цього підходу провідне місце займає технічна (у загальному випадку інструментальна, тобто спрямована на оволодіння трудовими прийомами), а не управлінська підготовка людей на підприємстві. Організація тут означає упорядкованість відносин між ясно обкресленими частинами цілого, що мають визначений порядок. У сутності організація – це набір механічних відносин, і діяти вона повинна подібно механізму: алгоритмізовано, ефективно, надійно і передбачувано.

Саме з появою управління персоналом як спеціалізованої штабної діяльності в системі сучасного менеджменту пов'язане становлення кадрового менеджменту, що поступово інтегрує і трансформує сформовані форми кадрової роботи. Важливим етапом цього процесу стали асиміляція ідей системного підходу, розробка різних моделей організації як системи –

не тільки функціонуючої, але і такої, що розвивається, - на основі яких сформувався новий підхід у кадровому менеджменті - управління людськими ресурсами. Доцільно зазначити, що ринок праці не вичерпується відносинами по працевлаштуванню безробітних та заповненню вакансій, а охоплює всю сферу найманої праці [2].

Об'єктом політики ринку праці при цьому повинно виступати широке коло трудових відносин між економічно активним населенням країни. Стабілізації на ринку робочої сили сприятиме наступне: розвиток промисловості України, зміна структури зайнятості, деталізація трудової міграції, участь населення у підготовці та проведенні в Україні Євро-2012, а також посилення відповідальності органів виконавчої влади й соціальних партнерів за реалізацію державної політики зайнятості.

Реалізація урядової політики має забезпечити перехід від використання дешевої праці до висококваліфікованої з належною оплатою завдяки:

1. Удосконаленню законодавства щодо порядку та критеріїв визначення мінімальної заробітної плати та запровадження мінімальної погодинної заробітної плати як державного соціального стандарту.
2. Забезпеченню захисту прав працівників на своєчасне та в повному розмірі отримання заробітної плати, а також погашення заборгованості.
3. Істотному зменшенню питомої ваги населення, яке перебуває за межею бідності та зміцненню позицій середнього класу працюючих.
4. Залученню необхідних інвестицій у виробництво та людський капітал.
5. Усуненню диспропорцій у міжпосадових та міжгалузевих співвідношеннях оплати праці працівників бюджетної сфери, значному підвищенню її розмірів.
6. Урахуванню відмінності регіонів щодо економічної оцінки землі та природно-кліматичних умов під час реалізації державної цінової політики

та розподілу бюджетних коштів, які направляються на стимулювання виробництва окремих видів продукції.

7. Врегулюванню податкової системи щодо зменшення навантаження на фонд оплати праці [3].

Кожне підприємство характеризується особливостями діяльності, ставить перед собою специфічні цілі, а кожен працівник має свої цінності й установки. Крім того, зовнішнє середовище, в якому функціонують підприємства, постійно змінюється, як і показники, що характеризують його персонал. Отже, доцільним є формування такої системи управління персоналом, яка враховувала б особливості діяльності конкретного підприємства.

Різноманіття сучасних систем оплати праці зумовлює необхідність побудови чіткої і повної їх класифікації, оскільки існуючі класифікації не можна назвати повними. Аналіз систем оплати праці, що використовуються на вітчизняних підприємствах дозволив авторові виділити сім основних ознак, за допомогою яких можна охарактеризувати будь-яку систему оплати праці. Такими класифікаційними ознаками виступають: спосіб оцінки кількості праці; форми виразу і оцінки результатів праці; кількість показників, що характеризують результати праці; характер впливу працівника на результати праці; характер розподілу фонду оплати праці; цільове призначення; характер зростання оплати праці.

Використання запропонованої класифікації дозволить ґрунтовніше підібрати систему оплати праці відповідно до умов конкретного підприємства, що стане підставою для її успішного функціонування.

Дослідження зарубіжного досвіду оплати праці показало, що в країнах з розвинутою ринковою економікою накопичено значний досвід формування систем оплати праці, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, проте не можна його механічно перенести на українські підприємства [5].

Використання стратегічного підходу щодо формування системи оплати праці на підприємстві дозволить розробити таку систему управління персоналом на підприємстві, яка була б сприятливою до змін зовнішнього і внутрішнього середовища й ефективною для учасників соціально-трудових відносин [5].

Таким чином, для розробки ефективної системи управління персоналом необхідними є впровадження наступних заходів для стабілізації та нормального функціонування ринку робочої сили:

1. Розвиток гнучкого ринку робочої сили, який необхідно спрямувати на роботу центрів зайнятості та удосконалення системи підвищення кваліфікації робочої сили.

2. Сприяння піднесенню економічної активності населення шляхом удосконалення інфраструктури національного ринку праці.

3. Захист національних інтересів України шляхом розробки політики регулювання міграції щодо експорту та імпорту праці.

4. Забезпечення гнучкості оплати праці на підприємстві з доцільністю застосовування стратегічного підходу, що полягає в розробці стратегії формування системи оплати праці, тобто напряду дій, спрямованих на забезпечення підприємства персоналом, його збереження та мотивування відповідно до стратегічних завдань і ресурсних можливостей підприємства.

5. Формування ефективної системи оплати праці, необхідність застосування зарубіжного досвіду з урахуванням особливостей українського ринку праці [1].

Висновки. Сьогодні саме персонал розглядається як найважливіший внутрішній ресурс підвищення прибутковості підприємства, тому ефектвне управління ним має ключове значення для успішності і результативної роботи організації. Незалежно від специфіки бізнесу, рішення задачі управління персоналом зрештою зводиться до того, щоб сформувати «правильну» поведінкову модель його співробітників, добитися того, щоб кваліфікація і професійний рівень персоналу не тільки максимально відпові-

дали потребам компанії, але і підкріплювалися бажанням ефективно працювати, сприяючи процвітанню бізнесу. Таким чином, використовуючи модель компетенцій, для багатьох компаній стає можливим вирішення проблем дефіциту кваліфікованого персоналу, удосконалення мотиваційних систем, зміцнення свої лідерських позиції на ринку, розвитку організації загалом.

В умовах ринкової економіки необхідним елементом управління персоналом виступає гнучка система управління персоналом на підприємстві, яка повинна бути сприятливою до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Це дозволить підприємству сформувати висококваліфікований і мотивований трудовий колектив і, як наслідок, отримати конкурентні переваги на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кибанов А. Я. Управление персоналом : регламентация труда : Учеб. пособие – 3-е изд., перераб. и доп. / А. Я. Кибанов, Г. А. Мамед-Заде, Т.А.Родкина. — М. : Издательство «Экзамен», 2003. — 480 с.
2. Маслов Е. В. Управление персоналом предприятия: учебное пособие / Маслов Е. В; под ред. П. В. Шеметова. — М. : ИНФРА-М; Новосибирск: НГАЭиУ, 2001. — 312 с.
4. Мазур В. А. Порівняльна характеристика систем оплати праці та мотивації за кордоном і на українських підприємствах / В.А. Мазур // Вісник ТАНГ — 2001. — № 6. — С. 179 – 183.
5. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах / Шпикуляк О. Г. // Економіка АПК. — 2004. — №1. — С. 155 – 159.

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.Л. Коляда, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Головним чинником економічного зростання й забезпечення належного місця вітчизняної економіки у світовій економічній системі є ефективне використання інновацій тому особливої актуальності набуває розгляд комплексу питань щодо інноваційного потенціалу аграрних підприємств.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, інновації, управління, аграрні підприємства, ефективність, потенціал.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку агропромислового комплексу України існує цілий ряд перешкод. Перебудова сфер політичного та економічного устрою України, які зумовлені процесами формування та становлення суверенної незалежної держави, необхідність входження до світової економічної спільноти ХХІ століття, зумовили особливу актуальність впровадження інноваційних технологій у функціонування підприємств країни. Саме тому значущим є факт невідповідності вітчизняного сільського господарства вимогам сьогодення.

Постійного підвищення конкурентоспроможності будь-якого виду продукції можна досягнути лише в умовах інноваційного розвитку, здійснення якого в нашій країні стримується нестачею інвестиційних ресурсів. Тому необхідно якісно розвивати інноваційний потенціал з метою ефективного функціонування підприємств і забезпечення їх конкурентоспроможності. При цьому саме максимізацію інноваційної складової можна вважати умовою сталого розвитку підприємства в сучасних умовах, що вимагає від вітчизняних суб'єктів господарювання приділяти велику увагу управлінню власним інноваційним потенціалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що проблемами інноваційного потенціалу займаються багато вітчизняних та зарубіжні вчені, як Ю.Бажал, В. Бридун, І. Балабанов, Д. Кокурін, А.

Галичинський, Н. Гончарова, В. Гусєв, Б. Данилишин, С. Кіреєв, Г. Козаченко, А.Г. Поршнєв, В. Онищенко, В. Семиноженко, М. Краюхін, С.В. Кочетов, В.Н. Фридлянов, М. Алле, Л. Байбакова, Л. Водочек, О. Водачкова, П. Друкер, Е. Менсфілд, Б. Санто.

Аналізуючи поняття «інноваційний потенціал» варто відзначити, що цей термін має широкий спектр підходів до його вивчення в економічній літературі. Найширше розуміння інноваційного потенціалу – це сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економік.

Трактування та розуміння цього поняття різними вченими досить відрізняється. Так на думку І. Балабанов під інноваційним потенціалом розуміє "сукупність окремих видів ресурсів, включаючи матеріальні, інтелектуальні, інформаційні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності". Такий вчений як Д. Кокурін в поняття «інноваційний потенціал» включає всі невикористані приховані можливості нагромаджених ресурсів, що можуть бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів". Разом з цим, інноваційний потенціал являється підсистемою більш складнішої категорії «це частина економічного потенціалу, що забезпечує розвиток науки і техніки і впровадження їх досягнень в економіку, забезпечуючи тим самим її зростання».

Поршнєв А.Г. розглядає інноваційний потенціал підприємства як міру готовності виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто міру готовності до реалізації проекту або програми інноваційних стратегічних змін.

Фридлянов В.Н. дає наступне визначення: інноваційний потенціал підприємства — це сукупність науково – технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних та інших

можливостей, що забезпечують сприяння та реалізацію нововведень, тобто одержання інновацій.

Кочетов С.В. вважає, що інноваційний потенціал являє собою сукупну здатність наявних у підприємства ресурсів досягати поставлених інноваційних цілей.

Постановка завдання. Сучасний стан національної економіки свідчить про недостатність темпів її зростання, що не забезпечує подальшого економічного розвитку. Однією з причин подібних тенденцій є зменшення впливу інноваційних процесів на результативність діяльності економіки в цілому й підприємств як її окремих складових. Саме тому особливої актуальності набуває розгляд комплексу питань щодо інноваційної діяльності підприємств і, зокрема, інноваційного потенціалу як системного показника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з головних чинників сприйнятливості до нововведень є інноваційний потенціал організації. Термін «потенціал» (лат. *potentia* — сила, потужність) означає здатність і готовність будь-якої організації здійснювати реалізацію інноваційного процесу. Здатність — це наявність і збалансованість структури інноваційного потенціалу, а саме ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності, як-от: наявність висококваліфікованих спеціалістів-учених, розробників-інженерів, інноваторів, системних організаторів, винахідників тощо. Тобто це так би мовити своєрідний запас. Готовність — це достатність потенціалу та існуючих ресурсів для здійснення інноваційної діяльності, тобто можливість використовувати наявні ресурси відповідно до мети розвитку.

Саме значення слова «готовність» припускає розглядати інноваційний потенціал підприємства не просто як саму наявність ресурсів, а саме як можливість використовувати наявні ресурси відповідно до мети розвитку. Це положення дало можливість розглянути інноваційний потенціал ширше: Інноваційний потенціал підприємства це міра його

готовності виконувати завдання, що дозволяють досягти поставленої інноваційної мети, тобто міра готовності до реалізації інноваційного проєкту.

В сучасній економіці учені виділяють 4 підходи до визначення інноваційного потенціалу:

- 1) Як сукупності різних видів ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності підприємства;
- 2) Як міра готовності підприємства виконати поставлені цілі в області інноваційного розвитку;
- 3) Як здатність підприємства розробляти і реалізовувати інноваційні проєкти;
- 4) Як сукупність можливостей підприємства в інноваційній діяльності.

Саме тому існують різні підходи до тлумачення цього поняття. Одні автори роблять наголос на наявності ресурсів, інші на можливості їх використання.

Проте незважаючи на таку різносторонність думок більшість вчених виділяє поняття інноваційний потенціал як сукупність ресурсів виділяючи при цьому окремі елементи такі як кадрова, інформаційно – методологічна, організаційна, матеріально – технічна складові.

Інноваційні можливості підприємства різноманітні й саме вони визначають масштаби інноваційного потенціалу. Деякі вчені виділяють три основні риси інноваційного потенціалу:

- потенціал підприємства визначається його реальними інноваційними можливостями;
- інноваційний потенціал підприємства характеризується певним обсягом ресурсів;
- інноваційний потенціал характеризується не тільки інноваційними можливостями але й готовністю до їх використання з метою втілення нововведень.

Збалансованість всіх видів використовуваних ресурсів забезпечує підприємству повне використання свого інноваційної можливості та потенціалу.

Але частіше за все існуючий потенціал використовується не повністю. Причиною може бути нестача якогось часткового елемента - обладнання, кадрів, сировини, енергії тощо, а також як зазначалося вище їх нерациональне поєднання. Тому література розрізняє такі поняття як:

Нереалізований - не використовується на момент оцінки за внутрішніми або зовнішніми причинами (сезонність у сільському господарстві, коливання попиту й пропозиції, наслідок конкурентної боротьби тощо) й існування якого доцільне лише як тимчасове становище, або як резерв.

Резерв - частка нереалізованого інноваційного потенціалу підприємства, яка існує, але не використовується за рішенням власника залежно від зовнішніх та внутрішніх умов.

Надлишок нереалізованого потенціалу - частка інноваційного потенціалу підприємства, яка не може бути використана за тимчасово або постійно існуючих умов, і не є спеціально створеним резервом. Для підприємства це умови виробництва і реалізації продукції, за якими надлишок може збільшуватись до розміру існуючого інноваційного потенціалу або зменшуватись до нуля.

Потенціал розвитку - властивість носія піддаватися змінам, які забезпечать посилення існуючих, або появу нових властивостей.

На мою думку, головними елементами носія, які необхідно аналізувати з метою формування та реалізації інноваційного потенціалу підприємства є людські, інформаційні, матеріально-технічні та фінансові ресурси.

Висновки. Визначення інноваційного потенціалу підприємства має велике практичне значення, беручи до уваги особливості і тенденції, що позначилися у сучасних умовах господарювання, коли економічний усе

більше й більше залежить від здатності здійснювати високу інноваційну активність.

Враховуючи багатоваріантність трактувань поняття “інноваційний потенціал”, що вносить суперечливість у розуміння цієї категорії, я хочу запропонувати власне визначення, що, на мою думку, найповніше розкриває зміст відповідного поняття.

Отже, інноваційний потенціал — це сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні та інші ресурси, які перебувають у взаємозв’язку, та доповнюють одне одного для досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міщенко І.М. Інноваційна діяльність у сільському господарстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.02.02. / Міщенко І.М. ; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки" УААН. — К., 2005.
2. Міщенко І.М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в сільському господарстві / І.М.Міщенко // Вісник ХДАУ. — №3. — С. 30 – 37.
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 13. — С. 93.
4. Шебаніна О.В. Інноваційна діяльність : сутність, значення, проблеми розвитку та найважливіші напрями їх вирішення / О.В. Шебаніна, В.С. Шебанін, І.І. Червен // Вісник аграрної науки причорномор’я. — Випуск 2 (66). — С. 9 – 16.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

К.Ф. Кондюк, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто різні підходи щодо управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств. Особлива увага приділялась фінансовому аналізу оборотних активів. Запропоновано конкретні напрями удосконалення управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: оборотні активи, запаси, дебіторська заборгованість, управління, оптимізація.

Постановка проблеми. Економіка України в умовах розвитку ринкових відносин потребує нових підходів до управління оборотними активами. Розвиток ринкових відносин в Україні залежить від ефективних результатів діяльності підприємств, вмілого формування і використання оборотних активів підприємства. Система управління оборотними активами як важливим елементом підвищення ефективності функціонування підприємств, і як наслідок всієї економіки України, набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття управління оборотними активами висвітлено у працях провідних українських економістів, таких як І.А. Бланк, А.Д. Василик, М.В. Володькіна, К.В.Ізмайлова, Г.Г. Кірейцев, М.Я. Коробов, Л.А. Лігоненко, А.М. Поддєрьогін, Р.А. Слав'юк та ін. Різним аспектам управління оборотними активами присвячені праці таких зарубіжних учених-економістів, як Е.Р. Брігхем, І.В. Зелгавілс, В.В. Ковальов, Б. Коллас, М.Н. Крейніна, Т. Манесс, Л.Н. Павлова.В. В. та інших.Однак, віддаючи належне дослідженням, проведеним у цій сфері, та зважаючи на динамічний розвиток фінансової науки, зауважимо, що на сьогодні ще не в повній мірі вирішені питання щодо змісту оборотного капіталу та джерел його формування, недостатньо дослідженою залишається проблема формування та використання оборотних активів

сільськогосподарських підприємств. Саме тому дане питання потребує критичного аналізу та комплексного узагальнення для умов розвитку аграрного сектора АПК.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження механізму управління оборотними активами на сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система управління оборотними активами розробляється в такій послідовності :

- аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді;
- визначення принципових підходів щодо формування оборотних активів підприємства ;
- оптимізація обсягу оборотних активів;.
- оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів;
- забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;
- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання ;
- формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів;
- оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому період включає п'ять етапів.

На першому етапі аналізу розглядається динаміка загального обсягу оборотних активів підприємства; темпи зміни середньої їх суми в зіставленні з темпами зміни обсягу реалізації продукції і середньої суми всіх активів; динаміка питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів підприємства.

На другому етапі аналізу розглядається динаміка складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів: запасів

сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів. На даному етапі аналізу розраховуються та вивчаються темпи зміни суми кожного із цих видів оборотних активів у зіставленні з темпами зміни обсягу виробництва й реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги основних видів оборотних активів у загальній їх сумі.

Аналіз складу оборотних активів підприємства за окремими їх видами дозволяє оцінити рівень ліквідності.

На третьому етапі аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі. Цей аналіз проводиться з використанням показників - коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів. На даному етапі аналізу встановлюється загальна тривалість і структура операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства; досліджуються основні фактори, що впливають на тривалість цих циклів.

На четвертому етапі визначається рентабельність оборотних активів.

На п'ятому етапі аналізу розглядається склад основних джерел фінансування оборотних активів - динаміка їх суми та питомої ваги в загальному обсязі фінансових засобів, інвестованих у ці активи; визначається рівень фінансового ризику, що генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів.

Результати аналізу дозволяють визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві та виявити основні напрями його підвищення в майбутньому періоді [3].

В ході управління оборотними активами необхідно завжди пам'ятати про те, що кожна із складових частин оборотних активів має свої особливості: обґрунтування запасів повинне проводитися на основі розрахунку оптимальної партії постачання і середньодобового залишку з врахуванням ефективної системи контролю за їх рухом; управління дебіторською заборгованістю має на увазі не лише

аналіз динаміки її розміру, питомої ваги, складу і структури за попередній період, але і формування кредитної політики по відношенню до покупців продукції, систему кредитних умов, а також систематичний контроль дебіторів; управління грошовими коштами передбачає не лише контроль рівня абсолютної ліквідності, але і оптимізацію середнього залишку всіх грошових коштів на основі розрахунків операційного, страхового, компенсаційного і інвестиційного резервів [2].

При цьому контроль за рухом грошових потоків повинен здійснюватися відповідно до бюджету надходжень і витрачання грошових коштів та усунення касових розривів.

Удосконалення управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств України значною мірою пов'язане із дослідженням сучасних тенденцій їх формування, визначенням факторів, які на них впливають, обґрунтуванням основних резервів підвищення ефективності такого управління. Для цього доцільним є аналіз динаміки обсягів та структури активів сільськогосподарських підприємств (таблиця 1).

Таблиця 1

Обсяги та структура активів сільськогосподарських підприємств України в 2008 – 2011 рр.*

Рік	Види активів				
	Всього	Необоротні активи		Оборотні активи	
		млн.грн	%	млн.грн	%
2008	90091,8	43674,7	48,5	46092,2	51,1
2009	150305,8	66039,9	44,0	83290,2	55,4
2010	175182,9	72035,5	41,1	102321,9	58,4

* побудовано автором на основі даних Статистичних щорічників за 2008 – 2010 рр.

Отже, на основі даних таблиці можна зробити висновок про те, що за досліджуваний період спостерігається тенденція до зростання активів. Зокрема в 2010 році порівняно з 2008 роком цей показник зріс майже в 2 рази (1,94). Що ж стосується структури активів, то більше 50% їх займають оборотні активи.

Обсяги необоротних активів за цей період зросли з 43 674,7 млн. грн. до 72 035,5 млн.грн, але в структурі активів їх частка зменшилась на 7,4 в.п. Обсяги оборотних активів у 2010 році порівняно з 2008 роком зросли на 56 229,7 млн. грн., або 7,3 в.п.

Збільшення обсягів активів супроводжується впливом різних факторів, які мають позитивний та негативний характер. До першої групи факторів можна віднести зростання кількості підприємств в економіці країни, що пов'язано з необхідністю залучення додаткових господарських засобів, перехід України до Національних стандартів бухгалтерського обліку і, як наслідок, до нових методів оцінки необоротних та оборотних активів, виділення у балансі підприємств у складі необоротних та оборотних активів нових статей, розвиток фінансового ринку та, в результаті, надання можливостей підприємствам здійснювати довгострокові та поточні фінансові інвестиції.

До негативних факторів можна віднести неадаптованість України до ринкових умов господарювання і, як наслідок, наявність необґрунтованих розмірів запасів через неефективне управління ними, інфляційний вплив на економіку країни, що призводить до необхідності переоцінки основних засобів та матеріальних оборотних активів, зниження платоспроможності вітчизняних підприємств, що супроводжується зростанням такої складової оборотних активів як дебіторська заборгованість.

В ході управління оборотними активами необхідно завжди пам'ятати про те, що кожна із складових частин оборотних активів має свої особливості: обґрунтування запасів повинне проводитися на основі розрахунку оптимальної партії постачання і середньодобового залишку з врахуванням ефективної системи контролю за їх рухом; управління дебіторською заборгованістю має на увазі не лише аналіз динаміки її розміру, питомої ваги, складу і структури за попередній період, але і

формування кредитної політики по відношенню до покупців продукції, систему кредитних умов, а також систематичний контроль дебіторів; управління грошовими коштами передбачає не лише контроль рівня абсолютної ліквідності, але і оптимізацію середнього залишку всіх грошових коштів на основі розрахунків операційного, страхового, компенсаційного і інвестиційного резервів.

При цьому контроль за рухом грошових потоків повинен здійснюватися відповідно до бюджету надходжень і витрачання грошових коштів та усунення касових розривів.

Не менш важливим аспектом в політиці управління оборотними активами є формування раціональної структури джерел їх фінансування. Як відомо, у зв'язку із сезонністю сільськогосподарського виробництва і неспівпаданням моментів відвантаження продукції і її оплати, потреба в оборотних коштах в організаціях АПК протягом року неоднакова. Якщо для фінансування постійної частини оборотних активів використовуються власні і прирівняні до них засоби, то для покриття частини варіюючих активів доцільно застосовувати механізм короткострокового кредитування, види і форми якого залежать від руху оборотного капіталу підприємства і тривалості операційного циклу.

Ось чому для фінансування поточної діяльності організацій АПК зазвичай використовується комерційний кредит та інші форми банківського кредитування, найбільш гнучкими з яких в даний час є овердрафт і кредитні лінії, а також бюджетний і податковий кредити, сучасні форми рефінансування дебіторської заборгованості.

Результати комплексного підходу і систематичного аналізу дають можливість розробити програму заходів щодо підвищення ефективності управління оборотними активами на сільськогосподарських підприємствах і забезпечити контроль за її практичним здійсненням за наступними напрямками:

- поліпшення організації матеріально-технічного постачання з метою безперебійного і ритмічного забезпечення виробництва матеріальними ресурсами ;

- скорочення тривалості операційного циклу за рахунок інтенсифікації виробництва (використання новітніх технологій механізації і автоматизації виробничих процесів, підвищення рівня продуктивності праці, повнішого використання виробничих потужностей підприємства, трудових, матеріальних ресурсів і так далі), а також підвищення контролю за рухом найбільш важливих категорій запасів (на основі системи ABC-аналізу) і розподілом в чіткій відповідності із структурою їх витрачання;

- прискорення процесу відвантаження продукції і оформлення розрахункових документів, застосування перспективних форм рефінансування дебіторської заборгованості, ефективних форм регулювання середнього залишку грошових активів, розвиток механізмів безготівкових розрахунків [4].

Висновки. Таким чином, запропонований спосіб управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств дозволяє: врахувати результати аналізу складу, структури, рентабельності оборотних активів та їх окремих груп; встановити вплив різних чинників на показники ефективності функціонування оборотних активів, розрахувати резерви їх зростання; визначити обсяг можливого вивільнення засобів із обороту; розкрити і реалізувати резерви збільшення виручки і чистого прибутку; оптимізувати і оперативно регулювати потребу в окремих видах оборотних активів в цілях мінімізації витрат і досягнення високих фінансових результатів.

Для покриття поточних потреб сільськогосподарських підприємств в оборотних коштах доцільно залучати короткостроковий кредит та інші фінансові інструменти (факторинг, облік векселів тощо).

В цілому ж управління оборотними активами дає можливість зберігати досить високий рівень ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості організацій в ринкових умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О.С. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. — 2008. — №4. — С. 40 – 44.
2. Гуткевич С.О. Управління економічними ресурсами підприємства / С.О. Гуткевич, О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №7. — С. 99 – 105.
3. Панич С.П. Структура оборотних засобів сільськогосподарських підприємств / С.П. Панич // Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 40 – 45.
4. Петруня Н . В . Особливості управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств / Н .В. Петруня // Аграрний вісник Причорномор'я . — 2009. — №49. — С. 220 – 224.
5. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.В. Кривошеєв, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто проблемні аспекти процесу управління витратами підприємств. Проаналізовано дефініції сутності управління витратами. Запропоновано напрями удосконалення процесу управління витратами у стратегічному розвитку підприємства.

Ключові слова: витрати підприємства, собівартість продукції, управління витратами, система управління, скорочення витрат.

Постановка проблеми. В сучасних ринкових умовах для досягнення високих економічних результатів діяльності сільськогосподарських підприємств визначальну роль відіграє удосконалення механізму раціонального використання необхідних виробничих ресурсів. Управління витратами підприємства – це динамічний процес, який включає управлінські дії, метою яких є забезпечення сталого економічного розвитку підприємства у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних основ та практичного застосування системи управління витратами знайшли своє відображення в працях вітчизняних і закордонних учених: І.О. Бланк, М.Г. Грещак, О.С. Коцюби, Х. Джонсона, Т.П. Карпової, Л.В. Нападовської, Н.В. Шандової та ін. Однак питання формування комплексної системи управління витратами, змісту її конкретних складових розкрито не повною мірою, потребує подальшого розгляду.

Постановка завдання. Метою статті є формування сутності системи управління витратами як складової системи управління господарською діяльністю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для прийняття оптимальних управлінських рішень необхідно знати величину витрат і перш за все чітко розуміти інформацію про виробничі витрати. Аналіз

витрат допомагає виявити ефективність і визначити оптимальний розмір витрат, перевірити якісні показники роботи, регулювати та контролювати витрати, планувати рівень прибутку і рентабельності виробництва.

Поняття «управління витратами», ґрунтуючись на визначеннях, даних провідними вітчизняними та зарубіжними ученими, які приведено в (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування сутності управління витратами*

Автори	Визначення економічної сутності управління витратами
<i>Суть управління – витрати як одиничний окремий об'єкт</i>	
Бланк І.О.	Процес управління витратами полягає в їх аналізі, пошуку резервів економії і планування витрат [1]
Грещак М.Г., Коцюба О.С.	Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями і носіями та постійного контролю і стимулювання зниження їх рівня [2]
Джонсон Х.	Управління витратами призначене для ідентифікації витрат по продуктах і використання одержаної інформації для управління й ухвалення виробничих рішень [3]
<i>Суть управління – витрати як складова обліку, аналізу, контролю</i>	
Карпова Т.П.	Процес управління витратами включає такі елементи: планування, нормування, облік, калькулювання, економічний аналіз, контроль, регулювання та прогнозування витрат [4]
Нападовська Л.В.	Процес управління витратами направлений на формування собівартості в попередньому і поточному режимах та поточному втручанні в діяльність підприємства у разі виявлення відхилень від бажаного стану [5]
<i>Суть управління – витрати як об'єкт управління</i>	
Попов О.	Управління витратами – це розроблення і реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і політичних цілей. Управління витратами – складова система управлінського обліку [6]
Шандова Н.В.	Управління витратами – це процес розроблення і прийняття управлінських рішень за всіма аспектами їхнього формування й розподілу на підприємстві [7]

*Розроблено автором

Ефективність функціонування підприємства багато в чому залежить від економічно грамотного використання всіх видів ресурсів, що зумовлює потребу поступового переходу до єдиної системи управління витратами (рис. 1).

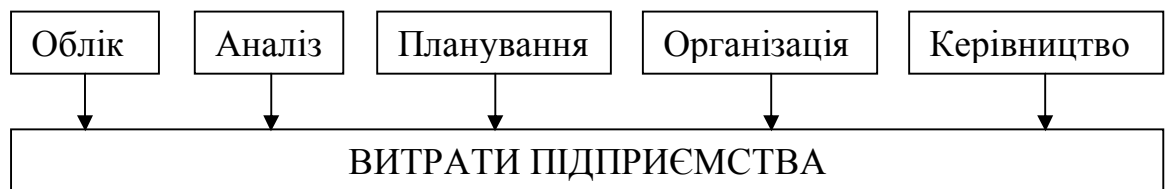

Рис. 1. Система управління витратами підприємства [8]

Перевагами впровадження такої системи є наявність якісної і достовірної інформації про собівартість окремих видів продукції; надання об'єктивних даних для впорядкування бюджету підприємства; можливість оцінювання діяльності кожного підрозділу підприємства у фінансовому вимірі; прийняття ефективних та обґрунтованих управлінських рішень.

Взаємозв'язок системи управління витратами підприємства із сучасною концепцією стратегічного менеджменту ґрунтується на тому, що управління витратами є однією із найважливіших складових управління підприємством і передбачає підвищення ефективності його діяльності. Застосування базових положень стратегічного менеджменту до системи управління витратами передбачає формування стратегії цього процесу. Стратегію можна визначити як загальний напрям, пріоритетну лінію розвитку.

Стратегічними цілями функціонування організації є:

- максимізація прибутку;
- безризиковий розвиток і поступове нарощення обсягів діяльності;
- зростання ринкової вартості, що реалізується у підвищенні вартості бізнесу на базі діючого підприємства для його власників (акціонерів).

Залежно від вибору підприємством тієї чи іншої стратегії розвитку розробляється і система управління його витратами.

Система управління витратами повинна мати мету, завдання (функції), принципи, методи, інструментарій, за допомогою яких вирішуються проблеми управління витратами. Метою побудови системи управління витратами є підвищення ефективності управління підприємством, досягнення намічених результатів діяльності найбільш економічно ефективним способом.

Вважаємо, що система управління витратами як важлива складова системи управління господарською діяльністю підприємства – це складна і динамічна сукупність взаємопов'язаних елементів стратегічного і поточного управління витратами задля досягнення визначених цільових показників. Використання саме системного підходу до управління витратами підвищить якість управління та ефективність господарської діяльності підприємств.

Враховуючи особливості витрат, формуючи систему управління ними, можна зазначити низку вимог до системи управління, а саме:

- недопущення зайвих витрат,
- комплексний характер управлінських рішень,
- вдосконалення інформаційного забезпечення,
- системний підхід до управління витратами,
- орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства,
- органічне поєднання витрат з якістю продукції,
- єдність методів на різних рівнях управління витратами,
- впровадження методів зниження витрат,
- управління витратами на різних стадіях життєвого циклу продукції [9].

Управління витратами потрібно розглядати як комплексну систему, що забезпечує розроблення управлінських рішень, оскільки всі управлінські рішення щодо ефективного використання ресурсів взаємопов'язані та впливають на кінцеві результати підприємства. Знижувати витрати постійно неможливо, оскільки від цього залежить якість продукції та ефективність виробництва. Необхідний рівень витрат потрібно розраховувати на стадії планування. Для того, щоб аналізувати і контролювати витрати, необхідно сформувати робочий План рахунків, організувати облік витрат за центрами відповідальності, визначити нормативні показники в бізнес – плані.

Слід зазначити, що метою функціонування системи управління витратами підприємства є довгострокове забезпечення його економічної ефективності з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на рівень і поведінку витрат. Результатом такої роботи є визначення етапів реалізації механізму управління витратами на підприємстві, що представлені на рисунку 2.

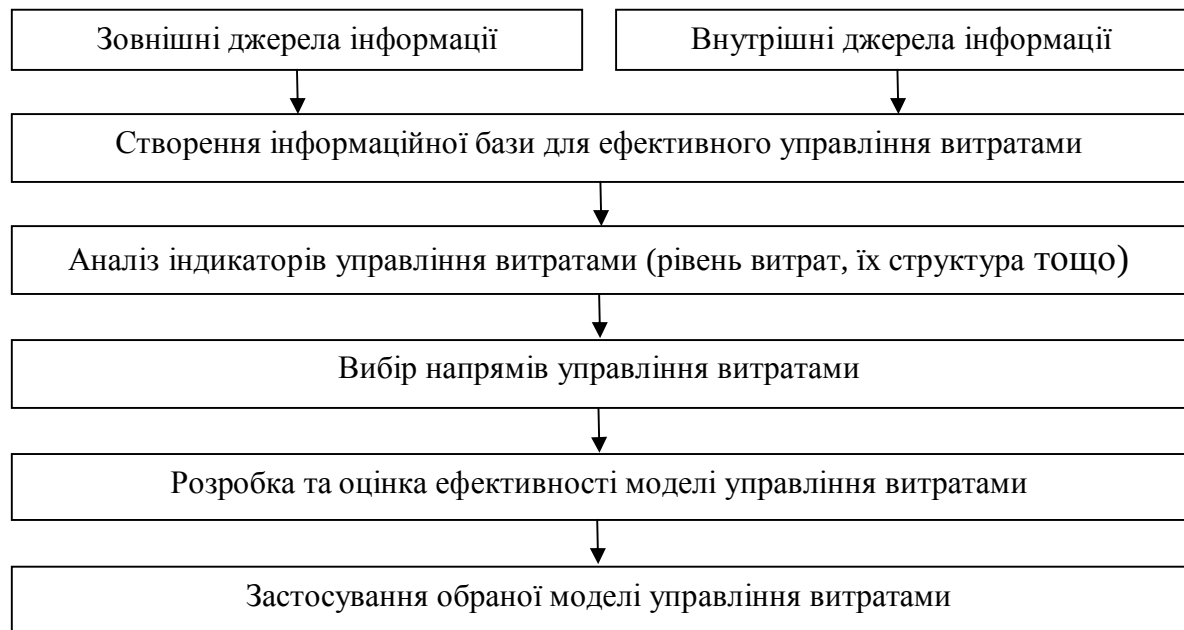

Рис. 2. Етапи реалізації механізму управління витратами на підприємствах [9]

Запропонована схема реалізації механізму дозволяє значно підвищити ефективність управління витратами на підприємстві та стати основою його сталого розвитку на майбутнє.

Висновки. Від величини витрат залежить прибутковість підприємства, тому ефективне управління витратами, яке передбачає мінімізацію їхньої загальної величини є надзвичайно важливим. Систему управління витратами потрібно впроваджувати на комплексній основі, забезпечуючи взаємозалежне вирішення поставлених завдань.

Удосконалення системи управління витратами націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування, облік та аналіз витрат за їх видами, стимулювання ресурсозбере-

ження і зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И.А. Стратегия и тактика управления финансами. / И.А. Бланк. — К. : АДЕФ-Украина. — 1996. — 534 с.
2. Грещак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства. / М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова, О.Є. Коцюба. — К. : КНЕУ. — 2001. — 228 с.
3. Johnson H.T. The decline of cost management: A reinterpretation of 20 th -century cost accounting [Електронний ресурс] / H.T. Johnson // Journal of Cost Management. — 1989. — Spring. — P. 5 –12. — Режим доступу : <http://www.maaw.info.com>
4. Карпова Т.П. Управленческий учет: учебник для вузов. / Т.П. Карпова. — М. : Аудит, ЮНИТИ. — 1998. — 350 с.
5. Нападовська Л.В. Управлінський облік : монографія. / Л.В. Нападовська. — Дніпропетровськ : Наука і освіта. — 2000. — 450 с.
6. Попов О. Управління витратами / О. Попов // Економічна енциклопедія: у 3 т. — 2002. — Т.3. — С. 952.
7. Шандова Н.В. Створення ефективної системи управління витратами підприємства / Н.В. Шандова // Фінанси України. — 2003. — №7. — С. 98.
8. Колісник Г. М. Економічна сутність витрат і управління ними / Г.М. Колісник // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19. — С. 252 – 258.
9. Цалко Ю.С. Витрати підприємства : навч. посібн. / Ю.С. Цалко. — К. : Видво ЦУЛ. — 2002. — 656 с.

АГРОСТРАХУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С.В. Кудін, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто вирішення проблем страхування сільськогосподарської продукції, як одного із головних засобів зменшення ризиків діяльності аграрних господарств. .

Ключові слова: страхування, управління, аграрне страхування, страховий тариф.

Постановка проблеми. Сільськогосподарські товаровиробники для того щоб вижити у сучасному конкурентному середовищі і отримувати постійно сталі результати повинні навчитись знижувати ризики своєї діяльності, одним з основних чинників зниження ризиків є агрострахування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження питання сільськогосподарського страхування розглядалися в багатьох роботах вчених, зокрема Й.Н. Герчикова, С.І. Дем'яненко, О.В. Марценюк-Розарьонова, Н.М.Внукова та інших.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження питання сільськогосподарського страхування, зокрема страхування сільськогосподарських тварин у ТОВ «Родіна – Агро» Жовтневого району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільгоспвиробництво відрізняється особливою ризиковістю середовища. Його специфіка така, що виробництво в цій галузі пов'язане з біологічними і природними процесами, знаходиться в прямій залежності від кліматичних факторів, залучення у виробництво трудових ресурсів, землі, тварин, рослин, основного і оборотного капіталу. Іншими словами, сільськогосподарське виробництво - це зона підвищених ризиків. При цьому викликаний ними економічний збиток може бути порівняний не тільки з розміром

фінансових результатів сільгоспвиробників, але також може найчастіше перевищувати їх [2, с. 259].

Тому, щоб вижити в ринковому середовищі, витримати конкуренцію і внести свій внесок в економічне зростання, сільськогосподарським виробникам необхідно здійснювати пошук шляхів зниження ризиків, навчитися керувати своєю діяльністю в цих ризикових умовах. Одним з шляхів зниження ризиків є страхування.

Аграрне страхування — один з найефективніших способів управління ризиками. Воно дозволяє найкращим чином об'єднувати інтереси учасників ринку аграрного страхування та держави, першочергове завдання якої — забезпечення стабільного економічного зростання добробуту громадян та їхнього соціального захисту.

Покриття ризиків може сильно відрізнятися залежно від типу страхового продукту. Крім того, умови страхування та визначення ризиків по страхових продуктах різних компаній також можуть відрізнятися. Умови комбінованого (мультиризикового) і індексного страхування визначені в розділі 3 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України».

Нині в Україні обговорюються шляхи подальшого удосконалення системи агрострахування, у тому числі — й створення різноманітних елементів інфраструктури цієї системи. Вони покликані зробити її більш прозорою та технічно досконалою. Продумуються й механізми участі сільгоспвиробників у прийнятті рішень щодо субсидованих програм і підходів до розв'язання різноманітних проблем, які торкаються їхніх інтересів та прав споживачів страхових послуг. Сучасний стан розвитку аграрного страхування в Україні, поки що не відповідають його першочерговому завданню — бути ефективним механізмом управління ризиками в аграрному секторі та забезпечувати стабільність виробництва і доходів сільськогосподарських виробників. Проблемність ситуації знайшла порозуміння на державному рівні, що відбилося у прийнятті цілої

низки документів, які вказують на необхідність системного підходу до розв'язання проблем агрострахування, а саме — створення та реалізації стратегії розвитку агрострахування.

Сучасний стан розвитку системи аграрного страхування диктує потребу у формуванні системного підходу до його розбудови. Системний підхід передбачає визначення та законодавче оформлення форм взаємодії трьох головних учасників аграрного страхування – сільськогосподарських виробників, страхових компаній та уряду.

Метою подальшого розвитку системи аграрного страхування є забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва та доходів сільського населення, як передумов стабільного економічного зростання країни та зростання добробуту її громадян, шляхом максимального використання можливостей аграрного та страхового ринку та ефективного використання державних ресурсів.

Система аграрного страхування має розвиватися за такими напрямками:

- сприяння розвитку аграрного сектора, спрямоване на підвищення його спроможності впливати на процес розробки нових страхових продуктів та користуватися страховими послугами;
- удосконалення законодавства України, яке регулює надання страхових послуг аграрному ринку та надання сільськогосподарським виробникам державної підтримки зі страхування аграрних ризиків;
- інституційна розбудова, спрямована на зростання спроможності держави здійснювати свої функції у цій системі;
- стимулювання та сприяння розвитку та консолідації страхового сектора, спрямованого на підвищення його спроможності надавати кваліфіковані послуги аграрному сектору [4. с. 40].

Вирощування сільськогосподарських тварин має свої особливості, а відповідно, й ризики. По-перше, це біологічні особливості вирощування тварин. По-друге, залежність продуктивності тварин від рівня їх годівлі та

умови утримання, По-третє, виникнення ризиків у тваринництві не має істотного зв'язку з виробничим циклом, тобто ризиковий випадок може статися в будь-який час року.

Розрахунок страхування сільськогосподарських тварин буде проводитись на прикладі ТОВ «Родіна - Агро» і страхової компанії «ТАС».

ТОВ «Родіна – Агро» є сильним сільськогосподарським підприємством з розвиненим рослинництвом та тваринництвом, що в даний час є рідкістю. «Родіна – Агро» розташоване в Жовтневому районі Миколаївської області.

До страхових ризиків відносяться загибель (падіж), викрадення або розлад здоров'я тварини, що сталися внаслідок: інфекційної хвороби; пожежі, стихійного лиха; нещасного випадку; протиправних дій третіх осіб, в т.ч. крадіжки, розбою, биття тварини тощо [3, с. 91-93].

На прикладі досліджуваного господарства та страхової компанії «ТАС» пропонуємо зробити відповідні розрахунки для наглядної демонстрації ефективності використання страхування великої рогатої худоби у ТОВ «Родіна – Агро» Жовтневого району.

Візьмемо середню ціну однієї голови великої рогатої худоби – 7000 гривень. Вся кількість тварин господарства 2011 року підходить під вікові умови та умови здоров'я. Балансова вартість стада великої рогатої худоби господарства складатиме 3 млн. 570 тис. гривень. Страхова сума складає 80% від балансової вартості стада, а саме – 2 млн. 856 тис. гривень. Страхові тарифи страхової компанії «ТАС» худоби коливаються в межах від 2,6-3,9% в залежності від виду тварин, що приймаються на страхування, їх вікової групи, обраних ризиків, розміру франшизи. Страхові виплати за одну загиблу тварину з урахуванням франшизи будуть складати 5600 грн. (80% від балансової вартості), інші ж 20%(1400 грн.) відшкодовуватися не будуть. Загальна вартість страхових виплат за застрахованих тварин складатиме 140000 гривень. Страховий платіж за страховим тарифом 2,6% за всіх застрахованих тварин великої рогатої

худоби становитиме 74256 грн., при страховому тарифі 3,9% — 111384 грн. Більш наглядний приклад представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Розрахунок страхового платежу для страхування поголів'я
великої рогатої худоби**

Показники	2011рік		
Кількість великої рогатої худоби, гол.	510		
Умовна вартість 1 гол., грн	7000		
Балансова вартість стада, тис. грн	3570		
Страхова сума, тис. грн	2856		
Страхове відшкодування за 1 гол., грн	5600		
Страхове відшкодування (25 гол.), грн	140000		
Страховий тариф, %	1 альтернатива	2 альтернатива	3 альтернатива
	2,60	3,76	3,90
Страховий платіж, грн	74256	107385,6	111384
Франшиза (1%), грн	28560	28560	28560
Економія втрат господарства при страховому випадку (25 гол.), грн	37184	4054,4	56

Отримавши найменшу та найбільшу суму страхового платежу для страхування великої рогатої худоби ТОВ «Родіна – Агро» можна розрахувати ефективність використання страхування галузі тваринництва господарства.

Падіж великої рогатої худоби у 2011 році склав 4,9% від загальної кількості тварин даного виду, що склало 25 голів. Відповідно до умовної вартості однієї голови в господарстві, господарство понесло втрати на суму 175 тис. грн. Якби господарство користувалося б послугами страхової компанії «ТАС», то страхові виплати за одну застраховану голову великої рогатої худоби становили б 5600 грн. з вирахуванням франшизи (1%), що складає 80% від її балансової вартості. Отже, загальна сума виплат по застрахованих тваринах склала б 140000 грн. При страховому тарифі 2,6% ТОВ «Родіна – Агро» понесла б втрати 74256 гривень, а при розмірі

страхового тарифу 3,9% - 111384 гривні. Економія витрат склала б 37184 грн. при страховому тарифі 2,6%.

Так як максимальний страховий тариф страхової компанії «ТАС» для страхування великої рогатої худоби 3,9% являється менш економічно ефективним для досліджуваного господарства вважаємо за доцільне розрахувати максимальний страховий тариф для господарства при якому витрати будуть менші за втрати від падежу незастрахованої худоби. Шляхом математичних розрахунків виведено, що при страховому тарифі 3,76% економія господарства складатиме 4054,4 грн. Тож, при визначенні спеціалістами страхової компанії страхового тарифу для великої рогатої худоби більшого ніж 3,76% - страхування не має сенсу з економічної точки зору.

Отже, при тарифній ставці 2,6% підприємство отримає найбільшу економічну вигоду при настанні страхового випадку.

Висновки. Сільськогосподарське виробництво в будь-якій країні світу завжди відноситься до високо ризикованого виробництва.

Вплив на ризик включає три групи методів: зниження, збереження й передачу ризику. Страхування ж це метод перенесення або часткового перенесення сільськогосподарських ризиків безпосередньо з виробника на страхову компанію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герчикова Й.Н. Менеджмент: учебник / Й.Н. Герчикова.— М. : ЮНИТИ. — 1995. — 480 с.
2. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств: навчальний посібник / С.І. Дем'яненко. — К. : КНЕУ. — 2005. — 347 с.
3. Марценюк-Розарьонова О.В. Державна підтримка у страхуванні сільськогосподарських товаровиробників / О.В. Марценюк-Розарьонова // Економіка АПК. — 2010. — №10. — С. 91 – 95.
4. Внукова Н.М. Практикум зі страхування. Випуск 1. / Н.М. Внукова. — К. : Лібра. — 2006. — 40 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

А.Б. Кудрявцева, студент

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано стан та основні проблеми формування якісного кадрового потенціалу. Обґрунтовано основні напрями розв'язання проблем, пов'язаних із формуванням трудового потенціалу.

Ключові слова: управління, кадри, потенціал, кадровий потенціал, професійна освіта, трудовий колектив.

Постановка проблеми. Для всіх організацій за будь-яких умов управління людськими ресурсами має першочергове значення, адже, як зазначає А. Моріта [1], ніякі теорія, програма чи урядова політика не можуть зробити підприємство успішним – це можуть зробити лише люди. У ринкових умовах господарювання роль працівника суттєво змінюється: з пасивного виконавця він перетворюється в активного учасника виробництва. Особливе місце в системі управління займають керівники і спеціалісти, які очолюють роботу колективів людей, визначають стратегію діяльності підприємства та його підрозділів, ставлять конкретні задачі й забезпечують необхідні умови для їхнього виконання. Таким чином, ефективність функціонування того чи іншого господарюючого суб'єкта передусім залежить від якісного складу управлінських працівників, їх особистих та ділових якостей, загальноосвітнього та кваліфікаційного рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий внесок у вивченні теоретико-методологічних аспектів кадрового потенціалу аграрних підприємств зробили: Д.О.А.Бугуцький, В.С.Дієсперов, А.В.Калина, О.І.Кузнєцов, Г.І.Купалова, Е.М.Лібанова, П.М.Майданевич, Л.І.Михайлова, Й.С.Пасхавер, В.І.Перебийніс, В.М.Петюх, І.В.Прокопа, С.Г.Струмилін, В.Я.Чураков, К.І.Якуба та інші.

Постановка завдання. Завданням є аналіз стану та основних проблем формування якісного кадрового потенціалу; обґрунтування напрямів формування потенціалу з підвищення його якості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб визначити як саме формується кадровий потенціал, для початку дамо визначення його якості.

Якість кадрового потенціалу – це сукупність кваліфікаційних характеристик (рівень освіти, професійні знання та навички, професійна мобільність, виробничий досвід), особистих та ділових рис(стан здоров'я, здібності до навчання та опанування нових видів діяльності, новаторство, мотивованість, відповідальність) працівників [2].

І саме на якості трудового потенціалу передусім позначаються ті негативні тенденції, які останнім часом мають місце в освітній сфері. По-перше, вища професійна освіта в Україні набуває масового характеру. Як підкреслювалося на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки 19 березня 2008 р., «нас уже не розуміють у світі щодо наявності в державі 351 університету, академії, інституту за чисельності населення 46,8 млн осіб, тоді як Велика Британія з на-селенням 59,6 млн чол. таких навчальних закладів має 96, Франція, населення якої становить 56,6 млн чол., – 78, Італія з населенням 57,7 млн – 65, Іспанія при чисельності населення 40 млн – 56, Польща з населенням 38,6 млн – лише 11» [4].

По-друге, сучасна професійна освіта поступово втрачає свою сигнальну функцію. Як відомо, за класичною моделлю А. Спенса, показником, що сигналізує про здібності індивіда, можуть бути роки, витрачені на здобуття освіти. Чим вище здібності людини до роботи, чим більшою мірою він старанний, терплячий і т.д., тим менш значущим є «тягар» навчання, і тим більше років він готовий витратити на досягнення високого професійного рівня. І навпаки: чим менші навички має індивід, тим менше йому хочеться вчитися, тим більш значущими для нього є часові втрати, пов'язані з одержанням освіти.

По-третє, професійна освіта реагує на потреби ринку праці із запізненням, породжуючи значні кваліфікаційні перекоси у сфері зайнятості та безробіття.

Дослідженням встановлено, що в трудових колективах досі не розроблені методичні підходи щодо наймання працівників, їхнього раціонального розподілу за робочими місцями та ефективного використання. Під час найму на роботу відділи кадрів, в основному, застосовують аналіз документів та співбесіди з претендентами на робочі місця та майже не використовують тести щодо виявлення їх професійних здібностей тощо. Не здійснюється робота й щодо визначення перспективної потреби в кадрах за професіями, спеціальностями, кваліфікаційними рівнями та джерелами її забезпечення. Важливим чинником приведення у відповідність професійної кваліфікації працівників до вимог робочих місць є професійне навчання. На підприємствах поступово формується нормативно-правове підґрунтя для організації професійного навчання кадрів на виробництві. Однак ще не створено самостійних підрозділів, які здійснювали б організацію, управління, координацію роботи та контроль у сфері формування персоналу, надавали б необхідну нормативно-правову, інформаційну, навчально-програмну, методичну допомогу відповідним структурним підрозділам. Не розв'язано проблеми щодо збільшення нормативів витрат коштів на профнавчання персоналу, а також підвищення зацікавленості й відповідальності адміністрації за систематичне підвищення його професійно-кваліфікаційного рівня [3].

Недостатня зацікавленість адміністрації трудових колективів у професійному навчанні персоналу зумовлена: недооцінкою місця й ролі профнавчання для розвитку галузі; невпевненістю в тому, що після закінчення навчання працівник не звільниться. До основних причин, які ускладнюють формування якісного трудового потенціалу можна віднести:

– відсутність на підприємствах окремих самостійних підрозділів, відповідальних за наймання та формування висококваліфікованих працівників, а також за організацію, управління та якість професійного навчання;

– відсутність прогнозування перспективної потреби в кадрах за професіями, спеціальностями, кваліфікаційними рівнями та джерелами її забезпечення;

– відсутність сучасної методології, методичних підходів щодо добору, відбору претендентів при наймі на роботу, раціонального розподілу працівників за робочими місцями та їхнього ефективного використання;

– недосконалість або й відсутність планів стосовно розвитку персоналу підприємств, обсягів професійного навчання кадрів за професіями, спеціальностями, кваліфікаційними рівнями;

– недосконалість податкового законодавства, особливо це стосується витрат підприємства, пов'язаних із професійним навчанням;

– недостатня зацікавленість адміністрацій у професійному навчанні кадрів;

– недостатнє стимулювання самих найманих працівників до професійно-кваліфікаційного, кар'єрного зростання;

Планомірне та обґрунтоване формування кадрового потенціалу підприємства дозволить вирішувати такі задачі:

- встановлення співвідношення чисельності працівників з різними професійно-кваліфікаційними та соціально-демографічними характеристиками для досягнення максимальної відповідності між структурами робіт, робочих місць та персоналом;

- забезпечення оптимального ступеню завантаження працівників для повного використання їх особистісного потенціалу та підвищення ефективності їх праці;

- оптимізація структури працівників з різним функціональним змістом праці [5].

Висновки. Умови ринкової економіки, що склалися в Україні, обумовили необхідність розробки принципово нових підходів до управління персоналом з усвідомленням того, що головним резервом підприємства є працівники, а за його межами – споживачі продукції, якість якої забезпечує персонал. З урахуванням цього положення в сучасних умовах потрібна розгорнута система кадрової роботи, яка спирається не стільки на організаційні методи, скільки на досягнення сучасної управлінської психології і проектування методики оцінки персоналу. Необхідно чітко уявляти собі вимоги до перспективних вакантних посад і кадрового складу, що залучається, застосовувати сучасні гнучкі системи аудиту тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудсков А.К. Трудовий потенціал та його місце в системі ринкових відносин (теоретичні аспекти) / А.К. Гудсков, О.М. Левченко, Ю.В. Орленко; за ред.С.М. Неділька // Проблеми аеронавігації. Вип. 2, ч. 1. — Кіровоград : ДЛАУ, 1997. — С. 180 – 189.
2. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник. — К. : КНЕУ, 1998. — 224 с.
3. Сурмін Ю.П. Обґрунтування стратегії державної кадрової політики / Ю.П. Сурмін // Ринок праці та зайнятість населення. — 2010. — № 4. — С. 49 – 51.
4. Черниш О.В. Освіта як фактор розвитку трудового потенціалу / О.В. Черниш // Ринок праці та зайнятість населення. — 2010. — № 3. — С. 24 – 26.
5. Якуба М.М. Кадровий потенціал як ключовий елемент потенціалу підприємства в умовах глобалізації / М.М. Якуба // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — №7. — С. 302 – 305.

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ВИРОБНИЧОГО ПЕРСОНАЛУ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

А.О. Лазаренко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено поняття мотивації праці як одну з найважливіших функцій менеджменту. Розглянуто основні мотиваційні фактори впливу на продуктивність праці. Наведено шляхи удосконалення мотивації праці виробничого персоналу.

Ключові слова: мотивація, управління персоналом, мотивація трудової діяльності, мотиваційний менеджмент, мотиваційні чинники.

Постановка проблеми. Питання про те, як зацікавити персонал у роботі, виникло ще задовго до наукових розробок менеджменту. Керівникам потрібні такі інструменти і технології мотивації праці, які спонукали б працівників до продуктивної роботи на свою особисту користь і користь організації. Тому для успішного керування поведінкою людей у процесі їх трудової діяльності дуже важливо встановити, чому саме люди працюють. Що викликає у людини бажання і потребу працювати? Які фактори зумовлюють те або інше ставлення людини до роботи? Яким чином можна посилити зацікавленість працівника у поліпшенні результатів його роботи? На ці та інші подібні запитання можна відповісти, розглядаючи явище мотивації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями мотивації персоналу підприємства (в тому числі виробничого) у системі менеджменту досліджувалась багатьма науковцями, а саме такими як: Гриньова В., Грузіна І., Іванова Н., Лисак В., Скорик Р. та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначити поняття «мотивація праці» та його значення у системі управління персоналом. А також, на основі наведених мотиваційних факторів позитивного впливу на продуктивність персоналу підприємства, навести шляхи удосконалення мотивації трудової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб підприємство ефективно працювало, йому необхідно мати відповідальних та іні-

ціативних працівників, які мають прагнення до реалізації своїх трудових можливостей. Однією з багатьох проблем, які існують на підприємствах, є вкрай низька мотивація праці персоналу. У зв'язку з цим, невирішеними залишаються проблеми визначення найдієвіших у даний період важелів впливу на персонал, розробки і впровадження на вітчизняних підприємствах стимулюючих систем, які встановлюють тісний зв'язок між оплатою праці робітника й ефективністю його діяльності, кваліфікацією, діловими якостями, особистою ініціативою та сприяють найбільш повному задоволенню його актуальних потреб і дозволяють модифікувати поведінку в необхідному для підприємства напрямку, що веде до досягнення високих виробничих результатів [1].

Механізм мотивації до праці зумовлюється системою інтересів та стимулів. Мотиваційний аспект управління працею широко застосовується у країнах з розвинутою ринковою економікою. В Україні поняття «мотивація праці» в економічному значенні появилось порівняно недавно внаслідок реформування економіки. Донедавна поняття «мотивація», в основному, замінювалося поняттям «стимулювання». Таке вузьке поняття мотиваційного процесу призводило до орієнтації на короткострокові економічні цілі, не викликало зацікавленості у власному розвитку і самовдосконаленні працівника [2].

Мотиваційний менеджмент – це мотивація як дія, як процес. Дійсні мотиви – це те, що існує усередині людини. Суть мотиваційного менеджменту полягає в тому, щоб активізувати саме ці мотиви, які у даної людини вже є.

Для формування ефективної системи мотивації праці на підприємстві необхідна активна діяльність відділу управління персоналом, яка має визначити значення окремих мотиваційних чинників та їх вплив на діяльність персоналу підприємства.

Для дослідження впливу мотиваційних чинників на діяльність персоналу підприємства Лисак В.Ю. провів анкетування, в якому респонден-

там було запропоновано чинники мотивації, серед яких їм потрібно було вибрати найважливіші чинники, які позитивно впливають на підвищення результативності праці та провести їх ранжування.

Відповідно до отриманих результатів, було визначено, що найважливішим чинником для всіх груп працівників виступає розмір заробітку (зарплати). Це пов'язано насамперед з тим, що для більшості працівників саме заробітна плата є основним засобом для існування, відповідно її розмір прямо впливає на добробут працюючого. Наступним чинником, який займає другу позицію, є впевненість у збереженні робочого місця, він особливо набуває актуальності під час загострення економічної кризи, так як попит на робочу силу є обмеженим. Третім за важливістю чинником виступають умови праці, які існують на підприємстві. Саме сприятливі умови праці сприяють підвищенню продуктивності та досягненню кращих результатів. Можливість підвищити кваліфікацію особливо високо оцінюють працівники, які мають малий досвід роботи на підприємстві та в основному працівники молодших вікових категорій. Морально-психологічний клімат займає п'яту позицію, при цьому для чоловіків він є важливішим аніж для жінок. Тому керівникам підприємства необхідно звернути увагу на поліпшення морально-психологічного клімату у структурних підрозділах підприємства, так як саме цей чинник має неабиякий вплив на мотивацію працівників до виконання поставлених завдань. Стиль керівництва, який на шостому місці, має більший вплив на жінок ніж на чоловіків; можливо це пов'язано зі здатністю чоловіків краще адаптуватися і менше залежати від стилю роботи керівництва підприємства. Щодо чинника можливості кар'єрного росту, який розмістився на сьомій сходинці, то цей чинник має перевагу у чоловіків – саме в них більше прагнення до досягнення вищого статусу та отримання більшої заробітної плати. На восьмій позиції знаходиться такий чинник, як організація праці, який однаково оцінюється як чоловіками, так і жінками. Дев'ята позиція належить чиннику задоволеності від своєї праці: у чоловіків він дещо вищий ніж у жі-

нок, але, на жаль, незадоволеність результатами своєї праці має тенденцію до поглиблення. Успіх роботи підприємства, виходячи з результатів анкет, знаходиться на десятій позиції: як чоловіки, так і жінки дотримуються думки, що від успіху роботи підприємства їх добробут мало залежить, тому керівництву необхідно створювати прозору схему розподілу доходу та призначення винагороди, щоб працівники прагнули до покращення роботи підприємства в цілому [3].

Таким чином, способи поліпшення мотивації праці можна об'єднати в 4 напрями:

- матеріальне стимулювання;
- вдосконалення організації праці;
- залучення персоналу до процесу управління;
- негрошове заохочення.

Щодо матеріального стимулювання – слід більше уваги звертати на вдосконалення формування основної заробітної плати для стимулювання праці робітників, що не виявляють інтересу до творчої діяльності. Слід пов'язати фонд оплати праці з обсягом реалізованої продукції і виручкою, яка поступає від її продажу, тобто оплату праці слід поставити в залежність від проміжних підсумків роботи відділу і всього підприємства.

Для покращення системи стимулювання необхідно:

1. визначити, за які показники праці працівник може отримати премію;
2. впроваджувати систему преміювання на тимчасовій виробничій програмі, а потім оцінювати результати і поступово вдосконалювати систему;
3. залучати працівників до розроблення системи преміювання, щоб вони знали, чого від них очікувати і за що їм виплачують премію;
4. формулювати умови преміювання так, щоб робітник знав суму премії та за що вона виплачується;

5. виплачувати премію/винагороду якомога швидше після того, як працівник виконав відповідні вимоги;

6. стежити за тим, як виконується виробнича програма, по якій введено преміювання, і, відповідно, змінювати її щоб вона була ефективною;

7. перевіряти, чи пов'язане преміювання з результатами роботи працівника, які залежать від нього.

З метою закріплення висококваліфікованих робітників на виробництві здійснювати матеріальне заохочення за довголітню працю на одному виробництві до ювілейних дат. Для підвищення зацікавленості працівників підприємства у високих результатах колективу, у зміцненні престижу підприємства посилити роль компенсації затрат на оздоровлення та ін.

Поряд із матеріальною мотивацією необхідно використовувати і різні форми нематеріального заохочення, які не потребують великих витрат, але справляють значний вплив на працівників:

- Ї особисто подякувати працівникам за добру роботу під час бесіди або ж у письмовій формі, чи використовувати обидва варіанти. Робити це треба зразу, якомога частіше, та обов'язково щиро;

- Ї керівництву завжди знаходити час для зустрічі з працівниками, для виявлення проблем та їх вирішення;

- Ї докладати усіх зусиль, щоб зробити робочу обстановку відкритою, довірливою і невимушеною;

- Ї заохочувати нові ідеї та ініціативи;

- Ї інформувати працівників про вироблену продукцію, послуги і стратегію діяльності, про те, як компанія заробляє, і на чому втрачає гроші, про внесок кожного працівника узагальну справу;

- Ї залучати працівників до процесу прийняття рішень, особливо тих, які стосуються їх самих;

- Ї зробити так, щоб кожен працівник ставився до загальної справи як до своєї власної;

Ї встановити партнерські відносини з кожним працівником, надавати людям можливість зростати й освоювати нові види діяльності [4].

Висновки. Мотивація праці виробничого персоналу значною мірою впливає на діяльність підприємства. Для управління персоналом на основі мотивації необхідні такі передумови, як виявлення схильностей і інтересів працівника з врахуванням його персональних і професійних здібностей, визначення мотиваційних можливостей і альтернатив в колективі для конкретної особи. На даний момент велика кількість мотиваційних чинників можуть позитивно впливати на підвищення результативності трудової діяльності, а саме: заробітна плата, впевненість у майбутньому, умови праці, підвищення кваліфікації, морально-психологічний клімат в колективі, стиль керівництва та ін. Відповідно, знаючи інтереси та вподобання виробничого персоналу, їх управлінці можуть приймати оптимальні рішення щодо мотивації праці.

ЛІТЕРАТУРА

5. Гриньова В. Проблеми мотивації праці персоналу підприємства : Монографія / В. Гриньова, І. Грузіна — Х. : ВД «ІНЖЕК» — 2007. — 184 с.
6. Скорик Р. Особливості мотивації трудової діяльності виробничого персоналу / Р. Скорик // Наукове товариство І. Кушніра — 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua>
7. Лисак В.Ю. Мотивація праці управлінського та виробничого персоналу / В.Ю. Лисак // Формування ринкової економіки. — 2011. — №25 — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ir.kneu.kiev.ua>
8. Іванова Н.Є. Основні шляхи підвищення мотивації на підприємстві / Н.Є. Іванова // Наукове товариство І. Кушніра — 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua>

ОСНОВИ ФУНКЦІОНУАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

А.П. Латій, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Висвітлено стан і напрями функціонування управління фінансовими ресурсами на підприємствах. Обґрунтовано сутність та передумови створення та функціонування такої системи з метою підвищення її ефективності.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, управління, фінансові потоки, ресурси, фінансовий стан.

Постановка проблеми. Специфічні принципи і методи фінансового менеджменту, як самостійної галузі управління сформувались на межі ХІХ та ХХ сторіч. З того часу коло розв'язуваних ним проблем постійно розширювалося, однією з типових проблем досліджуваного сектору завжди була нестача та управління фінансовими ресурсами підприємства. Сучасні динамічні фінансові умови, в яких працюють економічні суб'єкти вимагають переосмислення значення фінансових ресурсів в соціально-економічному просторі. Фінансові ресурси є важливою складовою системи функціонування підприємств на достатньо високому рівні, адже від них залежить фінансова стійкість та фінансовий стан кожного суб'єкта господарювання.

В Україні серйозне переосмислення ролі та значення окремих функцій управління підприємством і управління фінансовими ресурсами відбулося лише внаслідок переорієнтації її економіки на використання ринкових методів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість вчених, які займаються дослідженням проблем управління визначають управління фінансовими ресурсами підприємства, як одну з основних функцій фінансового менеджменту. Серед них І. Бланк, В. Гриньова., В. Ковальов, Д. Моляков, В. Терьохін, М. Романовський та інші. Проте в умовах динаміки трансформаційних процесів багато аспектів цієї важливої

проблеми диктують потребу подальших поглиблених досліджень з метою пошуку шляхів удосконалення системи управління фінансовими ресурсами.

Постановка завдання. Вивчення складових процесу управління фінансових ресурсів та підвищення фінансових показників, для стабільного функціонування фінансової системи підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на значні досягнення у сфері дослідження проблем, пов'язаних із удосконаленням системи управління фінансовими ресурсами, питання об'єкту та суб'єкту системи управління фінансовими ресурсами, принципи їх взаємодії, моделювання цієї системи та принципів її ефективної роботи, потребують більш повного та всебічного висвітлення.

На сучасному етапі роль фінансового менеджменту постійно зростає. Серед його багатоаспектних проблем, як показує практика, особлива увага менеджерів зосереджується на пошуку шляхів ефективного використання обмежених фінансових ресурсів та інвестуванні коштів у найменш ризиковані проекти. Акцент робиться на оптимізації структури капіталу та проведенні виваженої розподільчої політики.

Визначено велику кількість поняття «фінансові ресурси підприємства». Наприклад, Опачанський визначає фінансові ресурси як доходи і нагромадження, які формуються у юридичних осіб в процесі їх діяльності за рахунок власних, позичкових та залучених коштів і використовуються в процесі формування активів підприємства, грошових резервів з метою забезпечення ефективності розвитку підприємства загалом [1]. А от Стецюк визначає фінансові ресурси як найбільш ліквідні активи, що забезпечують неперервність руху грошових коштів[2]. Також виділяють якісні та кількісні сторони фінансових ресурсів. Якісною стороною є сукупність елементів, які поділені за якісними обмеженнями. Такою якісною властивістю виступає критерій ліквідності оборотних засобів. Під кількісними характеристиками розуміється співвідношення

вартостей за принципами приналежності джерел формування і цільовим призначенням.

Загалом менеджмент фінансових ресурсів це система фінансового менеджменту що займається вивченням методів ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства, зокрема управлінням фінансовими ресурсами [3]. Адже воно є одним із першочергових завдань в діяльності господарюючих суб'єктів, тому що від його ефективності залежить фінансовий стан, фінансова діяльність та стабільність підприємства.

Для визначення стану та ефективності фінансових ресурсів підприємства доцільно застосовувати систему показників, що визначив російський економіст Левчаєв [4]. По його методиці характеризувати стан системи фінансових ресурсів було б доцільним так:

- 1) структурні показники системи;
- 2) показники функціонування та взаємозв'язків системи;
- 3) показники ефективності функціонування системи.

Структурна характеристика ресурсів які використовуються може бути представлена абсолютними показниками того чи іншого виду ресурсів, до них включаються показники ліквідності. Також представляють таку систему показниками функціонування зовнішніх взаємозв'язків системи, що характеризують ефективність функціонування системи та показниками які відображають ефективність функціонування системи фінансових ресурсів. Дані показники є результативними при оцінці стану і динаміки розвитку системи. Завершальним етапом аналізу та ефективності функціонування системи управління фінансовими ресурсами може бути рейтингова оцінка, в основі якої використовують сукупність показників.

Для характеристики фінансової системи фінансових ресурсів можуть використовувати такі показники: концентрація власних ресурсів, коефіцієнт абсолютної ліквідності, показники оборотності всіх ресурсів підприємства та безпосередньо рентабельність [4]. Для прикладу оцінки стану та ефективності управління фінансовими ресурсами проведемо

оцінку та розрахуємо показники для сільськогосподарського підприємства ПОСП «Злагода» Новобузького району за 2008-2010 досліджувані роки.

Таблиця 1

Показники стану та ефективності управління фінансовими ресурсами ПОСП «Злагода» Новобузького району за 2008-2010 роки *

Показники	Роки			2010 р. у % до:	
	2008	2009	2010	2008 р.	2009 р.
1.Рентабельність активів, %	3,281	1,981	1,920	96,94	58,52
2.Рентабельність продукції, %	30,490	13,520	10,697	79,12	35,09
3.Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	0,036	0,014	0,012	33,98	87,13
4.Коефіцієнт фінансової стабільності	27,77	71,4	81,99	295,25	114,83
5.Коефіцієнт автономії	0,97	0,99	0,99	102,06	100,00
6.Сума коштів які знаходяться в розпорядженні підприємства, тис.грн.	6406	7099	7718	120,48	108,72
7.Темпи зростання оборотних коштів	170,63	116,95	116,42	68,23	99,55
8.Розмір власних оборотних коштів, тис.грн	3897	4719	5515	141,52	116,87
9.Маневреність власних оборотних коштів	0,01	0,03	0,15	1519,23	442,46
10.Коефіцієнт покриття	42,40	49,10	60,30	142,22	122,81
11.Коефіцієнт швидкої ліквідності	17,00	21,40	34,00	200,00	158,88
12.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,30	1,60	8,70	378,26	543,75
13.Коефіцієнт фінансової автономії	0,965	0,986	0,988	102,342	100,178
14.Коефіцієнт фінансової залежності	1,036	1,014	1,012	97,712	99,822
15.Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,630	0,674	0,723	114,774	107,304
16.Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,035	0,014	0,012	34,771	87,287
17.Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	0,036	0,014	0,012	33,975	87,132

*Розраховано автором з використанням звітності підприємства

Провівши розрахунок показників фінансового стану в досліджуваному підприємстві можна сказати що показники рентабельності

по активам і продукції мають тенденцію до зниження, оскільки за три досліджувані роки стрімко знижуються.

Щодо розрахованих показників фінансової стабільності та автономії можна сказати що підприємство є забезпеченим власними коштами та не потребує залучати позикові, оскільки ці показники збільшуються з кожним досліджуваним роком.

Показники ліквідності та автономії також мають тенденцію до збільшення та стрімкого зростання за досліджуваний період. З кожним роком спостерігається збільшення коефіцієнта майже в два рази, про що свідчить дана структура розрахунків. Це свідчить про те що ПОСП «Злагода» є самостійно функціонуючим суб'єктом, діє на умовах самофінансування, є фінансово незалежним та швидко розраховується за поточними заборгованостями з своїми контрагентами.

Тому в результаті проведеного аналізу фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» можна сказати що підприємство не досить ефективно використовує свої потужності та фінансові ресурси. Спостерігається збільшення власних обігових коштів, загалом власних коштів, але водночас прослідковується зменшення коефіцієнтів ліквідності, автономії, зростання дебіторської заборгованості, може бути наслідком нераціональної кредитної політики, низький рівень рентабельності та погіршення фінансового становища загалом.

Висновки. Дослідження системи управління фінансовими ресурсами на підприємствах завжди буде актуальним питанням, оскільки менеджмент фінансових ресурсів є одним з найбільш вагомих завдань для підприємства, нехтування яким може призвести до втрати фінансової стійкості. Тому одним з головних завдань є створення дієвого та ефективного механізму управління фінансовими ресурсами. Для цього необхідно покращувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, що передбачає визначення оптимальних розмірів виробництва,

управління дебіторською заборгованістю, забезпечення безперебійного виробництва та роботи підприємства, тощо.

Також необхідним та важливим фактором впливу на управління фінансовими ресурсами є впровадження та покращення механізму нормативних положень, процедур та нормативних підходів до моделювання фінансових коефіцієнтів, оскільки даний аспект є не підкріплений законодавчо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Опачанський Д. Методи визначення приросту фінансових ресурсів підприємства / Д.Опачанський // Економіст. — 2009. — №12. — С. 27 – 34.
2. Стецюк П.А. Економічна суть фінансових ресурсів / П.А Стецюк // Фінанси України. — 2007. — №1. — С. 21 – 29.
3. Левчаєв П.А Фінансові ресурси підприємства / П.А. Левчаєв. Саранск. — 2008. — 280 с.
4. Бобирь О.І Дослідження процесу управління фінансовими ресурсами підприємства / О.І Бобирь, Н.В Таценко // Економічний простір. — 2010. — №38. — С. 31 – 35.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

А. І. Легашвілі, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито головні передумови стабілізації та покращення ситуації щодо формування і розвитку кадрового потенціалу.

Ключові слова: *кадрова політика, кадровий потенціал, управління персоналом, система управління, народне господарство України.*

Постановка проблеми. Зміни, що відбулися в системі функціонування вітчизняних підприємств та всього народного господарства України в цілому, створили потребу в нових управлінських знаннях, посилили інтерес до системи формування персоналу, орієнтованого на досягнення кінцевої мети. Підготовка компетентного персоналу, здатного до продуктивної роботи в ринкових умовах, його раціональне структурне і просторове розміщення, зміна культури управління підприємства залежить від ефективності функціонування служби управління персоналом і є запорукою досягнення успіху підприємством. Без мотивованих і кваліфікованих співробітників жодна організація не в змозі створити чітко працюючі системи маркетингу, продажу, фінансів або бухгалтерського обліку. Управління персоналу посідає вагомe місце у сучасних умовах глобальної конкуренції і стрімкого науково-технічного прогресу, коли продукти, технології, операційні методи і навіть організаційні структури старіють з нечуваною швидкістю, а знання та навички співробітників компанії стають головним джерелом тривалого розквіту будь-якої компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління персоналом знайшли своє відображення в працях таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як А.Я. Кібанова, В.С. Дієсперова, А.І. Кочеткова, В.В. Юрчишина, О.М. Бородіної, О.Г. Шпикуляка, М.Х. Мескона, Ф.

Хедоури, В.О. Храмова, Ю.А. Ципкіна, В.И. Шкатулла, Г.В. Щокіна та інших.

Постановка завдання. Розглядаючи дане питання ми маємо на меті узагальнити теоретичні аспекти управління персоналом, розкрити сутність поняття “управління персоналом” як управлінської категорії; розглянути вітчизняний та закордонний досвід управління персоналом; дослідити процеси планування, відбору і оцінки продуктивності роботи персоналу організації для створення умов зростання ефективної праці; сформулювати шляхи удосконалення управління персоналом на підприємствах та обґрунтувати їх конкретні напрями і пропозиції.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах розвинутої ринкової економіки України дедалі більшого значення набувають проблеми управління у сфері господарювання і зокрема, персоналом. На сьогоднішній день назріла об’єктивна необхідність створити управлінський механізм, де б існувала реальна можливість обмеження стихійних чинників розвитку. Тож осмислення управлінських проблем, що виникають у процесі будівництва такого механізму, є одним з найважливіших завдань науки управління, визначення ролі людського капіталу як самого активного капіталу.

Метою керівництва підприємства є успіх на ринку і одержання максимального прибутку, а метою персоналу підприємства – одержання матеріальної винагороди і задоволення від роботи. Як ми бачимо, між ними існують певні протиріччя. Керівництво підприємства намагається одержати максимум прибутку при мінімумі витрат (у тому числі й на оплату праці). Персонал підприємства намагається одержати більшу матеріальну винагороду при меншому обсязі виконуваних робіт. У компромісі між очікуваннями персоналу підприємства і метою керівництва полягає сутність стимулювання праці.

Від того, наскільки ефективно поставлена робота з добору персоналу, у значній мірі залежить якість людських ресурсів, їхній внесок

у досягнення цілей організації і якість виробленої продукції чи наданих послуг.

Пошук і добір персоналу є продовженням кадрової політики, реалізованої підприємством, і одним із ключових елементів системи управління персоналом, тісно ув'язаним практично з всіма основними напрямками роботи в цій сфері. На наш погляд, основну увагу у сфері управління персоналом в сучасних умовах підприємству необхідно, в першу чергу звернути саме на питання добору високваліфікованого персоналу. Адже без нього неможливо закріпитись на ринку, а тим паче досягти завоювання більшої частки ринку.

Підприємству слід інтенсифікувати власні зусилля у таких напрямках роботи з персоналом:

1) кадрове планування: визначає політику і стратегію організації, звернути увагу на якісну і кількісну потребу в персоналі. Кадрове планування задає чіткі орієнтири, що стосуються професійної приналежності, кваліфікації і чисельності організації працівників, що вимагається;

2) аналіз роботи, нормування праці й оцінка виконання: дозволяють виробити вимоги і критерії, відповідно до яких будуть відбиратися кандидати на конкретні вакантні посади;

3) система стимулювання: дає можливість виробити політику стимулювання праці і набір стимулів, спрямованих на залучення кандидатів, що відповідають усім необхідним вимогам, а також сприяє утриманню вже найнятих працівників;

4) оргкультура: порядки, норми поведінки і трудові цінності, які культивуються в організації, враховуються при встановленні критеріїв, використовуваних при пошуку і доборі нових працівників;

5) система заходів для адаптації нових працівників до роботи в організації і до трудового колективу: є прямим продовженням процесу пошуку і добору кадрів;

б) навчання – це продовження процесу добору й адаптації нових працівників: воно спрямовано як на освоєння новачками необхідних для успішної роботи знань і навичок, так і на передачу їм установок і пріоритетів, що складають ядро організаційної культури.

Для того, щоб зв'язок між основними функціональними напрямками процесу управління персоналом і роботою з пошуку і добору персоналу для заповнення вакансій, що маютьсЯ в організації, не була декларована лише на папері, необхідна визначена структура служби управління персоналом. Позитивні результати дає досвід багатьох українських підприємств, коли в єдину службу управління персоналом поєднуються відділ кадрів, відділ праці, відділ навчання і психологічна служба. Ефективність діяльності з пошуку і добору нових працівників підвищується, якщо цей напрямок роботи здійснюється під єдиним керівництвом і координується з іншими сферами діяльності, пов'язаними з управлінням персоналом, починаючи від ведення кадрової документації і закінчуючи питаннями нормування і соціального захисту.

Необхідно приймати до уваги не тільки рівень професійної компетентності кандидатів, але і те, як нові працівники будуть вписуватися в культурну і соціальну структуру організації. Організація більше втратить, ніж придбає, якщо візьме на роботу технічно грамотну людину, але не здатну встановлювати гарні взаємини з товаришами по роботі, з клієнтами чи постачальниками, що підриває встановлені норми і порядки.

Керівництву підприємств слід також більше уваги приділяти такому заходу як планування кар'єри робітника. Планування кар'єри – один з напрямків кадрової роботи в організації, орієнтоване на визначення стратегії й етапів розвитку і просування фахівців.

Для розуміння специфіки конкретного підприємства необхідно проаналізувати елементи, з яких складається організація: мети, структуру, керування, фінанси, персонал, технологію. Всі елементи організації повинні відповідати один одному, проблеми організації – тим більше, ніж

у більшому дисонансі знаходяться елементи організації. Знаючи мету, можемо вибрати адекватну технологію, орієнтуючись на наявні ресурси (як фінансові, так і людські), а також систему управління.

Варто зазначити, що система управління персоналом більшості сільськогосподарських підприємств України взагалі не відповідає вимогам сьогодення. Вона є недієвою та неефективною. Тому одним із завдань менеджменту сільськогосподарських підприємств є стабілізація та покращення ситуації по відношенню до формування і розвитку кадрового потенціалу. Головними передумовами вирішення даного завдання повинні стати:

- підвищення кваліфікації кадрів сільськогосподарських підприємств, необхідність якої визначається виходячи з оцінки наявних на підприємстві технічних засобів і особливостей технології, а також системи організації виробничих процесів;

- перепідготовка персоналу за рахунок коштів роботодавця, а також залучення молодих спеціалістів, що повинно стати пріоритетом кадрової політики адміністрації;

- створення відповідних соціально-економічних умов праці в сільському господарстві, дотримання принципу взаємної відповідальності сторін у відносинах роботодавця-працівник;

- широке застосування планування кадрового потенціалу, враховуючи особливості технології виробництва, стан матеріально-технічної бази, а головне - соціально-економічний стан та фінансові можливості підприємства стосовно їх спроможності виділяти кошти на навчання і перепідготовку працівників. При плануванні потрібно обов'язково враховувати норму керованості та фактор сезонності виробництва, який впливає на повноту використання кадрового потенціалу підприємства;

- перехід від старої системи залучення кадрів керівної ланки і спеціалістів, при якій першочерговою умовою була наявність диплому, до

залучення через практичну оцінку професійно-кваліфікаційних здібностей кандидатів на заміщення посад.

Пропоновані заходи сприятимуть збереженню та покращенню, а в довгостроковому періоді й стабілізації кадрового потенціалу сільськогосподарських підприємств, що на сьогоднішньому етапі їх розвитку слід вважати прерогативою.

Висновки. Система управління персоналом є складним механізмом, між елементами якого існує тісний та нерозривний взаємозв'язок. Кожна її складова повинна бути глибоко вивчена та вміло скерована на практиці. Всі аспекти, що входять в діапазон починаючи від визначення потреби підприємства в кадрах, закінчуючи системою їх внутрішньо-організаційного розвитку мають бути глибоко виваженими та продуманими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кибанов А. Я. Управление персоналом: регламентация труда: учеб. пособие – 3-е изд., перераб. и доп. / А.Я. Кибанов, Г.А. Мамед-Заде, Т.А. Родкина. — М. : Издательство «Экзамен». — 2003. — 480 с.
2. Маслов Е. В. Управление персоналом предприятия: учебное пособие / Маслов Е. В; под ред. П. В. Шеметова. — М. : ИНФРА-М; Новосибирск: НГАЭиУ. — 2001. — 312 с.
3. Дієсперов В. С. Сільськогосподарська праця в нових умовах / В.С. Дієсперов. — К. : Інститут аграрної економіки УААН. — 2000. — 184 с.
4. Юрчишин В. Деякі методологічні засади кадрового забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами / В. Юрчишин, О. Бородіна // Економіка України. — 1996. — №1. — С. 48 – 55.
5. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. — 2004. — №1. — С. 155 – 159.

**УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ
В ТЗДВ ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА НОВООДЕСЬКОГО РАЙОНУ**

О.В. Лозова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто питання організації управління виробничими запасами підприємства. Визначено умови забезпечення ефективності управління ними та запропоновано показники для оцінювання їх ефективності.

Ключові слова: виробничі запаси, ефективність, управління виробничими запасами, оборотність запасів.

Постановка проблеми. У ринкових умовах господарювання діяльність підприємств характеризується все більшим ускладненням структури ресурсів, що зумовлено розширенням масштабів діяльності, ускладненням загальної стратегії підприємства. Основу ефективного функціонування підприємства на ринку створює раціональне використання матеріальних ресурсів. Стрімкі економічні перетворення, політична невизначеність, жорстка конкуренція, обмеженість фінансових, матеріальних, кваліфікованих трудових ресурсів потребують пошуку нових підходів до управління матеріальними ресурсами, центральне місце у структурі яких посідають виробничі запаси. Саме це і зумовлює актуальність дослідження [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління запасами приділяли і приділяють значну увагу вітчизняні та зарубіжні науковці, практиканти та економісти, зокрема: Рижіков Ю., Рожок В., Євсєєва Г., Скригун Н., Цимбалюк С., Чаюн І., Бондар І., Шрайбфедер Д., Карпенко О., Самородова Н., Станчевський В., Юрченко В. та ін. Жодне підприємство, як у сфері матеріального виробництва, так і у виробничій сфері, не може обійтися без запасів.

На думку Чаюн І.О та Бондар І.Ю., запаси – матеріальні ресурси (матеріали, сировина інші цінності), необхідні для забезпечення розширеного відтворення виробництва та задоволення потреб населення,

які зберігаються на складах або в інших місцях з метою їх наступного використання [4, с. 35].

Постановка завдання. Метою статті є визначення шляхів управління виробничими запасами підприємства.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- проаналізувати рівень оборотності запасів, обсяг економії (перевитрат) у зв'язку з прискоренням (уповільненням) оборотності запасів;
- кількісно оцінити вплив факторів, що визначають зміни в обсягах у звітному році.

Виклад основного матеріалу дослідження. Своєчасне забезпечення виробництва матеріальними ресурсами, залежить від величини і комплектності виробничих запасів на складах підприємства.

Виробничі запаси – це засоби виробництва, які поступили на склади підприємства, але ще не вступили у виробничий процес. Створення таких запасів дозволяє забезпечити відпуск матеріалів в цехи і на робочі місця у відповідності з вимогами технологічного процесу. Слід відмітити, що на створення запасів приділяється значна кількість матеріальних ресурсів.

Зменшення запасів скорочує розходи по їх утриманню, знижує витрати, прискорює обертання обігових коштів, що в кінцевому результаті підвищує прибуток і рентабельність виробництва. Тому дуже важливо оптимізувати величину запасів [1].

Управління виробничими запасами виконує наступні функції:

- розробка норм запасів по всій номенклатурі матеріалів, які використовуються на підприємстві;
- правильне розміщення запасів на складах;
- організація діючого оперативного контролю за рівнем запасів і прийняття мір для підтримки їх стану;
- створення необхідної матеріальної бази для розміщення запасів і забезпечення кількісного і якісного зберігання.

Ефективне управління запасами дає змогу знизити тривалість виробничого й операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх зберігання, вивільнити із поточного господарського обороту частину фінансових коштів, реінвестуючи їх в інші активи [2].

Керівництво ТЗДВ «ім. Т.Г. Шевченка» занепокоєне рівнем ефективності управління виробничими запасами протягом звітного періоду 2011 р.. У зв'язку з цим було проаналізовано рівень ефективності управління виробничими запасами протягом звітного року та оцінено вплив факторів на зміни і обсягах запасів.

Вихідні дані щодо запасів підприємства подано в таблиці 1, 2.

Таблиця 1

Інформація про склад запасів підприємства, тис. грн.*

Показники	Перше півріччя	Друге півріччя
Виручка від реалізації, тис.грн.	32884,4	38382,2
Собівартість продукції, тис. грн.	28496,1	33480,4
Частка матеріальних витрат у собівартості продукції, %	-	74,2

* Розроблено автором з використанням фінансової звітності підприємства

Таблиця 2

Інформація про результати діяльності підприємства*

Показники	Перше півріччя	Друге півріччя
Виробничі запаси	4891,2	4142,8
Запаси готової продукції	263,5	179,1
Усього запасів	5154,7	4321,9

* Розроблено автором з використанням фінансової звітності підприємства

Хід дослідження.

1. Розрахуємо показники оборотності запасів.

1.1 Коефіцієнт оборотності виробничих запасів:

| півріччя = $MB / B3$, де MB – сума матеріальних витрат, B3 – середній обсяг виробничих запасів.

$$Kov3 \text{ | півріччя} = 28496,1 * 74,2 / 4891,2 = 4,31$$

$$Kov3 \text{ || півріччя} = 33480,4 * 4,2 / 4142,8 = 5,98$$

1.2 Період обороту виробничих запасів:

$$Пов3 = n / Kov3, \text{ де } n - \text{кількість днів у періоді.}$$

$$\text{Повз} | \text{півріччя} = 180/4,31 = 42$$

$$\text{Повз} || \text{півріччя} = 180/5,98 = 30$$

1.3 Коефіцієнт оборотності готової продукції:

$\text{Когп} = \text{Сб}/\text{ГП}$, де Сб – собівартість готової продукції, ГП – середній обсяг готової продукції.

$$\text{Когп} | \text{півріччя} = 2896,1/263,5 = 108,14$$

$$\text{Когп} || \text{півріччя} = 33480,4/179,1 = 186,94$$

1.4 Період обороту готової продукції:

$$\text{Погп} = n/\text{Когп}$$

$$\text{Погп} | \text{півріччя} = 180/108,4 = 4,66$$

$$\text{Погп} || \text{півріччя} = 180/186,94 = 0,96$$

1.5 Коефіцієнт оборотності запасів (відносно виручки від реалізації):

$\text{Коз} = \text{ВР}/3$, де ВР – виручка від реалізації, 3 – середній обсяг запасів.

$$\text{Коз} | \text{півріччя} = 32884,4/5154,7 = 6,38$$

$$\text{Коз} || \text{півріччя} = 38382,2/4321,9 = 8,88$$

1.6 Період обороту запасів:

$$\text{Поз} = n/\text{Коз}$$

$$\text{Поз} | \text{півріччя} = 180/6,38 = 28$$

$$\text{Поз} || \text{півріччя} = 180/8,88 = 20$$

2. Результати розрахунків заносимо в табл. 3 та розраховуємо абсолютне відхилення. Методом ланцюгових підстановок оцінюємо вплив обсягів діяльності та коефіцієнта оборотності на обсяг запасів, виходячи з рівняння:

$$\text{ЗІ} = \text{ВР}_1/\text{Коз}_1 = 32884,4/6,38 = 5154$$

$$\text{ЗІІ} = \text{ВР}_2/\text{Коз}_1 = 38382,2/6,38 = 6016$$

$$\text{ЗІІІ} = \text{ВР}_2/\text{Коз}_2 = 38382,2/8,88 = 4322$$

Таблиця 3

Аналіз рівня оборотності запасів підприємства

Показники	Перше півріччя	Друге півріччя	Абсолютне відхилення
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів, разів	4,31	5,98	1,67
Період обороту виробничих запасів, днів	42	30	-12
Коефіцієнт оборотності готової продукції, разів	108,14	186,94	78,8
Період обороту готової продукції, днів	1,66	0,96	-0,7
Коефіцієнт оборотності запасів (відносно виручки від реалізації), разів	6,38	8,88	2,5
Період обороту запасів, днів	28	20	-8

За допомогою табл. 4, оцінюємо вплив окремих факторів на обсяг запасів і обсяг економії (перевитрат) у зв'язку з прискоренням (уповільненням) оборотності запасів.

Таблиця 4

Кількісна оцінка факторів, що впливають на обсяг запасів

Показники	Значення, тис. грн.
Зміна обсягу запасів за рахунок змін обсягів діяльності	$ЗП - ЗІ = 6016 - 5154 = 862$
Зміна обсягів запасів за рахунок зміни рівня їх оборотності (економія чи перевитрати за рахунок зміни оборотності запасів)	$ЗІІ - ЗІ = 4322 - 6016 = 1694$

3. Результати аналізу свідчать про зростання оборотності запасів на підприємстві впродовж досліджуваного року: спостерігається зниження періодів обороту виробничих запасів і готової продукції та, відповідно, збільшення коефіцієнтів їх оборотності, що є позитивною тенденцією.

У другому півріччі загальний обсяг запасів зменшився на 832,8 тис. грн.: за рахунок зростання обсягів діяльності на 5497,8 тис. грн. (38382,2-32884,4) та на 1694 тис. грн. за рахунок зростання коефіцієнта оборотності запасів.

Таким чином, економія від прискорення оборотності запасів становила 1694 тис. грн.

Висновки. Ефективне управління матеріальними ресурсами підприємства на основі запропонованих вище індикаторів дасть змогу

забезпечити зміну обсягів запасів за рахунок змін обсягів діяльності та зміну обсягів за рахунок зміни їх оборотності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рижіков Ю.І. Теорія черг і управління запасами / Ю.І. Рижіков. — Санкт–Петербург : видавничий дім «Пітер», 2001. — 284 с.
2. Рожок В.Д. Комплексна задача оптимізації запасів продукції та термінів поставок їх споживачам // Актуальні проблеми економіки / В.Д. Рожок, Г.В. Євсєєва, 2007. — №1. — С. 182 –185.
3. Скригун Н.М., С.П. Цимбалюк. Оптимізація виробничих запасів як один із напрямків управління витратами / Н.М. Скригун, С.П. Цимбалюк // Економіст. — 2003. — №2. — С. 39 – 44.
4. Чаюн І.О. Управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства: навчальний посібник / І.О. Чаюн, І.Ю. Бондар. — К. : Київ. нац. тогр - екон. ун-т. — 2002. — 111 с.
5. Шрайбфедер Джон. Ефективне управління запасами / Д. Шрайбфедер. — М. : Альпина бізнес букс. — 2006. — 389 с.
6. Самородова Н.М. Теоретичні і практичні підходи до системи аналізу та управління виробничими запасами підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/2011_1/_p88-p90.pdf

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

А. К. Мазур, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено детальний аналіз використання методів мотиваційного механізму праці персоналу на підприємствах, досліджено їх вплив на зміну продуктивності працівників в організації, а також розроблено рекомендації, стосовно вдосконалення стимулів, з метою вдосконалення процесу управління.

Ключові слова: мотивація, персонал, форми мотивації, продуктивність працівників.

Постановка проблеми. Нестабільна економічна ситуація в Україні та проблеми демографічного розвитку населення — основні зовнішні фактори, негативного впливу, наслідком яких є рівень забезпеченості підприємств кваліфікованими працівниками. Врахування перерахованих факторів при виборі та формуванні стратегічних альтернатив є актуальним питанням, реалізація якого значною мірою впливає на ефективність управлінського процесу на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення продуктивності праці за рахунок впливу різних форм та методів системи мотивації займалися такі вчені, як Л. Червінська, С. Клімова, В. Данюк, В. Петюх, В. Андреев, Н. Балабанов, В. Вилюнас, Т.Хомуленко, Е. Ким, А. Колот, О. Куценко, О.Кузьмін та інші, проте ми вбачаємо додаткові можливості для розгляду даного аспекту факторного впливу на продуктивність управлінської роботи

Постановка завдання. Теоретичне обґрунтування основних аспектів мотиваційного поля, оцінка його стану в організаційних формуваннях та розроблення основних рекомендації стосовно удосконалення стимулів до праці у виробничому процесі .

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація праці як процес представляє собою розподіл сил, що схиляють працівника до поведінки, яка є найбільш прийнятною для підприємств, в контексті

досягнення його поточних цілей та задач. Функція мотивації праці є однією з основних напрямків діяльності керівників, при реалізації ефективного управлінського процесу. В результаті становлення нових економічних відносин, що породжені умовами транзитивної економіки, перед керівництвом організації стають нові вимоги до використання персоналу. Це не лише, навчання та ротація працівників, але і формування в них внутрішнього мотиву, при виконанні задач та посадових обов'язків, а отже і побудова нових методів стимулювання.

Особливістю мотивів праці є їх направленість, саме тому для ефективного управління мотивацією необхідно:

- чітко усвідомити модель основного процесу мотивації;
- знати фактори, які впливають на мотивацію, набір потреб, що ініціюють рух до здійснення мети і умови, за яких потреби можуть бути задоволені;
- знати, що мотивація – це не самоціль, а спосіб задоволення, зростаюча її доза може привести до самозадоволення та інерції [3].

Основні задачі мотивації:

- формування в кожного співробітника розуміння сутності і значення мотивації в процесі праці;
- навчання персоналу і керівного складу психологічним основам внутрішнього спілкування;
- формування в кожного керівника демократичних підходів до керування персоналом з використанням сучасних методів мотивації;

Для рішення перерахованих задач використовують різні методи мотивації. Для того щоб активно діяти потрібно бути впевненим, що вибрана тактика забезпечить досягнення бажаної мети. Згідно з А. Колотом, виділяють 3 основні підходи до вибору мотиваційної стратегії [1]: стимули і покарання, мотивування через саму роботу, систематичний зв'язок з менеджером. Мотивація трудової діяльності не може бути дієвою без застосування сучасних форм і методів матеріального стимулювання

персоналу. Як правило, управління мотивацією здійснюється із застосуванням таких методів: використання грошей як міри нагороди і стимулів, застосування покарань, розвиток співучасті, мотивація через працю, винагороди і визнання досягнень, залучення людей до управління.

Першим методом мотивування праці персоналу був метод покарання і заохочення, політика «батога і пряника». Він існував в умовах адміністративно-командної системи, з часом він трансформувався в систему адміністративних і економічних санкцій і стимулів. Даний вид мотивації був актуальним та ефективним для рутинної роботи, неможливості змінити місце роботи та в умовах бригадних і колективних підприємств, де діяли регламентовані надлишки і утримання. Поступово почала підвищуватися роль людського фактора, в зв'язку з чим з'явилися психологічні методи мотивації праці персоналу. В основі даних методів відображено те, що значну роль відіграє не тільки матеріальне стимулювання, але і нематеріальні мотиви, а саме: самоповага, визнання серед колективу, моральне задоволення роботою. Дані методи мотивації персоналу базуються на усвідомленні відчуття нестачі чогось-необхідного, що має визначену ціль і служить засобом задоволення потреб.

В сучасних умовах господарювання запропонована теорія мотивації, що має назву R-теорія мотивації, оскільки в ній зроблено спробу дослідити, як впливає ризик як соціально-економічний фактор на діяльність працівника, та як ним ефективно управляти для здобуття запланованих результатів [2].

Зовнішнє середовище української економіки характеризується високим рівнем економічного ризику, це може вплинути на формування соціально-психологічних особливостей українського суспільства. Це ще одна причина доцільності та особливої актуальності R-теорії мотивації для підприємств, які функціонують на теренах України та інших країн із перехідною економікою. Аналізуючи діяльність персоналу різних організацій, можна сказати, що існування економічного ризику може бути

стимулом або, навпаки, антистимулом для працівника. Це залежить від двох факторів:

- рівня економічного ризику;
- схильності самого працівника до ризику.

Тому доцільно розглянути можливість та необхідність поділу працівників на певні категорії за потребами та способами їх задоволення. Д. Мак-Грегор поділяв працівників на дві категорії: люди, які прагнуть працювати, та такі, які уникають роботи. У сучасному економічно розвинутому суспільстві для людей, які уникають роботи та не хочуть працювати, існують соціальні програми, які в повному обсязі задовольняють їхні фізіологічні потреби за допомогою трансферних платежів.

Дослідження свідчать, що працівник який не схильний до ризику ніколи ефективно не працюватиме в галузі, на підприємстві чи на посаді, що вимагають прийняття та реалізації рішень з високим ступенем ризику. Якщо підприємство обрало стратегію із значним ступенем ризику, то слід обирати працівників більш схильних до прийняття ризикованих рішень. Беззаперечним є і той факт, що працівник, схильний до ризику, ніколи ефективно не працюватиме упродовж тривалого періоду на посаді із низьким ступенем ризику. Позитивні результати його праці можуть бути отримані тільки за короткий період часу. Мотивація роботи повинна бути налагодженою так, щоб організація отримувала максимальну віддачу від кожного через забезпечення достатньої винагороди та стимулів. За результатами наукових досліджень, нині можливості працівника на українських підприємствах реалізуються лише на 30-40% [3].

Ризик з точки зору працівників може бути потребою або небезпекою, а з точки зору підприємства - це фактор, який необхідно враховувати у виробничо-господарській діяльності і реалізовувати в управлінських рішеннях. Це підтверджують дослідження зв'язків між індивідуальною схильністю до ризику менеджерів та прибутковістю організації. Як уже

зазначалось, підприємство для ефективної діяльності вимушене приймати ризиковані рішення. Мало того, менеджер часто самотійно повинен приймати рішення, оскільки швидкість змін не залишає часу на консультації. Тому слід шукати цілі підприємства та потреби працівників, які збігаються. Мотивація праці в ефективно діючому підприємстві повинна базуватись на гармонізації інтересів організації та працівника. Застосування комплексного підходу до мотивації персоналу сучасних аграрних підприємств, який полягає у моральному заохоченні та забезпеченні еквівалентної виконаній роботі оплати праці, сприятиме створенню умов для оптимізації та підвищення ефективності механізму мотивації.

Висновки. У вітчизняних умовах рівень мотивації праці, порівняно з провідними країнами світу є на низькому рівні. Керівники до сьогодні використовують традиційні методи стимулювання праці, які не відповідають вимогам ринкової економіки. Отже, для підвищення результативності праці персоналу необхідно, поєднувати традиційні і сучасні методи мотивації праці персоналу, які зумовлені новими умовами господарювання підприємств, враховувати вплив інформації, якою володіє менеджер, на цей процес, а також ситуативно підходити до індивідуальних особливостей персоналу підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник / Колот А. М. — К. : КНЕУ. — 2002. — 337 с.
2. Подольчак Н.Ю. Розробка R-теорії мотивації та механізмів її реалізації за допомогою поєднувального аналізу / Н.Ю. Подольчак // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — №11. — С. 39 – 46.
3. Максимець Ю. Управління мотивацією праці в перехідній економіці України : монографія / Ю. Максимець. — Львів : Ліга — Пресс. — 2010. — 248 с.

СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КАДРАМИ

В.В. Малютіна, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто методи управління кадрами в сучасних умовах, їх сутність, завдання. Досліджено роль та вплив методів управління персоналом на розвиток організації. Проаналізовано проблему ефективної діяльності кадрового складу.

Ключові слова: управління, кадри, управління кадрами, методи управління кадрами, економічні методи, соціально-психологічні методи, інтерв'ювання.

Постановка проблеми. Управління кадрами – багатогранний і винятково складний процес, що має специфічні особливості і закономірності. Знання їх украй необхідно керівникам і спеціалістам сучасного виробництва, робітникам кадрових служб і соціального розвитку для постійного забезпечення підвищення ефективності, якості роботи і продуктивності праці. В умовах переходу до ринкової економіки управління персоналом повинне набути системність і завершеність упровадження нових і удосконалювання існуючих форм і методів кадрової роботи. Від правильного підходу до управління персоналом залежить управління організацією в цілому [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема управління кадрами є предметом дослідження багатьох науковців, які зробили детальний аналіз в цій галузі. Велику увагу методам управління персоналом приділяють такі вчені: Д. Ангелін, Десслер Гарі, А.П. Єгошин, що розробляють підходи до управління персоналом, розробляють методи та досліджують їх застосування на практиці. Значний внесок в теорію управління персоналом зробив вчений Колпаков В.М., який досліджує напрями діяльності керівника для досягнення поставлених цілей і завдань, вдосконалюючи при цьому систему управління персоналом.

Постановка завдання. Основним завданням написання статті є виявлення методів впливу на персонал організації, дослідження їх

особливостей, аналіз сучасного стану управління кадрами, розгляд проблеми ефективної діяльності колективів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методами управління кадрами називають способи впливу на колективи та окремих працівників з метою здійснення координації їх діяльності у процесі виробництва. Вони є своєрідними «сигналами», які організація посилає своїм працівникам з метою орієнтації їх поведінки [5].

Вчений В.М. Колпаков визначив класифікацію методів управління кадрами, згідно якої вони поділяються на такі групи: адміністративні, економічні, соціально-психологічні.

Адміністративні методи орієнтовані на такі мотиви поведінки, як усвідомлена необхідність дисципліни праці, почуття обов'язку, прагнення працювати в певній установі тощо. Їх вирізняє прямий характер впливу: будь-який регламентаційний чи адміністративний акт підлягає обов'язковому виконанню.

Економічні та соціально-психологічні методи мають непрямий характер управлінського впливу.

За допомогою економічних методів здійснюється матеріальне стимулювання колективів та окремих працівників. Економічні методи припускають непрямий вплив на об'єкт.

Соціально-психологічні методи управління у свою чергу ґрунтуються на використанні соціального механізму. Концептуально вони зводяться до двох основних напрямків:

- формуванню сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, що сприяє більшій віддачі при виконанні роботи завдяки підвищенню настрою людей;

- виявленню і розвитку індивідуальних здібностей кожного, що дозволяють забезпечити максимальну самореалізацію особистості в операційному процесі [3].

Ці методи грають важливу роль в управлінні персоналом, вони дозволяють встановити призначення і місце співробітників в колективі, виявити лідерів і забезпечити їх підтримку, зв'язати мотивацію людей з кінцевими результатами виробництва, забезпечити ефективні комунікації і рішення конфліктів в колективі.

Сучасний стрімкий розвиток ринкових відносин потребує застосування більш універсальних методів управління. Проведений аналіз існуючих методів управління кадрами дає змогу виділити найбільш дієві з них. До таких ми можемо віднести: соціальне планування, анкетування, інтерв'ювання, соціометричний метод, метод спостереження, співбесіда.

Соціальне планування забезпечує постановку соціальної мети і критеріїв, розробку соціальних нормативів (рівень життя, оплата праці, потреба в житлі, умови праці та ін.) і планових показників, досягнення кінцевих соціальних результатів.

Анкетування дозволяє збирати необхідну інформацію шляхом масового опитування людей за допомогою спеціально підібраних анкет.

Інтерв'ювання передбачає підготовку до бесіди сценарію (програми), потім за ходом діалогу зі співрозмовником, - отримання необхідної інформації. Інтерв'ю – ідеальний варіант бесіди з керівником, політичним або державним діячем – вимагає високої кваліфікації інтерв'юера та значного часу.

Соціометричний метод незамінний при аналізі ділових та дружніх взаємозв'язків в колективі, коли на основі анкетування співробітників будується матриця переважних контактів між людьми, яка також показує і неформальних лідерів в колективі.

Метод спостереження дозволяє виявляти якості співробітників, які одразу виявляються лише в неформальних обставинах або в надзвичайних життєвих ситуаціях (аварія, зіткнення, стихійне лихо).

Співбесіда являється розповсюдженим методом при ділових переговорах, прийому на роботу, виховних заходах, коли в неформальній розмові вирішуються великі кадрові задачі [1].

Найбільший ефект і якість системи управління персоналом досягаються в тому випадку, коли застосовується система методів у комплексі. Застосування системи методів дозволяє глянути на об'єкт удосконалювання з усіх боків, що допомагає уникнути прорахунків.

Ефективність застосування методів управління в основному залежить від рівня кваліфікації керівних кадрів, що зумовлює потребу систематичної і цілеспрямованої підготовки та повсякденного використання всіх напрямів впливу на колектив і окремих людей.

Для досягнення мети організації необхідно, щоб працівники мали конкретні фахові навички і використовували їх. Інакше кажучи, необхідний певний тип виробничої поведінки.

Відомо, що одним з найважливіших завдань є визначення необхідної виробничої поведінки або її моделювання, здійснюване на підставі аналізу цілей організації. Методом моделювання виробничої поведінки, що стає все популярнішим, є метод визначення компетенцій, або створення «портрета компетенцій». Суть методу полягає у визначенні набору компетенцій, необхідного працівникові для успішного виконання виробничих функцій [5].

Зростання популярності методу моделювання компетенцій можна пояснити його перевагами над традиційно використовуваним методом опису виробничої поведінки — посадовою інструкцією.

На відміну від посадової інструкції, де описується, які функції повинен виконувати працівник (складати річні звіти, проводити щотижневі «летючки» тощо), «карта компетенцій» визначає, яким має бути працівник для успішної роботи у певній сфері. Останнє набагато прийнятніше в сучасних умовах, оскільки завдання, що стоять перед працівниками і функції, які вони виконують, змінюються так само швидко як і смаки та

потреби клієнтів, а просту роботу окремих працівників усе ширше замінюють інноваційні технології [4].

Висновки. Отже, методи управління покликані забезпечити високу ефективність діяльності колективів, їх злагоджену роботу, сприяти максимальній мобілізації творчої активності кожного члена. Управління кадрами дозволяє підприємству чітко реагувати на події у зовнішньому середовищі, обирати такі варіанти поведінки, які б узгоджували його економічні процеси з вимогами господарського механізму країни. Від злагодженої роботи системи управління кадрами з іншими функціональними підсистемами, грамотного використання методів управління кадрами і реалізації кадрової політики залежить успішна діяльність підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринева В. Н. Современные подходы к системе управления персоналом предприятия / В.Н. Гринева, И.О. Буцкая // Економіка розвитку. Вип. 2 (22). — Харків : ХДЕУ. — 2002. — С. 65 – 68.
2. Гриньова В. М. Соціально-економічні аспекти управління персоналом на підприємстві / В.М. Гриньова, О.Ю. Зайцева // Економіка розвитку. Вип.3 (31). — Харків : ХНЕУ. — 2004. — С.66.
3. Дороніна М.С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства / М.С. Дороніна — Харків : ХДЕУ. — 2002. — 431 с.
4. Кацай М. Разрабатываем систему управления персоналом / М. Кацай // Управление персоналом. — 2004. — №21. — С. 40-43.
5. Кириченко О.А. Банківський менеджмент. Навчальний посібник / О.А. Кириченко, І.В. Гіленко, С.В. Роголь [та ін.]. — К. : Знання-Прес. — 2002. — 438 с.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Н.С. Морозова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті розглянуто доцільність впровадження контролінгу на українських підприємствах, впровадження служби контролінгу на великих і середніх підприємствах, підвищення їх конкурентоспроможності та проаналізувати сучасний стан контролінгу підприємств.

Ключові слова: фінансовий контролінг, антикризове управління, завдання контролінгу, принципи контролінгу.

Постановка проблеми. Значна частина підприємств в Україні сьогодні перебуває у фінансовій кризі або стані, який загрожує виникненням кризової ситуації в найближчому часі. Такі підприємства потребують реалізації ефективних антикризових заходів, основною метою яких має бути відновлення платоспроможності, прибутковості і конкурентоспроможності, збереження робочих місць і виробничого потенціалу цих суб'єктів господарювання. Проте недосконале законодавство, відсутність належного теоретико-методичного забезпечення антикризового управління, дефіцит кваліфікованого антикризового управління, брак державної фінансової підтримки виробничих структур та наявність низки інших суб'єктивних і об'єктивних причин спричиняють банкрутство тих суб'єктів господарювання, які мають відповідний потенціал для виходу з кризової ситуації, що загалом негативно впливає на стан всієї економіки країни.

У сформованій ситуації для успішного розвитку та поглиблення ринкових перетворень в посткризовий період необхідно приділити увагу адаптації новітніх концепцій управління підприємствами, серед яких контролінгу відводиться першорядна роль. Це обумовлено зростаючою складністю технологічних процесів, організаційно-економічної структури підприємств, масштабами виробництва і цілим рядом інших факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми контролінгу розглянуто у працях таких видатних вчених як К. Амрайн, А. Дейлі, Б. Штайгмайер, Н. Г. Данілочкіна, С. В. Данілочкін, Е. А. Ананькіна, Е. М. Коротков, О. О. Терещенко та інші [1 – 4].

Контролінг – це синтезоване поняття, яке має багато різних визначень у літературних джерелах.

Так, К. Амрайн визначає контролінг як «управління управлінням». Для того, щоб зрозуміти, що має входити у функції контролінгової служби, він виділяє те, чого вона не повинна стосуватись, а тобто бухгалтерський облік і звітність – у віданні бухгалтерії; управлінський облік і бюджетування – сфера активності фінансової служби; внутрішній аудит – відповідальність ревізорів і аудиторів; стратегічне і оперативне планування – входять в компетенцію все тієї самої фінансової служби; маркетинг, кадри, мерчандайзинг, розробки і так далі – все це робота відповідних підрозділів [1].

Р. Манн, С. Майер визначили контролінг як систему забезпечення діяльності підприємства у двох аспектах: короткотерміновому (оптимізація прибутку) і в довготерміновому (зберігання та підтримка гармонійних відносин і взаємозв'язків певного підприємства із зовнішнім середовищем – природною, соціальною, господарською сферами) [2].

Е. М. Коротков розглядає контролінг як систему безперервного відстежування тенденцій розвитку організації за методикою виявлення слабких сигналів кризи і аналізу можливих їх наслідків [3].

О. О. Терещенко під контролінгом розуміє сукупність методів та процедур з координації планування обліку, контролю та ризик-менеджменту, а також щодо інформаційного, методичного та консультаційного забезпечення управлінських рішень [4, с. 33].

Проте не завжди у цих визначеннях вказують, в якому середовищі проводиться контролінг, бо в ньому невраховується людський фактор.

Постановка завдання. Основним завданням статті є обґрунтування доцільності впровадження контролінгу, як заходу антикризового фінансового управління на українських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фахівці визначають, що сьогодні в Україні особливо гостро постає питання впровадження на підприємствах систем контролінгу. Використання передових західних методик управління підприємством, ефективного використання інформації, забезпечення стабільного розвитку є надзвичайно актуальним. Зазвичай впровадження методик управління здійснюється в період стабільного поступального розвитку, а в період кризи відбувається розвиток та удосконалення систем. Українським підприємствам доведеться займатися впровадженням контролінгу у складний період. Особливо актуальним для сьогодення є аналіз існуючих західних методик, розробка адаптованих до умов України методологій впровадження, вивчення досвіду впровадження на західних підприємствах [4]. Таким чином, доцільним для вітчизняних підприємств є впровадження антикризового контролінгу.

Спостерігається позитивна тенденція розвитку науки контролінгу за останні 3 роки. Така ситуація пояснюється розширенням бізнес-зв'язків, укріпленням міжнародної співпраці та гнучкістю системи контролінгу для інформаційного зв'язку між відділами підприємства та для управління компанією. Це підтверджують результати проведених опитувань. Так, порівняно з даними анкетування 2007–2009 років, у 2011 р. розподіл галузей та видів діяльності компаній щодо наявності відділу контролінгу у них змінився. Якщо в анкетах 2007–2009 рр. 14 респондентів, у яких був відділ контролінгу, фокусували свою діяльність у сфері машинобудування, металургії, транспорту та деревообробної галузі, то в анкетах 2011 р. наявність контролінгу відзначено ще й у сфері надання послуг, зокрема консалтингових та ІТ, сфері роздрібної торгівлі, харчової та текстильної промисловості. Застосування контролінгу поширюється серед підприємств різних галузей та різних видів діяльності. Окрім того, позитивною є й

тенденція до збільшення частки підприємств з українським капіталом, які у своїй діяльності використовують контролінг.

У монографії «Фінансовий контролінг: методи та інформаційні технології» С. В. Івахненко та О. В. Мелих зробили припущення, що застосування контролінгу та наявність відповідного відділу на підприємстві, по-перше, залежить від розмірів підприємства («українські підприємства створюють відділ контролінгу (посаду) у випадку, якщо загальна кількість працівників не менше однієї-двох сотень, і в середньому кількість працівників відділу контролінгу складає 0,4 % від кількості працівників на підприємстві загалом» [7]). Фактично, до таких підприємств належать великі компанії, річний оборот яких відповідно до ч. 7 ст. 63 ГКУ перевищує 4,5 млн євро, а кількість працівників є більшою, ніж 50 осіб [6]. По-друге, відходячи від стереотипів, відповідно до яких контролінг є управлінським обліком та зводиться у своєму функціонуванні до обліку витрат [8; 9], наявність відділу контролінгу визначалася в основному на підприємствах виробничої галузі, інколи будівництва, або ж на дочірніх підприємствах міжнародних компаній тощо. Проте за результатами опитування 2011 р. попередні висновки потребують переоцінки.

За основу було взято дані, отримані за допомогою анкетування, проведеного на підприємствах. У вибірці представлено усі області Украї-

ни. Серед опитаних 160 підприємств 47 розташовані у м. Києві. За кількістю працівників підприємства розподілені нерівномірно. Із загальної вибірки інформацію щодо кількості працюючих надали 153 компанії. У 33,3 % підприємств кількість працівників становить 26 і менше осіб, у 55,3 % – 56 і менше, 30 % мають від 100 до 1000 працівників, 1000 і більше працівників – лише 8,5 % опитаних підприємств. Тести на нормальність розподілу як Колмогорова–Смірнова (0,442), так і Шапіро–Уїлка (0,122) значущі на рівні $p < 0,000$, тобто розподіл кількості працівників за підприємствами суттєво відрізняється від нормального.

В основу антикризового контролінгу покладено забезпечення успішного функціонування діяльності підприємства в довгостроковій перспективі шляхом:

- адаптації стратегічних цілей до змінних зовнішніх умов;
- погодження оперативних планів із стратегічним планом розвитку підприємства;
- створення системи забезпечення менеджерів інформацією для різних рівнів управління в оптимальні проміжки часу;
- створення системи контролю над виконанням планів. коректування їх змісту та строків реалізації;
- адаптації організаційної структури управління підприємством із ціллю підвищення її гнучкості та здатність швидко реагувати на змінні умови зовнішньої сфери [1].

Для ефективності прийнятих управлінських рішень необхідно не тільки забезпечити надходження інформації, що відображає реальний стан справ, організувати уніфіковану, стислу, чітку і просту форму її подачі, але і дотримати своєчасність надходження інформації.

Таким чином, в системі антикризового управління підприємством перед контролінгом стають такі завдання:

- впровадження системи раннього попередження та реагування, яка дозволяє прискорити виявлення кризових явищ;
- збір та аналіз внутрішньої та зовнішньої інформації, яка стосується об'єкта контролінгу та методичне забезпечення антикризового управління;
- контроль за реалізацією заходів антикризового управління та своєчасне виявлення відхилень та ризиків;
- виявлення резервів зниження собівартості продукції та наданих послуг;
- визначення причин відхилень та розробка конкретних рекомендацій з урахуванням об'єкту управління;
- своєчасне реагування на появу нових шансів і можливостей

(виявлення й розвиток сильних сторін);

- проведення внутрішнього консалтингу (методичне забезпечення), внутрішнього аудиту та координація своєї діяльності з діями незалежних аудиторів.

В основу організації антикризового контролінгу на підприємстві мають бути покладені принципи: системності; інтеграції та селективності інструментів контролінгу; результативності; гнучкості та здатності до оперативного реагування на зміни у зовнішніх та внутрішніх параметрах діяльності підприємства; упереджуваності, оперативності та здатності до трансформації системи управління; простоти впровадження; безперервності та ефективності [5].

Однією з головних причин виникнення та втілення концепції фінансового контролінгу стала необхідність у системній інтеграції різних аспектів управління бізнес-процесами в організаційній системі. Фінансовий контролінг забезпечує методичну інструментальну базу для підтримки основних функцій менеджменту, а також для оцінки ситуації та прийняття управлінських рішень.

Висновки. Контролінг відіграє важливу роль в антикризовому управлінні і на сьогодні є одним з кращих систематизаторів масштабних потоків інформації про рух економічної інформації в рамках промислових підприємств з метою координації прийнятих управлінських рішень. Контролінг – це сукупність методів та процедур, які покликані забезпечити методичну й організаційну основу для підтримки основних функцій управлінської діяльності на підприємстві – аналізу, прогнозування, планування, обліку та контролю. Контролінг спрямований на функціональну підтримку антикризового менеджменту. Контролінг в системі антикризового управління – це система методів та інструментів забезпечення підтримки прийняття управлінських рішень, планування і контролю за нестабільних умов діяльності підприємства в ході виконання службами контролінгу своїх функцій. У сучасних умовах створення

служби контролінгу на великих і середніх підприємствах є необхідною і обов'язковою умовою підвищення їх конкурентоспроможності, тому потребує впровадження її в систему управління на всіх етапах організації і функціонування підприємницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амрайн К. Контроллинг – это управление управлением / К. Амрайн // Компаньон. — 2004. — № 27. — С. 38 – 41.
2. Манн Р. Контроллинг для начинающих. Система управления прибылью / Р. Манн, Э. Майер. — М. : Финансы и статистика. — 2004. — 301 с.
3. Коротков Э. М. Антикризисное управление : учеб. для вузов по экон. спец. / Э. М. Коротков [и др.] ; под ред. Э. М. Короткова. — Изд. 2-е, доп. и перераб. — М. : ИНФРА-М. — 2010. — 618 с.
4. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч посіб. / О. О. Терещенко. — К. : КНЕУ. — 2004. — 412 с.
5. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
6. Івахненко С. В. Фінансовий контролінг: методи та інформаційні технології / С. В. Івахненко, О. В. Мелих. — К. : Знання. — 2009. — 319 с.
7. Уткин Э. Я. Курс менеджмента : учебник для вузов / Э. Я. Уткин. — М. : Издательство «Зерцало». — 1998. — 448 с.
8. Фольмут Х. Й. Инструменты контроллинга от А до Я / Х. Й. Фольмут. — М. : Финансы и статистика. — 2003. — 288 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

А.Ю. Наумова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто особливості моделей управління прибутком сільськогосподарських підприємств. Досліджено досвід застосування стратегії управління прибутком. Проаналізовано вимоги забезпечення ефективного управління прибутком підприємства.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, управління прибутком, фінансовий менеджмент.

Постановка проблеми. Діяльність кожного підприємства полягає у тому, щоб їх фінансові результати покривали витрати виробництва, а також приносили їм певні доходи. Адже метою кожного виробника є отримання таких прибутків, які б дозволили здійснювати розширене відтворення їх діяльності. Для забезпечення ефективності такої роботи важливим її елементом є правильність управління та розподілу прибутку, його раціональним використанням, оскільки прибуток відображає кінцеву грошову оцінку виробничої діяльності підприємства, а саме: ефективність виробництва, обсяг і якість реалізованої продукції, рівень її собівартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свій внесок у розвиток знань про оптимізацію управління та розподілу прибутку підприємств, що допомогло б підвищити рівень ефективної діяльності сільськогосподарських виробників на ринку, зробили такі вчені як Є.В. Мних, В.М. Опарін, Г.О. Кравченко, М. Я. Лайко. Їхні дослідження мали узагальнюючий характер. Проте вчення даних науковців підкреслили необхідність більш детального розгляду досліджуваного питання.

Постановка завдання полягає у визначення таких методів управління та розподілу одержаного прибутку, які б дали змогу поліпшити діяльність сільськогосподарських підприємств, а також підвищити якість виробленої продукції та знизити її собівартість.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки прибуток є основним джерелом здійснення виробничої діяльності. За його рахунок формуються бюджетні ресурси держави, здійснюється фінансування розширення підприємств, стимулюється робота персоналу, збільшуються обсяги виробництва, прибуток використовують на реконструкцію і технічне переозброєння основних засобів, удосконалення технології. Одержання прибутків є основною метою будь-якого підприємця.

Прибуток як економічна категорія є грошовим вираження вартості реалізованого чистого доходу, основною формою грошових накопичень суб'єктів господарювання [1]. В результаті операційної, фінансової, інвестиційної діяльності формується прибуток підприємства.

Прибуток сприяє стабільному розвитку аграрних підприємств, забезпечує зацікавленість трудового колективу в рості продуктивності праці, збільшенні об'ємів і ефективному веденні виробництва.

Для підвищення рівня прибутковості підприємства створюють та використовують моделі управління прибутком. Вони включають в себе планування, прогнозування та контроль за формуванням, розподілом та використанням одержаного прибутку.

Планування прибутку включає в себе створення позитивних умов, які б дозволили підняти рівень прибутків. Використовуються різні методи планування: метод екстраполяції; метод прямого розрахунку; нормативний метод; метод "CVP"; метод цільового формування прибутку; метод прогнозування грошового потоку; метод факторного моделювання.

Метод екстраполяції є найбільш простим методом планування формування операційного прибутку підприємства. Він заснований на результатах трендового аналізу динаміки маржинального, валового та чистого операційного прибутку за ряд попередніх періодів і полягає у виявленні "лінії тренда", яка дає змогу спрогнозувати обсяги даних показників. Проте є найменш точним.

Метод прямого розрахунку є досить надійним методом планування формування операційного прибутку, але може бути використаний тільки в тому випадку, якщо на початковій стадії вже сформовані плани операційного доходу, операційних витрат і податкових платежів.

Нормативний метод. Умовою застосування метода є наявність на підприємстві відповідної нормативної бази. Зазвичай використовуються такі нормативи: норма прибутку на власний капітал; норма прибутку на операційні активи; норма прибутку на одиницю реалізованої продукції.

Метод "CVP" дозволяє визначати всі види операційного прибутку при наявності тої ж інформації, що використовується при застосуванні методу прямого розрахунку із графічним їх зображенням.

Метод цільового формування прибутку дозволяє забезпечити тісний взаємозв'язок його планових показників зі стратегічними цілями управління прибутком в плановому періоді. Основою цього методу розрахунку є попереднє визначення потреби у власних фінансових ресурсах, що формуються за рахунок чистого операційного прибутку.

Метод прогнозування грошового потоку є відносно новим для вітчизняної практики, хоча широко використовується на підприємствах країн з розвинутою ринковою економікою. Його основу становить розроблений на підприємстві поточний план надходжень та витрат коштів по операційній діяльності підприємства.

Метод факторного моделювання прибутку є найбільш складним, тому що вимагає здійснення великих аналітичних і прогнозних розрахунків. Використання методу дозволяє здійснювати різноманітні планові розрахунки суми операційного прибутку шляхом послідовної зміни заданих значень окремих факторів.

Провівши аналіз методів планування прибутку потрібно зазначити, що лише метод факторного моделювання дасть змогу ефективно спрогнозувати обсяг досліджуваного показника. Це твердження базується на основі впливу випадкових величин та процесів на прибуток.

Прогнозування прибутковості є досить складним елементом управління, оскільки на Україні склалася досить несприятлива фінансова ситуація, яка не дозволяє здійснити точні прогнози. Присутність інфляції, варіація цін на ринку, коливання курсу валют – все це негативно впливає на здійснення прогнозів.

Контроль є досить важливою складовою. Вона полягає у забезпеченні наявності надійних джерел надходження прибутків, використанні оптимальних методів розподілу та прийнятті правильних рішень щодо використання прибутку.

Управління прибутком тісно пов'язане також з управлінням витратами. Адже саме вони складають собівартість продукції, від реалізації якої залежить і розмір прибутку. В систему управління витратами входить детальний облік та аналіз витрат, їх нормування за видами, пошуки можливої економії витрат трудових, матеріальних та фінансових ресурсів [2].

Таблиця 1

**Формування прибутку в ПП «БАЯ» Жовтневого району
Миколаївської області***

Показники	Роки			2011 р. у % до	
	2 009р.	2 010р.	2 011р.	2 009р.	2 010р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	5544	10265	4831	87,1	47,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	5160	6536	2323	45,0	35,5
Валовий прибуток, тис. грн	384	3729	2508	653,1	67,3
Фінансовий результат (прибуток) від операційної діяльності, тис. грн	363	3057	3178	875,5	104,0
Фінансовий результат (прибуток) від звичайної діяльності, тис. грн	25	3698	2726	10904,0	73,7
Чистий прибуток, тис. грн	25	3698	2301	9204,0	62,2

* розроблено автором з використанням фінансової звітності підприємства

Аналізуючи одержані показники формування прибутку досліджуваного сільськогосподарського підприємства слід відмітити, що 2009 рік для господарства видався досить важким та низько результативним, проте беззбитковим. Це змусило керівництво до

прийняття рішучих дій щодо раціоналізації господарської діяльності. Завдяки цьому в 2010 році ПП «БАЯ» провадило найактивнішу господарську діяльність серед трьох останніх досліджуваних років. Проте у 2011 році керівництво прийняло рішення до скорочення своєї діяльності більш як у 2 рази. Слід зауважити, що при зменшенні в 2011 році порівняно із 2010 роком показника чистого доходу від реалізації продукції на 52,9%, чистий прибуток знизився лише на 37,8%. Такий показник було досягнуто завдяки зниженню собівартості продукції без погіршення її якості. Таким чином можна наочно побачити, що господарство почало активно проваджувати стратегію управління прибутком.

Для зростання прибутку підприємствам необхідно:

— розширювати свій асортимент і поліпшувати якість продукції. На споживчому ринку пропонується широкий асортимент товарів і тому для підвищення обсягів реалізації важливим є поліпшення якості товарів, що дасть можливість виробникам піднімати ціни на свою продукцію;

— підвищувати обсяги виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг, що є основним джерелом надходження прибутків;

— впроваджувати стимулюючі заходи для підвищення продуктивності праці персоналу. Це має вплив також на підвищення продуктивності виробництва;

— зменшувати витрати на виробництво, метою якого є зменшення собівартості;

— пошук наявних якісних ресурсів;

— зниження непродуктивних витрат;

— впровадження системи управління витратами.

Забезпечення ефективного управління прибутком підприємства визначає ряд вимог до цього процесу, основними з яких є:

- інтегрованість з загальною системою управління підприємством; комплексний характер формування управлінських рішень;
- високий динамізм управління;

- багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Таким чином, прибутковість є основним критерієм оцінки виробничо–господарської діяльності кожного підприємства, а прибуток є найважливішим показником фінансових результатів підприємницьких структур та їх фінансового стану. Він є визначальним критерієм ефективності господарювання [3].

Висновки. Механізм управління прибутком сільськогосподарських підприємств базується на врахуванні тісного взаємозв'язку даного показника з обсягом реалізації продукції, доходами та витратами. Тому для забезпечення ефективного фінансового менеджменту на підприємстві необхідно активізувати роботу структурних підрозділів підприємства в розрізі управління витратами та доходами, використовуючи різноманітні моделі управління прибутком, які включають в себе планування, прогнозування, контроль за формуванням, розподілом та використанням кінцевого фінансового результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стасюк Г.А. Фінанси підприємств: Навч.посібник / Г.А. Стасюк. — Херсон : Олді-плюс. — 2004. — 480 с.
2. Білик М.Д. Методичні підходи до управління прибутком підприємства / М. Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — № 11. — С. 42 – 45.
3. Іващенко О.В. Формування прибутку в сільськогосподарських підприємствах / О.В. Іващенко // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2009. — № 4. — С. 71 – 75.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ В ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ

Р.Є. Нікітіна, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито сутність фінансових потоків в логістичній системі підприємства і їх взаємозв'язок з іншими потоками підприємства. Досліджено механізм управління фінансовими потоками за допомогою системи фінансової логістики та визначено критерії до її побудови.

Ключові слова: фінансові потоки, управління фінансовими потоками, фінансова логістика, логістична система.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки діяльність суб'єктів господарювання значною мірою залежить від безперервного руху та ефективного використання фінансових потоків. Це зумовлює необхідність поглибленого вивчення теоретичних та практичних підходів до управління діяльністю підприємств і їх ресурсами. В цьому аспекті важливого значення набуває фінансове управління на основі логістичного підходу, в якому значне місце відводиться проблемі інтенсифікації та оптимізації фінансових потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти формування фінансових потоків досить повно висвітлено в науковій літературі. Зокрема дане питання розглядали у своїх працях такі науковці як Г.Азаренкова, А.Поддєрьогін, Ю.Ланкова. Логістичні системи і ресурсопотоки, що в них виникають, а також основні концепції фінансової логістики досліджували В.Корнєєв, О.Лактіонова, Ю.Волинчук, В.Концева, С. Костенко, А Хренова та інші.

Однак аналіз наукових джерел свідчить, що питанням управління фінансовими потоками за допомогою інструментів фінансової логістики приділяється недостатньо уваги, що актуалізує і зумовлює необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності та особливостей фінансових потоків у логістичній діяльності підприємства, їх

класифікації та управління ними за допомогою механізмів фінансової логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові ресурси підприємств є джерелом формування матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів, тому управління ними набуває значної ваги і потребує комплексного підходу, що можливо лише за умови застосування механізмів фінансової логістики. Спрямований рух фінансових ресурсів в логістичній системі та поза нею, пов'язаний з рухом інших ресурсних потоків виробничо-господарської системи підприємства, становить фінансовий потік. Саме так у своїх наукових працях трактують поняття фінансового потоку В. Концева, С. Костенко, Ю. Волинчук, В. Іщук та Ю. Ланкова.

Фінансові потоки можна класифікувати за багатьма ознаками [1]:

за напрямом руху – позитивний, негативний;

за методом числення – валовий, чистий;

за призначенням – закупівельний, виробничий, збутовий;

за періодичністю виникнення - регулярний, дискретний;

за рівнем достатності – надмірний, дефіцитний;

за масштабом – по підприємству в цілому, по видах діяльності, по структурних підрозділах, по окремих господарських операціях;

за видом господарської діяльності – супроводжуючий операційну, інвестиційну, фінансову діяльність.

Фінансові потоки виникають при відшкодуванні логістичних витрат, залученні засобів із джерел фінансування, відшкодуванні за реалізовану продукцію та наданні послуг учасникам логістичного ланцюга. Його характеризують такі показники: обсяг, вартість, час і напрям [2].

Аналізуючи фінансові потоки, що виникають в процесі господарювання сільськогосподарських підприємств, слід відмітити, що найбільший за обсягом фінансовий потік супроводжує операційну

діяльність. Зокрема така ситуація спостерігається у СТОВ «Жовтневе» Березнегуватського району (табл.1).

Таблиця 1

**Обсяг і структура фінансових потоків за видами діяльності у
СТОВ «Жовтневе» Березнегуватського району***

Фінансові потоки за видами діяльності	2009 рік		2010 рік		2011 рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
- операційна	10533	81,7	9479	94,5	16071	98,0
- фінансова	1206	9,3	329	3,3	329	2,0
- інвестиційна	1161	9,0	225	2,2	7	0,0
Валовий фінансовий потік	12900	100	10033	100	16407	100

* Розроблено автором з використанням форм звітності СТОВ «Жовтневе»

Так за трирічний період фінансові потоки в операційній діяльності становили 82-98% вартості валового фінансового потоку. При цьому у його структурі значну питому вагу становили надходження від реалізації продукції (50%) та витрати на оплату товарів (32,6%) (рис.1).

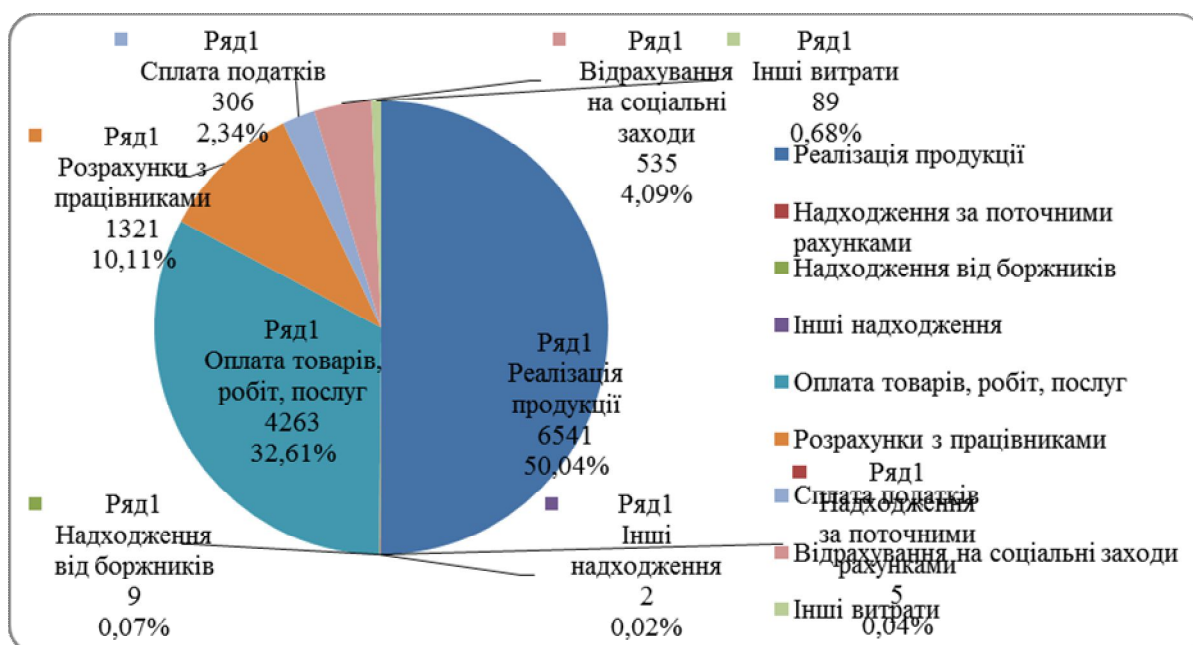

**Рис 1. Структура фінансових потоків від операційної діяльності
СТОВ «Жовтневе»***

* Розроблено автором з використанням форм звітності СТОВ «Жовтневе»

Така ситуація обумовлює необхідність створення дієвої системи управління запасами, що є можливим при застосуванні логістичного підходу. В свою чергу, від побудови логістичної системи залежать схеми руху фінансових потоків, що виникають в ній. У сучасних умовах у зв'язку з розширенням виробничих, транспортних і розподільчих систем процес управління фінансовими потоками додатково ускладнюється, що вимагає впровадження на сільськогосподарських підприємствах фінансової логістики.

Фінансова логістика являє собою систему управління, планування і контролю над фінансовими потоками на основі інформаційних та організаційних матеріальних даних потоків. Вона базується на системі принципів, до яких належать: гнучкість, мінімізація виробничих витрат, інтеграція процесів фінансування, постачання, виробництва та збуту, моделювання руху грошових потоків за всіма джерелами фінансування, відповідність обсягів фінансування обсягам необхідних витрат, надійність джерел фінансування, економічність, прибутковість при розміщенні коштів.

Фінансова логістика спрямована на вирішення таких завдань:

- визначення потреби у фінансових ресурсах, вибір джерел фінансування;
- вивчення та прогнозування фінансового ринку;
- побудова фінансових моделей використання джерел фінансування;
- встановлення послідовності фінансування;
- координація оперативного управління руху фінансових та матеріальних потоків;
- організація руху матеріальних потоків з урахуванням витрат;
- формування та регулювання вільних залишків рахунків;
- створення систем обробки інформації про фінансові потоки [3].

Основною метою фінансового менеджменту в логістиці є забезпечення руху матеріальних потоків фінансовими ресурсами в необхідних обсягах, в потрібні терміни та з використанням найбільш ефективних джерел фінансування. Досягнення цих цілей значно залежить від ефективності побудови на підприємстві системи управління фінансовими потоками.

До базових характеристик системи управління фінансовими потоками підприємства висувають такі умови існування:

1) динамічність системи, оскільки параметри вхідних та вихідних фінансових потоків постійно змінюються у часі і просторі;

2) наявність єдиної бази для визначення класифікаційних ознак елементів по відношенню до фінансових потоків підприємства та забезпечення їх руху;

3) об'єкти та елементи системи є автономними утвореннями, але мають між собою суттєві функціональні зв'язки, які відображаються через структуру, інформаційні потоки, процедури та механізми взаємодії окремих елементів і визначають інтегративні властивості системи [4].

Управління фінансовими потоками в логістичній системі вимагає комплексного підходу, що полягає в застосуванні спеціальних технологій та інструментів впливу. Вибір конкретних механізмів керування залежить від різних чинників: етапу управління, параметрів потоків, сфери застосування інструментів. Наприклад, при зборі інформації проводяться маркетингові дослідження фінансових та грошових ринків, здійснюється оцінка наявних та необхідних ресурсів. На етапі аналізу застосовується фінансовий та факторний аналіз, технічний аналіз фінансових ринків. При ухваленні рішень застосовуються метод дерева рішень, платіжні матриці. Для контролю використовуються методи моніторингу та контролінгу, експертна діагностика. При оцінці фінансових потоків в розрізі підрозділів підприємств використовується метод центрів відповідальності [1]. В цілому ж застосування інструментів та методів управління має бути

спрямоване на зміну характеристик якомога більшої кількості ресурсопотоків, що у сукупності забезпечить ефективність діяльності системи фінансового менеджменту у логістичній системі.

Висновки. Таким чином в сучасних умовах господарювання неможливо досягти ефективного управління фінансовими потоками, якщо окремі їх ланки розглядаються та керуються окремо. Це зумовлює необхідність застосування на підприємстві механізмів фінансової логістики, яка забезпечує комплексний підхід до управління фінансовими потоками. Поглиблення теоретичних знань щодо фінансової логістики сприятиме побудові ефективної та дієвої системи управління фінансовими потоками, скороченню витрат та оптимізації фінансового циклу підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ланкова Ю.В. Фінансові потоки в логістичній діяльності підприємства. / Ю.В. Ланова // науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2011. — №2. — С. 25 – 27.
2. Волинчук Ю.В. Логістичний підхід до управління фінансовими потоками підприємств. / Ю.В. Волинчук // Економічні науки. Облік і фінанси. — 2011. — Вип. 8 (29). — С. 36 – 41.
3. Концева В.В. Фінансові потоки в логістичних системах [Електронний ресурс] / В.В. Концева, С.С. Костенко. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vntu/2009_19_1/pdf/85.pdf
4. Хренова А. Необхідність застосування логістичного підходу до управління фінансовими потоками [Електронний ресурс] / А. Хренова. — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/Economics/68865.doc.htm>

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Є.Ю. Підлісна, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Здійснено огляд сфери управління фермерським господарством, визначено його особливості, розглянуті завдання управлінської системи, досліджено роботи вчених з питань управління сільськогосподарським підприємством.

Ключові слова: управління, система управління, завдання управління, фермерське господарство, управління фермерським господарством.

Постановка проблеми. Формування ринкових відносин в аграрному секторі України передбачає вирішення однієї з найважливіших проблем – організації управлінського процесу згідно з новими умовами господарювання, актуальність якої все більше посилюється швидкозмінними прогресивними тенденціями в розвитку структури підприємств АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема управління в сільськогосподарських підприємствах висвітлюється у роботах вітчизняних та закордонних авторів: Белова Б.О., Дубовика С.Г., Михайлова О.М., Коваленка О.В., Родлера К., Лігоненко Л.О., Шапурова О.О., Селіверстової Л.С., Большакова А.С., Братчука Л.М., Саблука П.Т., Хрущ Н., Завадського Й.С. Проте недостатньо уваги приділяється, саме, управлінню фермерськими господарствами.

Постановка завдання. Виходячи з сучасної теорії та практики менеджменту, спеціалістам сільського господарства економічного профілю потрібні глибокі знання про управління як сукупність засобів і способів забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств зокрема. При цьому треба враховувати те, що виникає необхідність у застосуванні нових форм і методів управління, широкого використання засобів механізації і автоматизації процесу управління, підбору кваліфікованих кадрів. Все це

зумовлює необхідність визначення особливостей управління фермерськими господарствами та на основі цих особливостей підібрати відповідну дійову систему управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління підприємством пов'язує воедино його внутрішні резерви і зовнішнє середовище, найбільш суттєвими компонентами якого є: державне регулювання економіки в такому разі посилює можливості підприємства адаптуватися до середовища, підвищує конкурентоспроможність [3].

Оскільки діяльність підприємства направлена на отримання і постійне збільшення прибутку, управлінські органи мають займатися виконанням таких основних завдань: розробкою та обґрунтуванням ефективного стратегічного курсу на довготривалу перспективу; поетапним розукрупненням і регулюванням стратегічного курсу і доведенням його до рівня поточного і оперативного управління; конкретизацією загальних стратегічних і поточних завдань підприємства і доведенням їх до рівня щоденних функцій виконавців і всього персоналу підприємства; набором, підготовкою і розстановкою кадрів, регулюванням чисельності професійного складу; організацією, контролем і виконанням одержаних персоналом підприємства завдань; оперативним щоденним регулюванням діяльності підприємства і його структурних підрозділів, ліквідацією диспропорцій у виробничому процесі, збоїв та причин, що порушують нормальний режим роботи підприємства; підвищенням загальної ефективності діяльності підприємства за рахунок збільшення обсягів випуску і реалізації продукції, зменшенням затрат на виробництво, впровадженням досягнень науки і техніки.

Безперечно, що це загальні завдання управлінської системи в будь-якій галузі виробничої діяльності. Але на кожному підприємстві вони різні, мають свою специфіку і залежать від багатьох факторів самого виробництва.

В цілому, поняття «управління» може бути описано як прийняття рішень відносно того, що саме необхідно зробити, і наступне перевтілення цих рішень у життя або самостійно, або – що відбувається набагато частіше – за допомогою інших людей. Найпоширеніше визначення поняття «управління фермерським господарством» наступне: це наука про організацію і управління ресурсами окремого господарства або про використання їх таким чином, щоб вони приносили підприємству в цілому найбільший і постійний дохід (відповідний бажанню самого фермера) [1]. Невизначеності, пов'язані зазвичай з менеджментом, найбільш ярко виражені у визначенні поняття «управління фермерським господарством» як процесу маніпулювання менеджером ресурсами і ситуацією з ціллю досягнення власних цілей [2]. Третій варіант визначення пов'язує поняття управління з маркетингом: «Управління (менеджмент) – це шороче коло діяльності, що включає комбінацію і координацію людських, фізичних і фінансових ресурсів з ціллю виробництва товарів і послуг, які, з одного боку, затребувані, а з іншого – можуть бути запропоновані за доступною ціною, що створює сприятливе робоче середовище для тих, хто залучений у дану сферу діяльності» [2].

Фермерське господарство є економічною системою, процес управління якою можна представити в наступному вигляді:

- 1) переробка економічної (соціально-економічної інформації (аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища);
- 2) прийняття рішень про вплив на економічну систему, формування тактики і стратегії;
- 3) реалізація прийнятих рішень (тактики і стратегії);
- 4) оцінка і контроль.

Діяльність фермерського господарства незалежно від її змісту представляє складний процес, який включає в себе безліч елементів. Якісна організація діяльності підприємства - основне завдання, яке постійно стоїть перед керівниками фермерського господарства.

Процес управління фермерським господарством є циклічним. Це означає, що останній етап процесу управління (оцінка і контроль) одночасно є початковим для наступного витка (періоду). Тобто, даючи оцінку діяльності фермерського господарства за минулий рік, керівництво отримує цінну інформацію, яка використовується при плануванні заходів на наступний рік.

Дуже важливо розуміти, що фермерське господарство є не просто економічною системою, а соціально-економічною, в якій величезну роль грають суб'єктивні чинники, інтереси людей. Саме тому, при управлінні підприємством, важливе значення має прямий керуючий вплив на його персонал (вказівки, накази, планові завдання, заборони будь-яких дій).

Фермерські господарства недостатньо конкурентоспроможні, бо не є промисловими. Вони готові взяти участь у продовольчому забезпеченні, можуть нагодувати українців кожного окремо, але вони не готові до співпраці з великими переробними компаніями. Фермери орієнтовані на місцеві стихійні ринки для забезпечення домогосподарств, але вони не виробляють промислові партії сільгосппродукції. В той же час промислові вимоги – великі партії, єдині стандарти, придатність до транспортування, стабільність виробництва. За відсутності вищезгаданого підривається як конкурентоспроможність самих фермерських господарств так і аграрного сектора загалом.

Фермерське господарство - це не тільки особлива форма розвитку виробничої діяльності й підприємництва, це й особливий спосіб життя, що становить фундамент культурних традицій народів країни, джерело життєвої сили й розвитку економіки сільських територій. Найважливішим при організації фермерського господарства є створення матеріально – технічної бази виробництва, тобто одержання землі, придбання засобів виробництва. Становлення й розвиток ефективної виробничої діяльності фермерських господарств багато в чому визначається тими великими виробничо – економічними відносинами, у які вступають глави цих

господарств і члени їх родини: з постачальниками матеріальних ресурсів, покупцями сільськогосподарської продукції й з багатьма іншими організаціями, що перебувають у системі економічних відносин.

Фермерське господарство в конкурентних умовах повинне мати інструменти організації процесу підприємництва й необхідну систему управління діяльністю. Конкретно до таких інструментів можна віднести формування властивості конкурентоспроможності. Найважливішою умовою для формування й досягнення даної властивості господарства є стан виробничого потенціалу й раціонального його використання в господарстві. У цих умовах система управління повинна мати механізм відстеження множинності управлінських реакцій на зміни зовнішнього середовища. Таке положення обумовлює затребуваність ситуаційного підходу до організації управління в якості основного. Саме цей спосіб вибору рішень забезпечує ефективність ціледосягнення, як спосіб впливу на об'єкт в умовах множинності цілей функціонування господарства.

Висновки. У конкурентних умовах і невизначеному зовнішньому середовищі процес ціледосягнення фермерського господарства повинен базуватися на його певних здатностях підприємництва й властивостях конкурентоспроможності при заданій системі управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буділкин Г.І. Управління сільськогосподарським виробництвом : Посібник / Г.І. Буділкин — М. : Колос, 2006. — 275 с.
2. Кибанов А. Я. Организация управления персоналом на предприятии / А.Я. Кибанов, О.К. Захаров — М. : ГАУ, 2004. — 450 с.
3. Лесів І.В. Сучасні методи менеджменту, основані на ринковій економіці / І.В. Лесів // Актуальні проблеми економіки — 2008. — № 7. — С. 15 – 28.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

І.І. Поручник, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена розгляду проблем соціального розвитку села та зайнятості сільського населення. Розвиток сільських територій, соціальна інфраструктура села, зайнятість сільського населення у Миколаївській області

Ключові слова: *зайнятість населення, розвиток сільської місцевості, ринок праці.*

Постановка проблеми. Всебічний аналіз стану соціально-економічного розвитку сільських територій показав, що незважаючи на окремі позитивні зміни, досягнуті в результаті реформування аграрного сектору економіки, відбувається занепад та руйнація українського села. Стан сільського ринку праці характеризується загостренням проблем зайнятості та безробіття, низьким професійно-кваліфікаційним рівнем незайнятих осіб, відсутністю нових робочих місць для селян. Ці та інші факти становлять загрозу продовольчій безпеці країни, демографічному відтворенню селянства, створюють соціальну напругу на селі.

В сільській місцевості значно знизився рівень життя та доходів населення, (в сільському господарстві оплата праці є найнижчою серед галузей економіки) зросла чисельність осіб, що живуть за межею бідності, поглиблюється розрив між багатими і бідними, зникає, так остаточно і не сформувавшись так званий «середній клас», який би мав слугувати основою розвитку цивілізованого суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам зайнятості, сільського розвитку присвячено чимало наукових досліджень. Їх результати широко висвітлені у працях провідних українських вчених: С.І. Бандура, І.Ф. Гнибіденка, В.С. Дієсперова, Т.М. Кір'ян, А.М. Колота, Е.М. Лібанової, Т.П. Петрової, К.І. Якуби та інших авторів. Заслужують на увагу праці зарубіжних вчених: І.С. Маслової, Г.Е. Слезінгера, Дж. Кейнса, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта та інш. Віддаючи належне науковим

розробкам зазначених вчених, їх основоположному внеску у вирішення питань зайнятості населення та розвитку територій, необхідно зазначити, що питання впливу розвитку сільських територій на зайнятість сільського населення все ще недостатньо вивчені та не отримали належного висвітлення як у науковій літературі, так і в нормативних матеріалах органів державної влади.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу стану розвитку сільських територій на зайнятість мешканців села та розробка дієвих заходів вирішення цієї проблеми Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зайнятість на селі. Ця проблема й досі залишається однією з найболючіших, коли говоримо про роботу та гідну зарплату, особливо для молоді. Законодавство України щодо сприяння соціального становлення та розвитку молоді базується на Конституції України, Законах України „Про зайнятість населення”, „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”, „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, „Про охорону праці” та інших законодавчих і нормативно-правових актах, що гарантують молодим людям рівне як для всіх громадян право на працю. „Молодь – це окрема соціально-демографічна група, яка відрізняється за сукупністю вікових характеристик, особливістю соціального становища та обумовлених тим чи іншим набором соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, вихованням в умовах певного суспільства” [1]. Вікові межі для молоді згідно з чиним законодавством складають – 14-35 років. Кодекс законів про працю України передбачає прийом на роботу громадян у віці 16 років, допускається також прийняття на роботу дітей у віці 15 років за згодою одного з батьків та у віці 14 років – учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних закладів для виконання легких робіт, які не завдають шкоди здоров’ю у вільний від навчання час, також за згодою одного з батьків або

особи, що їх замінює [2]. Дослідження показують, що питання зайнятості сільської молоді є надзвичайно важливим у соціально-економічному механізмі розвитку країни. Молоде населення займається трудовою діяльністю, що дає йому можливість розкрити себе як особистість та в більшості випадків є єдиним джерелом отримання коштів для існування. Разом з тим, задовольняється попит підприємств у найбільш мобільній робочій силі, озброєній сучасними фаховими знаннями, що сприяє економічному розвитку країни. Сільський молодіжний ринок праці – специфічний, має власну динаміку розвитку. З одного боку, молодий вік підвищує шанси для зайнятості, адже молоді люди більш енергійні і ефективніше працюють на робочих місцях, а з іншого боку, мають низьку конкурентоспроможність через відсутність трудового та життєвого досвіду, часто не мають взагалі будь-якої професії (спеціальності), або ж такої, що користується попитом на ринку праці [3]. Як показують дослідження, занепад сільської соціальної інфраструктури, відсутність робочих місць, елементарних культурно-побутових умов життя селян, низький розвиток сільських територій, недостатні умови для розвитку підприємництва на селі, сприяють відтоку сільського населення, особливо молоді, до міст і за кордон заради більш престижних заробітків та в пошуках кращої долі. Обмеженість виробничої сфери села сільським господарством, низький розвиток різних видів несільськогосподарської діяльності призводять до неможливості працевлаштування осіб, вивільнюваних із сільського господарства, без зміни місця проживання, а отже, сприяють обезлюдненню сільських територій.

Значні проблеми свого розвитку відчують новостворені сільськогосподарські підприємства. Головна з них полягає у тому, що ці агроформування виявились нездатними створити достатню кількість робочих місць, забезпечити належну зайнятість та гідну заробітну плату селян. Це зумовлено самою природою діяльності таких приватних агроформувань. Їх засновники мають одну головну мету – забезпечити

якомога більший прибуток від своєї діяльності. Взявши в оренду земельні та майнові паї селян, вони несуть перед ними, як правило, лише одну відповідальність – гарантувати орендну плату. До того ж власники землі передають її в оренду на короткий термін. За даними Держкомзему України, майже 88,0 % селян передають землю в оренду на строк до 5 років. Це не зацікавляє товаровиробника вкладати капітал для збереження та підвищення родючості землі. Він намагається за цей період отримати найбільший зиск від її використання. Інших зобов'язань, і в першу чергу, надання робочих місць, забезпечення гідних доходів, вирішення питань соціальної інфраструктури села (будівництва житла, доріг, надання різних послуг) тощо, вони на себе не беруть. І це все відповідає чинному законодавству України. Орендуючи землю, керівники агропідприємств не несуть відповідальності за стан та напрями її використання. Не вагаючись, підприємства скорочують обсяги трудомісткої та низькорентабельної сільськогосподарської продукції (тваринництва, птахівництва, овочівництва, садівництва тощо), оскільки виробляти її не вигідно, тому, що це призводить до зменшення прибутків, збільшення зарплатомісткості продукції, необхідності додаткових відрахувань до фондів соціального страхування, а отже, зростання собівартості продукції. Інша справа, коли підприємство займається тільки рослинництвом. Типовим явищем є факти, коли взявши земельні паї в оренду, підприємці-орендарі тимчасово доставляють в село власну техніку, наймають механізаторів з інших населених пунктів, які обробляють землю. Навіть охоронців наймають з міст. Селяни -орендодавці ж участі в цих операціях майже не приймають. Отже, село та його мешканці залишаються, так би мовити, поза виробничими процесами. І як результат - відсутність робочих місць, занепад сільської соціальної інфраструктури.

Висновки. Держава постійно приділяє увагу питанням розвитку села. Проте, аналіз стану розвитку сільських територій вказує на відсутність системних заходів і практичних дій, підпорядкованих

поточним і стратегічним інтересам та проблемам конкретного сільського населеного пункту, виробничо-господарської структури, кожного мешканця села. Сьогодні, не лише виробництво сільськогосподарської продукції повинно бути фундаментом розвитку сільських територій, а й піклування, в першу чергу, про селянина, його потреби, бажання, створення умов для нормальної життєдіяльності сільського населення. Ми вважаємо, що сьогодні настав час розробити стратегію сільського розвитку в Україні та затвердити її Кабінетом Міністрів України. Потрібно прийняти спеціальний Закон України “Про сільський розвиток України”. Село повинно мати відповідний орган управління своїм розвитком. З цією метою доцільно було б реформувати

ЛІТЕРАТУРА

1. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – К. : Укр. ін-соц. досліджень, Укр. Центр Політичного менеджменту. — 2001. — 12 с.
2. Кодекс законів про працю України / Кодекси України: В 2 Т. — К. : Юрінком Інтер. — 2001. — Т.2. — С. 19.
3. Корчун М. Шляхи підвищення економічної активності та зайнятості молоді на ринку праці України / М. Корунич // Україна: аспекти праці. — 2008. — №1. — С. 35 – 39.
4. Дослідження стану та динаміки ринку праці на селі та розробка пропозицій щодо усунення дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили на підприємствах у сільській місцевості : звіт про НДР (заключний). — К. : НДІ праці і зайнятості населення. — 2008. — 147с.
5. Кваснікова Г.С. Доходи населення та економічний стан держави / Г.С. Кваснікова // Економіка АПК — 2005. — №1. — С. 116 – 121.

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ.

М.В. Похилюк, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статі розглянуто політику управління фінансовими ризиками на підприємствах. Досліджено чинники впливу на фінансові ризики підприємства, способи боротьби з ними, зазначено методи оцінки ризику. Розглянуто доцільність запровадження відповідної політики на підприємствах з метою уникнення небезпечних наслідків ризиків.

Ключові слова: фінансовий ризик, ризик - менеджмент, внутрішні механізми, нейтралізація фінансових ризиків, хеджування, опціон, своп.

Постановка проблеми. Фінансова діяльність підприємства в усіх її формах пов'язана з великою кількістю ризиків, ступінь впливу яких на результати діяльності суттєво зростає з переходом до ринкової економіки. Ризики, що супроводжують сільськогосподарську сферу діяльності, виділяються в особливу групу фінансових ризиків, що відіграють найбільш значиму роль у загальному «портфелі ризиків» підприємства. Необхідно приділити особливу увагу розвитку, створенню нових відділів, що будуть займатись безпосередньо управлінням ризиків на підприємстві, організації чи установі.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Принципово нове трактування ризику запропонував американський економіст Френк Найт. На його думку, ризик — не просто матеріальні збитки, а наслідок невизначеності прибутку. Концепція Френка Найта стала першим кроком до розроблення сучасної теорії фінансового ризику, головна мета якої оптимізація функції ризику.

Сучасна теорія ризику була запропонована відомими західними економістами Г. Марковіцем і В. Шарпом. Ідея Г. Марковіца полягає у тому, що учасники фінансового ринку мають дві мети: по-перше, підвищення рівня очікуваного доходу; по-друге, зниження рівня ризику ступенем невизначеності доходу. Розв'язання цих двох завдань можливе

лише за умови створення ефективного інвестиційного портфеля для даного фондового ринку у єдиному варіанті. За останні два-три роки з'явилася низка робіт вітчизняних і зарубіжних економістів із теорії ризику. Найгрунтовніший доробок мають О. Альгін, І. Балабанов, І. Бланк, Б. Гардінер, П. Грабовий, А. Мазаракі, М. Рогов, В. Успенко. Практичні аспекти теорії ризику розглянуто у працях В. Альничева, М. Білухи, Г. Клейнера, Г. Шарової, О. Ширінської, О. Ястремського та ін. Проте однозначного визначення змісту економічного ризику немає, що приводить до різноманітних рекомендацій стосовно управління ризиками, попередження їх виникнення.

Постановка завдання. Розглянути політику управління фінансовими ризиками на підприємствах. Дослідити чинники впливу на фінансові ризики підприємства, способи боротьби з ними, визначити методи оцінки ризику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основна мета управління фінансовими ризиками – мінімізація пов'язаних з ними фінансових втрат. Головними завданнями управління фінансовими ризиками є оптимізація структури капіталу (співвідношення між власними та позичковими джерелами формування фінансових ресурсів) та оптимізація портфеля боргових зобов'язань.

Управління фінансовими ризиками підприємства є одним з найважливіших функціональних завдань фінансового менеджменту. На практиці цю сферу управління фінансами здебільшого виокремлюють у специфічний напрям діяльності фінансового менеджменту - ризик-менеджмент.

Під ризик-менеджментом слід розуміти систему управління ризиками на підприємстві, що передбачає використання методів та інструментів, спрямованих на виявлення, ідентифікацію ризиків, розрахунок ймовірності їх настання, їх оцінку (визначення можливого

розміру фінансових втрат) та нейтралізацію (внутрішнє і зовнішнє їх страхування).

Політика управління ризиками повинна складатися з таких етапів:

1. Насамперед необхідно розробити стратегію управління ризиком. Потрібно чітко сформулювати власне сприйняття ризику і будувати політику управління ризиком на його підставі.
2. Власне розроблення процедур із управління ризиком. Необхідно розробити процедури внутрішнього контролю для кожного типу ризику. Це містить у собі як оцінку ефективності керування ризиком, так і контроль дотримання процедур на різних етапах, наприклад, перевірку дотримання встановлених лімітів або моніторинг чутливості до ризику.
3. Розроблення звітних форм для даного типу ризику.
4. Визначити, хто в організації займається даним ризиком: хто оцінює ризик, хто готує звітність, хто встановлює ліміти, хто їх контролює. Тут основну роль відіграє чітке розмежування відповідальності, а також розподіл обов'язків.

Щоб більш повно, з урахуванням впливу навколишнього середовища, оцінити ступінь фінансової стійкості підприємства (схильність до фінансових ризиків), пропонується використати модифіковану з урахуванням впливів навколишнього середовища та ринкових механізмів Z–модель, що має такий вигляд:

$$R = A_1 \cdot X_1 + A_2 \cdot X_2 + A_3 \cdot X_3 + A_4 \cdot X_4 + A_5 \cdot X_5 + A_6 \cdot X_6 > 0$$

де, R – рейтингове число;

X_1 – коефіцієнт забезпеченості підприємства власними засобами (відношення власних оборотних активів до загальної суми активів);

X_2 – коефіцієнт поточної ліквідності;

X_3 – рентабельність власного капіталу;

X_4 – коефіцієнт капіталізації підприємства (відношення ринкової вартості власного капіталу до балансової вартості позикових засобів);

X_5 – показник загальної платоспроможності (відношення ринкової вартості активів до всіх зобов'язань підприємства);

X_6 – коефіцієнт менеджменту (відношення виторгу від реалізації до величини поточних зобов'язань підприємства);

$A_1, A_2, A_3, A_4, A_5, A_6$ – індекси значущості кожного фактора моделі. Коефіцієнти є показниками господарської діяльності підприємства та ступеня його фінансової стійкості. Вони чисельно виражають ризик несприятливого розвитку фінансової ситуації на підприємстві.

Рейтингове число R є чисельним вираженням реакції підприємства на вплив навколишнього середовища. R дозволяє оцінювати ступінь фінансового ризику даного підприємства в умовах апріорно ворожого навколишнього середовища бізнесу. При розрахунку R за кілька послідовних тимчасових періодів одержуємо динаміку зміни фінансової стійкості підприємства, що дозволяє аналізувати вплив на нього навколишнього середовища та тенденції подальшої динаміки фінансової стійкості підприємства.

У фінансовому менеджменті використовується таке групування фінансових операцій за зонами ризику з позицій можливих фінансових втрат при настанні ризикового випадку:

- безризикова зона;
- зона допустимого ризику;
- зона критичного ризику;
- зона катастрофічного ризику.

Фінансовий ризик – імовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності.

Наведемо приклад оцінки ризику за господарськими контрактами.

Підприємству необхідно оцінити ризик того, що покупець оплатить товар вчасно при укладанні договору про постачання продукції. Вихідні

дані для аналізу зведені в табл. 1, при цьому угоди з даним партнером укладались протягом 10 місяців.

Таблиця 1

Вихідні дані для оцінки ризику виплати вчасно коштів за товар*

Місяці		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Термін дати в днях	A	70	39	58	75	80	120	70	42	30	80
	B	50	63	32	89	61	45	31	51	55	50

*Розроблено автором

Визначити термін оплати рахунка в аналізованому місяці. Насамперед визначимо середньозважений термін оплати рахунка за формулою 1:

$$R = R_i \times P_i \quad (1)$$

де R — середньозважений термін оплати;

R_i — термін оплати за місяцями;

P_i — імовірність настання i -того значення.

P_i визначаються за формулою 2:

$$P_i = K_i / n \quad (2)$$

де K_i — кількість значень ознаки, що повторилися; n — загальна кількість подій (табл. 2).

Таблиця 2

Імовірність настання i -того значення*

i		Місяці									
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
P_i	A	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	-	0,1	0,1	-
	B	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-

*Розроблено автором

Підставляючи вихідні дані і підраховані імовірності у формулу $R = R_i \times P_i$, визначаємо середньозважений термін оплати рахунка. Ризикованість даної угоди визначається за допомогою стандартного відхилення, тобто можливе відхилення як у гірший, так і в кращий бік очікуваного значення показника, що розраховується, від його середнього значення. Чим більша величина стандартного відхилення, тим більший розкид можливого результату, тим вищий підприємницький ризик у даній угоді (формула 3):

$$D = \sum_{i=1}^n (R - R_i)^2 \cdot P_i \quad (3)$$

де D — дисперсія.

Потім знайдемо σ — середньоквадратичне відхилення як корінь квадратний з дисперсії. Підставивши в дані формули значення змінних, обчислимо, що:

$$D_A = 499, \sigma_A = 22,3 \text{ дня}; D_B = 247,7, \sigma_B = 15,7 \text{ дня}.$$

З розрахованих значень стандартних відхилень можна зробити висновок, що укладення угод з фірмою В менш ризиковане, оскільки й середній термін оплати, і розкид результату для цієї фірми менші.

Процес управління ризиками є досить складним (рис. 1).

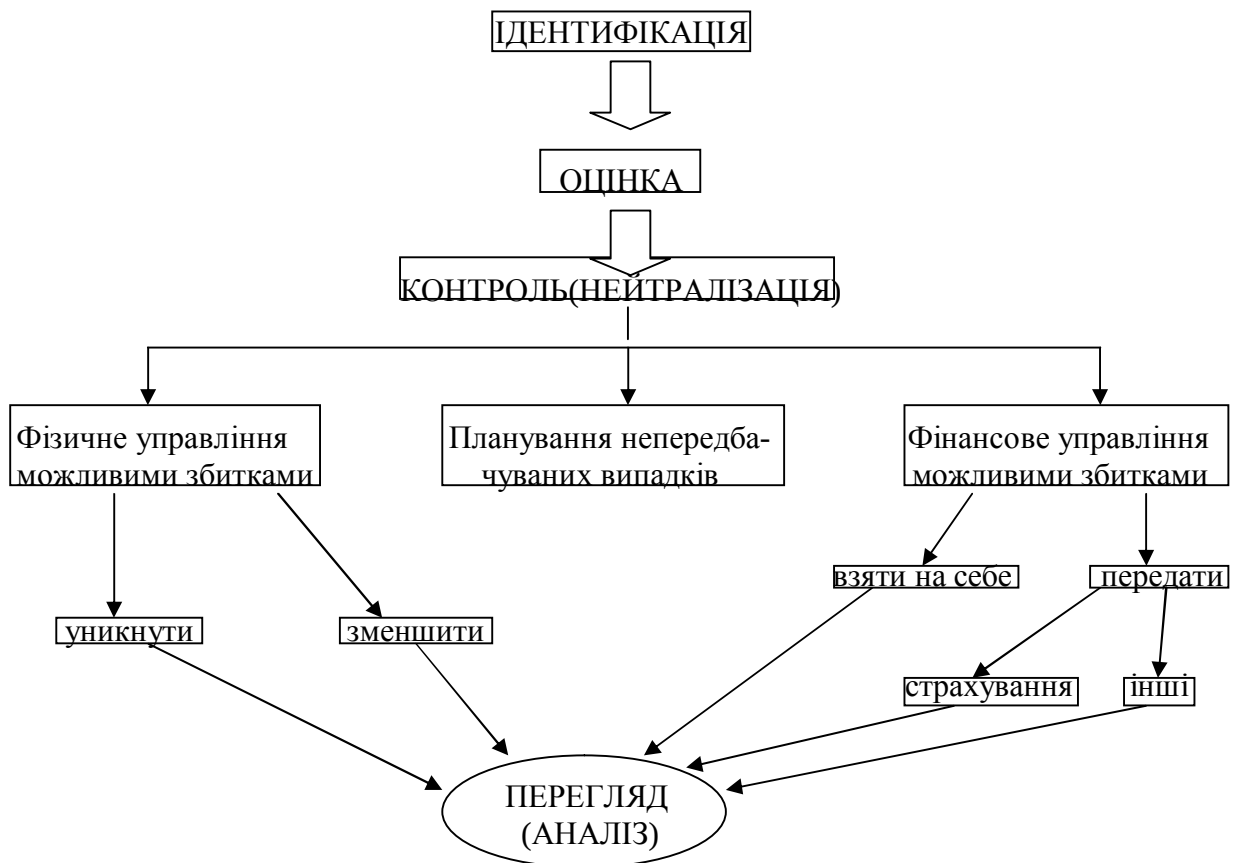

Рис. 1. Управління ризиками на підприємстві

Внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків – це система методів мінімізації їх негативних наслідків, що обираються та здійснюються в рамках самого підприємства.

Основними заходами по усуненню фінансових ризиків є:

Хеджування – внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків, що базується на використанні відповідних видів фінансових інструментів (як правило, похідних цінних паперів – деривативів).

Опціон – механізм нейтралізації фінансових ризиків за операціями з цінними паперами, валютою, реальними активами або іншими видами деривативів.

Своп – механізм нейтралізації фінансових ризиків за операціями з валютою, цінними паперами, борговими фінансовими зобов'язаннями підприємствами.

Висновки. Управління фінансовими ризиками на підприємствах України в умовах ринкової економіки є дуже важливим аспектом їх фінансово-господарської діяльності. Не запровадження відповідної політики на підприємстві може призвести до його значних збитків або взагалі до банкрутства і наступної ліквідації суб'єкта господарювання. Така ситуація може призвести до негативних наслідків в цілому по країні, а то й взагалі до розвитку фінансової кризи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. — Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". — 2005. — 498 с.
2. Вітлінський В.В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В.В. Вітлінський // Фінанси України. — 2003. — № 3. — С. 4.
3. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. – 2-ге вид., [перероб. і доп.] / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. — К. : Вид-во "Знання". — 2005. — 485 с.

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ЗБУТ ПРОДУКЦІЇ

Ю.С. Резніченко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто поняття витрат підприємства, досліджено сутність і структуру витрат на збут. Показано основні аспекти управління витратами на збут продукції.

Ключові слова: витрати підприємства, витрати на збут, управління витратами на збут, кошторис, збут продукції.

Постановка проблеми. Діяльність будь-якого підприємства пов'язана з витратами. Витрати підприємства є основним обмежувальним фактором при формуванні прибутку.

Управління витратами спрямоване на зниженні їх рівня. Це доцільно в усіх сферах діяльності підприємства та має важливе значення для всіх місць і центрів виникнення витрат. Величина витрат істотно впливає на формування фінансових результатів, а також є основою для оцінювання ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розробки інструментарію управління витратами на виробничих підприємствах тривалий час досліджуються зарубіжними та вітчизняними вченими. Наукові розробки з даної проблематики є багатоаспектними. У менеджменті дослідження вчених Бурка Р., Бабицький А.Ф., Воропаєва В.І., Давидович І. Є, Мазура І.І, Шاپіто В.Д. та інших спрямовані на удосконалення методик управління витратами. В економіці підприємства, обліку та економічному аналізі створено широкий спектр методичних підходів щодо формування інформації для потреб управління витратами. Значної уваги заслуговують наукові праці Бутинця Ф.Ф., Горобець О, Грещака М.Г., Орлова О.О., Чумаченка М.Г.

Постановка завдання. Метою статті є особливості управління витрат на збут продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростання нестабільності зовнішнього середовища підприємства, прискорення практично всіх процесів на підприємстві – інноваційних, інвестиційних, технологічних – вимагає вдосконалення управлінського процесу. Сьогодні підприємствам надається право розробляти власні виробничі програми, плани економічного і соціального розвитку, визначати стратегії маркетингової діяльності, що спричиняє зростання відповідальності керівників за прийняті ними управлінські рішення.

Одним із важливих напрямків управлінської діяльності на підприємстві є управління витратами. Управління витратами підприємства можна визначити як взаємопов'язаний комплекс робіт, які формують корегуючі впливи на процес здійснення витрат під час господарської діяльності підприємства, спрямовані на досягнення оптимального рівня (в межах допустимих відхилень) витрат в усіх підсистемах підприємства за умови виконання в них будь-яких робіт.

Витрати на збут – це витрати, які виникають при реалізації продукції від виробника до споживача. Управління витратами на збут полягає у цілеспрямованому впливі на їх склад та структуру відповідно до цілей виробничо-господарської діяльності підприємства з метою формування їх раціональної величини і структури [1].

Зниження рівня витрат є важливим завданням, але не основною метою управління витратами підприємства. Оскільки процес зниження рівня витрат може супроводжуватись зниженням якості виготовленої продукції та сервісного обслуговування покупців, відмовою від виробництва та реалізації таких видів продукції, які користуються попитом, але потребують значних витрат, то основною метою управління витратами підприємства є підвищення його конкурентоспроможності та ефективності діяльності.

Система управління витратами передбачає:

– нормування витрат ресурсів;

- планування витрат за їхніми видами;
- контроль за рівнем витрат;
- облік та аналіз витрат, визначення їх впливу на результати діяльності підприємства;
- пошук та виявлення чинників, що впливають на економію всіх видів ресурсів підприємства;
- формування дієвої системи мотивації працівників до контролю та зменшення витрат;
- матеріальне стимулювання економії ресурсів та зниження витрат;

В системі управління витратами важливе місце відводиться обліку і аналізу витрат.

Облік витрат передбачає спостереження, ідентифікацію, вимірювання та реєстрацію фактів витрачання ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства. Основною метою організації обліку витрат є створення інформаційної бази для здійснення аналізу витрат та прийняття управлінських рішень.

Аналіз витрат проводиться з метою визначення обґрунтованості понесених витрат та оцінки впливу окремих факторів на їх величину. Результати аналізу дають змогу виявити резерви зниження витрат підприємства та причини перевитрат, а також визначити базу для планування витрат [4].

Отже, управління витратами на збут потрібно розглядати як комплексну систему, що забезпечує розроблення управлінських рішень, оскільки всі управлінські рішення щодо ефективного використання ресурсів взаємопов'язані та впливають на кінцеві результати діяльності підприємства.

Витрати на збут включають такі витрати, пов'язані з реалізацією продукції:

- витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції;
- витрати на ремонт тари;

- оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут;
- витрати на маркетинг – рекламу та дослідження ринку;
- витрати на передпродажну підготовку товарів;
- витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;
- витрати на утримання основних засобів, матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг;
- витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції, транспортно-експеденційні та інші послуги, та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції відповідно до умов договору поставки;
- витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;
- інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг.

Також управління витратами можна трактувати як динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високих економічних результатів діяльності підприємства на основі організації ефективного використання його ресурсів і забезпечення оптимального рівня витрат.

Зниження рівня витрат є важливим завданням, але не основною метою управління витратами підприємства. Оскільки процес зниження рівня витрат може супроводжуватись зниженням якості виготовленої продукції та сервісного обслуговування покупців, відмовою від виробництва та реалізації таких видів продукції, які користуються попитом, але потребують значних витрат, то основною метою управління витратами підприємства є підвищення його конкурентоспроможності та ефективності діяльності.

У зв'язку з належністю витрат на збут до категорії змінних витрат, управління ними має певні особливості. Головний акцент при управлінні даними витратами робиться на забезпечення складання достовірного

кошторису та наступного контролю за недопущенням перевитрат згідно із затвердженим кошторисом [3].

Розробка кошторисів здійснюється щоквартально з помісячною розробкою. У кошторисі знаходить своє відображення усі статті витрат на збут продукції.

Однією із складових систем управління витратами на збут є раціональна розбивка квартальної суми даних витрат, передбачених у кошторисі, на помісячні. Найбільш простим варіантом є рівномірний поділ квартальної суми на три однакові частини. Проте такий спосіб має ряд суттєвих недоліків, які, у кінцевому результаті призводять до необґрунтованості контрольних показників та зводять усю попередню роботу щодо формування загального кошторису [3].

За основу при розподілі квартальної суми витрат слід брати кількість робочих днів у місяці, так як процес реалізації продукції, як і її виготовлення, а також управлінські дії, направлені на забезпечення збуту продукції здійснюються у ці дні.

Особлива увага при виконанні кошторису покладається на працівників бухгалтерії, оскільки вона є основним «постачальником» інформації для адміністрації. Фактичні дані щодо витрат за статтями кошторису бухгалтерія повинна надавати відповідальним працівникам апарату управління.

Одним із аспектів управління витратами промислових підприємств у сфері збуту продукції є оптимізація розмірів запасів готової продукції.

Багато підприємств мають великі запаси готової продукції і незавершеного виробництва, що призводить до високих до високих складських витрат, високих відсотків на капіталі збільшення термінів оборотності запасів. Зниженню цих витрат сприяє оптимізація розмірів партії виробничої продукції при її збуті.

Необхідна інформація для проведення розрахунків акумулюється у річних звітах про фінансові результати підприємств. Аналіз динаміки та

факторний аналіз показників ефективності витрат дає можливість прийняти обґрунтовані управлінські рішення щодо шляхів підвищення кінцевих результатів роботи підприємства.

Оцінка ефективності витрат наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Оцінка ефективності витрат*

	Показник	Розрахункова формула
Розрахунок на основі валового і операційного прибутку		
1	рентабельність реалізованої продукції	$ВП/Св$
2	коефіцієнт окупності виробничих витрат	$Св/ВП$
3	рентабельність операційних витрат	$ОП/Св+AB+BЗ$
4	коефіцієнт окупності операційних витрат	$Св+AB+BЗ/ОП$
5	рентабельність адміністративних витрат	$ОП/AB$
6	коефіцієнт окупності адміністративних витрат	$AB/ОП$
7	рентабельність витрат на збут	$ОП/BЗ$
8	коефіцієнт окупності витрат на збут	$BЗ/ОП$
Розрахунок на основі чистого прибутку		
9	рентабельність змінних витрат	$ЧП+Св$
10	коефіцієнт окупності змінних витрат	$Св/ЧП$
11	коефіцієнт окупності постійних витрат	$AB+BЗ/ЧП$
12	рентабельність постійних витрат	$ЧП/AB+BЗ$
13	рентабельність адміністративних витрат	$ЧП/AB$
14	коефіцієнт окупності адміністративних витрат	$AB/ЧП$
15	рентабельність витрат на збут	$ЧП/BЗ$
16	коефіцієнт окупності витрат на збут	$BЗ/ЧП$
17	рентабельність операційних витрат	$ЧП/Св+AB+BЗ$
18	коефіцієнт окупності операційних витрат	$Св+AB+BЗ/ЧП$

*Джерело: [1].

Умовні позначення:

ВП - валовий прибуток,

Св – собівартість реалізованої продукції,

AB – адміністративні витрати,

BЗ – витрати на збут,

ОП – прибуток від операційної діяльності,

ЧП – чистий прибуток.

Отже, формування системи управління витратами і її ефективне використання на підприємстві забезпечується через глибоке розуміння суті

витрат ґрунтовний аналіз витрат, що базується на використанні комплексного підходу.

Далі на прикладі зробимо оцінку ефективності витрат на ТДВ «Південний колос» Новоодеського району Миколаївської області (табл. 2).

Таблиця 2

**Оцінка ефективності витрат у ТДВ «Південний колос»
Новоодеського району Миколаївської області, %***

	Показник	2010 рік	2011 рік
Розрахунок на основі валового і операційного прибутку			
1	рентабельність реалізованої продукції	0,08	0,13
2	коефіцієнт окупності виробничих витрат	12,99	7,86
3	рентабельність операційних витрат	0,09	0,15
4	коефіцієнт окупності операційних витрат	11,32	6,71
5	рентабельність адміністративних витрат	2,16	3,38
6	коефіцієнт окупності адміністративних витрат	0,46	0,30
7	рентабельність витрат на збут	0,32	0,74
8	коефіцієнт окупності витрат на збут	3,11	1,35
Разрахунок на основі чистого прибутку			
9	рентабельність змінних витрат	10013,00	12717,00
10	коефіцієнт окупності змінних витрат	107,84	9,01
11	коефіцієнт окупності постійних витрат	49,65	2,92
12	рентабельність постійних витрат	0,02	0,34
13	рентабельність адміністративних витрат	0,16	1,90
14	коефіцієнт окупності адміністративних витрат	6,45	0,53
15	рентабельність витрат на збут	0,02	0,42
16	коефіцієнт окупності витрат на збут	43,21	2,39
17	рентабельність операційних витрат	0,01	0,08
18	коефіцієнт окупності операційних витрат	157,49	11,93

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТДВ «Південний колос» Новоодеського району Миколаївської області

Проаналізувавши показники ефективності витрат, можна сказати, що показники рентабельності при обчислені за рахунок валового, операційного та чистого прибутку порівнюючи 2010 з 2011 роком збільшилися. Рентабельність операційних витрат збільшилась у 2011 на 0,06 в.п., рентабельність витрат на збут на 0,42 в.п. Ця тенденція спостерігається за всіма показниками рентабельності даного підприємства. Це свідчить про те, що у господарстві існує позитивна тенденція до

покращення фінансових результатів діяльності і це дозволить підприємству зайняти на ринку передові позиції, що в свою чергу збільшить прибутковість. Отже, вкладання коштів у дане підприємство є ефективним та вигідним.

Висновки. Управління витратами підприємства – це взаємопов’язаний комплекс робіт, які спричиняють вплив на процес здійснення витрат під час господарської діяльності підприємства, спрямований на досягнення оптимального рівня витрат в усіх його підсистемах. Головною метою управління витратами підприємства є підвищення його конкурентоспроможності та ефективності діяльності за рахунок підвищення ефективності формування витрат. Досягнути такої мети у сучасних умовах господарювання можна за рахунок побудови раціональної системи управління витратами на підприємстві. Це в свою чергу, повинно забезпечуватись детальним аналізом витрат, що передбачає глибоке розуміння сутності витрат та використання їх економічно обґрунтованої класифікації, збір достовірної інформації про витрати та запровадження оптимальної методики аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабицький А.Ф. Методологія аналізу економічних процесів і управління: Навч. посіб. для вузів / Бабицький А.Ф. — К. : МАУП. — 2003. — 128 с.
2. Давидович І. Є. Управління витратами на збут продукції / І. Є. Давидович // Управління витратами. — 2008. — № 12. — С. 31.
3. Горобець О. Організація управління витратами на підприємстві / Горобець О // Вісник Тернопільської академії народного господарства. 2002. — №7\7. — С. 101 – 104.
4. Филлипова С.В. Управленческий анализ: теория и практика / Филлипова С.В // Цикл “Современные управленческие технологии”. — К. : АВРИО. — 2004. — 336 с.

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Л.О. Різун, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлені основні етапи становлення фінансового менеджменту, обґрунтовані перспективні напрямки його розвитку. Основну увагу приділено фінансовому менеджменту активів підприємств.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, активи, оцінка вартості активів, управління активами.

Постановка проблеми. Економічні реформи в Україні, які направлені на глобалізацію фінансових ринків, впливають на фінансово-кредитну систему, змінюють економічне, інформаційне та правове середовище функціонування підприємств. В області фінансів, банківської справи і бухгалтерського обліку відбуваються важливі зміни, пов'язані з розвитком ринкових відносин. На сучасному етапі вельми необхідна адекватна ринковій економіці організація фінансової діяльності підприємств, оскільки саме на підприємствах формується основа фінансової системи держави.

Ефективна діяльність будь-якої підприємницької структури залежить від якості управління її фінансами. Це обумовлює необхідність розвитку та вдосконалення теоретичних засад фінансового менеджменту з метою їх впровадження під час розв'язання практичних проблем. Важливим напрямком удосконалення є саме фінансовий менеджмент активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній і вітчизняній науковій, навчальній, фаховій літературі проблемам організації та впровадження фінансового менеджменту активів в останні роки приділяється велика увага. Серед науковців, які займаються даною проблемою й зробили значний внесок в її розвиток, слід відзначити Поддєрьогіна А.М., Ковальова В.В., Бланка І.А., Стоянову О.С., Школьник І.О., Терещенко О.О., Уліну С.Л., Буряк Л.Д., Білик М.Д. та інш. Разом з

тим залишається низка проблем методологічного й практичного характеру, зокрема, щодо аспекту можливого управління оцінкою вартості активів підприємств.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження історичного аспекту, сучасного стану та обґрунтування перспективних напрямків розвитку фінансового менеджменту активів підприємств.

Виклад основного матеріалу. За умов глобалізації економіки, коли суб'єкти господарювання мусять самотійно й швидко вирішувати проблеми фінансового забезпечення власної інвестиційної та виробничо-господарської діяльності, значно зростає роль фінансового менеджменту. Він є одним з необхідних елементів економічного управління діяльністю підприємства, але як самотійна наука сформувалась відносно недавно. Окремі фундаментальні розробки з теорії фінансів велись ще до першої світової війни.

У дореволюційній Росії поняття фінансового менеджменту як самотійної науки не існувало, але з успіхом розвивались два напрямки, які входять до її структури в сучасному розумінні: фінансові розрахунки і аналіз балансу. Фінансові розрахунки з'явилися з появою капіталізму, а в окрему галузь знань - комерційну арифметику - почали формуватися в ХІХ столітті.

Найбільший внесок у розвиток теорії і практики комерційних і фінансових розрахунків зробив російський математик, фінансист і бухгалтер М.С. Лунський, він вважається одним з родоначальників фінансового менеджменту в Росії.

Павлова Л.Н. визначає фінансовий менеджмент як форму управління процесами фінансування підприємницької діяльності, як систему, функціонування, якої спрямовано на досягнення загальної мети керування підприємством.

Визначення мети, протягом досліджуваного періоду розвитку фінансового менеджменту, змінювалось і на сьогоднішній день нараховується три основних підходи:

1. класична економічна теорія: головною метою фінансової діяльності підприємства є максимізація прибутку;

1. теорія стійкого економічного росту: головною метою фінансової діяльності підприємства є забезпечення фінансової рівноваги у процесі його розвитку;

2. сучасна економічна теорія: головною метою фінансової діяльності підприємства є забезпечення максимізації добробуту власника підприємства через максимізацію ринкової вартості підприємства.

Вважаємо, що в сучасних умовах, головною метою фінансового менеджменту на українських підприємствах повинно бути забезпечення максимізації добробуту власників у поточному та перспективному періодах. Ця мета реалізується через максимізацію ринкової вартості підприємства.

В Україні стійко сформувалась і закріпилась на законодавчому рівні думка про те, що головною метою діяльності підприємства є максимізація прибутку: "Підприємництво - це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг із метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством".

Грунтуючись на визначенні підприємництва, в українській теорії й практиці сформувалась мета фінансового менеджменту - максимізація прибутку.

Максимізація ринкової вартості підприємства не завжди досягається при максимізації його прибутку. У зв'язку з тим, що отриманий прибуток може бути повністю використаний на поточні потреби, в результаті чого підприємство буде позбавлене джерела формування власних фінансових

ресурсів для подальшого розвитку. Така ситуація може призвести до втрати конкурентної позиції на ринку, скорочення потенціалу формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел і як результат - зниження ринкової вартості підприємства.

Крім того, високий рівень прибутку може бути результатом роботи підприємства в умовах високого рівня фінансового ризику та загрози банкрутства, що також може вплинути на зниження його ринкової вартості. Тому у ринкових умовах максимізація прибутку може виступати як одне з важливих завдань фінансового менеджменту, але не як його головна мета.

Крім максимізації прибутку, фінансовий менеджмент повинен забезпечувати формування достатнього обсягу фінансових ресурсів згідно з завданнями розвитку підприємства та найефективніше їх використання, забезпечувати мінімізацію фінансового ризику, зберігаючи передбачений рівень прибутку, оптимізувати грошовий оборот, а також забезпечувати постійну фінансову рівновагу підприємства у процесі його розвитку.

Зазначені завдання вирішуються через реалізацію функцій фінансового менеджменту, однією з яких є керування активами. Фінансовий менеджмент активів є одним з найвагоміших напрямків системи фінансового управління, який протягом довгого часу за метою й методами ототожнювали з керуванням капіталом.

Вважаємо за доцільне погодитися з сучасними авторами, щодо необхідності розвитку методів фінансового керування активами, оскільки методологічний апарат керування капіталом підприємства не охоплює в повному обсязі всі принципи й методи фінансового менеджменту активів.

Виділення у самостійний блок фінансового менеджменту активів, як окремого напрямку, із загальної системи фінансового менеджменту пов'язане із необхідністю доповнення й розвитку методів аналізу, планування, обґрунтування оперативних управлінських рішень та контролю активів. У сучасних умовах цей напрямок фінансового

менеджменту набуває розвитку у взаємозв'язку з удосконаленням керування капіталом.

Основи фінансового керування активами традиційно пов'язані із здійсненням операційної, інвестиційної діяльності підприємства. У зв'язку з цим основна увага в літературі приділяється забезпеченню ефективності формування активів та використання в операційному чи інвестиційному процесі.

Не зважаючи на те, що наукові дослідження з проблем фінансового менеджменту активів, у зв'язку з провадженням ринкових засад розвитку економіки, набули розвитку, ряд напрямків залишаються недостатньо вивченими. Один з них - принципи, методологія та методика оцінки вартості активів діючих підприємств, їх вплив на фінансові результати діяльності, на показники фінансового аналізу, на оцінку ринкової вартості підприємства.

Активи підприємства є однією з найважливіших категорій фінансового менеджменту і являють собою економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які контролюються підприємством та характеризуються вартістю, продуктивністю, здатністю генерувати дохід. Їх постійний оборот у процесі використання пов'язаний з факторами ризику, часу та ліквідності.

Указані характеристики, які відображають сутність активів підприємства, обумовлюють систему основних задач їх фінансового менеджменту для досягнення головної мети - забезпечення максимізації добробуту власників підприємства в поточному й перспективному періоді. Слід зауважити, що мета керування активами нерозривно пов'язана з головною метою фінансового менеджменту.

Згідно з зазначеними нормативними документами, постійно діюче підприємство має право, при формуванні показників звітності - для оцінки необоротних активів, застосовувати справедливую вартість, якщо їх вартість суттєво відрізняється від історичної собівартості. Аналіз досліджених

висновків експертів-оцінювачів та результати їх анкетування дають підстави стверджувати, що історична собівартість основних засобів, які утримуються на підприємстві більше 10 років, навіть в умовах незначного рівня інфляції, потребують переоцінки.

Висновки. На сьогоднішній день, серед підприємств України практично не поширена практика переоцінки активів, зокрема необоротних, з метою формування показників фінансової звітності. Отже можна констатувати, що суб'єкти господарювання, які формують фінансову звітність в умовах значної інфляції, надають користувачам викривлені показники. Це обумовлено тим, що нарахування амортизації основних засобів відбувається виходячи із заниженої первісної вартості, а списання використаної сировини - за середніми цінами або цінами перших партій. Результатом використання в умовах інфляції оцінки за історичною собівартістю є заниження відносно поточної ринкової ситуації вартості амортизаційних відрахувань та виробничих витрат, що призводить до виникнення інфляційного прибутку. Така ситуація приводить до зниження економічного потенціалу підприємства, не зважаючи на те, що валюта балансу зростає.

Одним з варіантів запобігання перекручувального впливу інфляційних процесів, а також впливу змін ціни є переведення фінансових документів із традиційної історичної собівартості на скориговану поточну - спарведливу вартість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И.А. Управление активами / И.А. Бланк // Фінансовий менеджмент. — 2010. — №2. С. 17 – 20.
2. Ковалев В.В. Введення в фінансовий менеджмент / В.В. Ковалев // Фінанси і статистика. — 2010. — №4. — С. 22 – 30.
3. Павлова Л.Н. Управление грошовим оборотом підприємства / Л.Н. Павлова // Фінансовий менеджмент. — 2011. — №3. — С. 22 – 31.

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.М. Склярєнко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено аспекти мотивації праці і стимулювання працівників в аграрних формуваннях. Запропоновано шляхи підвищення мотивації працівників сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: моральне стимулювання, матеріальні мотиви, мотивація, мотиваційний механізм.

Постановка проблеми. На сучасному етапі трудовий потенціал аграрного сектору економіки використовується не на належному рівні. Причиною є недосконалість мотиваційного механізму, який має поєднувати у собі економічний, соціальний та соціально-психологічний підходи до вирішення цієї проблеми. Мотивація праці працівників сільського господарства посідає одне з провідних місць і є складовою ефективної діяльності господарства.

Особливо слід зазначити ситуацію з формуванням кадрового потенціалу аграрних підприємств. Тут головним на наш погляд є відсутність заходів щодо підвищення рівня освіти та професійної підготовки, мотивації трудової діяльності в аграрній сфері, тобто заохочення людей працювати в цій галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми мотивації трудової діяльності розглядаються багатьма науковцями. В свою чергу рівень ефективності праці залежить від повноти використання фактора мотивації до неї. Вивчення даного питання присвячені праці багатьох провідних вчених України, зокрема Д.П.Богині, О.А.Бугуцького, В.В.Вітвіцького, А.М.Колота, Н.О.Петренко, П.Т.Саблука, Г.Т.Шкуріна.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження проблеми мотивації трудової діяльності в аграрній сфері, визначення мотиваційних чинників аграрної праці, обґрунтування значення мотиваційного фактора у відродженні українського села, виявлення мотиваційних важелів, що

впливають на виробничу діяльність працівників аграрного сектору економіки, а також розробка шляхів розвитку мотиваційного механізму трудової діяльності в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація – це найважливіший фактор підвищення ефективності діяльності усієї організації, адже процес діяльності організації можна добре спланувати і організувати, але якщо працівники цієї організації не відповідально ставляться до своїх обов’язків і не зацікавлені особисто у розв’язанні проблем і задач, що постали перед організацією, то результати контролю і підбиття підсумків не будуть втішними. Відомо, що діяльність людини зумовлюється реально існуючими у неї потребами, які повинні задовольнятися. Прагнення працівника отримати певні блага за допомогою трудової діяльності і складає сутність мотивації праці. До структури мотивів праці входять: потреба, яку хоче задовольнити працівник, благо, що здатне задовольнити цю потребу, трудова дія, що необхідна для задоволення та отримання блага [5].

Мотивацію як категорію розуміють у двох аспектах, а саме: як внутрішній стан особистості та як функцію менеджменту, завданням якої є формування у персоналу певного рівня необхідності працювати. На нашу думку, мотивація – це внутрішнє чи зовнішнє спонукання до дій, направлених на задоволення потреби. Мотивацію можна характеризувати також як сформований у свідомості особистості «рівень необхідності» здійснення дій, які призведуть до задоволення потреби і тим самим досягнення власних цілей та цілей організації [2].

Загальна організаційна схема мотивації працівника в організації щодо посилення його трудової активності включає фактори зовнішнього і внутрішнього впливу (рис. 1.).

Рис. 1. Загальна модель мотивації персоналу в менеджменті

Мотивація праці як один із важелів управління персоналом організації є тим явищем, яке визначає рівень продуктивності праці й ефективності організаційної структури взагалі. В.С. Дієсперов висловив досить слушну думку [3, с. 10], що в сучасних економіках мотивація праці розглядається як багатокomпонентний фактор ефективності, а вихідною точкою мотиваційних систем стає повага до особистості працівника, уважне ставлення до його потреб і запитів. Дослідники проблеми мотивації персоналу схилиються до думки, що основним стимулюючим фактором, який впливає на формування у працівника стійкої необхідності ефективно працювати є рівень винагороди і впевненість щодо її стабільного отримання. З цим не можна не погодитись, але не останнє місце серед стимулюючих факторів займають психологічні, статусні – це зумовлено виникненням нових потреб.

Основними мотивами зайнятості для працівників сільськогосподарських підприємств є: оплата праці, дохід від власності, умови праці, професійний та кар'єрний ріст, право участі у вирішенні

господарських питань, отримання від підприємства соціально-культурних послуг.

Головним напрямом підвищення трудової мотивації є удосконалення форм і систем організації та оплати праці. Адже існуюча нині організація оплати праці робітникам аграрної сфери майже не відповідає ринковій економіці, тому її необхідно удосконалювати щоб вона відповідала сучасним умовам які склалися у сільському господарстві.

Тому, для заохочення в сільському господарстві застосовуються як моральні, так і матеріальні стимули. Моральне стимулювання – це визначення трудових успіхів колективу або працівника сільськогосподарського підприємства. Воно передбачає: винесення подяки, нагородження грамотами, надання інформації про передовиків підприємства, підтримання високої трудової активності, створення сприятливих умов праці, нормального психологічного клімату, переконання, сила прикладу, моральні заохочення [2].

Як засвідчує практика, основними видами морального заохочення є: оголошення подяки, нагородження Почесною грамотою, занесення прізвища працівника до Книги пошани, поміщення фотографії працівника на Дошку пошани, до Галереї Трудової Слави, присвоєння почесних звань тощо. Локальні акти підприємств передбачають, наприклад, такі моральні заохочення, як присвоєння почесного звання «Відмінник якості» з врученням власного тавра і переведенням на самоконтроль, присвоєння почесного звання «Кращий за професією», «Майстер – золоті руки», вручення листів подяки сім'ям працівників – відмінників якості праці, присвоєння звання «Краща бригада» тощо [4].

Матеріальна зацікавленість сільськогосподарських працівників незалежно від форми господарювання та галузі визначається рівнем оплати праці, що задовольняє працівника. Основою матеріальної мотивації є заробітна плата, яка ґрунтується на її раціональній організації. Дана система стимулювання повинна спонукати працівника до високоякісного

виконання завдання у визначений термін, а також стимулювання зростання продуктивності праці.

Першочергового значення в умовах невизначеності ринкового середовища набуває співвідношення між основною заробітною платою, яку працівники отримують згідно з укладеною трудовою угодою і додатковими виплатами у вигляді грошових премій. Із метою подолання проблеми плинності персоналу, викликаной незадоволенням системою оплати праці, слід додержуватися пропорції, тобто у нормальних умовах розширеного виробництва сума додаткових виплат має становити не більш як $\frac{1}{2}$ заробітної плати. Перевищення цього показника призведе до втрати мотивуючої функції, а додаткові грошові надходження стануть часткою обов'язкового заробітку. Матеріальні мотиви відіграють сьогодні велике значення, адже рівень заробітної плати низький, а частіше вона взагалі не виплачується. Поступово недостатній рівень оплати праці знижує мотиваційну функцію, що призводить до погіршення якості робіт та спаду показників продуктивності праці [5].

Система оплати праці має сприяти як інтересам роботодавця, так і працівника. Однак роботодавець повинен дбати щоб доходи працівника не були нижчими прожиткового мінімуму та могли забезпечити гідний рівень життя робітника.

Для ефективного формування мотивації в господарствах повинні створюватись відповідні умови: надання провідним фахівцям права власності, впровадження демократичних засад управління, пріоритетне забезпечення робочими місцями перспективних, молодих і висококваліфікованих фахівців, забезпечення сприятливого внутрішнього і зовнішнього середовища для професійного зростання та самореалізації.

В результаті підвищення мотивації праці зростає ефективність виробництва, в трудовому колективі утверджується соціально-психологічний клімат, що сприяє зміцненню не тільки морального, а й фізичного здоров'я працюючих. А головне – соціальний наслідок: зростає

матеріальний добробут селянина, формується база розширеного відтворення трудового потенціалу села.

Висновки. Основою матеріальної мотивації при суспільному розподілі матеріальних благ є заробітна плата, яка ґрунтується на її раціональній організації. Усе це охоплює широке коло відносин людини у процесі її трудової поведінки на виробництві та соціальному житті. Оскільки мотиваційний механізм праці в сільському господарстві має значні резерви та потенціал розвитку й при створенні сприятливих умов дає можливість його реалізувати й забезпечити життєво необхідні інтереси та потреби людини. Отже, в майбутньому потрібно підвищувати заробітну плату для заохочення населення, скорочення міграції в міста та закордон, а також мотивації праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарук Т.П. Особливості формування мотивації праці на підприємствах АПК [Електронний ресурс] / Т.П. Гончарук. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/62114.doc.htm

2. Горобець Н.М. Матеріальні аспекти мотивації праці сільськогосподарських працівників / Н.М.Горобець // Економіка АПК. — 2008. — №11. — С. 41 – 44.

3. Дієсперов В.С. Економіка сільськогосподарської праці / В.С. Дієсперов. — К. : ІАЕ УААН. — 2008. — 486 с.

4. Петренко Н.О. Формування ефективної системи мотивації праці в аграрних підприємствах / Н.О.Петренко // Економіка АПК. — 2008. — №2. — С. 129 – 131.

5. Шкурін Г.Т. Мотивація аграрної праці: стан і перспективи / Г.Т. Шкурін, В.А. Юдіна // Економіка АПК. — 2006. — №9. — С. 139 – 144.

6. Шляхтянко А.М. Мотивація до праці як джерело господарського поступу держави / А.М. Шляхтянко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2007. — №12. — С. 141.

КОНТРОЛЬ ЗА РОБОТОЮ ПЕРСОНАЛУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Л.А. Скринік, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито питання контролю за роботою персоналу у сільськогосподарських підприємствах, його результати та ефективність проведення в цілому.

Ключові слова: *контроль роботи, управління персоналу, .*

Постановка проблеми. Контролювати роботу персоналу необхідно для того, щоб своєчасно усунути чи вирішити певні проблеми, які виникають в процесі виконання завдань. Контролювати роботу можна по різному, і правильно вибраний вид та спосіб контролю може являтися нематеріальним фактором мотивації співробітників.

Щоб вибрати оптимальний вид контролю, керівнику потрібно враховувати два параметра: охарактеризувати специфіку завдання і специфіку особистості, якому завдання буде доручено.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням контролю за роботою персоналу, відношенню та поведінці робітників до контролю, розробці різних методів та способів його реалізації було присвячено безліч наукових робіт та досліджень як українських так і іноземних вчених: К. Альдерфер, М. Кемпбел, К. Маркс, Егоршин А. П., Виноградський Н. Д., Виноградська А. М., Губенко А.В, В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк. Та все ж в сучасних умовах діяльності підприємств з'являються нові питання та проблеми, які потребують вирішення, подальшого вивчення та дослідження з метою оптимізації роботи.

Постановка завдання. Дослідження способів контролю за персоналом та його роль у діяльності підприємства. Здійснювати спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування

підприємства прийнятим управлінським рішенням та встановлення результатів управлінського впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контролюючи і вимірюючи результати роботи персоналу, керівнику необхідно поставити перед собою основну мету: всіляко допомагати працівникам у виконанні встановленого графіка і виявити, чи не потрібні їм додаткові фінансові ресурси і підтримка. Надзвичайно важливо, щоб саме керівники проводили систематичні перевірки досягнутих співробітниками результатів і регулярно надавали їм зведення про те, як вони працюють. Якщо ж керівник не буде, постійно контролювати ситуацію, то навряд чи досягне очікуваних результатів. Йому необхідно розробити систему контролю за досягнутими результатами і впевнитись в тому, що завдання вирішуються правильно. Контролювання роботи персоналу можна звести до таких чітких кроків [1]:

- визначення та встановлення виробничих або службових нормативів;
- оцінка виконаної роботи;
- порівняння виконаної роботи до встановлених нормативів;
- внесення відповідних змін у разі необхідності.

Функція контролю, будучи однією з найважливіших функцій управління, починає реалізовуватися вже з моменту створення підприємства, постановки її цілей і завдань. І відбувається це з однієї простої причини: без контролю починається хаос і об'єднати діяльність яких-небудь груп стає неможливо. Для реалізації функцій системи контролю можуть бути використані наступні методи: спостереження, індивідуальні бесіди, збори і обговорення, аудити (раптові), вимірювання. При створенні будь-якої системи контролю необхідно враховувати особливості людської поведінки, оскільки саме людина є невід'ємною частиною будь-якої системи управління, виступаючи одночасно в ролі об'єкта і суб'єкта [3].

Особливе значення має внутрішньогосподарський (внутрішній) контроль на підприємствах, де зосереджується велика маса цінностей. Він здійснюється безпосередньо на підприємстві відповідними службами, що дає можливість своєчасно виявляти недоліки при здійсненні операцій, вживати заходів щодо їх усунення. У зв'язку з цим внутрішньогосподарський контроль є постійно діючою функцією управління на підприємствах, дієвим засобом сприяння збереженню цінностей і коштів. Він сприяє їх збереженню та економному використанню. Його контрольні функції спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємств і об'єднань, виявлення і використання внутрішніх резервів і посилення режиму економії, запобігання непродуктивним витратам і втратам, нестачам і розкраданням цінностей.

Особливо великі завдання покладено на внутрішньогосподарський контроль у забезпеченні збереження цінностей на об'єктах підприємства. Це пояснюється тим, що на цих підприємствах обертається і зберігається велика кількість цінностей і сировини(посівний матеріал, паливо-мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин, корма для тварин). У зв'язку з цим важливо підвищити ефективність контролю у боротьбі з безгосподарністю і марнотратством, нестачами і крадіжками. У першу чергу необхідно посилити поточний контроль із боку керівників і спеціалістів підрозділів об'єднань і підприємств, а також працівників бухгалтерського обліку. Контроль, який здійснюється в процесі господарської діяльності, найбільш оперативний.

Найчастіше керівники, розробляючи систему контролю, прагнуть зробити її відкритою, видимою, ставлячи при цьому пріоритетною метою запобігання помилок, а не тільки їх виявлення. Вони сподіваються, що співробітники, знаючи про те, що контроль існує і діє ефективно, будуть свідомо намагатися уникати помилок, аналізувати ситуацію і шукати шляхи виходу. Такий підхід збільшує можливості системи контролю

максимально зближувати реальні результати з наміченими. Але не можна забувати, що побудована за таким принципом система контролю здатна привести і до незапланованих зривів або змін у поведінці людей. На практиці більшість підприємств використовують п'ять видів контролю: підсумковий, попередній, поетапний, періодичний, вибірковий. Вони відрізняються один від одного розстановкою точок контролю [2].

Розвиток технологій дав можливість сільськогосподарським підприємствам все більше і більше використовувати у своїй діяльності контроль персоналу за допомогою супутникових навігаційних технологій ГЛОНАСС / GPS - це ефективний інструмент для підприємств специфіка роботи яких багато в чому залежить від ефективності співробітників в чій функції входить пересування по полю. Контроль місцезнаходження співробітників з роз'їзним характером роботи дозволяє підвищити бізнес-ефективність підрозділу, поліпшити дисципліну, оптимізувати маршрути, прискорити виконання завдання. Допомагає вирішенню ряду завдань: моніторинг в режимі «реального часу» місцезнаходження співробітників, визначення місця перебування співробітника з великою точністю, звіти по відвідуванню зроблену роботу [4].

Особливостями даного виду контролю є: контроль місцеположення людей, контроль знаходження об'єкта в певній зоні, контроль часу проходження контрольних точок, двосторонній голосовий зв'язок з використанням мережі GSM, можливість акустичного прослуховування особи, яка використовує пристрій, визначення факту руху об'єкта.

Висновки. Отже, контроль — складова частина управління економічними чи соціальними об'єктами і процесами з метою перевірки відповідності поточного стану об'єкта бажаному та необхідному стану, передбаченому законами, інструкціями, іншими нормативними актами, а також програмами, планами, договорами, проектами, угодами тощо. Він є одним з основних способів управління організаційною ефективністю.

Існує багато методів та способів проведення контролю на підприємствах але ціль їх одна і та ж – забезпечити правильне та стабільне функціонування господарства. Уникнути не бажаних результатів, зменшення ризику крадіжок, не належного виконання робітниками своїх обов’язків. Та в решті решт – як найшвидше досягти поставленої цілі та як наймаксимальнішим отримати прибуток.

Таким чином , для того, щоб мати можливість контролювати роботу співробітників та оперативно вирішувати виникаючі в ході виконання завдань проблеми необхідно контролювати роботу персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Осовська Г.В. Основи менеджменту: навч. посібник для студентів ВНЗів / Г.В. Осовська. — К. : Кондор, 2003. — 556 с.
2. Данилюк В.М. Менеджмент персоналу: навч. посіб. / В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк [та ін.]; за заг. ред.. В. М. Данюка, В. М. Петюха. — К. : КНЕУ. — 2005. — 398 с.
3. Крушельницька О.В. Управління персоналом: навчальний посібник / О.В. Крушельницька, Д.Н. Мельничук. — К. : Кондор. — 2003. — 296 с.

СТАН ІНВЕСТИВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Р.О. Тиха, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сучасний стан та основні проблеми інвестування в аграрний сектор України. Шляхи його покращення та удосконалення, що повинно забезпечити розвиток сільського господарства України.

Ключові слова: інвестування, АПК, інвестор, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день розвиток аграрного сектора України потребує значних фінансових вкладень, основним джерелом яких є іноземні інвестиції. Однак їх обсяг і рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки чинників: нестабільність політичної ситуації, специфіка правової діяльності, низька інвестиційна привабливість українського агропромислового комплексу для іноземних інвесторів, недостатній рівень розвитку ринкової інфраструктури та ін. [2]. Саме тому й досі залишається актуальною проблема подальшого залучення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс України та їх ефективне використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестування у вітчизняній галузі економіки розглядаються багатьма науковцями. Інвестиції відіграють надзвичайну роль у розвитку як підприємств, так і в цілому певних секторів економіки України. Вивчення даного питання присвячені праці багатьох провідних вчених України, зокрема Гилки М.Д., Губського Б.В., Лук'яненко Д.Г. та ін.. Проте потребує розгляду проблема інвестування в аграрний сектор економіки України.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення проблем інвестування агропромислового комплексу України та шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти

підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [1].

Основними формами іноземного інвестування у виробничу сферу в Україні є:

- співробітництво на компенсаційній основі. На умовах кредиту цільовим призначенням іноземним інвестором надаються фінансові кошти та матеріально-технічні ресурси для створення виробничих та інших потужностей (будівництво, розширення виробництва, модернізація).
- спільна діяльність підприємств з іноземними партнерами, або співробітництво на умовах розподілу продукції. Цей вид міжнародної кооперації передбачає повне або часткове фінансування іноземним партнером спільного проекту.
- підприємства з іноземними інвестиціями. Підприємствами з іноземними інвестиціями вважаються підприємства або організації будь-якої організаційно-правової форми, створені відповідно до законодавства України та у статутному фонді яких іноземна інвестиція становить не менше 10 відсотків [1].

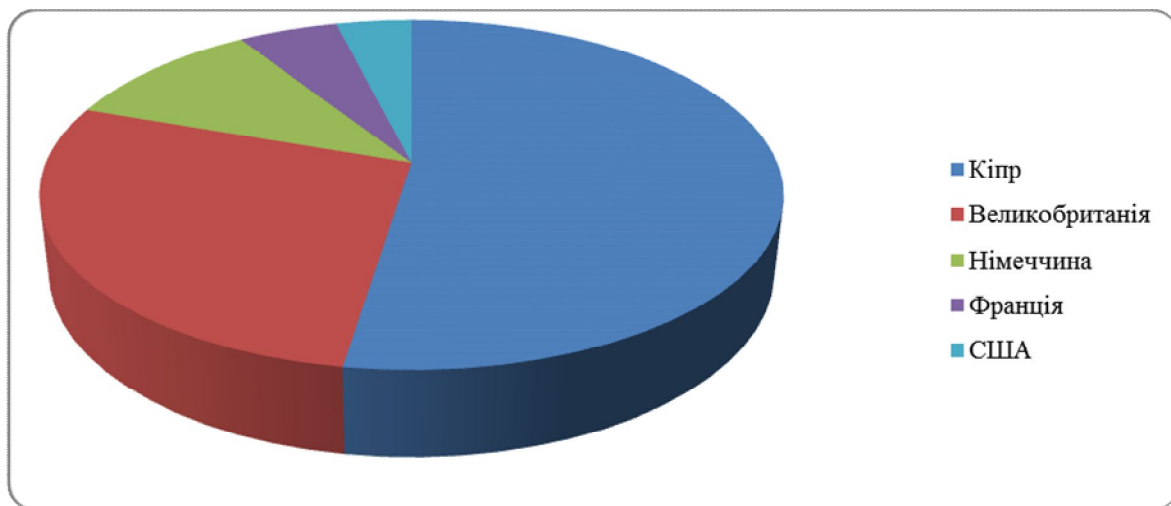

Рис.1 Основні країни-інвестори в сільське господарство України

Станом на 01.01.2012, починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України залучено 2879,1 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (6 % загального обсягу ВВП в економіку). З них 2065,7 млн.

дол. США вкладено у підприємства харчової та переробної промисловості та 813,4 млн. дол. США у сільськогосподарські підприємства.

Основними інвесторами в сільське господарство України є країни : Кіпр (305,1 млн. дол. США), Великобританія (162,5 млн. дол. США), Німеччина (61,2 млн. дол. США), Франція (30,0 млн. дол. США) та США (22,8 млн. дол. США) (рис.1).

У 2011 році не відбулося значних структурних зрушень у залучення інвестицій по регіонах. 62% іноземного капіталу вкладено в сільськогосподарські підприємства Дніпропетровська, Запоріжжя, Івано-Франківська, Київської обл. та м. Києва.

Регіонами-лідерами по залученню іноземних інвестицій є: Київська обл. (153,7 млн. дол. США), Львівська (118,7 млн. дол. США), м. Київ (98,6 млн. дол. США), Івано-Франківська (85,7 млн. дол. США), Дніпропетровська (64,6 млн. дол. США), Черкаська (27,0 млн. дол. США) та Рівненська (22,1 млн. дол. США) [1]. (рис.2)

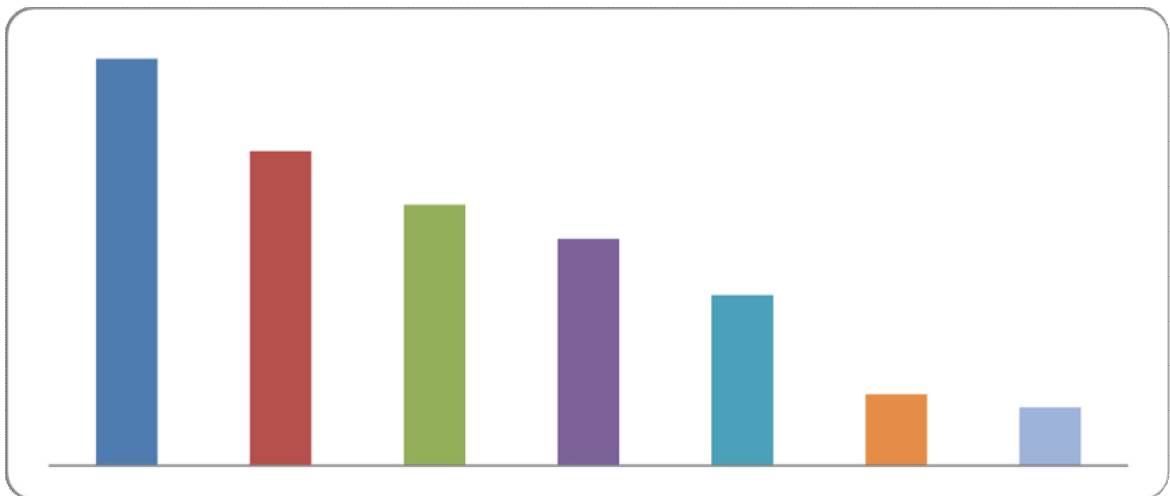

Рис.2 Регіони-лідери по залученню іноземних інвестицій

Україна потенційно може бути однією з провідних країн із залучення іноземних інвестицій. Цьому сприяє вигідне географічне положення, багаті чорноземи, порівняно кваліфікована та дешева робоча сила. Але сьогодні припливу в АПК України іноземного капіталу перешкоджають ряд чинників.

По-перше, сільськогосподарське виробництво відноситься до найризикованіших видів діяльності. Це, насамперед, спричинено залежністю від гідрометеорологічних умов: кількості опадів, суми ефективних температур, стихійних гідрометеорологічних явищ. Що змушує замислитися інвесторів.

Сукупна державна підтримка на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні поступово зростає, але залишається на рівні до 100 доларів на 1 га, тоді як в США, Канаді та ЄС даний показник коливається в межах 150–700 доларів на 1 га. Внаслідок обмеженості бюджетних ресурсів обсяги фінансової підтримки галузі є недостатніми і не враховують реальних потреб розвитку аграрного сектору. Нинішній політиці бюджетного фінансування сільського господарства притаманна різновекторність, що не сприяє ефективності здійснюваних заходів в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів. Кошти державного бюджету від загального обсягу інвестицій у галузі становлять лише 3-4%, що свідчить про недостатність прямої державної інвестиційної підтримки сільського господарства. А між тим тут виробляється 8-9% валового внутрішнього продукту України. Довготривале недофінансування призвело до деградації матеріально-технічної бази багатьох підприємств.

Ще одна причина непривабливості сільського господарства для інвесторів – це податкова політика, яка потребує суттєвого реформування та забезпечення регулюючих властивостей податків.

З огляду на ці причини частка іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки в загальних вкладеннях поки що залишається незначною.

Найбільш гострою проблема інвестиційного забезпечення розвитку галузі є у малих і середніх сільськогосподарських підприємствах.

Вирішення цієї проблеми напряму залежить від використання місцевих можливостей інвестиційного забезпечення. Однак такі можливості в більшості регіонів і територій обмежені. Саме тому розвиток сільського господарства і його інвестиційне забезпечення є

національним питанням і потребує консолідації зусиль усіх ланок і сфер виробництва, соціуму, органів державної влади та управління економікою [2].

Висновки. Для вирішення проблем інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства необхідно: удосконалювати систему інвестиційної політики держави в АПК; удосконалювати системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників; здійснювати заходи щодо забезпечення фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу; удосконалювати систему захисту та державних гарантій інвесторам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18.09.1991 № 1560-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Гилка М.Д. Залучення прямих іноземних інвестицій в оновлення основного капіталу сільськогосподарських підприємств Чернівецької області / М.Д.Гилка // Науковий вісник Чернівецького університету. — 2010. — №3. — С. 105 – 109.
3. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?13209>
4. Лук'яненко Д.Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д.Г.Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М.Мозговий. — К. : КНЕУ. — 2002. — 430 с.
5. Степанюк О.М. Інвестиційні стратегії АПК / О. М. Степанюк // Агробізнес сьогодні. — 2011. — №4. — С. 12 – 19.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т.С. Ткачова, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито сутність мотивації та її роль в менеджменті підприємств. Визначено найвживаніші методи матеріальної мотивації. Розглянуто вплив матеріальної мотивації на результати діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: мотивація праці, стимулювання праці, матеріальна мотивація, управління персоналом, аграрні підприємства.

Постановка проблеми. Однією з ознак успішного і конкурентоспроможного функціонування підприємства є сукупність методів і способів, які використовує керівництво для підвищення ефективності організації роботи персоналу. На сьогодні низькі показники оплати праці, непристосовані для максимальної реалізації трудового потенціалу робочі місця, неефективна законодавча система – все це стримує повну віддачу найманих працівників до високопродуктивної роботи. Людина, яка отримує мінімальну заробітну плату, не зацікавлена працювати заради добробуту й вигоди підприємства, що призводить не лише до втрат сучасного суспільного продукту, але й негативно позначається на динаміці економічного зростання країни. Саме тому, перед керівниками великих та малих фірм, підприємств стоїть гостра проблема створення єдиного науково обґрунтованого механізму, методів, способів мотивації праці персоналу, які б дали змогу зацікавити працівників виконували роботу якісно, продуктивно та конкурентоспроможно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням мотивації праці, поведінці людей в умовах постійних заохочень на робочих місцях, дослідження різноманітних методів і способів стимулювання роботи персоналу підприємств було присвячено велику кількість наукових робіт іноземних та українських вчених: Л. Brentano, М. Карлін, Т. Кир'ян, А. Колот, Ю. Краснов, В. Лич, О. Рудченко, О. Сологуб, А. Чухін та ін.;

зарубіжні – А. Альберт, І. Белов, М. Бердяєв, Е. Капустін, Ф. Кейнс, Ф. Кен, К. Маркс, А. Маршалл, А. Маслоу, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, Ф. Хайєк та ін. Але в сучасних умовах господарювання виникають нові дискусійні питання, які потребують свого вирішення, вимагають подальших досліджень з метою пошуку оптимальних інструментів матеріальної мотивації персоналу.

Постановка завдання. Дослідити результати матеріальної мотивації та її ролі у діяльності підприємства, розробити дієві методи та механізми заохочення персоналу не просто працювати, щоб мати можливість прогодувати себе і власну сім'ю, а працювати заради задоволення, високих доходів, самореалізації, проявлення творчих і трудових потенціалів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожному підприємству важливо мати кваліфікованих і професійних працівників, адже від них залежить розвиток, функціонування та процвітання фірми. Щоб людина виконувала свою роботу добре, їй потрібно надавати певні стимули, які б гарантували вищезаробітну плату, кар'єрний ріст, різноманітні матеріальні, моральні блага та ін. Дані мотивації також повинні співпадати з інтересами фірми, щоб в кінцевому результаті і організація зазнала успіху, і робітник був задоволений.

Добре спланована система мотивації дозволяє суттєво підвищувати ефективність роботи персоналу, збільшувати обсяги продажу, покращувати виробничий процес та обслуговування клієнтів, без особливо великих матеріальних затрат з боку компанії. Адже, коли працівник виконує свої посадові обов'язки з повною самовіддачею і його цілі саморозвитку включають розвиток підприємства загалом, тоді коефіцієнт корисної дії зростає в декілька разів. Як правило, відсутність мотивації - перший крок до занепаду фірми, оскільки невдоволений працівник не виконує роботу якісно, погано ставиться до фірми та поширює негативну інформацію про компанію, внаслідок чого втрачається репутація та престиж підприємства.

Мотивація трудової діяльності – складний, відносно стійкий процес, обумовлений певними особистісними характеристиками людини, а також певною необхідністю задоволення її потреб та їх відповідності зовнішнім умовам в процесі діяльності. Вона є сукупністю внутрішніх і зовнішніх сил, що спонукають людину до праці, зумовлюють поведінку, форму діяльності, надають спрямованості, яка орієнтована на досягнення особистих цілей і цілей організації [1].

Мотивація – це усвідомлення цієї потреби, що призводить до формування цілей активності [3].

Матеріальне стимулювання праці задовольняє, насамперед, первинні (фізіологічні) потреби працівників в їжі, одягу, житлі, навчанні, а також матеріалізовані психологічні: престижне авто, дорогий курорт, концерти відомих артистів та інше. Матеріальне стимулювання має своє відображення у розмірі та складових заробітної плати [4].

При прийомі працівника на роботу дуже важливо визначити, який вид мотивації для нього пріоритетний. Людина, для якої головне – матеріальна мотивація, буде проявляти меншу ініціативу у нововведеннях, творчих розробках, навчаннях, ніж особа, для якої гроші не є основним фактором, щоб працювати професійно та якісно. Одним з найдієвіших методів матеріальної мотивації роботи персоналу є висока заробітна плата. Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується [5].

Вважається, що висока заробітна плата дозволяє залучати кращих працівників тому, що вона розширює вибір кандидатів, роботодавця вибирає більш досвідчених, надійних і високо мотивованих спеціалістів, наче «збираючи вершки» з наявного складу претендентів. Чим вища

заробітна плата щодо тієї, яка може бути отримана в іншому місці, тим менша імовірність добровільного звільнення працівника. Усвідомлюючи це, роботодавці стають більш схильними надавати своїм працівникам професійну підготовку. Працівники, у свою чергу, починають розуміти, що навіть без ретельного спостереження за доброчесністю їхньої роботи при виявленні порушення ними своїх обіцянок старанно трудитися можуть бути звільнені, а втрата робочого місця, на якому вони одержували заробітну плату вище ринкового рівня, негативно позначиться на їхньому матеріальному становищі [6].

Наступним важливим кроком матеріальної мотивації та стимулювання праці є запровадження системи винагород та премій за певні досягнення, удосконалення виробничого процесу, підняття рейтингу підприємства в очах споживачів та інше. Загальні показники, які використовуються в аграрних підприємствах при преміюванні працівників наведені у таблиці 1.

Винагорода може надаватися працівнику за кількість відпрацьованих років на підприємстві, швидкість кар'єрного росту. Якщо людина буде знати, що з кожним роком заробітна плата зростатиме, тоді вона намагатиметься виконувати роботу старанно і цілеспрямовано. Така система послідовної винагороди є вигідною і для роботодавця, оскільки в нього більша впевненість в тому, що працівник не покине роботу при першій кращій можливості. Також важливим видом мотивації робітників є організація підприємством соціальних вигод: надання туристичних путівок, забезпечення медичного огляду, абонементи у фітнес-центри, боулінг клуби, інші місця, які любить відвідувати конкретний співробітник – все це підвищує повагу працівника до підприємства, мотивує його на плідну працю, яка винагородиться достойним відпочинком.

Люди надзвичайно складні, і їх можуть стимулювати найрізноманітніші фактори. Те, що змушує одного працювати з максимальною віддачею, іншого відвертає від роботи [6].

Загальновживані показники преміювання робітників*

Напрями стимулювання	Показники преміювання
Поліпшення якості продукції (робіт, послуг)	Збільшення здавання продукції з першого подання
	Поліпшення гатунку (сортності) продукції
	Зниження браку, відсутність претензій з боку споживачів
Освоєння прогресивної технології та нової техніки	Скорочення термінів освоєння прогресивної технології
	Підвищення коефіцієнта завантаження нового устаткування
	Зменшення витрат на експлуатацію нових машин
Зниження матеріальних витрат	Зменшення технологічних витрат проти нормативного рівня
	Зменшення відходів на одиницю продукції проти фактично досягнутого рівня
	Економія окремих видів матеріальних ресурсів (сировини, матеріалів, інструменту)
Зростання продуктивності праці	Збільшення виробітку продукції (надання послуг) у розрахунку на одного робітника
	Зниження трудомісткості одиниці продукції (послуг)
	Виконання обсягів робіт з меншою кількістю робітників

* Розроблено на основі джерела [4]

Сучасним бізнесменам, підприємцям дуже важливо створювати такі умови, в яких працівник зможе повністю відкритись, показати всі свої таланти, розвиватиметься й прикладатиме великі зусилля для власного розвитку і процвітання фірми загалом. Лише тоді, коли дане співвідношення буде знайдено, вітчизняне виробництво стане конкурентоспроможним, працівник задоволеним, Україна потужною і могутньою. За останні роки значно змінилось і ставлення до мотивації персоналу з боку власників та керівників сільськогосподарських підприємств [5].

Висновки. Система стимулювання працівників є потужним фактором розвитку трудової активності, невід’ємною основою діяльності будь-якого підприємства. Щоб цей інструмент застосовувався

роботодавцями з максимальною ефективністю, необхідно мати чітке уявлення про механізми поведінки людей та формування мотивів до продуктивної праці. Для забезпечення такої мотивації необхідно знати інтереси людей та визначати їх потреби.

Мотивація трудової діяльності – це дієвий механізм в руках роботодавців, який може призвести до величезного успіху, або навпаки, до повного занепаду підприємства. Саме тому надзвичайно важливо визначити певні пріоритети ефективної та якісної праці; навчитись враховувати інтереси всіх підлеглих; акцентувати увагу на конкретних та вагомих проблемах; розробляти систему стимулів та заохочень продуктивної роботи; вислуховувати бажання та потреби співробітників; бути єдиною, цілісною командою згуртованого та задоволеного колективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк П.Ю. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. / П.Ю. Буряк, Б.А. Карпінський, М.І. Григорєва. — К. : Центр навчальної літератури. — 2004. — 440 с.
2. Грещак М.Г. Економіка підприємства / М.Г. Грещак, В.М. Колот, С.Ф. Покривний [та ін.] — К. : КНЕУ. — 2001.— 375 с.
3. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібник. / Н.І. Єсінова — К. : Кондор, 2004. — 432 с.
4. Живко З.Б. Проблематика матеріальної мотивації праці в сучасному менеджменті підприємства / Живко З.Б. // Вісник НУ «Львівська Політехніка». — 2009. — № 640. — С. 273 – 278.
5. Калина А.В. Економіка праці: навч. посібник / А.В. Калина — К. : МАУП. — 2004.— 272 с.
6. Крайник О.П. Економіка праці: навч. посібник / О.П. Крайник, Є.С. Барвінська. — Львів: «Інтелект-Захід», 2008. — 208 с.

ЯК ФОРМУЄТЬСЯ КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Є.С. Хасько, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті розглянуто процес формування кадрового потенціалу. Досліджено роль кадрового потенціалу в загальній діяльності підприємства.

Ключові слова: кадровий потенціал, формування та використання кадрового потенціалу, потенціал працівника.

Постановка проблеми. Формуванням кадрового потенціалу є створення реального потенціалу живої праці, знань і навиків, що охоплює все підприємство, трудовий колектив і кожного індивіда [4]. Використання кадрового потенціалу є реалізацією трудових і кваліфікаційних здібностей і навиків працівника, трудового колективу і суспільства в цілому. В умовах ринку, раціональне використання кадрового потенціалу полягає в повнішому виявленні і реалізації здібностей кожного працівника підприємства, доданні праці характеру творчості, підвищенні професійно - кваліфікаційного рівня працівників за рахунок стимулювання і оцінки внеску кожного працівника в кінцевий результат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що методологічні, методичні та прикладні питання формування кадрового потенціалу та його відтворення в ринкових умовах та під час економічних криз були і залишаються предметом наукових досліджень. Вагомий внесок у розробку визначених питань зробили такі вчені-економісти минулого як В.Вернадський, М.І.Туган-Барановський, С.Г.Струмлін; сучасні українські та зарубіжні вчені – Л.І.Абалкін, Н.А.Балтачєєва, Г.С.Беккер, М.Д.Виноградський, В.П.Галушко, Є.С.Гнед, С.А.Губка, О.Д.Гудзинський, Й.С.Завадський, М.Зирянов, Пітер Е.Ленд, З.П.Румянцева, П.Т.Саблук, П.Самуельсон, О.В.Ульянченко, Г.М.Устінова, А.В.Шегда, С.В.Шекшня, Г.В.Щекін, П.А.Щербаков та інші. Всі вони відзначають важливу роль системи освіти в процесі формування кадрового потенціалу.

Істотний вклад в розробку технології, принципів і методів управління персоналом внесли такі зарубіжні автори як Р.Д. Еренберг, Р.С. Сміт, Й. Хентце, І. Метцнер, Т. Пітере, Р. Уотермен, А. Файоль і др.; з вітчизняних учених – А.П. Егоршин, Ст Н. Грінева, А. І.Пісаревська, І.Н. Герчикова, П. Маліновський, О.Ю. Переверзіна, Н.В. Афанасьева.

Постановка завдання. Метою написання статті є визначення процесу формування кадрового потенціалу, вивчення чинників, що впливають на його формування та впливу кадрового потенціалу на ефективність діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. За Краснокутською Н.В., кадровий потенціал являє собою сукупність знань, здібностей, навичок, особистої майстерності, системного мислення спеціалістів, які проводять діяльність, їх новаторські здібності і є базою забезпечення лідерства і конкурентоспроможності підприємства на ринку [4].

Як вітчизняні, так і зарубіжні вчені розглядають кадровий потенціал з двох точок зору :

- з точки зору його формування;
- з точки зору його використання [2].

На практиці процеси формування і використання кадрового потенціалу тісно взаємозв'язані між собою [3]. Формування кадрового потенціалу суспільства в цілому означає підготовку незайнятого населення до трудової діяльності, залучення до матеріального і духовного виробництва всього працездатного населення країни. При цьому, формуючи кадровий потенціал, необхідно враховувати, наступні ознаки: демографічні, медико-біологічні, професійно-кваліфікаційні, соціальні, психофізіологічні, ідейно-політичні, етичні та інші. Використання кадрового потенціалу є реалізацією трудових і кваліфікаційних здібностей і навиків працівника, трудового колективу і суспільства в цілому [4].

Сам процес формування кадрового потенціалу є досить складним і довготривалим, що охоплює відповідне навчання, набуття навичок і

конкретне їх цільове використання в певних умовах. Звичайно, результативність цього залежить від особистого потенціалу окремого працівника. Буде доречно відмітити, що при організації формування кадрово-управлінського потенціалу підприємств та організацій необхідно також врахувати такі позиції: визначальне місце керівників та їх незамінність в системі виробничих відносин; відповідальність керівників; компетентність; побудова відповідної кадрово-управлінської вертикалі; вміння керівника формувати команду; прогнозування соціально-економічних наслідків [1].

У працях В.А. Дятлова, В.В. Травкина досліджено питання формування кадрового потенціалу підприємства, що передбачає такі кроки або напрями:

- Визначення потреби в персоналі. Вихідними даними для визначення необхідної чисельності персоналу, їхнього професійного і кваліфікаційного складу є: виробнича програма, норми виробітку, план підвищення продуктивності праці, структура робіт тощо.
- Залучення персоналу і його відбір. Відбір персоналу - найважливіша частина процесу управління. Завданням первинного відбору є визначення обмеженої чисельності кандидатів, з якими фірма могла б працювати індивідуально. На наступному етапі фахівці з відбору персоналу проводять індивідуальні співбесіди. Мета цих співбесід полягає в оцінці міри відповідності кандидата портрету ідеального працівника, його здатності виконувати вимоги посадових інструкцій, потенціалу професійного зростання і розвитку, здатності адаптуватися в організації, ознайомленні з тим, чого чекає кандидат, працюючи в організації, з умовами роботи, її оплатою тощо.
- Складання посадових інструкцій робітника. Посадова інструкція - внутрішній правовий документ підприємства, що регламентує призначення і місце працівника в апараті управління,

функціональні обов'язки, відповідальність і заохочення працівника. Її змістом є не тільки трудова функція працівника, але і кваліфікаційні вимоги, що пред'являються до претендента на заняття тієї або іншої посади. Основними розділами посадової інструкції є: загальна частина, карта функціональних обов'язків, права, відповідальність, заохочення.

- Підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації співробітників підприємства. Мета будь-якого професійного навчання - підвищувати якість професійного складу працівників підприємства, організації чи установи, формувати в них високий професіоналізм, майстерність, сучасне економічне мислення. Перепідготовка робітників - це професійно-технічне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією працівниками, які здобули первинну професійну підготовку. Підвищення кваліфікації робітників - це професійно-технічне навчання працівників, що дає можливість розширювати й поглиблювати раніше здобуті професійні знання, уміння і навички на рівні вимог виробництва чи сфери послуг.

- Мотивація персоналу. Стимулювання – засіб, за допомогою якого здійснюється мотивація . Використовується багато як матеріальних, так і нематеріальних стимулів, створюється взаємодоповнююча система стимулювання. Методами стимулювання творчої активності персоналу є три групи методів [4]:

1) методи прямого стимулювання:

- розмір заробітної плати;
- надбавки;
- премії та ін;

2) непрямі (опосередковані) методи:

- придбання акцій компанії;
- оплата проїзду на наукові конференції;
- право самостійності у виборі наукової тематики досліджень;

- свобода спілкування між співробітниками і керівництвом у робочий час;
- формування спільної думки, сприятливої до наукового пошуку; заохочення до роботи в команді;

3) методи негативного стимулювання:

- право керівника звільнити або перевести спеціаліста на нижчу посаду;
- зміна заробітної плати в бік зменшення;
- позбавлення пільг.

Слід зазначити, що на формування та використання кадрового потенціалу впливає ряд факторів.

Фактори зовнішнього середовища:

- Економічні фактори
- Податкова політика держави.
- Державне регулювання в сфері трудових
- Науково-технічний прогрес.
- Техніко-економічні фактори.
- Соціально-економічні фактори.
- Демографічні фактори.
- Національні та культурно-освітні особливості.
- Кадрова політика підприємств конкурентів;
- Територіальні фактори;
- Екологічні фактори;

Фактори внутрішнього середовища :

- Цілі і стратегія підприємства .
- Кадрова політика підприємства.
- Образ підприємства.
- Техніка, технологія, організація виробництва та праці.
- Фінансово-економічні можливості підприємства.
- Маркетингова діяльність і т.д.

Висновки. Отже, діяльністю всіх успішних підприємств доведено, що економічна ефективність їх функціонування залежить, перш за все, саме від наявного кадрового потенціалу. Беручи до уваги фактори, які впливають на його формування, є можливість доцільніше сформувати кадровий потенціал. І чим ефективніше він буде сформований, тим кращі кінцеві результати від своєї діяльності отримає підприємство.

Півсторіччя тому відомий політичний і державний діяч, Йосип Віссаріонович Сталін, сказав: «Кадри вирішують все», і цей вислів дійсно знаходить своє відображення в діяльності кожного підприємства. Адже коріння ефективного господарювання тієї чи іншої організації веде саме до раціонального використання людських ресурсів, від яких і залежить висока рентабельність фірми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Турчина С.Г. Кадрове забезпечення та якісний склад персоналу в с/г підприємствах / С.Г. Турчина // Збірник наукових праць Луганського НАУ. Серія екон. наука №14/26, II III. — Луганськ. — 2002. — С. 311 – 314.
2. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: пособие по кадровой работе / В.Р. Веснин. — М. : Юристъ, 2008. — 496 с.
3. Соколова Л. Современному производству одинаково нужны и профессиональные менеджеры и квалифицированные рабочие / Л. Соколова, Т. Тишина // Человек и труд, 2009. — №10. — С. 80 – 82.
4. Травин В. В. Основы кадрового менеджмента / В.В. Травин, В.А. Дятлов. — М. : Дело. — 2005. — 300 с.

ВНУТРІШНЬОФІРМОВЕ ПЛАНУВАННЯ ВИПУСКУ НОВОГО ВИДУ ПРОДУКЦІЇ

А. В. Хоменко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Обґрунтовано необхідність впровадження внутрішньофірмового планування випуску нового виду продукції на прикладі бджільництва.

Ключові слова: внутрішньофірмове планування, бджільництво, плановий відділ, розвиток аграрного сектора.

Постановка проблеми. Сучасні умови ринкової економіки характеризуються високим ступенем нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища господарювання, збільшенням впливу його чинників на економіку й управління підприємством. Тому розвиток економіки в цілому потребує новітніх технологій, появи принципово нових товарів і ринків. Запровадження виробництва нового для сільськогосподарського підприємства виду продукції вимагають чіткого інструментарію внутрішньофірмового планування та його пристосовування до сучасної практики господарювання. Необхідність використання внутрішньофірмового планування на сільськогосподарських підприємствах в ринкових умовах диктується об'єктивно існуючими причинами, а саме: самостійністю господарюючих суб'єктів, розвитком конкуренції, загостренням проблем збуту продукції, зміною як напрямів збуту та ролі споживача в процесі реалізації, посиленням тиску зовнішнього ринку і процесів глобалізації економіки, підвищенням ступеня невизначеності ринкової кон'юнктури та іншими причинами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління, теорії прийняття рішень, стратегічного та поточного планування, моделювання економічних процесів присвячені роботи В.Г.Герасимчука, В.М.Гриньової, Ю.Б.Іванова, Б.Карлоффа, У.Кінга, М.Д.Кондратьєва, П.М.Коюди, Е.Л.Лортикяна, А.Маршалла, Б.Мільнера, Г.С.Одінцової,

В.С.Пономаренка, М.Портера, А.А.Томпсона, А.Файоля, В.Г.Шинкаренка та інших економістів. Їх праці поповнюють та вдосконалюють такі молоді науковці як Андрієвський В.Є., Федорук Р.С., Степура В.В. Проте потребують подальшого дослідження питання конкретизації завдань та процедур внутрішньофірмового планування на рівні окремих підприємств та галузей.

Постановка завдання. Обґрунтування необхідності впровадження системи внутрішньофірмового планування випуску нового виду продукції на прикладі бджільництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна входить до п'ятірки провідних держав світу, що мають розвинене бджільництво. Південний регіон має належні природно-кліматичні умови, достатню кількість медоносів у степах та на полях, що сприяє одержанню високоякісного меду різних ботанічних сортів та інших цінних продуктів бджолиного гнізда. Однак, у результаті організаційно-структурних змін АВК в останні роки у бджільництві, як і у багатьох інших галузях сільськогосподарського виробництва, спостерігається тенденція до скорочення чисельності бджолосімей та зниження їхньої продуктивності. При цьому близько 90% продукції бджільництва виробляється особистими підсобними господарствами [2].

Тому формування ринку продукції бджільництва та розвиток галузі на локальному та глобальному рівні є актуальним питанням сьогодення. Насамперед, відсутній науково обґрунтований механізм формування та функціонування ринку продукції бджільництва, не досліджені питання розвитку ринкових відносин між виробниками, переробниками та реалізаторами продукції бджільництва, недостатньо інформації щодо економічної ефективності виробництва продукції. Така ситуація зумовлює необхідність впровадження механізму, який би полегшив на рівні підприємства впровадження нового виду продукції, адже для бджолярства затратними є переважно перші кілька років. Тобто чітко спланована

діяльність перших періодів приносить економічний ефект в майбутньому.

Система внутрішньофірмового планування - це сукупність елементів: постановка цілей, оцінка альтернативних варіантів, прийняття рішень, організація, мотивація, інформаційне забезпечення.

Ці елементи поєднані в упорядкованій структурі та утворюють взаємодіючі підгрупи. Крім того, запровадження пасіки у вже функціонуючому господарстві має фінансові переваги над одногалузевими та домашніми господарствами. Перерозподіл частини прибутку підприємства на розвиток бджільництва у поточному році збільшить його рентабельність у наступному.

Для вирішення питань внутрішньофірмового планування необхідно зосередити увагу на таких основних чинниках: цілеорієнтованість, структура підприємства, рівні відповідальності, розподіл повноважень за функціями, контрольованість планів підприємства. При цьому під час розробки плану слід керуватися такими правилами (табл.1).

Таблиця 1

Правила внутрішньофірмового планування*

Правило	Значення
Правило цілей і завдань	означає, що цілі нижчого рівня планування підпорядковані цілям вищого рівня (наприклад, головній меті підприємства). Завдання - управлінське рішення, спрямоване на досягнення цілей планування.
Правило стратегічного позиціонування	означає, що при проектуванні планів обсягу виробництва та продажу необхідна попередня оцінка чинників зовнішнього середовища, у тому числі конкурентоспроможності підприємства.
Правило альтернативності	означає вибір найкращого варіанту фінансового плану на основі встановлення оптимального співвідношення витрат та економічної вигоди.
Правило переваг	передбачає оцінку структури показників планів структурних підрозділів згідно з принципами оптимальності по Парето.

*Розроблено автором з використанням [3]

Керуючись цими правилами, процедуру внутрішньофірмового планування можна надати у такій послідовності [3]:

1. Опис, побудова схеми й аналіз існуючої організаційної структури підприємства з урахуванням нового підрозділу: визначення адміністративних зв'язків (посадове підпорядкування) і функціональних зв'язків;

2. Визначення системи інформаційних потоків у рамках існуючої організаційної структури: зміст, канали і способи передачі інформації, періодичність і оперативність, визначення інформаційних розривів, що виникають у результаті помилок у процесі керування й в організаційній структурі, виявлення "болювих точок", якими можуть стати неготовність управлінців до прийняття рішень щодо перерозподілу коштів на користь виробництва продукції бджільництва або незлагодженість роботи внутрішніх структурних підрозділів.

3. Реалізація результатів роботи планового відділу: пошук фінансового забезпечення, каналів реалізації продукції, структури витрат (рис. 1). Адже жоден вид діяльності не повинен мати місце без обґрунтування його економічної ефективності.

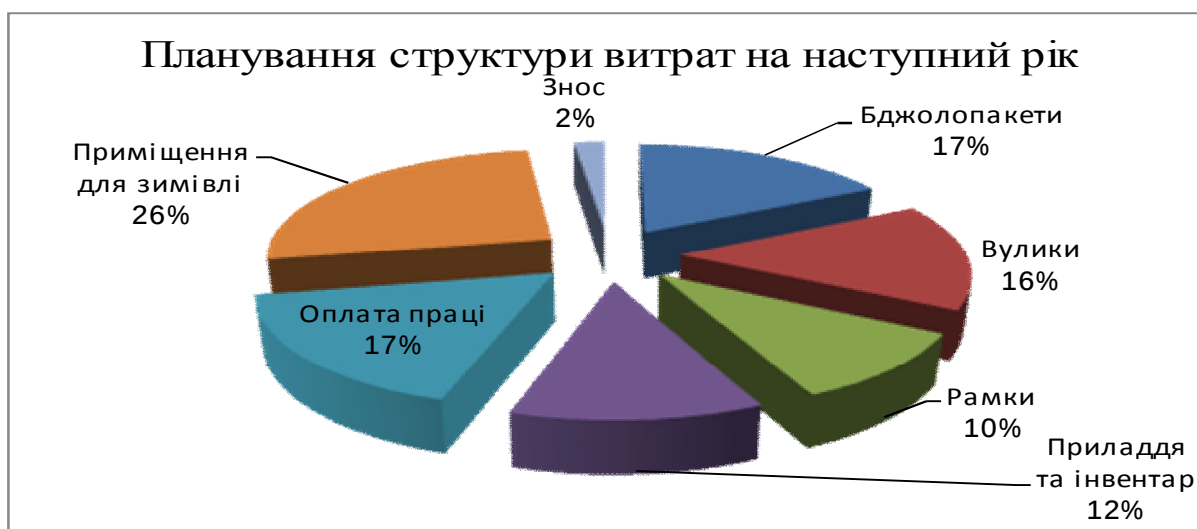

Рис. 1. Планування структури витрат на наступний за звітним рік*

*Розроблено автором

Однією з найважливіших складових організації роботи нового підрозділу підприємства є календарне планування відповідно до проекту (табл.2).

Таблиця 2

Календарний план виконання робіт за проектом*

№ п/п	Найменування робіт, технологій та придбання технологічного обладнання	Термін
1	Придбання приміщення для зимівлі бджіл	3.05 – 10.05
2	Закупівля інвентарю та обладнання	3.05 – 7.05
3	Конструювання вуликів	7.05 – 11.05
4	Укладання трудового договору з пасічником	4.05 - 5.05
5	Конструювання рамок	7.05 – 16.05
6	Покупка бджолиних сімей	17.05

*Розроблено автором

Серед джерел фінансування пасіки на базі сільськогосподарського підприємства слід відзначити бразильський досвід запровадження *Cedula de Produto Rural* (далі CPR), який свідчить про можливість впровадження такого фінансового інструменту як аграрні розписки. Метою таких розписок є можливість довгострокового планування господарської діяльності суб'єкта господарювання. [1].

Важливим етапом розвитку нової галузі є реалізація продукції. Одним варіантом є переробка сировини, іншим - налагодження міцних зв'язків з контрагентами. Саме оптова реалізація за заниженими цінами є однією з головних причин недостатнього розвитку бджільництва регіону. Пункти прийому сировини, які можуть приймати продукцію за цінами, вищими за мінімальні, знаходяться, в основному, поза межами області. Продукція пасіки має можливість виходу на ринки усіх регіонів України. Однак віддаленні ринки збуту вимагають значних транспортних витрат. Виїзд покупців до пасіки можливий лише при наявності значних обсягів продукції.

На спільному засіданні керівників усіх служб підприємства визначаються і розподіляються питання, завдання і проблеми по

підгрупах, відповідно до їхнього впливу на поточну і перспективну діяльність підприємства, тобто визначення стратегічних, тактичних і оперативних завдань; визначають учасників рішення тієї чи іншої підгрупи завдань, відповідно їхній адміністративній посаді і професійній компетенції.

Висновки. Внутрішньофірмове планування є дієвим інструментом забезпечення ефективної роботи сільськогосподарського підприємства. Планування випуску нового для господарства виду продукції дає поштовх для розвитку ринку, підвищення якості продукції як складової державної стратегії конкурентоспроможного аграрного сектора.

Підготовка виробництва являє собою систему організації робіт, яка охоплює всі етапи розробки, освоєння виробництва та впровадження нових видів продукції і забезпечує протікання всіх процесів підготовчої стадії у взаємному зв'язку, зумовленості і послідовності. Так, організаційними складовими системи внутрішньо фірмового планування є постановка цілей, оцінка альтернативних варіантів, прийняття рішень, організація, мотивація, інформаційне забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвський В.Є. Економічна доцільність впровадження системи кредитування під заставу майбутнього врожаю в Україні [Електронний ресурс] / В.Є. Андрієвський. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal.pdf>
2. Федорук Р.С. Проблеми, стан та перспективи бджільництва в Україні [Електронний ресурс] / Р.С. Федорук. — Режим доступу : <http://www.inenbiol.com/ntb/ntb5/pdf/9/3.pdf>
3. Степура В.В. Внутрішньофірмове планування як функція управління [Електронний ресурс] / В.В. Степура. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2008_10_2/stepura.pdf

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

С.Г. Юрченко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкрито значення, принципи та безпосередньо процес управління грошовими потоками. Висвітлено мету, етапи та організаційне забезпечення управління на підприємстві.

Ключові слова: грошовий потік, управління, завдання грошового потоку, процес, система.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки значення й роль коштів ще більше підсилюється. Грошові потоки охоплюють всі сторони життєдіяльності людини, підприємства, суспільства.

Управління грошовими потоками органічно входить у систему керування доходами й витратами, керування рухом активів і капіталу, керування всіма аспектами операційної, інвестиційної й фінансової діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні основи сутності, виникнення та руху грошових потоків достатньо широко розглянуті в економічній літературі. Дослідженню проблематики грошових потоків присвятили свої роботи українські вчені – І.О. Бланк, О.Д. Василик, В.В. Галасюк, Г.О Крамаренко, Л.О. Лігоненко, В.М. Опарін, О.О. Терещенко, російські фахівці – В.В. Бочаров, Т.А. Бочарова, Є.В. Бикова, І.А. Жученко, В.В. Ковальов, Е.В. Негашев, Л.Н. Павлова, Б.Д. Промислов, О.Д. Шеремет, та зарубіжні економісти - Р. Брейлі, Ю. Брігхем, Л. Гапенські, Дж. Ван Хорн, А.М. Кінг, Б. Койлі, С. Майєрс, Ж. Перар, Т. Райс, А.М. Хіл Лафуенте, Д. Бегляйтер, Г. Боєр, Дж.Р. Міллс, Ф.Л. Бек та ін.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є висвітлення теоретичних особливостей управління грошовими потоками на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання рух коштів набуває важливого значення для власників і керівників підприємств, їх стратегічних партнерів, оскільки майже усі господарські операції здійснюються у грошовій формі. За допомогою економічної категорії «грошові потоки», які відображають рух коштів, оцінюється поточне і майбутнє фінансове становище підприємства у часі. Існуючі визначення грошових потоків характеризують тільки окремі їх види, а не усю сукупність, тобто не враховують агрегованість і багатоаспектність даного поняття. Під грошовими потоками будемо розуміти процес, пов'язаний з постійним рухом коштів під час здійснення різних видів діяльності протягом всього життєвого циклу функціонування підприємства, який визначає стан поточної платоспроможності підприємства, фінансової стійкості та ділової активності. Грошові потоки – це постійний рух грошових коштів підприємства в формі грошових видатків і надходжень у процесі здійснення ним операційної, фінансової й інвестиційної діяльності.

Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходжень і витрат коштів і їхньої синхронізації в часі. Найважливішими завданнями, розв'язуваними в процесі цього етапу управління грошовими потоками, є:

- виявлення і реалізація резервів, що дозволяють знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів;
- забезпечення більш повної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі і за обсягами;
- забезпечення більш тісного взаємозв'язку грошових потоків по видах господарської діяльності підприємства;
- підвищення суми і якості чистого грошового потоку, генерованого господарською діяльністю підприємства.

Управління грошовими потоками слід розглядати як послідовний процес постановки завдань та їх виконання, котрий включає реалізацію таких етапів:

- планування та прогнозування грошових потоків і складання відповідних внутрішніх фінансових документів;
- імплантація бюджету грошових потоків;
- контролінг виконання бюджету грошових потоків та планових показників звіту про рух грошових коштів;
- корегування планових величин відповідно до зміни зовнішніх і внутрішніх умов реалізації бюджету грошових потоків.

У процесі управління грошовими потоками підприємств використовують велику кількість методів, які згруповано за об'єктом та функціями управління. У роботі підкреслено, що кожному економічному методу відповідають певні важелі, які поділено на ринкові та адміністративні.

Організаційне забезпечення характеризує взаємопов'язану сукупність обов'язків та повноважень внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які розробляють і ухвалюють рішення з управління грошовими потоками та несуть відповідальність за результати цих рішень. Система правового регулювання грошових потоків включає регламентування форм розрахунків за господарськими операціями, порядок здійснення готівкових та безготівкових платежів, податкове регулювання, ліцензування, державне регулювання цін.

У сучасних умовах ведення бізнесу необхідною складовою успіху є своєчасне отримання інформації та оперативне реагування на неї, тому важливим елементом управління грошовими потоками є внутрішньофірмова інформація підприємства. Інформаційне забезпечення управління грошовими потоками характеризує сукупність інформаційних ресурсів, що відображають внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства. Необхідність оперативного використання цих

інформаційних ресурсів зумовлює потребу в якісному програмно-технічному забезпеченні.

Система управління рухом грошових коштів суб'єкта господарювання є індивідуальною для кожного підприємства, оскільки необхідно враховувати особливості його фінансово-господарської діяльності та специфічні умови зовнішнього і внутрішнього середовища її реалізації.

В управлінні грошовими потоками необхідно здійснювати низку організаційних економічних заходів: виявлення проблемних аспектів фінансового стану підприємства; аналіз проблемної ситуації за допомогою оцінки грошових коштів; розробка пропозицій щодо оптимізації руху грошових потоків на підприємстві; планування показників грошових потоків із врахуванням оптимізаційних заходів; своєчасний моніторинг планових показників грошових потоків підприємств.

Шляхом ефективного впровадження системи планування й управління досягається раціональне використання грошових потоків: операційна, інвестиційна та фінансова діяльність забезпечуються необхідними грошовими ресурсами [1].

Оперативне управління грошовими потоками дозволяє контролювати поточну платоспроможність підприємства, приймати оперативні рішення з управління коштами і пояснювати розбіжність між фінансовим результатом і зміною коштів.

Більш ефективне управління грошовими потоками підвищує ступінь фінансової і виробничої гнучкості компанії, тому що призводить до:

- поліпшення оперативного управління, особливо з погляду збалансованості надходжень і витрат коштів;
- зростання продажу й оптимізації витрат за рахунок великих можливостей маневрування ресурсами підприємства;
- поліпшення управління борговими зобов'язаннями;
- підвищення ліквідності підприємства;

- можливості вивільнення коштів для інвестування в «зони зростання» при відносно невеликих витратах («ефект важеля»);
- поліпшення умов переговорів із кредиторами і постачальниками;
- більшої ймовірності одержання кредитів або інвестицій від потенційних закордонних партнерів;
- більшої кількості альтернатив фінансової реструктуризації;
- можливості швидкого реагування на зміни в ринковій середовищі [2].

У процесі реалізації своєї головної мети управління грошовими потоками підприємства спрямовано на рішення наступних основних завдань (таблиця 1).

Таблиця 1

Система основних завдань, спрямованих на реалізацію головної мети керування грошовими потоками*

Головна мета управління грошовими потоками підприємства	Основні задачі управління грошовими потоками, направлені на реалізацію його головної мети
Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку, шляхом збалансування об'ємів надходжень та витрат грошових коштів, їх синхронізації в часі.	1) Формування достатнього об'єму грошових ресурсів підприємства в відповідних стратегічних планах розвитку. 2) Оптимізація розподілу сформованого об'єму грошових ресурсів підприємства за видами діяльності та напрямками використання. 3) Забезпечення вищого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку. 4) Підтримання постійної платоспроможності підприємства. 5) Максимізація чистого грошового потоку, що забезпечує задані темпи економічного розвитку підприємства на умовах самофінансування. 6) Забезпечення мінімальних втрат вартості грошових потоків в процесі їх господарського використання.

*Джерело: Гужавіна І.В. [2]

Всі розглянуті завдання керування грошовими потоками підприємства найтіснішим образом взаємозалежні, хоча окремі з них і носять різнонаправлений характер (наприклад, підтримка постійної платоспроможності й мінімізація втрат вартості коштів у процесі їхнього використання). Тому в процесі керування грошовими потоками

підприємства окремі завдання повинні бути оптимізовані між собою для найбільш ефективної реалізації його головної мети. Ранжирування окремих завдань керування грошовими потоками здійснюється шляхом завдання ваг кожної з них виходячи з їхньої пріоритетності з позицій розвитку підприємства й фінансового менталітету його власників або менеджерів.

Серед основних проблем управління грошовими потоками на вітчизняних підприємствах можна визначити: управління грошовими засобами скоріше всього являє собою управління залишком грошових коштів на рахунках; процес управління грошовими потоками не скоординований з цілями самого підприємства; підприємствам властива неоднозначність управління грошовими потоками в розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності або повна його відсутність; у більшості вітчизняних підприємствах відсутні посади фінансового та інвестиційного менеджера, не кажучи про посаду управляючого грошовими коштами; проблема наявності прибутку, але відсутності грошей.

Висновки. Управління грошовими потоками підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній меті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гужавіна І.В. Удосконалення фінансового планування на підприємстві. / І. В. Гужавіна // Економіка і управління. — 2009. — №2 — С. 78 – 80.
2. Корягин М. Актуальні питання визнання та обліку еквівалентів грошових коштів в Україні / М. Корягин // Бухгалтерський облік і аудит: навчально-практичний журнал. — 2006. — №2 — С. 27 – 30.
3. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація / В.В. Ясишена // Економічний аналіз. — 2008. — №2(18) — С. 30 – 36.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ю.О. Юсків студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто поняття механізму мотивації персоналу та запропоновано шляхи його удосконалення на прикладі сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: мотивація, механізм мотивації, потреба, стимули, матеріальна та нематеріальна мотивація.

Постановка проблеми. У сучасному менеджменті все більшого значення набувають мотиваційні аспекти. Мотивація персоналу є основним засобом забезпечення оптимального використання ресурсів підприємства. Основна мета процесу мотивації - це отримання максимальної віддачі від використання наявних трудових ресурсів, що дозволяє підвищити загальну результативність і прибутковість діяльності підприємства. Актуальність і практична значущість даної теми обумовлена тим, що мотивація є найважливішим управлінським інструментом будь-якої діяльності підприємства, який служить основою росту і процвітання компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні підвалини сучасного розуміння механізмів мотивації закладено дослідниками різних часів, серед яких А. Сміт, Д. Рикардо, К. Маркс, Ф. Тейлор, Е. Мейо, А. Маслоу, Д. Мак-Грегор, М. Вебер, Ф. Герцберг та ін.

Пошуки сучасних вчених-економістів України, таких як Амоша О.І., Бандур С.І., Богиня Д.П., Ведерніков М.Д., Дмитренко Г.А., Долішній М.І., Єгоркіна Т.О., Карлін М.І., Колот А.М., Нижник В.М., Піддубна Л.П. та ін., істотно збагатили наукові уявлення про соціальні та економічні чинники й методи мотивації персоналу в системі управління підприємством.

Постановка завдання. Розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізму мотивації персоналу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм мотивації праці представляє собою складну систему соціально-економічних відносин між працівниками всередині фірми.

Мотиви існують у системній взаємодії з іншими психологічними явищами, створюючи складний механізм мотивації. Він включає в себе потреби, домагання, стимули, установки, оцінки і т.п [1].

Мета створення механізму мотивації всередині фірми - високопродуктивна праця робітників. Причому всі ланки механізму мотивації (підсистеми) повинні бути влаштовані таким чином, щоб потреба в праці превалювала над іншими потребами індивіда, формувалася на основі збігу інтересів фірми і працівника. Такий збіг інтересів досягається тільки у власника, відносини власності є основними в мотиваційному механізмі.

На мотивацію людини впливають багато факторів - винагорода, оцінка, професійний розвиток та перспективи професійного росту, рівень загальної культури і т.д. Більше того, різні працівники мотивовані по-різному. Тому одним з головних завдань менеджера компанії стає здатність не просто розпізнати справжній мотив кожного свого співробітника, але і максимально задовольнити його [2].

Типовими проблемами в організаціях, пов'язаними з низькою мотивацією персоналу є:

- висока плинність кадрів;
- висока конфліктність,;
- низький рівень виконавської дисципліни,;
- слабкий зв'язок результатів праці виконавців та заохочення;
- відсутність умов для самореалізації потенціалів співробітників;
- низька ефективність впливу керівників на підлеглих;
- слабка перспектива кар'єрного росту;
- низький професійний рівень персоналу.

Розглядаючи питання ефективності мотивації, необхідно докладніше зупинитися на видах мотивації: матеріальної і нематеріальної.

Основний елемент матеріальної мотивації - заробітна плата.

Заробітна плата представляє собою ціну робочої сили, еквівалентної вартості предметів споживання і послуг, які забезпечують відтворення робочої сили, задовольняючи матеріальні і духовні потреби працівника. Вона є основним джерелом доходу працівника. Заробітна плата виконує відтворювальну і стимулюючу функції [3].

До нематеріальної мотивації відносяться:

- пільги і привілеї персоналу - надання права на гнучкий графік роботи; надання відгулів, збільшення тривалості оплачуваних відпусток за певні досягнення і успіхи в роботі;
- створення сприятливої соціальної атмосфери, усунення статусних, адміністративних бар'єрів між працівниками апарату управління, розвиток довіри і порозуміння всередині колективу;
- моральне заохочення працівників. Просування працівників по службі, планування їх кар'єри, оплата навчання та підвищення кваліфікації;
- сприятливий режим і умови праці;
- раціональна організація робочого місця забезпечує створення в управлінській діяльності максимальних зручностей і сприятливих умов праці, підвищує змістовність роботи.;
- сприятливі санітарно-гігієнічні та естетичні умови праці [4].

Систематизувавши все перераховане вище, можна виділити наступні аспекти нематеріальної мотивації та варіанти їх практичного застосування:

- Підкреслення важливої ролі даного співробітника (наприклад, шеф вітається з ним за руку, радиться з ним з важливих питань і т. д.). Звичайно, тут небезпечно і перестаратися. Треба довіряти своєму почуттю міри.
- Заохочення різного роду дипломами, призами, проведення професійних конкурсів, стажування за рахунок фірми та інші можливості

підвищити свій професійний рівень і підкреслити високий статус спеціаліста. Оскільки подібні люди прагнуть до самовдосконалення у своїй сфері діяльності, їм це цікаво.

- Поділ влади.

- Надання нових можливостей. Це може бути переведення працівника на більш високу посаду, надання йому більшої самостійності у прийнятті рішень (якщо це не шкодить фірмі в цілому), доручення складних проектів і нестандартних творчих завдань.

- Створення сприятливого психологічного клімату в колективі [5].

Для поліпшення психологічного клімату в колективі керівник повинен перш за все відмовитися від звички кричати на підлеглих. Похвала і схвалення діють набагато краще. У випадку серйозного промаху людини можна позбавити премії чи понизити в посаді. Якщо керівникові хочеться оголосити йому сувору догану, це потрібно робити віч-на-віч та у спокійному тоні. Але перед цим необхідно розібратися, чому дана помилка була допущена і чи тільки цей співробітник винен в цьому.

Можна виділити три основні напрямки удосконалення використання соціально-психологічних методів в мотивації персоналу:

- Підтримання сприятливого психологічного клімату в колективі;
- Розвиток системи управління конфліктами;
- Формування та розвиток організаційної культури.

Для багатьох сильним мотиватором стає приналежність до команди. Часто цей фактор не тільки утримує працівників від пошуку нової роботи, а й формує його прагнення підвищити ефективність. Тут можна виділити кілька інструментів:

- Створення згуртованої команди, наприклад, для працівників можна організовувати екстрім-ігри, змагання на природі.
- Формування механізмів двостороннього зв'язку всередині компанії.
- Загальноприйнятим механізмом згуртування колективу є корпоративні заходи [6].

Наступний напрямок поліпшення мотивації - вдосконалення організації праці - містить постановку цілей, застосування гнучких графіків, поліпшення умов праці.

Грамотна постановка цілей підвищує ефективність роботи, задає раціональну технологію її досягнення і виключає можливі помилки. Співробітник, якому зазначені його завдання на деякий проміжок часу, перебуває в стані визначеності та психологічного комфорту. Коректно поставлена мета повинна бути амбітною, досяжною, вимірюваною і обмеженою за термінами.

Іншим фактором, який, безумовно, робить сильний вплив на ефективність праці працівників, є умови праці, в яких доводиться працювати співробітнику. Тому усунення фізичного і морального дискомфорту має стати першочерговим завданням для керівництва. Для усунення фізичного дискомфорту керівництву підприємств можна порекомендувати щомісяця інвестувати невеликі суми грошей у поліпшення умов праці, і це інвестування має цілком окупатися, так як сприятлива обстановка, безумовно, підвищує продуктивність праці [7].

Висновки. Мотивація — це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації.

Головною метою, що спонукає людину до праці є потреба в одержанні коштів для задоволення своїх інтересів. Усвідомлена потреба перетворюється у свідому мету, що визначає поведінку працівника, його трудову активність. Хоча праця в Україні на сьогоднішній день розглядається, в основному, лише як засіб заробітку, можна припустити, що потреба в грошах буде рости до певної межі (що залежить від рівня життя), після якої гроші стануть умовою нормального життя, збереження людської гідності. У цьому випадку в якості домінуючих можуть виступити потреби у творчості, досягненні успіхів та інші. Отже, все

більшої уваги треба приділити удосконаленню механізму нематеріального стимулювання через сприятливі умови праці, нормальний психологічний клімат, переконання, схвалення, силу прикладу, взаємопорозуміння і прояв інтересу до працівника, просування по службовій драбині та особистий ріст, надання самостійності у роботі, моральні заохочення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харченко М. Оплата праці: реформування на основі єдиної тарифної сітки / М. Харченко // Україна: аспекти праці. — 2005. — №7 — С. 3 – 9.
2. Мельник Т.Г. Основи економічного аналізу / Т.Г. Мельник. — К. — 2002. — 321 с.
3. Градова А.П. Стратегія і тактика антикризового управління фірмою. / А.П. Градов, Б.І. Кузін [та ін.]; під. ред. А.П. Градова, Б.І Кузіна та ін. — СПб : Спец. Літ.-ра, 1996. — 512 с.
5. Дмиртенко Г.А. Мотивация и оценка персонала: учеб. пособие / Г.А. Дмитренко, Е.А. Шарапатова, Т.М. Максименко. — К. : МАУП. — 2002. — 248 с.
6. Єгоркіна Т.О. Удосконалення системи мотивації праці робітників підприємства / Т.О. Єгоркіна // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2009. — №10. — С. 289 – 293.
7. Алексєєва Н.Ф. Удосконалення мотивації трудової діяльності працівників машинобудівних підприємств / Н. Ф. Алексєєва, І. С. Приходько // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. — 2012. — №3. — С. 225 – 228.

**СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА В
МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

***Р.С. Артамонов, магістр
Миколаївський національний аграрний університет***

*Розкрито та проаналізовано стан розвитку овочівництва в районах Миколаївської області, виявлено головні проблеми та запропоновані шляхи покращення розвитку галузі.
Ключові слова. овочівництво, цінова політика, трудомісткість, овочевий ринок, урожайність, затрати праці, собівартість.*

Постановка проблеми. Нині, в умовах глобалізації світової економіки все більше уваги приділяється розвитку аграрної сфери, зокрема овочівництва, як одного з головних її секторів. Як в Україні в цілому, так і в Миколаївській області має значний потенціал розвитку, проте не реалізує його через низку наявних проблем, що і зумовлює актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки в Україні виконано значну кількість досліджень із проблем розвитку овочівництва. Проблемі овочівництва, як економічно – важливого сектору економіки України присвячено безліч робіт, зокрема таких видатних науковців, як Г.І. Яровий, В.Г. Андрійчук, М.Г. Вергун, О. Чебанова та інших. Проте наукові розробки, що стосуються рішення проблем для покращення розвитку овочівництва є недостатніми.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є аналіз розвитку овочівництва, як однієї з основних галузей сільського господарства, виявлення проблем галузі та розроблення шляхів рішення виявлених проблем.

Викладення основного матеріалу дослідження. Важливим показником ефективності розвитку рослинництва є врожайність сільськогосподарських культур, у якому відображається вплив сукупності природних, організаційно-економічних та техніко-технологічних чинників.

Погодні умови останніх років були не досить сприятливими для вирощування овочевих культур, що і зменшило урожайність цієї галузі в регіоні [1]. Овочівництво ґрунтується на вирощуванні культур, розміщення яких зумовлюється природними й економічними умовами. Найвища концентрація посівних площ овочевих культур спостерігається в тих районах Миколаївської області, які мають найбільш сприятливі умови для цього.

Таблиця 1

**Стан та структура вирощування овочевих культур по районах
Миколаївської області***

Райони області	Урожайність, тис. тонн			Структура, %		
	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Арбузинський	6,8	8,1	5,8	7,4	3,69	1,9
Братський	3,1	3,2	3,4	3,4	1,5	1,1
Врадіївський	н/д	н/д	5,3	-	-	1,7
Єланецький	н/д	н/д	3,2	-	-	1,1
Жовтневий	н/д	114,2	165,6	-	51,91	53,4
Снігурівський	82,3	94,5	126,9	89,3	42,9	40,9
Всього	92,2	220	310,2	100	100	100

** - Інвестиційні паспорти міст і районів Миколаївської області*

Аналізуючи дані таблиці 1 можна сказати, що господарства районів Миколаївської області в останні роки збільшують обсяги вирощування овочевих культур. Найкращі результати серед районів області показали Жовтневий та Снігурівський, які у структурі урожайності займають найбільшу частку, а саме у 2010 році 51,2% і 42,9% та у 2011 році 53,4% та 40,9% відповідно.

Проблемами розвитку в галузі є формування прийнятної цінової політики. При реалізації овочів переробним підприємствам ціна 1 ц найнижча порівняно з іншими капіталами. У результаті основну долю

прибутку, створену зусиллями сільськогосподарських товаровиробників отримують переробні підприємства.

Необхідне налагодження партнерських відносин між сільськогосподарськими, переробними та торговельними підприємствами. В Україні діє система стихійного гуртового продажу овочів. Низка «виробник - оптовик - роздрібний продавець - споживач» перевантажена великою кількістю посередників, що значною мірою підвищує ціни на овочі. Зв'язки між виробником, оптовим і роздрібним покупцем не стабільні, мають безсистемний та епізодичний характер. Витрати на збут перевищують виробничу собівартість майже у 1,5-2 рази.

В Україні і в області поки що не створено систему крупнооптової торгівлі через організовані продовольчі ринки, де покупець гарантує збут продукції на економічно вигідних умовах, та в окремих випадках може бути замовником, який інвестує виробництво.

Для вирішення проблем повноцінного розвитку овочевого ринку слід вжити заходи, які необхідно закріпити на законодавчому та правовому рівні, і які б дали поштовх для посилення і поліпшення формування пропозиції та удосконалення механізму функціонування овочепродуктового ринку України. Для пожвавлення ділової активності в галузі, збільшення обсягів виробництва продовольчої овочевої продукції необхідно на державному рівні сприяти розвитку великотоварного виробництва (не зважаючи на форми власності), як більш конкурентного в сучасних умовах; розгорнути роботу по пошуку шляхів поглиблення внутрішньогосподарської та внутрішньогалузевої (формування окремих зон виробництва для свіжого споживання, переробки та експорту) спеціалізації; поглиблювати рівень інтенсифікації і концентрації галузі (концентрація капіталу на одиницю площі), що дозволить забезпечити підвищення рівня ефективності в розрахунку на одиницю продукції; на державному рівні вжити заходів щодо державної підтримки розвитку кооперативного руху для закупки ліній для

післязбиральної доробки овочів (мийки, пакування, охолодження, тимчасового зберігання та послідуячого транспортування) [3].

Для ефективного функціонування овочевого ринку в Україні та розширення і наповнення його різноманітним асортиментом продукції овочівництва необхідно шляхом реформування відродити гармонічну дію технологічного ланцюга: виробництво - зберігання - транспортування - переробка - реалізація - постачання - ремонт - будівництво - банківський кредит - наукове забезпечення - управління.

Отже, можна запропонувати наступні передумови підвищення ефективного виробництва овочів:

1. Ріст урожайності овочевих культур (застосування високопродуктивних сортів і гібридів овочевих культур; внесення органічних та мінеральних добрив; використання хімічних та біологічних засобів захисту рослин від шкідників і хвороб; розміщення посівів овочевих культур на родючих і зрошуваних землях).

2. Скорочення затрат праці при вирощуванні овочевих культур (застосування індустріальних технологій вирощування і збирання овочів; підвищення рівня механізації навантажувально-розвантажувальних робіт; використання прогресивних форм організації праці).

3. Зниження собівартості виробництва овочів (поглиблення спеціалізації і розвиток концентрації овочівництва; поєднання виробництва овочів у відкритому і закритому ґрунтах; зменшення затрат на насіння і розсаду; зменшення затрат на оплату праці; зменшення затрат на ремонт матеріально-технічних засобів виробництва; покращення матеріального стимулювання праці).

4. Покращення способів заготовки та реалізації овочевої продукції (ефективні канали реалізації овочів; встановлення ринкових цін; підвищення якості овочів; зменшення затрат овочів у процесі виробництва; зменшення затрат овочів у процесі їх реалізації) [4].

Висновки. Аналізуючи все вище сказане, можна сказати, що підприємства Миколаївської області мають значний потенціал для розвитку овочівництва, проте низка факторів як мікро- так і макрорівнів гальмують цей процес. Успішне подолання негативного впливу вказаних факторів забезпечить розвиток галузі овочівництва в регіоні та в державі в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чабанова О. Розвиток овочівництва в Миколаївській області. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://conftiapv.at.ua/publ/konf_20_21_zhovtnja_2011_r/sekcija_5_ekonomichn
2. Левченко В.М. Стабілізація та подальший розвиток економіки овочівництва [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/38017.html>
3. Курзін Ю.Г. Розвиток овочепродуктового під комплексу Миколаївської області та підвищення ефективності галузі [Електронний ресурс] // Студентський науковий вісник МДАУ. Режим доступу : <http://www.mnau.edu.ua/studentresearchjournal/studentresearchjournal042.pdf>
4. Романюк І.О. Сучасний стан та підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності продукції овочівництва [Електронний ресурс] : Уманський національний університет садівництва. Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1181>

РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

О.О. Бугайов, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто можливі напрями вирішення проблем формування та нарощування експортного потенціалу агропромислових підприємств України. Запропоновано варіанти стратегій для підприємств, які планують виходити на зовнішні ринки.

Ключові слова: експортний потенціал, зовнішній ринок, експортна стратегія.

Постановка проблеми. Роль України на міжнародному ринку товарів та послуг в великій мірі залежить від рівня розвитку агропромислового комплексу. Місце на міжнародній арені залежить від кількості та якості реалізованої продукції за кордон. Сьогодні в Україні підприємства мають можливість самостійно визначатися з каналами збуту продукції і намагатися вийти на зовнішні ринки. Головним мотивом для виходу на міжнародні ринки є можливість отримання додаткових прибутків, також інколи виникають варіанти, які дають можливість задіяти пасивні виробничі ресурси.

В порівнянні з багатьма європейськими країнами вітчизняні агропромислові підприємства є більш пасивними на світовому ринку. Дана ситуація виникла внаслідок дії двох основних факторів: не достатній досвід здійснення зовнішньої торгівлі та низький рівень конкурентоспроможності продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Експортний потенціал підприємств України досліджують багато вчених на різних рівнях. Вагомий вклад в дослідження проблеми зробили Т. Зінчук [1], В. Савельєв [2], В. Ляско [3] та ін. Проте потребують вдосконалення та подальших розробок механізми виходу на зовнішній ринок.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є дослідження експортних можливостей агропромислових підприємств України та

визначення шляхів підвищення ефективності діяльності на зовнішніх ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропромислові підприємства України володіють потужним експортним потенціалом. На зовнішній ринок є можливість реалізувати яйця (рівень самозабезпечення даним видом продукції країни склав 128,2 %), картоплю (328,8 %), овочі та баштанні продовольчі культури (120,1 %), цукор (103,6 %), олію (520,3 %) (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень самозабезпеченості України агропродовольчою продукцією, 2010р.*

Види продукції	Виробництво, тис. т	Фактичне споживання, тис. т	Потреба за науково обґрунтованими нормами споживання, тис. т	Рівень самозабезпе ченості, %
М'ясо та м'ясні продукти	2059	2384	3670	56,1
Молоко та молочні продукти	11249	9470	16514	68,1
Яйця, млн. шт.	17056	13281	13302	128,2
Картопля	18705	5914	6588	328,8
Овочі та баштанні продовольчі культури	8873	6581	7385	120,1
Плоди, ягоди та виноград	2154	2203	4128	52,2
Цукор	1805	1704	1743	103,6
Олія	3101	680	596	520,3

*джерело [4]

Основна мета експорту – отримання доходів, які повинні бути вищими від доходів на вітчизняному ринку та сприяти покращенню фінансово-економічного стану, за інших умов він є недоцільним. Крім того, експортуючи, підприємство очікує отримати більше прибутків, ніж від реалізації продукції на внутрішньому ринку. Тому діяльність у межах глобальних ринкових сегментів потребує особливого механізму виходу на них. Перш ніж виходити на зовнішні ринки, необхідно провести аналіз вивчення внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства та оцінити рівень його готовності до роботи в експортній

сфері. Успіх експортної діяльності залежить від позитивного значення багатьох показників його розвитку (економічного характеру та конкурентних переваг), а також показників ринку, які відображають можливості для досягнення успіху підприємства на ньому. Провівши оцінку доцільності експорту, необхідно сформувати механізм виходу підприємства на експортні ринки, який включає в себе багатосторонній аналіз даних, стратегію входження на цільові глобальні маркетингові сегменти, а також постійний контроль. Без чіткого механізму виходу, лише на основі хаотичних дій, експортна діяльність може бути збитковою, що безперечно негативно вплине на загальний фінансовий стан підприємства.

Для підприємств АПК на початковому етапі освоєння глобальних продовольчих сегментів, коли товарний асортимент продукції незначний, а коло зарубіжних партнерів обмежене, доцільним є використання непрямого експорту, тобто вихід на ринок через посередників. Це найбільш проста форма здійснення експортної діяльності, коли підприємства застраховують себе від можливих невдач, ризику неплатоспроможності партнера, відсутності сталого рівня попиту на продукцію. Подальше розширення присутності на глобальних маркетингових нішах доцільно забезпечувати, використовуючи прямий та непрямий види експорту. В організаційній структурі підприємства для накопичення власного досвіду ведення міжнародного бізнесу варто створювати відділ зовнішньоекономічних зв'язків (перш за все необхідно здійснити підбір кадрів відповідної кваліфікації, займатися самостійною організацією експортної діяльності та розробкою стратегій її розвитку). Однак від послуг посередників не варто зовсім відмовлятися, оскільки вони є гарантом отримання стабільного прибутку. Лише коли продукція підприємства знайшла своє коло споживачів, а накопичений досвід і кваліфікація персоналу дозволяють самостійне проникнення на міжнародні ринки (етап завойованих позицій), щоб не втрачати частку прибутку, який

підприємство сплачує посередникам, можна самостійно розширювати присутність на ринкових сегментах.

Підприємство, яке виходить на глобальні ринки, зустрічається з невизначеністю ринкового простору, різними видами ризиків, конкуренцією з боку інших виробників. Відсутність стратегій пристосування до нових умов кон'юнктури може бути причиною припинення експортної діяльності. Традиційні методи боротьби з конкурентами інколи виявляються недовірними та не здатні протистояти конкуренції на зовнішніх ринках. В цьому випадку може допомогти використання адаптаційного механізму, який сприятиме створенню умов для динамічної конкурентоспроможності підприємства. Кожен суб'єкт господарювання має власні підходи до його формування з урахуванням особливостей галузі (рис. 1).

Успішний менеджмент збуту неможливий без стратегії. Експортна стратегія – це довгострокова програма розвитку підприємств у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що включає в себе аналіз кон'юнктури ринку, розробку плану і забезпечення тактичних дій для ефективного використання виробничо-ресурсного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції, розширення торговельної діяльності й збільшення прибутків.

Формування експортної стратегії є передумовою ефективного використання експортних ресурсів та досягнення сталих глобальних конкурентних переваг. Від того, наскільки вдало розроблена експортна стратегія, залежить конкурентна позиція, яку підприємство займе на ринку [5]. За умов ринкової економіки відповідальність за ефективність підприємницької діяльності покладається безпосередньо на виробника. Для підприємств, які планують виходити на зовнішні ринки, стратегія діяльності може бути представлена в такому вигляді:

- стратегія глобалізації – передбачає виробництво підприємством одного виду продукції, який буде універсальним для всіх країн в межах глобального ринку;

- мультирегіональна стратегія – базується на задоволенні потреб споживачів із врахуванням національних особливостей кожної із країн перебування;

- транснаціональна стратегія – максимальне поєднання споживчих потреб країни з універсальними для всіх ринків характеристиками продукту [3].

Експортна стратегія підприємств АПК України має охоплювати такі сфери діяльності:

1. Виробнича сфера:

- безперебійне виробництво продукції, конкурентоспроможної на зовнішніх ринках та вдосконалення її технологічних параметрів, розвиток вертикальних інтеграційних зв'язків між сільськогосподарськими і переробними підприємствами;

- формування ефективного персоналу для роботи в сфері зовнішньоекономічної діяльності;

2. Товарна диверсифікація експорту:

- нарощування обсягів експорту продукції, яка вже зайняла свою нішу на зовнішніх ринках та сприяння його зростанню щодо інших видів продукції.

3. Географічна диверсифікація експорту:

- зміцнення торговельних відносин і заходи щодо стимулювання експорту до країн – найближчих сусідів регіону та України в цілому;

4. Участь у глобальних інтеграційних процесах:

- залучення підприємств до глобальних ланцюгів постачання;

- використання ефективних механізмів маркетингового позиціонування на світовому ринку.

Рис. 1. Адаптаційний механізм пристосування експортноорієнтованого підприємства до нового іноземного ринку

Деякі підприємства з метою досягнення економії за рахунок масштабів формують політику максимального стандарту, тобто створення оптимального для всіх ринків продукт, реклами тощо. Інші ж для кожного маркетингового сегменту використовують спеціально розроблену стратегію. Але однозначно можна стверджувати, що стратегії просування на внутрішньому та зовнішньому ринках повинні мати суттєві розбіжності, враховуючи особливості діяльності на цільових маркетингових сегментах.

Висновки. Для того, щоб експортний потенціал перетворився в реальний прибуток, керівникам вітчизняних підприємств АПК необхідно розробляти власний механізм експортної діяльності, що ґрунтується на попередній оцінці доцільності експорту, аналізі кон'юнктури глобальних цільових маркетингових сегментів, виборі ефективних каналів просування

товарів та застосуванні заходів адаптації в процесі виходу на такі ринки. В даному процесі важливою є експортна стратегія, яка сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємств та досягненню стабільності у їх зовнішньоторговельній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савельєв В.В. Роль та місце стратегії просування у зовнішньоекономічній діяльності підприємств / В.В. Савельєв // Економіка, фінанси, право. – 2008. – № 10. – С. 11—13.
2. Ляско В. Прогнозирование развития стратегии глобализации / В. Ляско // Международная экономика. – 2005. – № 9. – С. 44—45.
3. Баланс та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2010 р. / Державний комітет статистики України ; За ред. О.Г. Осауленка. – К. : Техніка, 2011. – 54 с.
4. Державний комітет статистики України : офіційний сайт – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
5. Зборовська Ю.Л. Стратегія розвитку експортного потенціалу переробних підприємств АПК / Ю.Л. Зборовська // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених, (Умань, 21-22 лютого, 2008 р.) / Міністерство аграрної політики України, Уманський державний аграрний університет. – Умань : УДАУ, 2008. – С. 180-181.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

В.С. Безрук, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

Проблема інвестування є однією з найскладніших для України. Її вирішення в умовах дефіциту власних фінансових ресурсів неможливе без залучення іноземних інвестицій. Розглянуто надходження інвестиційних ресурсів за останні роки та кроки які зробила держава для покращення інвестиційного клімату.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестування, ефективність функціонування, економічне зростання.

Постановка проблеми. У наш час важливим та актуальним питанням розвитку українського господарства є розвиток інвестиційної діяльності, залучення та використання іноземних інвестицій. Майже всі країни світу спрямовують свої зусилля на підвищення інвестиційної привабливості та збільшення їх обсягів в національну економіку. Це зумовлено тим, що інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання загалом. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівні. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень. Саме тому питання стану інвестування є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки в Україні виконано значну кількість досліджень із проблем інвестування. Вагомий внесок мають роботи таких вчених як О. Амоша, Бажал, І. Бланк, А. Гальчинський, А. Голубенко, В. Жуков, В. Ковальов, Б. Койлі, Л. Кузьмінок, Д. Норконт, Т. Овчаренко, А. Пригожин, Т. Райс, П. Рогожин, З. Румянцева, О. Савчук. Проте потребують вдосконалення та подальших

розробок шляхи залучення інвесторів у нерозвинені галузі промисловості України.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасного стану інвестування, виявлення проблем залучення інвестицій та розроблення шляхів рішення виявлених проблем.

Викладення основного матеріалу дослідження. За даними Держстату у 2011 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 6,5млрд.дол.США прямих іноземних інвестицій.

У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці тощо у 2011 році становив 4,6 млрд.дол.США. Станом на 01.01.2012 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну (кумулятивно), з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці, склав 49,4 млрд.дол.США, що в розрахунку на одну особу становить 1084,3 дол. США (рис 1).

Рис.1 Обсяг прямих іноземних інвестицій, млрд. доларів США

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності (рис.2). На підприємствах промисловості зосереджено 30,9 %загального обсягу прямих інвестицій в Україну, у фінансових установах – 33,1%. Станом на 01.01.2012 на підприємствах промисловості зосереджено – 15238,6 млн.дол.США, у т.ч. переробної – 13056,8 млн.дол.США та добувної – 1492,4 млн.дол.США.

Рис.2 Розподіл прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності

Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів унесено 6084,2 млн.дол.США прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 2065,7 млн.дол.США, хімічну та нафтохімічну промисловість – 1375,8 млн.дол.США, машинобудування – 1226,0 млн.дол.США, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 893,0 млн.дол.США. В організації, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, унесено 5721,5 млн.дол.США (11,6%), у підприємства торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 5193,5 млн.дол.США (10,5%). До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій до України, входять: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія, Франція, Швеція, Віргінські Острови, Британські та Сполучені Штати Америки (рис.3).

Рис.3 Розподіл прямих інвестицій в Україну за основними країнами-інвесторами

Провідними сферами за обсягами залучення інвестицій в основний капітал залишаються: промисловість – 52,9 млрд. грн., операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 20,9 млрд. грн., діяльність транспорту і зв’язку – 21,5 млрд. грн. (рис.6).

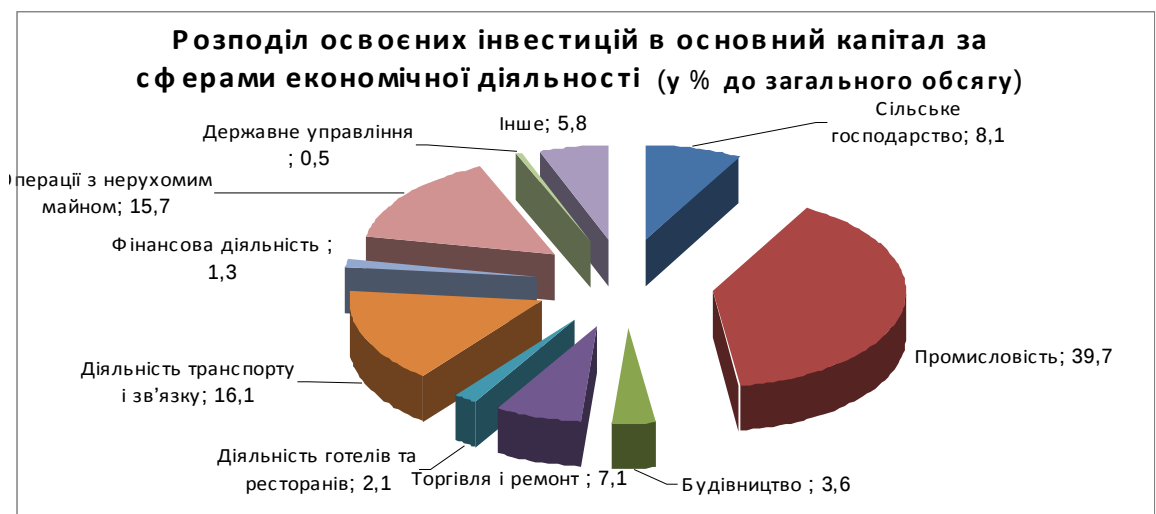

Рис.6 Розподіл освоєних інвестицій в основний капітал за сферами економічної діяльності

У 2011 році обсяги інвестицій в основний капітал у промисловість зросли на 29,9 відсотків. Це насамперед зумовлено збільшенням інвестицій у розвиток добувної промисловості та в підприємства з виробництва і розподілення електроенергії, газу та води, частка яких становила 12,0 та 8,4 відсотка від усіх капіталовкладень у промисловість відповідно.

Інвестиції у розвиток переробної промисловості збільшились на 7,0 відсотка.

Отже, у цілому статистичні дані та міжнародна інвестиційна позиція України свідчать, що Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Україна потребує нових механізмів інвестиційної політики, спрямованої а поліпшення інвестиційного клімату держави, зокрема створення чіткого правового поля, забезпечення макроекономічної і політичної стабільності, спрямування інвестиційного ресурсу насамперед до пріоритетних сфер національної економіки, що мають великі шанси стати конкурентоспроможними як на вітчизняному, так і на міжнародних ринках. З метою поліпшення інвестиційного клімату в країні, необхідно розпочати роботу над визначенням стратегічних напрямків інвестиційної політики як на загальнодержавному, так і на місцевих рівнях, розвитком інвестиційної інфраструктури, а також створення сприятливих умов не тільки для іноземних інвесторів, а і для вітчизняних.

Висновки. Аналізуючи все вище сказане, можна сказати, що в Україні є актуальним питання залучення та збільшення кількості іноземних інвестицій. Адже збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій сприятиме покращенню інвестиційного іміджу і економічного становища України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драган І.В. Оцінка сучасного стану залучення іноземних інвестицій в Україні / І.В. Драган // Фондовий ринок. – 2010. – № 4. – С. 22-27.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] : сайт – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
3. Верховна рада України [Електронний ресурс] : сайт – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ І КОНКУРЕНЦІЇ НА СВІТОВИХ РИНКАХ

А.В. Гах, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено напрямки особливості формування цінової політики і конкуренції на світових ринках аграрної продукції. Запропоновано основні конкурентні стратегії діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: конкуренція, цінова політика, стратегія, світовий ринок.

Постановка проблеми. Сформовані пропорції світового ринку, особливості дії закону попиту і пропозиції, транснаціональний характер товарного виробництва суттєво змінили характер, принципи і форми конкуренції, значно знизивши роль цінової конкуренції як "традиційної" експансії фірм у межах стратегії оволодіння певним сегментом ринку. На зміну їй прийшли "нетрадиційні" форми конкурентної боротьби - рекламна конкуренція, "конкуренція прихильностей" тощо. Зміна пріоритетів конкуренції пов'язана також з об'єктивним процесом усвідомлення фірмами безперспективності політики "цінових ескалацій", що призводить до "війни цін", від якої зазнають збитків усі без винятку суб'єкти ринку [1]. Отже необхідні подальші дослідження та розробка заходів щодо ефективної діяльності національних суб'єктів на світових ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування конкурентних стратегій на світових ринках були дослідженні: М. Портер, Ю. Романов, П. Рижов, І. Рязов, Д. Сакс, В. Сімчера, М. Собчик, Дж. Тарр, І. Теслюк, Н. Тетельбаум, Л. Тарлицька, С. Фішер, Р. Р. Френклін, Дж. Форрестер, Л. Хоменко, Ю. Шишков, Р. Штрук, Н. Щедрін. Значний вклад в розробку окремих аспектів формування експортних стратегій внесли вітчизняні вчені: Н. Парфенцева, В. Михайлов, О. Янковий, О. Кулинич, Р. Кулинич, І. Пузанов, Т. Пузанова, Т. Гальчинська, Н. Березнюк, Н. Чепурна, В. Шевчук.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів формування цінової політики і конкуренції на світових ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна практика великих компаній, що здійснюють продаж величезних обсягів продукції на зовнішньому ринку свідчить про застосування ними у своїй господарській діяльності чотирьох основних конкурентних стратегій:

- орієнтація на низькі витрати;
- унікальність характеристик товарів, що виробляються;
- змішана стратегія (об'єднання двох підходів);
- стратегія пристосувань до цінової стратегії сильної в інноваційному плані фірми.

Процес визначення ціни товару на першому етапі передбачає порівняння заданих характеристик (якість товару, час доставки споживачеві, функціонування збутової мережі, темпи відновлення, якість навчання споживачів) з кращими і гіршими галузевими показниками з урахуванням думки потенційних споживачів.

На другому етапі фірма поступово розробляє ціни продажу, що передбачає:

- калькуляцію витрат виробництва й обігу, включаючи додаткові витрати на формування попиту і стимулювання продажу;
- аналіз ринкових цін та їх коливань, чинників, що визначають обсяг пропозиції і попиту, впливу конкуренції на ціни;
- установлення цінових меж - верхньої і нижньої (верхньої - від рівня ринкових цін, включаючи вплив чинників попиту, нижньої - залежно від розміру виробничо-збутових витрат);
- оцінювання продажу;
- визначення різновиду цінової політики;
- калькуляцію цінової структури (визначення питомої ваги в ціні витрат виробництва й обігу, інших складових);

- визначення конкретних продажних цін, включаючи умови платежу, вартість упакування, транспортні витрати тощо.

Великі західні компанії при виході на новий ринок і його освоєння детально розраховують витрати та прибутки, беручи до уваги життєвий цикл експортованого товару, в основі якого лежать показники обсягу продажу, витрат на виробництво й обіг, фази життєвого циклу товару з урахуванням особливостей потенційного ринку збуту. За таких умов важливу роль грає ціна, що не тільки повинна виправдати витрати на створення нового товару, забезпечити компанії достатній прибуток, але й створити визначений резерв на випадок можливих збитків при переході до наступного циклу відновлення продукції. Тому цінова політика, метою якої є пристосування до мінливого попиту, продовжує залишатися важливим знаряддям конкурентної боротьби за ринки збуту [2].

Отже, при відвойовуванні бажаного ринку збуту, закордонні фірми застосовують два підходи до встановлення зовнішньоторговельних цін: середньо затратний і маржинальний (граничний) [3].

Відповідно до першого підходу в розрахунок ціни входять постійні і змінні витрати. При маржинальному підході встановлюється оптимальне співвідношення величин граничних витрат, граничного прибутку і ціни. Теоретично оптимальне становище на немонополізованих ринках досягається при рівності граничних витрат і ціни товару, поза межею якого фірмі не вигідно нарощувати обсяг виробництва, оскільки ціна не буде відшкодовувати величину витрат. Така ситуація можлива при високій еластичності попиту.

В наш час основним підходом до встановлення зовнішньоторговельних цін є маржинальний підхід, оскільки в сукупних витратах неухильно знижується частка прямих витрат на робочу силу і зростає частка накладних витрат, особливо реклами і послуг, що супроводжують продаж.

На світовому ринку здебільшого склалася певна структура цін, що визначається і підтримується великими підприємствами-виробниками й експортерами товарів у галузях, а дрібні і середні компанії вважають за краще використовувати зважену цінову політику "слідування за лідером".

Отже розраховуючи зовнішньоторговельні ціни необхідно мати на увазі, що, по-перше, світовий ринок має досить складну олігополістичну структуру з широким спектром окремих автономно функціонуючих субринків, які мають "власну структуру цін і специфічні особливості попиту і пропозиції".

По-друге, з поглибленням поділу праці знизилася значення масового виробництва товарів великих обсягів. На зміну останньому прийшло серійне виробництво продукції невеликих партій, які розраховані на конкретних споживачів і які задовольняють певні запити і замовлення. Уніфікація товарної пропозиції, скорочення життєвого циклу товарів, прискорення змін товарної пропозиції (фундаментальні, функціональні, пристосувальні) змінили строки реалізації конкретної цінової стратегії фірми.

По-третє, цінові коливання та масштаби відхилень цін пропозицій від середньозважених цін світового ринку свідчать про чітко сформовану тенденцію до поділу ринків на "еластичні і "нееластичні" стосовно спіралі «ціни - попит – пропозиція» [2].

Серед великого розмаїття сучасних стратегій і методів цінової конкурентної боротьби на зовнішньому ринку можна виділити такі.

I. Встановлення цін на товар при виході на міжнародний ринок.

У ціновій стратегії фірми цей метод називається "політикою проникнення" і полягає в завоюванні певної частки ринку, використовуючи низькі ціни (відхилення 5-10 % від цін конкурентів) з метою ознайомлення нового споживача з товаром фірми і привертання уваги до нього. Зазначений метод має короткостроковий характер, і після закінчення невеликого терміну (як правило, 1-2 місяці) ціни починають

поступово підвищуватися, щоб протидіяти інфляційним тенденціям, сприяти адаптації до зростання виробничих і збутових витрат, поліпшенню якості.

II. Встановлення цін при виведенні нового товару на міжнародний ринок.

У ціновій стратегії фірми цей метод називається "політикою зняття вершків". Передбачає первісну максимально високу ціну на товар і отримання максимально високої норми прибутку. Особливістю цього методу є його недовговічність і обмеженість у часі, а також те, що орієнтація на попит стосується споживача, у якого престижні міркування переважають над раціональними. Під тиском високих цін конкуренти створюють аналогічні товари та їх замітники, що сприяє зниженню ціни товару до середньозваженої.

III. Встановлення цін на товар із погляду захисту продукції від закордонного конкурента.

У ціновій стратегії фірми цей метод використовується, коли фірма контролює певний сегмент ринку й основні зусилля спрямовує на поліпшення споживчих властивостей вже існуючих товарів на ринку і за рахунок цього підвищує їх ціну.

IV. Встановлення цін та товар з урахуванням послідовного проходження сегментами міжнародного ринку.

У ціновій стратегії фірми цей метод використовується, коли фірма, маючи міцні позиції на ринку, встановлює спочатку максимально високі ціни на товари, призначені для "покупців-новаторів" (споживчі товари тривалого користування, вироби "високих технологій" тощо). Отримавши "преміальні" на основі цих цін, фірма згодом знижує ціни на ринках із високою еластичністю попиту, збільшуючи кількість потенційних покупців за рахунок розширення сегмента. Проте, передумовою використання зазначеної стратегії мають бути обов'язковий ефективний

патентний захист і неможливість для фірми-послідовника швидко розкрити "ноу-хау" продукту і створити імітацію товару.

V. Встановлення цін на товар з урахуванням задовільного відшкодування витрат. У ціновій стратегії фірми цей метод називається політикою цільових цін ", тобто таких, що протягом 1-2 років при оптимальному завантаженні виробничих потужностей (звичайно 80%) забезпечують відшкодування витрат і розрахункового прибутку на вкладений капітал (15-20%). В основі зазначеного методу лежить або витратна форма аналізу (орієнтація на витрати: повні, прямі, усереднені, стандартні, граничні), або адміністративна (орієнтація на середні ринкові ціни, на "цінового лідера", на попит). Ціни при цьому розраховуються або за принципом беззбитковості: ціноутворення з огляду на витрати виробництва, маркетинг, розподіл товару з урахуванням одержуваного прибутку, або за принципом "прямі витрати плюс прибуток": нарахування стандартної націнки на собівартість товару. Інколи ціни встановлюються виходячи з рівня поточних цін: за основу для розрахунків використовуються ціни конкурентів, а не власні витрати.

VI. Встановлення цін на товар з урахуванням стимулювання комплектного продажу.

У ціновій стратегії фірми цей метод називається політикою "збиткового лідера". Йдеться про продаж не одиничних товарів, а комплектів. Тоді низька ціна на трактор, наприклад, покривається великою кількістю навісних і причіпних знарядь, що забезпечує отримання запланованого обсягу прибутку. Цей метод широко використовується машинобудівними компаніями, які випускають масову і великосерійну продукцію, що реалізується на багатьох ринках [2].

Перелічені методи ціноутворення завжди використовуються фірмами комплексно, причому один і той самий товар на різних ринках може продаватися за різними цінами ("цінова дискримінація") залежно від виду товару, місця і часу продажу, особливостей внутрішньої фірмової стратегії.

Таким чином, на насиченому ринку між товарами однорідних і різнорідних груп і видів виникають конкурентні відносини, обумовлені боротьбою за обмежений обсяг платоспроможного попиту, які виражаються у формі різних видів конкуренції.

Висновки. Результати оцінки конкурентоздатності закордонних конкурентів використовуються підприємствами для вироблення висновку про стан ринку, а також для вибору шляхів впровадження оптимальної цінової політики для рішення ринкових задач на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шуляк П.Н. Ценообразование: Учебно-практическое пособие / П.Н. Шуляк – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Дашков и К, 2002. – 192 с.
2. Балабанова Л.В. Цінова політика торговельного підприємства в умовах маркетингової орієнтації / Л.В. Балабанова, О.В.Сардак : Навч. посібник. – Донецьк : Дон ДУЕТ ім. М.І.Туган – Барановського, 2003. – 156 с.
3. Ценовая политика предприятия : 2-е изд. / В.М.Тарасевич. – СПб. : Питер, 2003. – 288 с.

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ОВОЧЕПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л.Ю. Дідан, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проаналізовано формування експортного потенціалу овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області і визначено основні перспективи його розвитку.

Ключові слова: потенціал, експортний потенціал, експортний потенціал підприємства, овочепродуктовий підкомплекс.

Постановка проблеми. Важливою складовою суспільного розвитку України незалежно від змін в політичній ситуації та економічній кон'юнктурі завжди була і залишається зовнішньоекономічна діяльність. Успіх підприємств овочепродуктового підкомплексу в зовнішньоекономічній діяльності в значній мірі залежить від рівня розвитку експортного потенціалу цих підприємств.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Формування та розвиток експортного потенціалу є складним і багатоаспектним процесом, який охоплює як внутрішньоекономічні, так і зовнішньоекономічні складові та чинники різновекторної дії. Дослідженню різних аспектів цього процесу на різних рівнях присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема, Л. Антонюк, Р. Буттєва, О. Волкодавовой, В.Гейця, Б. Кваснюка, Д. Лук'яненка, В. Михайловського, М. Портера, А. Поручника, В.Рогачова, П. Самуельсона, М.Сейфуллаєвої, Т. Скорнякової, Т. Циганкової, М. Якубовського та ін. Але незважаючи на велику кількість досліджень і численні публікації питання формування і розвитку експортного потенціалу підприємств овочепродуктового підкомплексу на сьогодні вимагає більш глибокого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів формування експортного потенціалу підприємств

овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області, його особливостей та перспектив розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Термін «потенціал» у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова «potential» означає «приховані можливості», які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю, «сукупність засобів, що можуть бути використані для будь-якої діяльності» за певних умов [1].

З економічної точки зору «потенціал» (від лат. «potential» - сила, міцність) - це економічний суб'єкт ресурсу, його оптимальна структура, вміння раціонально використовувати досягнення поставленої мети [2].

Інші вчені трактують поняття «потенціал» як сукупність наявних засобів та можливостей для діяльності, приховані здібності та насага для будь-якої діяльності, яка може проявлятися у визначених сферах [3].

Виходячи з зазначеного, можна відмітити, що в широкому розумінні «потенціал» означає: можливість, приховані здібності, запаси, ресурси, кошти, які можуть бути використані для досягнення поставленої мети.

Що стосується визначення поняття «експортний потенціал», то в даному випадку існує багато неточностей та суперечностей. Переважна більшість трактувань є обмеженими та однобічними.

Експортний потенціал - це реальна або можлива здатність економічного суб'єкта (підприємства, галузі або підгалузі, регіону, країни) виробляти конкурентоспроможні на світових ринках товари та послуги, використовуючи при цьому як власні так і запозичені ресурси (природні, виробничі, науково-технічні, трудові, фінансові, інформаційні тощо), та реалізувати ці товари та послуги на потенційних зовнішніх ринках, долаючи обмеження як внутрішнього так і зовнішнього характеру та прагнучи при цьому до збільшення прибутку.

Проблема категоріальної визначеності експортного потенціалу підприємства обумовлена складністю його формування як системного явища, що виникає на ґрунті зчеплення та взаємодії потенціалів

підприємства (виробничої системи) і зовнішнього ринку (системи міжнародного обміну). Логічна схема формування експортного потенціалу підприємства наведена на рис. 2

Рис. 1. Логічна схема формування експортного потенціалу підприємства (системна концепція)

Експортний потенціал підприємства, визначається як готовність, спроможність підприємства здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, зокрема експортну діяльність, яка полягає у виході на цільові зовнішні ринки збуту. Експортний потенціал є основою для розробки стратегії виходу підприємства на зовнішній ринок. Отже, фактори, які впливають на розвиток експортного потенціалу також опосередковано впливають і

визначають процедуру формування стратегії виходу підприємства на зовнішній ринок та рівень репрезентативності підприємства на зовнішньому ринку [4].

Овочепродуктовий підкомплекс є важливою складовою аграрного сектору Миколаївської області, тому він відіграє важливу роль у економічному розвитку регіону.

Упродовж 2005-2011рр. динаміка експортної торгівлі овочевої продукції підприємствами Миколаївської області коливалася від 2,6 тис.дол. США у 2008р. до 5,6 млн.дол. США у 2011р., а питома вага цих товарів не перевищувала 0,3% у загальному експорті області.

У 2011р. на зовнішній ринок надійшло 21,8 тис.т овочевої продукції на суму 5,6 млн.дол. США, що у вартісному вимірі у 6,2 рази перевищило експорт 2010р. та понад 24 рази – 2005р. Переважну більшість поставок (64%) склали помідори, 22,5% – припало на бобові (горох, боби та квасоллю), 4,4% – моркву, 4% – охолоджені овочі (кабачки, салат та ін.), решту становили свіжі огірки, капусту, цибулю та морожені овочі.

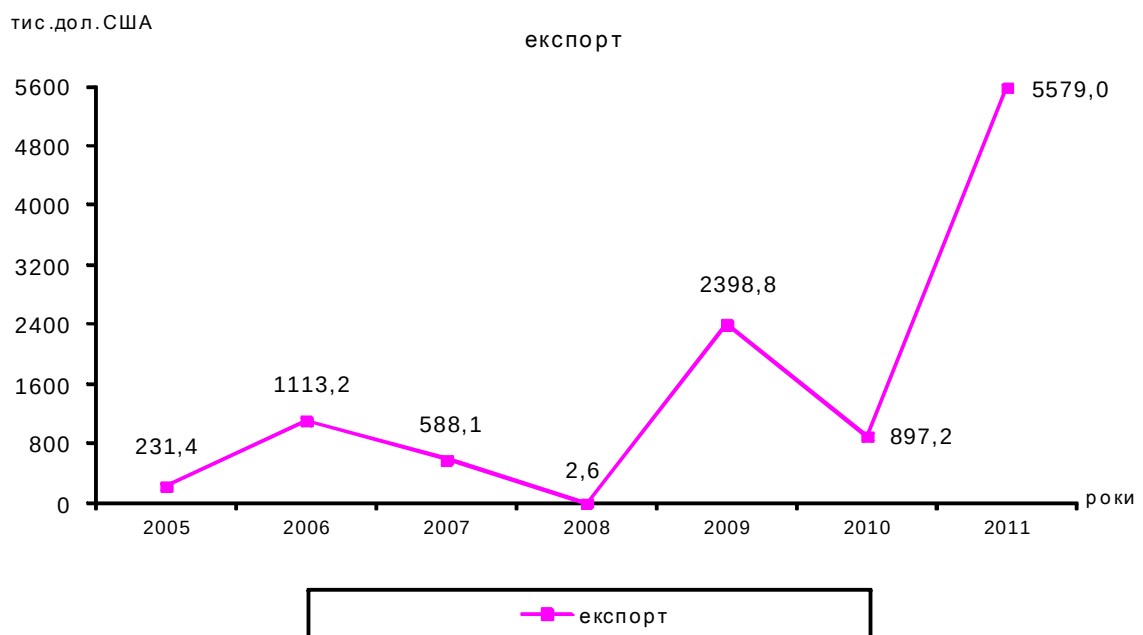

**Рис. 2 Динаміка експорту овочевої продукції підприємствами
Миколаївської області**

У поточному році відбулося значне скорочення експорту. За 7 місяців 2012р., за даними Держмитслужби України, до іноземців надійшло 887,8 т овочевої продукції на суму 280,3 тис.дол. США, що на 87,4% менше, ніж у відповідному періоді минулого року. На 95,8% поставки були представлені бобовими (горохом), яких відвантажено за кордон 823,3 т на суму 268,4 тис.дол. США, решта – припала на свіжу капусту (29 т на 5,3 тис.дол. США), моркву (21,3 т на 1,7 тис.дол. США), цибулю (12,5 т на 1,6 тис.дол. США). Бобові експортувалися до Індії, капуста – здебільшого до Російської Федерації та Панами, морква – Молдови, цибуля – Естонії [5].

На сьогоднішній день можна зазначити, що основними зовнішніми ринками для експорту овочів є Росія, Білорусь, Литва, Латвія, Польща наряду з ними ринки країн Західної Європи залишаються перспективними напрямками.

Основними причинами достатньо низького рівня експорту овочевої продукції з Миколаївської області можна назвати такі:

- концентрація цього виробництва у домогосподарствах (89%), що не дає можливості сформувати великі обсяги продажу, привабливі для іноземних оптових покупців;
- непривабливий товарний вигляд продукції у зв'язку з обмеженістю потужностей із сортування та пакування;
- недосконале законодавство з регулювання експортних операцій з овочевою продукцією, пов'язане з відсутністю чіткої системи сертифікації господарств, яка входить до світових стандартів якості та норм безпеки продуктів харчування.

Висновки. До найбільш значимих факторів розвитку експортного потенціалу підприємств овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області доцільно віднести наступні:

- забезпечення відповідності овочевої продукції міжнародним та європейським стандартам;

- вдосконалення технологій вирощування із запровадженням передового досвіду та використанням усіх останніх досягнень НТП.
- вдосконалення законодавства з регулювання експорту овочевої продукції.

Всі зазначені фактори є системоутворюючими, тобто вони формують експортний потенціал підприємств овочепродуктового підкомплексу, і взаємозалежними, тобто вони об'єднані єдиною метою – забезпечити розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств регіону.

Реалізація заходів по кожному фактору розвитку експортного потенціалу сприятиме підвищенню конкурентних позицій підприємств овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області, ефективному просуванню продукції цих підприємств на цільовому зовнішньому ринку. Тобто зазначені фактори впливають не лише на розвиток експортного потенціалу, а в кінцевому результаті вони здатні посилити конкурентоспроможність підприємства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краткий словарь иностранных слов / Под ред. С.Локшина. – М. : Русский язык, 1977. – 351 с.
2. Економічна енциклопедія (у 3 томах). Т. 3. – К. : Академія, 2002.- 952с.
3. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів (українсько-англійсько-російський) / Л.М. Алексеєнко, В.М. та ін.Олексієнко – Тернопіль : Астон, 2003. — 672с.
4. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. для вищих навч. закл. / О. Кириченко [та ін]. – 2 вид., доп. — К. : Фінансист, 2004. — 634 с.
5. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

А. В. Медончак , магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто поняття статистики зовнішньої торгівлі, визначено предмет і об'єкт статистики зовнішньої торгівлі та обгрунтовано необхідність її здійснення для оцінки зовнішньоекономічних зв'язків.

Ключові слова: статистика зовнішньої торгівлі, зовнішньоторговельні операції, зовнішньоекономічні зв'язки, експорт, імпорт, митна статистика.

Постановка проблеми. Необхідність теоретичного узагальнення досвіду роботи зі збору відомостей про експорт і імпорт і вивчення матеріалів, що накопичилися, привели до виникнення нової галузі статистичної науки – статистики зовнішньої торгівлі. Універсальний характер статистики зовнішньої торгівлі перетворив її на інструмент економічного діалогу між країнами, що сприяє прояву готовності до концептуального зближення, а також до спілкування на основі порівняння та зіставлення.

Якщо в перші роки становлення української зовнішньоторговельної статистики велика увага приділялася формуванню інформаційної бази, то на сьогодні, коли зібрано достатній масив даних, на перший план виступають задачі аналізу. Дослідження зовнішньоекономічних зв'язків за допомогою специфічних методів забезпечує достовірність інформації, яка всебічно характеризує стан економічних відносин з державами світу. Ця інформація широко використовується для аналізу діяльності у сфері зовнішньої торгівлі та інших зовнішньоекономічних зв'язків, а також для прийняття рішень, спрямованих на подальший їх розвиток [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед зарубіжних авторів, які займалися статистико-економічним аналізом зовнішньої торгівлі, її методологічними та практичними аспектами, можна виділити таких фахівців, як Р. Аллен, С. Бакулін, І. Беляєвський, К. Вільямсон, Р. Вос, Е. Герде, Г. Григорук, А. Донда, Д. Дайкер, К. Доугерті, А. Еренберг,

Н. Єгоров, І. Єлісеєва, В. Золоєв, Дж. Кендел, Л. Клімова, Т. Костєва, О. Кун, Т. Курашева, П. фон Ліппе, Г. Мальцева, В. Мархонько, М. Медведєва, К. Мікалопулус, М. Новіков, М. Пебро. Значний вклад в розробку окремих аспектів формування методології статистики зовнішньої торгівлі внесли вітчизняні вчені: Н. Парфенцева, В. Михайлов, О. Янковий, О. Кулинич, Р. Кулинич, І. Пузанов, Т. Пузанова, Т. Гальчинська, Н. Березнюк, Н. Чепурна, В. Шевчук.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження теоретичних аспектів та необхідність проведення статистики зовнішньої торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слово «статистика» означає кількісний облік масових, насамперед соціально-економічних, явищ і процесів. Статистикою називають також науку, яка об'єднує принципи та методи роботи з масовими числовими даними — кількісними характеристиками зазначених явищ і процесів. Предметом статистики зовнішньоекономічних зв'язків є кількісна сторона процесів і явищ, що виникають у сфері зовнішньоекономічної діяльності, у нерозривному зв'язку з їх якісною характеристикою: товари, цінності, послуги, що складають експорт і імпорт країни.

Статистика зовнішньоекономічних зв'язків — складова економічної статистики, яка вивчає розміри, динаміку і структуру зовнішньої торгівлі (за видами товарів і напрямками), склад імпорту й експорту, науково-технічне співробітництво, стан і розвиток виробничої кооперації і діяльності спільних підприємств, кредитних і валютно-фінансових відносин, курс валют, досліджує міжнародну конкурентоспроможність і розробляє платіжний баланс.

Відповідно до перелічених вище завдань метою статистики зовнішньоекономічних зв'язків є вивчення міжнародного економічного і науково-технічного співробітництва.

Статистика зовнішньої торгівлі є невід'ємною складовою статистики зовнішньоекономічних зв'язків, рисунок 1.

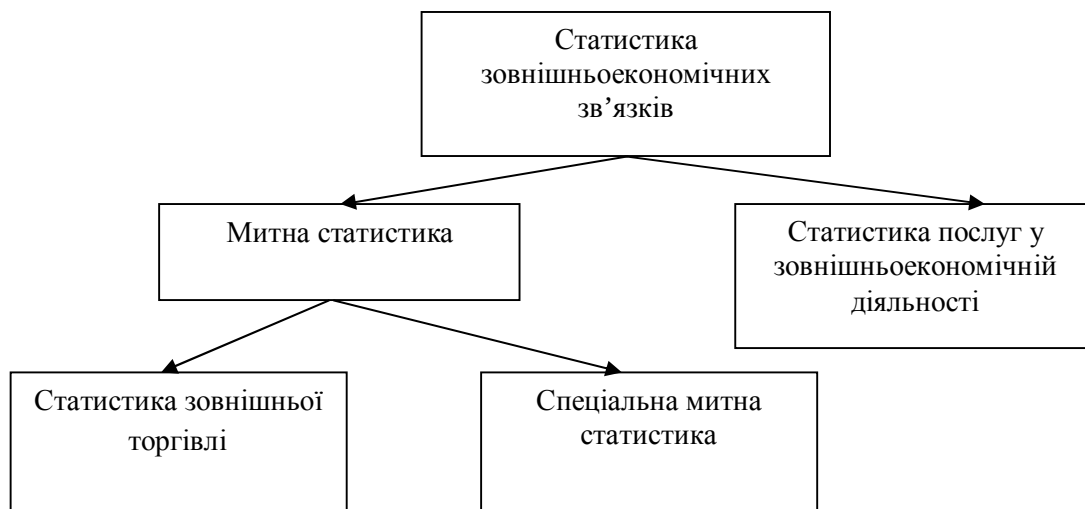

рис.1 Структура статистики зовнішньоекономічних зв'язків

Оскільки зовнішня торгівля посідає центральне місце в системі зовнішньоекономічних відносин, то цілком закономірно, що в статистиці зовнішньоекономічних зв'язків самостійно виділяється статистика зовнішньої торгівлі.

Статистика зовнішньої торгівлі - галузь статистики зовнішньоекономічних зв'язків, що характеризує стан і розвиток торговельно-економічних відносин між країнами. Завданнями статистики зовнішньої торгівлі є розроблення системи показників, що характеризують обсяги, динаміку і структуру зовнішньої торгівлі, аналіз чинників, що обумовлюють основні тенденції їх розвитку, а також порівняльний аналіз показників зовнішньої торгівлі різних країн та умов торгівлі [2].

Як відомо, під статистикою розуміють суспільну науку, що вивчає кількісний аспект масових явищ соціально-економічного життя в нерозривному зв'язку з їх якісним змістом у конкретних умовах місця і часу. Цими масовими явищами в статистиці зовнішньої торгівлі є товари і цінності, що становлять експорт і імпорт країни й всі пов'язані з ними операції. Отже, предметом спостереження і вивчення статистики зовнішньої торгівлі є зовнішньоторговельний оборот країни, тобто експорт

і імпорт товарів у їх кількісному і вартісному виразах, а також географічна спрямованість експорту й імпорту, його товарний склад. Об'єктом спостереження статистики зовнішньої торгівлі є експорт (імпорт) товарів, котрий класифікований у Товарній номенклатурі зовнішньоекономічної діяльності СНД (ТН ЗЕД СНД).

Статистика зовнішньої торгівлі як складова статистики зовнішньоекономічних зв'язків зокрема і загальної статистичної системи держави в цілому, безумовно, має величезне значення для констатації кількості товарів, переміщених через кордон держави за певний період. Всебічний аналіз статистичних даних дає безмежні можливості для:

- формування і реалізації науково обґрунтованої торговельно-економічної, транспортної політики держави;
- аналізу ринку попиту і пропозиції;
- планування інфраструктури;
- прогнозування макроекономічних показників у системі національних рахунків (СНР) і платіжного балансу;
- упорядкування товарних балансів;
- розрахунків різних індексів показників [3].

Так як експорт та імпорт є невід'ємними складовими зовнішньої торгівлі, то постає необхідність розглянути ці поняття більш детально.

У статистиці зовнішньої торгівлі під експортом розуміють вивіз товарів вітчизняного виробництва із країни, а також реекспортні товари. Поряд із товарами вітчизняного виробництва до експортних входять товари іноземного походження, котрі були ввезені в країну і зазнали тут такого перероблення, яке змінило їх основні якісні або технічні характеристики, і після цього вони були вивезені. До реекспортних товарів належать товари, завезені в країну, а потім вивезені за її межі без перероблення. Експорт товарів зменшує національні запаси матеріальних

цінностей.

Під імпортом розуміють завезені в країну товари, призначені для споживання усередині країни (реекспорту), і товари, що закуповуються для вітчизняних організацій за кордоном.

Імпорт товарів збільшує матеріальні ресурси країни. Метою ведення статистики зовнішньої торгівлі є створення інформаційної бази для аналізу стану і розвитку зовнішньої торгівлі країни, її торговельних, платіжних балансів і економіки загалом. Без такої бази неможливе прийняття оптимальних управлінських рішень органами державної влади.

Розглянувши такі складові зовнішньої торгівлі як експорт та імпорт, логічно буде розглянути завдання, на вирішення яких спрямована митна статистика.

Виходячи з цілей статистики зовнішньої торгівлі і відповідно до "Єдиної методології митної статистики зовнішньої торгівлі держав - учасниць СНД" (далі - "Методологія") митна статистика спрямована на вирішення таких завдань:

- забезпечення повного й достовірного обліку даних про експорт і імпорт держави;
- аналіз основних тенденцій, структури і динаміки зовнішньоторговельних товаропотоків країни разом з аналізом його макроекономічної ситуації;
- інформаційне забезпечення вищих органів державної влади й управління для прийняття ними рішень у сфері митної політики і державного регулювання зовнішньої торгівлі;
- аналіз кон'юнктури ринку держави;
- контроль за надходженням митних платежів у державний бюджет;
- здійснення валютного контролю в межах компетенції митних органів;

- вирішення інших завдань, обумовлених національною митною політикою;
- сприяння в здійсненні державами взаємного обміну інформацією з статистики зовнішньої торгівлі.

Розглянувши детально завдання, на вирішення яких спрямована митна статистика, доречно буде згадати і про її характерну особливість, а саме те, що вона спирається на первинні документи, які подаються учасниками зовнішньоекономічних зв'язків незалежному від них контролюючому відомству і які містять офіційно задекларовані дані про товари, що переміщуються через митний кордон [4].

Висновки. Отже, статистики зовнішньої торгівлі дає змогу дослідити ввіз і вивіз товарів на основі так званої Загальної системи обліку зовнішньої торгівлі. Вона охоплює всі товари (у тому числі цінності, за винятком валютних цінностей, що перебувають в обігу), які надходять у межі статистичної території держави або залишають ці межі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьяченко О.В. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України у 2004 році / О.В. Дьяченко // Науковий вісник ДАСОА. – 2005. – №1. – С. 32 – 36.
2. Дьяченко О.В. Аналіз статистичних даних зовнішньої торгівлі товарами між Україною та Польщею / О.В. Дьяченко // Науковий вісник ДАСОА. – 2006. – №4. – С. 132 – 138.
3. Дьяченко О.В. Організація статистичних спостережень у сфері зовнішньої торгівлі товарами в Україні / О.В. Дьяченко // Статистика України. – 2006. – №3. – С. 82 – 86.
4. Дьяченко О.В. Проблеми контролю якості та достовірності статистичних даних зовнішньої торгівлі товарами / О.В. Дьяченко // Статистика України. – 2005. – №4. – С. 45 – 52.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ.

А. В. Мельник, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто поняття інноваційно-інвестиційної діяльності, обґрунтовано пріоритетні напрями здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності аграрними підприємствами регіону.

Ключові слова: інновацій, інвестиції, інноваційно-інвестиційна діяльність, інноваційний процес.

Постановка проблеми. Успішне функціонування аграрних підприємств і досягнення стратегічних переваг в умовах конкуренції значною мірою залежать від результативності їхньої інноваційної діяльності. Використання інноваційного підходу при створенні товарів призведе до раціональної та збалансованої економії при використанні ресурсів (матеріальних, фінансових, інтелектуальних та інших), які необхідні підприємству. У свою чергу, результативність інноваційної діяльності підприємств визначається, насамперед, наявністю необхідних внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій, можливістю їхньої швидкої мобілізації, зацікавленістю інвестора в підтримці інноваційного розвитку. Отже, інвестицій є обов'язковим та необхідним елементом, джерелом інноваційної діяльності.

Інвестиційна підтримка інноваційного розвитку аграрних підприємств залежить від специфічних особливостей інвестицій, таких як тривалий період окупності при реалізації інновацій, підвищений ризик реалізації, нерівномірність надходження доходів від здійснення інвестицій. Урахування цих особливостей і зміна умов функціонування підприємств визначають важливість подальшого вдосконалення принципів, форм, методів та пошуку джерел інвестиційної підтримки інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток теорії та практики інноваційної та інвестиційної діяльності розглядала велика

кількість вчених. Існує значна кількість робіт, що присвячені різним напрямам і аспектам інноваційно-інвестиційної діяльності. Вагомий внесок мають роботи таких вчених як О. Амоша, Бажал, І. Бланк, А. Гальчинський, А. Голубенко, В. Жуков, В. Ковальов, Б. Койлі, Л. Кузьмінок, Д. Норкотт, Т. Овчаренко, А. Пригожин, Т. Райс, П. Рогожин, З. Румянцева, О. Савчук, Б. Санто, Н. Соломатін, А. Сухоруков, П. Харів, В. Хобта, Й. Шумпетер який, наприклад, перший у 1912 році визначив поняття «інновація» («нововведення») та інших, у яких досліджуються види інвестицій і інновацій, фінансові інструменти, фінансові ринки, методика оцінювання інвестиційних проектів тощо [1]. Проте розробка пріоритетних напрямів здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств потребують подальшого дослідження, що обумовило актуальність теми даної статті.

Постановка завдання. Метою статті є визначення перспективних напрямів здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємствами аграрного сектору регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одна з головних проблем, що сьогодні заважає аграрним підприємствам розвиватися, це відсутність фінансування як поточної діяльності, так і перспективної. В Україні дотепер не створено обґрунтованої системи підтримки інвестиційної діяльності аграрних підприємств. Це стало однією з причин катастрофічного спаду інвестиційної активності в країні, який перевищує темпи зниження показників економічного розвитку. Ключовим напрямом на шляху прискорення темпів економічного зростання є активізація інноваційно-інвестиційних процесів в аграрній сфері.

Інновації не можуть існувати без інвестицій. Економічний успіх кожного інноваційного проекту – це відношення рівня фінансової віддачі до початкової інвестицій, а майже кожний інноваційний проект можна розглядати як інвестиційний, головна мета якого – це отримання прибутку.

Зазначимо, що існує тісна залежність між інноваційною діяльністю та інвестиційною.

Інноваційно-інвестиційна діяльність – це процес реалізації результатів інтелектуальної праці в різних видах майнових та інтелектуальних цінностях, які мають грошову оцінку та які вкладені в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, в результаті якої формується прибуток або інший соціально-економічний ефект [2].

Інноваційно-інвестиційну діяльність аграрних підприємств необхідно розглядати як складну динамічну стохастичну систему, що складається з різних за своєю природою процесів та у загальному випадку включає: інноваційний процес (пошук відповідних нововведень; кількісні, якісні та структурні перетворення); процеси організаційно-економічного, інвестиційного та соціокультурного забезпечення нововведень.

Основним напрямом інноваційної діяльності аграрних підприємств залишається придбання нових засобів виробництва. Пріоритетним джерелом інвестування інновацій залишаються власні кошти підприємств та отримані кредити. Діюча система оподаткування в аграрній сфері не стимулює довгострокові накопичення підприємств, що дозволило б останнім реалізувати інноваційні проекти. Українська інноваційна сфера ще не стала привабливою також для іноземних інвесторів. Однак незважаючи на незначні масштаби інноваційної діяльності, її позитивний вплив на економічні показники роботи аграрних підприємств є очевидними та безперечними. Більшість із них, які впроваджували інновації, одержали приріст продукції, підвищили її конкурентоздатність, розширили ринки збуту, оновили асортимент виробів, знизили матеріало- і енергоємність виробництва.

Оскільки інноваційна діяльність аграрних підприємств є прогресивною формою їх розвитку, яка дозволяє досягти довгострокових конкурентних переваг, підвищити науково-технічний рівень виробництва та ефективність використання ресурсів підприємства, доцільно

запропонувати комплекс заходів, спрямованих на активізацію та більш ефективного здійснення інноваційно-інвестиційною діяльністю аграрних підприємств:

1. Основним із важливих заходів на шляху досягнення високого рівня здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств на макро- та мікрорівні є державна. Аналіз чинного законодавства щодо регулювання і інноваційної, і інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств підтверджує, що в Україні концептуально не визначено результати інвестування як об'єкт регулювання і не забезпечено на достатньому рівні методичної основи для конструктивного регулювання результатів інвестування.

Тому Україна на сучасному етапі розвитку національної економіки повинна керуватися такими перспективними напрямками регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в аграрній сфері:

- структурна перебудова національної економіки, розвиток інфраструктури з використанням інноваційних проектів, реконструкція аграрного сектору і створення нових екологічно чистих виробництв;
- залучення інвестицій у аграрний сектор, які сприятиме розширенню конкурентного середовища;
- вибіркове інвестування і державна підтримка аграрних підприємств, які потребують оновлення основних фондів та мають значний інноваційний потенціал, за допомогою якого можна здійснювати нарощування обсягів виробництва;
- сприяння зростанню частки іноземних інвестицій у виробництві експортних товарів і перебудова експорту у структурі якого переважатиме готова аграрна продукція;
- удосконалення регіональних систем стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в аграрній сфері;

2. Не менш важливим заходом при здійсненні інноваційно-інвестиційної діяльності можна вважати пошук та оцінку можливостей інвестиційної підтримки інновацій. Наявність власних коштів підприємства, доступ до джерел інвестиційних ресурсів для фінансування інновацій, наявність і зацікавленість інвесторів у реалізації інновацій є найважливішими факторами успіху в інноваційному розвитку аграрного підприємства. Але слід зазначити, інвестиції в інноваційну діяльність підприємств не забезпечують стабільності надходження доходів від їхнього здійснення, а також потребують великих одноразових капітальних вкладень. Однак можливість одержання значно вищої норми прибутку порівняно з інвестуванням інших видів та сфер діяльності може компенсувати високий ризик інвестицій в інновації [3].

3. Суттєвим фактором підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств є запровадження інновацій, яке повинно мати плановий і регулярний характер. Для аграрних підприємств впровадження інновацій у виробництво – це насамперед, впровадження нових технологій виробництва сільськогосподарської сировини у рослинництві та тваринництві; застосування нових продуктивніших порід у тваринництві та нових сортів рослин у рослинництві, більш продуктивних та стійкіших до хвороб та несприятливих природно-кліматичних проявів; використання біотехнологій, що дають змогу отримати нові якісніші продукти, що мають оздоровчий та профілактичний ефект; застосування нових технічних засобів та технологій обробітку ґрунту, очищення та зберігання сировини; застосування енергоощадних технологій; застосування екологічних інновацій, які відповідно дають змогу підвищити врожайність культур, продуктивність худоби, мінімізувати втрати та забезпечити безпеку навколишнього середовища [4].

Висновки. Отже, лише активізація процесу інвестування в інноваційний розвиток може викликати якісні зрушення в техніці і

технології виробничої бази аграрних підприємств та покращити кінцеві економічні результати їх діяльності на основі підвищення якості управління збігом інвестиційного попиту і інвестиційної пропозиції на ринку інвестиційних товарів.

Створення належних умов для проведення інвестиційно-інноваційної діяльності, зменшення можливих ризиків та стимулювання потенційного інвестора, надання йому певних гарантій стабільності, рівності, тобто створення привабливого інвестиційного клімату у регіонах та країні, намагаючись при цьому не порушити дії ринкового механізму, і таким чином забезпечити інноваційну активність суб'єктів господарювання є першочерговим завданням держави і кожного окремого регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федулова І. В. Теоретичні положення з визначення категорій: інноваційний процес і інноваційна діяльність/ І. В. Федулова // Проблеми науки. – 2007. – № 8. – С. 2 – 8.
2. Захарін С.В. Інноваційна активність промислових підприємств / С. В. Захарін // Економіка підприємства. – 2007. – №14. – С. 13 – 21.
3. Задніпряна Т. С. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства / Т. С. Задніпряна // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – №1(23). – С. 203 – 206.
4. Нагірна Л. В. Інновації як умова формування конкурентних переваг підприємства [Електронний ресурс] / Л. В. Нагірна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – №21(2). – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com/2ANR010/Economics/55803.oc.htm>.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЇХ РОЗВИТКУ ДЛЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

М. В. Мосійчук, магістр

Миколаївській національній аграрний університет

Досліджено напрямки забезпечення ефективного розвитку експортно-імпортних операцій підприємств аграрного сектору економіки Миколаївської області, запропоновано шляхи збільшення обсягів та підвищення ефективності експорту сільськогосподарської продукції підприємств області.

Ключові слова: експортні операції, імпортні операції, експортно-імпортні операції, аграрна продукція підприємства, інвестування.

Постановка проблеми. Основною метою зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств є інтенсивне та високоефективне ведення товарного виробництва, перехід на виготовлення продукції за світовими стандартами якості, підвищення її конкурентоспроможності. Реалізація вказаних завдань потребує наукового вивчення та розробки конкретних рекомендацій.

Стан вивчення проблеми. Дослідження проблем зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів національної економіки, шляхів та методів їх вирішення та їх ролі у формуванні конкурентоздатності аграрних підприємств знайшли відповідне відображення в наукових працях відомих учених-економістів –П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, М.Й. Маліка, В.В. Юрчишина, Т.Ю. Богомолової, В.І. Бойка, В.П. Галушки, В.І. Губенка, О.Д. Гудзинського, О.М. Жеглова, А.М. Кандиби, Лукінова, Ю.П. Макогона, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, А.П. Румянцева, Ю.І. Скирка, О.В. Шубравської, А.Є. Юзефовича та інших вчених.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження складових розвитку зовнішнього середовища аграрних підприємств та виявлення перспектив зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. У міжнародній комерційній практиці під експортом та імпортом розуміють тільки операції, котрі здійснюються на комерційних засадах, на підставі укладання та виконання МТУ - контрактів купівлі-продажу [1]. Україна є вагомю складовою системи міжнародного поділу праці. Підприємства нашої держави проводять активну зовнішньоторговельну діяльність.

Стратегічні цілі розвитку аграрного сектору економіки Миколаївської області пов'язані із переходом до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки на основі формування економіки знань, що є адекватною відповіддю на виклики часу. У цьому контексті зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств Миколаївської області має значний потенціал. Реалізація якого можлива на основі розвитку конкурентної та диверсифікованої економіки.

Помітний внесок у розвиток експортно-імпоротної діяльності здійснюють підприємства області. Загальний обсяг зовнішньоторговельного обороту підприємств Миколаївській області у 2011 році становив 1654,4 млн. дол. США , імпорту – 1041,5 млн. дол. США. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 612,9 млн. дол. США, а коефіцієнт покриття експортом імпорту – 1,6.

Проте, з понад 6000 наявних підприємств у Миколаївській області тільки 334 підприємства, організації та фірми займаються експортом товарів та послуг та 262 – імпортними операціями. Підприємства регіону підтримують ділові стосунки з партнерами 114 країн світу.

Оснoву експорту визначили продукти рослинного походження. Однак, через негативну дію низки факторів, свій експортний потенціал підприємства аграрного сектора реалізують не в повній мірі.

Підприємства області потребують стабільних зовнішніх ринків збуту аграрної продукції. Держава при цьому має підтримувати сільськогосподарських виробників і сприяти їх самостійному виходу на світовий ринок.

Одним з основних моментів ефективного функціонування аграрних підприємств Миколаївської області на зовнішньому ринку повинна стати відповідність вимогам міжнародного ринку щодо якості продукції.

Головною перешкодою для просування агропромислової продукції на міжнародні ринки, є невідповідність українських та міжнародних стандартів якості, низький рівень координації контролю, що здійснюється низкою контролюючих органів; не достатня кількість спеціалістів, які знайомі з вимогами світового ринку щодо безпечності продовольчої продукції; неадекватний рівень впровадження операторами ринку системи НАССР; низький рівень вимог до благополуччя тварин. Особливо це стосується виробництва молокопродуктів (молока, вершкового масла, сиру тощо).

Вагомим інструментом зовнішньоекономічного зростання є інновації. Інноваційний розвиток підприємств залежить, насамперед, від їх фінансових можливостей. Успішне підприємство з сучасними технологіями виготовлення продукції, яка користується попитом може привабити потенційних інвесторів, які будуть інвестувати свої гроші у розвиток цього підприємства та потенційних партнерів.

Мотивами застосування інновацій на аграрних підприємствах області звичайно є: підвищення конкурентоздатності товарів;

підвищення іміджу на ринку;

захоплення нових ринків;

збільшення величини грошового потоку;

зниження ресурсоемкості продукту.

Головним джерелом фінансування для інноваційних підприємств Миколаївської області залишається їх власний капітал.

Інвестування аграрної галузі за рахунок внутрішніх фінансових джерел – пріоритетний напрям залучення коштів. Однак для виходу з кризового стану товаровиробників внутрішнього інвестиційного потенціалу держави недостатньо.

Для аграрного сектору Миколаївської області інвестиційно–пріоритетними є такі напрямки як:

- рослинництво – виробництво зерна, насіння соняшнику, ранньої картоплі, овочів, фруктів і ягід, винограду та продукції ефіроолійних культур;
- тваринництво – виробництво молока, м'яса, яєць, продукції вівчарства;
- харчова і переробна промисловості – виробництво плодоовочевої продукції, вин, безалкогольних напоїв, олії, м'ясопродукції та продуктів молокопереробки.

Досвід свідчить, що створення підприємств з використанням іноземних інвестицій, у тому числі і СП – ефективний шлях випуску високоякісної конкурентоспроможної продукції. За участю іноземного капіталу в Миколаївській області починали свою діяльність широко відомі підприємства “Сільськогосподарське підприємство “Нібулон” і “Сандора”. Така ефективність забезпечується багатьма факторами:

- прямою зацікавленістю іноземного партнера у швидкому освоєнні прогресивної технології, в її подальшому вдосконаленні, у своєчасній заміні виробничого устаткування, в контролі за якістю продукції, яка випускається, в поділі між партнерами всієї міри ризику;
- отриманням доступу до певних видів техніки, яку неможливо придбати за каналами ліцензійної торгівлі через існування обмежень;
- істотним підвищенням продуктивності праці (в середньому вдвічі);
- можливістю залучення прогресивної технології за каналами прямого інвестування, які не потребують додаткових витрат;
- сприятливими умовами для вдосконалення виробничої, галузевої та асортиментної структури;
- зростанням експортного потенціалу;

- встановленням тісних і тривалих відносин ділового співробітництва з іноземними партнерами;
- можливістю комплексного отримання ноу-хау (разом з технологічною документацією та технічною допомогою);
- умовами для підвищення кваліфікації національних кадрів;
- урахуванням здатності приймаючої сторони сприймати нову техніку та технології.

Висновки. Основними напрямками забезпечення ефективного розвитку експортно-імпортних операцій в аграрному секторі економіки Миколаївської області мають стати:

- реорганізація організаційної структури управління аграрних підприємств;
- створення сприятливих умов для імпорту тих видів сільськогосподарської продукції, що не виробляються в Україні;
- підвищення частки готової продукції в експорті досліджуваного регіону;
- сприяти активному залученню іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козик В.В. Зовнішньоекономічні операції і контракти / В.В. Козик. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
2. Кваша С. М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку / С. М. Кваша – М., 2006. – 104 с.
3. Должанський І. З. Управління потенціалом підприємства : начальний посібник / І. З. Должанський – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.

РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНА

Піскор С. М. студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено основні тенденції розвитку світового ринку зерна, а також охарактеризовано місце України на ньому.

Ключові слова: світовий ринок зерна, зерновиробники, експорт, імпорт, міжнародна торгівля.

Постановка проблеми. Міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією належить до найменш прогнозованих видів міжнародної торгівлі й характеризується низькими темпами зростання товарообороту, а також різкими коливаннями обсягів експорту-імпорту.

У товарній структурі світового товарообороту сільськогосподарської продукції переважають зернові й продукти їх переробки, молоко та молочні продукти, цукор, м'ясо і м'ясопродукти, напої. Рівень забезпеченості продовольством відображається на позиції країни у світовій торгівлі. Якщо в першій половині ХХ ст. провідними експортерами виступали країни середнього та низького рівня економічного розвитку, то в другій - переважно високорозвинені регіони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання розвитку ринку зерна займалися такі вчені як Ю.Д.Білик, П.І.Гайдучий, В.А.Кадієвський, М.Ю.Коденська, С.В.Кучер, М.Г.Лобас, Т.Ю.Приймачук, Д.Ю.Словей, П.Т.Саблук, В.П.Ситник і багато інших. Ними розроблені стратегічні аспекти розвитку зернового виробництва в Україні, підвищення його економічної ефективності. Однак чимало питань потребують подальшого дослідження, насамперед це питання визначення перспектив розвитку українських зерновиробників на світовому ринку зерна.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження розвитку світового ринку зерна та місце України на цьому ринку.

Виклад основного матеріалу. Зерно є одним з найпоширеніших товарів як світового, так і внутрішнього ринку сільськогосподарської

продукції. Він завжди був і є об'єктом підвищеної уваги з боку уряду, бізнесменів, науковців міжнародної спільноти та України зокрема.

Світовий ринок зерна - це система правових відносин, які виникають між суб'єктами різних країн світу в процесі виробництва зерна, його зберіганні, торгівлі та використанні на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямків реалізації та визначення цін, а також міждержавного контролю за якістю, зберіганням та раціональним використанням зерна [1]. На світовому ринку зерна склалася стійка спеціалізація: виробництво зерна концентрується загалом у розвинених країнах, а більшість країн, що розвиваються, не спроможні вирішити свої зернові проблеми і змушені широко імпортувати зерно. Зараз на світовому ринку зерна відбулися зміни: скоротилися посіви у США та Канаді; зменшилися перехідні запаси в найбільших країнах-експортерах; на ринок вийшли нові країни-експортери, такі як Угорщина, Росія, Україна, Казахстан, Туреччина [2].

На міжнародному рівні ринок зерна представлений такими провідними експортерами цієї продукції як Канада, США, КНР, Індія, Франція, Австралія, Казахстан, Росія, Україна, Аргентина, Туреччина.

Зернові є наймасовішим продовольчим товаром на світовому ринку. Зерно - основний продовольчий ресурс і важлива сировина. Під зернові культури зайнято майже половину посівних площ світу. Найпоширеніші зернові культури - пшениця, кукурудза, рис забезпечують три чверті світового виробництва зерна. Наприкінці XX ст. світові експортні ресурси пшениці становили 96-97 млн т.

Наразі гостро постало питання щодо експорту пшениці. Чиказька біржа з 6 червня ввела новий ф'ючерс - пшениця, FOB, Чорне море. Розмір контракту становитиме 5 тис бушелів (136 тонн). Зауважимо, що поставки здійснюватимуться в липні, вересні, грудні, березні та травні протягом наступних років. Базовим активом є борошномельна пшениця, яка надходить на умовах FOB в п'ять українських портів: Одеса, Іллічівськ,

Севастополь, Південний та Миколаїв, а також в три російські і один румунський порт.

На європейському ринку пшениці основною тенденцією розвитку стало підвищення цін. Так, підвищений попит на європейську зернову, що проявляється країнами Близького Сходу, став ключовим фактором зростання. Разом з тим, на настрій торгів вплинуло виділення урядом Аргентини додаткових квот на поставку 3,6 млн т зернової на зовнішні ринки, що привело до істотного здешевлення останньої на базисі FOB і втрати інтересу до європейської продукції, що відповідно, змусило французьких трейдерів знизити ціни. В свою чергу Єврокомісія по зерновим видала ліцензії на експорт м'якої пшениці в розмірі 440 тис т, що стало найвищим показником за останні 5 місяців.

Ринок Болгарії демонструє стабільність, незважаючи на незначне зниження цін на фуражну пшеницю. Так, ціни на фуражну пшеницю на умовах СРТ знизилися до 255 дол США проти 255-260 дол США за тонну. При цьому число продажів обмежено через низький попит. Разом з тим, ціни на борошномельну пшеницю на базисі СРТ як і раніше знаходяться в діапазоні 290-292 дол США за тонну. Вартість зазначеної зернової пшениці на умовах FOB Чорне море також не змінилася – 302 дол США за тонну.

Україна є одним із провідних виробників зерна у світі. За даними державної служби статистики України у 2011 році зібрано 56,7 млн т зерна, зокрема продовольчого – 23,7 млн т або 42% загального обсягу, фуражного – 33 млн т (58%). Порівняно з 2010 роком виробництво зерна збільшилося на 44%. На це вплинуло розширення площ збирання на 5% та підвищення урожайності на 38% до 37 ц/га. На частку сільськогосподарських підприємств припадало 78% загального виробництва, тоді як на господарства населення – 22%.

Найбільший валовий збір зерна одержали аграрії Полтавської області – понад 5 млн т, Вінницької – 4,2 млн т, Черкаської – 3,7 млн т, Дніпропетровської, Кіровоградської, Харківської – майже 3,5 млн т.

Збільшено виробництво зерна порівняно з попереднім роком в усіх областях України, зокрема у Харківській у 2,7 разу, Сумській (+89%), Полтавській (+77%) областях. Більшу за інших одержали урожайність зерна аграрії Черкащини (57,2 ц/га), Полтавщини (51,5 ц/га), Вінниччини (49,2 ц/га).

За рахунок урожайності зернових, сільське господарство - чи не єдина галузь вітчизняної економіки, яка демонструє стабільне зростання. Збільшується експортний потенціал та валютні надходження у державу. Україна підтвердила статус одного з провідних гравців на світовому ринку зерна. За підсумками 2011-2012 зернового сезону країна стала третьою серед світових продавців кукурудзи, п'ятою серед експортерів ячменю, восьмою – пшениці. Внутрішній ринок насичений зерном. Річна норма споживання продуктів переробки зерна на душу населення на 10% перевищує її раціональні показники. Індекси зростання цін на продукти є найнижчими у продовольчій групі товарів, що є позитивною стороною такого виробництва. Проте ситуація на внутрішньому ринку зерна у новому сезоні може змінитися.

Вигідне територіально-економічне розташування України, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, великий історичний досвід українського селянства є передумовами, що вивели нашу країну в розряд зернових держав світу. Проте, маючи великі потенційні можливості у виробництві та експорті зерна та зайняти достойне місце на світовому ринку, вітчизняне зернове господарство в останні роки відзначається нестабільністю та великою залежністю від природно-кліматичних умов, а зерновий ринок – відсутністю дієвої системи важелів державного регулювання ринкових відносин, які б захищали вітчизняного товаровиробника від умов “дикого” ринку.

На даний час основним експортером зерна в Україні є компанія "ХлібІнвестбуд", на долю якої припадає 10% всього обсягу експорту зерна. Також у трійці лідерів - холдинг "Кернел" і компанія "Нібулон". Таким

чином, всі три найбільших зернотрейдера - це українські компанії. Активними учасниками зернового ринку залишаються транснаціональні корпорації - "Луї Дрейфус", "Бунге", "Каргілл", "Альфред Топфер" і "Серна".

В поточному сезоні Україна істотно наростила поставки кукурудзи в країни Південної Азії - лідируючий з імпорту зернових регіон. Зокрема в Японії, за даними трейдерів, законтрактовано для експорту 0,8-1 млн т. Таким чином, український товар трохи потіснив навіть традиційного постачальника, США, який має істотну перевагу перед Україною при доставці в цей регіон - вартість фрахту з Портленда приблизно вдвічі менше, ніж з Одеси. Між тим, доставка з Україною трохи дешевше, ніж з Аргентини і Бразилії, тому стає зрозумілий зростаючий інтерес до українських поставок з боку країн Південної Азії, і Японії зокрема.

Висновки. Україна з кожним роком займає все більшу питому вагу на світовому ринку зерна, і це є позитивним фактором для економіки країни. Отже, важливо, щоб ринкові інституції розвивались не тільки на національному, а й на регіональному рівні, зв'язуючи в єдину систему регіональний, національний і світовий ринки. Лише за таких умов зерновиробник зможе повною мірою скористатися вигодами кон'юнктури ринків, правильно побудувати свою маркетингову стратегію: товарну і цінову політику, політику товаропросування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голосов О.О. Особливості формування конкурентної позиції виробника зерна на світовому товарному ринку — 2004. — №50, Т.2.
2. Павленко І. Міжнародна торгівля та інвестиції [Текст]: навч. посіб. / І. Павленко, О. В. Варяниченко, Н. А. Навроцька. — К. : Центр учбової літератури. 2012.—12 с.

ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ю.С. Ткач, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні проблеми і перспективи діяльності аграрних підприємств України на зовнішніх ринках та запропоновано оптимальні шляхи вирішення проблем зовнішньої торгівлі аграрних підприємств України.

Ключові слова: аграрні підприємства, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт.

Постановка проблеми. В Україні формується система зовнішньоекономічних відносин на основі принципу свободи конкуренції. Цей процес стимулює адаптацію аграрних підприємств до умов глобальної конкуренції, але потребує відповідної модифікації форм і методів діяльності українських підприємств, які працюють або планують виходити на міжнародні ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку зовнішньої торгівлі, шляхів та методів їх розв'язання знайшли відображення в наукових працях вітчизняних учених-економістів, серед яких Е. Авдокушин, О. І. Амоша, І.Бураковський, Л. Дмитриченко, І. З. Грізний, Т.Костюк, А.Кредісов, Ю.Макогон, О. А. Полтавська, Є.Савельєв, Т. Циганкова та іншими. Серед відомих західних вчених питаннями розвитку й функціонування зовнішньої торгівлі займалися: А.Сміт, Д.Рикардо, Ф.Еджуорт, В.Леонтьєв, Б.Олін, Е.Хекшер, Д.Хьюм, Г.Хеберлер та інші.

Разом з тим, вирішення низки наукових проблем, що стосується формування ефективної зовнішньої торгівлі аграрних підприємств України на сьогоdnішньому етапі економічного розвитку, потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є висвітлення проблем розвитку зовнішньої торгівлі аграрних підприємств України та пошук оптимально можливих шляхів вирішення цих проблем.

Викладення основного матеріалу дослідження. Експортний потенціал держави визначається обсягами товарів і послуг, що можуть бути вироблені в економічній та соціальній сферах і реалізовані на світовому ринку з максимальною вигодою для країни. Достатній рівень міжнародної конкурентоспроможності товарів або послуг це такий рівень економіки країни і її підприємств, який забезпечує, по-перше, підтримку стандартів, що ростуть, а по-друге, досягнення (збереження) таких позицій в світовій економіці, коли національні товари і послуги успішно реалізуються на міжнародних ринках.

Як свідчить практика, постійної конкурентоспроможності досягають лише ті країни, які можуть оптимально реалізувати свої національні переваги, орієнтуючись на постійне підвищення продуктивності праці. Для досягнення такого рівня і необхідна наявність певних внутрішніх і зовнішніх умов, які складають потенціал конкурентоспроможності.

Політика розвитку конкурентоспроможності вітчизняних підприємств повинна реалізовуватись як самими суб'єктами підприємницької діяльності в частині переорієнтації структури бізнесу з посередницького і ресурсозабезпечуючого на високотехнологічний виробничий, так і мати абсолютну державну підтримку.

Аналіз досвіду багатьох країн показує, що багато в чому національний конкурентний потенціал формують підприємства середнього і малого бізнесу. Необхідні умови повинні бути створені і для розвитку сфери послуг, яка грає неабияку роль в підтримці конкурентоспроможності багатьох провідних країн.

Серед внутрішніх умов досягнення міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств не останню роль грає соціальний чинник. Для працівників вітчизняних підприємств, які проводять конкурентоздатну продукцію на експорт, повинні бути створені такі умови, за яких вони відчували б позитивний вплив на свій рівень життя результатів цієї діяльності.

Щодо зовнішніх умов міжнародної конкурентоспроможності продукції українських аграрних підприємств, то на їх формування можуть впливати як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Об'єктивні чинники виникають під дією загальних закономірностей розвитку міжнародного ринку. Найважливішою з них є конкретна ситуація на ринку тієї або іншої продукції. А тому нашим підприємцям необхідно вивчати цю ситуацію і в своїх діях пристосовуватися до неї. Суб'єктивні чинники повністю залежать від дії вітчизняних підприємців на міжнародному ринку. Тут найважливішим чинником може бути позитивний імідж вітчизняного підприємства, надійність як партнера і висока якість його продукції [1].

Висока конкурентоспроможність дозволяє країнам здійснювати диверсифікацію, долаючи залежність від невеликої групи експортних сировинних товарів, збільшувати інноваційний потенціал експортної продукції. Вона забезпечує можливості для повнішої реалізації ефекту «масштабу» завдяки доступу на світові ринки.

У свою чергу, експорт підкріплює потенціал, який лежить в основі конкурентоспроможності, - він вимушує підприємства орієнтуватися на вищі стандарти, забезпечує ним можливість доступу до інформації і створює умови жорсткішої конкуренції.

За даними статистики у 2011 році Україна була одним із лідерів на світовому продовольчому ринку. Україна є країною, яка на сьогодні має перше місце з експорту ячменю, займає третю позицію з експорту кукурудзи, і входить в п'ятірку щодо експорту пшениці. Однак, дана ситуація підтверджує нашу сировинну експортну орієнтованість.

Тому першим етапом реалізації експортного потенціалу в аграрному секторі є проведення відповідної експорторозширюючої політики, коли поряд з розвитком традиційного експорту розвиватимуться і потенційні експортні галузі відповідно до тенденцій на світовому ринку. Цього можна досягти при сприянні в структурній політиці виробництва товарів високого

ступеня переробки шляхом використання нових технологій, що дозволяють ефективніше використовувати наявні ресурси [3].

В рамках стратегії просування національної аграрної продукції на світовому ринку повинні бути розроблені стандарти якості, що відповідають міжнародним. В основі такої стратегії повинно бути покладено не в просте нарощування об'ємів експорту, а сприяння створенню довгострокових конкурентних переваг і стабільному розширенню і якісне поліпшення на основі цих переваг позицій країни на світовому ринку. Для цього необхідно мати чітку концепцію економічної політики, яка сприяла б розширенню експорту лише у поєднанні із загальними цілями макроекономічної політики [2].

Для оптимального функціонування підприємств аграрного сектору та підвищення конкурентоспроможності їх продукції особливе значення має розбудова інфраструктури із залученням іноземних інвестицій, великих приватних капіталовкладень [1].

Перспективним для розвитку і розширення подальших торговельних зв'язків України з іншими регіонами, з іноземними партнерами має стати широкомасштабне будівництво найсучасніших, модернізованих авто-, авіа- і залізничних шляхів, ліній зв'язку і електропередач, сучасної системи телекомунікацій.

Необхідно створити також систему фінансового обслуговування аграрного сектора (спеціальні аграрні банки, фермерські каси взаємодопомоги), розбудувати інфраструктуру і правовий механізм для формування реальних іпотечних відносин [4].

Слід розробити оптимальну і реальну програму державної підтримки аграрних підприємств із системою спеціальних економіко-правових, фінансових і адміністративних заходів, які дозволили б, зокрема, оперативно вирішувати питання доцільності підтримки тих чи інших галузей сільськогосподарської продукції, планувати або програмувати, як це має місце в інших країнах, агропромислове виробництво та структурні

перетворення в ньому з урахуванням як національних, так і міжнародних аспектів.

Важливо створити необхідні умови для захисту вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника і підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках [3].

Висновок. Таким чином, основними умовами для розвитку діяльності аграрних підприємств України на міжнародних ринках є реалізація експортрозширюючої політики, належне інвестування (як внутрішнє, так і зовнішнє), і підвищення комунікативного і інформаційно-рекламного рівня роботи вітчизняних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнатюк А.І. Формування конкурентного середовища та механізм протидії монополізму в економіці України / А.І. Ігнатюк // Держава та регіони. – 2008. – №5. – С. 208-212.
2. Ульянченко О. В. Стратегія стійкого розвитку аграрного сектору економіки на основі підвищення ефективності управління ресурсного потенціалу / О. В. Ульянченко // Економіка та управління АПК. – Вип. 1(66) – Біла Церква, 2009. – С. 119-124.
3. Головня Ю. І. Організація стратегічного управління на підприємствах перероблення сільськогосподарської продукції / Ю.І. Головня // Агросвіт. — 2010. – № 6. – С. 32 – 36.
4. Розвиток зовнішньої торгівлі України та її економічна : монографія / Андрійчук В. Г. – К. : НІСД, 2005. – 148 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД КРИЗИ

А.Ю.Трубай,

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджуються можливі шляхи удосконалення експортно-імпортних операцій підприємства, з метою підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Ключові слова: експорт товарів, імпорт товарів.

Постановка проблеми. В умовах світової економічної кризи пріоритетним завданням нашої держави є пошук перспективних шляхів та механізмів зовнішньополітичного та зовнішньоекономічного характеру. Саме на цьому етапі розвитку країни особливої актуальності набуває розвиток міжнародного бізнесу, як форми практичної реалізації міжнародних економічних зв'язків іноземних інвестицій шляхом створення спільних підприємств. Це не тільки дозволить оздоровити економіку України, але сприятиме її просуванню в систему світового економічного простору.

В умовах динамічних змін окремі аспекти вказаних проблем залишаються невизначеними, потребують подальших наукових досліджень і розробок. Ефективність організації експортно-імпортних операцій значним чином пов'язані з ефективністю функціонування підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Напрями удосконалення експортно-імпортних операцій досліджувалися такими вченими-економістами, як: Янковський Е.А., Островський Л.Е., Казанцев С.К., Макогон Ю.В., Кравченко В.А., Кравцова В.В, Мамутов В.К., Чувпило О.О., Новицький В.Е. та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз ефективності проведення і розгляд експортно-імпортних операцій як сукупності окремих дій підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед різноманітних форм зовнішньоекономічної діяльності історично першою та переважаючою є міжнародна торгівля, тобто міжнародний обмін продуктами й послугами. За напрямком товарного потоку операції у міжнародній торгівлі поділяються на експорт і імпорт. Традиційно наукові дослідження спрямовані на пошуки удосконалення експорту держав.

Казанцев С.К. стверджує, що найкращим способом удосконалення експортно-імпортних операцій є страхування від валютних ризиків, адже саме цей фактор спричиняє значні фінансові втрати. Правильно встановлені умови страхування можуть поліпшити загальний стан проведення зовнішньоекономічних операцій.

Розглянемо сутність експорту.

Експорт товарів - продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України.

Проаналізувавши наукові джерела [5], можна сказати, що удосконалення організації експортних операцій необхідно починати з:

- правильного підбору менеджера з продаж, адже від його кваліфікації залежить правильна організація експортних операцій.
- правильного вибору маркетингової політики.
- правильного підбору агентів з пошуку ринків збуту.
- дослідження цін на продукцію.
- пошуку шляхів мінімізації витрат на організацію експортних операцій та їх здійснення.

Отже, здійснення експортної операції - це складний процес, який вимагає кваліфікованості від працівника та знання інформації.

Далі розглянемо сутність імпорту.

Імпорт товарів - ввезення на митну територію країни імпорту товару (товарів), призначеного для споживання у цій країні імпорту.

Беручи до уваги думки спеціалістів можна виокремити наступні шляхи підвищення ефективності імпорتنих операцій в умовах кризи:

- пошук більш вигідних постачальників. Для здійснення імпорتنих операцій необхідно дізнатися про всіх можливих постачальників, та умови співпраці з ними. Потрібно якомога більше здобути інформації про якість послуг які вони надають. Дуже важливо отримати позитивні відгуки від інших клієнтів.

- застосовування засобів страхування валютних ризиків.

- організація потрібних строків поставки. Для удосконалення імпорتنих операцій потрібно також зважати на строки поставки товару. Адже в різних випадках затримка або попередня поставка може призвести до додаткових витрат. Затримка поставки може спричинити, скажімо, збоєм в системі виробництва. Попередня поставка завдасть додаткових витрат на зберігання товару. Тому необхідна чітка домовленість про дотримання строків поставки.

- організація безперервності поставок, якщо це необхідно для ефективної діяльності підприємства.

- організація правильного транспортного забезпечення.

Для отримання більш точного результату підприємствам необхідно розробити стратегію. Це, перш за все, викликано нестабільністю ринкового середовища, неповнотою інформації про його майбутній стан і вплив на підприємство. Про необхідність розробки стратегії підприємства достатньо влучно висловився один із авторів вчення про стратегічний менеджмент, американський вчений Ігор Ансофф. Він писав: «...компанії, за відсутності планованої і керованої стратегії, приречені на вимирання, за винятком хіба що монополій і субсидованих компаній. В компаніях, яким вдається вижити, стратегічною поведінкою принаймні керують».

Висновки. Світовий досвід переконує, що криза – це нормальний етап розвитку будь-якої системи, проте вона несе в собі серйозні загрози. У зв'язку з цим актуальності набуває питання вдосконалення антикризового

управління суб'єктами господарювання з метою своєчасного розпізнавання кризових явищ та закладення основ для подальшого зростання бізнесу в довгостроковій перспективі. На даний час українські підприємства піддаються негативному впливу кризових явищ, тому першочерговим завданням нашої держави являється розробка інструментів активізації ефективного управління потенціалом українських підприємств.

Стратегія розвитку діяльності підприємств України на світовому ринку повинна спрямовуватися на виявлення такого сегменту зовнішнього ринку, вимоги до товару якого максимально співвідносилися б з вимогами внутрішнього ринку та спиралася на розвиток адекватного виробничого потенціалу та чітку державну політику регулювання експортної діяльності виробників, з одного боку, а з іншого - забезпечувала б вихід України на ринки розвинених країн світу за рівних умов доступу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корнєв В.Л., Корецький М. Х., Дацій О. І. Маркетингова цінова політика. Навчальний посібник.- К.: Центр учбю літер. — 2007— 200 с.
2. Журнал інтелектуальної еліти «Персонал», №10 / 2006 р.
3. Валуєв Ю. Принципи і методи побудови і розвитку системи управління підприємством: проблеми стабільності та змін / Ю. Валуєв // Економіст. — № 11.— 2007. — С. 62—67.
4. Кириченко О.А., Кудря І.В. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємства в умовах фінансової кризи // Інвестиції: практика і досвід — №10.— 2009. — С. 22 — 27.
5. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Сіваченко І.Ю. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств. Навчальний посібник.- Київ: Центр навчальної літератури, 2006 – 792 с.

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО АГРОБІЗНЕСУ.

Удоденко В. Ю. студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено основні транснаціональні корпорації, що займаються виробництвом сільськогосподарської продукції та їх роль у розвитку міжнародного агробізнесу.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, міжнародний агробізнес.

Постановка проблеми. Транснаціональні корпорації (ТНК) здійснюють все більший вплив на міжнародні відносини і світову економіку загалом, модернізація якої значною мірою визначається особливостями їх розвитку. З огляду на це, без розуміння ролі ТНК в міжнародному бізнесі, аналізу сучасних тенденцій їх розвитку, неможливе адекватне сприйняття економічних, політичних та культурних світових реалій. Вітчизняний аграрний сектор також пронизаний мережею зв'язків як із українськими контрагентами, так і з глобальним економічним середовищем.

Актуальність дослідження пояснюється зростаючим внеском ТНК у розвиток світового сільськогосподарського ринку. Посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів, розгортання світової продовольчої кризи актуалізують питання вибору місця і ролі агропродовольчої сфери України у світовій економічній системі, розробки та реалізації адекватних заходів аграрної політики щодо формування продовольчої безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблематики, пов'язаної з діяльністю ТНК, економічний механізм їх функціонування, пріоритети та проблеми розвитку в умовах глобалізації економіки, їх вплив на перебіг економічних процесів та розвиток світової економіки в умовах глобалізації досліджено у низці праць зарубіжних і вітчизняних науковців. Такі автори як Р. Вернон, Р. Камерон, С. Кіндлбергер, Ф. Модігліані, Х. Перлмутер, М.

Портер, Р. Робінзон, Ф. Рут, Дж. Стігліц, С. Хірш здійснили аналіз передумов, етапів формування і чинників розміщення транснаціональних компаній. А. Гальчинський, Т. Білоус, В. Білошапка, В. Геєць, В. Новицький, В. Плотніков, В. Рокоча, Л. Руденко дослідили типи, організаційні форми інтеграції компаній, механізм їх функціонування.

Проте на даний час існує ряд актуальних питань, які потребують додаткового дослідження та глибшого осмислення, з огляду на сучасні потреби й вимоги, пов'язаних з визначенням ролі ТНК у міжнародному агробізнесі.

Постановка завдання. Виявлення особливостей діяльності ТНК та чинники їх впливу на розвиток агробізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. ТНК - це мережа взаємопов'язаних підприємств, які походять з однієї країни і мають складові частини та філії в інших країнах [4]. Поява у світовому господарстві міжнародних корпорацій означала вихід підприємницьких структур на якісно новий рівень, визначальною рисою якого стала втрата капіталом своєї виключно національної природи. Транснаціональний характер діяльності ТНК давно перейшов економічні кордони і пов'язаний з вирішенням багатьох соціальних і політичних проблем, однак переважна більшість визначень ТНК досі має головним чином економічний характер.

Загальним чинником появи ТНК був розвиток процесів інтернаціоналізації, в основі якого - поглиблення міжнародного поділу праці та міжнародної спеціалізації, що дають змогу поліпшити економічне становище господарюючих суб'єктів і країн, які беруть участь у цих процесах. Конкретні причини виникнення ТНК можуть варіюватися. Це існування обмежень на шляху розвитку міжнародної торгівлі, сильна монопольна влада виробників, валютний контроль, транспортні витрати, відмінності в податковому законодавстві.

Міжнародний агробізнес – вид підприємницької діяльності в економічних відносинах між країнами світу, окремими організаційними

структурами аграрного сектора у міжнародному масштабі щодо виробництва, переробки, зберігання і реалізації сільськогосподарської продукції та товарів з неї [2]. Основними його учасниками являються відповідні ТНК:

- Індустріальна молочна компанія - інтегрована сільськогосподарська компанія, яка займається виробництвом зернових та олійних культур, а також картоплі та є одним із найбільших виробників молока, розглядає можливість випуску облігацій на суму 150 млн дол США. Компанія на даний момент вивчає ринок та проводить переговори з потенційними інвесторами. Індустріальна молочна компанія планує спрямувати кошти, залучені від випуску облігацій, на збільшення земельного банку компанії та закупівлю сільськогосподарської техніки. У кінці квітня 2011 р. Індустріальна молочна компанія здійснила первинний випуск акцій на Варшавській баржа, продавши 24% акцій за 29,8 млн дол США;

- Група компаній «Агроліга» об'єднує низку середніх компаній сільськогосподарського бізнесу на Харківщині та займається вирощуванням широкого спектру зернових культур, переробкою соняшника на олію та молочним скотарством, планує в 2012 р. отримати чистий прибуток у розмірі 2,56 млн євро, що на 48% більше у порівнянні з показником 2011 р. За результатами минулого року, чистий прибуток компанії склав 1,73 млн євро, у порівнянні з 1,22 млн євро у 2010 р. За результатами попереднього року дохід компанії становив 6,8 млн євро, тоді як у 2010 р. - 3,796 млн євро. У лютому 2011 р. компанія залучила 1 млн євро в ході розміщення своїх акцій на альтернативному майданчику Варшавської фондової біржі NewConnect;

- Агрохолдинг KSG Agro, вертикально інтегрована компанія, що здійснює виробництво, зберігання, переробку і продаж сільгосппродукції, планує в 2012 році зібрати 228,1 тис т валової продукції сільськогосподарських культур, що практично в два рази перевищує результат 2011 р. Компанія планує збільшити врожай у 2012 р. за рахунок

розширення оброблювальних земель на 35 тис га — до 80 тис га. До кінця 2012 р. компаній планує збільшити земельний банк в управлінні до 110 тис га. Під урожай 2012 р. KSG Agro планує розширити посіви соняшника до 27,9 тис га, пшениці — до 27,9 тис га, ячменю — до 114,1 тис га, кукурудзи — до 6,4 тис га. Компанія має намір збільшити урожай соняшнику з 51,4 до 62,7 тис т, пшениці - з 35,9 до 93,3 тис т, ячменю — з 10,3 до 31,7 тис т, кукурудзи - з 6,6 до 29,9 тис т. Компанія KSG Agro в 2011 р. запустила два підприємства з виробництва солом'яних паливних пелет потужністю 7 тис т. В четвертому кварталі 2011 р. KSG Agro продала 900 т пелет польським клієнтам за довгостроковими контрактами. KSG Agro планує виробляти пелети з відходів сільськогосподарського виробництва і розраховує в поточному році переробити 80 тис т відходів;

- Компанія МНР («Миронівський Хлібопродукт»), один з найбільших агропромислових холдингів в Україні, що спеціалізується на виробництві м'яса, соняшникової олії та зернових культур, планує інвестувати біля 40 млн дол США у будівництво двох елеваторів у смт Калинівка Вінницької області та смт Ямпіль Білогірського району Хмельницької області. Потужність одночасного зберігання продукції цих зерносховищ становитиме 265 тис м³ [3].

Сучасна структура вітчизняного аграрного сектора економіки деформована, з переважаючою часткою виробництв із малою або середньою глибиною переробки, що забезпечує їй місце лише на найнижчих щаблях світового господарства. Відповідно, важливим напрямом структурної перебудови аграрної економіки є зміна пропорцій між виробництвом сировинних і споживчих товарів, а також - і сферою послуг.

Як форма міжнародного агробізнесу, ТНК мають низку незаперечних переваг перед національними компаніями, їх зарубіжні філії відіграють винятково важливу роль у забезпеченні доступу фірми до іноземних ринків, зниженні витрат виробництва, підвищенні прибутку. Розширення

за рахунок іноземних філій сфери обігу та виробництва і зростання їх ефективності сприяє посиленню фінансової стійкості ТНК і допомагає їм пережити періоди економічних криз.

Основними перевагами ТНК є : можливості підвищення ефективності та конкурентоспроможності через доступ до ресурсів іноземних держав; близькість до споживачів продукції іноземної філії фірми і можливість отримання інформації про перспективи аграрних ринків і конкурентний потенціал фірм приймаючої країни; можливість використання у власних інтересах особливостей державної, зокрема податкової, політики в аграрних країнах, різниці в курсах валют та ін.; здатність продовжувати життєвий цикл своїх технологій і продукції; за допомогою прямих іноземних інвестицій фірма дістає можливість уникати бар'єрів при входженні на ринок певної країни через експорт товарів та/або послуг. Стимул для прямих зарубіжних інвестицій часто створюють національні тарифні бар'єри. Так, у 60-х роках ХХ ст. великий потік інвестицій із США до Європи був породжений тарифами, встановленими Європейським Економічним Співтовариством. Замість експорту готової продукції ТНК створили в країнах ЄС виробничі структури, обійшовши таким чином торговельні тарифи.

Проте, враховуючи тенденцію до стрімкого розвитку ТНК у міжнародному агробізнесі, потрібно зазначити, що діяльність ТНК має і негативні наслідки. До негативних наслідків діяльності ТНК можна віднести наступне: вони передають слаборозвиненим країнам невідповідні їхньому рівню розвитку технології з жорсткими обмеженнями на продаж; відбувається централізація і контроль основних функцій ТНК із країн приналежності, тим самим закріплюється неоколоніальна залежність слаборозвинених країн [1].

Висновки. Агробізнес є відтворювальним комплексом галузей і сфер економіки, які функціонують в єдності й забезпечують виробництво, переробку і збут продукції на основі сільськогосподарської сировини. В

умовах глобалізації світової економіки важливу роль відіграють транснаціональні корпорації. Під ТНК розуміються міжнародні аграрні фірми, що мають свої сільськогосподарські підрозділи в двох або більше країнах і управління цими підрозділами здійснюється з одного або декількох центрів на основі такого механізму прийняття рішень, який дозволяє провести узгоджену політику і загальну стратегію, розподіляючи ресурси, технології і відповідальність для досягнення результату - отримання прибутку.

Транснаціональні корпорації стали головним суб'єктом руху міжнародних інвестицій, технології та функціонування міжнародного агробізнесу. Діяльність ТНК принципово змінює картину світу, і тому без урахування цього ми не можемо вивчати процеси, що відбуваються в сучасних економічних відносинах. ТНК мають беззаперечні переваги перед іншими підприємствами, а отже можна зробити висновок, що національний капітал здатний витримати конкуренцію з ТНК тільки в тому випадку, якщо він сам структурується в потужні утворення, адекватні міжнародним аналогам, і може провадити активну зовнішньоекономічну політику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудар В.Т. Роль ринкових трансформацій аграрного сектора України у формуванні агропродовольчого ринку / В.Т. Дудар // Наука молода. Тернопільський національний економічний університет МОН України. – Тернопіль : ТНЕУ, 2007.— Вип. 7. — С. 7—10.
2. Міжнародний агробізнес : навч. пос. / За ред.. І.Ю. Сіваченка, О.В. Захарченка. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 9
3. Агропрофі: український тижневик ділової інформації № 11 (180) від 16 березня 2012. – С. 9
4. <http://wikipedia.org>

СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Федоров О.О. магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено питання визначення сутності експортного потенціалу, виділено найбільш значимі фактори розвитку експортного потенціалу.

Ключові слова: експорт, потенціал, аграрні підприємства.

Постановка проблеми. Проблеми, пов'язані з процесом формування експортного потенціалу, не є новими і виникали вони на різних етапах економічного розвитку багатьох країн світу. Та останнім часом дане питання стає все більш актуальним і набуває все більшого розголосу, а викликано це поширенням процесів глобалізації національної економіки, що охопили майже всі країни світу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти аналізу, формування та використання експортного потенціалу розглянуто в працях провідних зарубіжних та вітчизняних вчених, а саме Андріанова В.Д., Сейфуллаєвої М.Е., Бахрамова Ю.М., Діденко Н.І., Зав'ялова Н.І., Савицького П.І., Шагалова Г.А., Мазаракі А.А., Кириченка О.О., Крушницької Г.Б., Ломаченко Т.І., Маштабея В.Я., Кутідзе Л.С., Афанасьєва К.М. та інших. Традиційно в економічній літературі досліджуються питання визначення сутності експортного потенціалу в розрізі національної та регіональної економіки, визначаються фактори зовнішнього впливу на розвиток експортного потенціалу відповідного рівня, аналізуються критерії ефективності використання експортного потенціалу. На жаль, невелика частина досліджень присвячена проблемам діагностування та розвитку експортного потенціалу саме аграрних підприємств. Проблема розширення експортних можливостей та розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств є складною і різновекторною. Її вирішення вимагає системного підходу до вдосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю

підприємства і здійснення комплексу організаційно-економічних, управлінських і техніко-технологічних заходів, що сприятимуть посиленню конкурентних переваг підприємства на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення джерел оновлення експортного потенціалу аграрних підприємства та пошук важелів для стимулювання його розвитку, адже саме від рівня експортного потенціалу в більшій мірі залежить якість присутності вітчизняної продукції аграрних підприємств на зовнішньому ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експортний потенціал підприємства визначається багатьма складовими, що характеризують різні сторони його функціонування. В цілому діяльність підприємства у зовнішньоекономічній сфері складається із взаємопов'язаних процесів, кожний з яких при визначенні експортного потенціалу розглядається окремо. В свою чергу результати дій цих процесів утворюються в наслідок не лише тільки їх функціонування, але і їх взаємодії між собою та ланками зовнішнього середовища.

Експортний потенціал характеризується кількісним, якісним, структурним станом наявних у суб'єкта ресурсів (виробничих, фінансових, трудових і т.д.); їхнім взаємозв'язком і взаємоузгодженням; можливістю у визначений часовий термін мобілізувати резерви для досягнення поставлених цілей; можливістю збільшення й удосконалювання всіх складових експортного потенціалу та їхніх сполучних ланок. Окрім цього дефініція «експортний потенціал» на рівні підприємства містить три рівня зв'язків та відносин: по-перше, зв'язки і відносини, які відображають минуле як сукупність наявних властивостей, накопичених в результаті розвитку підприємства; по-друге, зв'язки і відносини, які характеризують сучасне, тобто усі можливості (здатності), які реально можуть бути реалізовані у процесі експортної діяльності; по-третє, зв'язки і відносини, які зорієнтовані на майбутнє та дозволяють в процесі експортної діяльності

не лише реалізовувати наявні можливості, але і відтворити нові можливості як додаткові сили підприємства.

Також експортний потенціал, безпосередньо підприємства, визначається як готовність, спроможність підприємства здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, зокрема експортну діяльність, яка полягає у виході на цільові зовнішні ринки збуту. Експортний потенціал є основою для розробки стратегії виходу підприємства на зовнішній ринок. Отже, фактори, які впливають на розвиток експортного потенціалу також опосередковано впливають і визначають процедуру формування стратегії виходу підприємства на зовнішній ринок та рівень репрезентативності підприємства на зовнішньому ринку [1].

До найбільш значимих факторів розвитку експортного потенціалу доцільно віднести наступні: організація управління підприємством; інформаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; планування експортного виробництва; облік та аналіз експортних поставок; кадровий менеджмент.

Реалізація заходів по кожному фактору розвитку експортного потенціалу сприятиме підвищенню конкурентних позицій підприємства, ефективному просуванню продукції підприємства на цільовому зовнішньому ринку. Тобто зазначені фактори впливають не лише на розвиток експортного потенціалу, а в кінцевому результаті вони здатні посилити конкурентоспроможність підприємства в цілому.

До основних елементів підвищення конкурентоспроможності підприємства, що здійснює стратегію розвитку експортного потенціалу можна віднести:

- реалізація програми технічного переозброєння підприємства за рахунок технічних та технологічних, реконструктивно-капітальних заходів;

- зміна структури товарної продукції з метою збільшення питомої ваги випуску рентабельної продукції;

- формування надійних схем забезпечення підприємства необхідними ресурсами;

- оновлення стану обслуговуючих та ремонтних служб у відповідності з виробництвом та реалізацією експортної продукції.

Властива для більшості аграрних підприємств функціональна організація зовнішньоекономічної діяльності не відповідає сучасним вимогам зовнішніх ринків, не сприяє адекватному розвитку експортного потенціалу підприємства і не забезпечує очікуваний рівень конкурентоспроможності підприємства. Реорганізація системи управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства передбачає якісні структурні зміни, перш за все, в експортному потенціалі підприємства, оскільки саме на основі наявного експортного потенціалу формуються стратегії і програми виходу підприємства на зовнішні ринки. Також окремим напрямом перспективних досліджень має бути формування єдиної методики для оцінки експортного потенціалу підприємства, яка б дозволила уніфікувати процес оцінки експортного потенціалу підприємств і створила б відповідне інформаційне підґрунтя для розробки адекватної стратегії виходу підприємства на зовнішні ринки [2].

В умовах побудови і розвитку інформаційного суспільства одним і ключових факторів розвитку експортного потенціалу аграрного підприємства є використання інформаційних технологій. Зростаючі потоки інформації як всередині підприємства, так і ззовні, вимагають її оперативної обробки для адекватного подальшого використання. Для цього підприємство має бути забезпечене відповідною технічною базою і підготовленими спеціалістами. Вдосконалення окремих елементів інформаційного забезпечення системи зовнішньоекономічної діяльності аграрного підприємства з метою розвитку експортного потенціалу може бути реалізоване за наступними напрямками:

- технічне і технологічне забезпечення інформаційної системи;

- розробка комплексної програми підвищення кваліфікації кадрів, пов'язаних з інформаційними потоками;
- впровадження сучасних засобів зв'язку і передових інформаційних технологій;
- створення системи оперативно-інформаційного забезпечення керівництва підприємства для внутрішнього контролю і прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо експорту продукції;
- розробка єдиної інформаційної моделі фінансового, податкового та управлінського обліку;
- автоматизація робочих місць в різних службах підприємства;
- використання автоматизованих систем «Експортний контракт» та «Розрахунок експортної ціни»;
- інтеграція систем обліку, планування та нормування різних видів витрат при виробництві експортної продукції.

Висновки. Отже, враховуючи наведену інформацію, можна стверджувати, що основними напрямками вдосконалення експортного потенціалу аграрних підприємств є: покращення ресурсно-сировинної бази, виробничих характеристик техніки; впровадження новітніх технологій у виробництво, ефективних маркетингових заходів по просуванню продукції; заохочення інвесторів; формування кадрів, спроможних швидко реагувати на зміни кон'юнктури на світовому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економіка сільського господарства : підручник для студ. екон. спец. / За ред. Руснака П.П. К., 1998. – 320 с.
2. Гончаренко І.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики: моногр. / І.В. Гончаренко ; НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2009. – 370с.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ

Н.Ю. Фелік, спеціаліст

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено актуальні питання, пов'язані з формуванням інвестиційної привабливості та особливостями залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області. Запропоновано основні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, іноземний інвестор, іноземні інвестиції, аграрний сектор.

Постановка проблеми. Обсяг іноземних інвестицій є одним з показників, що характеризують ступінь інтеграції країни у світове співтовариство і залежить від привабливості об'єкта інвестування. Отримання іноземних інвестицій та умови їх залучення - це фактор, що характеризує інвестиційну діяльність і сприяє подальшому розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Саме тому доцільно дослідити стан інвестиційної привабливості аграрного сектору на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню формування інвестиційної привабливості галузей економіки та шляхів її підвищення присвячено ряд праць і досліджень. Найбільшу увагу зазначеним питанням приділили у своїх роботах: С.О. Гуткевич, О.В. Носова, А.А. Пересада, М.М.Надашківський, В.Г. Федоренко, К.С. Мартиненко, М.І. Кісіль, А.Г. Махмудов, А.В. Ключник, М.О. Павловський та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка системи заходів щодо інвестиційної привабливості аграрного сектору районів Миколаївської області для іноземних інвесторів.

Виклад основного матеріалу. Інвестиції є визначальним фактором розвитку будь-якої країни. Їх залучення для багатьох підприємств України було і залишається першочерговим завданням, вирішення якого є основним фактором сталого їх розвитку, чинником конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

Обсяг інвестицій у сільське господарство завжди був недостатнім порівняно з потребою. Виходячи з обмеженості внутрішніх ресурсів сільськогосподарських підприємств України, найпривабливішим джерелом ресурсного забезпечення сільського господарства можуть бути іноземні інвестиції [1].

Миколаївська область має сприятливий інвестиційний клімат та значні можливості для розвитку аграрного сектору, перетворення його у високоефективний сектор економіки, який здатний забезпечити продовольчу безпеку країни, а також бути орієнтованим на експорт.

Основним фактором, що визначає інвестиційну привабливість Миколаївської області, є її вигідне географічне розташування. Регіон сьогодні має добре розвинену транспортну систему й портове господарство, а також економічно вигідні схеми руху вантажних потоків [2].

Ступінь інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки Миколаївської області є індикатором, показання якого дозволяють зробити висновки потенційним інвесторам про необхідність і доцільність вкладення фінансових засобів саме в даний об'єкт.

Для дослідження інвестиційної привабливості для іноземного інвестора аграрного сектору Миколаївської області в розрізі районів було вибрано рейтинговий метод і використано п'ять показників: кількість зайнятого населення; площі всіх сільськогосподарських угідь; валова продукція сільського господарства; рентабельність виробництва основних видів сільськогосподарських культур; рівень рентабельності (збитковості) від реалізації сільськогосподарської продукції [4].

Нами визначена шкала рейтингового оцінювання інвестиційної привабливості : до 9 балів – зона низької інвестиційної привабливості; від 9-13 балів зона середньої інвестиційної привабливості; понад 13 балів зона пріоритетної привабливості (рис.1).

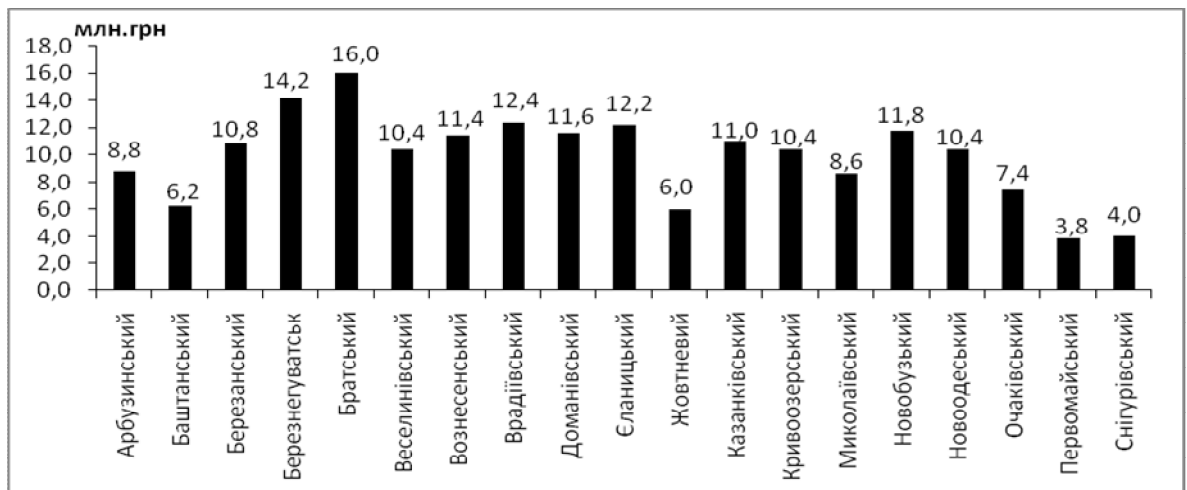

Рис.1. Інвестиційна привабливість аграрного сектору в розрізі районів Миколаївської області за 2011 рік*

**Джерело: розраховано автором*

За розмітками шкали рейтингового методу ми визначили, що зонами пріоритетної привабливості інвестицій є сільськогосподарські підприємства районів: Баштанський, Жовтневий, Очаківський, Первомайський та Снігурівський.

До зони середньої привабливості увійшли Березанський, Веселинівський, Доманівський, Миколаївський, Новобузький, Арбузинський, Новоодеський райони.

В 2011 р. було розроблено 51 інвестиційний проект, присвяченими аграрному сектору Миколаївської області (рис. 2).

Аналізуючи результати проведеного дослідження, можна відмітити, що найбільшу кількість інвестиційних проектів в галузі сільського господарства в розрізі районів Миколаївської області займає Баштанський район (12 інвестпроектів). Це говорить про те, що останній має достатньо велику кількість кваліфікованих професіоналів, що активно та якісно виконують свою роботу, підвищуючи при цьому інвестиційну привабливість району, через надання вибору між інвестиційними проектами іноземному інвестору.

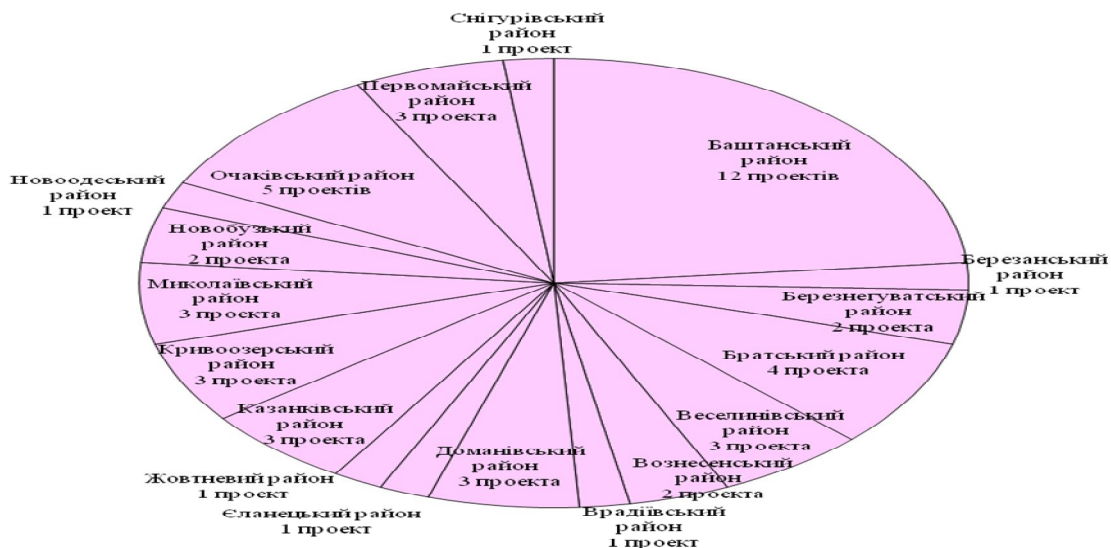

Рис. 2. Структура інвестиційних проектів аграрного сектору районів Миколаївської області

Найменша кількість розроблених інвестиційних проектів спостерігається у Снігурівському, Новоодеському, Жовтневому, Єланецькому, Брадіївському, Березанському – 1.

Наявність незначної кількості інвестиційних проектів в районах Миколаївської області пояснюється відсутністю інформаційного забезпечення. Можливими шляхами вирішення цієї проблеми є: проведення конференцій з питань залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор; підключення підприємств до всесвітньої мережі Internet, Наслідком цього буде реєстрація інвестиційних проектів на сайті «Інвестиційні можливості Миколаївської області» та «Європейський Реєстр інноваційно-інвестиційних технологій, проектів», що в свою чергу надасть можливість привернути увагу іноземних інвесторів до діяльності підприємств аграрного сектору економіки Миколаївської області.

Організація «Європейський Реєстр інноваційно-інвестиційних технологій, проектів» дає можливість для підприємств Миколаївської області зареєструвати свою продукцію у Реєстрі конкурентоздатної продукції з подальшим її просуванням на міжрегіональні ринки згідно з заявою на адресу Європейського Реєстру інноваційно-інвестиційних технологій, проектів. Головний принцип роботи Європейського Реєстру

інноваційно-інвестиційних технологій, проектів з інвесторами заснований на формуванні пакетів затребуваних і захищених інвестиційних проектів, ідей, пропозицій в інтересах інвесторів [5]. Таким чином Європейський Реєстр інноваційно-інвестиційних технологій, проектів, володіючи ексклюзивними технологіями і ексклюзивної базою - Реєстром конкурентноспроможних інвестпропозицій, проектів, Реєстром конкурентноспроможної продукції, має надійний механізм, щодо затребуваності інвестпроектів і забезпеченості попиту для інвесторів.

Ще одним позитивним моментом забезпеченості дієвості інвестиційних проектів підприємств аграрного сектору Миколаївської області є Меморандум про співробітництво між Міністерством аграрної політики і продовольства України та Експортно-імпортним банком Китаю з підтримки пріоритетних проектів у сільському господарстві.

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що інвестування в аграрний сектор районів Миколаївської області є достатньо вигідним інвесторам у зв'язку з потребою у продуктах, що виробляються, а також у зв'язку з тим, що Україна, включаючи Миколаївську область, володіє великим трудовим потенціалом, високоосвіченим, але при цьому лишається достатньо дешевим, що зменшує його собівартість і підвищує його конкурентоздатність.

Висновки. Інвестиційну привабливість можна трактувати як сукупність політичних, соціальних, інституційних, екологічних, макро- і мікроекономічних умов функціонування національної економіки, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

Оцінка інвестиційної привабливості районів аграрного сектору області за рахунок таких показників як кількість зайнятого населення, площі сільськогосподарських угідь, валова продукція сільського господарства, рентабельність виробництва основних видів сільськогосподарських культур та рівень рентабельності (збитковості) від

реалізації сільськогосподарської продукції показала, що на сьогоднішній день область є на межі середньої привабливості та стратегічної.

Найбільш інвестиційно-привабливими для іноземного інвестора є Баштанський, Очаківський та Братський райони аграрного сектору Миколаївської області.

Основними шляхами вирішення проблем інвестиційної привабливості аграрного сектору Миколаївської області на регіональному рівні є: покращення стану інформаційного забезпечення аграрних підприємств., здійснення заходів щодо інформування про інвестиційні можливості підприємств Миколаївської області для іноземних інвесторів.

Позитивними моментами в забезпеченості дієвості інвестиційних проектів є Європейський Реєстр інноваційно-інвестиційних технологій, проектів, що покращує стан затребуваності інвестпроектів і забезпеченості попиту для інвесторів та Меморандум про співробітництво між Міністерством аграрної політики і продовольства України та Експортно-імпорتنим банком Китаю з підтримки пріоритетних проектів у сільському господарстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залигіна І.В. Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств / І.В. Залигіна, М.О. Тюндер. // Фінанси і кредит. — 2010. — № 2. — с.81 – 85.
2. Бурковська А.В. Стан та проблеми зовнішньоекономічної діяльності регіону / А.В. Бурковська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2007. – № 1 (39). – С. 55–61.3.
3. Веб-сайт УНІАН економіки [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://economics.unian.net/ukr/detail/140760>
4. Управління статистики Миколаївської області [Електронний ресурс] : Веб-сайт – Режим доступу :<http://www.stat.nk.ukrpack.net>
5. Європейський Реєстр інноваційно-інвестиційних технологій, проектів [Електронний ресурс] : Веб-сайт – Режим доступу : <http://www.eriip.com/>

РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЕФЕКТИВНОМУ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.

І.В. Фетько, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто агропромислові підприємства, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю в Україні та визначено їх роль у розвитку аграрного сектору.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, агропромислові підприємства, інфраструктура.

Постановка проблеми. Однією з особливостей ХХІ сторіччя є зростаюча економічна взаємозалежність усіх країн в умовах глобалізації, регіоналізації й диверсифікації товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків. Все це визначає специфіку та особливості зовнішньоекономічної діяльності, яка відіграє вирішальну роль у перебігу національних внутрішніх та посиленні міжнародних інтеграційних процесів, створенні передумов для нарощування темпів соціально-економічного розвитку. Нині проблема ведення зовнішньоекономічної діяльності є найскладнішою для товаровиробників як з точки зору умов торгівлі, так і постійно оновлюваних "правил гри" на світовому ринку. Особливо актуальним це питання є для підприємств аграрного сектору, керівники яких в першу чергу мають усвідомити необхідність активного та постійного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах конкурентного середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми присвячені розвитку управлінню та стимулюванню зовнішньоекономічної діяльності в Україні, у т.ч. й аграрному сектору, досліджувалися багатьма вченими. У першу чергу слід назвати наукові праці А. Альохіна, В. Авер'янова, В. Будкіна, І. Бураковського, В. Власова, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Горьового, В. Губенка, Б. Данилишина, С. Дем'яненка, Т. Зінчук, С. Кваші,

О. Кириченка, А. Кредісова, Л. Михайлової, А. Мокія, О. Онищенко, М. Павловського, М. Портера, П. Саблука, О. Шпичака та ін.

Проте, теоретична і практична необхідність вирішення ролі зовнішньоекономічної діяльності розвитку підприємствами регіону шляхом обґрунтування напрямів оптимізації міжнародного економічного співробітництва та удосконалення ринкової інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності обумовлює доцільність проведення окремого дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження ролі зовнішньоекономічної діяльності у ефективному розвитку агропромислових підприємств.

Виклад основного матеріалу досліджень. Зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших напрямів розвитку підприємства. Завдяки їй забезпечується покриття країн світового співтовариства у сировині, матеріалах, паливі, енергоносіях, машинах, обладнанні та устаткуванні, товарах широкого вжитку, послугах. Разом з тим зовнішньоекономічна діяльність є суттєвим джерелом валютних надходжень до державного бюджету. В умовах переходу до ринку зовнішньоекономічна діяльність виступає невід'ємним напрямом підприємства великих, середніх та малих фірм, які функціонують у промисловості, сільському господарстві, будівництві, зв'язку, на транспорті, у фінансовій сфері. Агропромислові підприємства — це юридичні особи, в яких поєднується виробництво сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою, доробкою і зберіганням. Аграрне і промислове виробництва організаційно функціонують тут лише у формі внутрішньогосподарських підрозділів, що не мають юридичної самостійності. Агропромислові підприємства мають єдиний орган управління з організації ефективної діяльності цих підрозділів, спільний для всіх видів діяльності баланс, єдиний план економічного і соціального розвитку, розрахунковий рахунок у банку. Матеріальне стимулювання

працівників сільськогосподарських і переробних підрозділів залежить від досягнутого рівня ефективності функціонування агропромислового виробництва в цілому[1].

Інфраструктуру зовнішньоекономічної діяльності аграрного ринку складають ті підприємства, організації і окремі сільгосптоварники, які здійснюють зовнішньоекономічні операції та міжнародні, державні, приватні і суспільні інститути, що представляють окрему складову в загальній системі взаємопов'язаних, взаємозабезпечуючих структурних елементів ринку. Її значення полягає в забезпеченні вільного руху товарів, безперервному функціонуванню сфери аграрного виробництва і постачанню товарів кінцевим споживачам, а також представляє інтереси суб'єктів міжнародних відносин і забезпечує їх ефективну діяльність і взаємодію таких складових інфраструктури як маркетингова, фінансово-кредитна і інформаційно-консультативна [2].

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність і обслуговуюча інфраструктура представляють в сукупності інтегровану систему експорто-орієнтованого аграрного сектора. Основними завданнями даної інтеграції є стабільний розвиток для якого характерним є ефективне і безперервне функціонування та розподіл кінцевих результатів діяльності. Це насамперед, одержання і розділення економічних вигід від зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських, переробних, торговельних структур, що в цілому забезпечує динамічний розвиток агропромислових підприємств.

Зовнішньоекономічну діяльність можна визначити як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства, пов'язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях.

Низька результативність зовнішньоекономічної діяльності агропромислових підприємств багато в чому пов'язана з недостатньо компетентними діями підприємств на зовнішньому ринку, які призводять

до негативних наслідків, таких, як збитки в результаті заниження цін, антидемпінгові розслідування та санкції з боку іноземних держав, обумовлені недобросовісною конкуренцією та ін. Це свідчить про відсутність чіткої зовнішньоторгової політики, недостатній досвід роботи на зовнішньому ринку, прагнення до швидкої віддачі шляхом продажу продукції, яка не потребує особливих зусиль з її просування, що вказує на необхідність подальшого обґрунтування умов та напрямків вдосконалення механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств .

Сучасне становище зовнішньоекономічної діяльності не забезпечує стабільність розвитку вітчизняної економіки. Незадовільною залишається товарна структура експорту, у якій переважають сировинні товари, а частка складної технічної продукції є незначною, що ставить Україну у залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури та наділяє її партнерів важелями економічного та політичного тиску. Географічна структура експорту характеризується незначною часткою, яка припадає на країни, ринки яких вирізняються високим платоспроможним попитом та підвищеними вимогами до якості, що свідчить про все ще низьку конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств на світовому ринку.

Усі процеси, які відбуваються на внутрішньому ринку повинні активно функціонувати в режимі досить складного світового ринку за умови досконалого механізму адаптації експортно-імпортних операцій до зовнішнього економічного середовища. Проведення ЗЕД підприємством вимагає особливої уваги до якості виробленої продукції та ефективності її виробництва. Зовнішній ринок є більш конкурентним, ніж внутрішній, тому при боротьбі за закордонного споживача підприємства повинні розвиватися активніше, нарощуючи свою конкурентоспроможність.

Висновки. Зовнішньоекономічна діяльність займає значне місце у ефективному розвитку агропромислових підприємств. Відтак для кращого розвитку агропромислових підприємств на зовнішньому ринку потрібно

удосконалювати планування, організацію і регулювання зовнішньоторгових угод; збільшувати об'єми експорту і вдосконалювати його структури; підвищувати ефективність імпорتنих закупок у відповідності до стратегії підприємства; підвищувати конкурентоздатність продукції за кордоном, сприяти покращенню її якості; вивчати кон'юктури товарних світових ринків і виявляти критеріїв та вимоги, які ставляться до конкурентоздатності товарів; вивчати діяльність конкурентів, їх сильні і слабкі сторони, організація після продажного обслуговування за кордоном, розробити рекламні заходи з метою розширення експорту, забезпечення правового захисту зовнішньоекономічних інтересів підприємства. Також основним шляхом ефективного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності для агровиробничих і переробних підприємств в їх діяльності в зовнішньоекономічному середовищі є модернізація інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності аграрного ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств [текст] / За ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, І.Ю. Сіваченка – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 792 с.

2. Зінь Е.О., Дука Н.С. Основи зовнішньоекономічної діяльності: К.: Кондор, 2009. – 432 с.

3. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. [текст] – К. : Знання, 2008 – 386 с.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ДВОХ ФАЗ СВІТОВОЇ КРИЗИ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК

О.Ю. Фомічов, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто основні причини зародження та розвитку двох фаз світової кризи та їх взаємозв'язок. Проведено вивчення розвитку подій при кризових явищах та проаналізовані дії держав світу по стриманню їх наслідків.

Ключові слова: криза, CDS, CDO, SDR, інфляційний пузир, соціально-економічне становище.

Постановка проблеми. Перша фаза світової фінансової кризи вплинула на економічне життя як України, так і усього світу. Не було країни, в якій не відчувались її наслідки. Для великого числа підприємств ці наслідки були фатальними. Тепер, коли наближається друга фаза, потрібно вжити усіх можливих заходів для мінімізації негативних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безумовно, будь-яке дослідження потребує враховування напрацювань попередників, що займалися аналогічними дослідженнями. До цього часу не існує єдиного загальновизнаного розуміння кризи світової економіки та стратегії подолання неї. Питанням дослідження подібних макроекономічних явищ приділяли увагу багато вчених: Кондратьєв Н.Д., Й. Шумпетер, Э.Менсфілд М.Хіроока, К.Фридмен, Нельсон Р. Р., Уинтер С. Дж та інші. Проте, широкий спектр проблем, що поки ще залишилися поза увагою вчених.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення причин першої фази кризових явищ; визначення взаємозв'язку явищ другої і першої фази; проведення аналізу формування «інфляційного пузира»; пошук заходів, які можливо впровадити для обмеження негативних ефектів кризи на економіку України в цілому та приватних вкладників зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження: Наприкінці 1999 року при лобюванні інтересів у Конгресі, а також відсутності протидії з боку

адміністративної та судової гілок влади, ФРС і казначейство США дали можливість банківському бізнесу: було офіційно скасовано закон Глас-Стігала, який забороняв всі міжгалузеві операції банків з часів Великої депресії. Він був замінений на закон Грамма-Ліча-Блайлі, що призвело до можливості для банків розширювати своє поле діяльності: крім власне комерційних банківських операцій вони могли тепер займатися інвестиціями, страхуванням, наданням агентських послуг, створенням фінансових компаній. Фінансові холдинги і підконтрольні їм інститути випадали зі сфери контролю Федерального резерву, створюючи безмежні можливості для розвитку найбільшого мильного пузира - ринку іпотеки сабпрайм. Одночасно були обмежені функції комісії з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC, вона регулює також операції з фінансовими деривативами), що вплинуло на зміни в секторі іпотеки – так, у 1994 році обсяг сектора іпотеки сабпрайм становив 35 млрд доларів, тільки 5% від іпотечного ринку США. У 2006 році він розрісся до 600 млрд доларів (20% ринку), при цьому три чверті позичкової заборгованості цього типу були «перепаковані» в CDO (англ. Credit Default Obligation, Кредитна Дефолтна Облігація). До жовтня 2007 року частка заставних з плаваючим відсотком (adjustable rate mortgage, ARM), по яким не були виплачені відсотки або почалося судове розслідування, склала 16% сукупного ринкового обсягу цих інструментів. До травня 2008 року ця цифра збільшилась до 25%. Фактично сектор іпотеки сабпрайм перестав нормально функціонувати - такий рівень ризиків, при тому погано локалізованих, паралізував активність як покупців, так і продавців [2] .

Кредитний дефолтний своп (англ. Credit Default Swap, CDS) — кредитний дериватив (своп), угода, згідно з якою «Покупець» робить разові або регулярні внески (сплачує премію за кредитний ризик) «Емітентові», який бере на себе зобов'язання погасити виданий «Покупцем» кредит третій стороні у разі неможливості погашення кредиту боржником (дефолт третьої сторони). «Покупець» отримує цінний папір —

свого роду страховку, яка гарантує обов'язкове повернення суми виданого раніше кредиту або купленого боргового зобов'язання. У разі дефолта, «Покупець» передасть «Емітентові» боргові папери (кредитний договір, облігації, векселі), а в обмін отримає від «Емітента» компенсацію на суму боргу плюс несплачені відсотки, а також ті, що повинні нарахувати до дати запланованого погашення.

Купівля дефолтних свопів відповідно до наданих позик дозволяє банкам запропонувати для забезпечення своїх кредитів (або інших власних зобов'язань) гарантію сплати у формі раніше придбаного дефолтного свопа. Це значно знижує необхідність вимагати додаткові форми гарантій (таких як застава або операція РЕПО), покращуючи тим самим структуру банківського кредитного портфеля. Кредитний дефолтний своп у формі цінного паперу, який можна перепродавати, вирішує для кредитора відразу кілька завдань:

- 1) кредитні ризики відокремлюються від можливості одержувати відсотки за виданими кредитами;
- 2) завдяки тому, що ризик узяла на себе інша структура, вивільняються резерви на випадок неповернень, такі резерви тепер загалом можна не створювати;
- 3) вартість дефолтних свопів менша, ніж коштує традиційний страховий поліс, тому що для страхових організацій законодавство вимагає створення відповідних резервів, а для емітентів дефолтних свопів таких вимог немає;

Завдяки відсутності вимог щодо наявності відповідних зобов'язанню активів, дефолтні свопи також можуть використовуватися і для спекуляцій.

У щорічному звіті акціонерам компанії «Berkshire Hathaway» Баффет сказав наступне: «Деривативи (фінансові інструменти), що не мають гарантії або забезпечення, оцінюються залежно від кредитоспроможності контрагентів. Тим часом, до моменту завершення контракту, контрагенти

враховують прибутки і збитки — іноді у величезних сумах — в своїх поточних балансах, хоча ані пенні не переходить з рук в руки.» [4] .

Тенденція до збільшення розмірів банків і утворення фінансових конгломератів і корпорацій призвела до утворення мультинаціональних фінансових корпорацій, які впливають на економіку в глобальному масштабі. Банкрутство навіть однієї такої корпорації може призвести до катастрофічних наслідків для економіки в цілому. Бізнес банків тримається на довірі вкладників, якщо вона буде втрачена і розпочнеться масове вилучення депозитів, це може призвести до колапсу всієї фінансово-економічної системи країни, а, враховуючи взаємопов'язаність фінансових структур світу, і не однієї. В таких умовах держава змушена підтримувати і навіть безпосередньо «рятувати» банки, яким загрожує банкрутство (що суперечить основам неолібералізму, на основі якого побудована економічна система США), що знімає з них відповідальність за помилки і заохочує погоню за миттєвим прибутком. Як результат кризи 2008 року, найбільші американські інвестиційні банки були об'єднані з комерційним, і стали ще більше [3] .

Сьогодні фінансові аналітики у багатьох публікаціях основними причинами можливого розгортання другої фази фінансової кризи вказують:

По-перше, тому що принципових, корінних змін в економіках розвинених країн не було, то вони як і раніше не можуть розвиватися самостійно. Залишився незмінним борговий характер західної моделі економіки. Традиційна схема погашення боргів - за допомогою взяття нових позик. При цьому кредитування банками реальної економіки і домогосподарств скорочується, а їх умови стають жорсткішими. Адже саме малий і середній бізнес є двигуном економічного зростання і підйому. Замість цього банки продовжують торгівлю деривативами та кредитними дефолтними свопами. Зростання та пожвавлення, що спостерігались в останні півтора року - прямі наслідки дій урядів і фінансових структур і є

закономірними явищами, які практично завжди йдуть за глибоким і тривалим спадом і абсолютно не виключають другої рецесії.

По-друге, американська економіка, а слідом за нею й інші економіки світу потрапили в так звану «пастку ліквідності», коли монетарні влади не мають інструментів для стимулювання економіки, ні через зниження процентних ставок, ні через збільшення грошової пропозиції. Кейнсіанці стверджують, що пастка ліквідності зазвичай виникає, коли очікування негативних подій (дефляції, слабкого сукупного попиту, цивільної або світової війни) змушує людей збільшувати їх переваги ліквідності. Завдяки гігантським вливанням ліквідності були врятовані системоутворюючі банки, і вони отримали доступ до дешевих грошових потоків, які щедро «друкує» ФРС.

Можливим шляхом вирішення проблеми для України є зменшення залежності від головного джерела нестабільності – долара США. Для світової економіки в цілому це можливо шляхом заміни долара в якості резервної валюти на SDR (спеціальні права запозичення), які існують лише у безготівковій формі у вигляді записів на банківських рахунках. Основна мета створення: подолання парадоксу Тріффіна [1] (фундаментальна проблема використання долара як резервної валюти згідно з Бреттон-Вудською системою, або будь-якої національної валюти як резервної. Використання національної валюти як резервної призводить до суперечності між національною та глобальною монетарною політиками.

В якості альтернативи паперовим грошам останнім часом все активніше пропонується золото. Очевидно, що потрібна реформа існуючої світової грошової системи, яка могла б забезпечити подальше економічне зростання і збалансувати глобальну економіку. Світ рухається до створення мультивалютної грошової системи, в якій долар буде лише однією з основних резервних валют, поряд з євро, ієною, юанем і фунтом стерлінгів, з гнучкими обмінними курсами, прив'язаними до золота. Дж. Стігліц пропонував використовувати SDR в якості резервної валюти.

Сьогодні SDR прив'язана до кошика з долара (42%), євро (36%), фунта стерлінгів і ієни. Однак SDR емітовано всього на 40 млрд доларів - крапля в морі світової грошової маси, щоб грати роль резервної валюти. Звичайно, потрібно підключити до цього кошику ще ряд національних валют, принаймні - юань, а також радикально реформувати МВФ, щоб SDR стали справжньою світовою резервною валютою.

Висновки. Були розглянуті основні причини двох фаз світової кризи та їх зв'язок, тенденції розвитку та протікання кризових явищ, та окреслені можливі шляхи покращення ситуації, які включають в себе внесення змін у склад валютного кошика валютного резерву та збільшення золотого запасу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Triffin dilemma [Електронний ресурс] / — Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Triffin_dilemma
2. CIA World Factbook [Електронний ресурс] / — Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook.html>
3. Истоки финансового цунами [Електронний ресурс] / — Режим доступу : http://expert.ru/expert/2009/02/istoki_tsunami/
4. Анатомия одной булимии [Електронний ресурс] / — Режим доступу : <http://sgolub.ru/protograf/anatomiya-odnoi-bulimii>

УДК 338.43:633/635

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.А. Громадська, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто особливості аграрного виробництва як специфічної галузі економіки, вплив цих відмінностей на процес моделювання виробничої діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: сільське господарство, аграрне виробництво, моделювання, нелінійне, динамічне, стохастичне, імітаційне програмування, економіко-математичне моделювання.

Постановка проблеми. Реформування економіки України відбувається у всіх сферах виробництва, в тому числі і у сільському господарстві. Формування ринкових відносин супроводжується значною деформацією структури виробництва, що створювалася протягом десяти років. На сьогодні, в умовах розвитку ринку, коли відсутнє централізоване планування, аграрні товаровиробники вимушені самостійно приймати рішення відносно спеціалізації виробництва, його обсягів та напрямів реалізації продукції. Рівень прибутку підприємств зараз напряму залежить від рівня ефективності діяльності підприємства. Сьогодні вагоме значення мають прийняті управлінські рішення. Всі ці питання усугубляються складністю аграрного виробництва, його значною залежністю від економічних та біологічних факторів.

В сучасних умовах господарювання стає очевидною необхідність застосування сучасних методів економіко-математичного моделювання, що є засобом вироблення стратегії і тактики розвитку сільськогосподарського підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні результати в розробленні цього напрямку належать Р. Кравченку, М. Браславцю, І. Попову, Е. Крилатих, А. Гатауліну, В. Кардашу та ін.

Значний вклад в розв'язання проблеми розвитку аграрного сектору, виробництва та формування ринку конкурентоспроможної продукції внесли такі вчені як А. Маршалл, І. Буробкін, Д. Вермель, А. Зінченко, В. Добринін, Ф. Милосердов, А. Ніконов, А. Ткач та ін.

Постановка завдання. Однак багато питань залишаються не вирішеними. Зокрема необхідно узагальнити досвід розроблення моделей для аграрних підприємств та їх застосування на практиці. Також необхідно провести класифікацію факторів, що мають вплив на сільськогосподарське виробництво та відповідно повинні бути відображені в економіко-математичних моделях, що розробляються.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство відноситься до числа галузей, що найбільш піддаються ризику, що пов'язане не тільки з коливаннями погодних умов, але і зі стихійними лихами. Становлення ринкових відносин породило ще й економічну невизначеність, що обумовлена коливаннями цін, попиту та пропозиції, відсоткових ставок за кредити і т. ін.

Рослинництво традиційно є провідною галуззю аграрного сектору. Від його ефективності залежить на пряму залежить і розвиток тваринництва. Намагання сільгоспвиробників отримати максимальний прибуток якомога за короткий строк досить часто приводить до порушення технологічного циклу вирощування культур, сівозмін, що в свою чергу знижує урожайність та результативність виробництва рослинницької продукції.

Не дивлячись на двадцятирічне формування ринкових відносин в Україні, появі значної кількості нових видів сільськогосподарських підприємств, зміні форм їх власності, ефективність аграрного виробництва залишається досить низькою.

На сьогодні у нас накопичено деякий досвід розробки та впровадження економіко-математичних моделей. Однак вони в більшій мірі стосуються або агропромислового комплексу в цілому, або регіонів чи

окремих його великих ланок. Ті різні типи моделей, що розробляються сьогодні описують один з аспектів господарської діяльності аграрного підприємства. Такий підхід не дозволяє врахувати всього розмаїття умов та факторів сільськогосподарського виробництва, внутрішніх та зовнішніх зв'язків, а, отже, і не гарантує отримання найбільш ефективного варіанта структури виробництва і затрат. Таким чином, необхідна розробка нових економіко-математичних моделей, що були б адаптовані до умов ринку та адекватні реальним умовам сільськогосподарського виробництва.

Сільське господарство в економіці будь-якої країни займає особливе місце. Специфічність ролі, що відведена сільському господарству, обумовлюється виробництвом продуктів харчування, як основи життєдіяльності людини та необхідним елементом відновлення робочої сили, виробництвом сировини для багатьох видів непродовольчих товарів та продукції виробничого призначення. Тобто рівень розвитку сільського господарства визначає рівень економічної безпеки країни.

Як специфічна галузь економіки, сільське господарство має ряд особливостей.

1. Земля – головний засіб виробництва і відновлення. Вона не може бути штучно відновлена і вона є обмеженою. Також землю не можна замінити ніякими іншими засобами виробництва, тому не можна допускати її безповоротної втрати. При правильному використанні є можливість поліпшення якості землі. Земля неоднорідна за якістю своїх ділянок і є нерухомою, має значні розміри, що вимагає застосування відповідних машин та енергетичних витрат.

2. Аграрне виробництво – це складний біологічний процес, в якому задіяні живі організми (рослини та тварини). Відповідно економічний процес виробництва тісно переплітається з процесом розвитку живих організмів, тобто головне значення має відродження природничо-біологічної системи. Таким чином виникає необхідність забезпечення в процесі аграрного виробництва єдності техніки та біології.

3. Сезонний характер сільськогосподарського виробництва. На відміну від багатьох промислових галузей, сезонність аграрного виробництва вимагає власного порядку формування оборотного капіталу та відновлення робочої сили, різко підвищується значення банківського кредиту. Значний вплив сезонність має на організацію виробництва, на режим використання робочої сили та техніки.

4. Суттєва залежність сільськогосподарського виробництва від погодних умов. Це в свою чергу вимагає наявності міцної матеріально-технічної бази.

5. У сільському господарстві виробляються сирі продукти біологічного походження, які необхідно швидко переробити чи створити умови для їх довготривалого зберігання. Для деяких видів сільськогосподарської продукції (наприклад, зерно, молоко, картопля, овочі) частка транспортних витрат в загальній сумі витрат має суттєву вагу.

6. Вироблена на одному етапі виробництва сільгосппродукція може приймати участь в подальшому процесі виробництва. Наприклад, насіння, посадковий матеріал, корми. Також значна частина поголів'я тварин йде на відновлення та розширення стада. Безумовно необхідно органічно поєднувати рослинництво і тваринництво. На сьогодні існують розроблені моделі оптимізації окремих технологічних процесів (кормового раціону, машинно-транспортного парку, розподілу добрив, тощо). Однак саме застосування оптимізації на основі комплексу взаємопов'язаних між собою моделей дозволить подолати недоліки окремих постановок задач і спланувати виробництво таким чином, щоб за всім технологічним ланцюгом аграрного виробництва досягався б максимальний сумарний ефект.

7. Попит на сільськогосподарську продукцію мало еластичний. Це в свою чергу породжує двоякі економічні наслідки. З одного боку, зростання цін на продукцію викликає не скорочення її споживання, а

посилення інфляції витрат, яка в свою чергу призводить до різко здороження промислової продукції, що купується самим сільським господарством. З іншого боку, зниження цін для збільшення обсягів збуту та доходів сільгоспвиробників часто не дає результату, оскільки люди витрачають гроші, що вивільнилися не на сільськогосподарську продукцію, а на промислову (з'їсти більше, ніж необхідно не можливо). Крім того аграрне виробництво – зона значної дії конкуренції, значної кількості конкурентних товаровиробників, що не дає можливості розвитку монополії.

8. У сільському господарстві порівняно із промисловістю більш високий рівень використання техніки та енергоємності. Тому проблема підвищення ефективності аграрного виробництва невід'ємна від тривалості використання та темпів оновлення сільськогосподарської техніки.

9. Сільське господарство – це не лише галузь економіки, але й середовище, в якому знаходиться значна частина населення країни. Тут зберігаються і в деякій мірі формуються моральні основи народу, його менталітет, історична пам'ять, а також закладається фундамент майбутнього розвитку суспільства. Тому економічні та соціальні сторони аграрного виробництва не можна відокремлювати. Вибір критерію ефективності роботи аграрної системи повинен розглядатися з урахуванням соціальних особливостей сільського господарства.

Висновки. Таким чином, хоча на аграрний сектор мають вплив ті ж загальні економічні закони, що і на інші галузі економіки, але проявляються вони через призму специфічних особливостей. Наведені відмінності сільського господарства не вичерпують усього списку, однак вони є найбільш актуальними для розв'язання задач оптимізації виробничої діяльності аграрних підприємств. Отже, моделювання виробничої діяльності аграрних підприємств вимагає розроблення нових моделей, нестандартних підходів до всього процесу, зокрема застосування нелінійного, динамічного, стохастичного та імітаційного програмування.

**ОПТИМАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ –
ВАЖЛИВИЙ КРОК ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ**

Т. К. Гуляева, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто основні проблеми раціонального землекористування, основні принципи економічного регулювання управління земельними ресурсами, запропоновано шляхи економічного стимулювання екологічно безпечного використання сільськогосподарських угідь.

Ключові слова: земельні ресурси, раціональне землекористування, організаційно-економічні та правові механізми регулювання, економіко-математичне моделювання.

Постановка проблеми. Земельні ресурси завжди відігравали провідну роль в соціально-економічному розвитку всього суспільства. Одним із вирішальних чинників, що визначають ефективність розвитку економіки та формування ринкових відносин є характер і масштаби земельних перетворень.

З часу проведення земельної реформи згідно із постановою Верховної Ради України «Про земельну реформу» (1990р.) в Україні практично сформовано новий земельний лад. Зокрема, ліквідовано державну монополію на землю, здійснено перехід до різних форм власності на неї, запроваджено платне землекористування, закладено об'єктивні умови для ринкового обігу земельних ділянок.

Проте реформування земельних відносин до цього часу не дало позитивних виробничих результатів, не вирішило основного завдання – забезпечення раціонального та екологічно безпечного використання земельних ресурсів. Ці проблеми є надзвичайно актуальними, такими, що вимагають невідкладного розв'язання. Їх розв'язання потребує як удосконалення існуючих шляхів вирішення, так і відшукування нових, якісно нових, зокрема використання економіко-математичного моделювання в

контексті економічного розвитку як окремого підприємства, так і економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та методологічні аспекти управління земельними ресурсами досліджувались такими вченими, як Д. Гнаткович, Ю. Гуцуляк, Б. Данилишин, Д. Добряк, Р. Іванух, А. Третяк, М. Федоров, В. Цемко, В. Юрчишин та ін.

Питаннями моделювання виробничих процесів аграрного сектору займалися такі вчені, як А.М. Гатаулін, А.П. Курносов, С.А. Минюк, С.І. Наконечний, І.Г. Попов, С.С. Савіна, М.М. Тунєєв та ін.

Постановка завдання. Однак проблеми управління земельними ресурсами на місцевому рівні в умовах розвитку ринкових відносин залишаються недостатньо дослідженими, насамперед з точки зору організаційно-економічної концепції забезпечення екологічно безпечного та економічно-ефективного землекористування. Все це зумовило вибір теми дослідження та даної статті.

Виклад основного матеріалу. Реформування земельних відносин і системи землекористування на ринкових засадах як в цілому по Україні, так і в Миколаївській області зокрема, докорінно змінило роль і значення управління земельними ресурсами. Це пов'язано з тим, що земля стала об'єктом правовідносин й об'єктом нерухомості як товар. Тому виникла необхідність застосовувати нові принципи і методи, які б дали можливість створити ефективну систему раціонального землекористування та забезпечення гарантій прав для суб'єктів земельних відносин, розширити базу оподаткування та надходження коштів до бюджетів усіх рівнів, залучити інвестиції в розвиток регіонів і територіальних громад.

На сьогодні використання земель в Україні не відповідає вимогам раціонального та бережливого природокористування. В існуючій структурі сільськогосподарських угідь спостерігаються значні перекоси у співвідношенні між їх складовими частинами, що веде до значних порушень в екологічній системі. На сьогодні спостерігається значне

розорювання земель, в цілому по країні цей показник становить близько 80%. Відповідний показник в розвинених країнах – вдвічі нижчий.

Нераціональне використання сільськогосподарських земель призводить до зниження їх родючості – майже на всіх землях в ґрунті спостерігається зниження вмісту гумусу.

Ефективність використання земель в Україні значно нижча, ніж у середньому по Європі, якісний стан земельного фонду постійно погіршується. Саме тому на сьогодні постає нагальна проблема обґрунтування та запровадження заходів, що сприятимуть розвитку ефективного екологічного землекористування.

Особливого значення в сучасних умовах переходу до ринкових відносин набуває механізм саме економічного регулювання управління земельними ресурсами, що дозволило би дотримуватися економічних інтересів і держави і землевласників.

Механізм економічного регулювання управління земельними ресурсами формується системою заходів економічного впливу, направленою на реалізацію земельної політики держави, забезпечення прав землевласників і землекористувачів, установлення соціально справедливих платежів за землю, економічного стимулювання раціонального і ефективного використання земель, введення економічних санкцій за нераціональне та нецільове використання і погіршення екологічного стану земельних ділянок.

Економічні методи управління земельними ресурсами передбачають створення економічних умов, які б ініціювали землекористувачів до досягнення кращих результатів в своїй діяльності.

Необхідною умовою забезпечення ефективності економічного механізму раціонального землекористування та охорони земель є комплексність організаційних, економічних та правових механізмів управління.

Економічні методи щодо регулювання раціонального використання та охорони земель передбачають: економічне стимулювання, відшкодування збитків та відповідна плата за землю [1].

Система економічних чинників регулювання земельних ресурсів повинна включати в себе: земельний податок, орендну плату на землю, ринкову ціну на землю, компенсаційні платежі при вилученні землі, платіж за підвищення якості землі, тощо.

Таким чином, економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель повинне бути спрямоване на посилення зацікавленості землекористувачів у збереженні та відтворенні родючості ґрунтів, захисті земель від наслідків надмірного негативного впливу. У відповідності до Земельного кодексу України передбачено надання податкових та кредитних пільг громадянам та юридичним особам, що здійснюють за власні кошти заходи, які передбачені загальнодержавними програмами використання та охорони земель; звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану; компенсацію з бюджетних коштів зниження доходу землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини.

На нашу думку, в сучасних умовах є можливість розширити економічні механізми стимулювання раціонального землекористування у таких напрямках:

- введення пільгового оподаткування землекористувачів, що вкладають кошти в ґрунтозахисні заходи, екологічно безпечні технології, тощо;
- звільнення від оподаткування тієї частини прибутків агровиробників, котру вони спрямовують на природоохоронні заходи;
- надання безкоштовних послуг з розробки технічної документації на встановлення водоохоронних зон, прибережних захисних смуг, тощо.

Також на нашу думку, сприятиме раціоналізації використання земель розвиток екологічного виробництва. Стимулом для розвитку екологічного підприємництва повинно стати податкове інвестиційне стимулювання виробників з метою використання ними екологічно чистих технологій, обладнання, тощо.

Одним із практичних методів запровадження раціонального використання сільськогосподарських угідь є оптимізація землекористування на основі використання економіко-математичного моделювання. Це той спосіб, який дозволяє експериментувати, не завдаючи при цьому школи навколишньому середовищу і при цьому дає можливість відшукати оптимальний, самий кращий в даних умовах, варіант розвитку виробництва.

Нами було розроблено економіко-математичну модель оптимізації посівних площ СТОВ «Соціалізм» Березнегуватського району. На основі отриманої моделі ми змогли отримати структуру посівних площ господарства, в якій враховано природно-кліматичні умови регіону, вимоги сівозмін та коливання урожайностей культур.

Висновки. Удосконалення системи управління земельними ресурсами здійснюється через дію механізму земельно-регуляторної функції держави. Необхідною умовою забезпечення ефективності економічного механізму раціонального землекористування та охорони земель є комплексність організаційних, економічних та правових механізмів управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горланчук В.В. Наукові основи управління земельними ресурсами. Лекція / В.В. Горланчук, В.В. В'юн, А.Я. Сохнич. – Львів : Українські технології, 2002. – 76с.
2. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3 – 4. – С. 27.

МЕТОДИ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Я.О. Мартиненко, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

На сучасному аграрному ринку важливим є збільшення конкурентоспроможності невеликих підприємств. Цього можна досягти за допомогою використання методів імітаційного моделювання. Нами розглянута імітаційна модель, розроблена на основі блочного принципу побудови, що охарактеризується більшою близькістю до реальної системи.

Ключові слова: імітаційне моделювання, лінійно-програмна модель, оптимізація, спеціалізація

Постановка проблеми. Із розвитком ринкових відносин зростає актуальність розробки принципів і організаційно-економічних основ формування нових виробничих та обслуговуючих структур, визначення їх раціональних напрямів виробництва та оптимальних параметрів, взаємовідносин, потреб в необхідних ресурсах.

Особливістю сільськогосподарського виробництва є залежність результатів його функціонування від погодних факторів. Вплив погодно-економічного ризику на малі форми господарювання в нашій країні майже не вивчався. Тому сьогодні є актуальним удосконалення моделей та методів економічної оптимізації стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва аграрних підприємств на основі імітаційного моделювання із врахуванням господарського ризику.

Аналіз останніх даних та публікацій. Розширення можливості оптимізації складних систем за рахунок органічного поєднання методів імітаційного моделювання і стохастичної оптимізації було предметом дослідження таких вчених, як Н.П. Бусленко, В. А. Кардаш, Д. Б. Юдин, Є. Б. Динкин, Є. Г. Гольштейн, А. А. Юшкевич, Р.Г. Кравченко та ін.

Постановка завдання. Раціональну організацію виробництва аграрного підприємства багато в чому визначає поєднання і

співвідношення культур, працемісткість їх вирощування, можливості наявного у господарстві машинно-тракторного парку та інші фактори. Для вдалого господарювання важливе значення має правильний вибір напрямку діяльності та обґрунтування раціональних параметрів підприємства. Цього можна досягти за допомогою економіко-математичного моделювання діяльності господарств різних напрямів спеціалізації.

Імітаційні моделі, які дозволяють обрати оптимальну стратегію управління господарством в залежності від конкретного стану підприємства для досягнення максимуму прибутку, є найбільш ефективними для галузі рослинництва.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка складна система, модель якої створюється, підпорядковується певним законам – фізичним, біологічним та іншим, необхідно відмітити, що сьогодні не всі ці закони відомі. Будь-яка модель створюється для відповіді на безліч питань про модельований об'єкт. Коли виникає спроба побудувати модель дуже складної системи, яка містить багато зв'язків між елементами, різноманітні нелінійні обмеження або велику кількість параметрів, частіше застосовують найгнучкіший метод моделювання – імітаційне моделювання.

Імітаційне моделювання – це експериментальна та прикладна методологія, що має на меті:

- описати поведінку системи;
- побудувати теорії та гіпотези, які зможуть пояснити поведінку, що спостерігається;
- використовувати ці теорії для передбачення майбутньої поведінки системи.

Основою методу є максимальне використання всієї наявної інформації про систему з тим, щоб отримати можливість подолати аналітичні труднощі та знайти відповідь на поставлені питання про

поведінку системи. Імітаційне моделювання доцільно застосовувати у наступних випадках:

- аналітичні методи наявні, але математичні процедури дуже складні та працемісткі. В такому випадку імітаційне моделювання дає простіший спосіб вирішення задачі;
- аналітичні рішення наявні, але їх реалізація неможлива через недостатність математичної підготовки наявного персоналу;
- крім оцінки певних параметрів виникає потреба здійснювати на імітаційній моделі спостереження за ходом процесу протягом певного періоду;
- імітаційне моделювання є єдиною можливістю внаслідок складності постановки експерименту та спостереження явищ в реальних умовах.

Імітаційне моделювання дає можливість повністю контролювати час процесу, що вивчається, тому що за бажанням явище може бути сповільнене чи прискорене. Тому імітаційне моделювання є одним з найбільш розповсюджених кількісних методів, що застосовуються при вирішенні проблем управління як великих підприємств, так і малих форм господарювання [1].

Основні відмінності методу імітаційного моделювання від класичного математичного моделювання полягають в тому, що, по-перше, необхідно сформулювати основні питання про функціонування та поведінку складної системи, на які необхідно надати відповіді. Більшість цих питань дозволяють задати багато параметрів, які характеризують стан системи – вектор стану. По-друге, система розбивається на більш прості частки – блоки. В один блок об'єднуються «родинні», іншими словами ті компоненти вектору стану та процеси, що змінюються за близькими правилами. У кожному блоці для опису може використовуватися свій математичний апарат, найбільш зручний для відповідного блоку. Блочний принцип дає можливість при побудові моделі встановлювати необхідні

пропорції між точністю опису кожного блоку, забезпеченістю його інформацією і необхідністю досягнення мети моделювання. За необхідністю вводиться системний час, який моделює хід часу в реальній системі [2].

Дуже важливо, щоб модель була не тільки якісно, але і кількісно близькою до реальної системи. Імітаційні моделі характеризуються більшою близькістю до реальної системи, ніж математичні моделі. Це обумовлено тим, що блочний принцип побудови імітаційної моделі дає можливість перевіряти адекватність кожного блоку до його включення у загальну модель, а також завдяки тому, що блок може включати залежності більш складного характеру, які не можливо описати простими математичними співвідношеннями.

Розроблена на основі блочного принципу побудови імітаційна модель функціонування малого аграрного підприємства включає в себе наступні основні блоки:

1. Блок динаміки капіталу, трудових та земельних ресурсів.
2. Блок формування комплексних технологій обробітку сільськогосподарських культур.
3. Блок прогнозування врожайності сільськогосподарських культур із врахуванням випадкових факторів.
4. Блок формування парку сільськогосподарських машин.
5. Блок використання трудових ресурсів.
6. Блок імітації ринкової кон'юнктури.
7. Блок аналізу отриманих даних.

Формування блоку вихідних даних починається із завдання початкових параметрів на перший рік імітації виробничої діяльності господарства [3].

Вихідними є наступні параметри: земельні ресурси за кількома категоріями; комплекти сільськогосподарської техніки; комплекти поливальної техніки; власний капітал; прибуток за минулий рік.

Для першого року значення параметрів обнуляється. Задається кількість років імітації роботи господарства та вводиться величина початкового капіталу. Вирішується питання про отримання довгострокового кредиту та його величини.

Говорячи про переваги імітаційного моделювання, необхідно відмітити:

- блочна імітаційна модель дозволяє вирішити задачу оптимізації управління сільськогосподарським виробництвом у фермерських господарствах та малих аграрних підприємствах рослинницького напрямку;
- урахувати погодний ризик при прогнозуванні врожайності сільськогосподарських культур можливо шляхом застосування метода стохастичного програмування;
- при визначенні потреби господарства в трудових ресурсах за місяцями сільськогосподарського року пропонується враховувати втрати робочого часу через хвороби працівників та через інші причини, які є випадковими факторами;
- імітація ринкової ситуації відбувається із врахуванням ринкового ризику, що дозволяє оцінити правильність вибору ринків збуту сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бусленко Н. П. Моделирование сложных систем / Н. П. Бусленко. – М. : Наука, 1978. – 400 с.
2. Кардаш В. А. Об одном подходе к постановкам стохастических задач оптимизации производства. / В. А. Кардаш // Экономика и математические методы. – 1977. – Т. 13. – Вып. 6. – С. 312—316
3. Кардаш В. А. Модели управления производственно-экономическими процессами в сельском хозяйстве. / В. А. Кардаш. – М. : Экономика, 1981. – 188 с.

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ДИНАМІЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

М.В. Носов, студент

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуті питання планування діяльності аграрних підприємств, проаналізовано вплив зовнішніх факторів на виробництво та запропоновано застосування динамічного програмування для формування оптимальної структури виробництва сільськогосподарських підприємств та наведено практичні результати застосування вказаного методу.

Ключові слова: оптимізація виробничої діяльності, динамічне програмування, лінійно-динамічна модель, спеціалізація виробництва.

Постановка проблеми. Сфера аграрних відносин в Україні є надзвичайно важливою з погляду розвитку економіки нашої держави. Сільськогосподарські підприємства є первинною ланкою агропромислового комплексу, і в ринковій економіці, коли умови їх функціонування зазнали ряд змін, виникла необхідність у пошуку нових підходів до обґрунтування параметрів аграрних формувань та планування їх діяльності. Для їх динамічного розвитку необхідно розробляти прогностні сценарії підвищення економічної стійкості та ефективності діяльності з урахуванням мінливих умов господарювання.

В той же час багато питань, пов'язаних з розробкою прогнозів подальшого розвитку сільськогосподарських підприємств вивчені недостатньо, а практика постійно вимагає наукового їх вирішення. Зокрема, становлення ринкових відносин диктує необхідність наукового обґрунтування економічних параметрів і прогностичних сценаріїв розвитку аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розробки прогностичних сценаріїв розвитку та визначення оптимальних параметрів діяльності аграрних формувань знайшли відображення у ряді робіт як вітчизняних, так і зарубіжних вчених та фахівців: К. Ч. Абта, А. В. Андрейчікова, І. М. Благоського, М. Є. Браславця, Л. В. Канторович,

Е. Квейда, В. В. Корчагіна, А. П. Курносова, М. Х. Мескона, В. С. Немчинова, С. Б. Огнівцева та інших.

Постановка завдання. Велика частина розроблених і практично використовуваних моделей функціонування сільськогосподарських підприємств носить статичний характер, що ускладнює оптимізацію процесу управління цими підприємствами в перспективі. Ті ж моделі, які описують процес функціонування підприємств АПК як динамічний, носять, як правило, інтегральний характер, без детального обліку тимчасової структури зміни параметрів стану під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів і керуючих впливів.

Тому одним із актуальних завдань, вирішення якого необхідно для підвищення ефективності управління економічним станом підприємств АПК, є вдосконалення існуючих економіко-математичних методів і моделей, в яких виявлявся би взаємозв'язок основних показників якості функціонування з динамікою процесів зберігання, переробки та реалізації товарної продукції. Такі моделі можуть служити основою для прийняття ефективних управлінських рішень в умовах існуючих ризиків виробництва та інфляційних процесів в економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі моделювання процесів формування фінансово-економічних результатів в сільському господарстві, можна дати об'єктивну оцінку результатам поточної роботи підприємств АПК та обґрунтувати плани їх перспективного розвитку.

У найрізноманітніших областях теоретичної і практичної діяльності часто виявляється доцільним приймати рішення не відразу, а поступово, крок за кроком. Ухвалення рішення, таким чином, розглядається не як одиничний акт, а як процес, що складається з декількох етапів. Такий підхід використовувався вже досить давно при дослідженні деяких питань.

Якнайповніше ця ідея була втілена А. Вальдом в його теорії статистичного аналізу. Систематизація прикладів подібного роду

досліджень доводить, що багато з них з успіхом можуть обслуговуватися деяким однаковим математичним апаратом.

Таким апаратом виявляється створена значною мірою працями Р. Беллмана і його учнів теорія динамічного програмування.

Предметом динамічного програмування є вивчення багатокрокових рішень в тому або іншому сенсі оптимальних. Класичні методи знаходження екстремумів функцій багатьох змінних тут часто виявляються непридатними, зважаючи на велике число параметрів, від яких залежить рішення. Принцип оптимальності, що лежить в основі динамічного програмування часто може бути реалізований у вигляді такого функціонального рівняння, рішення якого доступніше методам сучасної математики (у тому числі обчислювальної математики), чим рішення відповідних рівнянь в умовах класичної постановки завдання. На такому шляху виявляється і новий підхід до рішення звичайних завдань варіаційного числення [1, с. 112; 2, с. 53].

Теорія динамічного програмування, подібно, наприклад, математичній фізиці, є частиною математики, і в цьому відношенні вона принципово не відрізняється від інших математичних теорій. При цьому, зрозуміло, не слід забувати, що питання про правомірність використання ідей і апарату динамічного програмування при рішенні тієї або іншої конкретної прикладної задачі повинне кожного разу вирішуватися з урахуванням специфіки відповідної галузі [4, с. 221].

Лінійні моделі оптимізації галузевої структури, що розроблені і пропонуються до використання в літературних джерелах дозволяють розрахувати план виробництва на один рік або навіть просто пропонують покращений варіант структури виробництва на даний рік. Це і є основним недоліком таких моделей, адже вони – статичні. Такі моделі не дають змогу відобразити виробничий процес у динаміці за декілька років. Вирішити цю задачу можна, побудувавши лінійно-динамічну або дискретно-динамічну модель. Лінійно-динамічна модель дозволяє

представити вихідну інформації за декілька років, для яких розробляється стратегія розвитку. Адже розвиток підприємства у майбутньому залежить від того, як воно працювало у минулому і саме результати попереднього року обумовлюють результати роботи теперішнього, який в свою чергу впливає на майбутній [3].

Таким чином, враховуючи недоліки, що притаманні моделям статичного лінійного програмування, нами було розроблено динамічну модель формування оптимальної структури виробництва ТОВ «Зоря Інгулу» Баштанського району Миколаївської області.

Задача формулювалася наступним чином: визначити таку структуру виробництва на кожен рік перспективи, яка забезпечить найбільш раціональне використання виробничих ресурсів, балансовий взаємозв'язок між потребами у капіталі та джерелами покриття їх покриття відповідно по роках та оптимізує виробничу програму у відповідності до критерію. В якості цільової функції взято максимальний прибуток.

Модель має блочно-діагональну структуру. В кожному блоці відображено умови роботи конкретного року і відповідні обмеження. В зв'язному блоці відображено умови по виробництву та використанню прибутку, тощо.

Таблиця 1

**Фактична та розрахункова структура посівних площ
ТОВ «Зоря Інгулу» Баштанського району***

Культури	Фактично в середньому за 2009-2011рр.		Розрахунок за моделлю					
			2012р.		2013р.		2014р.	
	га	%	га	%	га	%	га	%
Озима пшениця	68,7	35,2	68,3	35,0	78,0	40	97,5	50
Озимий ячмінь	54,3	27,9	45,8	23,5	36,1	18,5	19,5	10
Ярий ячмінь	23,0	11,8	12,7	6,5	12,7	6,5	9,8	5
Соняшник	49,0	25,1	48,8	25,0	39,0	20	39,0	20
Пар	0,0	0,0	19,5	10,0	29,3	15	29,3	15
Рілля	195,0	100,0	195,0	100,0	195,0	100	195,0	100

* розраховано автором на основі звітності підприємства та розробленої моделі

На основі розробленої моделі нами запропоновано удосконалення структури виробництва дослідного господарства ТОВ «Зоря Інгулу» (табл. 1).

Господарство займається вирощуванням рослинницької продукції. Запропонована структура виробництва дозволить підвищити ефективність виробництва з урахуванням вимог сівозмін. Так, у перший рік пропонується залишити площі під соняшником на середньорічному рівні для збереження прибутковості виробництва. Потім пропонується поступово зменшувати площі під технічними культурами, збільшуючи площі зернових та пару для організації правильної сівозміни.

Враховавши зміни структури виробництва та випадковий характер погодних умов, що мають вплив на коливання урожайностей культур, а також можливі коливання цін та витрат (з урахуванням дисконту), ми оцінили ефективність виробництва у дослідному господарстві (табл. 2).

Таблиця 2

**Фактична та розрахункова ефективність виробництва
у ТОВ «Зоря Інгулу» Баштанського району***

Показники	Фактично в середньому за 2009-2011рр.	Розрахунок за моделлю		
		2012р.	2013р.	2014р.
Витрати	192,7	297,5	283,9	289
Виручка	262,7	424,2	395,2	411
Прибуток	70	126,7	111,2	121,7
Прибуток на 1 га, грн.	359,0	649,8	570,3	624,0
Рівень рентабельності, %	36,3	42,6	39,2	42,1

* розраховано автором на основі звітності підприємства та розробленої моделі

Таким чином, запропоновані зміни у структурі виробництва дослідного господарства дозволять підвищити ефективність господарювання вже у перший плановий рік. Коливання ефективності пов'язані із поліпшенням структури посівів з урахуванням вимог сівозмін.

Отже, застосування динамічного програмування дає можливість розробити більш реальний стратегічний план розвитку аграрного підприємства.

Висновки. Ґрунтуючись на проведених дослідженнях можемо зробити наступні висновки:

- розроблена динамічна модель дозволяє вирішити задачу планування діяльності у фермерських господарствах та малих аграрних підприємствах рослинницького напрямку;
- урахувати погодні ризик при прогнозуванні врожайності сільськогосподарських культур можливо шляхом динамічного програмування;
- за допомогою отриманої моделі на кожному етапі можна керувати перебігом досліджуваного процесу та оцінювати якість такого управління
- застосування динамічного програмування дає можливість розробити більш реальний стратегічний план розвитку аграрного підприємства

ЛІТЕРАТУРА

1. Беллман. Р. Динамическое программирование : Пер. с англ. / Р. Беллман; Под ред. Н. Н. Воробьева. – М.: Издательство иностранной литературы, 1960. – 400 с.
2. Беллман. Р. Прикладные задачи динамического программирования: Пер. с англ. / Р. Беллман, Д. Дрейфус; Под ред. А.А. Первозванского. – М. : Наука, 1965. – 460 с.
3. Вентцель, Е. Элементы динамического программирования / Е. Вентцель. – М. : Наука, 1964. — 176 с.
4. Бусленко Н. П. Моделирование сложных систем / Н. П. Бусленко. – М. : Наука, 1978. – 400 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА УПРАВЛІННЯ ЙОГО ВИРОБНИЧИМИ ФОНДАМИ

С.В. Танцюра, студент

Миколаївського національного аграрного університету

Розкрито питання оптимізації структури виробництва сільськогосподарського підприємства та управління його виробничими фондами.

Ключові слова: структура виробництва, управління, виробничі ресурси.

Постановка проблеми. Розвиток виробничих та організаційних структур підприємства не можна розглядати ізольовано від структур управління, тому що виробнича та організаційна структури - це лише об'єкт управління. Раціональна структура апарату управління є основою планомірного та ритмічного функціонування виробничої та організаційної структури. Ефективність виробництва значною мірою залежить від того, наскільки раціонально сформована загальна і виробнича структура підприємства. Удосконалення виробничої структури створює умови для інтенсифікації виробництва, ефективного використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, підвищення якості продукції. Важливе значення має технологічна структура використовуваних засобів виробництва. Її поліпшення розглядається як умова збільшення обсягів виробництва та зниження собівартості одиниці продукції. Чим вища частка активної частини у вартості основних виробничих фондів, тим (за інших рівних умов) буде вироблено більше продукції і кращої якості.

Структура виробничих фондів - відсоткове відношення вартості окремих видів або груп основних фондів до їх загальної вартості. Галузева структура є питомою вагою виробничих основних фондів рослинництва і тваринництва в сукупній вартості основних засобів. Видова структура основних виробничих фондів на підприємствах неоднакова. Вона залежить від характеру продукції, що її виробляють, обсягів виробленої продукції,

рівня механізації й автоматизації виробництва, рівня спеціалізації та кооперації. Наприклад, у підприємствах, які спеціалізуються на виробництві продукції тваринництва, найбільшу питому вагу в загальній вартості виробничих основних фондів мають тваринницькі будівлі та продуктивна худоба, підприємства зернового або буряківничого напрямку - порівняно високу частку засобів механізації, насамперед тракторів, зернозбиральних комбайнів, сільськогосподарських машин, а також обладнання для очищення зерна і складів для його збереження.

На структуру основних виробничих фондів впливають також кліматичні й географічні умови. Наприклад, у південних регіонах розміщено виробництво овочів, соняшнику, зернових, кукурудзи на зерно, тому в структурі для утримання тварин дешевші і менш масивні.

Удосконалення виробничої структури здійснюється за різними напрямками: централізація допоміжних і обслуговуючих служб підприємства, відокремлення окремих видів технічного обслуговування виробництва і формування їх в самостійні підприємства, оптимізація виробничої структури та ін..

Модель оптимізації структури виробництва має велике значення, так як вона є основою для множини інших економіко-математичних моделей, які дозволяють оптимізувати планово-економічні рішення.

Врахування додаткових умов дозволяє на її основі вирішувати такі економіко-математичні задачі, як оптимізація виробничої програми сільськогосподарського підприємства, розміщення та спеціалізацію виробництва в територіальному аспекті і ін.

Постановка завдання. Обґрунтування необхідності створення оптимальної структури виробництва в сільськогосподарських підприємствах для ефективного управління його виробничими фондами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіко-математична модель процесу структури виробництва - одна з основних в системі економіко-математичних моделей для оптимального планування

сільськогосподарського виробництва. Вона може мати самостійне значення як для наукового дослідження, так і для практичної діяльності підприємств.

Дослідження по цій моделі може допомогти знайти оптимальне структуру галузей для підприємств певного виробничого типу за конкретних природно-кліматичних умов. Особливістю постановки подібної задачі є те, що в якості основних ресурсів, обмежуючих розвиток виробництва, виступає сільськогосподарські угіддя та трудові ресурси, а також деякі види ресурсів, які виробляються та споживаються безпосередньо в процесі виробництва. Решта засобів виробництва не повинні впливати на визначення оптимальної структури виробництва. Практично вони формуються з урахуванням оптимальної структури виробництва, а не наявності ресурсів. Така постановка питання дозволяє за допомогою економіко-математичної задачі оптимальної структури виробництва більш правильно вирішити і задачу оптимізації структури виробничих ресурсів для підприємств різних виробничих типів.

Також при розробці економіко-математичної моделі структури виробництва необхідно звернути увагу на визначення видів діяльності (сільськогосподарські культури, тваринництво або переробні галузі) які повинні бути включені в початковий перелік, потрібно передбачити, щоб їхня кількість була достатньою з економічної точки зору. За економічним значенням сільськогосподарські галузі як правило поділяють на: головні та допоміжні.

Головною вважається та галузь, яка дає найбільшу кількість товарної продукції. Вона визначає спеціалізацію господарства. До додаткових відносяться галузі, питома вага яких в товарній продукції невелика або продукція яких іде на внутрішньогосподарські потреби.

Однак ці визначення достатні для констатації існуючої структури виробництва. Якщо ж мова ведеться про знаходження оптимальної структури виробництва в конкретних умовах, то виділити завчасно

головну і особливо допоміжну галузі можна лише суб'єктивно. Які галузі (види діяльності) повинні бути включені в первинний перелік при розробці моделі, щоб можна було визначити дійсно найбільш раціональне, оптимальне їх поєднання, вирішити важко. Тому при постановці задачі необхідно оцінити перелік видів діяльності, переглянути, які можуть виступати як цільові (основні), а які можна віднести до додаткових.

Розглянемо економіко-математичну модель структури виробництва.

Постановка задачі - визначити при заданих умовах оптимальне поєднання галузей (видів діяльності) в сільськогосподарському підприємстві, забезпечуючи отримання максимальних розмірів прибутку, або знайти оптимальний план, тобто набір значень, при яких досягається максимальне значення загального розміру прибутку:

Для розв'язання моделі витримано відповідні умови:

- використання сільськогосподарських угідь;
- використання трудових ресурсів;
- умови з визначення величини виробничих витрат за їх елементами;
- умова з використання фінансових ресурсів;
- використання добрив;
- мінімальні об'єми виробництва;
- умова по співвідношенню розмірів виробництва за окремими видами діяльності;
- умова невід'ємності змінних.

Для поліпшення і структури основних фондів потрібно:

- оновити й модернізувати засоби індустріалізації виробництва;
- удосконалити галузеву структуру виробництва;
- краще використовувати будівлі та споруди, встановивши додаткове обладнання для механізації виробничих процесів;
- ліквідувати зайве обладнання, що недостатньо використовується;

- досягнути раціонального співвідношення між силовими та робочими машинами.

Розробивши економіко-математичну модель ми змогли дослідити ефективні методи управління виробничими фондами підприємства при сталій земельній прощі сільськогосподарських угідь в залежності від структури посівних площ та рівня фінансово-кредитного забезпечення.

За допомогою розробленої економіко-математичної моделі та сучасної комп'ютерної техніки, нами проведено дослідження з оптимізації структури посівних площ сільськогосподарських культур та поголів'я тварин за умови сталої земельної площі.

На основі запропонованої моделі нами була складена матриця економіко-математичної задачі, за допомогою якої проводилось дослідження. Для введення даних в засоби комп'ютерної обробки вихідна інформація одного з підприємств Київської області подана у вигляді матричної моделі. Розрахунки щодо фінансових результатів діяльності підприємства нами згруповано у кілька груп (за рівнем фінансового забезпечення).

При розв'язанні враховуються наступні варіанти господарської діяльності: підприємство має можливість залучити тільки власні фінансові ресурси (забезпечення на 100%, 90%, 70%, 50%); підприємство має можливість залучити додатково фінансові ресурси у вигляді короткострокових банківських кредитів (відсоткова ставка становить 27 % річних).

В наслідок розв'язку цієї задачі, ми отримали рішення з оптимізації структури посівних площ для максимізації прибутку при забезпеченні розвитку галузей з урахуванням існуючої матеріально-технічної бази та наявного ресурсного потенціалу.

Комплексне поєднання системи оптимального планування і прийняття рішень в управлінні економікою підприємства має лежати в основі всіх заходів щодо поліпшення планово-економічної та

організаційної роботи в кожній його ланці. Іншим сприятливим чинником є розробка, вдосконалення і практичне використання економіко-математичних моделей багатоваріантних розрахунків виробничих потужностей, які дозволяють вибрати найефективніший варіант обсягу і структури продукції, що випускається, забезпечити повне використання ресурсів підприємства і зростання його економічних показників до максимальної величини.

У результаті розв'язку задачі економіко-математична модель дозволяє отримати кількісні показники, які забезпечать оптимальну програму розвитку галузі, які включають: посівні площі сільськогосподарських культур, га; потреба в фінансово-кредитних ресурсах тис. грн; прибутковість підприємства, тис. грн.

При розробці варіантів моделі та визначенні їх оптимального розміру основним завданням стоїть одержання максимального прибутку та найповніше використання фінансових ресурсів.

Сучасне економічне становище, яке склалося на підприємствах України, вимагає від управлінського апарату пошуку так званих прихованих резервів. З розвитком ринкових відносин ця тенденція поширюється на всі підприємства. Тому побудова аналітичних розрахунків на рівні виробничої структури є вимогою часу. Сьогодні вирішити це питання дозволяють сучасні автоматизовані системи, які мають вже досконаліше програмне забезпечення, яке відповідає вимогам національних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рудько Р.М. Оптимізація виробничої структури сільськогосподарського підприємства та підвищення ефективності його функціонування / Р.М. Рудько // Науковий вісник НУБіП України. – 2010. – С. 15–21.

**АНАЛІЗ РОЗМІРУ ПРИБУТКУ ВІД ВИРОБНИЦТВА
ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА**

О.В. Балтян, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розраховані основні показники ефективності виробництва продукції рослинництва в досліджуваному підприємстві та проведено аналіз зміни прибутку від реалізації продукції за рахунок факторів, які на нього впливають.

Ключові слова: продукція рослинництва, урожайність, прибуток, собівартість, ціна реалізації, рівень рентабельності.

Постановка завдання. В аграрному виробництві України мають місце дві головні галузі – рослинництво і тваринництво, що відіграють важливу роль у формуванні продовольчої безпеки держави, оскільки мають пряме відношення до харчової, переробної, легкої промисловості та сприяють зовнішній торгівлі. Рослинництво – провідна галузь виробництва сільськогосподарської продукції, найважливіше джерело продовольчих ресурсів людства, основа його цивілізації.

Актуальність проблеми ефективності сільськогосподарського виробництва, зокрема, галузі рослинництва за сучасних умов виходить на перше місце серед інших важливих проблем. Вирішення та реалізація проблеми – це формування реального добробуту населення країни, підвищення її продовольчої безпеки.

Виробництво продукції рослинництва є постійною задачею всіх господарюючих суб'єктів аграрного сектору та спрямоване на формування ринку продовольства. Ефективність розвитку рослинництва формується під впливом багатьох чинників, зокрема ґрунтово-кліматичних, технологічних, біологічних та інших, що ускладнює пошук додаткових можливостей для її підвищення [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних проблем підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах присвячені багато наукових робіт вчених-економістів: В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, О.Ю. Єрмакова, І.В. Коновалова, В.І. Криворучка, О.В. Крисального, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, М.М. Федорова, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та ін. Але питання підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва, а особливо підвищення прибутковості й надалі залишаються недостатньо вивчені в межах окремих регіонів країни.

Постановка завдання. Метою даної статті є вивчення основних показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва на прикладі конкретного підприємства Кіровоградської області та аналіз зміни прибутку від реалізації продукції за рахунок факторів, які на нього впливають.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для порівняння результатів сільськогосподарського виробництва з відповідними витратами використовують такі види ефективності: економічну, соціальну, технологічну тощо. Економічна ефективність передбачає досягнення максимального ефекту від фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств при мінімальних витратах ресурсів, вона відображає вплив сукупності факторів, що формують її рівень і зумовлюють тенденції розвитку галузі. Система показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва формується наданих про вартість валової продукції, прибутку, собівартості, рівня рентабельності виробництва й норми прибутку, капіталовіддачі та капіталомісткості продукції, продуктивності праці й трудомісткості, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності тварин і птиці та ін.

За допомогою кількісного співвідношення валового збору продукції рослинництва до понесених витрат на її одержання або урожайності до

витрат на 1 га посіву, визначають рівень економічної ефективності виробництва продукції рослинництва.

Проведемо розрахунок показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в ПОСП «Вікторія» Гайворонського району Кіровоградської області (табл. 1).

Таблиця 1

Економічна ефективність виробництва окремих видів продукції рослинництва в ПОСП «Вікторія» Гайворонського району Кіровоградської області *

Показники	2010 р.	2011 р.	Темп росту, %
Зернові			
Урожайність, ц з 1 га	32,07	32,09	100,04
Собівартість 1 ц продукції, тис. грн.			
- виробнича	70,58	93,52	132,50
- реалізованої продукції	77,60	95,54	123,12
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	79,90	100,04	125,20
Прибуток отриманий з:			
- 1 ц реалізованої продукції, грн.	2,30	4,50	195,58
- 1 га площі, грн.	73,80	144,41	195,67
Рівень рентабельності, %	2,97	4,71	1,75
Соняшник			
Урожайність, ц з 1 га	15,75	14,73	93,53
Собівартість 1 ц продукції, тис. грн.			
- виробнича	140,69	196,50	139,67
- реалізованої продукції	155,37	218,86	140,86
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	341,40	216,05	63,28
Прибуток отриманий з:			
- 1 ц реалізованої продукції, грн.	186,03	-2,81	-
- 1 га площі, грн.	2929,97	-41,33	-
Рівень рентабельності, %	119,74	-1,28	-

* Побудовано з використанням статистичної звітності сільськогосподарського підприємства

Розраховані показники економічної ефективності виробництва продукції рослинництва свідчать про її коливання.

Так, урожайність зернових культур та соняшнику за останні два роки майже не змінюється, але при цьому зростають витрати на виробництво та реалізацію продукції рослинництва. Ціна реалізації соняшнику в

сільськогосподарському підприємстві в 2011 році зменшується в два рази, що призвело до збитковості виробництва соняшнику. Ефективність виробництва зерна хоча і зростає, але повільно і рівень рентабельності в 2011 році не перевищує 5%.

Прибутковість виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області залежить від впливу значного нарощування загальної суми собівартості реалізованої продукції. До того ж, темпи зростання собівартості випереджали темпи нарощування обсягів грошових надходжень. Значне збільшення витрат зумовлене, насамперед, істотним підвищенням цін на матеріально-технічні ресурси виробничого призначення, які виробляються вітчизняною промисловістю або імпортуються з інших країн для використання в сільському господарстві.

Отримання доходів – виручки від реалізації продукції (робіт послуг) –свідчать про те, що продукція підприємства знайшла свого споживача, що вона відповідає вимогам попиту ринку за ціною, якістю, іншими технічними,функціональними характеристиками та властивостями, які підтверджуютьконкурентоспроможність підприємства.

Дохідність підприємства характеризує ту частину виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства. Описуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток виражає мету підприємницької діяльності і береться за головний показник її результативності (ефективності).

Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства,удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або, принаймні, стабілізацію його на певному рівні протягом визначеного періоду часу.

В ПОСП «Вікторія» ГайворонскогорайонуКіровоградської області визначимо розмір прибутку за два останні роки за основними видами

продукції рослинництва(зернові та соняшник) та встановимо вплив на зміну прибуткуфакторів: кількості реалізованої продукції, собівартості і ціни реалізації одного центнера продукції (табл. 2, 3).

Таблиця 2

Вихідні дані *

Види продукції	Кількість реалізованої продукції, ц		Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.		Доход (виручка) від реалізації, тис. грн.	
	2010 р.	2011 р.	2010 р.	2011 р.	2010 р.	2011 р.
	q_0	q_1	$z_0 q_0$	$z_1 q_1$	$p_0 q_0$	$p_1 q_1$
Зерно	3955	2711	306,9	259	316	271,2
Соняшник	1947	891	302,5	195	664,7	192,6

* Побудовано з використанням статистичної звітності сільськогосподарського підприємства

Таблиця 3

Зміна прибутку за окремими видами продукції рослинництва в ПОСП «Вікторія» Гайворонського району Кіровоградської області *

Показники	Умовні позначення і порядок розрахунку	Зернові культури	Соняшник
Прибуток (збиток) від реалізації, тис. грн			
2010 р.	$\Pi_0 = p_0 q_0 - z_0 q_0$	9,10	362,20
2011 р.	$\Pi_1 = p_1 q_1 - z_1 q_1$	12,20	-2,40
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн			
2010 р.	$z_0 = z_0 q_0 : q_0$	77,60	155,37
2011 р.	$z_1 = z_1 q_1 : q_1$	95,54	218,86
Ціна реалізації 1 ц, грн			
2010 р.	$p_0 = p_0 q_0 : q_0$	79,90	341,40
2011 р.	$p_1 = p_1 q_1 : q_1$	100,04	216,16
Відхилення прибутку, тис. грн.	$\Delta p z q = \Pi_1 - \Pi_0$	3,10	-364,60
в т.ч. за рахунок			
кількості продукції	$\Delta q = (q_1 - q_0) \cdot (p_0 - z_0)$	-2,86	-196,45
собівартості	$\Delta z = (z_1 - z_0) \cdot q_1$	48,63	56,57
ціни реалізації	$\Delta p = (p_1 - p_0) \cdot q_1$	54,59	-111,58

* Власні розрахунки

За наведеними розрахунками можна зробити висновок про те, що виробництво зернових в ПОСП «Вікторія» ГайворонськогорайонуКіровоградської областісума прибутку в 2011 році порівняно з 2010 роком збільшилася на 3,10 тис. грн. На це вплинули такі фактори:за рахунок збільшення ціни одиниці продукції – сума прибутку зросла на 54,59 тис. грн.; але за рахунок зростання собівартості реалізованої продукції та зменшення кількості реалізованої продукції сума прибутку зменшилася на 51,49 тис. грн.

Що стосується соняшнику, то виробництво було прибутковим тільки в 2010 році – 362,20 тис. грн., колив 2011 році сума збитку склала 2,40 тис. грн. Так, можна сказати, що на суму прибутку від реалізації соняшнику в 2010 році вплинула зміна ціни реалізації, яка зменшилася за останній рік майже в 2 рази.

Висновки. Отже, аналіз прибутковості сільськогосподарських підприємств, як складова системи економічних відносин, є життєво необхідниму реалізації стратегії розвитку аграрного сектора економіки і потребує системного дослідження, розроблення забезпечення прогнозування результатів діяльностіаграрного виробництва з врахуванням можливого впливу чинників в регіональних умовах функціонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шкарлет С.М. Інтенсифікація виробництва продукції рослинництва регіону та його економічна ефективність / С.М. Шкарлет, Т.В. Корж // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». Збірник. – Чернігів : ЧДТУ, 2011. – № 2(50). –С. 152-157.
2. Мармоза А.Т. Статистика сільського господарства: навч. посіб. – К. : Ельга-Н, 2007. – 696 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

М.С.Білан, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено особливості вирощування технічних культур, проаналізовано фактори, які впливають на збільшення обсягів виробництва в Україні та Миколаївській області.

Ключові слова: технічні культури, виробництво, біопаливо, родючість.

Постановка проблеми. Серед усіх сільськогосподарських культур, сировинною базою для промисловості є технічні культури. Підвищення ефективності виробництва, агроекологічні та економічні наслідки їх вирощування є досить важливим питанням діяльності аграрних формувань в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизований аналіз цієї проблеми висвітлюється у працях А. М. Анфімова, Л. Г. Мельника, В. П. Теплицького, М. Н. Лещенка, В. К. Збарського, В. І. Мацибори та інших. Проте аналіз рівня розвитку виробництва технічних культур потребує більш ґрунтовного дослідження на державному та регіональному рівнях.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити структуру посівних площ технічних культур, проаналізувати фактори, що впливають на збільшення їх обсягів виробництва та запропонувати шляхи підвищення ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна займає провідне місце за рівнем територіальної концентрації посівних площ технічних культур. На її території розміщено 22% площ зайнятих цими культурами. У 2000 р. їх посіви становили 3,8 млн га і до 2003 р. посівні площі істотно не змінилися, а вже з 2010 року їх розмір значно зріс і на початок 2011 р. складав майже 6 млн га. Найбільші посівні площі припадають на соняш-

ник і цукрові буряки. З поміж інших технічних культур поширені льон — довгунець, коноплі, хміль, тютюн.

За виробництвом соняшнику і цукрових буряків наша держава тривалий час посідала провідне місце в Європі і входила до числа світових лідерів. Однак зменшення попиту на український цукор спричинило різке скорочення посівних площ і зборів цукрового буряка. Натомість площі під соняшником різко зросли — до 70% посівних площ усіх технічних культур. Україна разом з Аргентиною очолює список виробників цієї цінної культури у світі (річний збір на рівні 3 — 3,5 млн т).

За даними Держкомстату, виробництво соняшнику в 2011 р. збільшилося в порівнянні з 2010 р. на 28%, що обумовлено як збільшенням площі збирання майже на 4,5%, так і підвищенням урожайності на 23%. У 2011 році порівняно з 2010 роком при підвищенні середньої врожайності на 19 ц з 1 га сільськогосподарськими підприємствами було зібрано на 7,3 млн т соняшнику більше. Виробництво ріпаку зменшилось порівняно з 2010 р. на 1,4 млн т, що обумовлено скороченням площі збирання майже на 30 тис. га. Валовий збір цукрових буряків (фабричних) порівняно з 2010 р. збільшився на 36%, як за рахунок розширення збиральних площ (на 4,8%), так і суттєвого збільшення врожайності на 30% [1].

Із зростанням попиту на виробництво біопалива, збільшується потреба в посівних площах під технічні культури. Тому вирубуються ліси, розорюються степи, використовуються землі, призначені для вирощування продовольчих культур, що вже реально загрожує продовольчій і екологічній безпеці планети.

В минулому сезоні, за даними Grain Ukraine, Україна виростила 1873 тис. т ріпаку, а експорт склав 1789 тис. т, що фактично дорівнює обсягу виробництва.

У 2010 році усі посівні площі склали 32 млн га. Науково-обґрунтовані сівоzmіни припускають відводити під ріпак 10% площ, тобто

3 млн га. Разом соняшник і ріпак займають п'яту частину посівних площ. Тобто «важкими» для землі технічними культурами зайнято майже вдвічі більше, ніж дозволяють норми сівозміни. Основними виробниками озимого ріпаку є АР Крим, Одеська, Миколаївська і Херсонська області, де врожайність складає 28-31 ц з 1 га. Посівні площі під ріпаком на Півдні України складають 22% від загальної, на них отримано 40% врожаю країни.

В Одеській області ріпаком засіяно майже 10% площ і зібрано у 2010 р. 250,9 тис. т. У 2011 році серед технічних культур посівні площі соняшнику збільшилися на 31,1 %, сої на 34,7% в порівнянні з 2010 роком. При цьому посівні площі ріпаку зменшилися на 9,2% і склали 187,9 тис га.

В Миколаївській області технічні культури займали 443,4 тис. га, що на 13% менше ніж у 2010 р. Зменшення площ посівів сталося під ріпаком – на 14% і соняшником – на 13%; розширилися посіви сої на 19% і склали 22 тис. га. Особливу увагу аграрії Миколаївщини стали приділяти ріпаківництву: 41,9 % ріпаку надходить до Пакістану; 27,9% - до країн Близького Сходу; 27,9% - до Турції; 18,8% - до Франції; 8,5% - до Португалії. У 2010р. ріпак (озимий і ярий) було зібрано на площі 73,6 тис. га, його валовий збір склав 117,4 тис. т при середній урожайності 16,0 ц з 1 га. В Миколаївській області 80% землі засіяно соняшником, при нормі для регіону 29%.

У Херсонській області посіви ріпаку на 2011 рік склали 67,9 тис. га (на 20,5 тис. га, або на 23,2%, менше, ніж у 2010 р.). Посіви ріпаку в Криму у 2010 році перевищили 17,5 тис. га, зібрано – 22 тис. т, посівна площа – 17,5 тис. га, урожайність – 12, 5 ц з 1 га.

Ріпак, соняшник, а також інші олійні і "енергетичні" культури відносять до "важких", вони сильно виснажують ґрунт. Якщо на 1 га не внести 150 кг азоту, 60 кг фосфору, 120-130 кг калію, то родючість ґрунту знижується. Тому для її підвищення, необхідно вносити оптимальні дози добрив, а також застосовувати засоби захисту рослин, але вони значно

забруднюють ґрунт і ґрунтові води. При вирощуванні ріпаку втрачається, причому безповоротно, родючість сільськогосподарських земель і зростає пестицидне навантаження. Враховуючи це, через 15 років наша країна ризикує залишитися без родючих ґрунтів.

У сівозміні припускається 12%-15% технічних культур (за умови зміни місць сівби). Частка їх в сівозміні за підсумками минулого сезону склала близько 20%, причому, лише 15%-20% українських виробників ріпаку в обов'язковому порядку дотримувалися правил сівозміни. В основному це потужні агрохолдинги, які можуть залишати під паром великі площі. В інших господарствах така можливість є не завжди [2].

Технічні культури є найбільш рентабельними: прибутковість олійних перевищувала 100 %, тоді як по зернових ледве сягала 60 %, по цукровому буряку – 25 %. Враховуючи кон'юнктуру світового ринку і високі закупівельні ціни на технічні культури, можна передбачити, що ріпак, соя, і соняшник будуть переважати і надалі.

Ринок ріпаку в Україні розвивається стихійно, без будь-якої систематизації і продуманої державної політики. Збільшення площ під посіви сталося, в основному, за рахунок скорочення площ під цукровим буряком, соняшником, ячменем, а також за рахунок використання інших земель сільгосппризначення. В останній рік тенденція змінюється – на Півдні України посіви ріпаку зменшилися на 13-14% на користь соняшнику, сої та пшениці [3].

У 2012 році аграрні експерти очікували максимальні площі посівів технічних культур за останні декілька років. Такий прогноз підтверджується величезним обсягом імпорту посівного матеріалу в цьому році.

В період березень - квітень 2012 року Україна імпортувала понад 9 тис. т насіння гібридів соняшнику, що є рекордним показником за останні кілька років. Більше 51% імпорту насіння гібридів соняшнику склав

посівний матеріал їх США. Насіння в Україні закупувалися із Чилі, Аргентини, Австралії, Туреччини та інших країн [2].

Захоплення комерційними культурами призведе до того, що не розвиватиметься тваринництво, а в ґрунті не накопичуватимуться органічні речовини.

Висновки. В умовах сучасного господарювання характерною рисою розвитку сільськогосподарського виробництва є значна частка технічних культур у структурі посівних площ. Серед них провідне місце належить соняшнику і цукровим бурякам. Більшість підприємств займається переважно вирощуванням ріпаку, тому що він є фінансово привабливим і більш конкурентоспроможним на ринку, проте його посіви негативно відображаються на стані сільськогосподарських земель, оскільки значно виснажують ґрунт. Отже, агроекологічні та економічні наслідки вирощування технічних культур в Україні є нагальною проблемою, для вирішення якої доцільно вживати ряд заходів щодо удосконалення структури посівних площ, раціонального застосування мінеральних та органічних добрив при їх вирощуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агроекологічні та економічні наслідки вирощування ріпаку і виробництва біодизеля на Півдні України : аналітична записка. [Електронний ресурс]. — Режим доступу. : <http://od.niss.gov.ua>.
2. Аграрна біржа : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://agrex.gov.ua>
3. Збарський В. К. Економіка сільського господарства : Навч. посібник / Мацибора В. І., Чалий А. А. та ін. ; ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. — К. : Каравела, 2009. — 154 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Т.А. Білоус, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано сучасний стан виробництва зерна в господарствах Одеської області. Розглянуті основні причини коливання виробництва зерна. Запропоновано шляхи стабілізації зерновиробництва в області.

Ключові слова: зерновиробництво, валовий збір, урожайність, площі збирання, шляхи збільшення.

Постановка завдання. Виробництво та реалізація зерна мають важливе значення для розвитку національної економіки, забезпечення продовольчої безпеки держави та є головним чинником подальшого розвитку інтеграційних процесів на етапі входження України у світовий економічний простір. Україна входить в десятку найбільших виробників і експортерів зерна, що є одним із найрентабельніших видів сільськогосподарської продукції, займає більше половини посівних площ і забезпечує значну частину доходів сільськогосподарських підприємств.

Об'єктивна необхідність розвитку виробництва зерна зумовлена цілим комплексом причин. По-перше, зерно є найважливішим продуктом, що визначає міжгалузеві пропорції не тільки агропромислового виробництва, але й в економіці країни в цілому. По-друге, виробництво зерна є найважливішим джерелом доходів переважної більшості сільськогосподарських підприємств. По-третє, зерно складає значну частину кормових ресурсів тваринництва і є сировиною для харчової та переробної промисловості [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку виробництва зерна відображені в працях таких авторів: П.І. Гайдучий, В.І. Бойко, М.Г. Лобас, І.В. Крисальний, П.Т. Саблук, Б.Й.

Пасхавер, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин та інші вчені. Однак, деякі напрямки аналізу потребують подальшого дослідження на регіональному рівні.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасного стану виробництва зерна в господарствах Одеської області та обґрунтування шляхів стабілізації зерновиробництва в області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зерновий сектор є фундаментом для більшості галузей агропромислового комплексу України, істотно впливає на добробут сільського населення і розвиток сільських територій.

В Одеській області зернове господарство є провідною галуззю розвитку аграрної сфери, як і в цілому по Україні. В середньому за 2007-2011 роки питома вага зернових культур у виручці від реалізації сільськогосподарської продукції та продукції рослинництва по області складала відповідно 47% та 59%, частка у виробничих витратах сільськогосподарського виробництва та рослинництва – 45% та 77%, а у прибутку – відповідно 76% та 45%.

За останні п'ять років в Одеській області не прослідковується стабільності у виробництві зерна. Це чітко видно з рисунку 1.

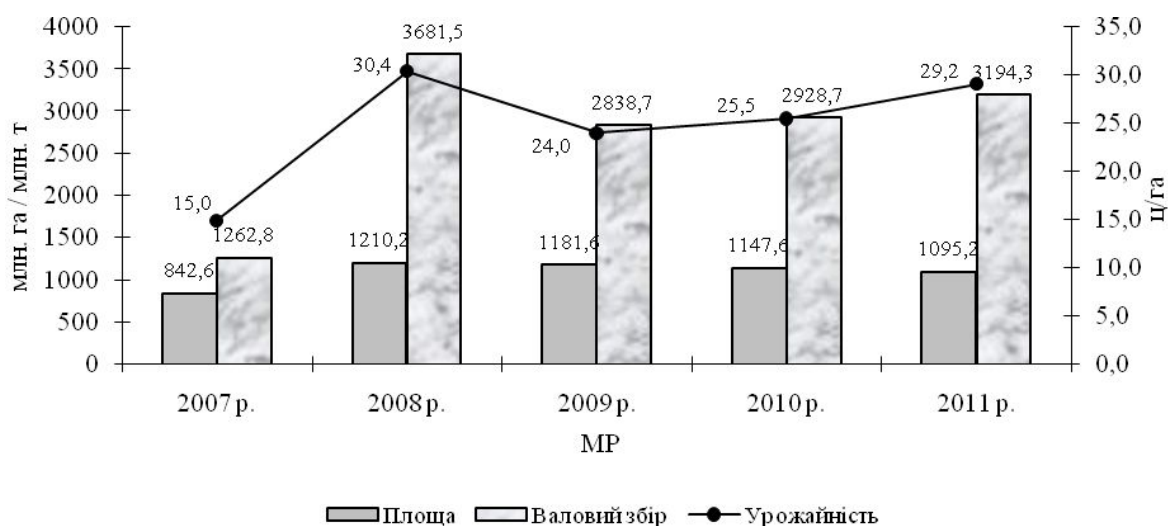

Рис. 1.1. Динаміка виробництва зерна в Одеській області[2]*

* Джерело: Дані Головного управління статистики в Одеській області

Так, у 2007 році зерновими засіяно 842,6 тис.га, 2011 –1095,2 тис.га. Найбільша площа під зерновими культурами була задіяна в 2008 році – 1210,2 тис. га. Зернові культури продовжують домінувати як у структурі посівних площ, так і з їхньому розширенні порівняно з технічними й особливо кормовими культурами. Незважаючи на те, що посівні площі за останні п'ять років зменшилися на 15%, площі зернових за цей період зросли на 14,2%, тоді як площі під кормовими культурами за цей період скоротилися на 23,5%.

За п'ять років, які досліджуються урожайність зернових характеризувалася тенденцією до збільшення з 15,0 до 29,2 ц/га, що пов'язано в першу чергу з несприятливими кліматичними умовами, які були в 2007 році. Дослідження також показують, що валові збори зернових за п'ять років були нестабільними й їхня динаміка залежить переважно від сприятливих і несприятливих погодних умов, що видно із даних валових зборів зерна: 2007 рік – 1262,8 тис.т, 2008 – 3681,5 тис.т, 2011 – 3194,3 тис.т. Про вплив погодних умов свідчить навіть той факт, що у 2007 році валовий збір зернових культур в господарствах Одеської області був менший майже в три рази ніж в 2008 році, хоча ніяких технологічних якісних змін не відбулося, органічних добрив як не вносили, так і не вносять.

Подібне не є свідченням про початок виходу аграрного сектору економіки з кризового стану, а навпаки, зайвий раз підтверджується, що українське зернове господарство спроможне забезпечити високі валові збори зернових за рахунок підвищення врожайності на базі нових технологій вирощування, селекції, збільшення внесення якісних мінеральних добрив і відновлення їх виробництва, а також внесення органічних добрив.

Проаналізуємо зміну валових зборів зернових культур та фактори, які на нього вплинули. Екстенсивним фактором впливу на обсяг валового збору є площа посіву кожної окремої культури, інтенсивним фактором – урожайність. Визначення частки їх впливу на відхилення валових зборів наведемо в таблиці 1.

**Вплив факторів на зміну валових зборів зернових культур в
господарствах Одеської області ***

Культури	2010 р.			2011 р.			Умовний валовий збір (площа 2011 р. урожайність 2010 р.)	Відхилення, тис. т		
	площа, тис. га	урожайність, ц/га	валовий збір, тис. т	площа, тис. га	урожайність, ц/га	валовий збір, тис. т		загальне	за рахунок зміни площі	за рахунок зміни урожайності
Зернові	1147,6	25,5	2928,7	1095,2	29,2	3194,3	2795,0	265,6	-133,7	399,3

* Джерело: Дані Головного управління статистики в Одеській області

Аналіз показників дозволяє зробити висновки, що в 2011 році в порівнянні з 2010 роком в господарствах Одеської області відбулося збільшення валових зборів зернових культур на 265,5 тис. т, при цьому за рахунок зростання урожайності зернових культур валовий збір збільшився на 399,3 тис. т, а через зменшення площі зернових культур валовий збір зменшився на 133,7 тис. т, але це не мало визначального впливу на загальний показник.

Проведені розрахунки свідчать про те, що зменшення посівних площ і рівня врожайності зернових є основною причиною спаду виробництва зерна. Для стабілізації зерновиробництва в Одеській області необхідно визначити оптимальну площу посіву зернових, розробити заходи, спрямовані на підвищення рівня врожайності цих культур.

З огляду на об'єктивність, основним фактором збільшення валового збору зерна є підвищення врожайності зернових культур. Це є однією з найактуальніших проблем сільського господарства на даному етапі, для успішного вирішення якої необхідно задіяти невикористані резерви зростання, зокрема, такі як запровадження у практику розробок і досягнень НТП, застосування передових агротехнологій вирощування зернових культур у поєднанні з науково обґрунтованим внесенням мінеральних

добрив, засобів захисту рослин, використанням якісного насіннєвого матеріалу [1].

Резервами збільшення виробництва зерна споліпшення організаційно-технологічних умов виробництва, зокрема:

- застосування передових технологій виробництва продукції, високопродуктивної техніки;
- оптимальне внесення органічних та мінеральних добрив;
- хімізація виробництва шляхом використання гербіцидів та інших отрутохімікатів для боротьби зі шкідниками та хворобами рослин;
- забезпечення галузі якісним насіннєвим матеріалом;
- здійснення комплексу заходів щодо врегулювання зернового ринку та його інфраструктури;
- удосконалення законодавчої та фінансово-кредитної системи.

Висновки. Отже, щоб вивести зернове господарство на належний рівень, у першу чергу товаровиробникам потрібно визначити оптимізацію розміщення виробництва окремої зернової продукції з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов і матеріально-технічної забезпеченості кожного району; застосування новітніх технологій щодо вирощування зернових; високоврожайних, стійких проти хвороб сортів; розробку науково обґрунтованих програм зерновиробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добрянська Н.А. Огляд виробництва зернових в районах Одеської області / Н.А.Добрянська, А.А.Нікіфорчук // Економіка харчової промисловості. – 2009. – № 4. – С. 30–35.
2. Головне управління статистики в Одеській області. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
3. Макаренко П.М. Економічні відносини в процесі виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами в регіоні / П.М. Макаренко // Агросвіт. – 2008. – № 9. – С. 14–18.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ

С.О. Борисова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджується ефективність використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств Баштанського району як важливого елементу продуктивних сил суспільного виробництва, що є знаряддям і продуктом праці. На основі системи натуральних і вартісних показників розглянуто ефективність використання земель сільськогосподарського призначення на регіональному рівні.

Ключові слова: земельні ресурси, використання земель, раціональність, ефективність, урожайність, сільське господарство.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших умов функціонування сучасного високотоварного сільськогосподарського виробництва є використання землі як основного засобу виробництва. В аграрній сфері земельні ресурси – найважливіша продуктивна сила, без якої неможливий процес виробництва, й одночасно вони є предметом і знаряддям праці. Основою подальшого розвитку сільського господарства і збільшення виробництва сільськогосподарської продукції є високоефективне використання земельних ресурсів та підвищення їх продуктивності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і практичні аспекти ефективного використання земельних ресурсів у сільському господарстві висвітлені у наукових працях відомих вчених: В. Андрійчука, Є.В. Хлабасова, О.І. Котикової, А.С. Даниленка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, Л.Я. Трегобчука, А.М. Третьяка, М.М. Федорова, В.Й. Шияна, В.В. Юрчишина, О. П. Ботезат, А.М. Стельмашука та інших. Але у зв'язку з динамічністю змін в агропромисловому комплексі України, проблемою підвищення ефективності використання земельних угідь виникає потреба в поглибленні наукових досліджень та обґрунтувань.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ефективності використання земельних угідь Баштанського району Миколаївської області в сучасних умовах на основі аналізу системи натуральних і вартісних показників. Аналіз буде здійснено по 35 сільськогосподарським підприємствам Баштанського району, які звітують у повному обсязі.

Виклад основного матеріалу досліджень. Головним природо-ресурсним комплексом України є потенціал земельних ресурсів (сільськогосподарських угідь), який становить близько 2/5 від сумарного природно-ресурсного потенціалу держави. В цілому земельні ресурси є головною природною продуктивною силою у 20 з 24 областей України та АР Крим [3].

Одним з таких районів є Баштанський, який знаходиться у східній частині Миколаївської області. Сільське господарство на території району достатньо розвинуте. В аграрному секторі району використовується 120,1 тис. га ріллі, на яких ведуть товарне виробництво сільськогосподарської продукції підприємства різних організаційно-правових форм господарювання: 45 товариств з обмеженою відповідальністю, 10 акціонерних товариств, 82 приватні підприємства, 462 фермери та більше 2200 одноосібників. В районі налічується 602 трактори різних модифікацій, 302 зернозбиральних комбайна, 428 культиваторів, 422 сівалки, 22 кормозбиральних комбайна, 129 пристосувань для збирання соняшника. Позитивних результатів у свинарстві досягнуто за рахунок ефективного розвитку цієї галузі у ППАФ «Хлібодар» та ДП «Маліцький-Агро» [1].

Основною сільськогосподарською продукцією Баштанського району Миколаївської області є: зернові культури – пшениця яра та озима, ячмінь ярий та озимий, просо, кукурудза на зерно; технічні культури – ріпак, соняшник, соя; - зерняткові та кісточкові плоди; вирощування великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз; розведення курей, страусів, перепілок, фазанів та цесарок; виробництво молока, вовни, курячих яєць [1].

Доцільно відмітити, що від характеру і рівня використання землі залежить розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва і матеріальне благополуччя населення. Земельні ресурси потрібні всім галузям економіки, однак їх роль у різних сферах суспільного виробництва не однакова [5].

Роль землі в сільському виробництві визначається тим, що їй притаманна специфічна унікальна властивість – родючість. Земля як основний засіб виробництва в сільському господарстві має ряд особливостей, які потрібно врахувати в процесі її використання для виробництва продукції. В процесі виробництва земля обмежена в просторі і штучно не відновлюється [5]. Проаналізуємо рівень використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств Баштанського району (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств Баштанського району Миколаївської області, % *

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Ступінь господарського використання землі	86,7	86,8	80,0	92,4	92,2
Ступінь розораності сільськогосподарських угідь	96,7	97,2	97,0	100,4	99,9
Ступінь використання ріллі	92,0	88,9	87,2	94,8	98,1
Питома вага зрошуваних земель в площі сільськогосподарських угідь	2,1	1,8	-	-	-
Питома вага площі інтенсивних культур в площі посіву сільськогосподарських культур	84,8	79,6	76,4	90,0	96,0

* власні розрахунки

За даними таблиці 1 можна оцінити рівень використання землі в сільськогосподарських підприємствах Баштанського району. Ступінь господарського використання землі зменшилася на 7,6 % у 2011 р. відносно 2009 р. На 1,9 % зменшився ступінь використання ріллі у 2011 році порівняно з 2010 р. Питома вага зрошуваних земель в площі сільськогосподарських угідь займає незначну частку, а в 2011 р.

спостерігається взагалі їх відсутність. Має тенденцію до зменшення питома вага інтенсивних культур в площі посіву сільськогосподарських культур, а саме відбувається зменшення на 10 % у 2011 р. відносно 2009 р. Ступінь розораності сільськогосподарських угідь у Баштанському районі за аналізуємий період в середньому становить 97 %. Цей показник є дуже невтішним. Взагалі в Україні розорано 78% сільськогосподарських угідь. Це досить високий відсоток розорювання. Порушені оптимальні співвідношення природних угруповань – лісів, луків та боліт. Такого рівня розораності угідь ніколи не знали розвинуті країни світу. Наприклад, у Франції розорано 32%, Англії – 18,5% , США – 20% сільськогосподарських угідь [4].

Для найбільш повної характеристики економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільському господарстві потрібно застосувати систему натуральних і вартісних показників. Натуральні показники характеризують продуктивність лише певної частини сільськогосподарських угідь, а вартісні – всієї їх площі [2]. До натуральних показників належать урожайність сільськогосподарських культур та виробництво окремих видів сільськогосподарської продукції з розрахунку на 100 га відповідних земельних угідь (молока, м'яса всіх видів, яловичини, вовни — на 100 га сільськогосподарських угідь; зерна, цукрових буряків та інших продуктів рослинництва, а також свинини - на 100 га ріллі; продукції птахівництва - на 100 га площі посіву зернових культур) (табл.2).

Аналізуючи дані таблиці 2, можна зробити висновок, що в сільськогосподарських підприємствах Баштанського району економічна ефективність використання землі в натуральних показниках загалом коливається. Урожайність сільськогосподарських культур, значною мірою залежить від кліматичних умов, що складаються у відповідному році, тому цей показник носить нестабільний характер. На 41,2 % збільшилась урожайність зернових і зернобобових у 2011 р. відносно 2010 р., але майже на половину зменшилась урожайність кукурудзи. З кожним роком

спостерігається зменшення приросту свиней. Виробництво в розрахунку на 100 га ріллі приросту свиней у 2011 р. порівняно з 2009 р. зменшилось на 38,7 %. Що стосується виробництва в розрахунку на 100 га ріллі приросту птиці, то спостерігається його збільшення за аналізує мий період.

Таблиця 2

Економічна ефективність використання землі за натуральними показниками в сільськогосподарських підприємствах Баштанського району Миколаївської області *

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Урожайність, ц/ га:					
-зернових і зернобобових (без кукурудзи)	16,5	20,3	23,3	141,2	115,0
-кукурудзи	20,7	18,3	7,9	38,3	43,5
-соняшнику	14,5	13,7	13,8	95,1	100,5
Вироблено в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, ц:					
-молока	18,7	14,7	12,5	67,1	85,1
-приросту ВРХ	15,8	15,8	14,8	93,6	93,6
Вироблено в розрахунку на 100 га ріллі, ц:					
-зерна	912,0	991,8	1062,7	116,5	107,1
-приросту свиней	5,1	4,0	3,1	61,3	78,5
Вироблено в розрахунку на 100 га посівів зернових та зернобобових культур:					
-яєць, тис.шт.	28,1	-	188,2	670,4	-
-приросту птиці, ц	0,21	0,1	0,5	225,3	742,3

*статистична звітність управління АПР Баштанської РДА

Отже, слід зазначити, що в сільськогосподарських підприємствах Баштанського району Миколаївської області показники економічної ефективності використання землі свідчать про її незначне збільшення, але все ж таки прослідковується зменшення продуктивності сільськогосподарських земель. На 1 га сільськогосподарських угідь було більше вироблено в 2011 р. порівняно з 2010 р. валової продукції в поточних цінах на 24,4 %, чистого доходу за цей же період на 24,4 %

менше. Одержана виручка від реалізації сільськогосподарської продукції на 1 га сільськогосподарських угідь у 2011 р. відносно 2010 р. збільшилась на 19,9 %. Майже в 2,5 рази більше було одержано з 1 га сільськогосподарських угідь прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції у 2011 р. до 2009 р.

Таблиця 3

Економічна ефективність використання землі за вартісними показниками в сільськогосподарських підприємствах Баштанського району Миколаївської області

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Вироблено на 1 га сільськогосподарських угідь, тис.грн:					
-валовий продукція в порівнянних цінах 2010 р.	3,40	2,98	3,40	100,0	114,1
-вальної продукції в поточних цінах	2,27	2,95	3,66	161,5	124,4
-валового доходу	1,06	1,61	1,67	158,1	103,7
Одержано з 1 га сільськогосподарських угідь, тис.грн:					
-виручки від реалізації сільськогосподарської продукції	2,49	3,08	3,70	148,2	119,9
-прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції	0,32	0,94	0,77	242,2	81,9

*статистична звітність управління АПР Баштанської РДА

На зниження рівня ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств Баштанського району Миколаївської області впливають наступні тенденції: значна розораність земель, наростання деградаційних процесів; зменшення посівних площ та їх нераціональна структура; значне скорочення внесення мінеральних та органічних добрив під сільськогосподарські культури; зниження рівня продуктивності землі, яка характеризується спадом урожайності та зменшенням валового збору сільськогосподарських культур.

Висновки. Аналіз ефективності використання сільськогосподарських угідь у Баштанському районі дозволяє зробити висновки, що вони використовуються вкрай неефективно. Розораність

сільськогосподарських земель має тенденцію до поступового зростання. Вирішення цієї проблеми, у першу чергу, повинна взяти на себе держава впроваджуючи та реалізуючи ефективну земельну політику. Без фінансової, технічної та правової допомоги держави забезпечити ефективне використання земельних ресурсів неможливо.

Отже, науково-обґрунтоване раціональне використання земельних ресурсів, можна також забезпечити шляхом оптимізації структури землекористування, впровадження найновіших технологій вирощування екологічно чистої продукції, надання екологічному напрямку пріоритету у розв'язанні господарських проблем на землі підвищенні родючості ґрунту. Важливим засобом підвищення ефективності використання земельних ресурсів має бути вивчення, узагальнення і практичне використання досвіду роботи передових підприємств і об'єднань, які досягли високих кінцевих результатів при мінімальних витратах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціально-економічний портрет Баштанського району [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.regportal.mk.ua/index.php/bashtanka>
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук — К. : КНЕУ, 2002. — 624с.
3. Ботезат О. П. Земельні ресурси як об'єкт державного управління / О. П. Ботезат // Держава та регіони. — 2009 р. — № 4. — С. 20 – 23
4. Король О. Огляд стану ґрунтів України та їх родючості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infoindustria.com.ua/plodorodie-pochv-sevooboroty-struktura-zemelnyih-ugodiy/>
5. Стельмашук А.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / А.М. Стельмашук. — Тернопіль : ТАНГ, 2000. — 315 с.

ТЕОРИТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

***К. В. Дубровська, студентка
Миколаївський національний аграрний університет***

В статті обґрунтовані основи ефективного використання земельних угідь аграрних підприємств і визначені основні складові його підвищення в Миколаївській області.

Ключові слова: раціональне землекористування, ефективність, земельні відносини, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Земельні ресурси, на використанні яких формується значна частина обсягу продовольства та фонду товарів споживання, є первинним чинником виробництва, фундаментом економіки. Тому наскільки ефективно використовуватимуться земельні ресурси, настільки зростатимуть темпи економічного розвитку держави. Це обумовлює необхідність визначення ефективності використання земельних угідь сільськогосподарськими підприємствами як однієї з складових механізму управління земельними відносинами товаровиробників в умовах ринкового господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти господарювання аграрних підприємств в умовах трансформації земельних відносин, заходи збереження й відтворення земельних ресурсів, проблеми ефективного їхнього використання в аграрній сфері висвітлені у багатьох працях відомих вчених: А. С. Даниленка, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, Л. Я. Трегобчука, А. М. Третьяка, М. М. Федорова, В. Й. Шияна, В. В. Юрчишина та інших.

Постановка завдання. Динамічність змін в агропромисловому комплексі України, проблема підвищення ефективності використання земельних угідь потребують поглиблених наукових досліджень та обґрунтувань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні економісти-аграрники переважно досліджують проблему ефективності використання сільськогосподарських угідь і значно менше приділяють уваги забезпеченню раціонального землекористування. Підвищення ефективності використання земельних угідь сільськогосподарськими підприємствами активно досліджується такими науковцями як В. Галанець [1], Л. Мармуль [2], Л. Новаковський [3], П. Саблук [4], В. Тарасова, М. Хвесик. Вчені-дослідники констатують, що підвищення ефективності використання земель у сільськогосподарських підприємствах забезпечується при комплексному підході з урахуванням як економічних, так природних чинників. Тому в сучасних кризових умовах збільшення виробництва сільськогосподарської продукції можливе лише за рахунок підвищення соціально- економічної ефективності використання земельних ресурсів, продуктивності праці, поліпшення технічної бази.

У роботах таких науковців, як О. І. Гуторов, Л. Я. Новаковський, С. М. Бобильов, А. Е. Яковлев та інших, проблема підвищення ефективності аграрного виробництва розглядається у контексті забезпечення раціонального використання земельних ресурсів. При цьому основоположним даного підходу є положення про визначальний вплив усього комплексу властивостей ґрунтів на економічну ефективність сільськогосподарського виробництва. Досягненню еколого-економічної оптимізації використання земельних ресурсів присвячені дослідження таких вчених, як М. С. Богіра, А. М. Третьак, Д. І. Бабміндра, М. А. Хвесик, В. А. Голян, В. В. Кулініч та інших.

Основою ефективного використання землі аграрних підприємств є раціональне землекористування, яке повинно забезпечувати природоохоронний, ресурсозберігаючий і відновлювальний характер використання земельних ресурсів. Вимоги раціонального землекористування передбачають реалізацію наступних заходів:

- для приведення у відповідність біологічних особливостей рослин з виробничим і територіальними властивостями земель необхідно найкращим чином розмістити посіви і сформувати сівозміни з урахуванням якості угідь, їх розташування, конфігурації тощо;

- з метою забезпечення не лише ефективного використання родючості ґрунтів, але і його піднесення слід використовувати технології, які б враховували особливості конкретної ділянки ріллі.

Проблема раціонального використання земельних ресурсів містить дві основних складових. Перша – це екологічна. Зміст екологічної складової раціонального використання земельних ресурсів полягає у впровадженні еколого-безпечних технологій, які б зберігали і підвищували родючість ґрунтів та забезпечували б виробництво екологічно чистої продукції. Другою складовою раціонального використання сільськогосподарських угідь є економічна, яка має мінімізувати виробничі затрати на виробництво продукції сільського господарства. Між екологічною і економічною складовими раціонального використання сільськогосподарських угідь є очевидне протиріччя. Застосування екологічно безпечних технологій, здійснення природоохоронних заходів веде до збільшення витрат, що ускладнює вирішення проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому і використання сільськогосподарських угідь зокрема.

Період розвитку ринкових відносин зумовлений різними за свої характером змінами в сільськогосподарських підприємствах, особливо в організації використання земельних та трудових ресурсів, у виробничих та земельних відносинах тощо. Перед підприємствами постає нелегке завдання, яке полягає в пошуку оптимальної моделі поєднання всіх чинників, що визначають рівень ефективності використання землі. До них, передусім, слід віднести природні характеристики земельних угідь, ступінь розвитку продуктивних сил, систему економічних і правових відносин.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що на Миколаївщині із загальної площі ріллі частка деградованої та малопродуктивної становить 4,4 відсотка. А причина цього — безсистемне та негосподарське використання землі, що призводить до зниження родючості ґрунтів. Це проявляється через надмірне ущільнення землі, втрату нею структури, погіршення водопроникності ґрунту та аераційної здатності.

Згідно з чинними нормами, розораність земель у загальній площі на рівні 60- 80 % вважається несприятливою, 25-60% — умовно сприятливою і менше 25% —сприятливою. Нині в Україні надзвичайно високий рівень розораності території (57,3%) і лише близько 8% площі (5 млн га) знаходиться у природному стані . Сільськогосподарська освоєність нашої країни земельного фонду становить 72,2% території.

При цьому сільськогосподарське освоєння території Миколаївської області в порівнянні із земельними фондами інших регіонів надзвичайно високе (87%). Тому всі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення й погіршення екологічного стану. Загальний рівень забруднення земель області можна оцінити як слабо- та середньозабруднений [2].

Основними джерелами забруднення ґрунтів регіону внаслідок антропогенного впливу є сільське господарство, промисловість і транспорт.

Природні та кліматичні умови області сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку сільського господарства. Сільське господарство – друга за обсягами та перша по зайнятості трудових ресурсів галузь матеріального виробництва області. Питома вага області в республіканському виробництві сільськогосподарської продукції досягає 3%. Провідне місце в структурі сільського господарства північних районів посідає зерно-бурякове рослинництво з розвинутим тваринництвом

молочно-м'ясного напрямку, південних – зерно-олійницько-плодоовочеве з тваринництвом м'ясо-молочного напрямку.

Характерними забруднювачами земельних ресурсів виступають важкі метали та пестициди. За останні 5 років відсоток забрудненості ґрунтів екологічно небезпечними пестицидами не перевищував 0,1- 0,2%.

За результатами еколого-агрохімічної паспортизації вміст в ґрунтах області ртуті, кобальту та цинку не перевищує максимально допустимих рівнів (2,1 мг/кг для ртуті, 5,0 мг/кг для кобальту і 23 мг/кг для цинку). Навпаки, в ґрунтах області спостерігається дефіцит цинку, який є мікроелементом і стає токсичним лише у великих концентраціях [2].

Викиди вихлопних газів підвищують вміст свинцю у ґрунтах біля автотрас та в ґрунтах придорожньої смуги уздовж доріг з інтенсивним рухом.

На території Миколаївської області має місце значна деградація ґрунтів, основними факторами якої є:

- інтенсивне сільськогосподарське використання земель, що призводить до зниження родючості ґрунтів через їх переущільнення, втрати грудко-зернистої структури, водопроникності та аераційної здатності;
- значну шкоду землі завдає водна та вітрова ерозія (по області в 2011 році об'єм змитого ґрунту дорівнює 13459,8 тис. т, або 524,9 тис. т гумусу);
- інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, необґрунтоване та некваліфіковане застосування засобів хімізації, меліорації та механізації призводить до погіршення агрономічних якостей ґрунту через знищення гумусу в ньому.

Основними напрямками в реалізації обласної Програми охорони довкілля та раціонального природокористування, Програми соціально-економічного розвитку району, Регіональної програми захисту земель від

водної та вітрової ерозії, інших видів деградації земель на Миколаївщині є підвищення ефективності використання земельних ресурсів, а саме:

- відновлення стану та функцій засолених, еродованих і порушених земель, запобігання заростанню бур'янами, чагарниками сільськогосподарських угідь;
- підвищення родючості ґрунтів (внесення добрив, регулювання водного режиму, удосконалення технології обробітку ґрунту, запровадження екологічнобезпечних систем землеробства).

Висновки. Особливостями використання земельних угідь аграрними підприємствами Миколаївської області є значна розораність сільгоспугідь, забруднення земель металами та екологічно небезпечними пестицидами, перенасичення посівів культурами, багаторазовий обробіток ґрунту. Основними складовими підвищення ефективності використання землі в аграрній сфері є удосконалення організації використання земель, структури земельних угідь і посівів, підвищення родючості ґрунту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галанець В. Г. Реформування земельних відносин та формування ринку землі : [монографія] / В. Г. Галанець, І. Я. Люта. — Л. : Львівський регіональний інститут державного управління, 2006. — 196 с.
2. Мармуль Л. О. Регіональне управління та регулювання використання земельних ресурсів : [монографія] / Л. О. Мармуль . — К. : ННЦ «ІАЕ», 2007. — 186 с.
3. Новаковський Л. Я. Земельна реформа і землеустрій в Україні : [монографія] / Л. Я. Новаковський, А. М. Третьяков, Д. С. Добряк. — К. : Інститут землеустрою УААН, 2001. — 138 с.
4. Саблук П. Т. Розвиток земельних відносин в Україні : [монографія] / П. Т. Саблук. — К. : ННЦ «ІАЕ», 2006. — 396 с.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ХІМІЗАЦІЇ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ

Л.Д. Журиленко, О.В. Притиковський, студенти
Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено значення хімізації як одного з напрямів процесу інтенсифікації виробництва продукції рослинництва в сучасних умовах.

Ключові слова: хімізація, мінеральні добрива, гербіциди, інсектициди, фунгіциди

Постановка проблеми. Хімізація є невіддільною складовою науково-технічного прогресу, на основі якої відкриваються широкі перспективи для ефективного використання продуктивного потенціалу галузей аграрного виробництва. Сутність економічної ефективності хімізації як засобу дій, що забезпечує в результаті здійснюваних зусиль і витрат ресурсів - одержання максимального (найкращого) результату

Економічна ефективність відображає певні результати складного і нерідко суперечливого процесу, який залежить від впливу багатьох чинників, а тому для її визначення необхідно використовувати систему показників, спроможних водночас характеризувати специфіку та особливості агропромислового виробництва. Це в повній мірі стосується і застосування засобів хімізації галузей сільськогосподарських підприємств як структурної частини АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд літератури з розвитку хімізації галузей сільського господарства в історичному плані показує, що наукові основи цього процесу визначалися під впливом наукових досягнень і зумовлені необхідністю переведення виробництва на шлях інтенсифікації з метою повнішого задоволення зростаючих потреб країни у сировині та продуктах харчування, гарантування її продовольчої безпеки [1, 2].

Постановка завдання. На сучасному етапі розвитку сільського господарства використання мінеральних добрив досягло таких масштабів,

коли їх уже не можна вважати лише як фактор підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Високі темпи застосування мінеральних добрив в сільському господарстві потребують глибокого вивчення їх впливу не лише на родючість і властивості ґрунту, врожай і його якість, але і в цілому на навколишнє середовище.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виявлено, що застосування засобів хімізації в сільському господарстві було започатковано у ХІХ ст. Для цього періоду характерним є обмежений їх асортимент. Зокрема, для підгодівлі тварин у ці роки використовували переважно кухонну сіль, молоте вапно та кальційовані фосфати.

Нині хімізація в сільськогосподарських підприємствах розвивається в напрямі створення нових і вдосконалення існуючих видів мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин від хвороб і шкідників (інсектицидів і фунгіцидів), рослин від бур'янів (гербіцидів), стимуляторів росту і розвитку рослин і тварин, а також раціональних доз їх внесення під сільськогосподарські культури і створення агротехнічних способів їх застосування.

Проблема хімізації набуває особливої гостроти у зв'язку з вступом України до Світової Організації Торгівлі (СОТ), в якій сільськогосподарська продукція кожної країни оцінюватиметься з врахуванням вимог міжнародних стандартів. Якщо продукція галузей не відповідатиме цим стандартам, вона буде неконкурентоспроможною. Єдиним виходом з цього становища є застосування екологічно безпечних і економічно ефективних засобів хімізації з дотриманням наукових рекомендацій.

Наука орієнтує практичну діяльність технологів на розробку раціональних систем внесення мінеральних добрив, складання повноцінних раціонів для годівлі тварин з використанням повноцінних кормових добавок, оскільки лише при такому підході можна забезпечити

інтенсивне виробництво сільськогосподарської продукції, високу її якість і збалансоване харчування населення.

Світова практика свідчить, що зростання виробництва рослинницької продукції забезпечується інтенсифікацією землеробства, яка ґрунтується на комплексному застосуванні засобів хімізації - агрохімікатів і пестицидів. Частка добрив у формуванні врожаю становить: у країнах Європи - 45-50%, у США - 40-45, в Україні -30-40%.

В цілому родючість сільськогосподарських угідь і стабілізація агропромислового виробництва значною мірою залежать від засобів хімізації. За даними ФАО Західна Європа та США третину врожаю одержують за рахунок мінеральних добрив. Основна частка продукції землеробства у найбільш розвинутих країнах Західної Європи формується завдяки штучно створеній родючості (ефект від застосування засобів хімізації коливається від 26,2 до 35,9 ц/га). За даними вітчизняних і зарубіжних учених в середньому 1 т мінеральних добрив, у перерахунку на діючу речовину, забезпечує такі прирости урожаю з 1 га: зерна - 4,5 т, цукрових буряків - 35-40, картоплі - 25-30, насіння соняшнику -1,5-2 т.

Існуючі методичні підходи щодо економічної оцінки застосування різних препаратів для хімізації галузей сільськогосподарських підприємств не відзначаються системністю та ґрунтовністю [3, с.57-60].

Найбільшим їх недоліком є неповне врахування додаткових витрат, зумовлених використанням препаратів, що спотворює дійсний вартісний ефект та ряд відносних показників на його основі. Оскільки зазначені основні методичні положення розроблялися в до ринковий період, ряд моментів вже застаріли і потребують нових підходів із застосуванням варіантних розрахунків для різних умов реалізації продукції та рівнів господарювання. Назріла потреба також і в систематизації показників з метою всебічної оцінки препаратів у ринкових умовах.

Важливою ланкою в загальній системі обслуговуючих підприємств є агрохімічний сервіс. Сьогодні система агрохімічного сервісу в Україні

включає спеціалізовані підприємства, установи і організації всіх форм власності і господарювання, які з метою координації своєї діяльності, захисту спільних інтересів утворюють відповідні об'єднання. Його основні завдання полягають у наданні аграрним товаровиробникам виробничих послуг у сфері хімізації сільськогосподарського виробництва, вивчення стану ґрунтів, агрохімічного моніторингу, паспортизації земель, визначенні хімічного складу кормів і ефективності застосування засобів хімізації (хімічних меліорантів, добрив, пестицидів і біологічно активних речовин), розробці системи і планів застосування добрив, рекомендацій з використання засобів хімізації, створенні матеріально-технічної бази хімізації.

Аналіз подальшої динаміки взаємовідносин між хімічною промисловістю та сільським господарством свідчить про їх істотне погіршення. Це негативно позначилося на результатах діяльності як промислових підприємств з виробництва засобів хімізації, так і сільськогосподарських формувань. Перші постраждали від різкого зменшення обсягів випуску продуктів хімізації внаслідок вимушеного скорочення попиту, другі - від зменшення виробництва сільськогосподарської продукції внаслідок скорочення використання засобів хімізації.

Висновки. Отже, з поглибленням комерціалізації діяльності агроформувань виникає гостра потреба у створенні досконалішого методичного апарату для всебічної оцінки ефекту від застосування засобів хімізації в ринкових умовах. Тому на основі вивчення та узагальнення опублікованих матеріалів запропоновано заходи із вдосконалення методики його визначення системно-методичним підходом, що ґрунтується на аналізі чітко визначеного кола показників стосовно кожного конкретного напрямку хімізації кормової бази або типу годівлі з переходом до оцінки народногосподарського ефекту препаратів. Створений методичний апарат базується на узагальненні літературних

джерел, рекомендацій міністерств, відомств, науково-дослідних установ і спрямований на забезпечення комплексної оцінки кінцевих і проміжних результатів із застосуванням пропонованих систем показників, диференційованих залежно від технологічних особливостей використання засобів хімізації. Орієнтація на системні методичні підходи дасть можливість всебічно оцінити комерційну доцільність як традиційних засобів хімізації тваринництва і птахівництва, так і рекомендованих інноваційних їх варіантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шмигель О.Є. Методика економічного обґрунтування господарських потреб тваринництва України в засобах хімізації / О.Є. Шмигель // Агроінком. – 2006. – № 1 – 2 – С 41– 6.
2. Шмигель О.Є. Розвиток ефективної системи хімічного сервісу в аграрному виробництві / О.Є. Шмигель // Інноваційна економіка. – 2007 – № 2(4) – С. 110 – 6.
3. Червен І.І., Апостолова Т.В. Методичні аспекти оцінки і сучасний стан економічної ефективності функціонування агрохімічних формувань // Економіка АПК. – 2004. – №4 – С.57 – 60.

СТАН ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.О. Загоруйко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто рівень розвитку основних галузей рослинництва на Миколаївщині. Висвітлені проблеми та напрями подальшого розвитку галузі в регіоні.

Ключові слова: рослинництво, урожайність, напрями розвитку галузі, підвищення ефективності аграрного сектора.

Постановка проблеми. Рослинницькі галузі відіграють важливу роль у формуванні продовольчої безпеки України, оскільки вони забезпечують населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, харчову, переробну промисловість – сировиною. Рослинництво охоплює цілий ряд галузей: зернове господарство, вирощування олійних культур, картоплі, овочів, кормових та інших культур. Проте багато рослинницьких галузей перебувають у досить важкому стані, є низько прибутковими, що й потребує опрацювання заходів по підвищенню їх ефективності.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питанням підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва присвячені праці таких науковців як В. Г. Андрійчука, П. М. Макаренка, О. Ю. Єрмакова, І. І. Лукінова, О. М. Онищенко, В. В. Юрчишина та інші. Ними розроблені стратегічні аспекти зміцнення сільськогосподарського виробництва в країні, структурної перебудови галузі, підвищення економічної ефективності використання земельних, матеріально – технічних і трудових ресурсів [1]. Однак дана проблема, яка відбувається на регіональному рівні, потребує подальшого наукового обґрунтування і практичного вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану розвитку рослинницьких галузей Миколаївщини та висвітлення основних напрямів їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз даних підсумків збору врожаю основних сільгоспкультур, плодів, ягід та винограду на Миколаївщині (табл.1) свідчить, що 2011 році порівняно з 2010 роком майже по всіх культурах спостерігається збільшення обсягів виробництва, окрім ячменю та ріпаку, валовий збір яких зменшився відповідно на 0,4% та 27%.

Таблиця 1

Підсумки збору врожаю основних сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду у 2011 році

Показники	Вироблено		Зібрана площа		Урожайність	
	тис.ц	у % до 2010 року	тис.га	у % до 2010 року	ц з 1 га зібраної площі	збільшення, зменшення (–) до 2010 року
Зернові та зернобобові культури – всього	26281,9	119,4	925,2	105,5	28,4	3,3
у тому числі пшениця	12050,4	117,2	393,1	109,1	30,7	2,2
ячмінь	8807,2	99,6	378,4	88,2	23,3	2,7
кукурудза на зерно	4532,7	200,0	97,3	185,3	46,6	3,4
Соняшник на зерно	6323,0	107,9	382,0	96,3	16,6	1,8
Ріпак	882,7	73,0	63,4	87,8	13,9	–2,8
Соя	363,7	133,5	21,4	119,8	17,0	1,8
Цукрові буряки	227,1	122,4	0,4	92,8	516,1	124,9
Картопля	2143,6	125,4	19,2	97,9	111,6	24,5
Овочі	4809,9	135,8	19,5	105,2	246,7	55,6
Плоди та ягоди	442,4	117,4	5,0	94,0	88,0	17,6
Виноград	586,4	150,6	5,2	98,5	111,8	38,6

Найбільш вагоме зростання валового збору у кукурудзи на зерно (у 2 рази) та у винограду (в 1,5 рази). Збільшення обсягів виробництва основних сільгоспкультур, в першу чергу, зумовлене підвищенням урожайності. Так, врожайність зернових зросла на 3,3 ц з 1 га, соняшнику та сої – майже на 2 ц з 1 га, картоплі – на 24,5 ц з 1 га, овочів – на 56 ц з 1 га, плодів та ягід – майже на 18 ц з 1 га, винограду – на 39 ц з 1 га. Лише

врожайність ріпаку зменшилась майже на 3 ц з 1 га. Під урожай 2011р. сільськогосподарські культури, за попередніми даними, було посіяно на площі 1539,7 тис.га, що на 15,8 тис.га на 1% більше ніж у 2010р. Темп зростання виробництва продукції рослинництва складав 116,6%, у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах – 119,2%, у господарствах населення – 112,9%[2].

Внаслідок скорочення площ збирання (на 8,8 тис.га, або на 12,2%) та зниження їх продуктивності (на 2,8 ц з 1 га, або на 16,8%) виробництво ріпаку в усіх категоріях господарств зменшилося на 26,9% і становило 884,0 тис.ц. Валовий збір сої в цілому по області збільшився на 33,5% і складав 363,7 тис.ц, що зумовлено як розширенням площ збирання (на 19,8%), так і підвищенням (на 11,8%) середньої врожайності. Господарствами усіх категорій накопано 2143,6 тис.ц картоплі (на 25,4% більше ніж у 2010р.), зібрано 4809,9 тис.ц овочів (на 35,8% більше). Цьому сприяло підвищення урожайності цих культур відповідно на 28,1% та 29,1%. Обсяги виробництва плодоягідної продукції зросли на 17,4%, винограду – у 1,5 раза і становили відповідно 442,4 тис.ц та 586,4 тис.ц.

Під урожай 2012р. озимих на зерно та зелений корм у господарствах усіх категорій посіяно 676,0 тис.га (на 8,3% менше, ніж було посіяно під урожай 2011р.), у т.ч. зернових озимих на зерно – 598,6 тис.га (на 6,8% менше), озимого ріпаку на зерно – 75,3 тис.га (на 19% менше).

Станом на 1 серпня 2012р. господарствами всіх категорій зернові та зернобобові культури (без кукурудзи) скошено й обмолочено на площі 560,4 тис.га, що складає 82,5% площ, посіяних під урожай поточного року (торік – 91,6%). Із зібраної площі одержано 8542,2 тис.ц зерна у початково оприбуткованій вазі – 39% до обсягів на відповідну дату торік. Середня урожайність зернових культур становила 15,2 ц з 1 га (у минулому році – 27,7 ц).

Частка пшениці (озимої та ярої) в загальному обсязі зернових і зернобобових культур (без кукурудзи) становила 50,3%, ячменю (озимого та

ярого) – 46,0%, зернобобових культур – 2,7%, вівса – 0,5%, жита озимого – 0,2%. У всіх категоріях господарств, внаслідок прискорених темпів збирання (зібрана площа зросла на 32,8%), накопано 322,4 тис.ц картоплі (по 93 ц з 1 га), що на 10,9% більше порівняно з початком серпня 2011р. За рахунок розширення майже на чверть площ збирання, виробництво овочів відкритого ґрунту зросло проти торішнього рівня на 11,4% і склало 828,0 тис.ц. Господарствами населення вироблено 90,6% загального обсягу картоплі та 96,7% овочів.

На початок серпня загальне виробництво плодоягідної продукції зменшилося порівняно з відповідною датою 2011р. на 29,9% і становило 138,2 тис.ц. Середня урожайність склала 65,8 ц з 1 га насаджень у плодоносному віці проти 104,8 ц торік [2].

У сучасних умовах господарювання основними проблемами в галузі є скорочення та нераціональне використання сільськогосподарських земель, особливо ріллі, погіршення якості насіння та посадкового матеріалу, диспаритет цін, залежність від природно-кліматичних умов, а також низькій конкурентоспроможності продукції та її невідповідності міжнародним стандартам якості й безпеки, низькому рівні інвестицій і зростанні залежності від державного фінансування, низькій економічній ефективності сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими країнами, використанні застарілих технологій, домінуванні в структурі експорту продукції з низьким рівнем перероблення, зниженні родючості ґрунтів і зростанні їх ерозії.

Основною причиною відставання галузі є низька інвестиційна привабливість аграрного сектору. Серед основних причин дослідники відзначають: непередбачуваність адміністративного регулювання цін і обмежень експорту, а також неефективні механізми державної підтримки сільгоспвиробництва, що охоплюють захист внутрішнього ринку від імпорту низькоякісної продукції, систему стандартизації, а також санітарних і фітосаніта-

рних заходів, систему субсидування та інших фінансових інструментів підтримки, відсутність ринку землі сільськогосподарського призначення [3].

Миколаївщина ще значною мірою поступається розвиненим регіонам за продуктивністю праці, раціональним використанням земельного фонду. Тому реформи в галузі рослинництва лише тоді матимуть позитивні наслідки, коли буде задіяно весь науковий і економічний потенціал країни для підвищення ефективності аграрного сектора як основи подальшого зростання матеріального виробництва. Для цього необхідно забезпечити рослинництво сучасною технікою, удосконалювати технології вирощування польових культур, і не обов'язково за рахунок збільшення хімізації сільськогосподарського виробництва. Є достатньо прикладів ефективного використання альтернативних — агротехнічних і біологічних — прийомів вирощування зернових, кормових і технічних культур. Велике значення має оптимізація структури посівних площ, широке використання бобових культур, органічних джерел живлення рослин, біологічних і агротехнічних методів їх захисту, виведення сортів, що не уражуються шкідниками та хворобами, сортів, стійких проти бур'янів. Ще значними є втрати врожаю під час збирання. Причини цього різні: недосконалість збиральної техніки і технології збирання, низька технологічність сортів і гібридів, вилягання хлібів тощо. Багато потрібно зробити і стосовно меліорації земель, зокрема зменшити поверхневий стік. Завдяки лісонасадженням на полях в цьому напрямі вже багато зроблено. Однак великої шкоди завдає вітрова та водна ерозія земель. Тому необхідно запроваджувати також контурну й контурно-меліоративну системи землекористування, використавши напрацьований науковий потенціал, що є в Україні, республіках СНД, за кордоном. Великої уваги щодо цього заслуговують розробки Інституту землеробства УААН.

Крім виведення високопродуктивних і високотехнологічних сортів та гібридів, велике значення має вдосконалення системи насінництва. Треба в більших масштабах використовувати методи біотехнології, зок-

рема міроклонування, яке дає змогу в стислі строки отримувати високоякісний насінний матеріал [4].

Висновки. Розвиток рослинництва як в країні, так і в регіонах, має базуватись на основі раціоналізації, використання сільгоспугідь, підвищення їх ефективності використання, комплексна механізація, інтенсифікація, спеціалізація, агропромислова кооперація, горизонтальна і вертикальна кооперація, впровадження високоефективних, науково-обґрунтованих ресурсозберігаючих, еколого - економічних стійких систем ведення виробництва, здійснення комплексу природоохоронних, агротехнічних, організаційно-господарських, техніко - економічних заходів, спрямованих на підвищення продуктивності та економічної ефективності використання аграрно-ресурсного потенціалу.

В цілому, сучасний стан регіонального розвитку потребує удосконалення всіх складових частин господарського механізму, що містить такі елементи, як інноваційне оновлення, інформаційне забезпечення, виважену інвестиційну політику, екологічну рівновагу та оптимізацію демографічної ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П. Т. Концептуальні аспекти модернізації аграрного виробництва та розвитку сільських територій в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2010. — № 8. — С. 3 — 9.
2. Сільське господарство / Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс] : статистична інформація. — Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
3. Березін О.В. Ефективне функціонування сільськогосподарського виробництва / О.В. Березін // Економіка АПК. — 2010. — № 2. — С. 26—31.
4. Концепція наукового забезпечення установами УААН розвитку галузей агропромислового комплексу України в 2011 – 2015 роках // Економіка АПК. — 2010. — № 2. — С. 3—14.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ СОНЯШНИКУ В РЕГІОНІ

А.В. Згурська, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано сучасний стан та основні показники економічної ефективності виробництва соняшнику на прикладі Одеського регіону. Визначені основні напрямки подальшого розвитку виробництва соняшнику

Ключові слова: виробництво соняшнику, урожайність, економічна ефективність виробництва, ціна реалізації, рівень рентабельності.

Постановка завдання. Вирощування соняшнику є важливою складовою стратегії економічного розвитку держави. Протягом останнього десятиріччя спостерігається стала тенденція розширення посівних площ під олійними культурами в аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю їх вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами, особливо що стосується соняшнику.

Наявність сприятливих ґрунтово-кліматичних умов для вирощування, значний економічний потенціал створюють необхідні умови для організації ефективного виробництва олієсировини. Фактором, що стримує реалізацію наявного потенціалу та підвищення економічної ефективності, є екстенсивний характер розвитку виробництва соняшнику. Розширення площ під цією культурою понад науково обґрунтовані норми призводить до виснаження ґрунтів, втрати їх родючості, негативно впливає на урожайність культур, що вирощуються після такого попередника [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних аспектів виробництва соняшнику займаються вітчизняні вчені-аграрники, такі як: В.Г. Андрійчук, П.І. Гайдуцький, М.В. Гладій, О.Д. Гудзинський, М.В. Зубець, О.В. Крисальний, І.І. Лукінов,

П.М. Макаренко, М.Й. Малік, В.І. Осадчук, П.Т. Саблук, В.С. Уланчук, Л.Г. Чернюк, О.М. Шпичак. Однак аналіз стану виробництва соняшнику на сучасному етапі розвитку економіки вимагає додаткового висвітлення. Це визначило вибір теми статті.

Постановка завдання. Вивчити стан рівня ефективності виробництва соняшнику на прикладі конкретного підприємства в Одеській області та розглянути перспективи вирішення проблемних питань.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні, починаючи з 90 років минулого століття, посівні площі під олійними культурами розширилися майже у 3 рази і в 2011 році становили більше 7 млн. га. Соняшник є основною олійною культурою в Україні, яка порівняно з іншими дає найбільше олії з одиниці площі, адже для переробки на олію в основному використовується насіння соняшнику.

У загальному обсязі виробництва олійних культур соняшник займає більше 70 %, є однією з найбільш високоліквідних культур, яка забезпечує стабільність розвитку господарств лісостепової і степової зон країни [1].

Одеська область має досить розвинутий аграрний сектор економіки, який виробляє та постачає на внутрішній і зовнішній ринки значні обсяги різноманітних видів продукції рослинництва, серед яких основними є зерно, насіння соняшнику, овочі, плоди, виноград.

Але самою прибутковою галуззю є соняшник. За останні п'ятнадцять років в господарствах Одеської області виробництво соняшнику зросло більше як в 2,2 рази. Щодо частки області в Україні, то завище зазначений період вона становила 6,5% і більше.

Для більш глибоких досліджень економічної ефективності виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Одеської області було обрано товариство з обмеженою відповідальністю «Авангард» Фрунзівського району.

Проаналізуємо динаміку посівних площ, урожайності, виробництва та продажу насіння соняшнику в ТОВ «Авангард» Фрунзівського району Одеської області. Дані представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка посівних площ, урожайності, виробництва та продажу насіння соняшнику в ТОВ «Авангард» Фрунзівського району Одеської області *

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Площа посіву, га	150	275	300	200,00	109,09
Урожайність, ц/га	4,09	9,45	9,84	240,86	104,19
Валовий збір, ц	613	2598	2953	481,73	113,66
Кількість реалізованої продукції, ц	210	3251	2853	1358,57	87,76
Рівень товарності, %	34,26	125,13	96,61	+62,36в.п.	- 28,52в.п.

* Побудовано з використанням статистичної звітності сільськогосподарського підприємства

Дані таблиці свідчать про те, що за останні три роки площа посіву соняшнику збільшилася в 2 рази. Найбільша урожайність соняшнику в господарстві зафіксована в 2011 році – 9,84 ц/га, найменша – 4,09 ц/га – в 2009 році. В першу чергу це пов'язано з природними умовами. В 2010 році окрім урожаю поточного року було реалізовано насіння соняшнику минулих років, яке зберігалось на складах сільськогосподарського підприємства, що відобразилося на рівні товарності, який склав 125,13%. В 2009 році було реалізовано тільки незначну частину урожаю поточного року, причому рівень товарності не перевищує 34,26%. Господарство в своєму розпорядженні має сховища для того, щоб зберігати насіння соняшнику і реалізовувати його тоді, коли ціна значно збільшується в січні-лютому наступного року, що дає можливість збільшити прибуток від реалізації соняшнику.

Важливою умовою зростання економічної ефективності галузей рослинництва є підвищення урожайності всіх сільськогосподарських культур і зниження матеріально-грошових затрат на виробництво і

реалізацію продукції. На рівень урожайності сільськогосподарських культур вагомий вплив, як правило, мають природно-кліматичні умови й забезпеченість підприємств матеріально-грошовими ресурсами і технікою.

Для аналізу економічної ефективності виробництва соняшнику в досліджуваному господарстві використовують систему натуральних і вартісних показників (табл. 2).

Таблиця 2

**Економічна ефективність виробництва соняшнику в ТОВ
«Авангард» Фрунзівського району Одеської області***

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Урожайність, ц з 1 га	4,09	9,45	9,84	240,86	104,19
Собівартість 1 ц продукції, грн.					
- виробнича	420,88	109,31	197,43	46,91	180,60
- реалізованої продукції	419,05	166,81	204,35	48,76	122,50
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	152,38	287,48	282,02	185,07	98,10
Прибуток отриманий з:					
- 1 ц реалізованої продукції, грн.	-266,67	120,67	77,67	-	64,37
- 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.	-1089,78	1140,01	764,56	-	67,07
Рівень рентабельності, %	-63,64	72,34	38,01	-	-34,33 в.п.

* Побудовано з використанням статистичної звітності сільськогосподарського підприємства

Розраховані показники економічної ефективності виробництва соняшнику в ТОВ «Авангард» Фрунзівського району Одеської області свідчать про підвищення. В 2009 році собівартість 1 ц соняшнику була дуже велика і сягала 400 грн., коли урожайність склала близько 4 ц/га. В 2011 році порівняно з 2009 роком урожайність збільшується в 2,4 рази, при цьому собівартість 1 ц навпаки зменшується більше як в 2 рази. Ціна реалізації 1 ц соняшнику змінюється, і в 2011 році збільшується порівняно з 2009 роком на 85,07%. Виробництво соняшнику в господарстві за останні 2 роки є прибутковим, але рівень рентабельності зменшується на 34,33 в.п.

В 2009 році від реалізації продукції був отриманий збиток на суму 56 тис. грн., при цьому рівень збитковості становив 63,64%, що є негативним явищем.

Економічним показником діяльності вирощування соняшнику є обсяг грошової виручки від реалізації основної продукції цієї галузі – насіння соняшнику.

На обсяг грошової виручки від реалізації соняшнику впливають наступні фактори – обсяг виробництва соняшнику, середня ціна реалізації 1 ц та коефіцієнт товарності, який розраховується як відношення обсягу реалізованого та обсягу виробленого соняшнику. Для аналізу впливу цих факторів використаємо метод ланцюгових підстановок (табл. 3).

Таблиця 3

Визначення впливу факторів на зміну грошової виручки від реалізації соняшнику в ТОВ «Авангард» Фрунзівського району Одеської області*

Підстановка	Валовий збір соняшнику, ц	Коефіцієнт товарності	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Грошова виручка від реалізації, тис. грн.	Відхилення від попереднього розрахунку, тис. грн.	Причини відхилення
Всі показники базисного року	613	0,3426	152,38	32,00	-	Зміна за рахунок:
1-а підстановка	2953	0,3426	152,38	154,16	122,16	Валового збору соняшнику
2-а підстановка	2953	0,9691	152,38	436,07	281,91	Коефіцієнту товарності
3-а підстановка	2953	0,9691	282,02	807,07	371,00	Середньої ціни реалізації
Разом	х	х	х	х	775,07	х

* Власні розрахунки

Проведений розрахунок показує, що зміна грошової виручки від реалізації соняшнику в ТОВ «Авангард» Фрунзівського району Одеської області 2011 році в порівнянні з 2009 роком збільшилася на 775,07 тис. грн., що відбулося через: збільшення валового збору соняшнику – на 122,16 тис. грн., зміну обсягу товарності – на 281,91 тис. грн., через збільшення середньої ціни реалізації – на 371,00 тис. грн.

Для підвищення ефективності вирощування соняшнику необхідним є врахування товаровиробниками таких моментів: удосконалення регіонального розміщення посівів цієї культури, виходячи з її ботанічних і біологічних особливостей, технологій вирощування, підбору сортів, застосування відповідних засобів захисту тощо; неухильне додержання вимог чергування посівів соняшнику в полях сівозміни; застосування інтенсивних технологій вирощування і збирання з метою зниження витрат на одиницю продукції, впровадження високоврожайних гібридів з високим вмістом олії; залучення необхідних для розвитку галузі коштів та матеріальних ресурсів (техніки, добрив, насіння) шляхом пошуку потенційних інвесторів і кредиторів; інтегрування в агропромислові та кооперовані формування з метою вирішення проблем виробництва і раціонального використання урожаю [1].

Висновки. Отже, підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику є різнобічною проблемою. І її рішення вимагає тільки комплексного розв'язання економічних, організаційних і агротехнічних питань, які дозволяють забезпечити суттєве зростання обсягу виробництва та підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяченко О.В. Сучасні тенденції розвитку виробництва насіння соняшнику в Україні / О.В. Дяченко // Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки». – 2012. – № 5. – С. 175-181.
2. Потриваєва Н.В. Ефективність виробництва і розвитку ринку олійних культур в Україні / Н.В. Потриваєва // Культура народів Причорномор'я. Економічні науки. – 2009. – № 176. – С. 10-13.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Т.В. Кіторага, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто показники розвитку виробництва зерна в Україні та визначено основні напрями підвищення економічної ефективності зерновиробництва.

Ключові слова: зерно, зерновиробництво, зерновий ринок, продовольство.

Постановка проблеми. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням найважливіших питань зернової галузі як бази та джерела сталого розвитку більшості напрямів виробничої діяльності агропромислового комплексу, основи аграрного експорту та продовольчої безпеки країни займаються В.І. Бойко, С.М. Чмирь, М.В. Калінчик, В.М. Лебедев, М.Г. Лобас, П.Т. Саблук та інші вчені економісти-аграрники. Проте сучасний стан зернового ринку України характеризується недосконалістю й циклічністю розвитку, а тому спонукає до подальшого вивчення цього питання.

Постановка завдання. Аналіз тенденцій розвитку зерновиробництва та визначення основних напрямів підвищення його економічної ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво зерна має стратегічне значення не лише у сільському господарстві, а й в економіці України, оскільки, водночас з цукробуряківництвом і виробництвом соняшникової олії воно належить до пріоритетів агропромислового виробництва. Але останнім часом склалася тенденція зменшення обсягів продаж

зерна, зокрема, через гуртову торгівлю, яка поглинала третину загального продажу зерна. Хоча технічні можливості хлібоприймальних підприємств щодо післязбиральної переробки і зберігання зерна достатні, гуртова торгівля гальмується недостатньою платоспроможністю споживачів, слаборозвиненою мережею аграрних бірж та їх філій.

Основними виробниками зерна нині є сільськогосподарські підприємства, їх частка у загальному валовому зборі зерна становить від 75 до 82% (за період з 2000 по 2011 рр.) (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво зерна в Україні за категоріями господарств, тис т

Роки	Усі категорії господарств	Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення
		тис т	у % до загальної кількості	
1990	51009,0	49563,8	97,2	1445,2
1995	33929,8	31182,3	91,9	2747,5
2000	24459,0	19964,2	81,6	4494,8
2001	39706,1	31659,8	79,7	8046,3
2002	38804,3	29485,1	76,0	9319,2
2003	20233,9	14596,0	72,1	5637,9
2004	41808,8	31708,6	75,8	10100,2
2005	38015,5	28790,4	75,7	9225,1
2006	34258,3	25698,6	75,0	8559,7
2007	29294,9	22848,1	78,0	6446,8
2008	53290,1	42094,2	79,0	11195,9
2009	46028,3	35841,9	77,9	10186,4
2010	39270,9	29779,3	75,8	9491,6
2011	56746,8	44219,3	77,9	12527,5

Україна має надзвичайно сприятливі агрокліматичні умови для виробництва зерна. На початку нинішнього століття Україна була одним із

найбільших у світі експортерів зерна. Після Другої Світової війни українське зерно відігравало важливу роль у задоволенні попиту у колишньому Радянському Союзі. В останні десятиріччя радянської ери потенціал виробництва зерна був набагато вищим, аніж дозволяло реалізувати централізоване планування. Тому багато спостерігачів очікували (а деякі побоювалися), що після звільнення з-під державного планування Україна швидко приєднається до Аргентини, Австралії, країн світових лідерів-експортерів зерна [1]. Всупереч таким сподіванням виробництво зерна в нашій країні з початку процесу переходу до ринкової економіки лише в 2008 та 2011 роках перевищило рівень 1990 року.

Фактичний рівень виробництва зерна вражає ще більше, якщо порівняти його з тим, чого можна досягти, використовуючи стандартні технології. За скромними оцінками можна було б зібрати близько 63 млн. т зернових культур України [2]. Це майже на 10 млн. тонн на рік більше, ніж було зібрано в кращих 2008 та 2011 роках.

Загальна потреба країни в зерні визначається кількістю зерна, що йде на харчування, переробку, корми, насіння, експорт та створення державних резервів. У цьому обсязі найбільшу питому вагу має зерно, що споживається тваринництвом та використовується населенням як продукт харчування. В Україні від загальної кількості виробленого зерна в 2010 році на корм худобі і птиці використали 35,6%, на харчування – 16,4%, насіння – 7,8%, втрати при зберіганні і доробці склали 1,9% і експорт зерна – 34,3% (рис. 1).

Виходячи з науково обґрунтованих норм споживання хліба та хлібопродуктів (148 кг на душу населення за рік), зростаючих потреб тваринництва у концентрованих кормах, зменшення залежності країни від імпорту зерна та виходу в перспективі на світовий ринок зерна в ролі одного з експортерів, необхідно довести виробництво зерна до 1 т з розрахунку на душу населення.

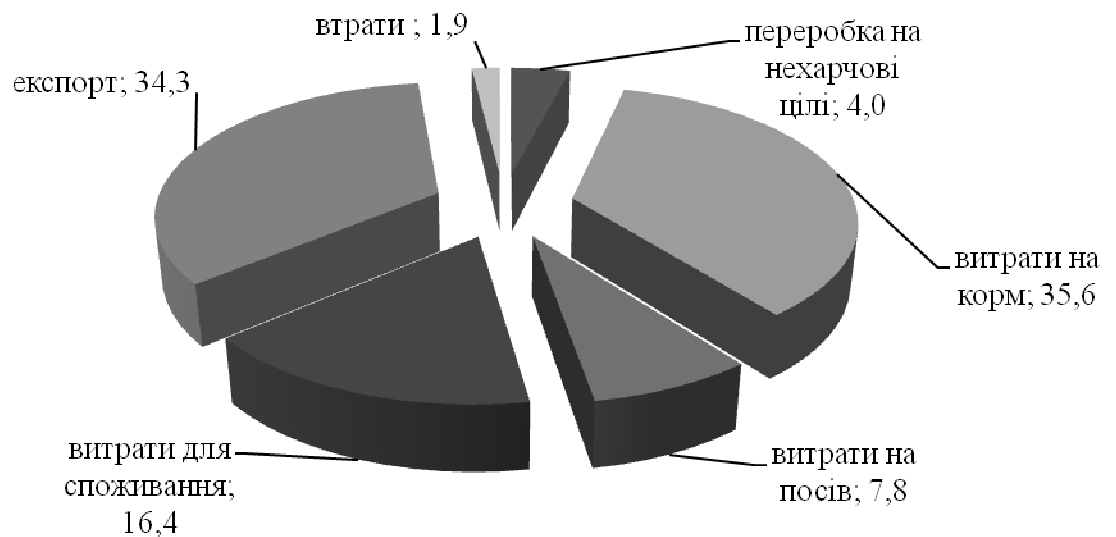

Рис. 1. Структура витрат зернових та зернобобових в Україні в 2010 році

Виробництво зерна та зерновий ринок в Україні є основною складовою сільськогосподарського виробництва. Від реалізації зернових культур сільськогосподарські товаровиробники отримують майже третину грошових надходжень (31,6% в середньому за 2002-2011 роки) [2].

Загострення продовольчої проблеми в Україні збіглося у часі з обмеженням можливостей держави щодо надання належної економічної допомоги товаровиробникам для стабілізації й розвитку зернової галузі. Цим зумовлюється необхідність аналізу економічної ефективності виробництва зерна й обґрунтування системи організаційно-економічних заходів підвищення його доходності.

Звичайно основними показниками ефективності зерновиробництва є урожайність та прибутковість діяльності. За період з 1990 по 2011 роки в Україні так і не вдалось досягти рівня базового року, найближчими були дані вдалого, з точки зору природно-кліматичних умов, 2008 року (рис. 2).

Така ситуація пов'язана, крім іншого, зі значним зменшенням доз внесення мінеральних та органічних добрив під посіви зернових культур (табл. 2).

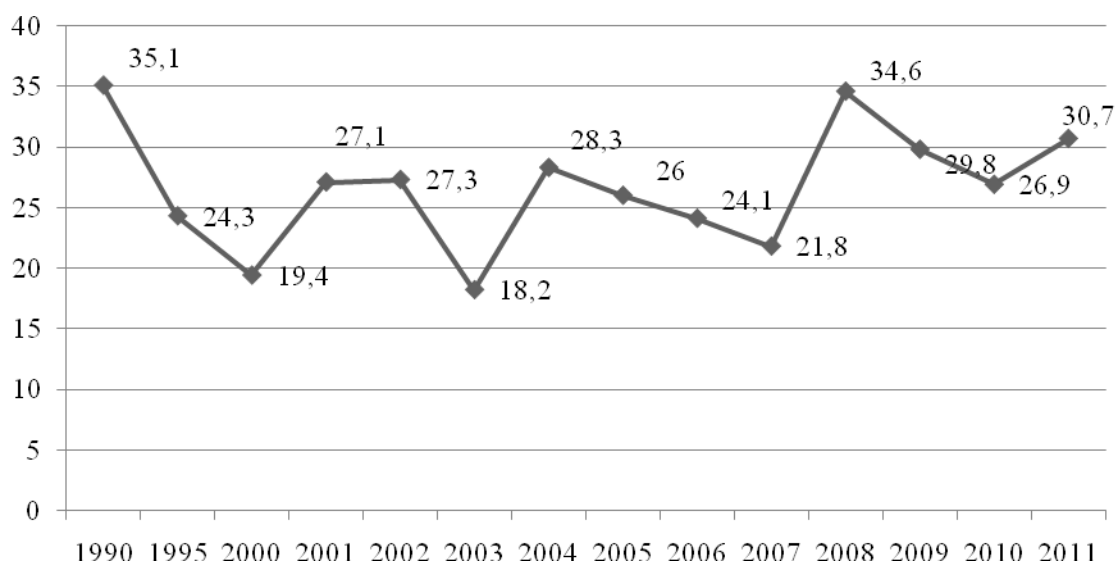

Рис. 2. Урожайність зернових культур в Україні, ц з 1 га

За даними Державної служби статистики України рівень внесення мінеральних добрив в розрахунку на 1 га посіву зернових та зернобобових культур в Україні за період з 1990 по 2011 роки зменшилось майже в 2 рази і складає лише 71 кг д. р. на 1 га, а внесення органічних добрив скоротилось взагалі в 13 разів і становить 0,4 т на 1 га.

Таблиця 2

**Динаміка внесення органічних та мінеральних добрив під посіви
зернових та зернобобових культур в Україні**

Роки	1990	2003	2007	2008	2009	2010	2011
Показники							
Внесено мінеральних добрив, кг на 1 га	132	26	50	61	51	63	71
у % до 1990р.	100,0	19,7	37,9	46,2	38,6	47,7	53,8
Внесено органічних добрив, т на 1 га	6,5	0,7	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4
у % до 1990р.	100,0	10,8	7,7	6,2	7,7	6,1	6,1

У комплексі заходів підвищення економічної ефективності виробництва зерна найважливішим є поліпшення використання землі на основі підвищення її родючості і зростання врожайності сільськогосподарських культур. Ці завдання успішно вирішуються шляхом вирощування сільськогосподарських культур за технологією програмованих урожаїв з використанням досягнень науки, передової практики і забезпеченням високої якості праці [3].

Висновки. Отже, шляхи підвищення ефективності виробництва зерна, які забезпечують далі збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат на одиницю продукції, передбачають комплекс таких основних заходів: поліпшення використання землі, підвищення її родючості; раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустриальних методів виробництва; підвищення якості і збереження виробленої продукції; широке використання прогресивних форм організації виробництва і оплати праці та оренди як прогресивної форми господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко О. В. Регіональні аспекти розміщення виробництва зерна у світі / Гончаренко О. В. // Економіка АПК. – 2008. – №11. – С. 132 – 134.
2. Бардадим М. В. Перспективи розвитку зернового комплексу України / Бардадим М. В. // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С. 57 – 61.
3. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства / Збарський В. К., Горьовий В. П. // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С. 74–79.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА NO-TILL

*Г.С. Кінаш, Е.І.Задорожній, магістри
Миколаївський національний аграрний університет*

Актуальне завдання рільництва — збереження родючості ґрунту. Коли вплив людини на землю став набагато відчутнішим, інтенсивнішим, землеробство стикнулося з проблемою швидкої деградації ґрунтів і різким зниженням їхньої родючості. Сучасну систему землеробства No-till, яку також називають системою «прямої сівби», достатньо обґрунтовано відносять до найвагоміших надбань агрономічної та інженерної науки другої половини ХХ сторіччя у галузі рослинництва.

Ключові слова: пряма сівба, нульовий обробіток, технологія, мінімізація обробітку ґрунту.

Постановка проблеми. Обробіток ґрунту – одна з основних ланок системи сучасного землеробства. На неї припадає більше половини всіх енергетичних витрат в рільництві. Правильний обробіток ґрунту в сівозміні підвищує її ефективну родючість, знищує бур'яни, оберігає ґрунт від вітрової і водної ерозії, і створює тим самим умови для отримання високих стійких урожаїв сільськогосподарських культур. Разом з тим, зростання енергоозброєності сільського господарства зумовило можливості інтенсифікації обробки ґрунту, тому у всіх природних зонах різко зросли енерговитрати в землеробстві. Наукові розробки теоретичних основ обробітку ґрунту в останні десятиріччя провадяться багатьма науковими установами. Це пов'язано з недостатнім вивченням цього питання в конкретних ґрунтово-кліматичних умовах, а також з надходженням в сільськогосподарське виробництво нових машин і ґрунтообробних знарядь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У радянські часи ідею обробітку ґрунту науково розробляли Т. С. Мальцев (1954), наукові школи О. І. Бараєва (1975) і М. К. Шикули (1998). Але ці розробки велися в опозиції до офіційної науки, яка гальмувала їх, використовуючи для цього силу влади. Західні країни, які перейшли на мінімізацію обробітку ґрунту й мульчування його поверхні рослинними рештками, витрачають на

одиницю вирощеного врожаю вдвічі-вчетверо менше коштів, ніж за технологій, що базуються на застосуванні оранки і вважаються у нас традиційними.

Протягом 1974–2003 років Національний аграрний університет обґрунтував і вдосконалив ґрунтозахисні технології вирощування культур для всіх зон і підзон України. Завдяки такому способу господарювання врожайність культур у ПП “Агроекологія” вдвічі вища, ніж у навколишніх господарствах, собівартість продукції ушестеро нижча, ніж за традиційних технологій [1].

Учені, аналітики аграрного ринку стверджують: економія сукупних витрат при застосуванні мінімального або нульового обробітку ґрунту порівняно з традиційними технологіями становить не менше ніж 12%. При цьому такі технології дають змогу отримати прибуток 10-36% (порівняно із традиційними технологіями) [2].

Постанова завдання. Виявити зміни ґрунтової родючості під впливом прийомів мінімалізації обробки ґрунту знаряддями для його обробітку без обороту верхнього шару, і дії їх на ріст, розвиток і врожайність сільськогосподарських культур.

У даній статті мова йде про ресурсозберігаючі системи мінімального та нульового обробітку ґрунту, які ще називають Min-Till та No-Till.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загально визнано, що основною причиною агрофізичної деградації ґрунтів є їх інтенсивний механічний обробіток з обертанням скиби [1]. Полицевий обробіток вимагає надто високих витрат палива та людської праці, що в сучасних умовах є неприйнятним як з економічної, так і екологічної точки зору. Крім цього, зниження інтенсивності обробітку ґрунту та поширення технологій мінімального обробітку доцільно хоча б з тієї причини, що чисельність працездатного населення у сільській місцевості прогресуюче скорочується. Системи землеробства No-till базується на наступних загальних концептуальних положеннях:

1. Значна частина типів ґрунтів за фізичними властивостями повністю відповідає вимогам основних сільськогосподарських культур і тому не потребує механічного обробітку як засобу зміни фізичних властивостей у сприятливому для культур напрямі.

2. Контроль бур'янів в агрофітоценозах можна з успіхом виконувати без застосування механічних заходів обробітку ґрунту.

3. Наявність рослинних решток на поверхні ґрунту - засіб контролю водної і вітрової ерозії.

4. Найкращим засобом збереження і підвищення родючості ґрунту є залишення всієї побічної продукції на поверхні ґрунту.

5. Ґрунт як живий організм найкраще розвивається при мінімальному його порушенні людиною.

Система землеробства No-till- це не просто відмова від механічного обробітку ґрунту. Відсутність системи механічного обробітку ґрунту зумовлює зміну всіх інших складових ланок системи землеробства - системи удобрення, насінництва, системи сівозмін, організації території, структури посівних площ тощо. No-till зумовлює і іншу філософію землеробства. Її суть коротко можна викласти так: «Кожен отриманий урожай культури повинен підвищувати вміст органічної речовини в ґрунті, тому урожай наступної культури повинен зростати не за рахунок внесення додаткової кількості добрив, а за рахунок підвищення родючості ґрунту». Таким чином, землероб має справу з агроєкосистемою, яка постійно розвивається і самовдосконалюється. Ось чому No-till відносять до самовідновлюваних систем землеробства. Змінюється також і розуміння «технології вирощування культури». В цій системі землеробства немає сталої технології. Вона мусить розвиватися з розвитком екосистеми. Необхідно щороку вносити певні зміни до технології вирощування кожної культури на конкретному полі відповідно до ступеня зміни властивостей екотопу полів. Висновки з аналізу існуючих проблем є основою для прийняття рішення про стратегію розвитку рослинницької галузі,

визначення оптимальної системи землеробства господарства, а відповідно в її межах - необхідність і порядок переходу до нової технології. Для об'єктивності аналізу необхідно чітко уявляти і враховувати сучасні умови ведення землеробства в країні. Вони визначаються трьома складовими:

- соціальна складова - рівень безробіття на селі буде зростати, при одночасному збільшенні дефіциту висококваліфікованих кадрів, зростатиме також відтік людей із села навіть при поліпшенні соціальних умов. Потреба в продуктах харчування з часом не зменшиться, а зростатиме;

- екологічна складова - сьогоднішній рівень ерозії та агрофізичної деградації ґрунту в Україні досягнув межі, за якої ведення землеробства за старими технологіями може призвести до катастрофічних наслідків. Процес глобального потепління призводить до зміни кліматичних умов ведення землеробства в несприятливому для нього напрямі;

- економічна складова - ще якийсь час доведеться жити і працювати в умовах економічної кризи, що зумовить зростання вартості необхідних матеріальних ресурсів для землеробства за відсутності адекватного зростання цін на продукцію землеробства.

Висновок зі світового досвіду:

- виробляти треба більше, але дешевше;
- основний напрям підтримання економічної ефективності землеробства це зменшення витрат при підвищенні ефективності їх використання. Таким чином викладені чинники можуть бути визначені як основні проблеми, що зумовлюють необхідність переходу до нових технологій.

Техніко-економічні причини це низький прибуток у рослинництві [2]. В цьому випадку доцільно провести більш глибокий економічний аналіз причин цього, можливо, що технології - не основна причина низького прибутку. Причини можуть критися в низькій урожайності культур або у високих витратах на її виробництво. Рівень

закупівельної ціни не варто оцінювати як причину низького прибутку. Її необхідно розглядати як існуючу економічну умову, оскільки рівень впливу землероба на цей показник мінімальний. Далі варто встановити основну причину «низької» урожайності культур. Насамперед наскільки досягнутий рівень урожайності відповідає природнокліматичному потенціалу території, де розташоване господарство, та який фактор життя рослин в умовах певного господарства є лімітуючим. Вся система землеробства має бути спрямована на накопичення і раціоналізацію використання цього чинника рослинами. На більшості території України основним лімітуючим фактором життя рослин є волога. Можливо, рівень урожайності зумовлений грубими порушеннями прийнятої у господарстві технології вирощування культур, наприклад, порушення оптимальних строків сівби чи догляду та збирання культур тощо. Таким чином, слід спочатку визначитись чи можливо і наскільки підвищити досягнутий рівень урожайності при оптимальній реалізації прийнятої в господарстві технології. Другим етапом аналізу є визначення можливого обсягу скорочення витрат на реалізацію прийнятої в господарстві технології за рахунок палива, пестицидів, добрив, насіння чи загальногосподарських витрат. Третім етапом є розрахунок економічної ефективності вирощування певної культури при максимально можливому рівні її урожайності за мінімальних витрат на реалізацію. Якщо результат є неприйнятним для господарника, це і є основою необхідності переходу господарства до нової системи землеробства або пошуку вдосконалення технологій у рамках прийнятої в господарстві системи землеробства.

Основними екологічними причинами, які зумовлюють необхідність пошуку нових технологій і систем землеробства є зниження родючості ґрунту, а також погіршення екологічного стану довкілля та проблема глобального потепління клімату [3]. Ці причини взаємопов'язані, вирішуючи першу, ми одночасно можемо вирішити й інші. Відмовившись від інтенсивного механічного обробітку ґрунту, ми уникаємо основної

причини агрофізичної деградації наших ґрунтів, а залишаючи всю побічну продукцію на поверхні ґрунту, ми збільшуємо кількість органічної речовини в ньому, тим самим зменшуючи надходження вуглекислого газу в атмосферу. Першим етапом пошуку нових технологій є чітке формування тих вузьких місць (на основі результатів перших двох етапів аналізу) які не вирішуються на бажаному рівні в традиційній системі землеробства, прийнятій у господарстві. Це перші завдання, які мусить вирішувати нова система землеробства. Загальним напрямом змін у землеробстві, як показує світовий досвід, є ресурсоощадність та екологічність. Перший напрям більше реалізується в технологіях самопоновлювальних систем землеробства при мінімальному та нульовому обробітку ґрунту, другий - в органічних технологіях, які реалізуються в екологічній або, як її ще називають, біологічній системі землеробства при традиційній системі обробітку ґрунту. Система No-till висуває вимогу перед переходом мати добре вирівняне поле, відсутність переущільненого орного шару, низький рівень присутності багаторічних бур'янів тощо. Крім цього, необхідно бути готовим, що нова технологія, як і будь-яка нова машина, потребує певного часу на адаптацію, перед тим як виявить свої переваги.

Висновки. Необхідністю впровадження енергоощадних технологій на механізованих польових роботах є мінімізація обробітку ґрунту, яка дає змогу збільшити ширину захвату ґрунтообробних машин і зменшити витрати пального. Система No-till є абсолютно прийнятною альтернативою традиційній системі землеробства як за технологічними, так екологічними параметрами.

Технологічно сільськогосподарські підприємства в усіх зонах і підзонах України готові перейти на новітні технології, і для цього розроблено поопераційні ґрунтозахисні технології. Найякісніші машини для ґрунтозахисного землеробства випускають на ВАТ “Галещина, машзавод”, ВАТ “Хмільниксільмаш”, ТОВ НВП “БілоцерківМАЗ”, ВАТ “Точмаш”, ТОВ “Краснянське СП “Агромаш” тощо.

Головна особливість поживного режиму в системі землеробства No-till полягає у диференціації верхнього шару ґрунту за родючістю і вмістом доступних поживних речовин. Остаточне рішення, яка технологія внесення добрив є найкращою, залежить від конкретних ґрунтово-кліматичних умов, форми добрив, умов господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кукса Л. Ресурсо- й енергоощадні технології обробітку ґрунту та сівби зернових культур / Л. Кукса / Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу. — 2012. — №9.
2. Мінімальний обробіток ґрунту. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://spil.ucoz.ua/load/organichne_zemlerobstvo/minimalnij_ta_nulovij_obrobitok_runtu/10 – 1 – 0 – 284
3. Екологічні проблеми землеробства / І.Д. Примака, Ю.П.Манько, Н.М.Рідей, та ін. ; За ред. І.Д.Примака – К. : Центр учбової літератури. – 2010. – 456с.

ВПЛИВ ДЕЯКИХ ФАКТОРІВ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОНЯШНИКУ В КСП «СОНЯЧНЕ»

О.Ю. Коннова, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті на основі статистичної звітності КСП «Сонячне» проведено кореляційний аналіз впливу деяких факторів на урожайність соняшнику

Ключові слова: соняшник, урожайність, аналіз, питома вага, кореляція, добрива, площа посіву

Актуальність проблеми. Україна – одна з провідних держав по виробництву технічних культур. Велике народногосподарське значення серед технічних культур має соняшник. Насіння соняшнику є сировиною для олії, яку споживають у їжу та використовують у харчовій, кондитерській, миловарній, текстильній, шкіряній промисловості тощо. Соняшник вирощують також як силосну культуру. Він є одним з кращих медоносів. Відходи виробництва є високоякісним кормом для тварин. Попіл соняшнику містить до 36 % калію і до 40 % фосфору, тому є прекрасним добривом. Соняшник в останні часи є найефективнішою культурою, яка приносить чималі прибутки. Тому соняшником засівають великі площі, що погіршує родючість земель. Не завжди дотримуються технології виробництва, через що врожайність соняшнику знижується, зростає собівартість, знижується рентабельність. Все це обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Питання урожайності сільськогосподарських культур, зокрема соняшнику, піднімали у своїх роботах такі вчені, як : Андрійчук В.Г., Гайдуцький П.І., Губський Б.В., Єрмаков О.Ю., Саблук П.Т., Шпичак О.М. та інші. Але на регіональному рівні ці питання потребують уточнення та доповнення.

Постановка завдання. На прикладі одного з сільськогосподарських підприємств Миколаївської області КСП «Сонячне» проведено кореляційний аналіз впливу деяких факторів на урожайність соняшнику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Колективне сільськогосподарське підприємство «Сонячне» є одним із господарств Миколаївської області, що спеціалізується на виробництві зерна і соняшнику. У 2010 – 2011 роках отримало прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції, має задовільний фінансовий стан. Соняшник в економіці господарства грає значну роль, забезпечуючи від 26,7 % (у 2009 р.) до 54,4 % (у 2010 р.) валової продукції в постійних цінах 2010 р., від 84,9 % (у 2011 р.) до 304,0 % (у 2010 р.) прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції. Урожайність соняшнику в колективному сільськогосподарському підприємстві «Сонячне» коливається по роках, що видно з даних таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка показників урожайності соняшнику в КСП «Сонячне» *

Роки	Урожайність, ц/га	Абсолютний приріст, ц/га		Темп зростання, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1 % приросту, ц/га
		базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	
2002	5,83	-	-	-	-	-	-	-
2003	6,52	0,69	0,69	111,84	111,84	11,84	11,84	0,06
2004	7,60	1,77	1,08	130,36	116,56	30,36	16,56	0,06
2005	6,74	0,91	-0,86	115,61	88,68	15,61	-11,32	-
2006	8,34	2,51	1,60	143,05	123,74	43,05	23,74	0,07
2007	2,19	-3,64	-6,15	37,56	26,26	-62,44	-73,74	-
2008	3,76	-2,07	1,57	64,49	171,69	-35,51	71,69	0,02
2009	4,26	-1,57	0,5	73,07	113,30	-26,93	13,30	0,04
2010	7,56	1,73	3,3	129,67	177,46	29,67	77,46	0,04
2011	4,04	-1,79	-3,52	69,30	53,44	-30,70	-46,56	-

* Розраховано на основі статистичної звітності КСП «Сонячне»

Аналізуючи дані таблиці 1 можна зробити висновок, що урожайність соняшнику в КСП «Сонячне» низька і коливається по роках, у 2003, 2004, 2005, 2006, 2010 роках - зростала, в 2007, 2008, 2009, 2011 роках – знижувалася.

На урожайність впливає багато факторів, наприклад погодні умови, добрива, якість земельних угідь, насіння тощо.

У даній статті розглянемо вплив питомої ваги посівів соняшнику у загальній посівній площі, яку позначимо як (x_1) і дози внесених добрив на 1 га посіву соняшнику (x_2) на його урожайність (y).

Для визначення параметрів рівняння множинної кореляції необхідні розрахунки проведемо за допомогою наступної таблиці (таблиця 2).

Таблиця 2

Розрахунок показників для визначення параметрів рівня урожайності у КСП «Сонячне» *

Роки	x_1	x_2	y	x_1y	x_2y	x_1x_2	x_1^2	x_2^2
2002	19,8	0,45	5,83	115,43	2,62	8,91	392,04	0,20
2003	17,6	0,47	6,52	114,75	3,06	8,27	309,76	0,22
2004	13,6	0,50	7,60	103,36	3,80	6,80	184,96	0,25
2005	18,3	0,48	6,74	123,34	3,24	8,78	334,89	0,23
2006	17,0	0,60	8,34	141,78	5,00	10,20	289,00	0,36
2007	26,2	0,33	2,19	57,38	0,72	8,65	686,44	0,11
2008	30,6	0,40	3,76	115,06	1,50	12,24	936,36	0,16
2009	25,2	0,10	4,26	107,35	0,43	2,52	635,04	0,01
2010	38,8	0,20	7,56	293,33	1,51	7,76	1505,44	0,04
2011	46,9	0,10	4,04	189,48	0,40	4,69	2199,61	0,01
Разом	254,0	3,63	56,84	1361,26	22,28	78,82	7473,54	1,59

* Розраховано на основі статистичної звітності КСП «Сонячне»

Для визначення параметрів рівняння

$$\bar{y}_{x_1x_2} = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 \quad (1)$$

потрібно вирішити таку систему рівнянь :

$$\begin{cases} \sum y = na_0 + a_1 \sum x_1 + a_2 \sum x_2^2 \\ \sum x_1 y = a_0 \sum x_1 + a_1 \sum x_1^2 + a_2 \sum x_1 x_2 \\ \sum x_2 y = a_0 \sum x_2 + a_1 \sum x_1 x_2 + a_2 \sum x_2^2 \end{cases} \quad (2)$$

Використовуючи дані таблиці 2, отримаємо таку систему рівнянь :

$$56,84 = 10a_0 + 254,0 a_1 + 3,63 a_2$$

$$1361,26 = 254a_0 + 7473,54a_1 + 78,82a_2$$

$$22,28 = 3,63a_0 + 78,82a_1 + 1,59a_2$$

Розділимо кожне рівняння на коефіцієнт при a_0 :

$$5,68 = a_0 + 25,4a_1 + 0,36a_2 \quad (1)$$

$$5,36 = a_0 + 29,42a_1 + 0,31a_2 \quad (2)$$

$$6,14 = a_0 + 21,71a_1 + 0,44a_2 \quad (3)$$

Від другого рівняння відніmemo перше і третє :

$$-0,32 = 4,02a_1 - 0,05a_2$$

$$-0,78 = 7,71a_1 - 0,13a_2$$

Поділимо одержані рівняння на коефіцієнт при a_1 :

$$-0,08 = a_1 - 0,01a_2$$

$$-0,10 = a_1 - 0,02a_2$$

Від другого рівняння відніmemo перше і отримаємо :

$$-0,02 = -0,01a_2$$

$$a_2 = -0,02/-0,01 = 2,0$$

Підставивши значення параметру a_2 в одне з наведених вище рівнянь визначимо параметр a_1 :

$$-0,32 = 4,02 a_1 - 0,05 * 2,0$$

$$-0,32 = 4,02 a_1 - 0,1$$

$$-0,31 = 4,02 a_1$$

$$a_1 = -0,08$$

Підставивши значення a_1 і a_2 визначимо a_0 :

$$5,68 = a_0 + 25,4 * (-0,08) + 0,36 * 2$$

$$5,68 = a_0 - 2,03 + 0,72$$

$$a_0 = 6,99$$

Отже рівняння множинної регресії має вигляд :

$$\bar{y}_{x_1 x_2} = 6,99 - 0,08 x_1 + 2,00 x_2$$

Коефіцієнт – 0,08 при x_1 показує, що при середніх дозах внесення добрив підвищення питомої ваги посіву соняшнику на 1 % сприяє зниженню урожайності соняшнику на 0,08 ц/га. Збільшення дози добрив на 1 ц при середній питомій вазі посіву соняшнику забезпечує зростання урожайності соняшнику на 2,0 ц/га, про що свідчить коефіцієнт 2,0 при x_2 .

Для визначення тісноти зв'язку між обраними ознаками розрахуємо парні коефіцієнти кореляції за формулами :

$$r_{x_1 y} = \frac{\sqrt{\sum \Delta x \Delta y}}{\sqrt{\sum \Delta x_1^2 \sum \Delta^2 y}} \quad (3)$$

$$r_{x_2 y} = \frac{\sum \Delta x_2 \Delta y}{\sqrt{\sum \Delta^2 x_2 \sum \Delta^2 y}} \quad (4)$$

$$r_{x_1 x_2} = \frac{\sum \Delta x_1 \Delta x_2}{\sqrt{\sum \Delta^2 x_1 \sum \Delta^2 x_2}} \quad (5)$$

$$R = \sqrt{\frac{r_{x_1 y}^2 + r_{x_2 y}^2 - 2r_{x_1 y} * r_{x_2 y} * r_{x_1 x_2}}{1 - r_{x_1 x_2}^2}} \quad (6)$$

Необхідні розрахунки для визначення парних коефіцієнтів кореляції проведемо в наступній таблиці (табл. 3).

$$r_{x_1 x_2} = \frac{-47,96}{\sqrt{428,35 * 68,78}} = -0,28$$

Даний коефіцієнт свідчить про слабкий обернений зв'язок між питомою вагою посівної площі соняшнику та урожайністю соняшнику.

$$r_{x_2 y} = \frac{-2,55}{\sqrt{0,19 * 68,76}} = 0,71$$

Цей коефіцієнт свідчить про прямий значний зв'язок між урожайністю соняшнику і внесення добрив.

Показники для розрахунку коефіцієнтів кореляції в КСП «Сонячне» *

Роки	Ланцюгові абсолютні прирости			Квадрати приростів			Добуток приростів		
	x ₁	x ₂	y	x ₁ ²	x ₂ ²	y ²	x ₁ y	x ₂ y	x ₂ x ₁
2002	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2003	-2,2	0,02	0,69	4,84	0,00	0,48	-1,52	0,01	-0,04
2004	-4,0	0,03	1,08	16,00	0,00	1,17	-4,32	0,03	-0,12
2005	4,7	-0,02	-0,86	22,09	0,00	0,74	-4,04	0,02	-0,09
2006	-1,3	0,12	1,60	1,69	0,01	2,56	-2,08	0,19	-0,16
2007	9,2	-0,27	-6,15	84,64	0,07	37,82	-56,58	1,66	-2,18
2008	4,4	0,07	1,57	19,36	0,00	2,46	6,91	0,11	0,31
2009	-5,4	-0,30	0,50	29,16	0,09	0,25	-2,7	-0,15	1,62
2010	13,6	0,10	3,30	184,96	0,01	10,89	44,88	0,33	1,36
2011	8,1	-0,10	-3,52	65,61	0,01	12,39	-28,51	0,35	-0,81
Разом	x	x	x	428,35	0,19	68,76	-47,96	2,55	-0,41

* Розраховано на основі статистичної звітності КСП «Сонячне»

$$r_{x_1 x_2} = \frac{-0,41}{\sqrt{428,35 * 0,19}} = -0,04$$

Даний коефіцієнт свідчить, що між питомою вагою посівів соняшнику і внесенням добрив існує незначний обернений зв'язок.

$$R = \sqrt{\frac{(0,28)^2 + 0,71^2 - 2 * (-0,28) * 0,71 * (-0,04)^2}{1 - (0,04)^2}} = \sqrt{0,56} = 0,75$$

Як свідчать розрахунки, між досліджуваними факторами і урожайністю соняшнику існує значний прямий зв'язок. Коефіцієнт кореляції, що дорівнює 0,75 свідчить про те, що вплив обраних факторів складає 75,0 %.

Висновок. Кореляційний аналіз показав, що на рівень урожайності соняшнику впливають такі фактори як частка посівної площі, відведеної під соняшник, у загальній площі посіву та доза внесених добрив на 1 га посіву, в тому числі перший фактор впливає обернено, а другий – прямо. Тобто для зростання урожайності соняшнику треба знижувати питому вагу його посіву та збільшувати внесення добрив.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. Підручник / В. Г. Андрійчук // К. : КНЕУ, 2002. – 624с.
2. Теорія економічного аналізу. / С. К. Бабець, М. І. Горлов, С. О. Жуков, З. П. Стасюк. – К. : Професіонал, 2007. – 384 с.
3. Багров В. П. Економічний аналіз. / В. П. Багров., І. В. Багрова. / К. : Центр навч. літератури, 2006. – 160 с.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В ПП АТД «ГАРАНТ» ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ

В.О. Кордонець, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано стан виробництва зерна на прикладі приватного підприємства АТД «Гарант» Єланецького району. Досліджено вплив окремих чинників на ефективність виробництва зерна. Приділено увагу заходам щодо збільшення виробництва зерна в області.

Ключові слова: ефективність, зерновиробництво, урожайність, собівартість, рентабельність, збільшення виробництва зерна.

Постановка завдання. Виробництво зерна займає особливе місце серед інших галузей рослинництва. Зерно – це не тільки основа харчування людини, а джерело виробництва тваринницької продукції, й важливий експортний продукт, що визначає зовнішньоекономічні позиції держави. Дана галузь займає пріоритетне місце серед основних галузей сільського господарства України, що зумовлене наявністю сприятливих ґрунтово-кліматичних умов для його розвитку. Зернове господарство є обов'язковою частиною економіки будь-якої країни, яка забезпечує продовольчу безпеку громадян, а також гарантує фінансово-економічне благополуччя аграрних товаровиробників [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективності виробництва зерна висвітлені у працях багатьох вчених таких, як О.Г. Білозерцев, П.І. Гайдуцький, М.Ю. Коденська, Т.Ю. Приймачук, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, О.М. Шпичак, Л.М. Худолій і багато інших. Ними розроблені стратегічні аспекти розвитку зернового виробництва в Україні, підвищення його економічної ефективності за рахунок раціонального використання земельних, матеріально-технічних і трудових ресурсів. Але малодослідженими залишаються питання підвищення економічної ефективності виробництва зерна на рівні регіонів.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз та обґрунтування шляхів підвищення ефективності виробництва зерна на прикладі приватного підприємства АТД «Гарант» Єланецького району.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво і реалізація зерна для сільського господарства Єланецького району Миколаївської області має особливе значення тому, що зернова галузь є провідною для абсолютної більшості сільськогосподарських підприємств.

Єланецький район є традиційно аграрним районом і ця галузь в районі являється провідною і визначальною. На території району здійснюють виробничу діяльність 18 сільськогосподарських підприємств, 240 фермерських господарств, 2875 одноосібних господарств.

Під економічною ефективністю виробництва продукції розуміють результативність економічної системи, що виражається у співвідношенні корисних кінцевих результатів її функціонування до використаних ресурсів. Економічна ефективність виробництва зерна характеризується здатністю підприємствами виробляти максимальний обсяг продукції необхідної якості з мінімальними витратами та реалізовувати її з найменшими втратами за найбільшими цінами, тобто економічна ефективність залежить від того, наскільки продукція відповідає вимогам ринка та споживача.

Економічна ефективність виробництва зерна характеризується системою показників, до складу яких входять:

- урожайність,
- продуктивність праці,
- собівартість та ціна реалізації продукції,
- прибуток на 1 га посівної площі, на 1 ц зерна і на 1 люд.-год.,
- рівень рентабельності виробництва зерна, тощо [2].

В умовах становлення ринкових відносин, коли ціна на ринку продукції формується головним чином через співвідношення попиту і пропозиції, реально вплинути на підвищення ефективності

виробництва зерна та сільськогосподарської продукції в цілому підприємства можуть зарахунок зниження собівартості одиниці виробленої продукції.

Для поглиблених досліджень економічної ефективності виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах нами обрано приватне підприємство АТД «Гарант» Єланецького району Миколаївської області.

Розглянемо детальніше основні показники ефективності виробництва зернових культур (табл. 1).

Таблиця 1

**Економічна ефективність виробництва зерна в ПП АТД «Гарант»
Єланецького району Миколаївської області ***

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до	
				2009 р.	2010 р.
Урожайність, ц з 1 га	32,04	29,90	31,04	96,88	103,83
Собівартість 1 ц продукції, грн					
- виробнича	70,50	91,81	139,08	197,28	151,49
- реалізованої продукції	69,26	97,77	137,87	199,06	141,01
Середня ціна реалізації 1 ц, грн	71,36	102,34	141,27	197,96	138,04
Прибуток отриманий з:					
- 1 ц реалізованої продукції, грн	2,10	4,57	3,40	161,56	74,45
- 1 га площі, грн	67,42	136,50	105,52	156,51	77,30
Рівень рентабельності, %	3,04	4,67	2,47	-0,57 в.п.	-2,20 в.п.

* Побудовано та розраховано на основі статистичної звітності приватного підприємства

Розраховані показники ефективності виробництва зерна в ПП АТД «Гарант» Єланецького району Миколаївської області, наведені в таблиці, свідчать про те, що урожайність за останні три роки майже не змінюється і коливається від 30 до 32 ц/га. При цьому собівартість як виробнича так і реалізованої продукції з кожним роком збільшується майже в два рази. Треба відмітити, що за останні три роки реалізаційна ціна збільшилася також в два рази.

Однією з причин цінових коливань на ринку зерна України є нестабільність пропозиції, яка зумовлена коливаннями валових зборів зерна через погодні умови та неспроможність сільськогосподарських товаровиробників протистояти їм. Низький урожай зерна призводить до дефіциту зерна на внутрішньому ринку та відповідно підвищення реалізаційних цін. В свою чергу, сприятливі погодні умови та великі обсяги валового збору знижують ціни реалізації.

Загальна сума прибутку від реалізації зернових культур з кожним роком навпаки зменшується, що пов'язано в першу чергу зі скорочення виробництва. Але в розрахунку на 1 ц реалізованої продукції та на 1 га площі сума прибутку коливається. Рівень рентабельності в 2011 році становить 2,47%, що на 0,57 в.п. менше ніж в 2009 році.

В 2011 році в Україні відзначається зростання урожайності до 57,3 ц та падінням прибутковості зернової галузі. Досвід багатьох країн свідчить, що така закономірність існує й на ринках інших країн, однак коливання цін при цьому не такі великі, як на ринку зерна України. Відносна стабільність цін досягається застосуванням різних механізмів регулювання ринку. При цьому, по-перше, в економічно розвинених країнах нерегульованого ринку немає, по-друге, в Україні яскраво виражений еластичний зв'язок між попитом на продукти харчування та рівнем доходів населення [1].

Одним з найважливіших напрямків підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є його інтенсифікація на основі постійного удосконалення господарського механізму, який формується на суттєво новій ринковій мотивації до праці.

Інтенсивний тип розширеного відтворення в умовах становлення ринкових відносин має принципові особливості. Основним критерієм економічного розвитку стає не кількісне збільшення факторів виробництва, а суттєве зростання ефективності виробництва на основі максимальної економії не тільки життєвої, але й уречевленої праці.

Визначальним показником інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі стає не просто збільшення обсягів виробництва продукції, а випереджаючі темпи зростання кінцевих результатів в порівнянні з витратами. Ринкова економіка вимагає становлення соціально орієнтованого підприємництва. Саме такі відмінності зумовлюють вияв нових тенденцій і закономірностей інтенсивного типу розширеного відтворення вимагають концепції інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на одиницю продукції.

Підвищення ефективності зернового господарства пов'язане з впливом на його розвиток великої кількості факторів: хімізація, меліорація, виведення нових сортів, підвищення загальної культури землеробства. В зв'язку з тим, що перелічені фактори не рівнозначні за ступенем впливу на збільшення виробництва зерна і потребують різних розмірів капіталовкладень та поточних затрат, важливо, куди будуть спрямовані ці капіталовкладення.

Труднощі у визначенні економічної ефективності основних факторів, які впливають на ріст урожайності зернових культур, на відмінну від виявлення економічної ефективності різних варіантів проектних рішень в промисловості, коли головне завдання полягає у виборі більш ефективного варіанту, визначення групи показників, полягає в тому, що тут головне завдання встановлює найбільш правильне відношення факторів у комплексі з урахуванням економічної ефективності кожного із них [3].

Зернопромисловий комплекс являє собою досить складну структуру, в яку, крім зернового господарства, входять борошномельна, круп'яна, комбікормова, хлібопекарська та інші галузі промисловості. Тому концепція його розвитку передбачає модернізацію всіх галузей і складових, удосконалення економічних і технологічних зв'язків між ними, їх збалансований розвиток, кооперування виробництва, використання найновіших технологій, збільшення асортименту і поліпшення кінцевої

продукції, підвищення економічної ефективності її виробництва і зниження цін на неї.

В умовах становлення ринкових відносин ефективність виробництва зерна визначає його конкурентоздатність, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, тобто здатність до розширеного відтворення, зростання обсягів виробництва, збільшення кількості робочих місць, підвищення заробітної плати працівників та інше.

Висновки. Отже, основним напрямком підвищення ефективності виробництва зерна, на нашу думку, є інтенсифікація його виробництва на основі внесення оптимальної кількості органічних, мінеральних добрив, розширення посівів високоврожайних сортів і гібридів, використання інтенсивних інноваційних технологій, застосування прогресивних форм організації і оплати праці з урахуванням кінцевого результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єфремова Н.О. Підвищення ефективності виробництва зерна / Н.О. Єфремова, В.Ю. Корнієнко // Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки». – 2010. – № 11. – С. 60–65.
2. Обелець О.С. Економічна ефективність зернового виробництва в Україні / О.С. Обелець // Економіка АПК. – 2003. – № 10. – С. 59–61.
3. Рябчик І.В., Галушко В.В. Нові підходи до аналізу ефективності сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2004. – № 3. – С. 101–108.
4. Сосновська О.О. Економічна ефективність виробництва зерна та шляхи її підвищення в сільськогосподарських підприємствах Полтавської області / О.О. Сосновська, С.О. Білун, О.П. Бурлака // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Збірник наукових праць, Серія «Економічні науки». – 2011. – № 2. – С. 284–290.

ВПРОВАДЖЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

К.С. Лядова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто необхідність та перспективи виробництва органічної молочної продукції в області при умові створення виробничих та обслуговуючих молочних кооперативів. Ключові слова: молочна галузь, кооперація, органічне виробництво, екологічно чиста продукція.

Постановка проблеми. У даний час вітчизняні споживачі все більше дбають про своє здоров'я, стурбовані з приводу вмісту шкідливих речовин хімічного походження у харчових продуктах, які щодня купують у супермаркетах. Таким чином багато людей шукають можливість уникнути впливу недостатньо досліджених речовин, обираючи при цьому органічну продукцію, до якої відноситься і молочна. Проте українські споживачі фактично незахищені національним законодавством від споживання екологічно нездорової продукції, оскільки немає чіткого та жорсткого контролю за використанням пестицидів, гербіцидів, різноманітних добрив при вирощуванні сільськогосподарських культур, а у тваринництві спостерігається активне застосування гормонів росту, антибіотиків, що значно впливає на якість відповідної продукції та її безпеку споживання для населення. У таких умовах на світовій арені набула широкого поширення продукція органічного походження, яку необхідно закріплювати й на теренах України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний стан та проблеми розвитку ринку органічної продукції в Україні розглядалися такими науковцями, як Артиш В.І., Бородачева М.В., Зайчук Т.О., Капштик М.В., Милованов Є.В., Чайка Т.О., Чорний Г.М., Шлапак В.О., Шикула М.К. та ін.

Постановка завдання. Дослідження перспектив виробництва органічної молочної продукції та покращення позицій органічного агровиробництва в Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органічною являється та продукція, яка виготовлена з екологічно чистої сировини, що контролюється відповідними стандартами. У молочному скотарстві при виробництві екологічно чистої продукції дуже важливим і принциповим є використання натуральних кормів, без застосування стимуляторів росту, різноманітних збудників апетиту та консервантів, при цьому необхідно створити такі умови утримання тварин, які б мінімізували отримання ними стресу.

За європейськими стандартами в органічному тваринництві замість антибіотиків, які формують стійкість тварин до шкідливих бактерій, використовують природні та гомеопатичні засоби боротьби з цими хворобами, забороняється також використання гормону росту, який може сприяти розвитку ракових захворювань у людей. Корів на органічних фермах годують сертифікованими кормами та випасають на пасовищах, де не використовують хімічні пестициди, гербіциди, у раціон включають лише екологічно чисті корми: свіжу траву, сіно, солому, органічне фуражне зерно. Тварини, яких годують свіжою травою та сіном, продукують молоко з набагато більшим вмістом лінолевої кислоти, що зміцнює імунну систему, ніж при відгодівлі лише фуражним зерном. Окрім цього, органічне молоко має високий вміст кальцію [4].

Звичайно, займатися виробництвом органічної та безпечної для населення продукції поодиночі для вітчизняних товаровиробників молочної продукції є дещо затратним процесом, особливо на перших стадіях, оскільки необхідно частково або докорінно змінювати весь процес виробництва. Тому для вирішення даного проблематичного питання ми пропонуємо звернутися до створення молочних кооперативів на теренах

Миколаївської області для полегшення та ефективного просування екологічно чистої молочної продукції вітчизняного походження.

Шляхом створенням кооперативів вирішується питання підвищення конкурентоспроможності виробництва молока у багатьох країнах Європейського Союзу, особливо тих, для яких характерним є наявність великої кількості виробників молочної сировини.

Щодо України, то процес кооперації, особливо особистих селянських господарств, поки що не набув широкого розповсюдження. Це пов'язано з недостатньою поінформованістю селян щодо функціонування таких структур у сучасних умовах та їх особистих переваг при цьому.

Кооперація сільськогосподарських товаровиробників захищає соціальні й економічні права та інтереси сільського населення, сприяє адаптації господарств до умов ринку, створює умови для максимальної реалізації можливостей індивідуального виробника-власника, особливо дрібного та середнього, й одержання додаткового прибутку від колективно прийнятих заходів.

За статистичними даними валовий надій у 2011 році в Миколаївській області збільшився на 0,4%, порівняно із попереднім роком. На сьогодні по області налічується 91 тис. голів молочного стада, що є на 1,5% нижче аналогічного показника попереднього року [2]. Це свідчить про те, що молочне скотарство області знаходиться у нестабільному стані і має тенденцію до зменшення власної питомої ваги у розрізі сільського господарства.

За таких умов необхідно активізувати й виводити молочне виробництво Миколаївської області на новий рівень, по-перше, шляхом створення молочних кооперативів, що працюватимуть за європейськими нормами, а по-друге, заохочуючи впровадження виробництва органічної молочної продукції.

В ідеалі, всі етапи виробництва органічної молочної продукції повинні ретельно контролюватися сертифікаційними органами, які мають

проводити аналіз стану ґрунтів на наявність пестицидів, важких металів та інших токсичних речовин, контролювати умови утримання та годівлі тварин, умови виробництва та зберігання молока, його транспортування та реалізацію.

На разі органічним молочним скотарством в Україні займається лише невелика кількість виробників. Як і в Європі, у нашій країні створені маленькі крамниці органічної та натуральної продукції, проте вони існують лише в тих регіонах, де виробляється власне екологічно чиста продукція, або ж фермери мають змогу продавати органічну молочну продукцію на спеціалізованих фермерських органічних ярмарках.

Перспективи розвитку молочної галузі області вбачають і європейські товаровиробники, які погоджуються підтримувати та розвивати дрібних сільгоспвиробників, якщо останні об'єднуюватимуться у молочні кооперативи. Активними компаніями в цій сфері є Данон та Мілкіленд. Наприклад, компанія «Данон» має намір створити близько двох обслуговуючих молочних кооперативів на території Миколаївської області і закуповувати у них молоко за високими цінами. Надбавки платитимуть за жирність молока, за його якість та великі обсяги [6].

Сьогодні видачу сертифікатів в країні здійснюють півтори десятки європейських і одна вітчизняна компанія. Вартість сертифікації варіюється в межах від 3 до 20 тисяч гривень на рік [3].

10 жовтня 2009 р. на Першому Всеукраїнському ярмарку органічних продуктів у Львові були представлені органічні продукти від виробників із різних областей України, проте, на жаль, молочна продукція товаровиробників Миколаївської області поки що не досягла належно рівня якості, щоб бути присутньою на відповідних заходах [6].

З вищесказаного випливає наступний факт: нам просто необхідно брати за приклад європейський досвід розвитку органічного виробництва. У Європі площа під органічними культурами останнім часом зросла до 9 млн га. У Франції вона збільшилася на 17%, щомісяця з'являються до 300

нових органічних ферм. На сьогодні органічним виробництвом загалом займаються 3% виробників [1].

У Франції у 2011 році питома вага виробництва молока і молочних продуктів органічного походження представляють 26,8% у загальному обсязі біовиробництва країни. На першому місці по біовиробництву молочної продукції є Австрія, де на його виробництво припадає 15,5 % загального національного обсягу молочного виробництва, Данія має відповідно 9,9 %, Франція займає 4 місце, маючи 1,5 % відповідно, а також понад 1600 виробників органічного молока в загальній складності [7].

Висновок. Підводячи підсумок вищевикладеного, ми можемо стверджувати, що існують перспективи розвитку молочної галузі Миколаївської області. Досвід ефективного функціонування галузі у національних виробників є ще від часів функціонування колгоспів, що були наявні за радянських часів. Тому доцільно, використовуючи цей досвід, поєднати його з сучасними технологіями та застосувати для подальшого розвитку галузі.

Виробництво органічної молочної продукції за європейськими зразками може надати істотних переваг як молочній галузі області, так і національній економіці загалом. Якщо обрати такий напрям, то можемо не тільки покращити позиції молочної галузі у структурі національної економіки та підвищити конкурентоспроможність вітчизняної молочної продукції, але й зайняти досить серйозні позиції на світовому ринку. Проте для цього державі необхідно доопрацювати й вдосконалити законодавчу базу, запровадити державну підтримку органічного виробництва, і молоковиробництва зокрема, а також у повному обсязі інформувати українське суспільство про наявність та перспективи розвитку ринку екологічно чистої продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заворотна М. Анрі Барнабо: «У Франції створено спеціальний фонд підтримки органічного виробництва». / М. Заворотна, М. Пуговиця //

Газета центральних органів виконавчої влади України «Урядовий кур'єр».-
[Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/anri-barnabo>

2. [Виробництво основних продуктів тваринництва, чисельність поголів'я худоби та птиці в області за 2011 рік](#) / Статистичний бюлетень Миколаївської області, 2012.

3. Інтернет-видання «Новини світу» – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.novostimira.com.ua/novyny_30353.html

4. *Молочні ріки. Шукайте органічні!* [Електронний ресурс] // Журнал "ORGANIC UA" 03 (15)' 2011. – Режим доступу: <http://www.organic.ua>

5. Український екологічний форум [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://forum.greenhome.com.ua>

6. Українське незалежне інформаційне агентство новин (УНІАН) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.unian.net>.

7. CNIEL. Centre national interprofessionnel de l'économie laitière. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.interbiobretagne.asso.fr>

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ФАКТОР УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Т.А. Мілєйко, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено проблеми управління персоналом в аграрних підприємствах та мотивація праці як засіб впливу на працівників сільського господарства.

Ключові слова. Мотивація праці, оплата праці, управління персоналом, матеріальне та нематеріальне стимулювання праці.

Постановка проблеми. Суттєві зміни, які відбулися і продовжують відбуватися в політичній, економічній та соціальних сферах України, спричинені зміною політичної та економічної системи суспільства і направлені на розвиток ринкових відносин. При цьому кожному з їх учасників доводиться діяти в конкурентному середовищі, тобто опановувати, або вдосконалювати такий тип поведінки який допоможе добитися максимального економічного ефекту при мінімальних витратах.

Ринкова трансформація в сільському господарстві створила новий аграрний соціум, який з позиції формування ефективного процесу управління трудовою діяльністю не забезпечує дієвого економічного ефекту та інтересу до підвищення продуктивності праці і одержання прибутків багатьма суб'єктами господарювання. Ефективний процес управління направлений на задоволення цілей і інтересів аграрних господарств та всього суспільства на сьогодні не задовільний. Це свідчить про великі проблеми в методиці та організації процесу управління та мотиваційному ставленні до трудової діяльності на селі, де робоча сила за умов дефіциту робочих місць є низькооплатною. [4]

При будь-якій формі власності, проблема зацікавленості робітників в повній реалізації свого трудового потенціалу залишається однією з найбільш значущих. Можливо впровадити у виробництво сучасну техніку і технологію, внести радикальні зміни у функціонування господарського

механізму, але належного результату не буде, якщо не створені умови ефективної мотивації праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висвітленням проблеми мотивації праці в різні часи займалися провідні науковці. Вагомий внесок у розвиток теорії мотивації серед зарубіжних вчених зробили А. Смітт, А. Маслоу, Ф. Герцберг, В. Врум, Л. Портер, Е. Лоулер. Серед вітчизняних науковців питання мотивації та оплати праці в аграрному виробництві досліджували: О.А. Бугуцький, А.Ф. Бурик, М.Х. Вдовиченко, О.Д. Гудзинський, В.С. Дієсперов, А.М. Колот, М.Й. Малік, В.П. Мартянов, М.І. Нижній, М.К. Орлатий, М.П. Поліщук, Л.В. Романова, О.П. Скорук, Л.П. Червінська, О.В. Шкільов та інші. Однак вивчення й узагальнення зарубіжного і вітчизняного досвіду щодо проблем мотивації праці показало, що далеко не всі аспекти цього питання досліджені достатньою мірою, особливо в аграрних підприємствах за умов їх реформування та розвитку ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу досліджень. Праця в сільському господарстві, як і в інших галузях економіки, — це цілеспрямована діяльність людини, спрямована на видозміну і пристосування предметів природи для задоволення своїх потреб. Люди, їх майстерність, освіта є найбільш важливим складовим елементом продуктивних сил, що визначально впливає на стан економічного розвитку підприємств та конкурентоспроможність їх продукції. Кожне аграрне підприємство функціонує за певної чисельності персоналу — сукупності працівників, які мають необхідний фізичний розвиток, знання, практичні навички для управління виробництвом, якісного і своєчасного виконання передбачених технологією робіт у сфері агропромислового виробництва. Кожне аграрне підприємство може ефективно працювати за умови, коли воно має необхідний професійний і кваліфікаційний склад працівників, доцільну кадрову структуру. При цьому під професією розуміють вид трудової діяльності, що вимагає для її здійснення відповідної суми спеціальних

знань (оператор машинного доїння, тракторист-машиніст, оператор тваринницького комплексу тощо). В межах професії можуть виділятися спеціальності — її різновиди з вужчим характером трудової діяльності (в ремонтній майстерні, наприклад, можуть бути токарі (професія) різних спеціальностей — токар-розточувальник, токар-револьверщик тощо). Аграрні підприємства можуть істотно відрізнятися за професійним складом своїх працівників, що зумовлено їх різною спеціалізацією та неоднаковим ступенем диверсифікації виробництва. Результати діяльності аграрного підприємства значно залежать від кваліфікації персоналу, яку можна визначити як ступінь підготовленості кожного працівника до виконання ним професійних обов'язків (функцій). Скажімо, робітників за рівнем кваліфікації поділяють на чотири групи: висококваліфіковані, кваліфіковані, малокваліфіковані і некваліфіковані. [3]

Залежно від умов найму працівників (без визначення або з визначенням строку їх зарахування до складу трудового колективу) їх класифікують за такими категоріями:

1. Постійні працівники — ті, які є членами підприємства або прийняті на роботу по найму на тривалий термін без його точного визначення. Засновники (учасники) приватних підприємств — сільськогосподарських виробничих кооперативів, ТОВ, СФГ, командитних товариств, товариств з додатковою відповідальністю виступають членами цих підприємств, а тому їх правомірно відносити до даної категорії працівників.

2. Тимчасові працівники — ті, яких зараховують до складу трудового колективу тимчасово на термін до двох місяців.

3. Сезонні працівники — ті, яких зараховують до складу трудового колективу на термін від двох до шести місяців для виконання сезонних робіт.

Такі фактори, як трудові успіхи, визнання заслуг, сам процес праці, міра відповідальності, службовий і професійний ріст, підсилюють

позитивні мотиви поведінки працівника, оскільки підвищують рівень його задоволеності своєю працею. Однак мотивація праці може бути і негативною, тобто можуть діяти фактори, що перешкоджають задоволеності працівника працею: відсутність гарантій збереження роботи, недостатньо високий соціальний статус, неефективна кадрова політика адміністрації, несприятливі умови праці, незадовільні особисті стосунки тощо [2].

Мотивація трудової діяльності не може бути дієвою без задоволення матеріальних потреб, орієнтації на матеріальний інтерес працівників. Відсутність ефективного стимулювання персоналу через оплату праці, яке спонукало б працівника до високопродуктивної праці, вимагає відновлення практики преміювання і заохочення, тобто збільшення розміру додаткової оплати праці, а також різноманітних надбавок і доплат. Обов'язковим є систематичне відзначення трудових досягнень працівників відповідними преміями, що заохочуватиме до продуктивної праці.

Система нематеріального стимулювання в аграрних підприємствах повинна відповідати наступним основним вимогам:

- передбачати заохочення на конкретні показники, на які працівники роблять безпосередній вплив і які найбільш повно характеризують участь кожного працівника в рішенні завдань;
- установлювати заходи заохочення за успіхи в праці так, щоб за більш високі досягнення застосовувати більш значимі заходи заохочення;
- бути простим і зрозумілим для всіх працівників;
- моральне заохочення підкріплювати мірами матеріального стимулювання, забезпечити правильну взаємодію матеріальних і моральних стимулів;
- про кожне моральне заохочення працівника широко інформувати трудовий колектив;

- заохочувати працівників вчасно- відразу після досягнення певних успіхів у праці;
- аналізувати дієвість стимулювання.

Варто зазначити, що система управління персоналом більшості сільськогосподарських підприємств взагалі не відповідає вимогам сьогодення. Вона є недієвою та неефективною. Тому одним із завдань менеджменту сільськогосподарських підприємств є стабілізація та покращення ситуації по відношенню до формування і розвитку кадрового потенціалу. Головними передумовами вирішення даного завдання повинні стати:

- підвищення кваліфікації кадрів сільськогосподарських підприємств, необхідність якої визначається виходячи з оцінки наявних на підприємстві технічних засобів і особливостей технології, а також системи організації виробничих процесів. Стимулом до підвищення кваліфікації має виступати можливість отримання більш високої винагороди за виконану роботу, а саме, підвищеної до рівня прожиткового мінімуму оплати праці, а також просування по службі;

- перепідготовка персоналу за рахунок коштів роботодавця, а також залучення молодих спеціалістів, що повинно стати пріоритетом кадрової політики адміністрації;

- створення відповідних соціально-економічних умов праці в сільському господарстві, дотримання принципу взаємної відповідальності сторін у відносинах роботодавця-працівник;

- широке застосування планування кадрового потенціалу, враховуючи особливості технології виробництва, стан матеріально-технічної бази, а головне - соціально-економічний стан та фінансові можливості підприємства стосовно їх спроможності виділяти кошти на навчання і перепідготовку працівників. При плануванні потрібно обов'язково враховувати норму керованості та фактор сезонності

виробництва, який впливає на повноту використання кадрового потенціалу підприємства;

- перехід від старої системи залучення кадрів керівної ланки і спеціалістів, при якій першочерговою умовою була наявність диплому, до залучення через практичну оцінку професійно-кваліфікаційних здібностей кандидатів на заміщення посад [2].

Висновки. Таким чином, розвиток аграрного підприємства в ринкових умовах, що склалися сьогодні, потребує використання комплексного підходу в удосконаленні управління персоналом, який включає залучення, збереження та заохочення кращих працівників (як матеріально, так і нематеріально).

ЛІТЕРАТУРА

1. Петренко Н. О. Формування ефективної системи мотивації праці в аграрних підприємствах / Н. О. Петренко // Економіка АПК. – 2008. – № 2 – С. 129–134.
2. Петренко Н. О. Теоретико-методичні положення мотиваційного чинника в оплаті праці / Н. О. Петренко // Агроінком. – 2008. – № 3–4. – С. 66–69.
3. Дієсперов В. С. Сільськогосподарська праця в нових умовах / Дієсперов В. С. – К. : Інститут аграрної економіки УААН, 2000. – 184 с.
4. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах / Шпикуляк О. Г. // Економіка АПК. – 2004. – №1. – С. 155–159.

УДК 663.854.78

СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОЛІЙНИЦТВА

О. В. Ницик, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано рівень розвитку галузі олійництва в Україні. Вказані основні напрями підвищення економічної ефективності виробництва олійних культур.

Ключові слова: галузь олійництва, виробництво, урожайність, посівні площі.

Постановка проблеми. Для сталого розвитку вітчизняного аграрного сектора і вирішення багатьох проблем сьогодення українського села велике значення мають планомірні заходи щодо підвищення економічної ефективності виробництва насіння технічних культур, зокрема олійної групи. Успішне розв'язання кола цих питань дасть змогу поліпшити соціально-економічний стан України, підвищить дохідність виробництва, зміцнить конкурентні позиції продукції на внутрішньому та світових ринках [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних аспектів виробництва технічних культур займаються багато науковців, зокрема відомі вітчизняні вчені-економісти: П. Т. Саблук, В. С. Жигало, А. Л. Андрієнко, В.С. Уланчук, Л. О. Мармуль, В. В. Кириченко, І. П. Масло, І. Д. Ткаліч, Т. Яковенко, О. О. Каплін та інші.

Однак, проблеми формування та функціонування олійно-технічного підкомплексу, створення ринкового механізму господарювання в ньому, збалансованого розвитку всіх ланок виробничого процесу, на основі інновацій, енергозберігаючих технологій, інтенсифікації, адаптації та відповідності до потреб споживчого ринку не достатньо глибоко досліджені.

Постановка завдання. Проаналізувати рівень розвитку виробництва олійних культур в Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна – одна з провідних держав з виробництва технічних культур. У загальній їхній

посівній площі найбільшу питому вагу має соняшник (70%), цукрові буряки (15%) і льон-довгунець (1,0%), а решту (14%) становлять ріпак, соя, рицина, хміль, тютюн, ефіроолійні та лікарські рослини. Основними технічними культурами України є соняшник, соя, ріпак, льон-довгунець, цукрові буряки. У 2011 році порівняно з 2010 р. зафіксовано розширення посівних площ під технічними культурами на 2%, у тому числі під олійними культурами – на 1,7%. У 2011р. обсяги виробництва технічних культур у загальному обсязі виробництва продукції рослинництва України становлять майже 20% [1].

Галузь олійництва в Україні нині розвивається екстенсивним шляхом. Основною олійною культурою все ще залишається соняшник. Насіння його районуваних сортів і гібридів містить 50 – 52 % олії, а селекційних – до 60 %. Порівняно з іншими олійними культурами соняшник дає найбільший вихід олії з одиниці площі (750 кг/га в середньому по Україні). На соняшникову олію припадає 98% загального виробництва олії в Україні. Посіви соняшнику в Україні займають понад 2 млн га, що становить 96% площі всіх олійних культур. Найбільші посівні площі соняшнику в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Херсонській і Полтавській областях.

В Україні, як і на Миколаївщині, за останні роки спостерігається екстенсивна тенденція до збільшення врожайності олійних культур (рис. 1) при значному зростанні посівних площ. На Миколаївщині найбільш популярним представником олійної групи технічних культур, безперечно, є соняшник, аналіз рівня виробництва якого за період 2008-2011 рр. свідчить про нарощення його виробництва. В Україні обсяги валового збору цієї культури коливалися від 3,5 млн т у 2000р. до 8,7 млн т у 2011р. У 2011 році аграріями Миколаївської області отримано рекордний врожай соняшнику – 632,3 тис. т, що на 8% більше ніж у 2010р. Серед регіонів держави по обсягах валового збору насіння соняшнику Миколаївщина займала шосту сходинку. Так, у 2011р. у регіоні було вирощено 7,3%

загальнодержавного обсягу виробництва насіння соняшнику. У розрахунку на одну особу населення виробництво насіння соняшнику перевищило відповідний показник в середньому по Україні в 2,8 рази [1].

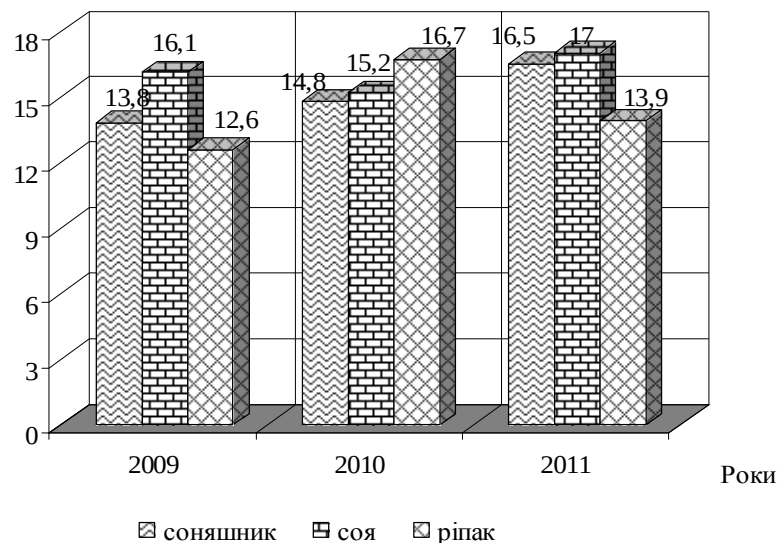

Рис.1. Динаміка урожайності олійних культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області, ц з 1 га

Середня врожайність соняшнику в Україні в останні роки становила 13 – 15 ц з 1 га. Підвищення врожайності соняшнику – найважливіша умова зростання економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Для аграрних підприємств олійні культури, як правило, є високодохідною та прибутковою продукцією. Підвищення економічної ефективності їх виробництва передбачає збільшення виробництва і поліпшення якості насіння, забезпечення більшої сталості олійно-жирового господарства і ефективного використання його виробничих ресурсів. Таке підвищення сприятиме зростанню доходів господарств, що є основою розширення і вдосконалення виробництва, підвищення оплати праці і поліпшення культурно – побутових умов працівників галузі.

Основним напрямками підвищення економічної ефективності виробництва олійних культур в аграрних підприємствах є:

- раціональне розміщення і концентрація посівів;
- використання органічних і мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин від шкідників на хвороб;

- впровадження високопродуктивних сортів і гібридів культур;
- скорочення втрат насіння культур на стадіях збирання, заготівель та переробки;
- застосування індустріальної технології виробництва культур;
- широке використання прогресивних форм організації виробництва і оплати праці на основі орендного підяду та оренди як прогресивної форми господарювання;
- залучення додаткових фінансових ресурсів з метою впровадження досягнень науки, техніки і передової практики [3].

Ще одним напрямом підвищення ефективності виробництва соняшнику та ріпаку є інтеграція української економіки до світового економічного простору, яка вимагає від вітчизняних компаній виробляти конкурентоспроможну високоліквідну продукцію, продавати й купувати товари за світовими цінами, експортувати продукцію, що має ціну нижчу за світову, та імпортувати ті товари, що не виробляються в країні.

З урахуванням таких тенденцій розвитку українські компанії змушені привчатися реагувати на сигнали, що подаються зовнішнім ринком. У цей період соняшник стає основною сільськогосподарською культурою, яка користується попитом на зовнішньому ринку і забезпечує надходження валютних коштів у країну. Проте незначним залишається попит на продукти його переробки через високу конкуренцію з боку країн, захищених державними експортними субсидіями. Держава повинна виступати прямим і постійним учасником процесу ціноутворення на сільськогосподарських ринках і гарантувати виробникам, які діють у межах державних програм, певний рівень доходності, навіть при несприятливій ринковій кон'юктурі. Залежно від руху цін держава має здійснювати операції на ринку, забезпечуючи його стабільність та гарантуючи фермерам можливість збільшення доходів порівняна з тими, які б вони могли одержати за вільними ринковими цінами [2].

Поряд з намаганнями держави збільшити обсяги виробництва соняшникової олії в Україні слід одночасно вирішувати питання залучення іноземних та внутрішніх інвестицій у розширення виробництв з комплексної переробки сировини, відпрацьовувати на міжурядовому рівні шляхи реалізації готової продукції у країнах, які є її найбільшими імпортерами. З метою здешевлення й врегулювання обсягів виробництва соняшнику держава повинна забезпечити його закупівлю за заставними цінами, субсидувати його вирощування, компенсувати товаровиробникам недоотримані доходи при обмеженні посівних площ під ним.

Для формування оптимальних взаємовідносин між товаровиробниками й споживачами сільгосппродукції необхідно також враховувати її кон'юнктуру на внутрішньому та зовнішньому ринках і за допомогою регулюючих підойм підтримувати її рівномірний баланс на внутрішньому ринку.

Для формування експортоорієнтованої стратегії просування продукції сільськогосподарських та переробних підприємств необхідним є :

- створення спеціалізованої аграрної біржі, яка стала б центром ціноутворення на олійні та інші культури;
- впровадження митно-тарифних норм на експортно-імпортні операції з сільгосппродукцією;
- створення цивілізованого фондового ринку цінних паперів підприємств, що дасть їм можливість отримувати додаткові кошти;
- довгострокове кредитування з метою розвитку виробництва й просування кінцевої продукції на зовнішні ринки;
- диверсифікація ринків збуту готової вітчизняної продукції;
- збільшення обсягів експорту продукції високого рівня переробки;
- забезпечення якості готової продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів;
- підготовка нормативно-правової бази і культура проведення зовнішньоекономічних операцій для вступу до СОТ, що забезпечить

рівноправну з усіма її учасниками торгівлю товарами [2].

Застосовуючи вітчизняний і зарубіжний досвід установа за допомогою державної підтримки інтеграційних зв'язків в АПК, сільськогосподарські товаровиробники і переробні підприємства мають стати центрами агропромислової інтеграції, що сприятимуть виходу країни з кризи і подальшому успішному розвитку агропромислового комплексу.

Висновки. В сучасних умовах господарювання для аграріїв олійні культури є високододатковою та прибутковою продукцією. Галузь олійництва розвивається екстенсивним шляхом. Основними олійними культурами все ще залишаються соняшник і ріпак. Миколаївщина завдяки своїм природно-кліматичним умовам і виробничо-технічним потужностям переробних підприємств має всі потенційні можливості стати одним із центрів поставок олії глибокої переробки та різноманітних жирів на світовий ринок, але для цього державна політика повинна створити конкурентоспроможне середовище для всієї галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головне управління статистики у Миколаївській області. Статистична інформація. Сільське господарство [Електронний ресурс]. — Режим доступу до інформації: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>.
2. Виробництво соняшнику в Україні: стан та перспективи / В. В. Кириченко, В.П. Коломацька, К. М. Макляк, В.І. Сивенко // Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області. — 2010.—Випуск 7.— С. 281—287.
3. Яковенко Т. Олійні культури й підвищення ефективності аграрного виробництва / Т. Яковенко, В. Щербаков // Пропозиція. — 2008. — № 8—9. — С. 42—46.

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.С. Оплята, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто поняття експортного потенціалу як вагомого чинника впливу на економічне зростання. На основі проведеного аналізу ефективності українського експорту виявлено основні проблеми експортного потенціалу України та Миколаївської області. Обґрунтовано пропозиції щодо напрямку підвищення експортного потенціалу на перспективу.

Ключові слова: експортний потенціал, експорт, ефективність експорту, напрямки експортного потенціалу.

Постановка проблеми. Сучасний стан та напрямки підвищення ефективності експортного потенціалу України та Миколаївської області значною мірою залежить від системи світового господарства та впливу на загальносвітові процеси, що визначає не лише економічну, а й політичну вагомість країни, авторитет і місце держави в міжнародних відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів експортного потенціалу на різних рівнях присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема, М. Портера, П. Самуельсона, М. Сейфуллаєвої, Р. Буттєва, О.Волкодавовой, В. Михайловського, В. Рогачова, Д. Лук'яненка, А. Поручника, Л. Антонюк, Т. Циганкової, В. Гейця, Б. Кваснюка, Т. Скорнякової, М. Якубовського та ін.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є аналіз сучасного стану експортного потенціалу, напрямки підвищення ефективності експортного потенціалу. Для дослідження даної теми використовувались аналітичний та теоретичний методи дослідження. В роботі використано відкриті джерела інформації: дані Державного комітету статистики України, Міністерства сільського господарства США (USDA FAS) та інших установ.

Виклад основного матеріалу досліджень. Експортний потенціал країни - взаємозалежні сторони суспільного виробництва [1]. Динамічна й

ефективна, з досконалою структурою, національна економіка є запорукою високого рівня експортного потенціалу. В свою чергу, високі обсяги експорту створюють можливості для збільшення імпорту, зокрема високих технологій і устаткування, що сприяє розвитку економіки в цілому.

За даними Держстату, запаси зерна в аграрних підприємствах України (крім малих) і підприємствах, що займаються його зберіганням і переробкою, до 1 липня ц. р. становили 4,3 млн тонн, що на 13% більше в порівнянні з аналогічною датою 2010 р. На зазначену дату, зокрема, запаси пшениці становили 1,9 млн тонн, ячменю - 1,1 млн тонн, кукурудзи - 0,9 млн тонн, жита - 0,1 млн тонн.

Безпосередньо в аграрних підприємствах до 1 липня запаси зерна дорівнювали 2,2 млн тонн, що на 2% нижче торішнього показника, в т.ч. пшениці - 0,8 млн тонн, ячменю - 0,8 млн тонн, кукурудзи - 0,6 млн тонн, жита - 27,6 тис тонн. Внутрішнє споживання зерна в Україні оцінюється приблизно в 26 млн тонн на рік [2].

В Миколаївській області вигідне географічне розташування області, існуючий виробничий та зовнішньоекономічний досвід праці, різноманітні форми власності, дозволяє раціонально використовувати інвестиції закордонних партнерів, сприяють подальшому розвитку ділових відносин на базі створення спільних виробництв, реалізації інших видів зовнішньоекономічного співробітництва. У відділах зовнішньоекономічної діяльності підприємств області працюють понад 900 осіб. З них лише кілька десятків мають вищу спеціальну освіту в галузі зовнішньоекономічної діяльності. Наслідком стає незнання цін і кон'юнктури ринку, невміння провести переговори, грамотно укласти контракт, забезпечити повернення валютної виручки [3].

У миколаївців існує ряд очевидних ніш для розвитку експорту товарів і послуг. Наприклад, зелений туризм, орієнтований на жителів країн ближнього зарубіжжя або переробка сільськогосподарської продукції. Тут-то якраз і стала в нагоді б сертифікація підприємств

відповідно до міжнародних вимог, що дозволило б додатково підняти ціну готової продукції, так як сертифікація служить певною гарантією якості для зарубіжних споживачів. Серед перспективних напрямів фахівці також називають вирощування ріпаку, експортна вартість якого набагато вище інших зернових і його переробку на олію і дизельне біопаливо. Переважання експорту над імпортом в 1,6 рази забезпечило позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами в 419 млн дол США.

У січні-вересні 2011р. підприємства області співпрацювали з партнерами з 113 країн світу. Найбільше товарів експортувалося в Російську Федерацію, на яку припадає близько 40% поставок, а також Єгипет, Туреччину, Ісламську Республіку Іран і Сирійську Арабську Республіку. В імпортних закупівлях переважали товари зі Швеції та Білорусі, Російської Федерації, Гвінеї та Гаяни [2].

Основні напрямки підвищення експортного потенціалу України та Миколаївській області. Не зважаючи на позитивні тенденції, становище зовнішньої торгівлі України залишається несприятливим. Значний стримуючий вплив на український експорт справляє факторів.

Найважливішими серед них є:

- важкий фінансовий стан більшості підприємств обробної промисловості і конверсійних виробництв, що робить практично неможливим здійснення за рахунок внутрішніх ресурсів інвестування перспективних, орієнтованих на експорт проектів;
- штучне стримування курсу гривні в рамках “ валютного коридору ”, що звужує можливості використання курсового фактора з метою просування експорту;
- випереджаюче, порівняно з продукцією обробної промисловості та АПК, зростання цін на товари та послуги природних монополій;

- нестача спеціальних знань і досвіду роботи в сфері експорту у більшості українських підприємців, слабка координованість їх діяльності на зовнішніх ринках;
- збереження елементів дискримінації українських експортерів за кордоном, застосування методів обмежувальної ділової практики, зокрема, картельних угод для витіснення чи недопущення України на перспективні;
- невідповідність окремих норм українського законодавства прийнятим у міжнародній практиці принципам встановлення відповідальності постачальника за недоброякісну продукцію.

Іншим напрямом підтримки експорту, як показує світовий досвід, є процес об'єднання товаровиробників та підприємців в союзи, асоціації та інші угруповання з різними організаційними формами. Це обумовлено дією низки чинників, серед яких:

- жорсткість антимонопольного законодавства, різке підсилення під впливом науково-технічного прогресу диференціації продукції і підвищення ролі нецінової конкуренції,
- поява нових форм регулювання ринку на державно-монополістичній основі.

Відповідно експортна діяльність має ґрунтуватися на чітко визначених пріоритетах товарного експорту та експорту послуг.

Особливо цінним є основні шляхи покращення експортного потенціалу на думку В.Юхименко: визначення галузевих та регіональних пріоритетів експортування та розробка стратегій регіональної присутності експорту; визначення напрямків та впровадження системи заходів по підвищенню експортних можливостей основних секторів регіональної економіки; створення регіональної організації сприяння експортуванню [3].

Шляхи підвищення експортного потенціалу України у найближчій перспективі необхідно: підвищити конкурентоспроможність українських

виробників на основі активізації структурного реформування економіки, передусім експортоорієнтованого сектора; здійснити якісні зміни спеціалізації України у світовому поділі праці на основі розробки і реалізації комплексної експортної стратегії, орієнтованої на підвищення частки в експорті інноваційної та традиційної української продукції з високим рівнем доданої вартості, збільшення надання високотехнологічних послуг; переорієнтувати імпорتنу стратегію в напрямі забезпечення комплексного вирішення проблем модернізації національної промисловості та активної політики імпортозаміщення (обмеження ввезення імпорتنих товарів при інтенсифікації аналогічного виробництва в Україні); вирішити проблему диспаритету закупівельних та імпорتنих цін на продукцію аграрного сектора.

Одним з пріоритетних завдань експортного потенціалу є розробка фінансово-економічного механізму інноваційно-інвестиційного розвитку. Для його виконання особливої актуальності набуває розроблення заходів спрямованих, з одного боку, на формування суто інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України, а з другого дієвого фінансово-економічного механізму цієї моделі.

Для цього, на мою думку необхідно провести такі заходи:

- розробити й реалізувати нормативно-правові засади формування ринку матеріально-технічних ресурсів, урегулювати питання технічної політики;
- удосконалення митного режиму;
- сприяння зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів АПК України;
- покращення зовнішньоекономічних зв'язків;
- інформаційне забезпечення експортування;
- сприяння підвищенню конкурентоспроможності товарів;
- фінансове сприяння;
- кадрове забезпечення;
- забезпечення координації зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки. Із сказаного вище випливає висновок про необхідність невідкладного формування цілісної системи заходів стимулювання експорту.

Таким чином, експортний потенціал виступає як складно організована система, яка має три основні структурні ланки: внутрішній потенціал аграрного сектору, потенціал експортних бар'єрів, потенціал зарубіжних ринків.

Такими заходами підтримки українських експортерів могли б стати наступні:

- оформлення боргових зобов'язань держави по поверненню ПДВ у вигляді облігацій або сертифікатів, які матимуть роль гарантій для отримання кредитів;
- надання права підприємствам-виробникам використовувати певну частку валютної виручки на просування експорту;
- визначення механізмів, які дозволять підприємствам списати безнадійні борги, що не можуть бути сплачені іноземним партнерам;
- визначення переліку товарів, по яких доцільне запровадження спрощеної процедури пролонгації зовнішньоторговельних контрактів з продовженням термінів розрахунків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ровенська М.О. Експортний потенціал України на світовому ринку / М.О. Ровенська // Вісник аграрних наук Причорномор'я. — 2005. — №2. — 121 — 125с.
2. Основні показники економічного розвитку Миколаївщини: Статистичний збірник. — Миколаїв : Миколаївське обласне управління статистики, 2011.
3. Юхименко В. Експортний потенціал України / В. Юхименко // Політика і час. — 2005. — № 12 .— 35 — 41с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***К.Ю. Осинівська, студентка
Миколаївський національний аграрний університет***

Досліджено особливості розвитку зернопродуктового підкомплексу України в сучасних умовах, специфіку формування зернового ринку, визначено основні проблеми ефективної діяльності зерновиробників та окреслено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: зерно, зерно продуктової підкомплекс, зерновий ринок

Постановка проблеми. Зернове господарство є особливою галуззю агропромислового комплексу, що визначає в сучасних умовах рівень розвитку всього аграрного сектора економіки України, в тому числі й Миколаївської області. Серед базової сільськогосподарської продукції зерно займає особливе місце, так як зерновий сектор формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Від стану зернового комплексу залежить продовольча безпека України.

У той же час, Україна не більше, ніж на 25-40 % використовує свої потенційні можливості щодо отримання прибутків від вирощування зернових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку зерно продуктової галузі аграрних підприємств, шляхів та методів їх вирішення знайшли відображення в наукових працях відомих вчених-економістів – Дегтярева О.І., Долінського В.П., Гудзинського О.Д., Захарчука О.В., Лобаса О.Г., Кирилова Ю.Є., Саблука П.Т., Сиренка В.І., Саблука П.Т., Чмиря С.М. та інших вчених.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування

наукових рекомендацій і розробка практичних заходів для ефективного розвитку зернової галузі аграрних підприємств Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має всі необхідні передумови для вирощування високих врожаїв зернових культур, валові збори високоякісного зерна яких у абсолютній більшості років можуть досягати 60 млн. тонн, з яких на долю пшениці повинно припадати 25 - 30 млн. тонн щонайменше [2]. Для цього є всі без винятку передумови. Перш за все, це наші чорноземи. В цілому сприятливі погодно-кліматичні умови дозволяють культивувати більш врожайну, ніж яра, озиму пшеницю. Ми маємо потужну промисловість для випуску мінеральних, в першу чергу, найбільш дефіцитних і енергетично дорогих азотних добрив. Не дивлячись на незрівнянно гірше, порівняно з абсолютною більшістю пшеничних держав світу, матеріально-технічне забезпечення селекційних програм і теоретичних біологічних досліджень, вітчизняна селекція пшениці знаходиться на беззаперечно високому рівні, а низка теоретичних напрямків досліджень (біохімічна генетика якості зерна, фізико-хімічна природа якості клейковини і тіста, генетика насіння) визнаються пріоритетними у світі.

Внутрішній попит на ринку зерна традиційно формується відповідно до таких напрямів витрат зерна: на насіння, продовольство, промислову переробку та фуражні цілі. Вони залишаються щороку визначальними. Провідні науковці стверджують, що ємність внутрішнього ринку зерна при харчуванні населення за купівельної спроможності становить 26,56 млн. тон. Зовнішній попит формується, як правило, із залишкових ресурсів під значним впливом кон'юнктури, що склалася і прогнозується на світовому ринку зерна [3].

Враховуючи постійне зростання попиту на зерно у світі, виникла потреба у визначенні зборів зерна в Україні. Однак, збільшення обсягів виробництва зернових на сьогодні залишається однією з найважливіших

проблем агропромислового комплексу. Завдання полягає в отриманні високих урожаїв при найменших затратах праці і засобів виробництва.

Розвиток зернового господарства та підвищення його економічної ефективності неможливе без його наукового забезпечення. Насамперед потрібні науково-обґрунтовані системи насінництва, оскільки селекція і насінництво – це фундамент зернового господарства. Система насінництва має вирішувати регіональні проблеми розвитку галузі. Насіння супереліти повинне репродукуватися у дослідно-виробничих господарствах, зона діяння яких має поширюватись на спеціалізовані насінницькі господарства всіх адміністративних районів [4].

За останні 8 років середньорічне виробництво зерна по області склало 2,0 млн. тонн (табл. 1). Разом з цим, Миколаївщина має потенціал щорічно виробляти до 3,0 млн. тонн зернових щорічно. Саме в цьому напрямку і спрямовано зусилля аграріїв області [1].

Таблиця 1

Виробництво зернових в Миколаївській області за категоріями господарства, тис. т.

Категорії господарств	Роки							
	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Сільськогосподарські підприємства	1598,8	819,2	1258,3	467,6	1684,6	1623,2	1408,9	1636,4
Господарства населення	61,2	102,1	505,1	173,3	701,3	841,9	791,8	991,8
Зернові культури – всього	1660,0	921,3	1763,4	640,9	2385,9	2465,1	2200,7	2628,2

Слід відмітити тенденцію збільшення частки господарств населення у загальному обсязі виробництва зернових з 3,7% у 1995 році до 37,7% у 2011 році. Позитивною є загальна тенденція до збільшення обсягів виробництва зернових в цілому по області.

Ефективність зернового підкомплексу визначається раціональністю інтеграційних зв'язків між різними ланками даного підкомплексу, котрі забезпечують гармонійне формування зернового потоку. Руйнування командно-адміністративної системи регулювання економіки спричинило розриви названих зв'язків і порушення роботи усього АПК.

Відносини між елементами зернопродуктового підкомплексу України відрізняються від інших підкомплексів АПК, оскільки зернова продукція характеризується високою лежкістю і тривалим зберіганням, доволі транспортабельна. Все це обумовило кількаразову ступневість реалізації, перепродажу зерна, що в свою чергу спричинило подорожчання кінцевої продукції підкомплексу, хоча це не позначається на прибутках сільськогосподарських виробників. Разом з тим, обмежені можливості для тривалого зберігання зерна безпосередньо товаровиробниками, очікування сприятливішої кон'юнктури ринку змушує сільськогосподарських товаровиробників користуватися послугами монополізованих підприємств першої і третьої сфер АПК та агросервісу. Внаслідок цього між партнерами АПК виникають протиріччя, що виливаються у диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, а найбільше збитків від цього зазнає зернове господарство [5].

Середні ціни реалізації зернових в Миколаївській області мають тенденцію до зростання (табл. 2).

Таблиця 2

**Середні ціни реалізації та їх індекси зернових культур в
Миколаївській області**

Показники	Роки						
	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Ціна реалізації, грн.. за 1 т	406,1	432,8	771,2	796,0	797,0	1112,4	1446,1
Індекс цін, % до попереднього року	216,3	109,3	151,0	103,2	100,1	139,6	130,0

Найсуттєвішим було зростання ціни в 2007 році, що пояснюється несприятливими погодними умовами і, звідси, обмеженим обсягом виробленої продукції. Це чергове підтвердження нестабільності цінової ситуації на ринку зернових та її значної залежності від природних факторів.

Якщо порівняти індекс ціни реалізації з динамікою виробництва (рис. 1), прослідковується обернена залежність між обсягами виробництва зернових та ціною їх реалізації. Це в цілому підтверджує дію ринкового закону співвідношення попиту та пропозиції, але від таких коливань страждають виробники зерна. Отже, є необхідність в регулюванні ціноутворення для підтримки вітчизняних сільськогосподарських виробників.

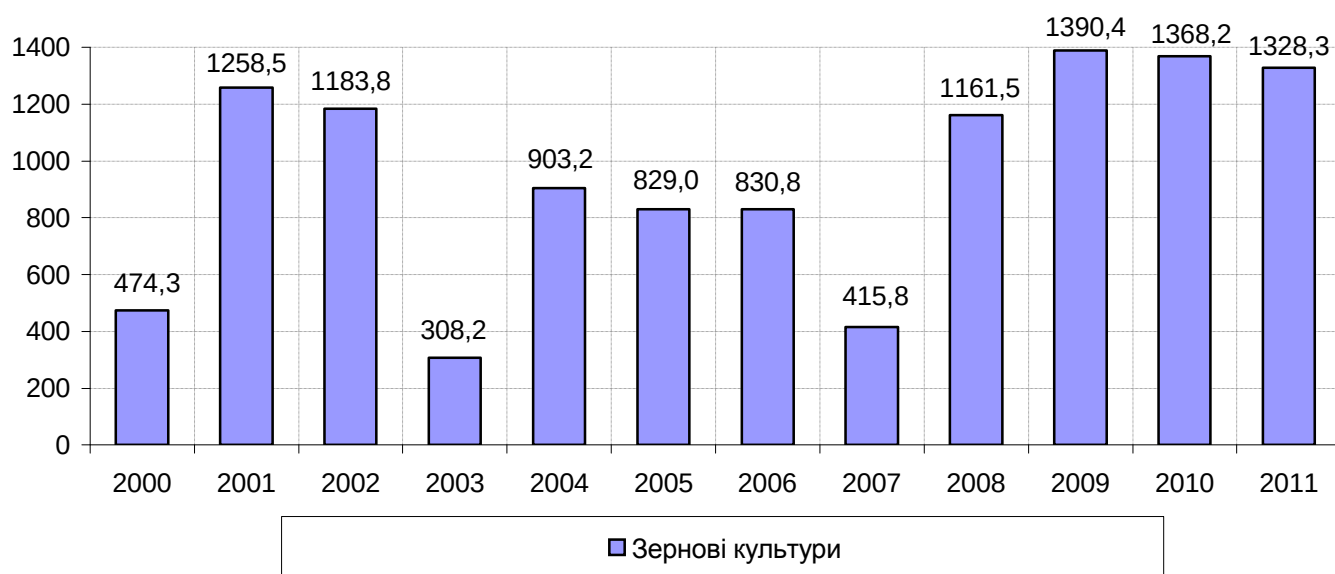

Рис. 1. Динаміка обсягів реалізації зернових культур в Миколаївській області, тис. т

Проблеми зернового ринку все ж таки найбільшою мірою полягають у ціноутворенні, проте ситуацію з цінами через хаотичність ринкових змін досить важко прогнозувати, хоча можна зробити деякі припущення. Закономірності динаміки зміни цін у минулих роках неприйнятні для

повномасштабного орієнтиру в прогнозах, адже аграрний сектор і, насамперед, оптові покупці нині відчують брак фінансових ресурсів, а держава неспроможна зняти з ринку надлишкову пропозицію зерна, заплативши за нього високу ціну. Підприємствам, які закупають зерно, бракує банківських кредитів, тому, за традицією минулих років, вони неспроможні закупити велику кількість збіжжя в короткостроковому періоді, тому й пропонують низьку ціну або не купують взагалі. Причини такого стану слід також шукати у ціноутворенні на світових ринках аграрно-продовольчих товарів, до того ж світове виробництво за обсягами значно перевищує минулорічні показники, особливо по фуражному зерну, ціни закономірно знижуються і така тенденція з огляду на кон'юнктуру може зберегтися, у кращому випадку ціни внутрішнього ринку України стабілізуються на позначці вересня-жовтня поточного року [4].

Також потрібно враховувати впливи світової фінансової кризи, які є підстава вважати одним із складників нинішніх проблем у зернопродуктовому комплексі України.

В умовах, коли аграрний сектор, який займає значне місце у національній економіці, яка, цілком імовірно, буде втягнута у процеси, пов'язані із фінансовою кризою, необхідним кроком з боку держави має стати посилення регуляторного впливу на ринок та економіку сільського господарства загалом. Одним із таких напрямів вважаємо регулювання цін і доходів, а також збалансування попиту-пропозиції, особливо на ринках, які значно впливають на розвиток галузі, - зерновий. Насамперед необхідно «вилучити» з ринку максимальну кількість зерна через активне застосування фінансових інтервенцій Аграрним фондом і стимулювати експорт олійних, щоб стабілізувати дохідність їх виробництва. Саме дохідність аграрного виробництва є тією проблемою, яку потрібно розв'язувати в умовах надлишку продукції та обмеженості неплатоспроможного попиту, а також зростання виробничих витрат. Але зазначимо, що потрібно враховувати як макро-, так і мікроекономічні

особливості вітчизняного аграрного виробництва. Держава повинна виступати активним гравцем-інтервентом, щоб мінімізувати вплив кризових явищ та запобігти подальшому поглибленню фінансових проблем учасників зернового ринку, зокрема в частині ціноутворення, балансування попиту-пропозиції.

Висновки. Для розв'язання фінансових проблем учасників ринку зерна необхідні: активізація експорту зернових, зокрема обсягів, які не можуть бути спожиті на внутрішній арені ринку; масштабна закупівля зерна для створення достатніх його резервів на внутрішньому ринку, яка повинна здійснюватися за цінами, не нижчими за встановлений Урядом рівень; кредитування підприємств, які бажають купувати зерно у вітчизняних виробників; підвищення ролі Аграрного фонду у формуванні внутрішнього ринку зерна через виділення йому достатніх обсягів, а нині вже й понад норму, обсягів коштів на здійснення фінансових інтервенцій, виділення коштів у необхідному обсязі насамперед з перших днів збирання врожаю, тобто у піковий період щодо пропозицій; максимальне нагромадження можливих запасів зерна на майбутнє, що сприятиме стабілізації цін як в урожайний, так і неврожайний роки; розвиток біржової торгівлі зерновими як індикатора ціноутворення;

ЛІТЕРАТУРА

1. Сільське господарство Миколаївщини : статистичний збірник / Головне управління статистики Держкомстату України у Миколаївській області. – Миколаїв, 2012. – 344 с.
2. Зерно України – 2008 – 2015 : Концепція державної цільової програми від 22.08.2007. – 10 с.
3. Банєва І.О. Удосконалення та підвищення ефективності спеціалізації господарств зернового напрямку : Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: – Миколаїв, 2003. – 242 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. М. Пастух, студентка

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті викладено сутність та склад трудового потенціалу, розкриті особливості його використання в аграрних підприємствах. Висвітлені фактори, що впливають на формування і розвиток трудового потенціалу аграрної сфери.

Ключові слова: трудові ресурси, економічно активне населення, трудовий потенціал.

Постановка проблеми. Ресурси праці є частиною населення країни, яка, маючи відповідні психофізіологічні, фізичні та інтелектуальні якості, здатна виробляти матеріальні і духовні блага та послуги, тобто здійснювати корисну діяльність. Трудовий потенціал є ширшим поняттям порівняно з робочою силою і трудовими ресурсами.

Трудовий потенціал аграрних підприємств з точки зору продуктивних сил – це людські ресурси з їх розумовими та фізичними можливостями, здібностями до трудової діяльності у працездатному віці. Природною основою трудового потенціалу є економічно активне працездатне населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління трудовим потенціалом на макрорівні розглядаються аспектно в контексті проблем економіки праці й соціально-трудових відносин, ринку праці тощо. Основні проблеми та перспективи використання трудового потенціалу висвітлені в наукових працях таких вчених як В. В. Онікієнко, В. К. Врублевський, І. І. Лукінов, І. С. Пирожков, С. М. Злупко та інших.

Постановка завдання. Незважаючи на безумовну потребу щодо розробки теорії управління трудовим потенціалом, внесок вітчизняних учених у її розвиток на сьогодні є недостатнім. Наукові дослідження переважно мають характер розвідок щодо напрацьованих світовою

інтелектуальною думкою та практикою концепцій, моделей управління трудовим потенціалом на рівні організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудовий потенціал як економічна категорія поки що має дискусійний характер. У загальному понятті під трудовим потенціалом розуміють можливу кількість і якість праці. Він має сукупність якостей, що визначають працездатність людини, тобто фізичний, психологічний, моральний потенціал, обсяг загальних і спеціальних знань і навичок.

Трудовий потенціал може розглядатися на трьох рівнях — потенціал людини, потенціал підприємства і потенціал суспільства [4].

Трудовий потенціал складається з багатьох складових, основними з яких є здоров'я, освіта, професіоналізм, творчий потенціал, активність.

Узагальненими показниками трудового потенціалу виступають:

- здоров'я населення, яке проявляється в середній тривалості життя, частці інвалідів, смертності за окремими віковими групами;
- моральність населення, що характеризується ставленням суспільства до соціально незахищених верств населення, релігійністю, показниками соціальної напруженості, злочинністю;
- творчий потенціал населення, який проявляється в темпах науково-технічного прогресу, кількості патентів і міжнародних премій тощо;
- організованість на рівні суспільства, оцінювану стабільністю законодавства і політичної ситуації;
- рівень освіти населення, що характеризується питомою вагою осіб із вищою освітою, середньою кількістю років навчання в розрахунку на одну людину, доступністю різних рівнів освіти;
- ресурси робочого часу, що характеризуються чисельністю працездатного населення, кількістю і часткою зайнятих, рівнем безробіття, кількістю відпрацьованих людино-днів за рік [3].

На нашу думку, для аграрних формувань основними складовими трудового потенціалу є здоров'я, освіта, професіоналізм, моральність,

мотивованість, вміння працювати в колективі, творчий потенціал, активність, організованість, ресурси робочого часу та ін.

На рівні господарства ці компоненти можна приблизно оцінити певними узагальненими показниками. Здоров'я працівників характеризується середньою тривалістю життя, їх травматизацією на виробництві залежно від різних причин, розміром та часткою витрат на охорону здоров'я тощо. Творчий потенціал і активність проявляються темпами науково-технічного прогресу та іншими чинниками. Рушійною силою реалізації потреби людей в отриманні професійної освіти високого рівня виступають умови праці, престиж професії, рівень матеріального стимулювання, інтереси та можливість проявити себе та ін. Вміння працювати у колективі виявляється у здатності працівників підприємства пристосовуватись до нового колективу, змін у його складі, а також, як результат, ефективності виробничої діяльності робітників у господарстві. Активність робітників залежить від багатьох факторів, таких як умови праці на підприємстві, безпека робочого місця, робочий режим господарства та безумовно системи оплати праці [2].

Так склалося, що в Україні фінансування людського капіталу відбувалося за залишковим принципом. Це призвело до суттєвого викривлення продуктивних сил і виробничих відносин у національній економіці. Сьогодні ця проблема відчувається дуже гостро, тому логічно постає питання зайнятості і раціонального використання наявного трудового потенціалу, зокрема аграрного сектора, в якому працює понад 20% зайнятого населення.

Трудовий потенціал аграрних підприємств залежить від низки факторів, а саме: від демографічної ситуації, професійно-кваліфікаційного рівня і соціально-культурного стану населення.

На жаль, в нашій країні демографічна ситуація знаходиться не в найкращому стані, все більше молоді виїжджає із села до міста у пошуках престижної високооплачуваної роботи, а у сільській місцевості

проживають переважно люди у немолодому віці. Це створює несприятливу ситуацію для аграрних підприємств, оскільки більшу частину їх працівників складають люди перед пенсійного віку, що призводить до значного зниження темпів виробництва та продуктивності праці. Професійно-кваліфікаційний рівень робітників є однією з обов'язкових складових успішного функціонування сільськогосподарського підприємства, так як створює умови для вдосконалення виробничого процесу та здешевлення собівартості отриманої продукції. На сьогоднішній день в Україні існує біля 20 державних аграрних вузів, які випускають висококласних молодих спеціалістів, проте випускники не бажають їхати у село і працювати в аграрній сфері, так як ця робота є відносно низькооплачуваною [1].

Основою трудового потенціалу безумовно є трудові ресурси. Трудові ресурси - це сукупність здатних до праці людей, які мають необхідний фізичний розвиток, знання та практичні навички, приймають або спроможні приймати участь у виробництві матеріальних та духовних благ.

Використання трудових ресурсів у сільському господарстві має певні особливості, які визначаються специфікою аграрної сфери. Насамперед вони пов'язані з технологією і умовами виробництва, рівнем технічної оснащеності та економічною необхідністю ведення особистого селянського господарства працівниками сільськогосподарських підприємств. Тому ці особливості мають різне походження і полягають у модифікуючому впливі на характер зайнятості в аграрному виробництві, визначають його потребу в трудових ресурсах.

Основними особливостями використання трудових ресурсів в аграрній сфері є:

- врахування фактору часу: якщо постійних працівників для своєчасного виконання належних робіт недостатньо, то підприємство повинно заздалегідь потурбуватися про найом робочої сили відповідної кваліфікації і в потрібній кількості;

- в сільському господарстві період виробництва не збігається з робочим періодом, що зумовлює нерівномірну зайнятість трудових ресурсів протягом року (сезонність) і є однією з причин неповної їх зайнятості, особливо в рослинництві.

Сезонність виробництва не лише зумовлює використання певних форм кооперації і розподілу праці на підприємствах, але й призводить до негативних економічних і соціальних наслідків:

- значне недовикористання робочої сили спричиняє зниження рівня оплати праці постійних працівників, що є одним з головних чинників плінності кадрів;

- підприємства недоодержують значні обсяги продукції;

- породжує труднощі, пов'язані з наймом тимчасових працівників.

В аграрних підприємствах організація використання праці передбачає поліпшену організацію виробничого процесу, при якій зростає продуктивність праці, скорочується трудомісткість виготовлення продукції і, як наслідок цього, кількість працівників. Поліпшення форм і методів організації праці й управління включає поєднання професій, поліпшення умов праці, вдосконалення нормування, скорочення втрат робочого часу, плінності кадрів. При цьому праця в аграрній сфері досить складна і не дає гарантій в одержанні очікуваних результатів, які значною мірою залежать від природно-кліматичних і соціально-економічних умов, а також територіального розміщення підприємств.

Нині істотне зменшення кількості сільського населення є переважно наслідком науково-технічного прогресу і розвитку цивілізації. Проте в ряді регіонів нашої держави ця прогресивна в своїй основі тенденція набула гіпертрофованого характеру, оскільки вибуття робочої сили із сільськогосподарського виробництва перевищувало можливості її компенсації засобами механізації й автоматизації виробництва. За сучасного недостатнього рівня механізації та автоматизації виробництва, високого ступеня зношеності машинно-тракторного парку в багатьох

підприємствах гостра нестача окремих видів техніки для своєчасного та якісного виконання технологічних операцій зумовлює істотну залежність результатів господарської діяльності підприємств від рівня працевзабезпеченості виробництва.

Висновки. Специфіка аграрної сфери зумовлює наявність певних особливостей у використанні трудових ресурсів у сільському господарстві. До них можна віднести сезонність виробництва, необхідність врахування фактора часу та те, що у сільському господарстві період виробництва не збігається з робочим часом. Трудовий потенціал розглядається у ширшому розумінні ніж трудові ресурси та включає у себе такі категорії як рівень освіти, професіоналізм робітників, їх активність та творчий потенціал на робочому місці. Організація використання праці передбачає поліпшену організацію виробничого процесу, зростання продуктивності праці, скорочення трудомісткості продукції і, як наслідок цього, зменшення кількості працівників, зайнятих на виробництві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Житник Т. П. Управління трудовими ресурсами : Методичні рекомендації / За ред. В. І. Перебийніса. — Полтава : ПДАА, 2007. — 47 с.
2. Андрійчук В. Г. Продуктивність праці аграрних підприємств / Андрійчук В. Г. // Економіка АПК. — 2002. — № 9. — С. 62 — 68.
3. Економіка сільського господарства: Навч. посібник / [Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін.] ; За ред. В. К. Збарського, В. І. Мацибори. — К. : Каравела, 2009. — 264 с.
4. Жибак М. Соціально-економічна сутність трудового потенціалу сільських територій / Жибак М. — Тернопіль : Бережанський агротехнічний інститут, 2009. — С. 33 — 36.

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО – ШЛЯХ ДО ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВАВИ

*Ю.В. Погоріла, магістр
Миколаївський національний аграрний університет*

Продовольча безпека є однією з основних складових економічної безпеки будь-якої країни. Без забезпечення населення достатньою кількістю продовольства відповідної якості неможливо досягнути сталого соціально-економічного розвитку суспільства.

Ключові слова: продовольча безпека, органічне виробництво, органічна продукція, сертифікація, «Органік стандарт».

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України продовольча проблема набуває особливої гостроти у зв'язку з поглибленням інтеграційних процесів та соціальною спрямованістю розвитку країни. Рівень продовольчого забезпечення населення виступає одним із найважливіших чинників національної безпеки будь-якої країни та повинен гарантувати соціально-економічну стабільність у суспільстві, якісне відтворення і розвиток нації.

Аналіз досліджень та публікацій. Продовольча безпека – це спроможність держави гарантувати задоволення потреб у продуктах харчування на рівні, необхідному для нормальної життєдіяльності населення. Завдяки розв'язанню продовольчої проблеми досягається сталий соціально-економічний розвиток, відтворювальний процес людства. Продовольча незалежність держави забезпечується тоді, якщо частка власного виробництва найважливіших продуктів харчування в щорічному загальному обсязі їх споживання становить не менше як 80 % . Допустимі частки імпорту в ресурсах найважливіших продовольчих товарів мають бути диференційовані залежно від можливостей їх виробництва в державі.

Продовольча безпека держави гарантована тоді, коли нарощується виробництво продуктів харчування, поліпшується їхня якість і збалансованість за поживними елементами, коли необхідна доступність

продовольчих ресурсів для кожної людини є пріоритетною в економічному й соціальному розвитку країни.

Гарантування продовольчої безпеки, як одного із основних пріоритетів розвитку національної економіки України, у політичному полі посідає визначальне місце і є однією з причин поглиблених наукових досліджень, визначаючи їх актуальність. На це вказує численний науковий доробок з питань формування продовольчої безпеки держави її теоретичних і методологічних основ, обґрунтування продовольчої парадигми. Серед досліджень окремі аспекти висвітлено в роботах Ю.Д. Білика, О.І. Гойчук З.І. Ільїної, М.В. Калінчика, С.М. Кваші, А.С. Лисецького, І.І. Лукінова, Л.В. Молдован, В.М. Олійника, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, Н.В. Сеперович, В.О. Точиліна, В.М. Трегобчука, М.Й. Хорунжого, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та ін.

Екологічно чиста (органічна) продовольча продукція – це безпечна продукція, яка вирощується та переробляється без застосування мінеральних добрив та засобів захисту рослин, без генних модифікацій та за мінімального обробітку ґрунту в рослинництві, та без використання стимуляторів росту, антибіотиків та генно модифікованих організмів в тваринництві. Органічна продукція є абсолютно безпечною для організму людини та не наносить шкоди навколишньому середовищу.

Постановка завдання. При виробництві органічних продуктів застосовують технології максимального збереження поживних речовин. Для цього повністю відмовляються від ароматизаторів, барвників, консервантів та генетично модифікованих організмів. Заборонено рафінування, мінералізація та інші технологічні операції, які зменшують поживні властивості продукту. До того ж матеріали для упакування екологічно чистого продукту виготовляються з натуральної сировини.

Екологічно чисті продукти - це продукти, які сприймаються споживачем як безпечні для здоров'я, такі, що позитивно впливають на

організм людини, в них відсутні небезпечні інгредієнти, і вони не справляють негативного впливу на довкілля.

Екологічно чистої продукції є практичною реалізацією у сфері аграрного виробництва концепції сталого розвитку, що передбачає поєднання економічного зростання, соціального розвитку й захисту довкілля як взаємозалежних і взаємодоповнювальних елементів стратегічного розвитку держави, що гарантуватиме населенню високу якість продовольства як важливої складової продовольчої безпеки.

Сертифікація — процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвічує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управлінням довкіллям, персоналу встановленим законодавством вимогам.

В Україні екологічна сертифікація сільськогосподарської продукції здійснюється відповідно до критеріїв, встановлених такими міжнародними організаціями як Глобальна мережа екологічного маркування (GEN) та Міжнародною федерацією органічного сільськогосподарського руху (IFOAM).

Головною метою інспекції та сертифікації є гарантія споживачу того, що продукт дійсно вироблений згідно з нормами органічного сільськогосподарства. Особливості органічної сертифікації такі:

- сертифікація самого процесу виробництва, а не кінцевого продукту;
- сертифікація на всіх стадіях виробництва – "від поля до прилавка";
- незалежність інспекційних органів;
- незалежний контроль за діяльністю інспекційних органів [1].

Процес сертифікації передбачає ряд етапів: інспекція ґрунту, технології, продукції (енергетичні дані), зберігання, переробки, транспортування і продажу. Кожна партія виробленої продукції повинна мати сертифікат. Якщо правильно велася документація господарства, і хімічні показники ґрунту знаходяться в межах норми, то процес отримання сертифікату, що підтверджує органічний статус господарства, може

тривати менше 4-х років. Сертифікація проводиться щороку (у більшості випадків двічі на рік) і дійсна впродовж року, на наступний рік необхідна пере сертифікація. Сертифікуються всі ланки – господарство, склади, елеватори – для запобігання змішування з іншими видами продовольства. Обов’язковою є сертифікація організації, яка здійснює експортно-імпортні операції [2].

Виклад основного матеріалу досліджень. Головною специфікою сертифікації органічного виробництва є суворий і постійний контроль усіх етапів органічного виробництва від поля і до столу. Тобто сертифікується не кінцевий продукт, а весь процес виробництва органічної продукції. Сертифікат, що надає органічний статус, є підтвердженням дотримання вимог стандартів органічного виробництва.

Дві складові сертифікації:

1) Інспекція – виїзна планова перевірка сільськогосподарського підприємства (полів, приміщень, документів тощо) на відповідність його діяльності до вимог стандартів органічного виробництва);

2) Сертифікаційний процес – оцінка та перевірка інспекційних документів, виконання вимог попереднього року та прийняття сертифікаційного рішення.

Слайд «Невід’ємні складові органічного сектору» - прикріпити з додатку. Напрямки сертифікаційної діяльності: рослинництво (в т.ч. овочівництво, плодівництво, лікарські трави), тваринництво (ВРХ, свині; лише з сертифікованим рослинництвом), продукція дикоросів (збір дикоростучих трав, ягід, грибів, горіхів тощо), бджільництво, переробка та трейдери тощо.

Сертифікацію органічного виробництва проводять акредитовані компетентні сертифікаційні органи. В якості інформації для споживача на упаковку наноситься відповідне маркування згідно зі стандартами та інформація про орган, що сертифікує.

На території України працюють іноземні сертифікаційні органи та український сертифікаційний орган ТОВ «Органік стандарт», що на сьогодні є акредитованим відповідно до міжнародних стандартів і уповноважений надавати послуги з сертифікації органічного виробництва [3].

«Органік стандарт» - це перша організація в Україні, що дає можливість національним товаровиробникам позиціонувати свою продукцію під знаком, що засвідчує органічне походження продукту.

Розвиток виробництва органічної продукції у великих масштабах без державної підтримки неможлива. У зв'язку з цим потрібно законодавчо встановити форми державної підтримки органічного агро виробництва [4].

Згідно із проектом Закону України про органічне виробництво, правила органічного виробництва – нормативний документ, який регламентує технологічні процеси виробництва, переробки, маркування, зберігання, реалізації органічної сільськогосподарської продукції та сировини рослинного і тваринного походження;

Проектом Закону також передбачається здійснювати державний нагляд за дотриманням виробниками правил органічного виробництва. З цією метою передбачається здійснювати державний нагляд за органами сертифікації – діяльність уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики щодо здійснення державного нагляду та контролю за іноземними, державними та приватними органами сертифікації з метою дотримання ними правил проведення процесу сертифікації виробників, а також відповідних технічних регламентів фізичними та юридичними особами, які здійснюють вирощування, виробництво, перероблення, маркування, перевезення, зберігання та реалізацію органічної продукції та сировини.

Висновки. Насамкінець хотілося б сказати, що виробництво екологічно чистої продукції харчування може стати своєрідним “коником” економіки України, тим напрямом, рухаючись по якому, ми

можемо зайняти серйозні позиції на світовому ринку і дати значний імпульс розвитку не тільки сільського господарства, але і багатьох інших супутніх галузей. Уже сьогодні Україна, використовуючи позитивний світовий досвід, може розвивати такий перспективний напрямок агровиробництва, що позитивно позначиться і в економічному, і в екологічному, і в соціальному плані для країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артиш В.І. Удосконалення системи державного регулювання виробництва органічної продукції в Україні [Електронний ресурс] / В. Артиш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Збірник наукових праць – 2010
2. Зайчук Т.О. Маркетинговий підхід до визначення стратегії розвитку сільського господарства України // IX Міжнар. наук.-практ. конф. „Теорія і практика сучасної економіки”: Зб. тез доповідей, – Черкаси: ЧДТУ, 2008. – С. 155 – 158.
3. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку./ М. Кобець // Проект "Аграрна політика для людського розвитку". Актуальні питання аграрної політики: збірник робіт 2003-2004. – С. 106 – 132.
4. Лузан Ю.Я. Перспективи створення само забезпечувальної енергетичної системи ведення сільськогосподарського виробництва / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 40 – 48.
5. Шувар І.В. Біологізація землеробства – стратегічний напрям формування ринку екологічно чистої продукції [Електронний ресурс] / Міжнародна інтернет-конференція — Режим доступу: <http://www.viem.edu.ua> .

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНІ

В.М. Сабат, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлена сучасна структура професійної підготовки працівників молочної галузі, її характеристика та класифікація. Представлена державна політика у галузі освіти в аграрних закладах. Розкрито організацію та вдосконалення підготовки й підвищення кваліфікації кадрів у аграрній сфері. Наведено зарубіжний досвід вдосконалення професійної підготовки працівників.

Ключові слова: освіта, підготовка працівників молочної галузі, кваліфікація, аграрна сфера, виробничий потенціал, ефективність роботи.

Постановка проблеми. Освіта та професійна підготовка є фундаментом людського розвитку і прогресу суспільства. Вони також виступають гарантом індивідуального розвитку, виховують інтелектуальний, духовний та виробничий потенціал суспільства. Розвиток держави, структурні перетворення мають гармонійно поєднуватись з реформою освіти, професійною підготовкою для того, щоб задовольнити потреби і прагнення людей. Підвищення освітнього й культурного рівня працівників, їх професійної компетентності є не тільки важливим резервом удосконалення системи управління трудовими ресурсами, а й одним із вирішальних факторів успішного вирішення багатьох соціальних та економічних проблем.

Галузь сільського господарства - складна система взаємодіючих і взаємопов'язаних елементів. Ефективність функціонування системи тісно пов'язана з ефективністю роботи працівників аграрної сфери. В свою чергу, від рівня кваліфікації та освіти, від знань, умінь та навичок працівника – аграрія залежить рівень розвитку підприємства, його виробничий потенціал в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний вклад у розвиток та функціонування сучасної системи професійної підготовки

аграрних працівників України зробили вітчизняні та зарубіжні вчені Т.А. Алексеєнко, В.І. Бондар, А.О. Грішнова, Б.С. Гершунський, Р. Дорнбуш, М.З. Згуровський, В.І. Марцинкевіч, С. Фішер, А.Д. Шеремет, О.А. Шпіг, М.Я. Штейнман та ін.

Сучасний розвиток науки і техніки в сільськогосподарській галузі України вимагають підвищення професійно-кваліфікаційного рівня трудових ресурсів, що і є темою нашого дослідження.

Розглянемо цю проблему на прикладі працівників молочної галузі у сільськогосподарських підприємствах Березанського району Миколаївської області. На підприємствах, що спеціалізуються на виробництві молока у Березанському районі є потреба в кваліфікованих працівниках - аграріях, які мають високий загальноосвітній рівень, широкопрофільну професійну підготовку, спроможні швидко оволодіти новими технологіями, орієнтуватися у сільськогосподарському виробництві, яке динамічно змінюється, готові до постійного вдосконалення своїх знань і вмінь, конкурентоспроможних на ринку праці. Отже, виникає необхідність удосконалення системи формування якості трудового потенціалу, створення єдиної національної системи загального, безперервного професійного навчання з відповідним науково-методичним, фінансовим та кадровим забезпеченням.

Постановка завдання. Основним завданням статті є дослідження сучасної структури професійної підготовки працівників молочного комплексу на сільськогосподарських підприємства Березанського району, її характеристика, визначення плану підготовки кадрів в галузі сільського господарства та підвищення кваліфікації працівників.

Виклад основного матеріалу. Кваліфікація - це якісна характеристика працівників певної професії. Вона залежить від рівня професійних знань, вмінь, навичок і здібностей до праці. Сучасний аграрний ринок вимагає працівника, який може швидко адаптуватися до змін у сільському господарстві, може ефективно підвищувати рівень

виробництва сільськогосподарських культур та іншої продукції. І це вимагає підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників.

У ринкових умовах працівник повинен вчитися протягом усього трудового життя, щоб ефективно працювати і бути готовим вирішувати нові складні завдання. Згідно з матеріалами спеціальних досліджень, на сільськогосподарських підприємствах 70 % браку продукції і 30 % поломок обладнання відбуваються через низьку кваліфікацію працюючих [1].

В Україні встановлена єдина структура системи освіти, що включає: дошкільне виховання; загальну середню освіту; позашкільне навчання і виховання; професійну освіту; післядипломну підготовку; аспірантуру; докторантуру; підвищення кваліфікації, перепідготовку кадрів; самоосвіту. Вища освіта забезпечує фундаментальну, наукову та загальну культурну підготовку кадрів у сільському господарстві, одержання громадянами спеціальності відповідно до їх покликань, інтересів, здібностей, а також підвищення їх кваліфікації, вдосконалення професійної підготовки, перепідготовку аграрних працівників. Підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах може проводитись з відривом від виробництва, без відриву від виробництва і через поєднання цих форм (екстерном).

Підвищення кваліфікації та перепідготовка працівників сільського господарства, зокрема молочної галузі, забезпечують поглиблення професійних знань, вмінь за спеціальністю, одержання нової кваліфікації, нової спеціальності на основі набутої у навчально-виховному закладі та досвіду практичної роботи. Професійна підготовка працівників перетворює просту робочу силу в кваліфіковану, яка за одиницю часу створює більшу вартість порівняно з простою, некваліфікованою. На відміну від загальноосвітньої, професійна підготовка тісно пов'язана з ринком праці, з потребами сільського господарства у відповідних спеціальностях та рівнях кваліфікації [2].

Відповідно до статті 30 Закону України «Про освіту» підготовка кваліфікованих робітників, а також молодших спеціалістів, спеціалістів та магістрів здійснюється за освітньо-кваліфікаційними та освітньо-професійними програмами. Вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки встановлюються державними стандартами освіти, які є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм одержання освіти. Державні стандарти освіти розробляються окремо з кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і затверджуються Кабінетом Міністрів України. Вони підлягають перегляду та перезатвердженню не рідше, ніж один раз на 10 років.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить, що в період структурних змін в економіці питання професійного навчання набувають особливого значення і постійно перебувають під увагою держави та громадськості.

Систематичного підвищення загальноосвітнього рівня і професійних знань працівників сільського господарства, керівників і спеціалістів підприємств вимагають упровадження прогресивних технологій, нових машин і механізмів, реформування власності та організаційних форм господарювання в АПК. Планування підготовки кадрів і підвищення їхньої кваліфікації має як виробничо-економічну мету — забезпечення господарства кваліфікованими кадрами, так і соціальну — створення умов для професійно-кваліфікаційного росту працівників, задоволення їх вимог до характеру й змісту праці.

Підготовка працівників масових професій у господарстві може здійснюватися у господарствах шляхом учнівства, наставництва, проведення агрозоотехнічного і механізаторського навчання. Підготовку кадрів здійснюють у розрізі професій: трактористів-машиністів, водіїв та інших механізаторів; працівників тваринницьких ферм і комплексів; спеціалістів. Підготовку і перепідготовку кадрів планують виходячи з потреби в них і наявності таких груп працівників, яких можна направити

на навчання. Визначаючи чисельність керівників і спеціалістів для підвищення кваліфікації, виходять із того, що вони мають проходити навчання один раз на п'ять років на базі спеціальних навчальних закладів з відривом від виробництва строком до трьох місяців.

У даний час частина підприємств Миколаївської області почала систематично практикувати навчання робітників за кордоном. Кожне сільськогосподарське підприємство Березанського району проводить цільове навчання робітників молочної галузі по різних міжнародним стандартам, вимогам, інструкціям тощо. Також підприємства систематично проводять навчання робітників іноземним мовам. Практика розвинутих країн свідчить, що підготувати висококваліфікованого працівника за 4 – 6 місяців неможливо. В Японії, США, Німеччині на підготовку кваліфікованих робітників з випускників середніх шкіл витрачається від 3-х до 4-х років. Слід врахувати і той факт, що матеріально-технічна база в цих країнах досить добре розвинута. Витрати на освіту та професійну підготовку аграрних працівників складають основну частку капіталовкладень сільського господарства у розвиток робочої сили на всіх рівнях. Вони включають початкові витрати і супроводжуються надією на окупність та прибутковість в майбутньому [3].

Висновки. Отже, високий рівень професійної освіти працівників в аграрній сфері України, зокрема молочної галузі, є передумовою професійного і підприємницького успіху та засобу її соціального захисту від стихійного коливання попиту на ринку праці. Він є однією із найважливіших сфер самореалізації особистості, її творчого потенціалу, способом задоволення духовних потреб людини. Рівень кваліфікації аграрного працівника разом з організацією та мотивацією праці стає вирішальною ланкою в підвищенні конкурентоспроможності найманих працівників у сільському господарстві. І саме тому в умовах ринкової економіки робітники постійно повинні підвищувати свою кваліфікацію. Багатопрофільна кваліфікація базується на розширенні

профілю та суміщенні спеціальностей, що сприяє збільшенню продуктивності праці та творчому зростанню. Сучасне сільськогосподарське виробництво не може працювати без високого загальноосвітнього і технічного рівня персоналу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про освіту : Закон України // Закони України. — К., 1997. — Т. 1.
2. Грішнова О.А. Проблеми ринкової трансформації освіти та професійної підготовки працівників сільського господарства / О.А. Грішнова. // Україна: аспекти праці. — 1998. — № 1. — 100 – 107 с.
3. Грішнова О.А., Смолівик П.О. Освіта й професійна мобільність як чинники конкурентоздатності робочої сили / О.А. Грішнова, П.О. Смолівик. // Україна: аспекти праці. — 1999. — № 1. — 27 – 33 с.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

*Я. С. Сурженко, студентка
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті проаналізована економічна ефективність виробництва продукції рослинництва за матеріалами сільськогосподарського підприємства Єланецького району та визначені основні напрямки її підвищення.

Ключові слова: рослинництво, ефективність, розвиток галузі, резерви підвищення.

Постановка проблеми. Виробництво рослинницької продукції є основним напрямком виробничої діяльності всіх господарюючих суб'єктів аграрного сектору та спрямоване на формування ринку продовольства, а саме: забезпечення населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, харчову, переробну і легку промисловість – сировиною. Ефективність розвитку рослинництва формується під впливом багатьох чинників, зокрема ґрунтово-кліматичних, технологічних, біологічних та інших, що ускладнює пошук додаткових можливостей для її підвищення. При цьому відіграє важливу роль управління виробництвом продукції рослинництва та підвищення його економічної ефективності.

Основними напрямками збільшення виробництва продукції галузі рослинництва є насамперед підвищення ефективності використання землі, удосконалення структури посівних площ та ріст урожайності, раціональне застосування органічних і мінеральних добрив, засобів захисту рослин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку підвищення ефективності управління виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах в умовах ринкових перетворень висвітлені в наукових працях таких вчених, як М. М. Федорова, В. І. Бойко, М. Г. Лобас, П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, В. Ф. Сайко, В. П. Ситник, Л. М. Худолій, М. І. Щур, О. М. Шпичак та інші. Але нестабільність економічних умов господарювання в аграрній сфері потребує по-

дальших досліджень стану та перспектив розвитку рослинництва в аграрних формуваннях.

Постановка завдання. Проаналізувати економічну ефективність управління виробництвом продукції рослинництва в аграрних підприємствах Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна ефективність передбачає досягнення максимального ефекту від фінансово-господарської діяльності підприємств за мінімальних витрат ресурсів. Вона відображає вплив сукупності факторів, що формують її рівень і зумовлюють тенденції розвитку галузі.

Система показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва формується на даних про вартість валової продукції, прибутку, собівартості, рівня рентабельності виробництва й норми прибутку, продуктивності праці й трудомісткості, урожайності сільськогосподарських культур.

Ефективність виробництва продукції рослинництва залежить від багатьох факторів, які впливають на ціну реалізації, собівартість, урожайність. В свою чергу, дотримання технологічних процесів, якість насіння, якість землі, погодні умови, рівень розораності земель впливає на урожайність рослинницьких культур[1].

Оцінюючи економічну ефективність виробництва продукції рослинництва на прикладі фермерського господарства «Гуліна Володимира Анатолійовича» Єланецького району (табл.1) слід зауважити, що урожайність озимої пшениці, озимого ячменю та соняшнику за три роки має тенденцію до підвищення, а ріпаку – до зниження. При цьому виробнича собівартість 1 ц озимої пшениці та соняшнику у 2011 року в порівнянні з 2009 роком зменшилась, а озимого ячменю та ріпаку – збільшилась. Ціна реалізації 1 ц всіх видів продукції підвищилась. Як результат, за три роки рівень рентабельності озимої пшениці та соняшнику збільшився, а озимого ячменю та ріпаку – зменшився.

Одним з найважливіших показників ефективності сільськогосподарського виробництва вважається виробництво валової продукції рослинництва, що характеризує досягнуті параметри тієї чи іншої галузі. Щорічно Миколаївська область забезпечує в середньому 5,4% валового збору зернових та зернобобових культур, 8,7% насіння соняшнику, 4,0% овочів відкритого та закритого ґрунту, 9,8% винограду (у % до України). Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва на Миколаївщині у січні–вересні 2012 року порівняно з відповідним періодом 2011р. складав 69,9%, у т.ч. в аграрних підприємствах – 64,3%, у господарствах населення – 78,7%. Станом на 1 жовтня 2012р. господарствами усіх категорій зернові та зернобобові культури (включаючи кукурудзу) зібрано з площі 715,1 тис.га, що на 17,5% менше ніж на 30 вересня 2011р.

Природно-кліматичні умови та родючі землі всіх зон області сприяють вирощуванню практично всіх сільськогосподарських культур і дозволяють отримувати високі врожаї.

В цілому ситуація в галузі рослинництва Миколаївської області видається задовільною, хоча аграрні формування регіону опинились в досить важких економічних умовах. Ефективність діяльності галузі рослинництва у 2012 році порівняно з попередніми роками зростає за рахунок збільшення обсягів виробництва. Однак пріоритетним завданням кожного з аграрних формувань області залишається досягнення економічної ефективності їхнього функціонування [2].

Основними напрямками удосконалення управління виробництвом продукції рослинництва є:

- розширення посівних площ;
- вдосконалення структури посівів;
- збільшення урожайності (за рахунок додаткового внесення добрив, підвищення окупності добрив, впровадження більш раціональних сортів культур інтенсивного типу, покращення сінокосів і пасовищ та інші агротехнічні заходи);

**Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва
в ФГ «Гулін В.А.» Єланецького району**

Показники	Озима пшениця	Озимий ячмінь	Соняшник	Ріпак
Врожайність, ц з 1га				
2009 р.	44,1	54,4	23,7	58,4
2010 р.	49,9	44,4	42,7	26,7
2011 р.	54,5	54,5	58,8	25,0
Виробнича собівартість 1 ц, грн				
2009 р.	59,0	42,5	121,8	29,9
2010 р.	35,8	40,2	41,8	66,7
2011 р.	48,8	48,8	45,2	106,2
Ціна реалізації 1 ц, грн				
2009 р.	73,4	94,9	93,3	243,8
2010 р.	106,9	74,1	346,5	248,9
2011 р.	159,6	135,2	300,2	418,5
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн				
2009 р.	8,3	47,9	-41,2	210,8
2010 р.	32,3	20,3	283,0	164,1
2011 р.	25,2	68,3	233,8	120,0
Рівень рентабельності (збитковості), %				
2009 р.	12,7	104,3	-30,5	638,7
2010 р.	43,3	37,7	445,1	193,4
2011р.	18,7	102,1	352,5	40,2

- переважний розвиток економічних методів управління і вибору раціональних форм стимулювання працівників, правильне поєднання економічних методів з адміністративними і соціально-психологічними методами;

- удосконалення методів підбору, розстановки і використання кадрів, підвищення їх кваліфікації.

При використанні в господарстві інтенсивних технологій особливого значення набуває дотримання технологічної дисципліни на всіх організаційно-технічних операціях. Застосування інтенсивних технологій сприяє зниженню собівартості продукції та трудоемкості. За рахунок комплексної механізації виробничих процесів, використання ресурсо- та енергоощадних технологій, удосконалення організаційних систем управління та ін. можна значно підвищити ефективність виробництва продукції рослинництва та її конкурентоздатність на ринку в сучасних умовах [3].

Невикористаними резервами збільшення виробництва продукції у зв'язку з неповним використанням земельних ресурсів вважаються ті, які пов'язані з недовиконанням плану заходів щодо поліпшення земель.

Виробництво рослинницької продукції ведеться на землі, яка в сільському господарстві виступає як основний засіб виробництва. Просторова роззосередженість сільськогосподарського виробництва та його тісна залежність від природо-кліматичних умов, а також ведення землеробсько-виробничих видів діяльності на різних за якістю ґрунтах обумовлюють необхідність раціонального розміщення культур, що в поєднанні зі спеціалізацією здатне зробити вагомий вплив на отримання результатів. Таким чином, суттєвим резервом збільшення виробництва продукції в рослинництві є поліпшення структури посівних площ, тобто збільшення частки більш врожайних культур у загальній посівній площі. Для розрахунку величини цього резерву спочатку необхідно розробити більш оптимальну структуру посівів для даного господарства з

урахуванням усіх його можливостей і обмежень, а потім порівняти фактичний обсяг продукції з можливим, який буде отриманий з тієї ж загальної фактичної площі, при фактичній урожайності культур, але при поліпшеній структурі посівів [4].

Висновки. Проблеми підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва в Миколаївській області набувають на сучасному етапі виняткового значення. Основними напрямками підвищення ефективності виробництва рослинницької продукції є: зниження собівартості продукції, чого можна досягти за рахунок підвищення врожайності культур через впровадження нових прогресивних ресурсозберігаючих технологій, оптимізація використання техніки, збільшення обсягів внесення мінеральних і органічних добрив. Збільшувати суму прибутку, який залежить від кількості реалізованої продукції, середньої реалізаційної ціни і собівартості продукції рослинництва. Створити для аграріїв прогнозовані економічні стимули – забезпечити законні права вільно реалізувати продукцію за максимально сприятливими ринковими цінами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дещенко О. В. Розвиток і ефективність виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах регіону / О. В. Дещенко // Економіка АПК. – 2007 р. – С. 36.
2. Сільське господарство Миколаївської області за 2011 рік: [стат. збірник]. – Миколаїв : Головне управління статистики у Миколаївській області, 2012. – 215 с.
3. Калінчик М. В. Стабілізація виробництва зерна в Україні / М. В. Калінчик, В. С. Шовкалюк // Економіка АПК. – 2007 р. – №4 – С. 34.
4. Бойко В. І. До проблеми формування ринку зерна / В. І. Бойко // Економіка АПК. – 2007 р. – №3. – С. 38.

**ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ
ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

***В.В. Тарабрін, магістр
Миколаївський національний аграрний університет***

*У статті проведено аналіз вітчизняних видань з питань еколого-економічної ефективності використання земель сільського господарства, пропонується перелік шляхів підвищення еколого-економічної ефективності, не завдаючи екологічної шкоди.
Ключові слова: земельні ресурси, еколого-економічна оцінка, землекористування.*

Постановка проблеми. Перед суспільством завжди стояла проблема ефективного використання земель сільськогосподарського призначення, вирішення якої давало б змогу максимально задовольнити матеріальні і духовні потреби людини.

Основою подальшого розвитку сільського господарства і збільшення виробництва продукції є високоефективне використання землі та підвищення її продуктивності. В сучасних умовах підвищення економічної ефективності використання земель набуває першочергового значення.

Еколого-економічна оцінка використання земель є складовою частиною загальної оцінки природних ресурсів. У сучасних умовах необхідність її проведення обумовлюється, в першу чергу, суттєвим антропогенним навантаженням на довкілля, що зумовлює якісні зміни у взаємовідносинах між людиною та природою. Значною науковою та практичною проблемою стає оцінка використання земельних ресурсів у сільськогосподарському виробництві, а серед завдань еколого-економічної оцінки використання земель сільськогосподарського призначення особливого значення набуває визначення рівня відповідності існуючого рівня їх використання екологічно- нормативним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам комплексної оцінки ефективного використання природного потенціалу земельних

ресурсів присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених, як: А. Сохнич В. Андрійчука, В.Другака, В. Гуцулюка, Д. Гнаткович, В. Горлачука, Б. Данилишина, С. Дорогунцова, О. Корчинської, О. Котикової, Г. Чогута, О. С. Будзяка та інших. Результати їх досліджень охоплюють широке коло питань зазначеної проблеми.

Постановка завдання. Розвиток теоретичних та науково-методичних підходів щодо формування системи показників еколого-економічної ефективності використання земель сільського господарства, визначення шляхів підвищення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів.

Викладення основного матеріалу. В умовах, коли природні ресурси обмежені, а потреби населення постійно зростають, підвищення економічної ефективності їх використання набуває першочергового значення. Більшість науковців пропонують визначати окремо економічну та екологічну ефективність. Екологічну ефективність науковці пов'язують з необхідністю відтворення і раціонального використання сільськогосподарських земель. Економічна ефективність визначається співвідношенням між економічними результатами і витратами виробництва. У той же час взаємодія між екологічною та економічною системами території обумовлюють необхідність оцінки еколого-економічної ефективності господарювання.

Так, Чогут В.І виділяє дві складові ефективності використання земель: економічну і екологічну. Економічну ефективність сільського господарства науковець визначає як максимальне виробництво продукції, яка необхідна суспільству, при найменших витратах суспільної праці і ресурсів на її одиницю. Екологічну ефективність сільськогосподарського виробництва вчений визначає як збереження природних характеристик і стійке функціонування агросистем, складовою яких є земля [1].

Третяк А.М. і Другак В.М. [2] пропонують виділяти екологічну, виробничо-економічну, інвестиційну та соціальну ефективність

землекористування. Зокрема, екологічну ефективність науковці пов'язують з необхідністю охорони природи, відтворення і раціонального використання природних ресурсів.

Будзяк О.М. виділяє природно-виробничу ефективність, яку пропонує визначати за допомогою коефіцієнта природно-виробничої ефективності, що розраховується через співвідношення фактичної та потенційної урожайності сільськогосподарської культури [1]. Коренюк П.І. вказує на необхідність поєднання економічної та екологічної ефективності. [2] Автор зазначає, що економічна ефективність використання, відтворення та охорони земельних ресурсів визначається як кількість отриманих кінцевих результатів від їх експлуатації у розрахунку на одиницю використання земельних ресурсів, сукупних витрат живої та уречевленої праці за умов їх екологічної стабілізації. Економічна ефективність сільського господарства – це у першу чергу ефективність використання земельних ресурсів, а земля, як складова агроєкосистем, підпорядковується екологічним законам, відповідно до них ефективність розглядається саме з еколого-економічних позицій, тобто з економічним обґрунтуванням екологізації землекористування.

Комплексна методика визначення еколого-економічної ефективності повинна включати в себе взаємопов'язані економічні та екологічні показники.

Основним завданням еколого-економічних показників є оцінка економічних результатів господарської діяльності з урахуванням антропогенних змін природного середовища в цілому. В умовах значного техногенного навантаження на природне середовище показники еколого-економічної ефективності повинні бути основою для оцінки землекористування і системи землеробства [1].

Ми погоджуємось з думкою вчених, що метою отримання об'єктивних даних про ефективність використання величини природно-ресурсного потенціалу території існуючу систему показників пропонується

доповнити наступними показниками: еколого-економічний результат використання природного потенціалу земельних ресурсів; екологічно обумовлені втрати рентного доходу від використання природного потенціалу земельних ресурсів; витрати на забезпечення вимог екологічно сталого природокористування.

Величину еколого-економічного результату використання природного потенціалу земельних ресурсів (E_{ee}) пропонується визначати як економічний результат, зменшений на величину втрат, обумовлених екодеструктивним характером господарювання, за формулою [1] :

$$E_{ee} = [\sum E_{\text{пот } ei} \times P(E_{ei})] \times (1 - k_{ek}), \quad (1)$$

де $E_{\text{пот } ei}$ – потенційно можливий економічний результат використання природного потенціалу земельних ресурсів;

$P(E_{ei})$ – об'єктивна/суб'єктивна ймовірність реалізації i -го сценарію розвитку подій;

k_{ek} – коефіцієнт екологічно обумовлених втрат рентного доходу від використання природного потенціалу земельних ресурсів внаслідок екодеструктивного характеру господарської діяльності.

Розраховується за формулою:

$$k_{ek} = Y_{ek} / E_{\text{пот } ei} \quad (2)$$

де Y_{ek} = екологічно обумовлені втрати рентного доходу від використання природного потенціалу земельних ресурсів. Їх величина визначається як різниця між вартісними оцінками природно-ресурсного потенціалу без та з урахуванням екодеструктивної дії господарської діяльності.

Серед причин негативних еколого-економічних явищ землекористування на сучасному етапі слід назвати слабку державну підтримку сільськогосподарських виробників, поспішну реорганізацію або ліквідацію крупно-товарного сільськогосподарського виробництва. Сучасний екологічний стан ґрунтів погіршується також через засолення, осолонцювання, підтоплення зрошуваних, переосушення або

перезволоження меліорованих земель, розпорошення чи переущільнення орного шару, непродуктивного використання земель сільськогосподарського призначення.

Поліпшення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів і підвищення родючості ґрунтів досягається удосконаленням технологій їх обробітку, внесенням добрив, регулюванням водного режиму, а також - запровадженням екологобезпечних систем землеробства. Важливим кроком в цьому напрямі є розробка і удосконалення регіональних програм з підвищення родючості ґрунтів.

У комплексі заходів раціонального землекористування особливе місце належить обґрунтованим сівозмінам. Їх ефективність визначається не тільки схемою чергування культур, головне завдання полягає в тому, щоб забезпечити позитивний баланс органічних речовин в ґрунті, підвищити його родючість. У теперішній час сівозміни не дотримуються внаслідок слабкої матеріально-технічної бази невеликих за площами фермерських господарств та орієнтації на високотоварні сільськогосподарські культури.

Отже, проблему підвищення еколого-економічної ефективності використання сільськогосподарських земель необхідно вирішувати як на державному, так і на регіональному рівнях.

На державному рівні повинні реалізуватися заходи щодо раціонального використання земельних ресурсів, а саме: ведення земельного кадастру; інвентаризація земель; перерозподіл земельних ресурсів між користувачами у разі нераціонального їх використання; оцінка негативних наслідків впливу господарської діяльності на навколишнє середовище; визначення економічних важелів впливу у напрямку екологобезпечного землекористування тощо.

На регіональному рівні кожне підприємство, керуючись принципами зонального землекористування, має розробляти свою систему,

що враховує екологічні особливості і досягнутий науково-технічний рівень сільськогосподарського виробництва, який полягає у тому, що земля при правильному використанні здатна підвищувати родючість [2].

Висновки. На основі проведених досліджень, зазначимо, що основними шляхами підвищення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів мають бути такі:

- комплексний науково обґрунтований підхід до процесів використання, збереження та відтворення родючості сільськогосподарських угідь, здійснення збалансованих землемеліоративних і землеохоронних заходів з урахуванням особливостей природнокліматичних зон і районних АПК;

- підвищення родючості ґрунтів (внесення добрив, регулювання водного режиму, удосконалення технологій обробітку ґрунту, запровадження екологобезпечних систем землеробства);

- удосконалення структури сільськогосподарських угідь і посівів вирощуваних культур у напрямі істотного зменшення негативних антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище та підвищення його відтворювального, відновлювального потенціалів, а також з метою економії всіх виробничих ресурсів;

- створення сприятливої системи кредитування сільського господарства, що дасть можливість підтримувати еколого-економічний стан ґрунтів на необхідному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чогут Г. И. Определение эколого-экономической эффективности использования сельскохозяйственных земель / Г. И. Чогут // Весник ВГУ. – 2009. – №2. – С.74 – 78.
2. Третьак А. М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування/ А. М. Третьак, В. М. Другак. – К. : ЦЗРУ, 2005. – 337с.

РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕРНА В УМОВАХ ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ КРИЗИ

Н. С. Тиховод, спеціаліст

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто причини виникнення глобальної продовольчої кризи, шляхи боротьби з нею та розвиток ринку зерна в умовах кризи.

Ключові слова: глобальна продовольча криза, ринок зерна, зерновиробництво, ціна.

Постановка проблеми. Поширення глобалізації, розвиток інтеграційних процесів між державами спонукають до дослідження питання світової продовольчої забезпеченості та тенденцій розвитку, умов вирішення світової продовольчої кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях і публікаціях з цієї проблеми вченими узагальнюються глобальні тенденції забезпечення світового населення продовольством, визначаються сценарії подальшого розвитку світової продовольчої системи, розвиток ринку зерна в умовах глобальної продовольчої кризи та загальний стан сільського господарства.

Постановка завдання. Метою статті є визначення стану ринку зерна в умовах глобальної продовольчої кризи, його розвиток та вирішення питань щодо його нестабільності.

Виклад основного матеріалу досліджень. Зростання цін на енергоносії, сильна посуха та стрімке підвищення рівня життя Китаю та країн Південно-Східної Азії спричинило всесвітню продовольчу кризу 2007-2008 рр. Зараз світ стоїть на порозі нової загрози глобальної продовольчої кризи.

По статистичним даним на Землі проживають сім мільярдів людей, що стрімко зростає. Кожного року населення збільшується на 77 мільйонів осіб та до 2050 року складе 9 мільярдів людей.

На Землі проживають сім міль'ярдів людей і населення зростає на 77 мільйонів щороку. По прогнозам очікується, що на Землі до 2050 року житимуть 9 міль'ярдів осіб.

Щоб полегшити цю ситуацію глобальне виробництво продовольства повинно збільшитися на 70% до 2050 року.

Сільськогосподарський сектор використовує до 70% води, та є причиною 30% глобальних викидів парникових газів. Це вперш за все впливає на зміну клімату, яке влече за собою зниження врожайності більш ніж на 20% у багатьох країнах. Все це впливає на нестабільність цін у продовольстві.

«Поточна ситуація на світових продовольчих ринках, яка характеризується різким стрибком цін на кукурудзу, пшеницю і соєві боби, породила побоювання з приводу повторення всесвітньої продовольчої кризи. Нам слід діяти негайно, щоб не дозволити цим ціновим потрясінням перерости у катастрофу і завдати збитку десяткам мільйонів людей у найближчі місяці», – йдеться в останній заяві міжнародних організацій, що опікуються продовольчою ситуацією в світі.

На думку фахівців, необхідно вирішити два взаємопов'язані завдання: проблему високих цін на продовольство, які можуть створити серйозні проблеми для країн, залежних від імпорту, і найбільш вразливим верствам населення, а також проблему поліпшення виробництва, продажу і культури споживання продукції в умовах зростання чисельності населення і попиту та зміни клімату.

На думку фахівців, потрібно підтримувати довгострокові інвестиції в сільське господарство, зокрема, у дрібні фермерські господарства, одночасно запроваджуючи системи соціального захисту для сприяння бідним дрібним фермерам і виробникам. При цьому наголошується, що слід уникати встановлення обмежень на експорт, які в короткостроковому періоді можуть допомогти споживачам всередині країни, але загалом є неефективними [2].

Світові економіки знаходяться в ері глобальних змін. Зростання за останнє десятиріччя цін на продовольчі продукти майже удвічі є причиною дослідження причин функціонування таких об'єктивних процесів та пошук можливих шляхів вирішення цієї проблеми світовою спільнотою. Саме зерновий ринок складає один з найбільших сегментів світового аграрного ринку, де на його частку припадає близько 25 % всього товарообігу продовольства і сировини для його виробництва. Ринок зерна слід віднести до кола основних комплексів народного господарства, що формують фактори забезпечення життєдіяльності суспільства.

За даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (FAO), за останнє десятиліття світові ціни на продовольчі продукти зросли майже удвічі. І ця тенденція продовжується. Якщо в 2009 р. загальний індекс цін на продовольчі продукти складав 172,4 % (на цукор – 334,0 %, масла і жири – 169,3 %, зернові – 171,1 %, молоко – 215,6 %, м'ясо – 120,1 %), то в 2010 р. він зріс до 214,7 %, при цьому індекс цін на зернові - 237,6. Зростання цінових індексів для вище представлених основних видів продуктів харчування створило умови для прогнозування експертами загострення світової продовольчої кризи, що формують негативні для споживачів прогнози щодо подальшої цінової динаміки на ринку агропромислової продукції [4].

В липні цього року світові ціни на зерно (пшениця, кукурудза, соєві боби, рис, ячмінь, сорго, рапс) досягли нового історичного рекорду. В середині серпня Продовольча і сільськогосподарська організація ООН переглянула у бік зниження (на 7,8 млн тонн) свій прогноз на світове виробництво рису в 2012 році. Головна причина – 22-відсоткове скорочення середньої кількості опадів у період мусонних дощів в Індії. Прогнози на виробництво рису також зменшені для Камбоджі, Тайваню, Північної і Південної Кореї, Непалу.

Украї несприятливі погодні умови турбують й українських аграріїв. «Виробництво зернових та зернобобових культур очікується на рівні

майже 46 млн тонн», – заявив 5 вересня президент України Віктор Янукович, відкриваючи 24-ту Міжнародну агропромислову виставку «Агро-2012» в Києві. Експерти кажуть, що восени ціни на продукти харчування підскочать, знизиться експорт і зросте тиск на гривню [2].

У звіті Міністерства с/г США минулого тижня оцінки світових перехідних залишків зерна 2011/12рр. знижені до 466,53 млн. т., тобто майже на 1,3 млн. т. менше від березневого звіту.

Зокрема, оцінки світових перехідних запасів кукурудзи знижені до 122,7 млн. т. (на 2 млн. т. менше ніж в березневому звіті), головним чином через менші запаси в Китаї. Це зменшило величину кінцевих запасів до споживання до 14,1% (14,3% в березневому звіті). Оцінки перехідних запасів пшениці також зменшені до 206,27 млн. т., або на 1,6% нижче від березневих оцінок. Це зменшило кінцеві запаси до споживання до 30% (30,6% в березневому звіті). Цікаво було спостерігати за збільшенням оцінок попиту (майже на 3 млн. т.), що головним чином спровоковане збільшенням попиту на корми в США, Китаї та Південно-східній Азії. Міністерство с/г США не оприлюднило прогнози на 2012/13рр. В звіті також були зменшені оцінки обсягів експорту зерна з України до 22,4 млн. т. в сезоні 2011/12рр., або на 1 млн. т. менше від березневих оцінок, а саме 5 млн. т. пшениці, 14 млн. т. кукурудзи, 3,4 млн. т. ячменю. Зернові ф'ючерси відновлюються в унісон після майже тижневих втрат, за повідомленням FCStone. Внутрішні ціни залишаються стабільними із незначною тенденцією до зростання [5].

На ринку зерна спостерігаються значні сезонні цінові коливання. Ціни на зерно в серпні-листопаді можуть відрізнятись від цін березня-травня вдвічі, а в окремі роки — втричі. Наявність такого явища на ринку зерна спричиняє невизначеність, яка є джерелом виникнення ризику, тобто ймовірного недоотримання суб'єктами ринку запланованих прибутків.

Такі цінові коливання зумовлені незбалансованістю попиту і пропозиції та ринку зерна, 90% зерна реалізується у липні-грудні і лише

10% — у січні-червні. У товаровиробників відсутня достатня кількість власних потужностей для зберігання продукції і необхідних розрахунків з постачальниками та кредиторами. За відносно рівномірного розподілу попиту в часі така концентрація пропозиції у другому півріччі викликає значне падіння цін у цей період.

Світовий ринок зерна, його діяльність та розвиток, крім ефективності економічного, правового та політичного його управління, залежить від природних факторів. Іронія функціонування зернового ринку полягає в тому, що виробництво основних зернових зосереджено в розвинутих країнах, та країнах що розвиваються. Натомість країни третього світу, з не розвинутою економікою та низьким рівнем життя, не мають природних можливостей для вирощування такої кількості зернових культур, що забезпечила б продовольчу безпеку країни, і змушені імпортувати зернові культури для внутрішнього споживання. Таким чином, в умовах забезпечення продовольчої безпеки країнами третього світу, питання забезпеченості зерном буде особливо гострим через брак фінансових коштів для імпорту зернових. Дана особливість світового ринку зерна робить проблему голоду, що набирає обертів, особливо складною та нагальною.

У міру того, як світові ціни на продовольство досягали безпрецедентного рівня, країни шукали шляхи, щоб захистити себе від потенційної нестачі продовольства і цінових шоків. Багато країн-експортерів продовольчої продукції ввели обмеження на експорт. Деякі ключові імпортери почали купувати зерно за будь-яку ціну, щоб зберегти потенціал внутрішніх поставок. Це призвело до паніки і волатильності на міжнародних ринках зерна, що також негайно привернуло спекулятивні інвестиції на ринки зернових ф'ючерсів і опціонів.

Основними причинами високої волатильності цін є: історично низькі запаси продовольства; погодні умови – засухи та повіні; зростання попиту на продукти харчування (в т.ч. й за рахунок зростаючим доходам);

торгівельні обмеження; біопаливо; ціни та паливо; фінансові ринки. Можливими заходами для зниження впливу цінової волатильності можуть стати:

- інвестиції в збільшення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- збільшення прозорості ринку та покращення ринкової інформації;
- координація продовольчої політики на міжнародному рівні;
- зниження ефекту цінової волатильності на найбільш незахищених шарів; населення, що зменшить мультиплікативний ефект;
- покращення управління ризиками;
- продовольчі резерви;

Зерновиробництво в Україні має невичерпані резерви для розвитку, однак для відтворення галузі необхідно ефективно та раціонально використовувати залучений капітал, першочергово на матеріально-технічне та технологічне оснащення. Факторами збільшення зерновиробництва виступають: нарощування експорту, розвиток виробництва біопалива, відсутність торгівельних та цінових втручань, розвиток ринкової інфраструктури, прозора та прогнозована політика держави. До факторів зменшення зерновиробництва

Зростання світових цін на продовольство ставить під загрозу глобальну продовольчу безпеку і повноцінне харчування. До підвищення цін на продукти харчування в світі недоїдають приблизно 854 мільйонів чоловік. В результаті кризи до загального числа незаможних і голодуючих може додатися ще 100 мільйонів чоловік.

На думку експертів ФАО, інвестиції в сільське господарство в країнах, що розвиваються, є ключем до вирішення цієї проблеми. Він відзначає, що здоровий аграрний сектор допоможе не лише подолати голод і злидні, а й сприятиме забезпеченню загального економічного зростання, миру і стабільності на планеті. Цікавим є те, що нинішній Генеральний

директор Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) Жозе Граціано да Сілва зазначив, що нинішні високі ціни на продовольчі продукти не означають кризи, але, беручи до уваги минулорічні тенденції, на ринках продовольства має місце тенденція перевищення попиту над пропозицією, що потребує неослабленої пильності. Продовольчий індекс ФАО, який вимірює ціни на товари міжнародної біржової торгівлі, злетів на 6 відсотків в липні, але залишався незмінним минулого місяця.[4]

Висновки. Поглиблення світової продовольчої кризи, яка впливає, зокрема, на функціонування світового ринку зерна, змушує об'єднуватися політичні, громадські та комерційні організації країн світу задля подолання голоду та вирішення питання продовольчої забезпеченості держав. Перспективи подальших досліджень даного кола проблемних питань полягають у розробці наукової методології та практичних рекомендацій задля створення умов ефективного функціонування агропромислового комплексу загалом, та зернового ринку зерна, задля зменшення впливу загрозливих тенденцій існуючої продовольчої кризи, та вирішенні питання продовольчої забезпеченості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власов В. І. Глобальна продовольча проблема / Власов В. І. – К.: [б.в.], 2001 г., 506 с.
2. [електронний ресурс]. Режим доступу <http://vgolos.com.ua/>
3. Маслюк О. М. Зернові перспективи України/ О. М. Маслюк// Пропозиція. – 2010. – №2. – С. 67 – 70
4. Саранчук А.О. [електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.zernoua.info/>
5. [електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.zernoua.info/>
6. Губарик О. М. Ринкові фактори ефективного розвитку фермерських господарств/ О. М. Губарик // Економіка та держава. – 2006. – №10. – С. 46-48

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Є. О. Тофан, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано сучасний стан зерновиробництва в Україні, висвітлені проблеми та основні аспекти його подальшого розвитку.

Ключові слова: зерно, виробництво, урожайність, аграрії.

Постановка проблеми. Серед галузей агропромислового комплексу України найважливішою є зернове господарство. Це основа всього сільськогосподарського виробництва. Зернове господарство країни формує продовольчий фонд, забезпечує тваринництво фуражним зерном, створює резервні державні запаси, формує певну частку експорту. Підвищення рівня ефективності виробництва зерна є найважливішим завданням, від вирішення якого залежить забезпечення ефективної діяльності зернопродуктового підкомплексу і продовольчої безпеки країни. Розв'язання цієї проблеми повинно здійснюватися не тільки на державному, а й на регіональному рівнях, де вирішуються питання забезпечення населення продуктами харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування зернового господарства відображені у працях І. Деркача, П. Саблука, І. Нетіса, О. Ткаліч, С. Кучер, І. Пазія, Л. Улича, О. Шпильової, В. Рибки, М. Шевченко та інших науковців. Проте недостатньо вивченими залишаються проблеми підвищення якості зерна, внесення добрив та використання засобів захисту рослин, зменшення залежності виробництва зерна від впливу погодних факторів.

Постановка завдання. Дослідити основні проблеми зерновиробництва та перспективи його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В нашій державі зернові домінують як у структурі посівних площ, так і в їхньому розширенні. У 2011 році під зерновими культурами було зайнято 15,7 млн га (майже 56 % загальної посівної площі), що на 4,2% більше проти попереднього року. Частка озимих культур у зерновому кліні складала 51,0% (8,0 млн.га), з яких під пшеницею було зайнято 6,5 млн.га (81% площ); ярих культур - 49,0% (7,7 млн.га). Серед ярих зернових культур найбільш поширеними були кукурудза (46,8% площ посівів, або 3,6 млн.га, що на третину більше, ніж у попередньому році), ячмінь (33,4%), на пшеницю яру припадало 3,6% площ.

Врожайність зернових культур за 1990-2011 роки збільшилась з 35,1 до 37,0 ц/га. Валові збори зернових за 1990-2011 роки були нестабільними й їхня динаміка залежала від погодних умов: в 1990 році – 51,0 млн т, 1995 – 33,9; 2000 – 24,5; 2007 – 29,3; у 2009 році – 46,0 млн т, у 2010 році – 39,3 млн т, 2011 році – 56,7 млн т. Слід зазначити, що у 2011р. отримано рекордний за роки незалежності врожай зернових і зернобобових культур переважно за рахунок підвищення їхньої врожайності до середньосвітового рівня. Такий урожай зернових культур зумовлено, в першу чергу, значним зростанням виробництва зернової кукурудзи, питома вага якої досягла 40% у загальному валовому зборі зерна (при середньому показнику за десять років 21%). Рентабельність виробництва зерна у 1990 році – 275,1%, а в 2007 році – лише 28,7%. 2008 рік – 16,4%, 2009 рік – 7,3%, 2010 рік – 13,9% , 2011 році – 26,1% [3].

На думку фахівців, для здійснення ефективного зерновиробництва мінімальна рентабельність виробництва зерна повинна становити 20%, а раціональна (в умовах України) – щонайменше 40%.

Тільки така рентабельність створює необхідні умови для оновлення основних фондів та застосування технологій виробництва зерна, які дозволяють у подальшому не зменшувати, а підвищувати врожайність.

Миколаївщина традиційно вважається одним із регіонів зерновиробництва України. У 2011р. аграріями області було вирощено 4,6% загальнодержавного обсягу виробництва зернових культур. У розрахунку на одну особу населення виробництво зерна у 1,8 раза перевищило відповідний загальнодержавний показник. В регіоні за рахунок зменшення посівів кормових культур, картоплі і овоче-баштанних культур розширилися посівні площі зернових (з 61,1% до 62,2%). Продуктивність площ збирання зернових культур в усіх категоріях господарств у 2011р. становила 28,4 ц з 1 га, що перевищує аналогічний показник 2010р. на 3,3 ц.

Хліборобам Миколаївщини, незважаючи на непередбачувані примхи природи, вдалося досягти високих показників по виробництву зернових культур. Як і в попередні три роки, валовий збір зерна в області перевищив двохмільйонну відмітку. У рейтингу регіонів по виробництву зерна Миколаївщина займає почесну 9 сходинку. Господарствами усіх категорій у 2011р. зібрано 2628,2 тис.т зернових культур (у вазі після доробки), що на 19,4% більше ніж у 2010р., та майже на половину більше ніж у 2005р. Аналіз питомої ваги основних категорій господарств у виробництві продукції рослинництва у 2011р. свідчить про те, що основними виробниками зерна залишаються сільгосппідприємства (62,3% загального обсягу).

Сучасний стан зерновиробництва характеризується відсутністю фінансових ресурсів, що стримує впровадження новітніх технологій, використання якісного насіння; застарілою матеріально-технічною базою; великою залежністю від погодних умов. Низька культура землеробства призводить до виснаження і деградації ґрунтів. Проблемою зерновиробництва є недотримання доз внесення добрив [1,2].

Застосування добрив – це одним із визначальних елементів у системі заходів щодо нарощування обсягів і підвищення врожайності культур. Під урожай 2011р. сільськогосподарськими підприємствами на площі 14,2

млн.га унесено 1,3 млн т мінеральних добрив (у поживних речовинах), що на 19,1% більше рівня 2010р. У середньому на 1 га загальної посівної площі внесено по 68 кг добрив проти 58 кг у 2010р. Найбільшу кількість мінеральних добрив (63,9% із загальної) було використано під зернові культури. Органічні добрива (9,8 млн т, або на 0,3% менше рівня 2010р.) внесено на площі 0,4 млн га, що складає лише 2,0% загальної площі посівів. Органіка переважно (48,2%) вносилась під зернові культури (4,7 млн.т, або на 6,5% більше проти 2010р.)[3].

За 2011 рік частка зернових культур у загальному обсязі реалізації продукції рослинництва склала 49,1%. Продаж комерційним господарюючим суб'єктам є основним напрямом збуту продукції для сільськогосподарських підприємств. У 2011р. вони за цим напрямом реалізували 82,7% зернових культур. При цьому середні ціни продажу зерна, що склалися у 2011р., зросли проти 2010р. майже на 23%.

Відсутність розвиненої мережі зрошення робить вирощування зернових ще більш залежним від погодних умов, особливо на півдні України. Великої уваги потребує підвищення якості зерна, адже нарощування валових зборів зерна при поліпшенні якості дасть змогу при забезпеченні внутрішньодержавної потреби в зерні збільшувати його експорт. Стурбованість виробників зерна викликає його висока собівартість, адже це стало причиною зниження прибутковості галузі. У структурі витрат зростають матеріальні витрати, зокрема, послуги сторонніх організаційні, нафтопродукти, мінеральні добрива та посівний матеріал, які зросли з 34,5 % в 1990 р. до 85,0 % в 2011 р.

Збільшення виробництва високоякісного зерна залежить від сортового складу посівів, технологій вирощування, форм організації збирання і заготівель, удосконалення закупівельних цін і заходів матеріального стимулювання за поліпшення якості продукції. Тому великого значення набуває справедливий і економічно обґрунтований

розподіл між інтегрованими галузями додаткових витрат і додаткового ефекту від підвищення якості зернової продукції [4].

Отже, основою розвитку зернового господарства в умовах півдня України є:

- сівба зернових культур в найоптимальніші строки;
- впровадження інтенсивних агротехнологій вирощування лише високо продуктивних і посухостійких сортів;
- вибір кращих попередників з обов'язковим використанням чистих і зайнятих парів;
- ефективне і раціональне внесення добрив, макро- і мікроелементів, а під час висіву - фосфорних добрив;
- здійснення позакореневого підживлення сучасними водорозчинними добривами, що містять макро- й мікроелементи в халатній формі, які сприяють підвищенню стійкості рослин до стресів і фізіологічних хвороб;
- впровадження вологозберігаючих систем обробітку ґрунту;
- утримання посівів в чистому від бур'янів стані та впровадження інтегрованої системи боротьби зі шкідниками і хворобами [1,4].

За підрахунками зарубіжних вчених, сьогодні приріст урожайності зернових на 50% досягається за рахунок впровадження нових сортів, а 50% – за рахунок удосконалення технології вирощування. Відповідно до висновків експертів ФАО, протягом найближчих 30 років весь світовий приріст виробництва продукції рослинництва буде досягнуто за рахунок селекції, тобто нових сортів.

Досвід розвинутих країн свідчить, що зростання виробництва зерна можливе за рахунок подальшої інтенсифікації. За прогнозом наукового центру компанії ICI (Велика Британія) у перспективі приріст урожаю зернових культур здійснюватиметься в результаті впровадження нових сортів (8,6 ц/га), добрив (15 ц/га), зниження втрат при збиранні (0,5 ц/га), захисту від злакових бур'янів (17,5 ц/га), хвороб (16,5 ц/га) і

шкідників (6 ц/га). Ці прогнози підтверджуються і даними кращих фермерських господарств. Кращі фермери в країні (більше 5%) одержують у середньому по 60 ц/га зерна [4].

Висновки. Зерновиробництво – найризикованіша сфера людської діяльності, яка значною мірою залежить від природно-кліматичних, біологічних та екологічних умов. Зростання врожайності зернових культур стримується, насамперед, недостатнім рівнем інтенсифікації галузі, нехтуванням вимогами агротехніки і технології виробництва. Лише застосування раціональної системи землеробства, до якої входить комплекс взаємопов'язаних агротехнічних, меліоративних, економічних і організаційних заходів та врахування умови даної зони і підприємства, ефективного використання землі, може забезпечити стабільність розвитку зернового господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банєва І.О. Стан і проблеми зерновиробництва / О. І. Банєва, О. В. Калюжна // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2008. — № 3. — С. 45 — 49.
2. Деркач І.В. Розвиток зернового виробництва та його адаптивної інтенсифікації в умовах ринку/ І.В. Деркач // Економіка АПК.— 2007.— № 5.— С. 100—102.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Рибка В. Пріоритети раціонального розвитку виробництва зерна в Україні / В. Рибка, М. Шевченко, О. Шпильова // Час нових агротехнологій.— 2011.— №5.— [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http:// www.agrotimeteh.com.ua](http://www.agrotimeteh.com.ua).

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Н.А. Тумко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено земельні ресурси України та проблеми їх використання. Земельні ресурси сільського господарства України порівняно великі, але не безмежні, тому важливою державною проблемою є охорона сільськогосподарських угідь та раціональне їх використання..

Ключові слова: землеробство, земельні ресурси, ефективність, аграрне виробництво.

Постановка проблеми. Перетворення, щодо земельних ресурсів, які відбуваються в Україні, зумовлені незадовільним станом продовольчої проблеми. Основною причиною продовольчого дефіциту в країні, яка володіє кращими ґрунтами Європи і світу, є недосконала система використання й охорони земель сільськогосподарського призначення. Однією з головних причин такого стану є відсутність чіткої науково обґрунтованої концепції стратегічного, тактичного та оперативного управління земельними ресурсами. Протягом останніх років розвиток аграрного сектору економіки відбувався на основі максимального залучення до виробництва земельних угідь, що призвело до катастрофічного їх виснаження. Тому питання ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу України набуває особливої актуальності й потребує глибоких наукових досліджень[3].

Проблема раціонального використання земель сільськогосподарського призначення в Україні дедалі більше ускладнюється. Сьогодні це має різні аспекти, головними з яких є економічний, організаційний та екологічний. Рівень використання земель в Україні - критичний, подальша деградація потенціалу земельних ресурсів у сільському господарстві може мати катастрофічні наслідки, котрі відповідним чином, безперечно, позначатимуться на загальному рівні

продовольчої безпеки країни, здоров'ї нації тощо[2]. В умовах, коли земельні фонди обмежені, а потреби населення у сільськогосподарській продукції постійно зростають, підвищення економічної ефективності використання земель сільськогосподарського призначення набуває першочергового значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремим аспектам використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення присвячені наукові праці таких відомих вчених, як В. Андрійчука, В. Ганганова, Г. Гуцулюка, Д. Гнатковича, В. Горлачука, О. Корчинської, П. Саблука, А. Сохничя, В. Трегобчука, А.Третьяка, І. Розумного, М. Федорова, та інших. Результати їх досліджень охоплюють широке коло питань зазначеної проблеми.

Постановка завдання. Забезпечення раціонального використання та збереження земельних ресурсів – це проблема, яка повинна формувати такий механізм управління земельними ресурсами, який би запроваджувався не за допомогою адміністративного тиску, а через правове та економічне поле. Метою статті є оцінка сучасного стану використання земель України та розробка пропозицій щодо вдосконалення механізму раціонального використання.

Виклад основного матеріалу досліджень. . Земля, разом із трудовими ресурсами і засобами виробництва, створеними людиною, є основою соціально-економічного, культурного, політичного розвитку народу. Раціональне використання земельних ресурсів означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів [5].

У кожному регіоні держави діють свої регіональні програми з використання та охорони земель, інші програми у сфері земельних

відносин, згідно з якими заходи з врегулювання земельних відносин, у тому числі з охорони земель, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, зокрема за кошти, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. Повинна бути застосована гнучка система стимуляційних важелів та інструментів впливу на власників землі і землекористувачів, від якої насамперед і залежить раціональне використання національного багатства [3].

Вирішення проблеми ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах вимагає дотримання таких принципів: рівноправність всіх форм власності на землю; платність землекористування; цільове, раціональне та екологічнобезпечне використання земель.

Останніми роками у зв'язку з прийняттям нового земельного законодавства в незалежній Україні земля стала об'єктом ринкових відносин і підлягає купівлі та продажу. Введені земельні платежі (податок, орендна плата тощо) відображають економічну суть землі як товару та нерухомості. Ця функція землі радикально змінювалась: від заборон державою угод щодо землі до державного заохочення земельного обігу.

Підвищення зацікавленості власників землі і землекористувачів у збереженні і підвищенні родючості сільськогосподарських угідь, ефективності цільового використання земельних ресурсів потребує розробки системи економічного стимулювання використання і охорони земель, яка б забезпечила товаровиробникам сільськогосподарської продукції гарантії справедливої її розподілу і розпорядження нею [5].

За висновками експертів, Україна за наявністю родючих земель – одна з найбагатших країн світу. Сільськогосподарські угіддя складають 18,9% загальноєвропейських, на які припадає 6,7% світових чорноземних ґрунтів [4,с.27]. Проте рівень споживання ресурсів

характеризує Україну як державу, в якій надзвичайно широко і екологічно незбалансовано використовуються земельні ресурси. Адже за розораністю Україна займає перше місце у світі – 72%, а за останні чверть століття третина орних земель зазнала ерозійних процесів [5,с.6].

Ефективне (раціональне, розумне, доцільне, обґрунтоване) означає продуктивне землекористування і водночас збереження, а по можливості - підвищення родючості ґрунту. У цьому і полягає особливість земельного ресурсу.

У ефективному (раціональному) використанні землі зацікавлений не лише її власник чи землекористувач, а й усе суспільство. Отже, одним з дієвих чинників, які можуть вплинути на формування оптимальної системи землекористування, збереження та підвищення рівня родючості землі, повинно стати посилення регулятивного впливу держави у питанні використання земель сільськогосподарського призначення. Однак, в державі поки що не вирішено проблему забезпечення раціонального та екологічно безпечного використання земельних ресурсів [1]. Протягом останніх років значно зменшилась кількість внесення мінеральних та органічних добрив, що негативно впливає на якість ґрунтів, а зрештою, на ефективність господарювання сільськогосподарських підприємств.

Сучасний стан земельних відносин у сфері сільськогосподарського виробництва є наслідком земельної реформи, у результаті якої значна частина угідь внаслідок реформування сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю, була передана у приватну власність членам цих підприємств, після чого процес реформування земельних відносин дещо призупинився [4].

Реформування земельних відносин в Україні у напрямі формування багатоукладної економіки ринкового типу загострюють питання екологічно збалансованого та ефективного використання землі: протягом останніх 10–15 років у країні спостерігається погіршення екологічного

стану землекористування, показники інтенсивності використання земельних угідь є не виправдано високими, розвиток сільськогосподарського виробництва йде екстенсивним шляхом (природні властивості землі використовуються майже без відтворення її продуктивних якостей) [4].

Найважливішою природно-економічною особливістю використання землі сільськогосподарськими підприємствами є те, що аграрне виробництво - це біологічно обумовлена сфера діяльності, де ґрунт, як специфічне органічне тіло, виконує функції посередника між живою та неживою природою, між працею та відтворювальними біологічними процесами. Таким чином, з одного боку, використання землі має характер природного процесу, підпорядкованого своїм внутрішнім біологічним закономірностям, а з іншого, як господарська діяльність, - воно визначально впливає на відтворення та ефективність виробництва рослинницької і тваринницької продукції.

Сільськогосподарське використання земель є однією з найбільш важливих форм використання земельних ресурсів. Саме сільськогосподарське використання характеризується найбільшим залученням такого природного ресурсу як земля до господарського обігу. Жодна галузь народного господарства не знаходиться у такому тісному взаємозв'язку з навколишнім природним середовищем, як сільське господарство. Але, незважаючи на масштабність і вагомість цього питання, практика використання сільськогосподарських земель в Україні, свідчить про погіршення як економічного результату господарювання, так і екологічної ситуації.

Існує широкий спектр показників і оцінок землі як чинника сільськогосподарського виробництва, що характеризують ті чи інші аспекти використання головного ресурсу галузі (природна, штучна, абсолютна, відносна та економічна родючість ґрунту; якісна оцінка або

бонітування; економічна оцінка; показники інтенсивності використання земельних угідь) [5].

Висновки. З урахуванням зазначених особливостей використання землі як засобу виробництва повинні прийматися відповідні управлінські рішення щодо розробки системи заходів з її раціонального використання й охорони в рамках конкретних природно-економічних, соціальних, політичних і культурно-історичних умов.

Внаслідок високого господарського освоєння земельного фонду без належних заходів щодо його охорони та відтворення як виробничого ресурсу й важливої складової навколишнього природного середовища прогресує деградація земель, що загрожує продовольчій безпеці. Таке становище зумовлено відсутністю реального власника, стратегією максимального залучення земель до обробітку, недосконалістю технологій виробництва сільськогосподарської продукції, цінової політики і, зокрема, внесенням недостатньої кількості органічних добрив, низьким науково-технічним рівнем проектування. Для підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель слід застосовувати ґрунтозахисні системи землеробства, раціональну організацію виробництва, сівозміни, екологічно безпечні технології вирощування сільськогосподарських культур.

Ефективність управлінських рішень, пов'язаних з використанням землі, визначається рівнем законодавчого забезпечення. Але ні Конституція, ні Земельний кодекс України не можуть з належною деталізацією врахувати весь спектр правових норм раціонального використання та охорони земель. Ці правові акти слугують лише базою, на підставі якої формується цілісний масив законодавств, що справляє свій вплив на прийняття управлінських рішень у галузі землекористування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмаков О.Ю. Розвиток регіонального ринку оренди сільськогосподарських земель / О.Ю.Єрмаков, А.В. Кравченко // Економіка АПК.-2007.-№6 – С.10 – 14.
2. Топіха І.Н. Визначення ринкової ціни земель сільськогосподарського призначення в Миколаївській області / І.Н.Топіха, О.Є.Новіков // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірн. наук. пр. Випуск 209. Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – С.581 – 586
3. Лисюк О. Окремі аспекти земельних відносин в умовах мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення/ О.Лисюк // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. – 2006. - № 13. – С.678 – 682.
4. Ткаченко В. Г. Аграрная реформа в Украине: результаты, проблемы, перспективы завершения : монография ; под общей редакцией профессора В. Г. Ткаченко и В. И. Богачёва. – Луганск : «Книжковий світ», 2006. – 228 с.
5. Саблук П. Т. Концептуальні аспекти модернізації аграрного виробництва та розвитку сільських територій в Україні / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2010. – №8. – С. 3-8.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Г.О. Усталішвілі, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто наслідки провадження земельної реформи в Україні та визначено напрями розвитку земельної політики на найближчу перспективу.

Ключові слова: земельні ресурси, реформа, ринок земель, земельна політика.

Постановка проблеми. Суспільство і більшість політичних сил визнали неминучість формування ринку земель сільськогосподарського призначення. Проте через відсутність чіткої державної політики і брак інформації більшість громадян побоюється, що запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення призведе до втрати ними своїх земельних ділянок, унеможливить користування землями громадського фонду, вихід до лісу, води. Як наслідок, велика частина громадянського суспільства виступає проти скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток земельних відносин і формування ринку сільськогосподарських земель є дискусійними питаннями, дослідженню яких присвячені праці українських учених П.І. Гайдуцького, О.І. Котикової, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, М.М. Федорова, В.В. Юрчишина та інших. В той же час на сьогоднішній день не підведені підсумки тривалих земельних перетворень і чітко не визначена перспектива розвитку цього процесу.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є визначення соціально-економічних наслідків формування ринку земельних ресурсів в Україні та розроблення на цій основі рекомендацій щодо удосконалення механізму його державного управління на перспективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування

земельних відносин й формування земельного ринку в Україні розпочалося ще у 1991 р. та триває дотепер. Унаслідок здійснення земельної реформи у нашій державі було ліквідовано монополію державної власності на землю, утворилися нові суб'єкти господарювання, засновані на приватній власності, створено передумови для розвитку орендних відносин, триває підготовка до іпотечного кредитування. Однак, кінцевої мети реформування – забезпечення раціонального та ефективного землекористування – досягти так і не вдалось [1]. Головними причинами, що стримують процес успішного завершення земельної реформи і формування повноцінного земельного ринку, є відсутність дієвого нормативно-правового поля та відповідної ринкової інфраструктури. Все це створює сприятливі умови для розвитку тіньового ринку, призводить до зниження ефективності землекористування, спотворення територіальної структури земельних ресурсів, скорочення обсягів фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування та спаду сільськогосподарського виробництва.

Питання скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення та забезпечення вільного руху земельних ділянок багато років залишається в Україні невирішеним, передусім внаслідок відсутності, з одного боку, єдиної позиції щодо власності на землю серед громадянського суспільства країни, а з іншого – через брак політичної волі найбільших у суспільстві політичних сил і партій вирішувати це питання та, відповідно, декларувати його у своїх програмах. Друга причина є похідною від першої, адже в умовах практично безперервного впродовж 20 років незалежності виборчого процесу питання ринку землі та її приватного обігу означало втрату суттєвої частки виборців. Варто зазначити, що першим програмним урядовим документом, який містить офіційне бачення мети земельної реформи, є Президентська Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна

влада», у якій передбачено «створити прозорий ринок земель сільськогосподарського призначення на основі єдиної системи земельного кадастру». Згідно з цією Програмою метою реформи визначено: «забезпечити технологічне переоснащення галузі перетворення її на ефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому й зовнішньому ринках сектор економік» [2]. Тобто мета передбачає техніко-технологічне переоснащення та підвищення ефективності вітчизняного сільського господарства. А формування прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення є лише кроком для досягнення цієї мети.

Серед опозиційних політичних сил альтернативне бачення мети земельної реформи публічно представила парламентська фракція «БЮТ – Батьківщина» [3]: ініціювати Всеукраїнський референдум проти продажу сільськогосподарської землі, передавати землю в оренду з певними зобов'язаннями. Інші опозиційні політичні сили критикують окремі елементи земельної реформи, запропонованої урядом, проте власного бачення мети та заходів цієї реформи публічно не подали. У публічних виступах окремі керівники фракції пропонують розширювати можливості оренди земель сільськогосподарського призначення та акцентувати більшу увагу на забезпеченні невтручання держави в торгівлю сільськогосподарською продукцією.

Існують різнополярні точки зору щодо необхідності запровадження ринку земель в Україні. Ті, хто виступають за ринок земель, визначають такі аргументи:

§ до 50% власників паїв проживають за межами населеного пункту, і орендна плата за пай не є визначальною в структурі їх доходів; власники, для яких проблеми, викликані володінням земельною ділянкою можуть переважати вигоди, хотіли б її позбутися;

§ частина жителів села продала б свої паї для вирішення поточних нагальних потреб: лікування, плати за навчання, забезпечення вищого рівня споживання;

§ часто орендарі хотіли б розширити свій бізнес, і могли б робити це за рахунок купівлі землі;

§ право власності безумовно повинно включати і право продажу її.

Противники вільного ринку земель наводять інші факти:

§ можлива монополізація і знищення конкуренції на значних територіях;

§ втрата місцевим населенням робочих місць у галузі сільськогосподарського виробництва;

§ зубожіння частини населення, яке неефективно розпорядиться коштами від продажу землі;

§ дуже велика вірогідність простого «проїдання коштів».

Водночас складність і соціально-економічна значущість земельної реформи для України дають підстави визначити її завершальним етапом створення сучасного ринку земель сільськогосподарського призначення на засадах зрозумілої та прозорої державної системи реєстрації прав на землю та надання державою гарантій щодо захисту приватної власності.

Необхідність земельної реформи зумовлена багатьма чинниками, серед яких найважливішими визнано потребу завершити реформування земельних відносин в Україні та надати громадянам передбачені Конституцією права (селянам де-юре надали у власність земельні ділянки, а де-факто відсутнє право розпоряджатися цією власністю). Крім того, без земельної реформи неможливий подальший розвиток українського сільського господарства, яке конче потребує інвестицій.

Ефективний, конструктивний для економіки ринок землі в Україні буде можливим тільки тоді, коли аграрій стане його активним учасником. Метою формування ринку земель сільськогосподарського призначення має стати перехід земель цієї категорії до найбільш ефективних і раціональних

землевласників і землекористувачів. У зв'язку з цим потрібно зосередитись на підвищенні культури земельних відносин через стимулювання кооперування, вдосконалення орендних відносин та поширення заставних операцій.

Для покращання кредитування аграрного сектору економіки варто законодавчо дозволити заставу права оренди землі. Необхідно створити Державний земельний банк, який не лише проводитиме державну політику щодо досягнення поставлених цілей у процесі реформування, а й стане інструментом державного регулювання земельного ринку.

Крім того, оренда землі у держави чи органів місцевого самоврядування для сільгоспвиробників більш вигідна, адже вони зможуть орендувати землі стільки і де захочуть, не відволікатимуть значних коштів із виробництва на придбання землі, на розмір орендної плати зменшуються їхні податки.

Про доцільність такого варіанту запровадження ринку землі свідчить і передовий світовий досвід: купівля-продаж землі сільськогосподарського призначення є стримуючим чинником у розвитку аграрного сектору економіки. Тому найвищих успіхів досягають ті країни, в яких відсутня приватна власність на землю та розвиваються орендні відносини (наприклад, Китай, Ізраїль). Крім того, ефективне землеробство можливе не лише за приватної власності на землю. У таких країнах, як Китай, Данія, Голландія, Ізраїль майже вся земля знаходиться в руках держави, і сільськогосподарське виробництво там ефективне. У Бельгії, Франції, Німеччині держава володіє 60 % земель, які здає в оренду. У цих країнах фермери традиційно при розширенні господарства віддають перевагу не купівлі, а оренді землі (табл. 1) [4].

У більшості країн Центральної та Східної Європи спостерігається збільшення частки сільськогосподарських земель у приватній власності – 13 % у Словаччині, 26 % у Чехії, 41% в Угорщині, 92 % в Польщі, 94 % в Латвії і Литві. Високою є частка сільськогосподарських земель у

приватній власності і в Україні.

Таблиця 1

Способи використання земель фермерами у країнах Європи, %

Країни	Частка землі	
	власної	орендованої
Бельгія	31.7	68.3
Німеччина	63.6	36.4
Греція	77.1	22.9
Іспанія	69.8	30.2
Франція	46.7	53.3
Італія	80.0	20.0
Люксембург	51.7	48.3
Нідерланди	64.5	35.5
Португалія	66.3	33.7

З огляду на світовий досвід і можливі наслідки від запровадження ринку землі, доцільно, щоб покупцем і продавцем землі була держава. Це не тільки дозволить їй контролювати процес переходу прав власності, забезпечувати охорону та раціональне використання земель, а й допоможе вирішувати стратегічні питання розвитку аграрного сектору України. Однак стратегічною метою дій держави має стати не перерозподіл земель, а створення ефективних конкурентоспроможних господарських структур ринкового типу й поширення насамперед орендних відносин і заставних операцій. Для цього необхідно створити умови, за яких селяни не були б зацікавлені у продажу земель, а підприємства – у їх масовому скуповуванні.

Аби досягти першої цілі, необхідно вирішити питання мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення і надати цій процедурі правової визначеності, сприяти вдосконаленню орендних відносин, зокрема через підвищення розмірів орендної плати й удосконалення співвідношення форм її виплати, а також забезпечити державну підтримку у створенні кооперативів у тих сільських районах, де відсутні господарюючі суб'єкти.

Отже, запроваджувати повноцінний ринок землі потрібно в два етапи:

§ поширення орендних відносин і заставних операцій, стимулювання кооперування;

§ запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення, контрольованого державою з низкою обмежень.

Висновки. Україна має всі можливості для того, щоб перетворити земельну реформу з непопулярної у популярну. З одного боку, у суспільстві існує надзвичайна незадоволеність станом земельних питань, адже більшість сільських жителів мають у власності земельні ділянки, але не можуть цією власністю повноцінно розпоряджатися. З іншого – відсутність ринку землі не дає змоги підвищувати ефективність сільськогосподарського виробництва та збільшувати інвестиції.

Активізація публічного діалогу і використання інструментів публічної політики через залучення всіх зацікавлених сторін до визначення перешкод земельній реформі та необхідних політичних рішень, з'ясування їхніх позицій, мобілізації підтримки прибічників реформи дадуть змогу уряду обрати оптимальну конфігурацію земельної реформи, яка забезпечить захист прав власників земельних ділянок і врахує інтереси і сільських жителів – власників землі, і інших громадян, які не мають землі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котикова О. І. Обґрунтування механізму сучасного управління землями сільськогосподарського призначення / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2010. – Випуск 2 (53). – С.54–60.

2. Електронний ресурс. Режим доступу – http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf.

3. Електронний ресурс. Режим доступу – <http://www.byut.com.ua/news/5775.html>

4. Аграрна реформа в Україні / П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко та ін. ; за ред. П. І. Гайдуцького. — К. : ННЦ ІАЕ, 2005. — 424 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА НА ОСНОВІ ЙОГО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

А.М. Фісюн, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто деякі види біологічного палива, досліджено енергетичну ефективність різновидів сировини для його виробництва.

Ключові слова: ріпак, енергоресурси, енергетична ефективність, інвестиції, біодизельне паливо, біоетанол, традиційне паливо, експорт.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення розвиток аграрного сектору економіки неможливий без стабільного забезпечення сільськогосподарського виробництва паливом. Для виконання комплексу сільськогосподарських робіт потрібно щорічно понад 1,9 млн т дизпалива та 620 тис т бензину [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проблеми вибору сировини для виробництва біопалива досліджували такі науковці, як О. В. Дубровін, І. Г. Кириленко, О. Г. Шайко та інші. Але більш детальної оцінки за енергетичним критерієм ефективності виробництва біопалив не було зроблено.

Постановка завдання. Постійне збільшення вартості паливно-мастильних матеріалів негативно впливає на стан забезпечення ними сільськогосподарських товаровиробників і з часом може привести до суттєвого зменшення виробництва сільськогосподарської продукції в Україні або до її подорожчання. У зв'язку з цим особливо актуальним є питання освоєння альтернативних відновлюваних джерел енергії. Найперспективнішим нетрадиційним джерелом енергії є рослинні і тваринні жири, які можуть бути використані для виробництва біологічного палива.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із шляхів поліпшення стану забезпечення сільгосптоваровиробників паливно-енергетичними ресурсами є розвиток біологічних видів палива, а саме - дизельного біопалива.

Важливим чинником, що викликає підвищений інтерес до біодизельного палива, є його екологічність, тобто менші викиди шкідливих сполук у навколишнє середовище порівняно з нафтовим. У разі потрапляння в ґрунт або воду біодизельне паливо протягом 25-30 днів практично повністю розпадається й не завдає екологічної шкоди, тоді як один кілограм мінеральних нафтопродуктів може забруднити мільйон літрів питної води.

Біопаливо характеризується високими мастильними властивостями через особливий хімічний склад та високий вміст кисню. Після змащення рухомих деталей двигуна, що працює на біопаливі, його міжремонтний термін експлуатації збільшується майже на 50% [2].

При збільшенні виробництва біопалива можна зменшити ціни на енергоресурси, але це потягне за собою підвищення цін на сировину для його виробництва, частка якої може використовуватися для виробництва продуктів харчування. Біоенергетика використовує як сировину продукти аграрного комплексу: ріпак, кукурудзу, сою, цукрові буряки та інші культури.

Фтомою О.В. проведено енергетичну оцінку біопалив (табл. 1), відповідно до якої найбільш енергозатратним, у розрахунку на один гектар посіву, є виробництво цукрових буряків, а найменш енергозатратним є виробництво насіння ріпаку [3]. Найбільшу кількість енергії у вигляді рідкого палива з одного гектару посіву можна отримати із цукрових буряків, але коефіцієнт енергетичної ефективності найвищий у біодизеля із ріпаку. Досліджені значення коефіцієнта енергетичної ефективності біоетанолу з пшениці та кукурудзи менші одиниці, що свідчить про його енергетичну неефективність, тобто затрати енергії на його виробництво

перевищують отриману їх кількість. Отже, виробництво біоетанолу з пшениці та кукурудзи є невигідним в сьогоденних умовах.

Таблиця 1

Енергетична оцінка біопалива

№ п/ п	Показники	Одиниці	Біоди- зель	Біоетанол		
			Ріпак озимий	Пшени- ця озима	Кукуру- дза	Цукро- вий буряк
Вирощування сировини						
1	Затрати енергії на вирощування сировини всього:	МДж/га	26848	30689	39491	56285
	В т. ч. – машини і механізм	МДж/га	4200	4081	4750	5872
	- рідке паливо	МДж/га	3843	4030	5668	10200
	- добрива, насіння	МДж/га	18495	22200	28653	39519
	- праця людей	МДж/га	310	378	420	694
Виробництво біопалива						
2	Затрати енергії на переробку сировини в біопаливо, Еб	МДж/га	12780	18493	25955	33512
3	Затрати енергії на виробництво біопалива, Е	МДж/га	39629	49182	65449	89797
4	Енергетична цінність біопалива, а	МДж/га	45360	43222	60662	94785
Енергетична ефективність						
5	Коефіцієнт енергетичної ефективноств біопалива, а	×	1,15	0,88	0,93	1,06
6	Коефіцієнт енергоефективності використання рідкого палива, арп	×	11,8	10,7	10,7	9,3
7	Енергетична цінність побічної продукції	МДж/га	91562	92300	101400	85600
8	Сумарина отримана енергія з одного гектару площі посіву	МДж/га	136922	135522	162062	180385
9	Сумарний коефіцієнт енергетичної ефективності	×	3,46	2,76	2,48	2,01
10	Сумарний енергетичний ефект з одного гектару площі посіву	МДж/га	97293	86340	96613	90588
11	Коефіцієнт енергоефективності використання рідкого палива	×	11,8	10,7	10,7	9,3

Найвищим є енергетичний ефект при використанні ріпаку, оскільки значну кількість енергії можна отримати із переробки побічної продукції за допомогою відповідних технологій.

Також важливим є оцінка біопалива за коефіцієнтом енергетичної ефективності використання рідкого палива, який характеризує відношення енергії рідкого палива до енергії затраченого палива на весь цикл виробництва. Даний показник є найвищим для ріпаку і становить 11,8.

Висновки. Отже, можна сказати, що найкращим варіантом вибору сировини для виробництва біопалива з точки зору енергетичної ефективності є ріпак. На сьогодні в Україні існують тільки мінізаводи по виробництву біопалива з ріпаку, які створюються великими підприємствами і використовують продукцію тільки для власних потреб. Для національного виробництва біопалива потрібно великі інвестиції, необхідне субсидіювання та податкові пільги зі сторони держави, щоб покрити ціновий розрив між нафтовим паливом та біопаливом. В свою чергу це призведе до позитивних результатів, серед яких найважливішими є зниження енергетичної залежності України від імпорту палива, зниження обсягів викидів парникових газів, відсутність у викидах вмісту сірки, відновлювальність сировини, створення робочих місць для населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перспективи біопалива в Україні [Електронний ресурс].— Режим доступу. : <http://www.agro-business.com.ua>.
2. Сучасний стан та перспективи розвитку виробництва біопалива в Україні [Електронний ресурс] .— Режим доступу. : <http://www.nbuv.gov.ua>.
3. Енергетична ефективність біопалив з ріпаку, пшениці, кукурудзи та цукрового буряку [Електронний ресурс] .— Режим доступу. : <http://www.nbuv.gov.ua>.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОПІДПРИЄМСТВА

С.Ю. Харіна, студент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано напрями екологізації підприємницьких структур в аграрній сфері, запропоновано економічні стимули для покращення агроекологічного стану сільськогосподарських земель і введення штрафних санкцій за його погіршення

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, екологізація, агропідприємництво, економічне стимулювання, природокористування.

Постановка проблеми. Ринкове середовище забезпечує визначення певної стратегії та прийняття самостійних рішень, свободу вибору напрямів і методів господарювання, що сприяє розвитку підприємницької діяльності. Підприємництво є складним явищем, яке в практичній площині включає підприємницьке середовище, особистість підприємця, підприємницьку діяльність. Розвиток підприємництва можливий лише за умови економічної свободи, зацікавленості, відповідальності, економії витрат, новаторства, конкуренції; досягнення внутрішньогосподарської синергії, регулювання та контролю.

Розвиток сільського господарства, яке безпосередньо пов'язано з навколишнім природним середовищем, в Україні обмежений загостренням екологічних проблем. Сучасне агропромислове виробництво здійснюється в складних умовах зростаючого навантаження на довкілля і його забруднення. Відсутність науково обґрунтованої системи сільськогосподарського природокористування зумовило значне зниження відтворювальної спроможності біосфери, екологічної стійкості агроландшафтів, природної родючості ґрунту та розвиток ерозійних процесів [1]. Тому формування економічної стратегії екологічного розвитку підприємницьких структур є важливим елементом функціонування економіки країни.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми раціонального використання природних ресурсів в АПК і екологізації виробництва присвятили наукові праці такі вчені, як: С.І. Дорогунцов, В.М. Трегобчук, М.М. Федоров; економіці й організації природокористування – М.М. Лук'янчиков, І.М. Потравний; та ін. Проте, ряд проблем, пов'язаних з економічними аспектами екологізації агропідприємництва, потребують додаткових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування економічної доцільності екологічного підприємництва в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємництво як економічна категорія відображає, насамперед, відносини власності, які є основою виробничих відносин. Тому підприємництво як діяльність, зорієнтована на зростання цінності (вартості) капіталу, буде розвиватися там, де є можливість отримати від цього прибуток, власну вигоду [2].

Розвиток підприємницької діяльності в аграрній сфері необхідно здійснювати з урахування екологічного фактору тому, що земельний капітал виконує подвійну функцію – як базис розміщення виробничих сил та як засіб виробництва. Специфіка останньої функції полягає у якості земельного капіталу, що визначається родючістю ґрунтів – енергетичної складової розвитку суспільства, забезпечення його добробуту.

Аналіз екологічного стану навколишнього середовища, його відтворюваного і асиміляційного потенціалів, чистоти найважливіших природних ресурсів (що визначає здоровий фізичний і психічний розвиток людини, продуктивність сільськогосподарських угідь тощо) показує, що щорічні втрати ґрунту в Україні становлять близько 600 млн. т, у тому числі понад 20 млн. т гумусу – щорічно ми втрачаємо понад 20 млн. т поживних речовин, що перебільшує вагу цих речовин, якщо вони внесені у вигляді добрив більш ніж у 10 разів [3].

Нинішня екологічна політика повинна стимулювати дотримання екологічних вимог, нормативів та зниження техногенного навантаження на

природу. Пріоритетним напрямом формування дієвого організаційно-економічного механізму природокористування ми вважаємо фінансово-економічне заохочення суб'єктів господарювання до зниження обсягів шкідливих викидів і відходів виробництва, відновлення земельного ресурсу України. Важливу роль у цьому процесі повинно відіграти створення програм екологізації підприємницької діяльності.

В кожному районі, сільськогосподарському підприємстві необхідно вирощувати ті культури, які мають найбільшу продовольчу активність – максимальну кількість якісної продовольчої продукції з одиниці використаної площі при технологічно обґрунтованих витратах та її виробництво з врахуванням природоохоронних заходів.

Такий підхід щодо раціонального використання земельних ресурсів з врахуванням природних і кліматичних умов кожної території дозволить максимально використовувати родючість ґрунтів, витрати добрив та інших матеріальних ресурсів.

На сучасному етапі перерозподілу земель між землекористувачами на засадах ефективного і раціонального використання земельного фонду регіону необхідне виконання наступних вимог: організаційно-економічне обґрунтування розмірів сільськогосподарських підприємств, їх спеціалізації з урахуванням територіальних особливостей і потреб переробної промисловості; створення оптимальних умов для досягнення біологічної продуктивності сільськогосподарських земель і її підвищення на засадах раціонального використання різних за якістю сільськогосподарських угідь шляхом впровадження ґрунтозахисних сівозмін.

Діяльність підприємця щодо управління ризиком спрямована на захист власного підприємства від ризику, який ставить під загрозу розмір прибутку та платоспроможність. Більш того, стає проблематичним вирішення основної задачі підприємця – в залежності від ситуації відібрати

оптимальний проект, враховуючи при цьому, що чим більший розмір очікуваного прибутку, тим більший розмір ризику.

Якісне управління ризиком збільшує можливості підприємця щодо отримання прибутку, ведення беззбиткового бізнесу, підвищення конкурентоспроможності на ринку товарів та послуг [4].

Формування стратегії економічного розвитку необхідно проводити на підставі трьох взаємопов'язаних компонентів: суспільних потреб, внутрішніх можливостей виробника і ситуації, яка склалася в галузі. Вивчення суспільних потреб, які з певною ймовірністю будуть мати місце в майбутньому, повинно бути вихідним пунктом в розробці будь-якої стратегії підприємства. Але потреби можна задовольнити лише в тій мірі, наскільки це дозволяють ресурси виробника.

Тому раціональна стратегія завжди є компромісом між потребами і ресурсами. Розробка стратегії підприємства повинна дати відповідь на три основних запитання: які напрями господарської діяльності необхідно розвивати; які існують потреби в капіталовкладеннях та інших ресурсах; яка можливість віддачі за обраними напрямками?

Найважливішою умовою екологізації виробництва сільськогосподарської продукції є забезпечення позитивного і бездефіцитного балансу гумусу. За даними інституту ґрунтознавства і агрохімії НААН України, запаси гумусу в ґрунтах України за минулі 100 років зменшилися в середньому на 25-30%, а за останні 20 років – на 10-15%. З підвищенням рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва втрати гумусу зростають, і сьогодні щорічні його втрати становлять у середньому близько 1 т на гектар, або понад 30 млн. т з усієї площі орних земель .

Ефективний механізм стимулювання раціонального землекористування передбачає жорстку систему матеріального впливу за порушення природоохоронних заходів. При цьому штрафні санкції повинні негайно спрацьовувати: при невиконанні екологічних вимог,

порушенні нормативів використання земель сільськогосподарського призначення.

Позитивний ефект можуть мати екологічні фонди, що формуються на рівні районів, країв і областей. У цих фондах зосереджуються кошти, що використовуються для охорони земельних угідь сільськогосподарського призначення. Концентрація фінансових засобів в екологічні фонди дозволяє здійснювати комплекс заходів природоохоронної системи землеробства, створити умови для ефективного функціонування сільськогосподарських виробничих систем.

Негативні екологічні наслідки недолугого землекористування продовжують накопичуватися. При цьому земля страждає як при екстенсивному землеробстві, коли антропогенне навантаження на ґрунти зростає за умов застосування старих технологій, виробництво сільськогосподарської продукції зростає за рахунок розширення площ ріллі при виснаженні ланів, так і при інтенсивному землеробстві, коли ефект приросту врожаю досягається внаслідок внесення великих доз мінеральних добрив, зрошення та осушення, застосування хімічних засобів захисту рослин і компенсуюча хімізація призводить до порушення якості та деградації земель. За цих умов сільськогосподарська продукція втрачає свою природну цінність, її вживання негативно позначається на здоров'ї населення.

Висновки. Формування моральної відповідальності всіх членів суспільства за дотримання екологічних норм прямо залежить від правового фундаменту екологічних відносин. Нині при формуванні та визначенні темпів, масштабів і напрямів розвитку продуктивних сил, раціональної структури матеріальних потреб, ефективних засобів, методів і технології для задоволення потреб вже неможливо не брати до уваги інтереси екології. Тому необхідно йти шляхом інтеграції інтересів екології та економіки в усіх галузях народного господарства, і, насамперед, в аграрній сфері.

Екологічне підприємництво слід розглядати як особливу, специфічну форму суспільно-корисної творчої діяльності, сутність якої полягає у відтворенні природних ресурсів з метою ліквідації дефіциту на них, доведенні їх сучасної низької якості до природного рівня якості (або хоча б до рівня, прийняттого для суспільного використання). Економічна доцільність екологічного підприємництва очевидна – це, перш за все, повернення “втрачених” для суспільства природних благ до господарського обігу чи залучення до нього природних об’єктів, які класифікують як малоцінні, тобто непривабливі зараз для економіки, бо потребують певних зусиль для відтворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коренюк П.І. Еколого-економічна ефективність відтворювальної системи продовольчого комплексу: теорія, методологія, практика / П.І. Коренюк. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2005. – 335 с.
2. Малік М.Й. Підприємництво у розвитку аграрного ринку / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк. // Економіка АПК. – 2007, №1 – С. 138 – 149.
3. Романова Л.В. Формування підприємництва в сільському господарстві / Л.В. Романова // Економіка АПК. – 1999. – №1 (51). – С. 75–77.
4. Сайко В.Ф. Землеробство на шляху до ринку / В.Ф. Сайко. – К. : Ін-т землеробства УААН, 1997. – 47 с.

ВПЛИВ РІПАКУ НА РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТУ ТА ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЙОГО ВИРОЩУВАННЯ

І.В. Яськова, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено позитивні та негативні сторони вирощування ріпаку, його вплив на родючість ґрунту, визначено тенденції розвитку та напрями підвищення ефективності виробництва.

Ключові слова: ріпак, олійні культури, сорт, насіння, сівозміна, оптимізація площ, інтенсивні технології.

Постановка проблеми. Питання майбутнього розвитку вирощування та переробки олійних культур в Україні тісно пов'язане з подальшим зростанням валових зборів насіння ріпаку та продуктів його переробки. Серед олійних культур ріпак є однією з найцінніших культур як за вмістом олії, так і за потенційною врожайністю.

Можна було б тільки порадіти за розвиток вітчизняного агробізнесу, якби не одне «але». Намагаючись зменшити витрати, фермери часто не дотримуються технологій вирощування ріпаку: вносять мінімум добрив або не дотримуються сівозміни (чергування сільськогосподарських культур).

Тому на даний час залишається актуальним питання визначення впливу ріпаку на родючість ґрунту та напрями підвищення ефективності виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ґрунтовні дослідження в цьому напрямі здійснюють такі вітчизняні вчені: М. Цехмейструк, І. Стрельцова, С. Плетень, А. Першин, І. Шувар, І. Марков.

Однак, питання впливу ріпаку на родючість ґрунту, тенденції розвитку та напрями підвищення ефективності виробництва ріпаку потребують подальшої уваги.

Постановка завдання. Аналіз позитивних та негативних сторін вирощування ріпаку, вплив факторів на урожайність, тенденції розвитку та складові інтенсивної технології його вирощування.

Виклад основного матеріалу досліджень. Питання майбутнього розвитку вирощування та переробки олійних культур в Україні тісно пов'язане з подальшим зростанням валових зборів насіння ріпаку та продуктів його переробки. Серед олійних культур ріпак є однією з найцінніших культур як за вмістом олії, так і за потенційною врожайністю.

Ріпак як сировина для виробництва альтернативного палива (біодизеля) є більш вигідним економічно, ніж інші продовольчі культури. Він поступається лише соняшнику. Під вирощування культури залежно від року використовується майже 1-2% ріллі. Вирощуванням культури зайнято більш ніж 3 тис. сільськогосподарських підприємств. Валовий збір насіння ріпаку в країні був рекордним у 2008 році і становив понад 2,87 млн т, що майже втричі перевищувало показники попереднього року. В результаті зниження посівних площ і незадовільної перезимівлі озимого ріпаку в 2009 і 2010 роках під культурою було зайнято відповідно 1013,6 і 913,3 тис. га. (зокрема, 799,38 тис. га. озимого ріпаку і 107,17 тис. га - ярого). Валове виробництво насіння у 2009 році дорівнювало 1,818 млн т, у 2010-му - 1,331 млн т. Середня урожайність озимого ріпаку в 2008 році становила 20,8 ц/га; у 2009 - 18,7 ц/га; у 2010 - 17,5 ц/га.

Під урожай 2011 року засіяно озимим ріпаком 1033,8 тис. га. За даними МінАПК, станом на 18 листопада 2010 року озимий ріпак зійшов на площі 1030 тис. га або на 99,6% посіяної. У доброму стані перебуває 525,8 тис. га посівів озимого ріпаку (51%). У задовільному - 376,1 тис. га (36,5%), слабкі і проріджені - 128,1 тис. га (12,8%) [1].

На думку деяких дослідників, збільшення площі посівів ріпаку порушує сівозміни, призводить до дисбалансу у їх розподілі під технічні й продовольчі культури. Так, у 2008 р. ріпаком і соняшником було засіяно 20 % всіх угідь, що вдвічі більше, ніж дозволяють норми сівозміни. Посіви ріпаку в нашій країні наблизилися до критичних норм. Він споживає занадто багато основних поживних речовин, що виснажує ґрунт і погіршує ріст і розвиток наступних культур сівозміни [2].

Інші ж автори вважають, що ріпак має велике агротехнічне значення як попередник озимих колосових, адже він рано звільняє поле, поліпшує структуру ґрунту та його фітосанітарний стан, успішно конкурує з бур'янами. Підвищення продуктивності ріллі при вирощуванні ріпаку пов'язане зі збагаченням органічними речовинами, покращенням водно-фізичних властивостей ґрунту, передбаченням ерозійних процесів, підвищенням родючості ґрунту. З одного боку, його коренева система забезпечує розпушування ґрунту на значну глибину, з іншого - зелена маса рослин на тривалий час затіняє її, що впливає на структуру ґрунту. Вирощування зернових після ріпаку збільшує врожайність на 3-4 ц/га, що фактично без додаткових витрат підвищує ефективність усього рослинництва. Особлива цінність ріпаку полягає в тому, що завдяки розвинутій і глибоко проникаючій у ґрунт кореневій системі він засвоює нітрати, запобігаючи їхньому попаданню у ґрунтові води.[3].

Вирощування ріпаку на сидерат (заорювання зеленої маси рослин в ґрунт) допомагає вирішенню проблеми з внесенням органічних добрив. Сидерації належить найбільша роль в поповненні запасів гумусу в ґрунті, особливо при інтенсивному землеробстві в південних районах. За здатністю удобрення зелена маса ріпаку наближується до гною. В той же час використання її для удобрення ґрунту економніше і ефективніше.

Водночас для реалізації потенціалу продуктивності культури ріпаку необхідно враховувати загальні біологічні закономірності розвитку і фізіології культури за комплексом факторів, які впливають на її урожайність. Засобом задоволення фізіологічних та екологічних потреб має бути інтенсивна технологія, яка повинна складатися із низки заходів оптимізації умов вирощування культури на всіх етапах її росту і розвитку.

Інтенсивна технологія – це комплекс агротехнічних прийомів вирощування сільськогосподарських культур, технологічних засобів і операцій, які направлені на максимально повне використання біологічного потенціалу продуктивності культур за рахунок підвищення ефективності

використання природних і антропогенних його факторів при мінімізації трудових і матеріальних ресурсів.

Інтенсивна технологія вирощування як озимого, так і ярого ріпаку базується на комплексному і раціональному використанні ґрунтово-кліматичних, біологічних, технічних, матеріальних і грошових ресурсів для максимально можливого задоволення потреб рослин в основних факторах життя з метою отримання високого і стабільного врожаю. Вона органічно поєднує три основні напрями господарської діяльності: технологічний, технічний і розрахунково-економічний [1].

Технологічний напрям передбачає розробку й послідовність проведення технологічних операцій та агротехнічних вимог до них.

Технічний напрям - комплектацію машинно-тракторних агрегатів, марочний підбір тракторів, сільськогосподарських та спеціальних машин і знарядь, установлення норм виробітку та кількості обслуговуючого персоналу.

Розрахунково-економічний напрям - визначення потреб у робочій силі й техніці, матеріально-грошових витрат за видами робіт і в цілому по культурі, а також собівартості вирощеної продукції.

Інтенсивна технологія спрямована на виконання цілого комплексу науково обґрунтованих агротехнічних, фізико-механічних, селекційно-насінневих, хімічних заходів, які обумовлюють отримання якісного врожаю при найменших витратах праці та ресурсів на одиницю отриманої продукції.

Основні складові інтенсивної технології вирощування озимого та ярого ріпаку полягають у наступному:

- створення регіональних зон концентрованого вирощування озимого і ярого ріпаку, від 10-15 до 30-35 тис. га;
- вирощування районованих високопродуктивних безерукових і низькоглюкозинолатних «00» сортів і гібридів озимого та ярого ріпаку, які характеризуються груповою стійкістю до найбільш поширених хвороб і

шкідників. На рослинах таких сортів інкубаційний період захворювання подовжений, а плодоношення патогенів недорозвинене. Хімічна обробка посівів в окремих випадках виключається, а у разі проведення, - у незначних масштабах. Використання стійких сортів не тільки заощаджує витрати на пестициди, але й, що найважливіше, - відвертає небезпеку забруднення навколишнього середовища та продуктів урожаю токсичними речовинами. У кожному господарстві рекомендується вирощувати кілька «00» сортів ріпаку, які мають генетичні відмінності щодо стійкості проти хвороб. Це дає можливість продовжувати строки сортозміни внаслідок повільнішого утворення нових вірулентних рас патогенів;

- сівбу проводити лише високоякісним насінням високих репродукцій районованих безерукових і низькоглюкозинолатних сортів озимого та ярого ріпаку в оптимальні строки для кожної конкретної ґрунтово-кліматичної зони;

- агробіологічне обґрунтування розміщення ріпаку в сівозмінах після найкращих попередників і оптимальних строків щодо його повернення на попереднє поле;

- дотримання просторової ізоляції між окремими сортами ріпаку, між посівами озимого і ярого ріпаку та іншими капустяними культурами;

- застосування обґрунтованих зональних систем основного і передпосівного обробітку ґрунту залежно від його стану та забур'яненості;

- забезпечення рослин елементами мінерального живлення під запрограмований урожай;

- використання спеціалізованого комплексу сучасних сільсько-господарських машин для якісного виконання всіх робіт в оптимальні строки;

- запровадження інтегрованої системи захисту ріпаку від шкідників, хвороб і бур'янів;

- суворе дотримання технологічної дисципліни при вирощуванні озимого та ярого ріпаку.

Віддача товарного виробництва має підвищуватись шляхом:

- досягнення запрограмованих площ посіву ріпаку і його продуктивних показників;
- дотримання рекомендованої сортової агротехніки вирощування ріпаку та сучасних елементів агротехнологій;
- пошуку вигідних ринків збуту товарної сировини;
- розширення місцевої переробки товарного насіння ріпаку та ефективного використання і вигідної реалізації отриманої продукції.

Висновки. Серед олійних культур ріпак є однією з найцінніших культур. Насіння ріпаку - важливе джерело дешевої рослинної олії, високоякісної макухи, шроту, екологічно чистого біодизельного палива, мастил тощо.

Сучасне впровадження у виробництво ріпаку має ґрунтуватися на застосуванні інтенсивних технологій вирощування, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на своєчасне та повне надання рослинам потрібної для їхнього розвитку поживи. Тільки за такої умови можна сподіватися на успішну перезимівлю озимого ріпаку, високий врожай насіння та високу його якість і досягнення значного економічного ефекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марков І. Інтенсивна технологія вирощування ріпаку / І. Марков // Агробізнес сьогодні. – 2011. – № 10. – С. 57.
2. Нікітчин Д. Ріпак ярий і гірчиця – нові культури в Україні / Д. Нікітчин, А. Гуцаленко // Збірник наук. праць Ін-ту олійних культур УААН. – Запоріжжя, 1999. – Вип. 4. – С. 156–161.
3. Курцев В. Технологічні аспекти вирощування ріпаку / В. Курцев // Агробізнес сьогодні. – 2010. – №8. – С. 37.

ЗМІСТ

Кафедра управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ <i>Артеменко А. А.</i>	3
ЕКО-ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Бунзяк Н.Я.</i>	10
ТЕНДЕНЦІЇ АГРОВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Васев С.О.</i>	16
СУЧАСНІ ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОСЛИННИЦТВІ <i>Вербівська О.В.</i>	21
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ <i>Волкова Є.Г.</i>	26
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКС- ПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Волкова Н.Е.</i>	31
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА» ТА ЙОГО ВИДИ <i>Глухман А.О.</i>	37
РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ НА РИНКУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ <i>Гринішина А.К.</i>	43
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ <i>Дубова А.О.</i>	49
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ <i>Дьяченко Ю.В.</i>	55
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА <i>Дьячук В.В.</i>	62
ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>Житник Є.І.</i>	67
НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОСЛИННИЦТВА <i>Жовтюк Н.О.</i>	72

СУТНІСТЬ І ОСНОВНІ ВИДИ ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙ <i>Зайцева М.О.</i>	78
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ РОБОТИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Зельманович Г.О.</i>	84
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ І ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ЗЕРНОВИРОБНИЦТВІ <i>Казакуца І.О.</i>	89
ЗЕРНОВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ <i>Каздоба Ю.М.</i>	95
ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Калюжна О.В., Кустова А. А.</i>	101
ЗНАЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО САДІВНИЦТВА У СУЧАСНОМУ СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ <i>Карташева Т. В.</i>	107
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ <i>Кожухар О.В.</i>	114
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ <i>Кондратьєва І. О.</i>	120
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ <i>Крамаренко О.В.</i>	126
НАУКОВІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ <i>Кучер Р.Г.</i>	132
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В ОВІДІОПОЛЬСЬКОМУ РАЙОНІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Лозовська Н.М.</i>	138
НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ВІДРОДЖЕННЯ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА <i>Маркевич А.О.</i>	143
ЕКСПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ НА РИНКУ ЗЕРНА З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ СВІТОВОГО РИНКУ <i>Матоліч А.О.</i>	149
РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА <i>Москвичова М.І.</i>	154
ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ <i>Нєдов А.В.</i>	158

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ПОСИЛЕННІ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Нєдов О.В.</i>	165
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Пилип Ю.П.</i>	170
СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ <i>Пустовий Д.В.</i>	175
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ <i>Садурська О.М.</i>	181
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Сафаров Р.А.</i>	188
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЗЕРНА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ <i>Сєдов А.О.</i>	194
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Селін І.М.</i>	200
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР <i>Сідорік Ю.Ю., Є. Зуб.</i>	206
АНАЛІЗ РИЗИКІВ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Соловйова О. М.</i>	211
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ СОНЯШНИКУ <i>Спанатій Д.С.</i>	217
СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ <i>Тараненко О.В., Морозов О.І.</i>	221
ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ЕКОНОМІЧНІ І ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ТЕПЛИЧНОГО ОВОЧІВНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ <i>Терещенко Р.М.</i>	227
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ ТА ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРИ <i>Тістов О.О.</i>	234
СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Хан О.Ю.</i>	241
СУЧАСНИЙ СТАН РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ <i>Цюро В.М.</i>	246

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА <i>Чумель Т.Б.</i>	252
СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ <i>Чуприна М.С.</i>	257
ІННОВАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Шевченко А.П.</i>	263
ІННОВАЦІЇ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА <i>Шишка І.Б.</i>	269
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА <i>Яценюк А.В.</i>	275
Кафедра менеджменту організації та права	
ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ <i>Баньковська П.В.</i>	281
ДЕБІТОРСЬКА ТА КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ В СТОВ «ВІДРОДЖЕННЯ» БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ <i>Богата І.І.</i>	288
ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ АПК УКРАЇНИ <i>Гаркуша Ю.В.</i>	294
ВИЗНАЧЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ДП «АГРО-КОБЛЕВО» БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ <i>Гірчак Г.О.</i>	300
РОЗВИТОК РИНКУ НАСІННИЦТВА <i>Годорожа К.О.</i>	308
УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА <i>Горошко В.Г.</i>	314
ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ <i>Добровольський Д.М.</i>	320
НЕМАТЕРІАЛЬНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ <i>Іванов С.С.</i>	326

ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ <i>Ігіна Д.А.</i>	332
УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ <i>Кареліна І.О.</i>	338
УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ <i>Коврига О.В.</i>	341
СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Коляда В.Л.</i>	347
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Кондюк К.Ф.</i>	353
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Кривошеєв О.В.</i>	361
АГРОСТРАХУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Кудін С.В.</i>	367
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА <i>Кудрявцева А.Б.</i>	373
МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ВИРОБНИЧОГО ПЕРСОНАЛУ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ <i>Лазаренко А.О.</i>	378
ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ <i>Латій А.П.</i>	384
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА <i>Легашвілі А.І.</i>	390
УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ В ТЗДВ ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА НОВООДЕСЬКОГО РАЙОНУ <i>Лозова О.В.</i>	396
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Мазур А.К.</i>	402

СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КАДРАМИ <i>Малютіна В.В.</i>	407
ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ <i>Морозова Н.С.</i>	412
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Наумова А.Ю.</i>	419
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ В ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ <i>Нікітіна Р.Є.</i>	425
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ <i>Підлісна Є.Ю.</i>	431
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>Поручник І.І.</i>	436
ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ. <i>Похилюк М.В.</i>	441
УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ЗБУТ ПРОДУКЦІЇ <i>Резніченко Ю.С.</i>	448
ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ЙОГО РОЗВИТКУ <i>Різун Л.О.</i>	456
МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Скляренко О.М.</i>	462
КОНТРОЛЬ ЗА РОБОТОЮ ПЕРСОНАЛУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Скринік Л.А.</i>	468
СТАН ІНВЕСТИВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ <i>Тиха Р.О.</i>	473
РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Ткачова Т.С.</i>	478
ЯК ФОРМУЄТЬСЯ КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ <i>Хасько Є.С.</i>	484
ВНУТРІШНЬОФІРМОВЕ ПЛАНУВАННЯ ВИПУСКУ НОВОГО ВИДУ ПРОДУКЦІЇ <i>Хоменко А.В.</i>	490

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Юрченко С.Г.</i>	496
УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	
<i>Юськів Ю.О.</i>	502
Кафедра світового сільського господарства і зовнішньоекономічної діяльності	
СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
<i>Артамонов Р.С.</i>	508
РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ	
<i>Бугайов О.О.</i>	513
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ	
<i>Безрук В.С.</i>	520
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ І КОНКУРЕНЦІЇ НА СВІТОВИХ РИНКАХ	
<i>Гах А.В.</i>	525
ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ОВОЧЕПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
<i>Дідан Л.Ю.</i>	532
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	
<i>Медончак А. В.</i>	538
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	
<i>Мельник А. В.</i>	544
ОРГАНІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЇХ РОЗВИТКУ ДЛЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
<i>Мосійчук М. В.</i>	550
РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНА	
<i>Піскор С. М.</i>	555
ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	
<i>Ткач Ю.С.</i>	560
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД КРИЗИ	
<i>Трубай А.Ю.</i>	565

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО АГРОБІЗНЕСУ <i>Удоденко В. Ю.</i>	569
СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Федоров О.О.</i>	575
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ <i>Фелік Н.Ю.</i>	580
РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЕФЕКТИВНОМУ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Фетько І.В.</i>	586
ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ДВОХ ФАЗ СВІТОВОЇ КРИЗИ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК <i>Фомічов О.Ю.</i>	591
Кафедра економічної кібернетики і математичного моделювання ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Громадська О.А.</i>	597
ОПТИМАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ – ВАЖЛИВИЙ КРОК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ <i>Гуляева Т. К.</i>	602
МЕТОДИ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ <i>Мартиненко Я.О.</i>	607
ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ДИНАМІЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ <i>Носов М.В.</i>	612
ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА УПРАВЛІННЯ ЙОГО ВИРОБНИЧИМИ ФОНДАМИ <i>Танцюра С.В.</i>	618
Кафедра економіки підприємств АНАЛІЗ РОЗМІРУ ПРИБУТКУ ВІД ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА <i>Балтян О.В.</i>	624
ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ <i>Білан М.С.</i>	630
СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>Білоус Т.А.</i>	635

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ <i>Борисова С.О.</i>	640
ТЕОРИТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Дубровська К. В.</i>	647
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ХІМІЗАЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Журиленко Л.Д., Притиковський О.В.</i>	653
СТАН ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>Загоруйко О.О.</i>	658
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ СОНЯШНИКУ В РЕГІОНІ <i>Згурська А.В.</i>	664
СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ <i>Кітарага Т.В.</i>	670
ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА NO-TILL <i>Кінаш Г.С., Задорожній Е.І.</i>	676
ВПЛИВ ДЕЯКИХ ФАКТОРІВ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОНЯШНИКУ В КСП «СОНЯЧНЕ» <i>Коннова О.Ю.</i>	683
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В ПП АТД «ГАРАНТ» ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ <i>Кордонець В.О.</i>	690
ВПРОВАДЖЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>Лядова К.С.</i>	696
МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ФАКТОР УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Мілєйко Т.А.</i>	702
СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОЛІЙНИЦТВА <i>Ницик О. В.</i>	708
СУЧАСНИЙ СТАН ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Оплята В.С.</i>	714
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Осиновська К.Ю.</i>	720

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Пастух О. М.</i>	727
ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО – ШЛЯХ ДО ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВАВИ <i>Погоріла Ю.В.</i>	733
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНІ <i>Сабат В.М.</i>	739
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА <i>Сурженко Я. С.</i>	745
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ <i>Тарабрін В.В.</i>	751
РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕРНА В УМОВАХ ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ КРИЗИ <i>Тиховод Н. С.</i>	757
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ <i>Тофан Є. О.</i>	764
ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ <i>Тумко Н.А.</i>	770
ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ <i>Усталішвілі Г.О.</i>	777
ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА НА ОСНОВІ ЙОГО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ <i>Фісюн А.М.</i>	784
ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОПІДПРИЄМСТВА <i>Харіна С.Ю.</i>	788
ВПЛИВ РІПАКУ НА РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТУ ТА ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЙОГО ВИРОЩУВАННЯ <i>Яськова І.В.</i>	794

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

До друку приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК і мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на дискеті 3,5". Обов'язково подаються відомості про автора.

Обсяг статті – до 6 повних сторінок. Розміри полів: ліве – 30 мм , праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє - 20 мм, до 30 рядків на сторінці.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word 7.0 або 8.0. Шрифт статті – Times New Roman Cyr, через інтервал 1,5, розмір – 14 pt.

Назва статті має бути короткою (5–9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: «Дослідження питання...», «Деякі питання...», «Проблеми...», «Шляхи...», в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

Анотацію набирати курсивом 11 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: «Досліджено...», «Розглянуто...», «Установлено...» (наприклад, «Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати для естераз...»)

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, с. 5; 8, с. 10–11]. Не подавати в тексті розгорнутих посилань, таких як (Іванов А.П. Вступ до мовознавства. — К., 2000, — С. 54). (*Додаток*).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті.

На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підписними підписами, а таблиці повинні мати заголовки.

Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 6.0, 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту.

Написи на рисунки виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі — Eq. 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл (Shift+Ctrl+пробіл).

Скорочення грошових та метричних одиниць (грн, т, ц, м, км тощо), а також скорочення млн, млрд писати без крапки.

Якщо в тесті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Література, що приводиться наприкінці публікації повинна розташовуватися в порядку її першого згадування в тексті статті й бути

оформлена у відповідності з наступними зразками (Додаток). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу. Список літератури оформлюється відповідно до державного стандарту України ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.

На дискеті повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

Л.С.Прокопенко, студент

Миколаївський національний аграрний університет

· **Текст анотації** українською мовою

Ключові слова: (4-7 слів та словосполучень)

* Текст статті *

ЛІТЕРАТУРА

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397 с. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).

2. Ризикологія в економіці та підприємництві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. — К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. — 452 с.

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ВИПУСК 2 (7). Частина 2
Економічні науки

Технічний редактор: *Т.Я. Іваненко*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В. Антонович*

Підписано до друку 25.12.2009 Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 16,56.
Тираж 100 прим. Зак. № _____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54020, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідомство суб'єкта видавничої справи ДК № 1155 від 17.12.2002 р.